

ÖYKÜLERİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDEKİ İŞLEVİ VE 6., 7., 8.
SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ YERİNİN İNCELENMESİ

EBRU ÜNAL

MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı İçin
Öngördüğü **YÜKSEK LİSANS TEZİ** Olarak Hazırlanmıştır.

HATAY
HAZİRAN, 2006

ÖYKÜLERİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDEKİ İŞLEVİ VE 6., 7., 8.
SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ YERİNİN İNCELENMESİ

EBRU ÜNAL

MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı İçin
Öngördüğü **YÜKSEK LİSANS TEZİ** Olarak Hazırlanmıştır.

HATAY
HAZİRAN, 2006

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu alışma, jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Yrd. Doç. Dr. Hüseyin GFT

ye Yrd. Doç. Dr. Bülent ARI

ye Yrd. Doç. Dr. şükran TOK

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

29/06/ 2006

Prof. Dr. Cemal YÜKSELEN
Enstitü Müdürü

1. GİRİŞ

İnsan sosyal bir varlıktır. Bunun için sürekli değişim ve gelişim gösterir. Yenilenme ihtiyacından dolayı devamlı bir arayış içindedir. Bu arayış ortamında kendini geliştirmek, statik konumdan dinamik konuma geçirmek amacıyla sürekli içinde bulunduğu ortamı, durumları, yaşamı değiştirmek ister. Her şeyin başı eğitim olduğundan dolayı öncelikle eğitim sisteminde yenilikler yapma uğraşına girişir. Önceleri kuru bilgi, ezbere dayanan, ifade becerisini geliştirmeyi arka plânda bırakan eğitimi uygulamaya çalışan eğitimciler, sonraları bunun yetersizliğini, anlaşılacak için anlama ve anlatım, dinleme gibi becerilerin gerekli olduğunu, değişen sınav sistemine uyum sağlayabilmek için ifade becerilerini kazandırmanın gerektiğini düşünmeye ve bu yönde eğitim vermeye başlamıştır.

Tüm bu davranışları kazandırmak Türkçe dersine düşen bir görev olduğundan dolayı Türkçe dersinde kullanılan araçların, metinlerin öneminin son zamanlarda hayli arttığı görülmüştür. Okuduğunu anlayan, anladığını anlatan, kendini ifade edebilen insanlaryetiştirmek amaç edinilmiştir. Bunun ise, iyi bir dil eğitimi ile olacağı bilindiğinden bu çalışmada Türkçe dersinde kullanılan ders kitapları ve bu kitaplarda yer alan metinlerin niteliğini araştırma eğilimine girilmiştir. Bu sebepten ötürü dil gelişimine katkısı olan, çocuğu hayata hazırlayan, ona edebî zevk aşılayan, çocuğun konuşma, tartışma yeteneği ile okuma-anlama-dinleme becerilerinin geliştirilmesinde etkili bir rol oynayan, gözlem gücünü arttıran ve çevresinde gözlediği olayları daha farklı bakış açısıyla değerlendirmesini sağlayan...vb daha birçok yönden yararı olan öykü metinlerinin ders kitaplarında nasıl kullanıldığını tespit etmek ve Türkçe öğretimindeki işlevini ortaya koymak amacıyla bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir.

1.1. Tezin Önemi ve Amacı

Türkçe dersi, düşünme gücünün gelişmesine yardım eder. Bu ders esnasında, öğrenciler yeni kavramlar öğrenir; onların kelime hazineleri zenginleşir; olaylara, insanlara ve çevreye değişik açılardan bakma yeteneği gelişir; hayal gücü kuvvetlenir.

Öte yandan, öğrenciler okudukları ve dinledikleri yazılardaki insan ve bazı olaylara karşı duygusal tepkiler gösterirler. Bazı olaylara üzülmürler; bazı olaylar onları sevindirir. Bazı insanları, kahramanları daha çok beğenirler. Böylece Türkçe dersi öğrencilerin duygusal gelişimlerine de yardım eder. Tüm bunlar Türkçe dersinde gerçekleştirilirken ders kitaplarından büyük ölçüde yararlanılır. Kitaplarda yer alan değişik türdeki metinler aracılığıyla millî eğitimin genel ve özel amaçları gerçekleştirilmekte; ana dilini seven, iyi kullanan, örf, adet ve kültürünü bilen, bilinçli insanların yetişmesi sağlanmaktadır.

Tüm bunların gerçekleşmesinde, Türkçe ders kitaplarında bulunan öykülerin de göz ardı edilemeyecek işlevleri vardır. Öyküler; insanoğlunun yaşama gücünü arttırmasında, hayatın ciddi ve üzücü durumlarından uzaklaşmasında önemli bir görev üstlenir. Öykülerin çocukların hayatı keşfetmesinde ve yaşama yollarını öğrenmesinde yol gösterici fonksiyonu vardır. Adeta insana hayatta rehberlik eder. Ana dilinin gelişmesine katkıda bulunur. Çocuklara ilk edebî ve estetik değerleri vermesi ve çocukla yetişkinler arasında anlamlı bir iletişim kurmayı sağlamasının yanında, çocuğun eğitiminde de önemli ve etkili bir fonksiyona sahip olduğu açıktır. Bu bağlamda öykü, çocuğa okuma zevki ve alışkanlığı kazandırır. Çocuğun konuşma, tartışma yeteneği ile okuma-dinleme becerilerinin geliştirilmesinde etkili bir rol oynar. Hayal gücünün gelişmesine olumlu katkılar sağlar. Ona millî, ahlakî ve insanî değerler kazandırır. Çocuğun yaratıcılığını ve girişimciliğini geliştirir. Eleştirme yeteneğini geliştirerek, onun tepkilerini düzenleyici bir rol oynar.

Bundan dolayı durum saptaması niteliğinde olan bu çalışma; öykülerin Türkçe öğretimindeki işlevi ve 6, 7, 8. sınıf ders kitaplarındaki yerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

1.1.1. Alt Amaçlar

Bu çalışmanın alt amaçları Türkçe ders kitaplarındaki öykü metinlerinin;

- a) Ders kitaplarına ve yazarlara göre dağılımları açısından ele alınması,
- b) Ortak kullanılanlarının belirlenmesi,
- c) Kelime sayısı bakımından değerlendirilmesi,
- d) Kısaltılmış olanlarının anlaşılabilirliğinin incelenmesi,
- e) Başlık ve içerik uyumlarının tespit edilmesi
- f) Konusunun belirlenmesi,
- g) Ana fikrinin ortaya koyulması,
- h) Kavramlarının ve temalarının (temlerinin) tespit edilmesi,
- ı) Türkçe Programı'nda belirtilen genel ve özel amaçlara uygunluğu açısından ele alınması,
- j) Konularına göre türlerinin belirlenmesi,
- k) Olay örgülerinin tespit edilmesi,
- l) Kiplerinin incelenmesi,
- m) Bakış açısı yönünden değerlendirilmesi,
- n) Anlatım formları açısından ele alınması,
- o) Anlatıcı veya yazarın olaylar karşısındaki tavrının belirlenmesi,
- p) Şahıs kadrolarının incelenmesi,
- r) Şahıslarının tanıtılmasında izlenen yöntem ve tip özelliklerinin belirlenmesi,
- s) Zaman unsuru bakımından ele alınması,
- t) Mekân ögesi açısından sınıflandırılması,
- u) Üslûp bakımından uygunluklarının araştırılması,
- v) “Tür, Şekil ve Plân Özellikleri” adlı bölümlerinin öykü türünü kavratmadaki yeterliliğinin saptanmasıdır.

1.2. Varsayımlar

Öykülerin Türkçe öğretiminde önemli bir yerinin olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bu çalışmada aşağıdaki varsayımlar kabul edilmiştir:

- ◆ Aynı sınıftaki öğrenci seviyeleri birbirine yakındır.
- ◆ Türkçe öğretimi uygun öğrenim durumlarında gerçekleştirilir.

- ♦ Okul öncesi döneminden itibaren çocuklar öykü dinleme fırsatı bulur.

1.3. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırma bazı sınırlılıklar dahilinde yapılmıştır. İlköğretim ders kitaplarının devlet tarafından dağıtılması nedeniyle Tebliğler Dergisi'nde belirtilen 32 Türkçe ders kitabından sadece 26'sı üzerinde inceleme yapılabilmektedir. Diğer 6 kitap elde edilemediğinden ve piyasada bulunmadığından dolayı incelenememiştir. Bunun yanında ele alınan öykü metnlerinin kitaplardaki kullanımlarının bütün yönleriyle incelenmesi çok fazla ayrıntı gerektirmektedir. Bu sebepten dolayı incelemede sadece öykü metnlerinin işleniş bölümlerinden tür ve şekil çalışmaları üzerinde durulmuştur. Öyküler içerik ve dış yapı bakımından ele alınmıştır.

1.4. Kavramsal Çerçeve

Bu incelemede ders kitaplarındaki öykü metnlerinin niteliği ve öykülerin Türkçe öğretimindeki yeri üzerinde durulmuştur.

Araştırmada kullanılan temel kavramlar şunlardır:

Ders Kitabı: Ders kitabı sözüyle bir derste kullanılan ve o dersin geliştirilmesine esas oluşturan kitap anlatılmaktadır. Ders kitabı, belli bir dersin (Matematik, Türkçe, Fizik vb) öğretimi için vebelli bir düzeydeki (İlköğretim 1, lise 2 gibi) öğrencilere yönelik olarak yazılan; içeriği yetişeklere (öğretim programı) uygun olan, incelemesi yapılmış ve onaylanmış temel kaynaktır (Ceyhan ve diğerleri 2003:16).

Öykü: Öykü, olayları ve kişileri tek yönüyle ele alıp anlatan, romandan daha kısa yazıdır (Kavcar ve diğerleri 2002:88).

Olmuş ya da olması mümkün bir olayı yer, zaman ve kişi bildirerek anlatan türe hikâye denir (Oğuzkan 2001:243).

Ana fikir (İleti-Tez): Bir eserin yazılış amacıdır. Her yazar eserini bir amaçla yazar. Onun, eseriyle okuyucuya vermek istediği şey vardır. İşte buna ana fikir ya da temel düşünce denir (Kavcar 1999:43).

Adalı (2003:173-174) ana fikir sözcüğü yerine ileti kelimesini kullanarak iletinin tanımını ve özelliklerini şöyle dile getirmektedir:

“İleti, üzerinde durmak, söz söylemek üzere seçilen konuda öne sürülen, açıklanan, savunulan, yazarın okura iletmek istediği temel düşünce, temel görüştür. Bu görüşü ortaya koymak, iletmek amacıyla yazar kalem eline alır.”

Konu: Çoğu kez konu ile ana fikir birbirine karıştırılır. Ana fikir yazılış nedeni, konu ise yazılma malzemesidir. Konu, bir eserde işlenmek istenen ham maddedir, malzemedir. Her öyküde bir tek konu vardır. Ona bağlı olarak ikinci ve üçüncü derecede konular da olabilir. Bunlar genel olarak *tema* ya da *tem* diye adlandırılır. Bir duygu, düşünce, olay veya durum konu olabilir (Kavcar 1999:43).

Olay (Vaka): Konunun işlenmesini, hareket hâline getirilmesini olaylar sağlar. Bunlar konuyu harekete getirir, yürütür, durağan (statik) durumdan çıkarıp dinamik duruma geçirir. Olaylar bir araya gelince birbirini tamamlayan bir bütün oluştururlar. Bu bütüne de *vaka* denir (Kavcar 1999:43). Sözlük anlamı itibariyle ‘olup geçen şey’ demektir (Tekin 2002:61). Aktaş (2000:46), vakanın tanımını şöyle yapmaktadır: Vaka herhangi bir alaka ile bir arada bulunan veya birbiriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin münâsebetlerinin tezâhürüdür.

Olay Örgüsü: Öykü, olayların kronolojik olarak anlatılması olduğuna göre olayların sebep sonuç ilişkisine göre anlatılması olay örgüsüdür.

Olay örgüsü, anlatının özel olarak, özenle ve belirli bir amaca göre biçimlendirilmesidir (Tekin 2002:67).

Kişiler (Eserin Kahramanları): Öykünün temel öğelerinin başında, kişiler gelir. Çünkü olayları kişiler yaşar ve olaylar içinde kişilerin heyecan, özlem ve tutkuları anlatılır (Kantemir 1997:199). Bir eserdeki olayları kişiler yaratır. Kişiler ikiye ayrılır:

1. Başkişi (ana kahraman), 2. Yardımcı kişiler

Kahramanları Tanıtma Yöntemi: Kişilerin tanıtılmasına, diğer bir deyişle *karakter çizme* de diyebiliriz. Bu da fiziksel ve ruhsal portre incelemesidir (Kantemir 1997:200). Karakterleri tanıtmak için başlıca iki metot vardır. Karakterler yazar tarafından doğrudan doğruya anlatılır; buna *subjektif (subjective) metot* denilir. Bir başka yöntem, bilhassa tiyatro eserlerinde kullanıldığı için *dramatik (dramatic)* de denilen *objektif (objective) metottur* ki, okuyanlar, vaka kahramanlarının fiil ve hareketlerine dayanarak, onların karakterleri, hususiyetleri hakkında hüküm verirler. Bugünkü hikâyelerde yerine göre bu iki metot bir arada kullanılmaktadır (Tansel:60).

Tip: Başkişi için temel ölçüt, ilgi çekici bir karakter ve kişilik taşımasıdır. Böyle karakterlere *tip* denir (Kavcar ve diğerleri 2002:102). Tip, kelime anlamı itibariyle cins, tür, numune, örnek anlamlarına gelmektedir (Tekin 2002:98).

Mekân (Yer): Olayların geçtiği yere veya yerlere mekân denir.

Mekân unsuru kahramanların çiziminde önemli bir role sahiptir. Bazı kahramanları kişisel özelliklerinden çok, içinde yaşadıkları çevreyle hatırlarız. Bu kişiler, içinde yaşadıkları çevreyle adeta özdeşleşmiş gibidirler (Tekin 2002:130).

Tasvir: Tasvir demek, göstermek demektir (Gümüş 1989:109).

Tasvir, gözle görünen, kulakla duyulan ve dokunulan şeylerin anlatılmasıdır. O hâlde varlıkların dışı ile ilgilidir (Kavcar 1999:45).

Üslûp (Biçem): Üslûp, dilin mecazi gücünü, renk ve eylem zenginliğini, kısacası dilin anlatım dağarcığını kişisel beceriyle söze veya yazıya dökmek, dile hayatıyet (canlılık) kazandırmak demektir (Tekin 2002:168).

Üslûp, söyleyiş ya da anlatış tarzıdır. Üslûp denilince bir yazarın kendine özgü söyleyiş tarzı anlaşılır (Kavcar 1999:46).

Bakış Açısı: Bakış açısı, anlatma esasına bağlı metinlerde, vaka zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrâk edildiği ve kim tarafından kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir (Aktaş 2000:78).

Anlatım Formu: Anlatıcı tipine denir. Öykü türünde üç anlatıcı tipinden söz edilebilir; 1. tekil kişi (Ben), 3. tekil kişi (O) ve 2. çoğul kişi (Siz).(Tekin 2002:28).

Hikâyenin tesirli olabilmesi için, vakanın kimin ağzından nakledildiğinin tespitine görüş tarzı denilir. Hikâyede, yazan karakterlerden birini teşkil ediyor, yahut kendisini hikâye kahramanlarından biri yerinde farz ediyorsa, vaka birinci şahıs ağzından nakledilir. Bir başka usûl, hikâyenin ehemmiyetsiz bir kahramanı, bir müşahit tarafından nakledilir. Bu takdirde, vakalar üçüncü şahıs ağzından anlatılır. Bu şahıs, şahit olduğu ve okuyanlarca bilinmeyen şeyleri nakleder (Tansel:54).

Betimleyici Anlatım: Betimleme genellikle bir canlandırma sanatı olarak tanımlanır. Betimlemede bir yer, bir nesne ya da bir varlığın özellikleriyle ilgili ayrıntılı bilgi verilir. Bu bilgi yoluyla okuyanda-dinleyende izlenimler oluşturup onun

görmediği, bilmediği bir şeyi, bir kişiyi bir evreni kendi imge dünyasında canlandırması amaçlanır (Adalı 2003:122).

Öyküleyici Anlatım: Okuyucuyu olaya katma ve heyecanlandırma amacı güdüldüğü zaman “Öyküleme Anlatım Biçimi”ni kullanırız. Öyküde, temel olan olaydır. Bu anlatım biçiminde işlenen fikir, olaylar içindedir ve her şey hareket hâlinde, yani olayların akışı, zincirleme olarak gelişir ve hareket ögesiyle birbirine bağlanır. Öyküleme eylem hâlindeki olguların anlatılmasıdır (Kantemir 1997:198).

Bağdaşıklık (Cohesion): Halliday ve Hasan’a (1976) göre, bağdaşıklık “metindeki bazı birimlerin yorumunun başka birimlere bağlı olarak ortaya çıkması durumu”dur (Aktaran: Coşkun, 2005).

Türkçe öğretimi genellikle yazınsal ve öğretici nitelikli metinlerle yapılır. Bu metinler öğretimin temel araçlarıdır. Türkçenin akıcılığı, yalınlığı, deyimleme ve mecaz gücü ile duygu, düşünce zenginliğinin yansıtıldığı metinlerle gerçekleştirilen çalışma ve incelemeler, öğrencilere yaşantı zenginliği kazandırır. İnsan yaradılışıyla, deneyimleriyle ilgili bu yaşantılar; onların duygu ve düşünce bakımından gelişmiş, dengeli ve sağlıklı bir kişilik yapısı oluşturmaya önemli katkı sağlar (Sever 2004:8-9).

Türkçe öğretiminin bu katkılarının büyük bir kısmı öyküler aracılığıyla aktarılır. Öykü; insanın kendisiyle, başkalarıyla ilişkilerini ve insanın serüvenlerini en çarpıcı biçimde anlatan türlerin başında gelir. Bundan dolayı dinleyen veya okuyanları heyecanlandırır. Öyküdeki olaylar uyandırdıkları heyecan sebebiyle ilgi çekicidir. Okuyanda zevk uyandırır. Öykü, olmuş ya da olması mümkün olayları yer, zaman ve kişi bildirerek anlatan bir türdür. Bu özelliklerinden dolayı millî kültür ve bilinci, dil ve yurt sevgisini, güzel ahlâkı...vb. birçok meziyetleri çocuklara kazandırabilmek için öyküler en önemli materyallerdir.

Sever’e göre (1987 sayı:73) öyküler aracılığıyla;

- Çocuklar erken yaşlarda hayata hazırlanabilir. Onların sınırlı hayat tecrübeleri zenginleştirilebilir.
- Çocuklara olumsuz davranışlar gösterilerek olumlu davranışlar kazandırılabilir.
- Onların gözlem gücü arttırılabilir.
- Çocuklar gözlediği olayları daha farklı bakış açısıyla değerlendirebilir.

- Onlara değişik insan tip ve karakterlerini tanıma imkânı verilebilir.
- Çocukların ulusal kültürümüzün değerli eserleri ile karşılaşmasını sağlayarak, ulusal bilinci ve ulusal coşkusu geliştirilebilir. İçinde yaşadıkları topluma ve kültürel ortama uyum sağlamaları kolaylaştırılabilir.
- Güzel metinlerin zevkini tadarak onların Türk diline olan sevgisi arttırılabilir. Onlara okuma zevki ve alışkanlığı kazandırılabilir.
- Çocukların konuşma, tartışma yeteneği ile okuma-dinleme becerilerinin geliştirilmesi sağlanabilir.
- Çocukların hayal gücünün gelişmesine olumlu katkılar yapılabilir.
- Çocukların yaratıcılığı ve girişimciliği geliştirilebilir.
- Onların eleştirme yeteneği geliştirilerek tepkileri düzenlenebilir.

Yarının büyüklerini oluşturacak çocukların, psikolojik, sosyolojik ve fizyolojik yönlerden dengeli fertler olarak yetişmeleri, büyük ölçüde çocukluk yıllarında aldıkları uyarımlara bağlıdır. Eğitimin amacı çocukta olumlu davranış değişikliği geliştirmek ve davranış sayesinde kullanılabilir bilgiler kazandırmak olduğuna göre eğitim aracı olan çocuk öykülerinin de dil, anlatım, şekil ve içerik yönünden aynı amaca yönelik olması gerekir (Sever 1987 sayı:73).

Bu nedenle çocuklara; zihinsel yeteneklerini geliştirici, sevgi-saygı, doğru-yanlış, güzel-çirkin, iyi-kötü kavramlarını öğretici, görüş ve düşünce ufkunu genişletici, yurt ve millet sevgisini aşılایıcı özelliklere sahip öykülerin sunulması son derece önemlidir.

Eğitimcilerin, çocuklara okutacakları öykülerde şekil ve içerik yönünden bazı nitelikleri araması gerekmektedir:

Sever'e göre (1987 sayı:73) şekil bakımından aranması gereken nitelikler şunlardır:

1. Öykülerin yazımında harfler, küçükler için on iki puntodan büyük, gittikçe on iki punto ve daha büyük yaş grupları için de on punto olmalıdır.
2. Öykülerin resimleri, canlı, konuyla ilgili, konuyu açıklayıcı ve çocuğu okumaya motive edici nitelikte olmalıdır.
3. Öykülerdeki anlatım dil bilgisi yönünden yanlışsız olmalı, imlâda birlik ve bütünlük sağlanmalıdır.

İçerik yönünden aranması gereken nitelikleri de Sever (1987 sayı:73) şu şekilde belirtmektedir:

1. Öyküler, çocuğa aile, yurt, millet, insanlık, tabiat ve hayat sevgisi telkin etmelidir.
2. Öyküler, çocuğun iyiye, güzele, doğruya karşı beğeni ve takdir duygusunu geliştirmelidir.
3. Öyküler, çocuğun yaşadığı dünya, ülke ve çevresi ile bütünleşmesini sağlamalı ve izlediği eğitim programlarını desteklemelidir.
4. Öyküler, çocuğa kavratılmak istenen “ana fikri” bir ibret biçiminde vermeyip, bunu sezdirmeye yönelik bir şekilde kaleme alınmış olmalıdır.
5. Öyküler, çocuklarda güven duygusunu artırıcı, sağlam ve geçerli inançları yerleştirici, millî değerlere ve demokratik hayat şekline saygınlıklarını artırıcı bir şekilde hazırlanmış olmalıdır.
6. Öykülerde az sayıda kahraman bulunmalı ve bu kahramanların da fizikî ve ruhî portreleri güçlü bir şekilde çizilmiş olmalıdır.
7. Öyküler, çocuğun duygu, düşünce, eleştirme, tartışma ve karşılaştırma yeteneklerini geliştirici ve zenginleştirici bir yaklaşımla yazılmış olmalıdır.
8. Öykülerde kullanılan dil, sade ve açık; duygu ve düşünce de kısa cümlelerle anlatılmış olmalıdır.
9. Öykülerde anlatımı canlı kılabilmek için beş duyuya seslenen ve kaba olmayan bir üslûp kullanılmış olmalıdır.

Bu incelemede ülkemizi ve geleceğimizi emanet edeceğimiz çocukların aile, yurt, millet, insanlık, doğa ve yaşama sevgisine, güzel olan şeylere karşı ilgiye, nezakete, halka karşı saygı, yardımlaşma, kahramanlık, özveri duygusuna sahip, ruhsal açıdan sağlıklı ve ahlâk duygusu gelişmiş bireyler olarak eğitim ve öğretim görmelerini sağlamakta rolü olan Türkçe öğretiminin önemi üzerinde durulmuştur. Bu niteliklere sahip bireylerin yetişmesi açısından öykülerin önemi ortaya konulmuştur. Türkçe öğretimi açısından en önemli olan materyallerden biri ders kitapları olduğundan dolayı ders kitapları incelenmiştir. Ders kitaplarındaki öykü türleri ele alınarak, öykülerin bulunması gereken özelliklere sahip olup olmadığı ortaya konulmuştur. Eksik ve yanlış olan kısımlar ifade edilerek öneriler sunulmuştur.

Bu çalışmada öykülerin Türkçe öğretimi ve dil gelişimi açısından önemi ile ders kitaplarındaki yeri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.5. İlgili Araştırmalar

Sezgin (2000) *İlköğretim Okullarının Altıncı Sınıfları İçin Yazılan Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme* adlı tezinde üç ayrı yayınevine ait kitabı içerik ve şekil özellikleri bakımından ele almış, metinlerin tür dağılımı, uygunlukları vb. konuları üzerinde durmuştur.

Derman (2002) *Anadil (Türkçe) Öğretiminde Masal Metinlerinin Kullanılması* adlı çalışmasında masalların dil gelişimine katkısını ele almıştır. Masalların dil öğretiminde kullanılmasının, özellikle ders kitaplarında yer almasının hem masal mirasının ayakta kalarak gerekli ilgiyi toplamasına, hem de çocukların masallar aracılığıyla dil becerilerini daha kolay geliştirmelerine yardımcı olacağını belirtmiştir.

Özdemir'in (2004) *Masalların Türkçe Eğitimindeki İşlevi ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Yerinin İncelenmesi* adlı çalışmasında masalların dil gelişimi ve çocuk eğitimindeki işlevi ile Türkçe ders kitaplarında ele alınışı incelenmiştir. Bu araştırmada masal metinlerinin Türkçe kitaplarındaki kullanımı esas alınmış, incelemeler kitaplarda bulunan metnin işleniş bölümleri kaynak alınarak yapılmıştır. 62 Türkçe ders kitabı üzerinde yapılan ve 90 masal metninin kullanıldığı bu incelemede, masal metinlerinin ilköğretimin ilk sınıflarında daha fazla kullanıldığı; sınıf seviyesi arttıkça masal kullanımının azaldığı görülmüştür. İlk dört sınıfta her bir ders kitabında birden fazla masal metninin kullanıldığı, 5., 6., 7. sınıflarda ders kitabında bir ya da iki masal metnini kullanıldığı; 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında masal metinlerinin çok az kullanıldığı, hatta bazı kitaplarda hiç kullanılmadığı ortaya çıkmıştır. Dili kullanma, dinleme, okuma ve anlama becerilerini geliştirilmesinde, olumlu davranışlar kazandırılmasında masalların, Türkçe öğretiminde önemli rolünün olduğu ortaya konulmuştur.

Coşkun'un (2005) *İlköğretim Öğrencilerinin Öyküleyici Anlatımlarında Bağdaşıklık, Tutarlılık ve Metin Elementleri* adlı çalışmasında ilköğretim 5. ve 8. sınıfta öğrenim gören farklı sosyo ekonomik düzeylerdeki 372 öğrencinin öyküleyici anlatımları, metin bağdaşıklığı, metin tutarlılığı ve metin elementleri (metnin türüne bağlı olarak bir metinde bulunması gerekli olan birimler) bakımından

değerlendirilmiştir. Sayılan üç unsurun ortak noktası bu unsurların bir metnin oluşturulmasında temel teşkil etmeleridir.

Çalışmada metin bağdaşıklığı, metnin tutarlılığı ve metnin elementlerini değerlendirmedeki temel amaç, öğrencilerin yazılı anlatımlarında konu bütünlüğünü, metin birimlerini ve metin içi ilişkileri oluşturma düzeylerini ve bu konularda çocukların yaşadıkları sorunları ortaya koymaktır.

Çalışmada öğrencilerin bağdaşıklık araçlarının kullanımı, yazdıkları metinlerde tutarlılığı sağlama ile ilgili önemli sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin öyküde asıl olay örgüsüne hazırlık teşkil eden öykü öğelerinde (ana karakter, mekân, zaman, başlatıcı olay) diğer elementlere oranla daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin yazdığı metinlerde öykü öğeleri ile ilgili bazı sorunlar da yaşadıkları ifade edilmiştir.

Akça (2002) ilköğretim dördüncü sınıftan 22'si deney grubu, 22'si kontrol grubunda olmak üzere 44 öğrenci üzerinde öykü haritası yönteminin okuduğunu anlama becerisi üzerine etkisi ölçmek amacıyla 7 hafta süren bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma sonucunda, öykü haritası yönteminin ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve öykünün elemanlarını doğru olarak bulabilme becerilerinde geleneksel yöntemle göre daha etkili olduğu; öykünün ana fikrini bulmada, diğer öykü elemanlarına göre daha zayıf kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Aktaran: Coşkun, 2005).

Özmen'in (1999: 105-177) *Öykü Yapısı ve Öykü Yapısının Okuduğunu Anlama Öğretiminde Kullanılması* adlı makalesinde ilköğretim öğrencilerine, metin okuma-anlama becerisini kazandırmak için kurgusal metin türlerinden olan öykülerdeki bilgi birimlerinin ve ilişkilerinin nasıl düzenleneceği ve okuduğunu anlama becerisini geliştirmek için soruların nasıl hazırlanacağı açıklanmaktadır. Çalışmada öykü yapısı kavramı tanımlanarak Stein ve Glenn'in ortaya koyduğu öykü yapısı örneklerle açıklamıştır. Ayrıca, öykü yapısından okuduğunu anlama becerisini geliştirmede nasıl yararlanacağı üzerinde durulmuştur. Çalışmanın sonunda öğretmenlerin okuma derslerini plânlarken sunacağı öyküyü anlamayı sağlayacak bilgi birimlerine ilişkilerini analiz ederek, öğretim amaçlarını oluşturmaları önerilmiştir. Ayrıca, Türkçe kitaplarında yapılandırılmış öykülere yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir (Aktaran: Coşkun, 2005).

Ruhi ve Kocaman'ın (1996: 12-24) *İlköğretim Ders Kitaplarında Dil Kullanımı* isimli ilköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ile 6. ve 7. sınıflarda tarih ve coğrafya ders kitaplarındaki metinlerin, birçok yerde, bir konuyu açıklarken ana konudan ayrıldıkları ya da birbirinden ayrı tartışılması gereken alt konuları bir arada aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada ders kitaplarında bilgiler arasındaki bağıntıyı sağlayacak bağlaç kullanımı ve gönderim gibi unsurların kullanımında yanlışlıklar olduğu belirtilmiştir (Aktaran: Coşkun, 2005).

Keçik'in (1992: 71-75) *İlkokul Öğrencilerinin Özet ve Hatırlama Metinlerinde Bağdaşıklık Sorunu* adlı çalışmasında 144'ü ilkokul 2. sınıf; 39'u ilkokul 5. sınıf olmak üzere 183 öğrenciye okumaları için 2 metin verilmiştir. Bu metinlerden biri, bağdaşıklık açısından iyi durumda; diğeri kötü durumdadır. Öğrencilerden bu metinleri okuduktan sonra önce metne bakarak metni özetlemeleri, sonra metne bakmadan hatırladıklarını yazmaları istenmiştir. Metinlerin incelenmesi sonucunda öğrencilerin anlatımlarında dört temel sorun belirlenmiştir. Bu sorunlar: a) Asıl metinden uzaklaşma b) Sıralamada karışıklık c) Kabul edilemez eksiklik d) Gönderim sorunu

Çalışmada asıl olarak gönderim sorunu üzerinde durulmuştur. Çalışmanın sonucunda ilköğretim 2. ve 5. sınıf öğrencilerinin, gönderim öğelerini başarılı bir şekilde kullanamadıkları bu nedenle de ürettikleri metinlerde bağdaşıklığı sağlayamadıkları belirtilmektedir (Aktaran: Coşkun, 2005).

Altunkaya (1987), Halliday ve Hasan'ın *Cohesion in English* (İngilizcede Bağdaşıklık) isimli eserine benzer şekilde *Cohesion in Turkish* (Türkçede Bağdaşıklık) ismiyle bir çalışma yapmıştır. Konusu "Türkçede Bağdaşıklık" olmasına rağmen bu eser İngilizce yazılmıştır. Öykü, roman ve tiyatro eserlerine ait metinlerinden alınan örnekler üzerinde Türkçedeki bağdaşıklık araçlarının ortaya konulduğu bu çalışmada Halliday ve Hasan'ın (1976) taksonomisine bağlı kalınarak bağdaşıklık "gönderim", "değişim", "eksilteli yapılar", "bağlaçlar" ve "sözlük bağdaşıklığı" başlıkları altında değerlendirilmiştir (Aktaran: Coşkun, 2005).

Said'in çalışmasında (1988) modern Arap edebiyatı ürünlerinden 4 öykü ve 4 deneme metninde gönderim, eksilteli anlatım ve değiştirim öğelerinin metin bağdaşıklığı ve metinselliğe katkısı araştırılmıştır. Çalışmada Halliday ve Hasan'ın (1976) taksonomisi esas alınmıştır. Çalışmanın sonucunda, gönderim ve eksilteli

anlatımın Arapça metinlerde bağdaşıklığı sağlamada önemli görevler üstlendiği ve bu bağdaşıklık araçlarının Arapça ve İngilizcede birbirine çok yakın kullanımlara sahip olduğu belirlenmiştir. Gönderim öğelerinin her iki metin türünde (öykü ve deneme) çok sayıda ve işlevsel olarak kullanıldığı; eksilteli anlatımın ise öykülerde daha çok kullanıldığı belirtilmiştir. Buna karşın değiştirimin Arapçada çok kullanılmadığı, değişrtirir türlerinden en çok fiile dayalı değiştirimin kullanıldığı, isme dayalı değiştirimin çok nadir ortaya çıktığı, cümleye dayalı değiştirimin ise hiç kullanılmadığı belirtilmiştir (Aktaran: Coşkun, 2005).

Nejad'ın (2002) çalışmasında İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerinmetir bağdaşıklığını sağlayan dil bilimsel araçları kullanma becerilerinin okuduklarını anlamalarına katkısı araştırılmıştır (Aktaran: Coşkun, 2005).

Göktepe'nin Türkiye'de yaptığı çalışmasında (1996) yabancı dil olarak İngilizce eğitiminde metir bağdaşıklığını okuma eğitimi açısından değerlendirilmiş, okuma becerisini geliştirmek için bağdaşıklığın öğretimine yönelik alıştırma örnekleri vermiştir (Aktaran: Coşkun, 2005).

Türkiye'de yapılan bir başka çalışma da Mendoza'nın (1998) çalışmasıdır. Bu çalışmada Türkiye'deki devlet okullarının lise 1. sınıfında kullanılmakta olan İngilizce ders kitaplarının okuma eğitimi ile ilgili bölümleri metir bağdaşıklığı açısından değerlendirilmiş, uygun okuma metirlerinin seçiminde rol oynayan önemli noktalar tartışılmıştır. Çalışmada Halliday ve Hasan'ın (1976) bağdaşıklık taksonomisi kullanılmıştır (Aktaran: Coşkun, 2005).

2. YÖNTEM

Bu çalışmada belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Öykülerin Türkçe ders kitaplarındaki yeri ve Türkçe öğretimindeki işlevlerini tespit etmek amacıyla ders kitapları toplanmıştır. Kitaplardaki öyküler tespit edilerek okunmuş, incelenmiş, gerekli notlar alınmıştır. Bu notlar bir araya getirilerek bir değerlendirme yapılmıştır.

2.1. Evren ve Örneklem

Çalışma evreni; 2561 sayılı Tebliğler Dergisi'nde 2004-2005 eğitim-öğretim yılında ilköğretim okullarında 6., 7. ve 8. sınıflarda okutulması belirtilen 32 adet Türkçe ders kitabındaki öykü metinleridir.

2561 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan 2004-2005 eğitim-öğretim yılında ilköğretim okullarında 6., 7. ve 8. sınıflarda okutulması belirtilen 32 adet Türkçe ders kitabından 26'sındaki 115 öykü metni bu çalışmanın örneklemidir. 9'u 6. sınıfa; 9'u 7. ve 8'i 8. sınıfa ait olan 9 farklı yayınevlerinin kitapları çalışma örneklemini içinde yer almaktadır.

2.2. Veri Toplama Teknikleri

Araştırma için gerekli kaynaklar toplanarak belgesel veri tarama tekniği uygulanmıştır. Öyküler ve Türkçe öğretimi ile ilgili literatür taraması Sedat SEVER, Cahit Kavcar, Ferhan OĞUZKAN, Özlem AKSOY, Oya ADALI, Şerif AKTAŞ, Ali OĞUZKAN, Enise KANTEMİR, Hüseyin GÜMÜŞ, Fevziye Abdullah TANSEL, Mehmet TEKİN, Beşir GÖĞÜŞ, Feyzi ÖZ, Fahri TEMİZYÜREK gibi hocaların çalışmaları incelenerek yapılmış, gerekli bilgiler edinilmiştir. Araştırmaya temel teşkil eden veriler örneklemde belirtilen ders kitaplarındaki öykü metinlerinden elde edilmiştir. Bu metinlerin betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmesi sonucunda ulaşılan veriler sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma yapılırken yayınevlerinin 6., 7. ve 8. sınıf ders kitapları için üç ayrı dosya hazırlanmıştır. Her dosyada yayınevlerinin isimleri alfabetik sıraya göre sıralanmıştır. Yayınevlerinin kullandığı öyküler için ayrı ayrı sayfalar düzenlenmiştir. Her sayfada alt amaçları kapsayan başlıklara yer verilmiştir. (Bu başlıklar literatür taramasıyla elde edilen bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur.) Öyküler birer birer okunmuş ve okunan her öyküden sonra başlıklara uygun biçimde öykülerin özellikleri not alınmıştır. Tüm yayınevlerine ait öyküler

okunup, ilgili notlar alındıktan, çeteleler oluşturulduktan sonra elde edilen verilere göre 6., 7. ve 8. sınıf öyküleri kendi aralarında sınıflandırılmıştır. Bu konuda yapılmış tez çalışmasının olup olmadığı araştırılmıştır. Öykü türünde olmasa da öykü gibi Türkçe eğitiminde önemli işlevi olan masallarla ilgili tezler incelenmiş, araştırmacının nelere dikkat ettiği, nasıl bir yol izlediği incelenerek bu çalışma için bir fikir edinilmeye çalışılmıştır.

2.3. Veri Çözümleme Teknikleri

Araştırmanın alt amaçları doğrultusunda metinler üzerinde yapılan analiz çalışmaları sonucunda metinlerle ilgili sayısal sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar çizelgeler halinde ve frekans değerleriyle sunulmuştur. Araştırmada sayısal değerlerin (nicel değerlendirme) yanında nitel değerlendirmeler yapılmıştır. Nitel değerlendirmelerde; araştırma amaçları bakımından metinlerde tespit edilen sorunlar örneklerle açıklanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde öykünün tanımı, başlıca özellikleri ve öykü türünün incelenmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Ders kitaplarında bulunan öykü metinleri sıralanmış, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda metinler üzerinde analiz çalışmaları yapılmış, elde edilen sayısal sonuçlar çizelgeler hâlinde ve frekans değerleriyle sunulmuştur. Ayrıca nitel değerlendirmeler yapılmıştır. Nitel değerlendirmelerde; araştırma amaçları bakımından metinlerde tespit edilen sorunlar örneklerle açıklanmıştır. Aşağıdaki ölçütlere dikkat edilerek bulguları açıklamaya ve yorumlar yapmaya çalışılmıştır.

3.1. ÖYKÜNÜN TANIMI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Çalışmanın bu bölümünde öykünün değişik tanımları ifade edilmeye çalışılmıştır. Öykü türünün özellikleri ve öykü inceleme yöntemleri hakkında bilgi verilmiştir.

3.1.1. Öykünün Tanımı

Bir kişiyi taklit etmek anlamına gelen Arapça kökenli “hikâye” kelimesiyle eş anlamlı olan öykü için değişik tanımlar dile getirilmiştir (Oğuzkan 2001: 243; Kavcar ve diğerleri 2002: 88-89; TDK Sözlük 1998: 1742; Tekin 2002: 61; Tansel: 52-53).

Öykü için “Olan veya olacak kanısı veren olayları, hayalde tasarlayarak okuyanı heyecanlandırmak, onda zevk uyandırmak amacıyla insan yaşamından değişik kesitler sunan, bunu yer ve zamana bağlayarak yapan kısa yazı türüdür.” şeklinde tanım yapılabilir.

3.1.2. Öykü Türünün Özellikleri ve İncelenmesi

Öykü türünü inceleyebilmek için onun öğelerini tanımak gerekir. Her öykünün yapısını oluşturan başlıca öğeler vardır: Kişiler, olay ya da durum, yer ve zaman.

Öykünün en önemli öğelerinden biri insandır. Öykülerde ele alınan kişiler, genellikle hayatlarının belli ve kısa bir anı içinde izlenir. Karakterlerin yalnız bir yanı üzerinde durulur; ayrıntılara girilmez.

Kişiler ikiye ayrılır:

Biri başkişi (ana kahraman)dir. Eserin hemen hemen tümü bu kişiyle ilgilidir. Olaylar sürekli olarak onun çevresinde döner. Başkişi ana fikri temsil eder. Diğerleri ise; yardımcı kişilerdir. Kahramanın çevresinde olaylara değişik ölçülerde katılırlar (Kavcar 1999:44).

Öykü kahramanları fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönden incelenerek daha iyi tanınabilir. Bazen yazar açıklama yöntemini (subjektif metodu) kullanarak kişiyle ilgili bilgileri bizzat kendisi verir. Bazen de dramatik yöntem (objektif metot) aracılığıyla kişinin davranış, düşünce ve duygularıyla kendi kendini ortaya koymasını sağlar ve başkişiyi tanımayı okuyucuya bırakır.

Öykülerdeki diğer önemli öğelerden biri de “olay”dır. Konunun işlenmesini, hareket haline getirilmesini olaylar sağlar (Kavcar 1999:43).

Öykü, olayların kronolojik olarak aktarılması olduğuna göre olayların sebep sonuç ilişkisine göre anlatılması da olay örgüsüdür (Tekin 2002: 67). Olay örgüsü üç farklı şekilde karşımıza çıkabilir:

Tek olay örgüsünde, ana kahramanla ilgili her şey onda başlayıp onda biter. Düz bir hatta her şey olayın parçalarını ortaya koyar.

Paralel olay örgüsü; iki ayrı kahramanın iki ayrı olayı yaşamasıdır ya hayatları kesişen yahut ayrılan olayları içerir.

İç içe olay örgüsü; birbirinden ayrı olmak üzere anlatılan olayları içerir.

Öykülerdeki olaylar iki farklı şekilde tertiplenir: 1. Maupassant Tarzı, 2. Çehov Tarzı

Maupassant tarzını Yakup Kadri ve Ömer Seyfettin kullanmıştır. Bu tarzda olay sona bağlanır. Sonuç vardır. Olay ön plâna çıkar. Olay, başından sonuna kadar ele alınır ve bütün unsurları, tüm taraflarıyla değerlendirilir. O ortamdaki birey, zaman, mekân bakımından unsurların değerlendirilmesi verilir. Maupassant tarzında olay merkezdedir.

Çehov tarzında sonuç okuyucuya bırakılır. Durum ve olaydan etkilenen insan ön plâna çıkar. Bu tarzda hayatın içinden bir kesit verilir ve olaydan sadece yakın bir bireyin etkilenmesi vardır. Çehov tarzı hikâyecilikte yorum yapılmaz. Yorum, sonuç okuyucuya bırakılır. Olaydan çok, olaydan etkilenen insan önemlidir.

Genel olarak bir öykü üç bölüme ayrılır: Giriş, gelişme, sonuç. Giriş ve sonuç bölümleri, gelişme bölümüne göre çok daha dar olur. Gelişme bölümünde olayların ve düğümlerin sayısı giderek artar. Sona doğru ise azalır. Serim bölümünde, yer belli başlı nitelikleriyle, kahramanlar en canlı iç ve dış görüntüleriyle tanıtılır. Zaman belirlenir. Düğüm bölümünde, olay başlar ve açılır. İlgi uyandıracak düğüm hazırlanır. Düğüm, merak uyandıran öge demektir. Nedeni belli olmayan ve nereye varacağı belirsiz olaylar merak uyandırır. Düğüm, öykünün başlarında atılır ve sonuna kadar sürüp en sonunda çözülür. Bu bölümde kişiler konuşturulur. Çözüm bölümünde olayın ne şekilde sona erdiği; kişiler ve görenler üzerindeki etkisi yer alır. Bu bölüm genellikle okuyanları memnun edecek şekilde planlanır. Çünkü hikâyelerde amaç okuyanda iyi duygular uyandırmak, okuyana zevk vermektir (Kavcar 1999:44).

Her öykünün bir konusu vardır. Çoğu kez konu ile ana fikir birbirine karıştırılır. Ana fikir yazılış nedeni, konu ise, yazılmak istenen malzemedir. Her öyküde tek bir konu vardır. Ona bağlı olarak ikinci ve üçüncü derecede konular da olabilir. Bunlar genel olarak tema ya da tem diye adlandırılır. Bir duygu, düşünce olay veya durum konu olabilir (Kavcar 1999: 43).

Ana fikir (ileti ya da tez) ise, eserin yazılış amacıdır. Her yazar eserini bir amaçla yazar (Kavcar 1999:43). İleti, bir olay ya da insanlık durumuna dönüştürülerek verilir. Yargı tümcesiyle ifade edilir. Bu tümce; açık, anlaşılır, gereksiz sözlerden arınmış olmalıdır (Adalı 2003:173).

Öykülerde mekân ögesi de önemlidir. Olayların geçtiği yerler vardır. Bu yerler ne kadar canlı tanıtılırsa, kişilerin karakterleri ve öykünün anlatımı da o derece doğallık kazanır. Olaylarla bağlantılı olarak yer değiştikçe, olaylar da değişmiş olacaktır (Kantemir 1997:199).

Tekin'e göre (2002:117) olaylar belli bir yerde geçtiği gibi belli bir zamanda da cereyan eder. Bir öyküde yer alan olaylar silsilesinin zamanı üç yol ile öğrenilir: Birinci yol; yazar okuyucuya olayın geçtiği tarihin gününü, ayını, yılını veya mevsimini verir ya da "o sırada", "iki yıl sonra" gibi ibareler kullanır.

İkinci yol da zamanın ne kadar sürdüğünün gösterilmesidir. Olaylar arasında bağlantı kurularak öyküde bütünlük için gerekli olan süreklilik hâli gerçekleştirilir ve okuyucu, olayları bütün olarak algılar.

Üçüncü yol ise, zamanı ve olayların sunuluşunda geçen veya yaşanan süreyi hissettirmektir.

Anlatım tarzı ve kullanılan dil de bir öykü incelenirken ele alınması gereken basamaklardır.

Öykünün çok okunabilmesi için dilinin herkes tarafından anlaşılır olması gerekir. Bundan dolayı dil, herkesin kolayca anlayabileceği nitelik taşımalı, ortak kullanılan canlı bir dil olmalıdır. Üslûp da dil bilgisine uygun, açık, doğal, duru, akıcı ve uyumlu olmalıdır. Bir yazar konuşma dilinin ortak üslûp özelliklerinden, anlatım biçimlerinden ve cümle kuruluş tarzlarından ne kadar yararlanırsa, o kadar çok benimsenir (Kavcar 1999:46).

Olayların anlatımında öyküleyici ve betimleyici anlatım teknikleri kullanılır. Bu ise, üç anlatıcı tipinden yararlanarak gerçekleştirilir; 1. tekil kişi (ben), 3. tekil kişi (o), ve 2. çoğul kişi (siz).

Olaylar bazen birinci kişi ağzıyla anlatılır. Birinci kişi, başından geçen olayları, duygularını, gözlemlerini, içinde bulunduğu durumu anlatır. Bu kişi ana kahraman olabileceği gibi yardımcı kahramanlardan biri de olabilir.

Genellikle üçüncü kişi ağzıyla olaylar anlatılır. Üçüncü kişi, her şeyi görür, bilir ve öyküyle okuyucu arasına girerek ortalıkta görünmez.

İkinci çoğul kişi ağzı pek az kullanılan bir anlatıcı örneğidir.

Anlatıcı, olayları üç farklı bakış açısına göre aktarır.

Hâkim (ilâhî) bakış açısı geçmiş veya gelecekle ilgili her şeyi bilme, görme, sezme ile ilgilidir (Tekin 2002:50).

Gözlemci bakış açısında okuyucunun anlatılanları daha iyi anlamasına yardımcı olma esastır. Olayları daha iyi açıklamak ya da yorumlamak için diğer kahramanlar konuşturulurlar. Bu bakış açısında olaylar gözlemlenir (Tekin 2002:52).

Kahraman bakış açısında, olay, şahıs kadrosu ve mekâna ait unsurlar kahramanlardan biri tarafından nakledilir (Aktaş 2000:93).

Öykünün yapısını oluşturan tüm bu öğeler ele alındığında bir öykü tam olarak incelenebilir ve öykü türü daha iyi tanımlanabilir.

Öğrencilere okutulacak eserlerde aranması gereken nitelikler vardır. Bunlar şu şekilde özetlenebilir:

Türkçe dizisini meydana getiren kitaplarda aile, yurt, millet, insanlık, doğa ve yaşama sevgisi, güzel olan şeylere karşı ilgi, nezaket, halka saygı yardımlaşma, kahramanlık, özveri duygusu telkin eden konularla devrimlerimizi, sosyal hayatımızı sevdirmeye çalışan parçalara yer verilmelidir (Öz 2003:277).

Bu konuda Program'ın yönergesi şudur: “Konusu, yurt, ulus ve doğa sevgisini aşılayıp beslemeli, millî şuuru, ulusal coşkuyu güçlendirici olmalı; ahlâk duygusuna aykırı bulunmamalı, hayata karşı iyimserlik, insanlığa karşı sevgi aşılmalı, Türk tarih ve inkılabının özelliklerini gösterebilmeli; çocuğu düşündürüp duygulandıran, ona neşeli ve sağlıklı karakter kazandıracak nitelikte, üslûbu sağlam eserler yeg tutulmalıdır.”

Öğrencilere tavsiye etmek bakımından zararlı sayılacak yayınları da şöyle niteleyebiliriz: “Ulusumuza, ulusal birlik ve bütünlüğümüze, cumhuriyetimize ve demokrasimize karşı olan; tarihsel gerçekleri değiştirerek geçmişimizi, ulusumuzu, ulusal değerlerimizi, büyüklerimizi, özellikle Atatürk'ü yanlış göstermeye çalışan; ulusal ahlâkımıza aykırı olan, kötü alışkanlıklar kazandırmaya götüren (içkiye, kumara, başkaldırmaya alıştıran, serüven yaşamaya yönelten, cinsel duyguları uyarıp sağlık bozucu alışkanlıklar yaratan); amacı yalnız başkalarını küçük düşürmek olan; bireysel ve toplumsal alanda zararlı, insan haklarına karşıt, kolay yaşama (alışverişte hile yapma, aldatma, hırsızlık, tembellik, başkalarının hakkını yeme, insana kıyma, gerçekleşmesi olanaksız toplumsal ütopyalar...) düşünce ve duyguları aşıl原因an yayınlar...”

Konuları öğrencilerin bilgi ve düşünce gelişiminin üstünde, soyut, dili eski, çok terim kullanılmış, hacmi geniş eserler de tavsiye edilmemelidir (Göğüş 1992:18-19.).

Türkçe ders kitaplarında yer alacak öyküler yukarıda belirtilen koşullara uygun olarak hazırlanmalıdır. Ayrıca, öyküler, Sever'in (2004:7) Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme adlı eserinde anadili öğretiminin genel amaçlarında belirttiği gibi öğrencilere Türk kültürünü tanıma ve benimsemelerine, Türk yurdunu, ulusunu; doğayı, yaşamı ve insanlığı sevmelerinde yardımcı olmaya, Türk dilini sevdirmeye, kurallarını sezdirip benimsetmeye, onları Türkçe'yi bilinçle ve özenle kullanmaya yöneltmeye, onlara Türk ve dünya ürünlerini tanıtmayı sağlamaya yönelik olmalıdır.

Ayrıca olay açısından öyküler;

* Merak uyandırmalı, ilgi çekmeli, sürükleyici olmalı.

* Olay belirgin olmalı.

- * Tek olay örgüsü olmalı, girift olmamalı.
- * Gerçeğe uygunluk göstermeli. Olayın sonu mantıklı bir şekilde bitmeli.
- * Çocukların ruhsal ihtiyaçlarına karşılık vermeli.

Şahıs kadrosu açısından öykülerde;

- * Daha basit, sıradan, çocukların kafasını karıştırmayacak, yalın tipler olmalı.
- * Olumlu davranışlar sergileyecek tipler bulunmalı.
- * Karışıklığa meydan vermemek için şahıs kadrosu dar tutulmalı.
- * Çocuğun yakın çevresinde bulabileceği tipler olmalı.

Zaman ve mekân açısından öykülerde;

- * İç karartıcı mekân yerine çocukların arama, araştırma gücünü tatmin edecek, iç açıcı mekânlar olmalı.
- * Yakın çevre ve giderek uzak çevre verilmeli.
- * Olumlu mekânın yanı sıra karşılaştırma yapabilmek için olumsuz mekân, uç mekân da verilebilir.
- * Zaman mekânı destekleyecek şekilde verilmeli. Çelişkiye sebep olmamalı.
- * Zamanda geriye dönüşler olmamalı. Zaman kronolojik olmalı.
- * Zaman silik olmamalı, çocuk zamanı algılayabilmeli.

Anlatım özellikleri açısından öykülerde;

- * Uzun karışık tasvirlerle tahlillere yer verilmemeli.
- * Kısa ve hareketli cümleler, çocuğa üslûp kazandıracak şekilde olmalıdır.
- * Üslûp çok önemlidir. Çocuğa ilk edebî zevki verilecektir. Bunun için çocuğu sıkıcı şekilde olmamalı. Cümlelerin uzunluğu, hece sayısı da önemlidir.
- * Türkçe Programı'nda belirtildiğine göre 6. sınıf 350-450; 7. sınıf 400-500; 8. sınıf öykü yazıları ise 450-550 kelimedenden oluşmalıdır.

Temizyürek'e göre okunmak için seçilen öykülerin tespitinde çocukların yaşları kız veya erkek oluşları, ilgileri, fikrî seviyeleri ve öykünün uzunluğu dikkate alınması gereken en temel kriterlerdir (2003 sayı:13).

3.2. TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ÖYKÜLERİN YERİ VE İŞLEVİ

Bu bölümde öykü metinlerine yer verilmiştir. Öykülerin Türkçe öğretimindeki işlevi ve ders kitaplarındaki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.2.1. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Öykü Metinlerinin Sıralaması

Bu bölümde incelenen ders kitapları ile bu kitaplarda yer alan öykü metinlerinin ve yazarlarının adları sıralanmıştır.

3.2.1.1. Kitap: İlköğretim Okulları İçin Türkçe 6, Ders Kitapları Anonim

Şirketi

*Köyünü Kaybeden Kadın - *Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU*

*Balıkçı ile Topal Martı - *Sait Faik ABASIYANIK*

*Genç Kuğu - *TOLSTOY*

*Değirmenci - *HALİKARNAS BALIKÇISI*

* Ulubatlı Hasan - *Reşat Ekrem KOÇU*

3.2.1.2. Kitap: İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6, Elit Yayıncılık

*On Dört Yaşında Bir Adam - *Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU*

*Ant - *Ömer SEYFETTİN*

*Talihsiz Mınav - *Üzeyir GÜNDÜZ*

*Dülger Balığının Ölümü - *Sait Faik ABASIYANIK*

*Güvercin Avı - *Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU*

3.2.1.3. Kitap: İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, Koza Yayın Dağıtım

*Selim'i Anarım - *Necati CUMALI*

*Kuğular - *TOLSTOY*

*Orman Tükenirse - *Orhan ASENA*

*Oyuncak - *Erdoğan TOKMAKÇIOĞLU*

*Çöl Gemileri - *Yavuzer ÇETİKAYA*

3.2.1.4. Kitap: İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, Mahir Yayınları

*Geri Gelen Armağan - *Gülten DAYIOĞLU*

*Cici Semer - *Muzaffer İZGÜ*

*Değirmenci - *HALİKARNAS BALIKÇISI*

*Gözleme - *Fakir BAYKURT*

*Dil - *AİSOPOS*

3.2.1.5. Kitap: İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, MEB

*Küfeci - *Talip APAYDIN*

3.2.1.6. Kitap: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Özyürek Yayın Evi

*Yapay Güzelliğin Sonu - *Ömer NİDA*

*Ciğer - *Fakir BAYKURT*

*Gündüzünü Kaybeden Kuş - *HALİKARNAS BALIKÇISI*

*Harika Çocuk - *Orhan KEMAL*

*Kuş Yemi - *Reşat Nuri GÜNTEKİN*

3.2.1.7. Kitap: İlköğretim Türkçe 6, Serhat Yayınları

*Eskici - *Refik Halit KARAY*

*Sevginin Gücü - *Tarık BUĞRA*

*Ziyaret (SO) - *Vehibe SEVİM*

*Kuş Yemi - *Reşat Nuri GÜNTEKİN*

3.2.1.8. Kitap: İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, Tutibay Yayınları

*Forsa - *Ömer SEYFETTİN*

*Ağaç Bayramı - *Atılâ ÇAKIROĞLU*

*Gece Bekçisi (SO) - *SÉLECTION (SELEKSİYON)*

*Şerif'in Balıkları - *Gülten DAYIOĞLU*

*Yaşlı Değirmenci - *Alphonse DAUDET (Alfons DODE)*

*Otobüste (SO) - *Atillâ DAMAR*

*Pazar Yerinde Tanıdığım Çocuk - *Hasan Lâtif SARIYÜCE*

3.2.1.9. Kitap: İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Yıldırım Yayınları

*Sığırcık Kayası - *Hasan KIYAFET*

*Uyku - *Muzaffer İZGÜ*

*Kırmızı Balon - *Muzaffer İZGÜ*

*Altın Yeleli - *Necati GÜNGÖR*

3.2.1.10. Kitap: İlköğretim Okulları İçin Türkçe 7, Ders Kitapları Anonim Şirketi

*Son Kuşlar - *Sait Faik ABASIYANIK*

*Oğuz Han - *Eflâtun Cem GÜNEY*

*Ötleğen Kuşu - *Halil KOCAGÖZ*

*Kastamonulu İki Kardeş - *Reşat Ekrem KOÇU*

3.2.1.11. Kitap: İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 7, Elit Yayıncılık

*Minik Tay - *Gülten DAYIOĞLU*

*Dülger Balığının Ölümü - *Sait Faik ABASIYANIK*

*Semaver - *Sait Faik ABASIYANIK*

*Kabak Çekirdekçi - *Halide Edip ADIVAR*

*Selim - *Halide Nusret ZORLUTUNA*

*Eskici - *Refik Halit KARAY*

*Ayşegül - *Refik Halit KARAY*

3.2.1.12. Kitap: İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, Koza Yayın Dağıtım

*Kedi Ağaca Çıktı - *Muzaffer İZGÜ*

*Dönüş - *Mustafa Necati SEPETÇİOĞLU*

*Doğ Güneşim Doğ - *Aziz NESİN*

*Düşleme Oyunu - *Mehmet SEYDA*

*Gündüzünü Kaybeden Kuş - *HALİKARNAS BALIKÇISI*

3.2.1.13. Kitap: İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, Mahir Yayınları

*Semaver- *Sait Faik ABASIYANIK*

*Kavak Ağacı - *Haldun TANER*

*Son Kuşlar - *Sait Faik ABASIYANIK*

*Bir Araba Karpuz - *Oktay AKBAL*

3.2.1.14. Kitap: İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, MEB

*Arkadaşım - *Erol HIZARCI*

*Mustafa Kemal'in Askerleri - *Orhan HANÇERLİOĞLU*

*Haşmet Gülkökan - *Memduh Şevket ESENDAL*

3.2.1.15. Kitap: 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Özyürek Yayın Evi

*Boğaç Han - *Dede Korkut Hikâyeleri* (Haz. Seyit Kemal KARAALIOĞLU)

*Son Kuşlar - *Sait Faik ABASIYANIK*

3.2.1.16. Kitap: İlköğretim Türkçe 7, Serhat Yayınları

*Eşek - *Memduh Şevket ESENDAL*

*Karanfiller ve Domates Suyu - *Sait Faik ABASIYANIK*

*Haydi Süngere - *Sait Faik ABASIYANIK*

*On Dört Yaşında Bir Adam - *Yakup Kadri*

KARAOŞMANOĞLU

3.2.1.17. Kitap: İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, Tutibay Yayınları

*Bir Şekerli Bir Ispanaklı - *Ayşe İLKER*

*Gül Baba'nın Gülleri - *Dr. Bahattin ERGEZER*

*Hayat Ne Tatlı - *Memduh Şevket ESENDAL*

*Karacahisar'ın Fethi - *Feridun Fazıl TÜLBENTÇİ*

*Çekirgeler (SO) - *Karl EWALD (Karl EVALD)*

(Çev: Beyhan ECZACIBAŞI)

3.2.1.18. Kitap: İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Yıldırım Yayınları

*Keramet - *Ömer SEYFETTİN*

*Son Kuşlar - *Sait Faik ABASIYANIK*

*Yeni Bir İcat - *Reşat Nuri GÜNTEKİN*

*Üç Arkadaş (SO) - *Orhan KEMAL*

*Ödlek - *Anton ÇEHOV*

3.2.1.19. Kitap: İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 8, Elit Yayıncılık

*Sonsuza Kalmak - *Haldun TANER*

*Kefil - *Friedrich van SCHILLER*

*Bir Karpuz Sergisi - *Sait Faik ABASIYANIK*

*Kazılık Kara Oğlu Yeğenek Boyu - *Adnan BİNYAZAR*

3.2.1.20. Kitap: İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, Koza Yayın Dağıtım

*Uzun Kavak - *Talip APAYDIN*

*Cici Semer - *Muzaffer İZGÜ*

*Uşun Koca Oğlu Seğrek Hikâyesi - *Orhan Şaik GÖKYAY*

3.2.1.21. Kitap : İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, Mahir Yayınları

*Güvercin Avı - *Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU*

*Karanfiller ve Domates Suyu - *Sait Faik ABASIYANIK*

*Dönüş - *Mustafa Necati SEPETÇİOĞLU*

3.2.1.22. Kitap: İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, MEB

*İhtiyar Çilingir - *Memduh Şevket ESENDAL*

*Deniz Yıldızının Öyküsü (SO) - *ANONİM*

*Son Kuşlar - *Sait Faik ABASIYANIK*

*Küfe - *Mehmet Akif ERSOY*

*Kuş Yemi - *Reşat Nuri GÜNTEKİN*

3.2.1.23. Kitap: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Özyürek Yayın Evi

*Selim'i Anarım - *Necati CUMALI*

*Bir Kavak ve İnsanlar - *Haldun TANER*

*Ses - *Sabahattin ALİ*

3.2.1.24. Kitap: İlköğretim Türkçe 8, Serhat Yayınları

*Küçük Sergey'in Merakı - *Yevgeni PERMYAK*

(PERMYAK)(Çev:Faruk ÜNLÜTÜRK)

*Boğaç Han - *Dede Korkut (Haz:Adnan BİNYAZAR)*

*Son Yaprak - *O. HENRY (Çev. Mehmet HARMANCI)*

*Son Kuşlar - *Sait Faik ABASIYANIK*

*Himmet Çocuk - *Halide Edip ADIVAR*

*Pembe İncili Kaftan - *Ömer SEYFETTİN*

3.2.1.25. Kitap: İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, Tutibay Yayınları

*Pembe İncili Kaftan - *Ömer SEYFETTİN*

*Osmancık - *Muhittin NALBANDOĞLU*

*Çocuk ve Ağaç - *Birsen Türköz GÜNGÖR*

*Mehmetçik - *Reşat Nuri GÜNTEKİN*

*Şehitler Tepesi - *Reşat Ekrem KOÇU*

*Toraman - *Fikret ARIT*

*Bir İnsan - *Orhan KEMAL*

3.2.1.26. Kitap: İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Yıldırım Yayınları

*Burası Türkiye - *Mete AKYOL*

*Tamir Edilemez Hata - *Guy de MAUPASSAN (Guy dö MOPASAN)*

*Uzun Kavak - *Talip APAYDIN*

*Otobüs Şoförü - *Kemal BİLBAŞAR*

3.2.2. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Öykü Metinleri

3.2.2.1. İlköğretim Okulları İçin Türkçe 6, Ders Kitapları Anonim Şirketi

3.2.2.1.1. Kaybeden Kadın

Üzerine türlü renkte birçok bez ve kumaş parçaları takılmış bir tutam çalıya benziyordu. Yanımıza girerken biraz düşündü, kapıdan dönecek oldu; fakat birdenbire

büyük bir cesaretle çarıklarını eşiğe bıraktı ve bize doğru ilerledi. Bulunduğumuz yer, resmî bir dairenin bürosuydu. Bana yaklaştı, titrek ve perişan bir sesle:

-Kuzucuğum, bir şey diyeceğim, bir dileğim var. Beni dinler misin, dedi.

-Peki söyle, söyle, dedim.

-Allah senden razı olsun; ben köyüme gitmek istiyorum, dedi. Kaç aydır buralarda dolaşıyorum, bir türlü yolumu bulup gidemedim. Bak hâlime! Ne üstte kaldı ne başta. Köyü düşman bastığı zaman yola çıkmıştık. Çocukların her biri bir tarafa dağıldı. Ondan sonra yüzlerini görmedim. Yok yok, tövbe! Oğlum Osman'a bir kez bir yerde rast geldim. Biz Koçaşlılar ile Hamam Karai'ye kaçıyorduk. Yolların üstünde bir de baktım ki Osman. Osman'ı, büyük bir delikanlı sanma! On üç on dört yaşında ya var ya yok! Beş on düşman askeri, birkaç köylü kızanları ile Osman'ı önüne katmış götürüyordu. Oğlumun boynuna atılmak istedim. "Çekil kadın, çekil, süngüleriz!"dediler.

Çocuk da eliyle, "Gelme, gelme!"dedi. Ne bileyim, orada dizlerimin bağı çözülvermiş, düşüp bayılmışım. Koçaşlılar, beni yolda bırakmışlar. Kuzucuğum, ıssız dağ başlarında günlerce dolaştım. Oradan buradan top sesleri geliyordu. Bazen uzaktan uzağa bir köyün alevler içinde parlayıp söndüğünü görüyordum. Bir akşamüstü tam bir köye varacağım sırada bir de baktık ki ahali bağrışarak sağa sola kaçıyor: "Amanın yanıyoruz, amanın yanıyoruz, amanın nereye gidelim? Erkeklerimizi de aldılar!" diye çığırıyorlardı. Kendi derdimi unuttum, ben de onlarla beraber bağırıp çağırmaya başladım.

-Sözün kısası, sen asıl ne demek istiyorsun, onu söyle, dedim.

-İşte onu anlatıyordum ya, dedi. Ben köyüme gitmek istiyorum. Allah aşkına, beni köyüme gönderiniz. Bak, düşman her yerden çekilmiş gitmiş, diyorlar. Herkes yerli yerine dönüyor. Ben tek başına ortada kaldım. Bana bir yol gösterin. Ben, gayrı yalnız yola çıkamam. Devletin ülkesi büyük, kaybolurum. Zaten, her taraf hayvan leşi dolu. Kurtlar kuşlar üşüşüp duruyorlar.

İçimizden biri, başını kadına çevirdi:

-Valide, köyünün ismini söyle, nerededir, hangi kasabaya bağlı?

Köyün adı mı? Dur bakayım? Köyün adı, diyordu ve bir türlü bulamıyordu.

Kadın kendini topladı, gözleri birden usa gelen şeylerin aydınlığı ile parladı:

-Ortaklar köyü, evlât, bilmeyecek ne var? Ortaklar, Seyitgazi'den biraz ötede dedi.

Kadıncağz daha o çevrenin düşman işgali altında bulunduğunu bilmiyor ve bu taraftaki köyler gibi oraların da kurtulmuş olduğunu sanıyordu. Hiçbirimiz bu gerçeği söylemeye cesaret edemedik, birbirimizin yüzüne bakakaldık. Ona dedim ki:

-Peki, bir hafta sonra seni köyüne göndereceğiz ve gidinceye değin yemeni içmeni sağlayacağız.

Ama, günler geçti, haftalar geçti, kadını bir türlü köyüne göndermek olası olmadı.

Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU

Milli Savaş Hikâyeleri

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.1.2. Balıkçı ile Topal Martı

Balıkçı -Susacak mısın topal, sabah sabah?

Martı -...

Balıkçı -Gözünü seveyim topal, sus... Sus da bir an önce varalım şu nişana.

Martı -...

Balıkçı -Bu kadar söz ettiğine bakılırsa pek aç olmalısın?

Martı -...

Balıkçı -Dur öyleyse de bir istavrit keseyim barım.

Martıya bir istavrit fırlattı. Küreklere asıldı. Martı susmuştu. Artık konuşmuyorlardı. Balıkçı, o zaman bana döndü:

-Ne zaman balığa çıksam, sandalı şıp diye tanır; peşime düşer. Bir uğurlu kuştur; hiç sorma.

-Neden topal diyorsun ona?

-Topaldır da ondan.

-Ne olmuş bacağına?

Yanıtlamadı. Sustuk. Rüzgâr, bir kara kokusu getirdi burnuma. Bozulmaya başlayan bir karpuz kokusu etrafımızı sardı. Balıkçı, bu kadarcık konuştuğuna canı sıkılmış gibi susuyordu. Balıkçının gevezesine hiç rastlamadım. İnsan geveze ise balıkçı değildir, balıkçı ise hiç geveze değildir.

Balık sessizlikten hoşlanır. Kendisi gibi ağzı var dili yok insanlardan hoşlanır. Benim yine başım dönüyor. Bir daha balığa çıkmak? Bu ne kocaman, sağır, derin ses, denizin sesi. İnsan bu küçük sandalın içinde ne ufak. Ah kara! Orada sesler, insanlar, gürültü var. Ağaçlar var. Ayağının altında kaskatı topraktan açıklara bakmak tatlı şey. Ama kocaman bir ağzın nefes alışına benzeyen sağır sesleri denizin ortasında dinlemek, insana bir korku, bir ürperme veriyor. Ah bir dönsek! Karaya bir ayağımı bassam...

-Sular çok fena! Sen de neredeyse bayılacaksın, dönelim hadi.

-Aman dönelim...

Kumkapı'daki kahveye vardığımız zaman yüzüme sıcak kan dalgası hücum etti. Oh, dünya vardı! Balıkçı yüzüme keskin keskin baktı:

-Bir daha mı senle balığa çıkmak, dedi.

Günlerce bana darılmış gibi yaptı. Galiba matemde idi. Yakasına siyah bir şey takmıştı. Ahbapları:

-Balıkçının nesi öldü acaba? Sorulmaz ki... Barut, diyorlardı.

Ben yine balığa çıkmaya can atıyordum. Hem korkmak hem de hayal kurmak. Bu zevki bir daha tatmalıyım.

Bir gün onu misinalarla uğraşırken gördüm:

-Balığa mı, dedim.

Yanıtlamadı. Kahveciye:

-Ağama bir kahve yap, dedim.

-Kahvemi içmişim, istemez.

-Balığa mı?

-He balığa... N'olacak?

-Beni de alsana!

-Ama, dedi sandalın içinde ölsen geri dönmem bak.

-O gün biraz rahatsızdım.

-Yine rahatsız olacaksın; aldırma. Bu sinirle sen karada da rahat edemezsin.

-Nerede topal martı?

-Öldü.

-Nasıl?

-Nasıl olduğunu bilmem. Bir sabah nişana vardım ki tam nişanın üstünde ölüsü yüzer.

-Sen göresin diye mi geldi, nişanda öldü, dersin?

Yanıt vermedi. Birdenbire yakasındaki yas bezini topal martı için taktığı düşüncesi zihnime doğuverdi.

-Yoksa bu siyahı martı için mi taktın?

Gözünü gözüme dikti:

-Maşallah, dedi. Bugün kafan karadaki gibi işliyor. Korku yok.

Sait Faik ABASIYANIK

Mahalle Kahvesi

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.1.3. Genç Kuğu

Bir kuğu sürüsü, soğuk bölgelerden şimdi sıcak olan ülkelere doğru gökyüzünde yol alıyordu.

Denizin üstünde uçmaktaydılar. Bir gün bir gece daha uçmuşlardı suların üzerinde... Durup dinlenmeksizin...

Gücü, kuvveti yerinde yetişkin kuğular başta gidiyorlardı. Arkalarında genç kuğular, güçsüz kuğular.

Genç kuğulardan biri, sürünün en arkalarında kalmıştı. Gücü ha tükenmiş ha tükenecekti. Kanatlarını sallıyordu hâlâ, ama yol alamıyordu artık. Sonunda kanatlarını indirdi, aşağıya doğru süzölmeye başladı. Denizin yüzüne yaklaştı, yaklaştı, yaklaştı... Arkadaşları ise gökyüzünde gitgide uzaklaşıyordu. Ay ışığında giderek soluklaşan birer ak benek gibi kaldılar sonunda.

Genç kuğu suya daldı, kanatlarını katladı, kapadı. Dört bir yanında deniz hışır hışır hışırıyor, onu salıncak salları gibi usul usul sallıyordu. Kuğu sürüsü, ay ışığının aydınlattığı göğün öbür ucunda, belli belirsiz bir ak çizgilerden başka bir şey değildi şimdi. Arkadaşları artık görünmez olunca boynunu yavaşça geriye uzattı, gözlerini yumdu. Hiçbir yanını oynatamıyordu. Yalnız denizin dalgalarıyla bir yükselip bir iniyordu.

Gün doğmadan az önce, hafiften esen bir yel, suyun yüzünü küçük dalgacıklarla dalgalandırdı. Kuğunun ak göğsüne dalgacıklardan sular sıçradı. Gözlerini açınca doğudan göğün kızardığını gördü. Ay da yıldızlar da daha solgundu şimdi.

İç çekti kuğu. Boynunu gerdi. Kanatlarını çırpı. Her çırpışta kanatlarının ucu suya değe değe yükselmeye başladı. Gitgide yükseliyor, yükseliyor, yükseliyordu. Deniz çok aşağılarda kalınca ileri doğru hızını artırdı.

O da arkadaşlarının aşmış olduğu şu sessiz denizi aşacak, sıcacık topraklara ulaşacaktı.

TOLSTOY

Kuğular

Çev: Zeki

Gülsoy

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.1.4. Değirmenci

Hava haza ateş! Yel değirmeni de ta tepede! Boya takımı ile oraya nasıl çıkacağım? Terle ıslak gömleğim, sanki sırtımda tek parça bir hardal yakısı... Tepeye varıncaya kadar söğüş olacağım.

Neyse, zar zor tepeye çıktım. Daha oturup dinlenmeye zaman kalmadan değirmenin kapısı gıcırdadı. Oradan bir adam çıktı. Adamın bakışından yanımda durmak isteğinde olmadığını anladım. Fakat adam, durdu : “Merhaba baba! Bugün hava güzel!” dedim. Birden yüzü neşeyle parladı. Bana, büyük bir müjde veriyormuş gibi, “Tam söyledin a oğul! Güzel mi güzel! Burada hep böyle olur.” dedi. “Maşallah baba, farkındasın demek!” dedim. “Nasıl olmam? Gençliğimde Galiçya’da askerlik ettim. Hep yağmur, yağmur, yağmur... Gök, kurşun bir kubbe; içimi üzerdi.” dedi.

Söz sözü açıyordu. “Baba, müşterin bol mu? Çok arpa, buğday öğütür müsün?” diye sordum.

“Müşterim seyrek. Ama bana yetip artıyor bile. Yalnız buğday, arpa değil; geçen gün para bile öğüttüm.” dedi.

-Nasıl oldu?

-Basbayağı oldu. Tanımazsın; bir adam, arpalarını eşeğine yükleyerek buraya geldi. Kuşağındaki tütün torbasının üzerine sıkıştırmış olduğu dört pangonotunu ilk önce çıkartarak çuvalın ağzına tıkmış, pangonotları çuvalda unutmuş. Bu çuvalların birinde pangonotlar bulunduğunu nereden bilecektim. Çuvaldaki arpasını öğütmek üzere, onları değirmenin hunisine boşalttım. Pangonotlar da un olmuş. Adam, iki gün sonra gelip unu alacaktı. Fakat hemen o akşam, dörtnala geldi. Ona, paraların öğütülmüş olacağını söyleyerek güldüm. Bana, ‘Hem parayı iç eder, hem de bana gülersin ha?’ diye bağırmaya başladı. Ama ne diyeyim a oğul! Öyle durum olur ki artık burada şenlik olmaz dersin. İnadına şenlik doğar. Galiçya’da da öyle olmuştu:

“Bir gece, Diktiğin Mahmut’la bir siperin içindeydik. Zemheri zamanı. Ha bire çivi keseriz. Su, diz boyu. Bir yandan yağmur yağar, öte yandan da tepemizde Urus’un gülleleri... Durumumuza ağlayacağımıza, Mahmut’la karşı karşıya bizi bir gülmedir tutmasın mı? Yumruklarımızı karınlarımıza basa basa, durumumuza gülüyorduk. İşte onun bağrımları karşısında öylesine gülesim geliyordu.”

Değirmenci, o güneş dolu kara gözleri parlata parlata anlatıyordu:

“Yaşıma mı acıdı, yoksam yiğitliğine mi yediremedi, her ne ise, ardına bakmadan dörtnele savuşup gitti.”

Ben, sonra köylülerden sordum. Değirmencinin gülüşünden adamın ödü patlamış! Köylülere: “O insan değil şom ve yomsuz birisi. Güldükçe, boyu yükseliyordu. Sonunda üzerime dağ gibi abanmaya başladı. Ben deli miyim? Çarpılmadan kaçtım!” diye anlatmış.

Dünyanın kaygısından usandığım anlar olurdu. İşte o zamanlar, değirmenci Nasrettin’in, o mandolinler gibi öten ağaçlar, dallar, kuşlar âlemine koşardım. O an bile güneşin ışığında, dalların yeşilliğinde tepenin kaynayan ateşinde onun gülüşünü duyar gibi olurdum.

HALİKARNAS BALIKÇISI

Ege’nin Dibi

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.1.5. Ulubatlı Hasan

Kuşatmanın otuz yedinci günü geces, deneme hücumu elli bin kişi ile tekrarlandı. Yine beş yüz şehit verildi ve İstanbul’u savunan hat yarılıp geçilemedi... Nihayet 28 Mayıs geces, gece yarısından sonra, iki yüz elli bin kişi ile son büyük hücum yapıldı ve dört saat süren bu hücumda Türkler İstanbul’a girdiler.

Bu son hücumda, İstanbul Kalesi’nin üstüne Türk bayrağını ilk diken asker, Ulubatlı Hasan’dı. Hasan yirmi bir, yirmi iki yaşlarında iri yapılı bir delikanlıydı. Bastığı yeri titretip çökerten bir yiğitti. İki metreye yakın bir boyu vardı. Bilek

kalınlığındaki bir demir çubuğu iki ucundan iki pençesine alıp dizine dayadı mı bir tel gibi büküldü. Kılıcını, her kol kaldıramazdı; yayını kimse geremezdi.

Bu büyük hücumun ilk dakikalarında kaleye saldıran askerin en ön sıralarında ileri atılmış, kale duvarını aşmış, iki kale duvarına tırmanmış ve “Bayrak! Bayrak!...” diye bağırıyordu. Bu, ne müthiş bir sestir! ... Sanki aslan kükremesiydi. Elden ele geçen büyük bir Türk sancağı, Ulubatlı Hasan’ın eline kadar gelmişti. Dev yapılı delikanlı, Türk sancağını, çökmüş kale duvarının taş yığınları arasına dikerken, bir burcun üzerinden, kırk okkalık bir taş atıldı ve Ulubatlı’nın tam sırtına rastladı. Kahraman delikanlı, sarsılarak diz çöktü; bir saniye o vaziyette durdu. Sol elindeki kalkanı fırlatıp attı ve bayrağın gönderini iki pençesi ile tutarak oraya iyice çaktı. Bu sefer, geniş göğsüne sırtına otuz ok birden saplandı. Delikanlı, İstanbul Kalesi’nin üzerine diktiği ilk Türk bayrağının dibine sırtüstü düştü; gözleri, dalgalanan bayrağında son nefesini verdi.

Reşat Ekrem KOÇU

Fatih Sultan Mehmet’in On Fedaisi

3.2.2.2. İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6, Elit Yayıncılık

3.2.2.2.1. On Dört Yaşında Bir Adam

Başımı arabanın perdeleri arasından dışarıya uzatıyorum. Arabacı, yirmi otuz metre ötede yürüyen birine doğru bağırıyor. Yürüyen durdu: Bu, on yaşlarında tahmin olunabilen cılız bir oğlan çocuğu, kendisinden iki kat daha ağır bir çuval yüklenmiş, eline de papuçlarını almış, bize doğru yaklaştı.

Arabacı sordu:

-Şehir yolu nerede biliyor musun?

Çocuk, ince, cılız ellerinden birini, boştaki elini, karşıki yamaçlardan birine doğru uzattı:

-Deha, yol orada ağarıp batıyor! dedi ve sonra ekledi: Ben de şehre gidiyorum.

Küçük çocuğun yüzü çok sevimliydi; üstü başı da oldukça temiz görünüyordu.

“Yol ağarıp batıyor.” Şeklindeki söyleyişi pek hoşuma gitti; dedim ki:

-Öyle ise bin arabaya, beraber gidelim.

Çocuk bir şaşkınlık geçirdi, sözüme inanmıyor gibi yüzüme baktı; çuvalını yere bıraktı, önerimi tekrar ettim.

-Haydi! Dedim. O çuvalı arabacının yanına koy, sen de çık!

Karşımda yer gösterdim. Papuçlarını yan yana, büyük bir özenle çuvalının üstüne yerleştirdi; kendisi de sırtı arabacıya ve yüzü bana çevrik, ayaklarını altına alıp oturdu. Yavrucağı gittikçe daha sevimli buluyordum. Kendine göre saygılı, terbiyeli bir tavrı da var ve zeki, parlak gözleri ile dikkatli dikkatli beni süzüyor. Tıpkı bir büyük adam gibi bakıyor.

Soruyorum:

-Sen kaç yaşındasın bakayım?

-On dört yaşındayım, diyor, güçlü bir onurla önüne bakıyor.

Kesinlikle abartıyor, ben ona on ikiden fazla veremiyorum.

-Hangi köydensin?

-Kara Işık köyündenim.

-Böyle geç vakit şehre ne yapmaya gidiyorsun?

Başı ile arkasındaki çuvalı işaret etti:

-Azıcık kuru yemiş götürüyorum; yarın sabah pazar var, dedi. Şehrin pazarı erken olur; yola sabahtan çıkarsam, yetişemiyorum.

Bir süre o da ben de sustuk. Çocuk, gene dikkatli dikkatli beni inceliyor. Dedim ki:

-Sizin köyden şehre kaç saatte gidilir?

-Ağır ağır yürürsen, tam altı saatte, dedi.

-Altı saat! Çok uzak değil mi? Yorulmaz mısın?

Sorumu anlamadı, duruşunda “Yorulmak mı? O da nedir? Şunun söylediğine bak!” demek istiyor gibi bir hâl vardı.

-Her hafta giderim, dedi. Şehre varır varmaz İsmail Ağanın hanına inerim. İsmail Ağayı tanırırsın değil mi? O, benim dayımdır. Öğleye kadar işimi bitiririm, satacağımı satar, alacağımı alırım.

-Senin baban yok mu?

Başı ile “Hayır” işareti yaptı. Sonra hiç de mahzun görünmeyen bir tavırla:

-Babam seferberlikte askere gitti. Geçen sene künyesi geldi; dedi.

Künyesi geldi, köylü dilinde öldü demektir.

-Demek ki şimdi babanın yerine eve bakan sensin, dedim. İki defa başıyla “Evet!” ve karşımda rahat bir durum aldı.

KARAOSMANOĞLU

Y a k u p K a d r i

Millî Savaş Hikâyeleri

3.2.2.2.2. Ant

... Büyük bir bahçe... Ortasında köşk biçiminde yapılmış bembeyaz bir ev...

Sağ köşesinde her zaman oturduğumuz beyaz perdeli oda. Sabahları annem beni bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersimi tekrarlatır, sütümü içirirdi.

Okul bir katlı, duvarları badanasızdı. Kapıdan girilince üstü kapalı bir avlu vardı. Daha ilerisinde küçük, ağaçsız bir bahçe.

Okulda yalnız bir tür ceza vardı: Dayak... Ben hiç dayak yememiştim. Yalnız bir defa Büyük Hoca kuru, kemikten elleriyle yalan söylediğim için sol kulağımı çekmişti. Bahçedeki abdest fıçısının musluğu koparılmıştı. Büyük Hoca, suçu yapanı arıyordu. Bu, mavi cepkenli, kırmızı kuşaklı, hasta, zayıf bir çocuktü. Haber verdim. Falakaya konacaktı. İnkâr etti. Sonra diğer bir çocuk çıktı. Kendi kopardığını, onu suçu olmadığını söyledi. O zaman Büyük Hoca: “Niçin yalan söylüyor, bu zavallıya iftira ediyorsun?” diye kulağıma yapıştı. Yüzünü buruşturarak darıldı.

Ağladım, ağladım. Çünkü yalan söylemiyordum. Evet musluğu koparıırken gözümle görmüştüm. Akşamüstü, okul dağılırken çocuğu tuttum:

-Niçin beni yalancı çıkardın, dedim. Musluğu sen koparmamıştın...

-Ben koparmıştım.

-Hayır sen koparmamıştın. Öbür çocuğun kopardığını ben gözümle gördüm.

Direnmedi. Yüzüme baktı. Bir an öyle durdu. Eğer hocaya söylemeyeceğime yemin edersem, saklamayacaktı. Anlayacaktı.

-Musluğu Ali koparmıştı, dedi, ben de biliyordum. Ama çok zayıf, hem hastadır. Görüyorsun, falakaya dayanamaz. Belki ölür, daha yataktan yeni kalktı.

-Ama sen niçin onun yerine cezalandırıldın?

-Niçin olacak. Biz onunla ant içmişiz. O bugün hasta, ben iyi, kuvvetliyim. Onu kurtardım işte.

Pek güzel anlamadım. Tekrar sordum:

-Ant ne?

-Bilmiyor musun?

-Bilmiyorum!

O vakit güldü. Benden uzaklaşarak karşılık verdi:

-Ant içenler kan kardeşi olurlar. Birbirlerine ölünceye kadar yardım ederler, dertli günlerinde birbirlerine koşarlar.

Hacı Budakların benim kadar bir çocukları vardı ki en çok adı hoşuma giderdi: Mıstık...

Hepimizden güçlüydü. Adı gibi her yanı yuvarlaktı; başı, kolları, bacakları, bedeni... Hatta elleri... Bütün çocukları güreşte yenerdi. Yazın her cuma sabahı büyük bir deste söğüt dalı getirirdi. Bu dallardan kendimize atlar yapar, cirit oynar, yarışa çıkardık. İşte yine böyle bir cuma günü, Mıstık, söğüt dallarıyla geldi. Ben, uzununu kendime ayırdım. Öbürlerini çocuklara dağıttım. Bir çakıyla bu dalların ucunu keser, kabuklarından iki kulak, bir burun çıkartır, tıpkı bir at başına benzetirdik. Bunun en güzel ben yapardım.

Kendi atımı yapıyordum. Mıstık'la diğer çocuklar sıralarını bekliyorlardı. Nasıl oldu, farkına varmadım, söğüdün kabuğu birden yarıldı. Arasından kayan çakı sol elimin işaret parmağını kesti. O anda aklıma bir şey geldi. Ant içmek... Parmağımın acısını unuttum.

Mıstık'a:

-Haydi, dedim, kan kardeşi olalım.

Siyah gözlerini yere dikerek, büyük yuvarlak başını salladı:

-Olur mu ya... Ant için kol kesmek gerek.

-Canım ne zararı var, diye üsteledim... Haydi, haydi!

Razı oldu. Elimden aldığı çakıyla kolunu, üstelik biraz derince kesti. Parmağının kanıyla karıştırdık.

Bilmiyorum, aradan ne kadar zaman geçti.

Büyük, geniş bir yoldan geçiyorduk. Kenarda yığılmış bir duvarın temelleri vardı. Birdenbire karşıdan iri, kara bir köpek çıktı. Koşarak geliyordu. Korktuk, şaşırdık. Öyle kaldık. Önce ben biraz kendimi toplayarak “Aman, kaçalım...” dedim. Gözleri ateş gibi parlayan köpek bize yetişmişti. O zaman Mıstık: “Sen arkama saklan!...” diye haykırdı, önüme geçti. Köpek ona saldırdı.

İlkin hızla birbirlerine çarptılar.

Biraz böyle savaştıktan sonra ikisi de yere yuvarlandılar. Mıstık’ın şapkası, mavi yemenisi düştü. Bu savaş, bana pek uzun geldi. Titriyordum. Sopalı amcalar yetiştiler. Köpeğe odunlarının bütün gücüyle birkaç tane indirdiler. Mıstık, kurtuldu. Zavallının kollarından, burnundan kan akıyordu. “Bir şey yok... Acımıyor... Biraz çizildi...” diyordu. Evine götürdüler.

Ertesi günü Mıstık okula gelmemişi. Daha ertesi günü yine gelmedi... Anneme, Hacı Budaklara gidip Mıstık’ı görmemizi söyledim.

-Hastaymış yavrum dedi, inşallah iyi olunca yine oynarsınız, şimdi rahatsız etmek ayıptır.

Ondan sonra ben her zaman Mıstık’ı iyileşmiş bulacağım umuduyla okula gittim.

Ne yazık ki o hiç gelmedi. Köpek kuduzmuş. Baktırmak için Mıstık’ı Bandırma’ya götürdüler. Oradan sonra İstanbul’a göndereceklerdi.

Sonunda bir gün işittik ki Mıstık ölmüş...

Ömer SEYFETTİN

Bütün Eserleri (Kısaltılmıştır.)

3.2.2.2.3. Talihsiz Mırnav

Evimizin karşısındaki yamaçta, küçük bir koruluk vardı. Belediyenin miydi, yoksa, bir şahsa mı aitti bilemiyorum. Çevresi dikenli tellerle çevriliydi. Biz çocukların, oraya girmesi yasaktı. Kazara yanılıp da girecek olsak, eli bastonlu yaşlı bir dede, öfkeyle peşimizden koşarak bizi kovalardı.

Mayıs ayının başlarıydı galiba... Eli bastonlu dede, hasta mıydı, yoksa bir yere mi gitmişti? Bir hafta ortalıklarda görünmez oldu. Biz de bu fırsattan yararlanıp, ağaçların arasında doya doya saklambaç oynadık.

Yine bir gün Şermin ablamla birlikte, dikenli tellerin üzerinden atlamaya çalışırken; koruluğun gerilerinde tuhaf bir ses işittik. Ağlayan bir bebek sesine benziyordu. İkimiz de çok meraklanmıştık. Sesin sahibini bulabilmek için gezmediğimiz ağaç dibi kalmadı. Her ne tarafa yönelsek, ses diğer yönden geliyordu.

Arka tarafımda derin bir çukur gördüm. Sökülmüş bir ağaç kökünün çukuruydu bu... Dibine yağmur suları birikmişti. Boz bulanık suların içerisinde, yumak yumak kıvrılan bir şey dikkatimizi çekti. Eğilip bakınca, bunun ne olduğunu tanımakta gecikmedim. Mini minnacık bir kedi yavrusuydu.

-Vay canım vay! Diye haykırdı Şermin ablam. Eli kırılascalı, seni hangi acımasız attı oralara? Daha gözleri bile açılmamış.

Zavallı hayvanın her yanı çamurlara bulanmıştı. İnce ve güçsüz tırnaklarıyla, çukurun içindeki küçük bitki saplarına tutunarak, dışarı çıkmaya çalışıyordu. fakat ne var ki her adım atışında, arka ayakları kayıyor ve yeniden yuvarlanıyordu. Şermin ablamın gözleri dolu dolu olmuştu.

-Çabuk ol Murat, bana uzun bir sopa bul, dedi.

Birkaç metre ötemde, kurumuş bir iğde dalı vardı. Onu getirip Şermin ablama verdim. Ablam, yere yüzükoyun uzanıp iğde dalını çukurun içine sarkıttı. Zavallı küçük kedi, bir iki beceriksiz denemeden sonra iğde dalına sımsıkı tutundu. Bu arada Şermin ablam, dalı yavaş yavaş kendisine doğru çekiyordu. Sonunda sağ elini uzatıp yavru kediye yakaladı. Hayvanın içler ürperten çığlığı bir anda duruverdi. Sadece küçük inilti çıkartıyordu. Sanırım, kurtulduğunu o da anlamıştı. Şermin ablam:

-Ağlama canımın içi, şimdi seni rahatlatacağım, dedi.

Sonra, cebinden küçük bir kâğıt mendil çıkartıp yere serdi. Kediye üzerine yatırdı. Annemin banyo çıkışında bize yaptığı gibi, hayvanın tüylerini ova ova kuruladı. Küçük kedi, hiç zorluk çıkartmıyordu. Ablam, mendilin kenarından tutup, daha bol güneş alan bir yere doğru çekti. Yarım saat içinde yavru kediye bir canlılık

geldi. Gözleri görmediği hâlde, burnuyla koklayarak bizi bulmaya çalışıyordu. Emekleyen bir bebek gibi yürüyordu. Onun bu hâline bakıp bakıp gülüyorduk. En sonunda, Şermin ablam kediyi kaptı, kucağına aldı.

-Hadi Murat, dedi. Artık eve gitme zamanı geldi.

-Kediyi de mi götüreceğiz?

-Evet.

-Annemin buna izin vereceğini hiç sanmıyorum.

-Olsun, dedi. Hiç olmazsa bir kez deneriz.

Üzeyir GÜNDÜZ

Anneler Kuzular

3.2.2.2.4. Dülger Balığının Ölümü

On, on beş dülger balığı, kayığın küpeştesinde hâla canlı, ince zar gibi kanatlarıyla titreşiyordu.

Biraz sonra işlerini bitirmiş olacaklar, hepsi orta parmaklarına, birer dülger balığı takarak çekip gideceklerdi. Umduğum gibi, dülger balığı çorbası, evler tütecekti.

Kayığı temizleyenler sekiz kişiydi. Yedisi bizim adadandı. Sekizinci zayıf, sarı, hastalıklı adamı hiç görmemiştım. Ne kadar dostça, ne kadar içten bir sevgi ile çalışıyordu.

Üçer tane alanlar oldu. Dışarıdan gelen adam, bir tane versinler diye bekledi. Yüzünde tatlı bir kırmızılık vardı. Bu kırmızılık pay dağıtan adamın elinde tek balık kalıncaya kadar adamın yanağında durdu. Sandım ki bütün ömrünce böyle bir donuk gülümsemeyle kalıverecek adam. Etrafına bakındı. Kendine bakan birini gördü. Gülümseme birdenbire yüzünde meyve gibi çürüyüverdi. Gözleri şaşkınlıkla büyüdü. Son balığı kayıktaki adam, rıhtıma fırlatmıştı. İki adım attı. Elini balığa uzatmak üzere eğildi. Ama ötekilerden baş parmağına irisinden bir tane dülger balığı takmış birisi, kocaman çizmeli ayağını dülger balığının sırtına bastı.

-Ne o? Dur bakalım. Dağdan gelip bağdakini kovmayalım. Adam elini çekti. Bir şey söylemedi. Söyleyemezdi. Söyleyecek hâlde değildi. Rıhtım kahvesine doğru yürüdü. Dışarıdan kahvenin önündeki seyircilerden biri seslendi:

-Bırak yahu! O adam da çalıştı. Veriver bir tane, ne olur? Kalkmış nerelerden gelmiş işte.

-Ne yapalım gelmesinler. O balığın bir, iki buçukluğu var.

Kayıtakilerden hiçbiri kalkıp da:

-Ayıptır yahu ver adama, demedi.

Bir ikisi, en umduklarım konuşacak gibi oldular. Bekliyordum. Şimdi umduklarımdan birisi payına düşen balıklardan birini, en küçüğünü adama fırlatacak diye bekledim. Reis, kahvenin önünde kahvesini içiyor, tayfasına bakıyordu. Olaya karışan adam:

-Ayıp yahu, dedi ayıp!

Bu sefer konuşacaklarını, hatta paylarına düşen balıklardan en küçüğünü fırlatacaklarını sandıklarımın biri:

-Sen karışma babalık! Fazla söylenmeye başladın. Ayıp ne demek?

-Babanızın malı mı bu deniz sizin?

-Onun babasının malı mı?

-Değil ama gelmiş kayığınızda çalışmış bir kere.

-Kim gel de çalış demiş ona, gelmeseydi.

Balık verilmemiş adam, kahvenin bir iskemlesine çökmüştü. Kahveci başına dikilmişti. Kahveciye:

-Kalkacağız, kalkacağız, dedi.

-Ayağa kalktı. Kendisi için lâf işitmiş adama;

-Zararı yok, dedi, zararı yok. Vermesinler. İstemez.

Gözüken vapura doğru yürüdü. Küçük adımlarla seğirterek uzaklaştı. Söz vermiştim kendi kendime: yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka

ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sessizce ölümü bekleyecektim. Hırs, öfke neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem, kâğıt aldım. Oturdum. Adanın ıssız yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım.

Sait Faik ABASIYANIK

Bütün Eserleri

(Yalınlaştırılmış ve kısaltılmıştır.)

3.2.2.2.5. Güvercin Avı

(Kuşbaz Hüseyin Bey, çiftlik evinde otuz yıldır güvercin yetiştirmektedir. Yaşlı adamın tek tutkusu güvercinleridir. Bunca yılda yetiştirdiği güvercinlerin bir eşi daha yoktur.)

1919 senesinin Nisan aylarında bir öğle sonu bütün çevre köylerde olduğu gibi onun çiftliğine de bir bölük düşman askeri girdi... Kuşbaz Hüseyin Beyin ömründe ilk defa kuşları havada iken başı yere indi...

Gelenlerden biri gülerek, lâubali bir tavırla:

-Merhaba beyim, yabancı değiliz, dedi.

Hüseyin Bey, kendisine elini uzatan genç düşman çavuşunu tanır gibi oldu.

Çavuş sırnaşık bir gülüşle sordu:

-Tanıyamadınız mı? İspiro'yu tanıyamadınız mı? İspiro, İspiro? . .

Hüseyin Bey birden:

-Ha, evet, dedi.

Bu adam beş sene evvel Hüseyin Beyin yanında altı ay kadar hizmetkârlık etmişti, eli uzunca ve açıkgöz bir delikanlı idi. Gittikçe lâubalileşen bir tavırla elini ihtiyar adamın omzuna koydu ve kulağına eğildi:

-Birkaç akşam burada kalacağız, dedi. Zabitler köy evlerinde rahat edemezler, biraz ikram lâzım...

Hüseyin Bey şaşkın bir hâlde:

-Peki buyursunlar, dedi.

Düşmanlar gülüşerek, konuşarak ihtiyarın etrafını aldılar ve havada uçuşan güvercinlere nişan almak istediler. Hüseyin Bey yarı öfkeli, yarı tehditli bir sesle:

-Yo! dedi, güvercinlerime dokunmayınız! ...

Sözünü bitirmemişti ki yanı başında bir silâh patladı. Hüseyin Bey, eteği tutuşmuş bir adam telâşıyla ilk kurşunu atanın kolundan çekti.

-Ne yapıyorsun? Sakın ha! diye bağırdı.

Lâkin o, bununla uğraşırken bir başkası silâhını havaya kaldırdı, kulağı dibinde bir kurşun daha vızladı; havadaki kuşlardan biri döne döne, yavaş yavaş aşağı düşmeye başladı. Hüseyin Beyin kargısı elinden düştü, bütün vücudu titriyordu, yüzünün rengiyle sakalının rengi birbirinden fark olunamıyordu. İspiro, yanına yaklaştı:

-Ne olur canım, bırak! dedi.

-Bırak mı? Sen aklını mı bozdun? Söyle şunlara. Vallahi sonra fena olur!

-Fena mı olur? Nasıl... Hey, kendine gel çorbacı, o günler geçti.

Şimdi bütün duyuları, birbiri ardı sıra havaya kalkan silâhlar, vızıldayan kurşunlar, döne döne, yavaş yavaş iri kar parçaları gibi yere düşen güvercinlerle meşguldü. Çaresiz yalvarmaya başladı:

-Rica ederim, yeter artık, rica ederim! diyordu. Size ne isterseniz vereyim.

İspiro arsız arsız gülüyordu. Neferler de birkaçı düşen kuşları toplamaya koşuştular. Bunlardan bazısı avluya, bazıları çiftlik binasının damları üstüne, bazıları dışardaki göle, bazıları bostana, bazıları epeyce uzaklarda tarlalara düşüyorlardı. Bu beyaz güvercin yağmuru altında yaramaz bir çocuk neşesine tutulan düşman askerleri bir taraftan el çırpıyor, bir taraftan haykırıyorlar, bir taraftan da durdukları noktada tepiniyorlardı.

Zavallı Hüseyin Bey kendinden geçti, bulunduğu yere çököverdi. Artık hiçbir şey söylemiyor, kenarlarından iri yaş damlaları sızan gözleriyle bu vahşi avı seyrediyordu. İspiro yaklaştı, dedi ki:

-Neye bu kadar telâşlanıyorsun? Bırak, biraz eğleninler. Kaç gündür muharebe ediyoruz. Akşam bu kuşlardan daha güzel mezelik olur mu?

Beyaz kuşları üst üste, demet demet avlunun ortasına yığıyorlardı. Havada kalanlar da dağılıp gitmişlerdi.

İhtiyar adam avlunun ortasındaki beyaz yığına yaklaştı, eğildi. Önünde altmış yetmiş kadar güvercin vardı. Hepsini birer kere kanatlarından, başlarından tutup avucunun içine aldı. Kiminin gagasını öpüyor, kiminin tüylerini uzun uzun, sevgiliyi okşar gibi okşuyordu.

Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU

Millî Savaş Hikâyeleri

3.2.2.3. İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, Koza Yayın Dağıtım

3.2.2.3.1. Selim'i Anarım

Selim, ikinci defa yazıhaneme gelişinde elinde güllerden, katmerlerden, aslanağızlarından şebboylara kadar karışık bir demet çiçek; bir elinde zor taşıdığı bir sepetle geldi.

Yazıhanemden içeri adım attıktan sonra eşiğin az ilerisinde duruşu, her zaman gülen gözleri, canlı tavırlarıyla etrafı araştırışı hâlâ gözümün önünde.

-Hoş geldin, dedim.

Uzun boylu selâma, hâl hatır sormaya gerek duymadan “Hoş bulduk!” dedi kısaca, hemen ardından da sordu:

-Bir çanağın var mı?

-Ne çanağı?

Anlamama kalmadı,

-Haa buldum, diye sepeti kapının içinde bıraktı. Elindeki çiçeklerle kitaplığın kenarında boş duran vazoya doğru atıldı.

-Vazo mu?

-Vazo mazo, her neyse! Biz ona çanak deriz, kap deriz kısacası. Çiçekleri şuna yerleştirelim, sen şimdi ona bak. Suyu da yok bunun!

Yanımda çalışan çocuğa döndü:

-Koş oğlum, şunu doldur da gel!

Çocuk, vazo elinde yazıhaneden fırladı. Selim, boğum boğum nasırlı, kütleşmiş parmaklarıyla çiçek demetini çözmeye başladı. Mırıldandım:

-Niye zahmet ettin?

Omuz silkti:

-Zahmeti mi olurmuş? Bunlar, benim bahçemin çiçekleri.

Çocuk hemen döndü. Vazoyu onun önüne, yazı masasının üstüne bıraktı. O, çiçekleri vazoya kendi eliyle yerleştirdi.

...

-Davayı sormuyorsun, dedim.

-Nesi var soracak?

Tapu çıkaracaktık on dönüm tarlasına.

-Sen her ne gerekiyorsa yapmışsındır elbet! Ben bir gereksinimin var mı diye yoklamaya geldim, o kadar! Aklına başka şey gelmesin hani. Masraf falan ne gerekiyorsa söyle çekinme...

-İnce adamsın Selim, demek geldi içimden. Sonra demedim.

-Ayın on yedisinde keşif var, mahkeme kurulu ile gideceğiz, dedim.

...

Günü gelince hâkim, zabıt kâtibi, tapu fen memuru bir taksiye dolduk; Selim' in tarlasına gittik.

Damın önünde, asmanın altında masa, sandalyeler hazırlanmıştı bize. Yerleştik.

Damın önünde, iki köşede iki asma yetiştirmişti. Dört tarafta beyaz badanalı tenekeler, saksılar içinde küpe çiçekleri, ortancalar, karanfiller... Tarhlarda sıra sıra tırlar, sardunyalı, katmerler, şebboylar, akşamsefaları, daha türlü çiçekler...

-Bunları hep biz diktik, biz yetiştirdik...

Hâkim, tanıkları dinledi. Ardından fen memuru ile tarlayı ölçmeye çıktık.

Kına gibi derler o taraflarda iyi işlenmiş topraklara. Selim' in bahçesi kına gibiydi. Dört yanına su basmasın diye bele kadar hendekler açmıştı tarlasının. Damının hemen üç beş adım ötesinde bir kuyu açmış, bir motor oturtmuştu. Motordan iki bilek kalınlığında gür bir su fişkırıyordu, arıklara yollanıyordu.

Fen memuru şeridini çekerken az ilerde, Selim yanımdan ayrılmıyordu yine:

-Görüyorsun ya, komşunun tarlası ne durumda! Bataklık... Burası da öyleydi aldığımızda. Bu hendekleri, bu kuyuyu, bu motoru hep yavaş yavaş zamanla bulduk, bu ellerle...

Tarlanın ölçülmesi bitti. Sonunda Selim, tarlasının tapusunu aldı.

...

Her ayak bastığı yere güller, asmalar diken; her dost bildiğine katmerler, ortancalar götüren Selim! Yurdumuzun neresinde işlenmemiş bir parça toprak, sürülmeyip boş bırakılmış bir tarla görsem seni anarım! “Selim olsa, derim, bu tarla Selim’ in eline geçse! ...

Necati CUMALI

Susuz Yaz

(Yalınlaştırılmış ve kısaltılarak düzenlenmiştir.)

3.2.2.3.2 . Kuğular

Bir kuğu sürüsü, yol alıyordu gökyüzünde, soğuk bölgelerden şimdi sıcak olan ülkelere doğru.

Denizin üstünde uçmaktaydılar. Bir gün bir gece uçmuşlar, sonra bir gün bir gece daha uçmuşlardı, suların üzerinde durup dinlenmeksizin.

Gökyüzünde bir dolunay asılı duruyordu tepelerinde.

Bakınca denizin mavisini görüyorlardı aşağıda.

Kanat vurmaktaysan neredeyse canları çıkmıştı hepsinin. Yine de uçuyor, uçuyorlardı hiç durmadan.

Gücü, kuvveti yerinde, yetişkin kuğular başta gidiyorlardı. Arkalarında genç kuğular, güçsüz kuğular.

Genç kuğulardan biri, sürünün en arkasında kalmıştı. Gücü ha tükenmiş, ha tükenecekti. Kanatlarını sallıyordu hâlâ ama yol almıyordu artık indirdi kanatlarını sonunda, aşağıya doğru süzölmeye başladı, denizin yüzüne yaklaştı, yaklaştı, yaklaştı... Arkadaşlarıysa gitgide uzaklaşıyordu gökyüzünde. Ay ışığında gitgide soluklaşan birer ak benek gibi kaldılar sonunda.

Genç kuğu suya dalda, kanatlarını katladı, kapadı. Dört bir yanında deniz hışır hışır hışırıyor, onun salıncak salları gibi sallıyordu usul usul.

Kuğu sürüsü, ay ışığının aydınlatığı göğün öbür ucunda, belli belirsiz bir ak çizgiden başka bir şey değildi artık. Ama kanatlarının çıkardığı sesi hâlâ işitebiliyordu sessizliğin içinde.

Arkadaşları artık görünmez olunca boynunu geriye uzattı, gözlerini yumdu. Hiçbir yanını oynatamıyordu. Denizin kanatlanıp açılmalarıyla bir yükselip bir iniyordu yalnız.

Gün doğmadan az önce, hafiften esen bir yel suyun yüzünü küçük dalgacıklarla dalgalandırdı. Kuğunun ak göğsüne sular sıçradı dalgacıklardan. Gözlerini açınca doğuda göğün kızarmakta olduğunu gördü. Ay da yıldızlar da daha solgundu şimdi.

İç çekti kuğu. Boynunu gerdi. Kanatlarını çırpı. Her çırpışta kanatlarının ucu suya deye deye yükselmeye başladı. Gitgide yükseliyor, yükseliyor, yükseliyordu. Deniz çok aşağılarda kalınca ileriye doğru hızını arttırdı. O da arkadaşlarını aşmış olduğu şu sesiz denizi aşacak, onun ötesindeki sıcak topraklara ulaşacaktı.

TOLSTOY

Kuğular

(Çev : Zeki GÜRSOY)

3.2.2.3.3. Orman Tükenirse

Her şey birkaç saat içinde olup bitti. Önce bir yağmur boşandı. Sonra da dağlardan köye yaman bir sel geldi. Önüne ne çıkarsa aldı götürdü. Evlerle birlikte bütün eşyalar da sele gitti.

Bunun üzerine köylüler toplandılar. Hepsi:

-Bu böyle olmaz, dediler. Bu iş böyle gitmez. Bu bizim köy, bahtsız bir köy. Çünkü iki dağ arasında. Yağmur boşandı da sel indi mi her şeyimizi sele veriyoruz. Bir şey yapmamız gerek.

Bir genç:

-Alıp başımızı gidelim, dedi. Büyük şehirlere gidelim. Oralarda iş yok mu? İş bulur çalışırız.

Bir ihtiyar:

-Olmaz öyle şey, dedi. Evden, yurttan ayrılmak kolay değil. Herkes bırakır giderse köy kime kalacak? Şu güzel dağ, şu güzel tepeler, şu bahçeler ne olacak? Bu köyü bırakamayız, başka yerlere gidemeyiz.

Başka bir genç:

-Her yıl sel geliyor. Emeklerimiz boşa gidiyor. İnsan nerede olsa çalışır, nerede olsa karnını doyurur, dedi.

İhtiyar adam kızdı:

-Sen ne diyorsun oğul, dedi. Senin dediğin, insan oğluna yakışmaz. Köyde kalacak, hep birlikte sele karşı savaşacağız, bize bu yakışır.

Köylülerin arasında en yaşlısı koca Hasan' dı. Koca hasan dedi ki:

-Bundan yıllar önce, bu köyde, sel nedir kimse bilmezdi. Ama o zamanlar köy böyle değildi. Dağlar, bayırlar, tepeler hep ormandı. Her yan yeşillikler içindeydi. Daha sonra o kesti, bu kesti, yavaş yavaş orman tükendi. Dağlar, tepeler, bayırlar kelleşti. Böylece olanlar size oldu. Artık yağmur yağdı mı ardından da sel geliyordu.

Şimdi yapacağımız bir iş var. Köyü ağaçlandıracağız. Dağlara, tepelere, bayırlara bol bol ağaç dikeceğiz. Başka çaremiz yok.

Koca Hasan sustu. Herkes ona hak verdi. Ertesi gün, bütün köylü ağaç dikmeye başladı.

Orhan ASENA

Dilimi Öğreniyorum (Haz. Hikmet Altın Kaynak)

3.2.2.3.4. Oyuncak

Kızım ile iki torunumun evden çıkmalarını bekliyordum. Pencereden bakıyorum, onlar gözden kayboluncaya kadar. Sonra hemen torunlarımın odasına giriyorum, dolabı açıyorum... En sevdiğim, elektrikli tren... Özene bezene rayları yerleştiriyorum. Vagonları koyuyorum rayların üstüne, basıyorum düğmeye. Sahici lokomotifler gibi... “Çuf çuf çuf!...” Uzanıyorum yere; trenin gidişini, istasyonda duruşunu sonra yeniden hareket edişini seyrediyorum. Arada bir lokomotiften “düüt” diye düdük sesi çıkıyor. “Çuf çuf çuf!...” Bayılıyorum torunlarımın oyuncak trenleriyle oynamaya. Altmış yaşını çoktan geçmiş birinin, oyuncaklarla böyle oynaması garip gelebilir çoğu kişiye. Belki gerçekten de öyle... Oyuncaklarla oynamak aslında çocukların hakkı... Ama ne yapabilirim ki? Bu yaşta olmama rağmen ben de seviyorum oyuncaklarla oynamayı!

Trenden sonra bebeği alıyorum. Anahtarını kurup yere koyuyorum. Tıpkı canlıymış gibi tıpış tıpış yürüyor bana doğru. Masmavi gözleri, sapsarı saçları var. Yatağına yatırınca gözleri kapanıyor. Karnına basınca, “Mama!” diyor, canlı gibi... Elbiseleri de öylesine hoş ki!... Başında fiyonklu bembeyaz birde kurdelesı var. Sonra helikopteri çalıştırıyorum. Yüksekten bırakıyorum aşağı, hop! Sahici helikopter gibi ses çıkartıyor, pervanesini döndüre döndüre süzüle süzüle yere iniyor.

Hep, kızım la torunlarımın evden çıkmalarını gözlüyorum, oyuncaklarla oynamak için... Bayağı seviniyorum onlar evden ayrılınca... Kızımın, torunlarımın yanında oynamaya doğrusu utaniyorum. Onların evden çıkmalarını dört gözle bekliyorum.

Arada bir dışarıya bakıyorum, kızım la torunlarım geliyorlar mı diye. Bir keresine öyle dalmıştım ki elektrikli trenle oynarken gelişlerini fark edememiştim. Kızım, beni yere yatmış trenle oynarken görünce katıla katıla gülmüş, bana:

-Ne o baba, çocukluğa mı özendin, diye takılmıştı. Utancım dan kıpkırmızı olmuş tım o günden sonra daha çok dikkat ediyorum. Sık sık dışarıya bakıyorum, gelen var mı diye. Öyle güzel oynuyorum ki... İşte o kadar olur... Çocuklar gibi!... Her şeyi unutuyorum. Dizlerimdeki o acımazsız romatizma ağrılarını bile. Her şeyi unutuyorum oyuncakların arasında. Biliyorum, benim yaşımda birine aykırı iş, böyle çocuklar gibi oynamak... Ama ne yapayım, elimde değil. Bir yanım çocuk kalmış!... Çocukluğumsa çok uzaklarda kaldı. Kaybettim gitti onu! Elektrikli trenlerim; yürüyen konuşan bebeklerim filân olmadan ... Oyuncaklarım olmadan kaybettim çocukluğumu!...

İşte bu yüzden efendim, işte bu yüzden... Onlar gidince hemen oyuncakların bulunduğu dolabı açıyorum. Oyuncakları ortaya çıkarıyorum. Oynuyorum... Oynuyorum...

Benim çocukluğumda hiç oyuncağım olmamıştı.

Erdoğan TOKMAKÇIOğLU

Ege’de Neşeli Günler

(Kısaltılmış tır.)

3.2.2.3.5. Çöl Gemileri

Bir zamanlar, ölkemizin sıcak yörelerinde de yük taşımada kullanılan develer, özellikle çöllerde insanoğlunun en yakın yoldaşıdır. Filmlerde de görmüşsünüzdür. Önde ıngır mıngır çıngırağı ile bir eşek. Ardında salına salına yürüyen on beş, yirmi tane deve. Tepelerine kadar yüklü. Geniş alt çenelerini bir o tarafa, bir bu tarafa oynatarak bir tutam otu günlerce katık eden yaratıklar. Vefakâr ve cefakâr...

Bir gezgin, Arabistan ölllerinden birinde, bir kum fırtınasına yakalanmış. Nasıl bir fırtına ama. Göz gözü görmüyor. Kum yığınları göğ'e yükselip kum bulutları oluşturuyor. Keskin ısıklar çalarak firdolayı döndürüyor kumları güney yeli. Sıcak yakıcı mı yakıcı, boğucu mu boğucu. Kum tepeleri sürekli yer değıştiriyor, biçim değıştiriyor.

Gezginimizin devesi birden öküyor. Adam düşüyor yere. Deve uzun boynunu, inleyerek göğ'süne doğru döndürüyor ve gözünü kısıyor. Gezgin, artık deveyi kaldırmanın olanaksızlığını görüyor. Kum tipisi dininceye kadar orada kalakalmıştır. Ne yola devam edebilir ne de kampına dönebilir. Bu nedenle o da deveyi taklit eder. Devenin altına iyice sokulur, ana kucağı arayan bir yavru gibi. Etrafına yığılır kumlar. İçi dışı kum olur. Kurur boğazı. Göz kapakları taşlaşmış gibidir. Hava kararmıştır birden. Fırtınanın üfürdüğü bulutlar dolanmaktadır tepesinde. Kurşun gibi ağırlaşmıştır gövdesi. Kendinden geçer.

Uyanışı bir garip olur. Sanki birisi onu bir kuyunun dibinden dikkatle ekiyordur. Birden kendisini ezen kumların hafiflediğini hisseder. Bu akışkan kütleden kurtulmak için kendisi de büyük bir çaba harcar. Taa deliğ'in ucundaki aydınlığı görene kadar. Sonunda devenin, kendisini eteğ'inden yakalamış olduğunu görür. Kumun içinden devesi çekip almıştır onu. Devenin ılık nefesini yüzünde hisseder. Gezgin, ayağ'a kalkıp kendine geldiğini kanıtlayana kadar deve onu bırakmaz. Adamın yaşadığına ve kum yığınlarının altında boğulmadığına inanıncaya kadar kocaman diliyle yavrusunu temizler gibi adamın saçlarını ve yüzünü yalar durur.

Yavuzer ETİKAYA

Başak ocuk Dergisi

(Düzenlenmiştir.)

3.2.2.4. İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, Mahir Yayınları

3.2.2.4.1. Geri Gelen Armağan

-Çok üzgün görünüyorsun.

-Ah, sorma, dün çok büyük hata işledim!

-Hayrola, ne oldu?

-Arkadaşımın doğum günü vardı... Aslında olay benim doğum günümde başladı...

-Anlatsana, neler oldu?

O gün, Aksel'in doğum günüydü. Annesi pastalar, kurabiyeler, çörekler yapmıştı. Aksel sevinçten uçuyordu. Öğleden sonra arkadaşları geldiler. Hep birlikte oyunlar oynadılar, plâk çalıp dans ettiler. İkinci sıralarında Aksel'in annesi, "Haydi bakalım, ellerinizi yıkayıp sofraya buyrun!" dedi. çocuklar, "Yaşasın!" diye bağrışarak banyo kapısının önünde sıra oldular. El yıkama işi bitince masanın çevresine dizildiler. Sabırsızlıkla yutkunarak tabaklarını Aksel'in annesine uzattılar. Yiyeceklerde hepside çok güzeldi. Salamlı, peynirli sandviçler; tatlı, tuzlu çörekler; hele üstü mumlu kocaman pasta, çocukların iştahını kabartıp yüreklerini hoplatıyordu. Pastanın üstünde sekiz tane mum yanıyordu.

Aksel onları bir solukta söndürmeye çalışırken, arkadaşları "Doğum günün kutlu olsun." şarkısını söylemeye başladılar. Yemek işi sona erince yine oyunlar oynandı. Sonra da çocuklar evlerine dağıldılar.

Arkadaşları gidince Aksel, armağan paketlerini açmaya girişti. Renkli kalemler, sulu boyalar, oyuncak araba, uçak, plâstik askerler ve birçok kitap getirmişti arkadaşları. Aksel kitaplara dönüp bakmadı bile. Keşke kitap yerine herkes oyuncak getirmiş olsaydı... Kitabı ne yapacağım, diye geçirdi içinden. Oyuncakları alıp hemen oynamaya başladı. Kitaplar oldukları yerde kalakaldılar. Annesi sofrayı toplayıp bulaşıkları bitirdikten sonra oğlunun yanına geldi.

"Ooo! Ne güzel armağan bunlar... Kitapları neden bir köşeye attın? Kitaplığa kaldırsana!"

Aksel, omuz silkti.

“Kitabı ne yapayım anneciğim? Oyuncakları sevdim. Onlarla oynayacağım.”

“Olur mu oğlum? Arkadaşların senin için seçip satın almışlar. Kitap en güzel armağan bence. Oyuncaklar kısa bir süre sonra bozulup kırılacak. ya da bıkacaksın onlardan. Kitaplar öyle mi? Her biri, çeşit çeşit bilgilerle dolu. İyiyi, güzeli ve doğruyu, iyi seçilmiş kitaplar aşılır insana.”

Annesi konuşurken Aksel kayıtsızlıkla ikide bir omuz silkiyordu. Sonunda, “Anneciğim, doğrusunu istersen, kitap okurken sıkılıyorum. Oyuncaklarla oynamak daha hoşuma gidiyor.” diyerek dudağını sarkıttı.

Annesi, “Ben sana hiç durmadan kitap oku demiyorum, oğlum. Oyun da gerekli senin için boş zamanlarında dilediğin gibi oyun oynayabilirsin, ama kitap da okumalısın. Neyse, doğum gününde seni üzmem. Bu konuyu daha sonra yine tartışırız.” diyerek konuşmayı kesti. Yerdeki kitapları topladı, götürüp özenle kitaplığa yerleştirdi.

Birkaç ay sonra Can’ın doğum günüydü. Aksel, paydos zilini iple çekti. Eve varır varmaz temizlenip giyindi, mutfakta yemek yapmakta olan annesini öptü. Kapıdan çıkarken birden bire döndü. Can’a armağan almayı unutmuştu. Çarşı, evlerine uzaktı. Bir an önce doğum gününe gidebilmek için sabırsızlanıyordu. Konuyu annesine de açamamıştı. Sevinçle kitaplığa koştu. Annesi, “Kitap en iyi armağandır.” dememiş miydi? Kendisine doğum günü armağanı olarak getirilen birini çekip aldı. Beyaz bir kâğıda sarıp koşarak evden çıktı.

Can’ın doğum günü çok eğlenceliydi. Çocuklar kurabiye ve pastalarla karınlarını doyurdular.

Sabahleyin okul bahçesinde buluşmuşlardı. Aksel, soluk soluğa koşarak geldi. “Günaydın,” diyerek aralarına katıldı. Arkadaşları da ona “Günaydın,” dediler. Ama Can başını çevirdi. Aksel şaşırılmıştı.

“Can, bana dargın mısın yoksa?”

Can, cevap vermedi. Bu kez çocuklar da meraklanmışlardı.

“N’oldu? Aksel’le niçin konuşmuyorsun?” diye üstelediler.

Can, “Ona kırıldım.” dedi.

Aksel telaşlandı. “Sana ne yaptım ki? Dün çok iyi ayrıldık. Beni kapıya kadar geçirdin, sarılıp öptün. Doğum gününe geldiğim için teşekkür ettin. Şimdi neden küsüyorsun?”

“Dün bana doğum günü armağanı olarak ne getirdin?”

Aksel, “Kitap” diye atıldı. Annem, ‘Kitap en iyi armağandır.’ demişti de. Yoksa oyuncak yerine kitap getirdiğim için mi darıldın bana? ”

“Hayır Aksel, kitabın değerini biliyorum, ona darılmadım. Ama dün bana, doğum günümde benim sana armağan ettiğim kitabı getirmişsin. İçini açıp okumadın mı? İlk sayfasına ‘Kardeşim Aksel, doğum günün kutlu olsun.’ diye yazmış, altına da imzamı atmıştım.”

Aksel bunu duyunca kıpkırmızı oldu. Arkadaşları da kınamışlardı onu, yavaş yavaş çözülüp çevresinden uzaklaştılar.

Aksel olduğu yerde kalakaldı.

Gülten DAYIOĞLU

Suna’nın Serçeleri

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.4.2. Cici Semer

(Bir araya gelen çeşitli yaşlardaki eşekler sohbet ederken söz döner dolaşır

semere gelir. Her eşek kendi semerini över ve semerinin ne kadar rahat olduğunu anlatır. En yaşlı olanı düşünür ve bunun sırrını çözer: Hepsinin semerini aynı usta yapmıştır. Semerci işinin ehli biridir. Bilimsel çalıştığı için hiçbir eşeğin sırtında yara bere olmamıştır. Eşekler, kendilerini sahiplerinden çok düşünen semerciye teşekkür etmek için semercinin dükkânına gitmeye karar verirler.)

Tüm eşekler, yola koyulmuşlar. Öne en yaşlı eşek düşmüş, onun ardına daha az yaşlı eşekler, en arkada gençler, semerci ustasının dükkânının önüne gelmişler. Hep bir ağızdan:

-Ya ya ya, şa şa şa! Semerci usta çok yaşa! diye bağırılmışlar.

Eşeklerin anırtıları arasında semerci ustası omza alınmış. Omuzdan omuza dolaştırılmış.

Ah ah, ne yazık ki bir süre sonra semer ustası ölüvermiş! Ah ki ah! ...

Eşek sahiplerinin umurunda mı ki! Yeni bir semer ustası bulunmuş. Aynı ustanın bulunduğu dükkâna açmış dükkânını, kurmuş tezgâhını, yapmış reklâmını:

-Bir semer dikerim ki ben, öteki usta benim yanımda hiç kalır! Semerin tahta omurgasını erik ağacından, yayları cevizden yaparım. Altına astar geçirir, üstüne kurdeleler takarım.

Eh, eskimiş rahmetli ustanın semerleri. İlk kez genç bir eşeğin sahibi gitmiş bu yeni semerciye, semer ısmarlamış.

-Hay hay! Demiş yeni usta.

Geçmiş eşeğin karşısına şöyle bir bakmış:

-Yarın gel, semeri al, demiş.

-Ölçü falan almayacak mısın?

Gülmüş yeni usta:

-Ben işimin o denli ehliyim ki ölçü falan almama gerek yok. Benim yaptığım semer hokka gibi oturacak, göreceksiniz.

Görmüşler! Tüm eşekler, genç eşeğin başına birikmişler; yağıra bakmışlar; çünkü eşeğin sırtı iki günde yağır olmuş.

-Vah vah! demişler.

Genç eşek:

-Merak etmeyin, çok yakında aynı şey sizin de başınıza gelecek! demiş.

Eskimiş semerler, yaptırılmış yenileri... Tüm eşeklerin sırtı yağıra kesmiş, yara bere içinde kalmış. Ülkede yağırırsız eşek kalmadıktan sonra, yine en yaşlı eşek:

-Arkadaşlar, demiş, bu böyle olmaz. Hepimizin sırtında el kadar yağırlar oluştu. Ne yapalım, ne edelim bu semerci ustasından kurtulmaya bakalım.

Öteki eşekler bağrıışmışlar:

-Peki ne yapalım?

Yaşlı eşek:

-Semerci ustasını istenmeyen adam ilân edelim.

Sırtında ilk yağır açılan genç eşek öne atılmış:

-Arkadaşlar bir dakika! diye bağırılmış.

Onu duyan olmamış. Tüm eşekler, yeni semerci ustasının dükkânına doğru yürümeye başlamışlar. Bu arada hep bir ağızdan durmadan bağırıyormuş:

-Yeni ustayı istemeyiz, biz bu semeri giymeyiz!

-İyi semer bizim de hakkımız.

-Sırtımız yağır oldu, ustamız sağır oldu!

-Yağırda sinek çok, semerde hiç insaf yok!

Semercinin dükkânının önünde toplanmışlar, hep bir ağızdan bağırmaya başlamışlar. Genç eşek, durmadan arkadaşlarına:

-Bir dakika arkadaşlar, bir dakika! Diye bağırıyormuş. Fakat sesi, onca sesin arasında duyulmuyormuş.

Sonunda bakmış ki genç eşek, öteki eşeklere sesini duyuramayacak; geriden hızlı hızlı koşup gelmiş bir hoplayışta semercinin damına kuş gibi konmuş. Oradan olanca gücüyle bağırılmış:

-Arkadaşlar, sevgili arkadaşlar, dinleyin beni...

Eşeğin dama çıktığını gören öteki arkadaşları susmuşlar, kulaklarını dikmişler.

Bağırılmış genç eşek:

-Arkadaşlar, biz semerle de semerciyle de boşuna uğraşıyoruz...

Genç eşek, bundan sonrasını tane tane söylemiş:

-Arkadaşlar, biz semerle de semerciyle de boşuna uğraşıyoruz!... Biz eşek olduktan sonra, bize semer vuran çok olur. Biz önce eşeklikten kurtulmaya bakalım.

Muzaffer İZGÜ

Dayak

Birincisi

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.4.3. Değirmenci

Hava haza ateş! Yel değirmeni de ta tepede! Boya takımı ile oraya nasıl çıkacağım? Terle ıslak gömleğim, sanki sırtımda tek parça bir hardal yakısı... Tepeye varıncaya kadar söğüş olacağım. Arpişel, bir pota içindeymiş gibi masmavi yanıp kaynıyor. Kıyının adaları, yarımadaları ve burunları mavi ateşte sarmaş dolaş burgaçlanıyor ve kıyı boyunca firdolayı dolaşıyorlardı.

Neyse, zar zor tepeye çıktım. Allah’a çok şükür, değirmenin kapısını kapalı buldum. Çünkü; ıssızlıkta ağacı, taşı, dağı, soyunan bir gelin gibi iç ve gizli güzelliklerini verirler. Fakat; densizin biri geldi miydi, ağacı, taşı her günkü ağaç, dağ ve taş olur. Onların ne olduklarını da kim bilmez ?

Aksiliğe bakın ki değirmenin kapısı gıcırdadı. Oradan, sivri şapkalı, zımba sakallı bir adam çıktı. Adamın bakışından yanımda durmak niyetinde olmadığını anladım. Adam, durdu ve o zaman beni çiğneyip geçmekle yüreğimi kırmış olacağını sanarak durduğunu anladım.

“Merhaba baba! Bugün hava güzel!” dedim.

Birdenbire yüzü sevinçle parladı. Bana, büyük bir müjde veriyormuş gibi :

“Tam söyledin a oğul! Güzel mi güzel! Buralıkta hep böyle olur.” diye haykırdı.

“Maşallah baba, farkındasın demek!” dedim.

“Nasıl olmam? Gençliğimde Galiçya’da askerlik ettimdi. Hep yağmur, yağmur, yağmur... Gök, kurşun bir kubbe; içimi üzerdi.” diye konuştu.

Söz sözü açıyordu. “Baba, müşterin bol mu? Çok arpa, buğday öğütür müsün?”

“Müşterim seyrek tir. Ama bana yetip artıyor bile. Yalnız buğday, arpa değil; geçen gün para bile öğüttüm. Üstelik dayak da yedim.”

Nasıl olurmuş öyle şey, baba?

“Basbayağı oldu. Tanımazsın; bir adam, arpalarını eşeğine yüklemiş, gelirken yolda sigara tellendiresi tutmuş. Kuşağındaki tütün torbasının üzerine sıkıştırmış olduğu dört pangonotu ilk önce çıkartarak çuvalın ağzına tıkmış. Sonra torbasını çıkarmış, sigarasını içmiş, pangonotları çuvalda unutmuş. Ben çuvalların birinde para bulunduğunu nereden bilecektim. Çuvallardaki arpayı öğütmek üzere, değirmenin hunisine boşalttım. Pangonotlar da un olmuştur. Adam, iki gün sonra gelip ununu alacaktı. Fakat hemen o akşam, bu kez ata binmiş olarak dörtlale geldi. Ona, pangonotların da öğütülmüş olacağını söyleyerek güldüm. Bana, ‘Hem parayı iç eder, hem de bana gülersin ha?’ diye bağırarak sopa çekmeye koyuldu.

Acıtmasına adamakıllı acıtıyordu. Fakat ne diyeyim oğul! Öyle bir durum olur ki artık burada şenlik olmaz dersin. Ama, şenliğin mezarı saydığın yerden, inadına şenlik doğar. Galiçya’da da öyle olmuştu. Bir gece, Diktiğin Mahmut’la bir siperin içindeydik. Zemheri zamanı ha bire çivi keseriz. Su, diz boyu. Bir yandan yağmur yağar, öte yandan da tepemizde Urus’un gülleleri gümler biz durumumuza ağlayacağımıza, Mahmut’la karşı karşıya bizi bir gülmedir tutmasın mı? Yumruklarımızı karınlarımıza basa basa, durumumuza ha bire gülüyorduk.

İşte, adamdan dayağı yiince de öylesine gülesim geliyordu. Elini tutayım dedim; ama maşallah adam dev gibi. Bense a oğul, seksenine basarak artık yaşlandım...”

Değirmenci, o güneş dolu kara gözleri parlaya parlaya anlatmasını sürdürüyordu:

“Fakat a oğul, adam yaşına mı acıdı, yoksam babayığitliğine mi yediremedi, her neyse, atına sıçrayınca dönüp ardına bakmadan dörtlale savuşup gitti.”

Ben, sonra köylülerden sordum. Değirmencinin gülüşünden adamın ödü

patlamış! Köylülere: “Güldükçe, boyu yükseliyordu. Sonunda üzerime dağ gibi abanmaya başladı. Kaçtım!” diye anlatmış.

Değirmenciye, “Unlarını birisiyle yolladım. Parasını ben yedim sanıyor. Kendi parasını kendisi yesin rahat rahat.” diyordu.

Dünyanın kaygısından usandığım anlar olurdu. İşte o zamanlar, değirmenci Nasrettin’in, o mandolinler gibi öten ağaçlar, dallar, kuşlar âlemine koşardım. Onun neşesinde harlayan bir barut gücü vardı. Gönlünün bütün yivlerinden döne döne boşanan gülüşü, kara günleri ayaydın ederdi. **HALİKARNAS BALIKÇISI**

Ege’den Denize Bırakılmış Bir Çiçek

3.2.2.4.4. Gözleme

Tatlı yağ kokuları geliyordu. Sokakların havası kökten değişiyordu. Köyde birisi “gözleme” yapıyordu, tamam! Töntön İboç’un burnu bu hoş kokuyu ta Korular’ın ordan aldı. Korular nere, köy nere? Töntön İboç kokuyu aldığına göre, birisi gözleme yapıyordu yüzde yüz! Yüzde yüz elli!...

Öğle geçip gideli çok oluyordu. Karnı açtı Töntön’ün. Korular’ın orada öküz güdüyordu. “Rüzgâr da inadına köyden esiyor!” dedi kendi kendine. “Olanca kokuyu toplayıp burnuma getiriyor! Ne tatlı, ne lezzetli kokuyor! Hele şuna! Mis gibi, miiis!...”

Müthiş bir lezzet vardı yellerin getirdiği yağ kokusunda. Birden öküzleri bırakıp köye gitmeye karar verdiğini gördü. Evet, karar vermiş, tatlı kokuların esip geldiği yöne doğru yürümüştü bile. Yok, ama gitmeyecekti, gitmek istemiyordu. Ama ayakları gidiyordu! Her adımda gözleme yapılan eve yaklaşıyordu.

Baktı: Çalığın avrat, hayatın ocağına oturmuştu. Tekneyi, tahtayı yanına almıştı. Sacın başındaydı. Gözlemeleri sıcak sıcak birbiri üstüne yığmıştı. “Gel Töntön” denilmesini bekliyordu.

Ama Çalığın avrat gel, demiyordu. Diyordu diliyle dişi arasından bir şeyler; ama gel, demiyordu, kim bilir ne diyordu! Evin avlu kapısını geçti, durulacak yeri geçti, geçip gitti, gel demedi bir türlü!

Çalığın avrat, tahtanın üstündeki hamuru açıp sermişti. Kaz tüyünü eline aldı, yağa daldırdı, aaa, aaa! Yağ tükenmişti.

Kalktı usulca. Boş tavayı alıp yürüdü. Dolu güveç, ambarın en serin yerindeydi. Ambarın kapağını kaldırdı usulca. Bıçağı aldı. Girdi ambara. “Romatizmalarım da ne sızlıyor ay kardeş!” dedi. bir koca topak kesti yağdan. Koydu tavaya. Bir topak daha kesti. Onu da koydu. “Yeter desem mi? ” diye sordu kendine. “Haydi biraz daha alayım, epey hamur var daha!... ” dedi. Bir topak daha kesti.

Yağ tavaşını alıp çıktı. Çıktı usulca.

Daha kapının eşiğinde durakladı: “Aaa, aaa, Töntön’e bak! Bak şu Töntön’e bak! Kapmış da gidiyor işte gözlemeyi!”

Töntön, hepi topu bir tek gözleme almıştı. O da çok sıcaktı. Gözlemeyi o elinden bu eline, bu elinden o eline aktarıp durdu; yandı elleri! Yandı ama düşürmedi. Atıvermedi tozların toprakların içine. Bir koşuda koruya vardı. Koydu çayırların üstüne güzelce. Yanık ellerini üfledi, oğuşturdu, öptü! Yanmıştı, ama varsın yansındı.

Gözüyle öküzleri aradı. Epeyce uzaktaydılar. Batağın yakınında yayılıyorlardı. Gözlemeyi eline aldı usulca. İkiye böldü. Azar azar yemeğe başladı. Ah, ne tatlıydı! Ne tatlıydı! Kokusu o kadar güzel olanın kendi bu kadar tatlı olmuş, çok muydu? Bitiverecek diye korka korka yedi bir gözlemeyi. “Doymadım, ama çok tatlıymış!” dedi. “Ben büyüdüğüm zaman bütün çocuklar gözleme yiyecek heey ahali!...” diye bağırarak istedi harman yerinde.

Fakir BAYKURT

Anadolu Garajı

3.2.2.4.5. Dil

Dil masalını bilir misiniz? Ezop başlangıçta bir köleymiş. Yani satın alınmış, parası verilmiş; soylu beylere uşaklık, hizmetçilik etsin diye tutulmuş insanlardan. Efendisi Bilge Ksantus (Santus), bir gün dostlarına, tanışlarına bir şölen vermeyi kararlaştırdığında kölesi Ezop’u çağırıp buyurmuş:

“Çarşıya çık, yiyeceklerin içeceklerin en güzelini, en iyisini al; parlak bir şölen hazırla ki gelenlerin hepsi yediklerine şaşıp parmak ısırınsınlar...”

Ezop denileni yapmış, buyruğu yerine getirmiş. Bilgenin dostları, tanışları şölen sofrasına oturmuşlar; bir de ne görsünler? Bütün yemekler, çerezler, tatlılar hep dilden yapılma değil mi? Kızmışlar, Bilge Ksantus’a çıkışmışlar:

“Sen bizimle alay mı ediyorsun? Nedir bu senin yaptığın? Hani bizi şölene çağır mıştın, bu mu şölen dediğin senin?” demişler.

Doğrusu, Bilge Ksantus da bozulmuş bu işe. Ezop’u çağırtmış:

“Nedir bu olanlar?” demiş. “Sen aklını mı kaçırdın? Bir iş emanet ettik sana, bak n’oldu? Beni durup dururken bunca insana karalattın.”

Ezop:

“Siz bana çarşıdan dünyanın en tatlı, en güzel şeyini al; getir dememiş miydiniz? Ben de dediğinizi yaptım işte...Dil, dünya da var olan en güzel, en tatlı şeydir. Bütün bilimlerin anahtarı dildir. İnsanlar onunla anlaşılır, tanrılara onunla yakarırız; sevgimizi, düşmanlığımızı dilimizle anlatırız. O olmasaydı hâlimiz kim bilir nice olurdu!...”

Hem tanışları, hem Bilge Ksantus, Ezop’un dediklerini doğrulamışlar.

“Evet,” demişler. “Ezop haklı. Dil gibi var mı?”

Bu masal, Ezop’un kendi masalı. Hemen bitmiyor. Aradan zaman geçmiş. Bilge Ksantus, yine bir şölen vermeye kalkmış:

“Bu kez de en kötü yiyecekleri al getir, onlarla bir şölen hazırla bize Ezop.” demiş.

Akşam sofrada çağrılılar toplanmışlar. Önlerine yine dil ile dil çeşitlemeleri gelmez mi?

“Bre Ezop, yine mi senin oyununa geldik?” diye çığırıştıklarında, Ezop söze girmiş:

“Değil,” demiş. “Dünyada en güzel, en tatlı şey, dildir; ama yine en kötü, en acı şey de dildir. Neden dersiniz, insanları birbirine katan dildir; kötü sözler söyleten, işi

dövüşe kadar götüren, çatışmaları doğuran hep, hep bu dildir. İnsanlar ne çekerse, dilleri belâsına çekerler. Doğru mu, eğri mi bu sözüm? ”

Düşünmüşler. Ezop haklı.

“Doğrusun!” demişler.

Diline sahip olmak da bir marifettir insan için. Yeri geldi mi keskin, vurucu bir silâhtan beter olur.

AISOPOS (EZOP)

Ezop Masalları

(Çev: Tarık Dursun K.)

3.2.2.5. İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, MEB

3.2.2.5.1. Küfeci

On bir, on iki yaşlarında çok sevimli bir çocuktur. Siyah saçları gözlerinin üstüne dökülmüş, kara kara parlayan gözlerinin içi gülüyordu. Sırtında da kendisi gibi, küçücük, temiz, güzel bir küfe vardı. Genç bayan, fileleri küfeye doldurdu. Çocuğun doğrulup kalkmasına yardım etmek için minik ellerinden tuttu. O önde, hamal arkada yola koyuldular. Çocuk, sırtındaki küfeyi güçlkle taşıyordu. Acımişti çocuğa. Filelerden birini alıp kendisi taşımak istedi.

Hamal:

-Yok abla yok! Ben götürürüm. Ben, bundan daha ağırını da taşıdım, diyerek vermek istemedi. Biraz sonra çocuk sordu:

-Abla, eviniz uzak mı?

-Niçin sordun? Yoksa götüremeyecek misin? Alayım mı filelerin birini?

-Yok abla onun için değil. Daha uzaksa geri dönemem. Bu sokaktan hiç ileri gitmedim de... Hava da karardı. Kaybolurum diye korkuyorum.

Genç bayan güldü:

-Korkma, ben seni bu caddeye kadar geri getiririm.

Bir iki sokak daha gittikten sonra bir kapının önünde durdular:

-İşte geldik!

Küçük hamal, hafifçe çömelerek, küfesini merdivene dayadı. Omzunu kesen iplerden sıyrılarak derin bir nefes aldı. Genç bayan, çantasını açtı. Bozuk paraların içinden, iki tane lira, iki tane de yirmi beş kuruş seçerek çocuğa verdi. Çocuk avucundaki paralara bir süre sevinçle baktı:

-Allah bereket versin abla! Dedikten sonra paraları cebinden çıkardığı işlemeli bir keseye koydu. Kesenin ağzını iyice büzüp sıkıca düğümledi. Yine dikkatlice cebine yerleştirdi. Genç bayan küfenin içinden fileleri aldı. Çocuk, hemen davranarak fileleri kaptı:

-İçeriye kadar ben götüreyim abla.

-Yok yok sen bırak ben götürürüm.

-Olmaz abla, içeriye kadar götüreyim ki aldığım parayı hak edeyim.

Filenin birini çocuğa verdi. Dairenin kapısının önünde fileyi çocuktan aldı.

-Allah'a ısmarladık abla!

-Güle güle!

Genç bayan fileleri mutfağa götürdü. Çocuğun etkisinden hâlâ kurtulamamıştı. Bu yaşta çalışan, hem de aldığını hak etmeye çalışan bir çocuk... Bir an çocuğun hayatını merak etti. Sürekli bir zil sesi onu bu düşüncelerinden sıyırdı. Kapı çalınıyordu. Koştı, kapıyı açtı. Karşısında inci dişleriyle gülümseyen küfeci çocuğu görünce şaşırdı. Çocuğun kendisine doğru uzattığı elli lirayı görünce, şaşkınlığı bir kat daha arttı:

-Ne, ne o? diyebildi. Çocuk gülümsüyordu:

-Para, merdiven başında buldum inerken. Bana para verirken çantanızdan düşürdünüz herhâlde.

Talip APAYDIN

Küfeci

3.2.2.6. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Özyürek Yayın Evi

3.2.2.6.1. Yapay Güzelliğin Sonu

Her zaman saka kuşumun kafesinin yanında asılı bulunan kapancamı, ekmek kırıntılarıyla doldurup önceki gün balkonumuza asmıştım. Az sonra bir de ne göreyim; kapancamın içinde bir serçe kuşu çırpınıp durmakta! Hemen serçeyi elime alıp odama koştum. Sevincimden ne yapacağımı şaşırmış gibiydim. Pencereyi açıp Ahmet'e seslendim. Elimdeki kuşu göstererek:

-Bak yakaladım Ahmet, çabuk gel, bu kuşu boyayacağım. Serçelerin en güzeli bu kuş olacak, çabuk gel!

Ahmet bir solukta bize koştu. Soluk soluğa odaya girerek:

-Nasıl yakaladın? dedi.

-Kapancamla.

-Ne yapacaksın ona?

-Bak, sen şu kutudaki yağlı boyaları şu masanın üstüne koy. Serçeyi benim tuttuğum gibi iki ayağından sıkıca tut. Gerisine karışma.

Ahmet dediklerimi aynen yaptı. Fırçayı elime alarak önce serçenin başını bir güzel kırmızıya boyadım. Gözlerine boya kaçmasın diye özen gösterdim. Sonra sırtını açık mavi yaptım. Sıra kanatlara gelmişti. Kanatlara da bir güzel sarı çektim. Kuşu yeniden kapancama koyarak seyretmeye başladım. Ahmet:

-Ne kadar güzel bir kuş oldu, diyordu. Gerçekten doğada böylesi bir kuş yoktu belki de. Ama serçenin çırpınışlarına acıyordum. Belki de yavruları vardı.

Serçelerin kafeste beslenmediğini biliyordum. Ama biraz yiyip içsin, karnını bir güzel doyursun istiyordum. Kapancama pirinçten bulgura ne varsa koyuyordum. Beyaz peyniri bile ufalayarak koydumsa da bir türlü yemedi zavalılık!

Birkaç saat güzel serçe kuşumu seyrettim. Onu yeniden özgürlüğüne kavuşturmalıydım artık. Belki birkaç gün sonra bahçemize yeniden gelecek, güzelliğiyle mahalle çocuklarının dikkatini çekecekti.

-Haydi güle güle, diyerek, salıverdim serçemi. Pırıl pırıl renkler uçtu avucumdan. Özgürce yaşamaya kanat çırpması ne de göz alıcıydı.

Gelin görün ki, hayvanların dünyasıyla ilgili daha çok şeyler öğrenmem gerektiğini yeni anladım. Ötesini sormayın. Öyle üzüntülüym, öyle acı çekiyorum ki!

Bugün bitişik bahçede bağrısan komşu çocukların elinde boyalı kuşumu cansız gördüğümde, göz yaşlarımı tutamadım. Ahmet'in babası yanımıza gelip durumu öğrendiğinde:

-Siz kaç yapayım derken, göz çıkartmışsınız, dedi. Böyle bir kuşu öbür kuşlar yaşatmazlar! Yabancı bir kuş sanırlar, kendilerine hiç benzemeyen, başka bir dünyanın kuşu gibi. Bakın işte, gagalamışlar!

Siz siz olun hiçbir şeyi doğal güzelliğinden soğutmayın sakın. Doğadaki uyumun dışına çıkmak, hele doğal güzellikleri zorlayarak, yapmacık güzelliklerle değişikliğe uğratmak yok etti kuşumu! Böyle olacağını nereden bilecektim.

Hep ağlamaklıyım!...

Ömer NİDA

Yaşayıp Gitmek

3.2.2.6.2. Ciğer

Kasabın camekânı önünde, üstü yama yırtık içinde bir adam dikiliyor, dikilip camekâna bakıyordu. Adam, camekândaki yoksul seyirciyi görüp yanına sokuldu:

-Hayrola hemşerim, dedi. Ne bakıyorsun böyle uzun uzun? Ne baksın? Camekânda but etler vardı. Diller sarkıyordu. Kalınca ciğerleri asmışlar; yürekleri böbrekleri koymuşlardı düzenlice. İşkembe arasan var, dil arasan var, ne arasan vardı. Efendiden adam:

-Hele söyle ne bakıyorsun? diye üsteledi.

Camekânın önünde dikilen adam bir karşılık vermiyordu. Utanıyordu. Ne baktığını, neye baktığını söyleyemiyordu.

-Söyle, söyle ciğerlere mi bakıyorsun? diye dürttü fileli adam.

Çok utanıyordu, söylemek çok zordu, ama fileli efendi üsteleyip duruyordu. Başını hafifçe sallayıp dudaklarını oynattı, ağzından belli belirsiz bir “evet” çıktı.

Efendiden adam birden tatlı bir hâl aldı,candan bir gülümseyişle:

-Evin var mı? Pişirecek ateşin, ocağın var mı? diye sordu.

Yoksul adam, gene başını salladı, “evet” dedi.

Fileli adam, kolundan tutup içeri götürdü:

-Gel çabuk, gel hele. Alayım sana bir ciğer , dedi. İçeri girdiler.

Fileli adam: “Takımıyla bir ciğer ver ordan!” dedi kasaba.

Parasını ödeyip ciğeri aldılar, dışarı çıktılar.

-Çabuk götür pişir evinde! dedi, fileli adam.

Yoksul adam öyle mahcup oldu ki, bu efendiye ne söyleyeceğini nasıl sağol diyeceğini bilemiyordu. Biraz gidip ayrıldılar.

Köyden kalkıp koca kente geleli aylar olmuştu. İyi bir iş bulamıyordu. Parça bölük aldığı işler de para getirmiyordu. Elinde avucunda bir şey yoktu. Her gün akşamlara kadar sokaklara, caddelerde sürttükten sonra eve iki somun götürebilirse kendini mutlu sayıyordu. Karısı, üç çocuğuyla her akşam umutla açıyordu kapıyı. Ama kocasının yine iş bulamadığını öğrenince üzüldü, “Vay bizim kara yazılarımız vayy...” diye dizlerini dövüyordu. Bu sefer kocasını elinde bir ciğerle, hem de takım bir ciğerle görünce sevindi. Çocuklar da “Yaşasın bubaam!...” diye bağırıp koşuşturdular. “Bubam eve et getirmiş!...”

Soluk yüzlü kadın:

-Nasıl bir iş buldun Ali? diye sordu.

-İş filan yok canım kim yitirmiş? dedi, Ali. Başına gelenleri karısına anlattı.

Kadın dinledi dinledi, “Ne ise...” dedi. Ciğeri soğanla kavurup getirdi sofraya, karınlarını doyurdular iyice.

Ali, ertesi gün gene iş arıyordu. Dünkü efendiyle Cumhuriyet Caddesi’nde karşılaştılar. Ali onu selâmlamak istedi. Fakat daha adam selâm almadan:

-Ciğer nasıldı, yağlı mıydı? diye sordu.

Ali ellerini oğuşturdu:

-Sağol beyim, yağlıydı, dedi.

Ayrıldılar.

Aradan iki gün mü, üç gün mü geçti. Gene karşılaştılar. Galiba bu efendinin oralarda bir yerde dükkânı ya da dairesi vardı. Ali gene selâmlamak istedi. Adam baktı baktı:

-Seni tanıyacak gibi oldum ama tanıyamadım, dedi. Sonra birden, “Haa... Tamam tamam, sen şu ciğer aldığım adamsın. Nasıldı ciğer yağlı mıydı?” diye sordu.

Ali biraz bozuldu,”Yağlıydı.” dedi.

Ayrıldılar.

Yürüyüp giderken düşünüyordu Ali: “Bu adam her gördüğü yerde soracak mı bana ciğerin yağını? Keşke almasaydım!”

Beş altı gün geçti, bir daha karşılaştılar. Ali hemen başını çevirdi, geçip gidecekti. Fakat adamla burun buruna gelmişlerdi. Durmak zorunda kaldı Ali. Adam:

-Dur hele yahu, ben seni bir yerden tanıyacak gibiyim, ama ama...Haa...Tamam, sen şu ciğer aldığım adamsın. Tamam, hatırladım. Eee...Nasıldı ciğer? Yağlı mıydı bari?

Başına bir kazan kaynar su döküldü sanki Ali'nin. Çok bozuldu. Yer yarılrsa yerin dibine geçecekti.

Hemen koştu, oradaki kasaba girdi:

-Usta usta!...dedi, soluk soluğa . Kulun kurbanın olayım! Param yok ama sözüm söz olsun, istersen sırtımdaki gömleği, belimdeki kuşağı vereyim, “tutu” olarak al da şurdan takımıyla bir ciğer ver. Ama hemen çabuk, hadi güzel ustam!

Kasap bu yoksul köylünün telâşına baktı. “Hayırdır inşallah,hadi vereyim” dedi kendine. Camekânı açtı,bir takım ciğer çıkarıp Ali'nin eline tutuşturdu.

Ciğeri alıp koştu Ali. Efendiden adamı az ilerde buldu:

-Hemşerim hemşerim! Al şu ciğeri de bir daha sorup durma bana caddenin ortasında yağlı mıydı, değil miydi? Hadi al ,al da sağol...

Alsın almasın, ciğeri adamın önüne bırakıp verip döndü, kasabın yanına geldi.

-Ustam dedi kasaba, sana bu ciğerin parasını en kısa zamanda ödeyeceğim, korkma. Mutlaka ödeyeceğim, sözüm söz olsun...

Kasap merak etmişti. Üst üste birkaç defa sordu. Ali anlattı kısaca. Sonra da:

-Ama sözüm söz olsun , en kısa zamanda ödeyeceğim.

Kasap dalıp gitmişti. Ali'ye usulca:

-Öyle adamlara ben de bozulurum, ödemek istemez kendini kardaşım, dedi, gülümsedi Ali'ye.

Fakir BAYKURT

On Binlerce Kağı

3.2.2.6.3. Gündüzünü Kaybeden Kuş

Martılardan söz etmiyorum. Onları sayısız çığırış ve çırpınışlarıyla kıyılarda görür durur ve görmesini de severiz. Fakat, bildiğimiz o martılardan çok daha büyük ve kanatları çok uzun bir açık deniz martısı vardır. Onlara Güney Akdeniz’de “miho” derler. İşte onlardan söz etmek istiyorum.

Sanki kuş değildir de, kanatlanmış bir köpük, bir ıssızlık parçasıdır. Denizin o hırlayan uçurumları, tepetakla dönmüş, Niagara (Niyagara) Şelalesi gibi havaya yükselirken, onlara gün doğdu demektir. İşte o zaman fırtınayı da, kara bulutları da ta aşağılarda bırakırlar. İnsanın hayalini bile korkutan, çıldırtacak yüksekliklere çıkar. Göklerin koynunda küçücük mavi bir nota olurlar. O nokta, çıkar çıkmaz da sessizlik içinde yapayalnız kalır. Enginin bu kuşu, en yükseklerde uçan bir ak bulutun hayatını yaşar.

Avcı Süleyman, şafaktan beri elde çifte, önde köpek, kıyı kıyı taban tepiyordu. Tanyeri uyurken, keklikler derelerden, yamaçlarda “cak... cak... cak...” ederek yeni doğan günü bütün kuşlar, böcekler, çalılar, dağlar, taşlar ve denizlerle selâmlıyorlardı. Çiçek, balık, kuş, insan, hepsinin aradığı ışık işte ağarmaktaydı. Keklikler, hamam böceği, solucan, akrep, tespih böceği değillerdi ki; karanlıkları arasınlar. Onlar güneşle yaşıyorlardı. Günün ışığını sesleriyle, şakalarıyla, selâmlıyorlardı. Günün ışığı keklik için güven demektir. Hem kendisi hem de palazları için karanlıklardan gelen korkuların sonuydu bu. Artık çalılarının en kuytu ve esrarlı boşlukları bile aydınlanıyordu. Bütün ana keklikler yavrularının yanı başına oturmuşlar; “merhaba” diyerek gevezelik ediyor ve “bir karanlık gece daha atlattık” diye birbirlerini kutluyorlardı.

Avcı Süleyman, yürüye yürüye, dik bir kayalığın dibine vardı. Her yan, keklik ötüşü kesilmişti. Gelgelelim, binlerce kekliğin bir taneciği bile yoktu. Avcı Süleyman köpeğine kızdı; “Senin burnun yok mu be?” diye çıkışarak köpeğine bir tekme attı. Köpek, kuyruğunu ardına kıstı ve beş on adım öteye kaçtı. Avcı Süleyman’ın gözlerini kan bürümüşü. Bu keklik bolluğunda üç dört çift olsun vuramazsın ha! Elinden gelseydi, çiftiyi tutup öldürücülük hırsını doyumak için ateş edecek ve güneşi kör edecekti. Gözleriyle dört bir yanı tarıyordu. İsterse keklik olmasın, canlı bir şey vurup öldüre bilseydi, içi, bayağı rahat edecekti...

Tam o sırada, önünde yürüyen uyuz köpek, yarı havlayış, yarı uluyuştan ibaret bir ses çıkardı. Aynı zamanda da Süleyman, başının üzerinde bir kanat hışırtısı duydu.

Yüksek bir kayanın tepesinde yumurtlayan bir miho, kanada kalkmıştı. Avcı Süleyman birden bire çiftesini havaya dikti ve çiftenin iki gözünü birden ateşledi! Miho, kanatlarını topladı, avına saldıran bir şahin gibi aşağıya doğru düştü. Havaya, yolunan bir sürü tüy uçtu. Kuş sendelendi, dengesini buldu ve bir fişek gibi, dosdoğru yükselerek fırladı. Ardı sıra bıraktığı tüyler, döne döne yere indi.

Yandan gelen saçmaların biri, kuşun bir gözünden öteki gözüne geçerek ikisini birden akıtıp kör etmişti. Kuş artık, korkunç ve garip bir karanlıkta uçuyordu. Hiç durmadan, dinlenmeden beş saat uçtu. Fakat göğü bulamıyordu. Biliyordu. Yuvası, göğün bir kıyıcığında, bir kayanın üzerindeydi. Yavruları yiyeceksizlikten ne durumdaydılar acaba? Analarının maviliklerde çınlayan sesini araya araya, göklere baka mı kalacaklardı? Kuş, olanca gücünü yeni baştan kanatlarına verdi. Her hâlde bu karanlıkları aşacak ve karanlıklardan ötelere yayılan mavilere ulaşip dalacaktı.

Böylelikle dört beş saat daha uçtu. Artık gece olmuştu. Miho, hâlâ gündüzünü arıyor ama bulamıyordu. Kanatları ağırlaşıyordu. Kanatlarıyla aydınlığa varamayacağını anladı. Türkü söyledi. Türküsüyle ve içinin ateşiyle, zindan kesilen evreni apaydın edecek olan güneşi yaratmayı çabalıyordu. Fakat artık bitkindi. Gecenin karanlığında, sesi sendeleniyordu. Sesi dindikçe de, kanatları sarkıyordu.

Enginin bu تنها uçucusu, karaya ancak yavrularıyla bağlıydı. Yavrularının yuvasını, bağrından yolduğu tüylerle döşemişti. Son, bir kez, karanlıkta iki ayaklı birer pamuk yumağına benzeyen sarı gagalı yavrularını çağırdı. Sesi kısıldı. Gırtlığında garip gürültüler çıkararak ve tekerlenerek, çırpına çırpına denize düştü.

Ertesi gün, ıssız denizlerde bir beyaz tüy yüzüyordu ancak....

HALİKARNAS BALIKÇISI

Ege'den

3.2.2.6.4. Harika Çocuk

Sefer tasına benzeyen hanlardan birinin genzi tıkayan pis havası içinde ekmeğini küçücük pedalıyla kazanmaya çalışan bir arkadaşı görmeye gitmiştim. Bulamadım. Dönecektim ki kapı yanında duran büyükçe bir tahta sandığın içinde onu gördüm:

Peynir ekmekle domates yiyordu. Kirli, kıvrır kıvrır sarı saçları vardı. Makine yağıyla kararmış yüzü, içlerinden aydınlanan harikulâde yeşil gözleri...

-Matbaacı abiyi mi aradınız?

-Evet.

-Az evvel kâat kestirmeye gitti. Gelecek.

Yanındaki boş bir tahta sandığı ters çevirip ikram etti.

-Buyurun oturun.

Öyle tatlı bakıyordu ki... Oturdum. Ekmeğini bölerek uzattı. Aç olmadığını söyledim.

-Yoksa ellerim kirli diye mi?

-Yok canım.

-Bizim işte temiz kalınmıyor ki...

Tamir atölyelerinden birinde çıraklık ettiğini sanarak sordum:

-Ne iş görüyorsun?

-Torna tesviye...

-Ha?

Katıla katıla güldü:

-Kim duysa şaşıyor. Bu eylülde on iki yi bitiriyorum hâlbuki.

-Yani torna tesviyeye ait her işi yapabilir misin?

-Ne var yapamayacak? Babamın atölyesi vardı eskiden. Sabahları okula giderdim, öğleden sonra da atölyeye.

-İlkin dördüne kadar.

-Sonra?

-Sonra annem öldü. İki kardeşimle ortada kaldık.

-Okulu bıraktın. Sever miydin okulu?

İçini çekti:

-Hem de nasıl.

-Ne olmak isterdin?

-Kaptan. Büyük denizlerde, dalgalı, korkunç denizlerde dolaşmak. Avrupa'ya, Amerika'ya gitmek. Üstüvayı geçerken vapurda eğlence gırla gidermiş, doğru mu?

-Doğru.

-Robinson Crusoe (Robenson Kruzo) `yu okudunuz mu siz?

-Okudum.

-İssız adada nasıl da yaşaya bilmiş... Değil mi? Böyle şey olur mu?

-Olmasa daha iyi değil mi?

-İyi ama oluyor. Yahut da yazarı öyle düşünmüş. Ama iyi düşünmüş. Ne olursa olsun, aferin Robinson `a. İssız adada elini kolunu bağlayıp durmamış, hemen işe girişmiş. Marifet ölmek değil mi? Yaşamak...

Makine yağlarıyla kirlenmiş mendilini çıkarırken, gözlerim tulumunun geniş cebindeki cam misketlere ilişti. O da bunun farkındaydı. Çıkardı, avucunda şıkırdatarak:

-Ne yapalım dedi. İş, iş, iş... Bunılıyor insan. Paydoslarda Ateş Ali`yle oynuyoruz. -Ateş Ali kim?

-Alt kattaki bisküvi yapım evinde çalışıyor. Bizim mahalleli. Her sabah işe birlikte geliriz. Benim annem yok, onun babası. Maça, sinemaya filan beraber gideriz.

-Kaç para kazanıyorsun tesviyecilikten?

-On lira haftada.

-Yetiyor mu?

-Bu pahalılıkta yeter mi? Başka atölyelerden yirmi beş lira veriyorlar gidemiyorum.

-Niye?

-Usta babamın arkadaşı.

-İşte bir dala vere olmasın ?

-Benim de aklıma gelmiyor değil, ama ne de olsa baba. Kötü şeyler düşünmek istemiyorum.

Dereden tepeden uzun uzun konuştuk. Bu arada her gün sabahın beşinde çalar saatin sesiyle uyandığını, gaz ocağına çaydanlığı oturttuğunu, bulaşıkları yıkadığını, çarşıdan peynir ekmek aldığını, altıya doğru kardeşlerinin karnını doyurup pek pek altı buçukta omuz omuza işçi kalabalığıyla vapura binip yedide köprüye geldiğini, yediyi çeyrek geçe de atölyede iş başı yaptığını öğrendim.

-Peki ne olacak bunun sonu?

-Ne gibi amca?

-Meselâ; bir imkân çıksa karşına. Tekrardan okula gidip sonunda da kaptan olmak ister miydin?

-... Benden geçti. Kardeşim okuyor. Öteki küçük daha. Büyüyünce onu da okula vereceğim. Haftalığım elli olur o zaman herhâlde...

Makine şakırtıları yüklü, sıcak koridorun kirli aydınlığında iri yarı biri belirdi:

-Ayhan! ...

Onun da üstü başı, eli yüzü kir pas içindeydi... Çocuk sandıktan fırladı.

-Buyur usta.

-Hâlâ karnını doyurmadın mı?

-Doyurdum.

-Doyurduysan, git de o borulara dış aç...

-Peki usta...

Beni unutmuştu bile. Koridorun kirli aydınlığında koşarak uzaklaştı. Dipteki atölyeden içeri girdi. Peşinden gittim. Atölye penceresinin kenarından heyecanla seyrettim. Boyu yetişmediği için ters çevrilmiş bir tahta sandığın üzerinde idare ediyordu makineyi. Makineyse, çocuğun emri altında munis bir hayvan kadar uysal, yere kıvrım kıvrım, pırıl pırıl demir yongalar döküyordu.

Orhan KEMAL

Arka Sokak

(SERBEST OKUMA METNİ)

3.2.2.6.5. Kuş Yemi

Beyazıt kıraathanelerinden birinde bir arkadaş bekliyordum. Kıraathane pek tenha idi. İki üç kişi, sönmüş sobanın yanında alçak sesle dertleşiyor; bir ihtiyar memur, burnunda gözlük, elinde bir gazete ile uyukluyordu. Kıraathanenin ortasında siyah Şam kumaşından çarşaf giymiş, altmışlık bir büyük hanım gözüme ilişti. Yanında sekiz yaşlarında altın başlı bir erkek çocuğu, çocuğun elinde de bir kafes vardı. Bu kadında, temiz, saf, işgüzar bir İstanbul hanıma tipi fark ediliyordu.

Kahveciye yavaş sesle bir şeyler söylüyor, küçüğün elindeki kuş kafesini gösteriyordu.

Kahveci, uyuklayan ihtiyara seslendi:

-Abidin Efendi! Sen kuş meraklısısın. Ucuz bir saka var, alır mısın?

İhtiyar adam, “kuş” sesini işitince gözlerini açtı; çocuğu yanına çağırarak kafesi eline aldı; galiba meraklı bir mütehassıstı; dudaklarını bükerek:

-Yaramaz, dedi.

Büyük hanım mahzun ve manalı bir bakışla, ihtiyarı süzdü:

-Satacak değildik ama... Maaş çıkmadı da...

-Orası öyle hanım!... Kuşa yaramaz dedim; ama yarasa da alacak hâlde değilim.

Onlara dikkatle baktığımı gören kahveci, yanımdan geçerken:

-Allah kimseyi düşürmesin... Bu ihtiyar kadının genç bir damadı vardı. Balkanlar'da şehit oldu. Geçen sene de kızı, sizlere ömür, vefat etti, torunu ile yalnız kaldı...

Derhâl gözümün önünde bir aile faciası canlandı: Yıllarca sürmüş resmî işlemlerden sonra bağlanan birkaç kuruş maaş, aylardan beri çıkmıyordu. Vaktiyle çok iyi günler gördüğü, hâlindeki saffet ve tatlılıktan belli olan büyük anne, yavaş yavaş bütün ev eşyasını satıyor; nihayet sıra küçük saka kafesine geliyor...

Kuş satılmadı. Büyük anne, yaşlarla dolu gözlerinin ucuyla torununa bakıyor; çocuk da görünüşte üzgün; fakat küçük yaramaz, boşuna beni büyük annen gibi aldatamazsın. Hüzün taklidi yaparken, gözlerinin içi gülüyor, kuşunu beğenmedikleri için seviniyorsun...Şimdi görürsün!

Kahveci vasıtasıyla, büyük hanımla pazarlığa girişiyorum; kafesi istediği fiyata satın alıyorum. Büyük hanım, masa üstüne bıraktığım parayı, birdenbire alamıyor. Böyle alım satımlar, olağan şeyler olduğu hâlde, ona ağır geliyor. Yalnız içinden beş kuruşu alarak çocuğa veriyor. Belli ki aralarında kuşun satılması meselesi tartışılırken anlaşma yapılmış. Büyük hanım, benimle maaş sorununu tartışıyor. Amacı, söz arasında bu parayı, gene farkında olmadan almaktır. Fakat sırf bu amaçla söze başladığı hâlde, derdini anlatmakta garip bir zevk buluyor; kısa cümlelerle hayatından bahse devam ediyor.

O kadar konuşuyoruz ki küçüğün uzunca bir zaman aramızdan kaybolduğunu fark etmiyoruz. O, biraz sonra elinde bir simit ve bir küçük külâhla geliyor. Simitle karnını doyuracaktır. Paranın yarısı ile de kuşuna yem almış.

Büyük annesiyle konuşurken göz ucuyla ona bakıyordu: Küçük avucuna bir parça yem döküyor, kafese uzatıyor. Kuş belli ki onun elinden yem yemeye alışmıştır, kafesin telleri arasından gagasını uzatıyor. Çocuk bu durumdan yararlanarak onu tutmak, dilsiz kardeşinin gagasına bir ayrılık öpücüğü kondurmak istiyor.

Sonra beni eteğimden çekiyor, yaşlarla dolu parlak gözleriyle yüzüme bakarak rica ediyor:

-Beyefendi, bu yem sizde kalsın; ona yedirirsiniz, olmaz mı?

Külâhı aldıktan sonra geri veriyorum:

-Yavrum, bu kuşa ben bakamam; onu sana bırakayım da gene sen bak... Sonra alırım, olmaz mı?

Büyük hanım, bunu doğru bulmuyor, isyan edecek oluyor.

-Ne önemi var büyük hanım, benim küçüğe yadigârım olsun; fakat ne olursa olsun, onu bir daha satmamak şartıyla, diyorum.

Reşat Nuri GÜNTEKİN

Leylâ İle Mecnun

3.2.2.7. İlköğretim Türkçe 6, Serhat Yayınları

3.2.2.7.1. Eskici

(Olay, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında geçer. İstanbullu bir çocuk olan Hasan'ın annesi ve babası ölür. Konu komşu, onu bir gemiye bindirerek Arabistan'daki halasının yanına gönderir. Yolda gemi iskelelere uğrayıp yolcu indirip bindirdikçe, Türkçe konuşmalar da gitgide azalır.)

Artık ana dili büsbütün işitilmez olmuştu. Hasan, bir köşeye büzülmüştü. Bir şeyler soran olsa da susuyordu. Yanakları pençe pençe, al al olarak susuyordu. Portakal bahçelerine dalmış, göğsünde bir katılık, gırtlığında lokmasını yutamamış gibi bir sert düğüm, hep susuyordu...

...

Hasan, eve geldikten sonra da durgundu, tıkanıktı; susuyor, susuyordu. Öyle haftalarca sustu.

Bir gün halası, sokaktan bağıarak geçen bir eskiciyi çağırdı.

Evin avlusuna sırtında çuval kaplı bir yayvan torba, elinde bir ufacık iskemle ve uzun bir demir parçası, dağınık kıyafetli bir adam girdi. Torbasında da mukavva gibi bükülmüş bir tomar duruyordu.

Konuştular. Sonra önüne bir sürü patlak, sökük, parça parça ayakkabı dizdiler.

Eskici, iskemlesine oturdu. Hasan da merakla karşısına geçti. Bu dört yanı duvarlı, tek katlı, basık ve toprak evde öyle canı sıkılıyordu ki... Şaşarak, eğlenerek seyrediyordu: Mukavvaya benzettği kalın deriyi, iki tarafı keskin, incecik, sapsız bıçağı ile kesişine, ağzına bir avuç çivi dolduruşuna, sonra bunları birer birer İstanbul'da gördüğü maymun gibi avurdandan çıkarıp ayakkabıların altına çabuk çabuk mıhlayışına, deri parçalarını pis bir suya koyup ıslatışına, kirli çanaktaki macuna parmağını daldırıp tabanlara sürüşüne, hepsine bakıyordu. Susuyor ve bakıyordu.

Bir aralık nerede ve kimlerle olduğunu keyfinden unuttu. Dalgınlığından ana diliyle sordu:

-Çiviler ağzına batmaz mı senin?

Eskici, başını hayretle işinden kaldırdı. Uzun uzun Hasan'ın yüzüne baktı:

-Türk çocuğu musun be?

-İstanbul'dan geldim.

-Ben de o taraflardanım, İzmit'ten...

Eskicide saç sakal dağınık, göğüs bağı açıktı. Pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı; gözlerinin akına kadar sarıydı. Türkçe bildiği ve İstanbul taraflarından geldiği için, Hasan, şimdi onun sade işine değil, yüzüne de dikkatle bakmıştı. Göğsünün ortasında, tıpkı çenesindeki sakalı andıran kırçıl, seyrek bir tutam kıl vardı.

Dişsizlikten peltek çıkan bir sesle tekrar sordu:

-Ne diye düştün bu cehennem bucağına sen?

Hasan, anladığı kadar anlattı.

Sonra Kanlıca'daki evlerini tarif etti. Komşusunun oğlu Mahmut'la balık tuttuklarını, anası doktora giderken tünele bindiklerini, bir kere de kapıya beyaz boyalı hasta otomobili geldiğini, içinde yataklar serili olduğunu söyledi.

Bir aralık da kendisi sordu:

-Sen niye buradasın?

Öteki, başını ve elini şöyle salladı, uzun iş manasına.

Asıl konuşan Hasan'dı. Altı aydan beri susan Hasan... Durmadan, dinlenmeden, nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe; dudakları taze, gevrek, billûr sesiyle durmadan konuşuyordu. Aklına ne gelirse söylüyordu. Eskici hem çalışıyor, hem de “Ha! Ya! Öyle mi?” gibi dinlediğini bildiren sözlerle onu söyletiyordu. Artık erişemeyeceği yurdunun bir deresini, bir rüzgârını, bir türküsünü dinliyormuş gibi, hem zevkli, hem yaşlı dinliyordu. Geçmiş günleri, kaybettiği yerleri düşünerek benliği sarsıla sarsıla dinliyordu.

Daha çok dinlemek için de elini ağır tutuyordu.

Fakat nihayet bütün ayakkabılar tamir edilmiş, iş bitmişti. Demirini topraktan çekti, köselesini dürdü, çivi kutusunu kapadı, çiriş çanağını sarmaladı. Bunları hep yavaş yavaş yaptı.

Hasan, yüreği burkularak sordu:

-Gidiyor musun?

-Gidiyorum ya! İşimi tükettim.

O zaman gördü ki küçük çocuk, memleketlisi, minimini yavru ağlıyor. Sessizce, titreye titreye ağlıyor. Yanaklarından gözyaşları birbiri arkasına, çabuk çabuk, sarsıla çarpışa dökülerek, bağrının sarsıntılarıyla yerlerinden oynayarak, pırıl pırıl akıyor.

-Ağlama diyorum sana! Ağlama!

Bunları derken onun da katı, nasırlaşmış yüreği yumuşamış, şişmişti. Önüne geçmeye çalıştı; ama yapamadı, kendisini tutamadı; gözlerinin dolduğunu ve

sakallarından kayan yaşların Arabistan sıcağıyla yanan kızgın göğsüne bir pınar sızıntısı kadar serin, ürpertici döküldüğünü duydu.

Refik Halit KARAY

(Gurbet Hikâyeleri)

3.2.2.7.2. Sevginin Gücü

Davras Yaylası, Sultan dağlarının güneydoğuya bakan sırtlarının birindedir.

Çamlık, Ulupınar'ın az yukarısında biter, ondan sonra da otlak başlar. Bir kilometre kadar güneyde bodur gürgenlerle kaplı dik bir yamaç vardır.

Yaylanın Yörükleri göçebeliği bir kuşak önce bırakmış, derenin kıyısındaki toprak damlarda kışlamaya başlamışlardı. Karabaş burada doğdu. Torosları aşan patikaları, keçi yollarını bilmiyordu o. Köylerden, kasabalardan da geçmemişti. Gördüğü insanlar bir bu Yörüklerdi.

Karabaş'ı Ramazan, daha yumruk kadarken bir toprak yağ ile karısının ördüğü bir çift oyalı çoraba almıştı. Uzun süre yanına çocuklarını bile bırakmadı. İnsana alışsın istemiyordu. Kendisi de sert davranır, sevse bile döver gibi severdi. Böyle büyüdü Karabaş.

Davras'ta günler durgun bir deniz gibiydi. Koyunlar kuzulamış, sürüyü bir şenlik havasıdır sarmıştı. Derken her şey değişiverdi. Davras, Davras olalı böyle şey görmemişti. Atıyla, arabasıyla; pantolonlu, fistanlı insanlarıyla koca bir ordu geliyordu da köpekleri saldırmaya bırakmıyorlardı. Böyle olunca ne yapabilirdi Karabaş? O da bütün öteki köpekler gibi soluya soluya, hırlaya hırlaya döndü sürünün yanındaki yerine ve attı kendini küskün küskün yere. Sırtını Ramazan'a döndü.

Gelenler, Ulupınar'ın yanına üç tane beyaz çadır kurdular, ateş yaktılar. Onlar için kuzular kesilmişti, pişirip yediler. Onlara hırlamaya kalkan köpekler terslendi, olur şey değil, taşlandılar bile. Bu arada Karabaş'ın kara başına da bir belâ musallat oldu: Sapsarı, ipek gibi saçlı, masmavi gözlü, yürümesini daha yeni öğrenmiş bir kız çocuğu idi bu. İlk karşılaşmaları bile bir âlem olmuştu. O, kuzuların derdinde idi. “Sersem kuzu!” diye Karabaş'ın üzerine kapanıverdi. Karabaş şöyle bir hırladı. Ama nerdee? Tam tersine, bastı kakhahayı bacaksız:

-Aaa! Köpekmiş... Kuzu sandım ben.

O kadar da değil:

-Ne güzel köpekmişsin sen, ayol!

İkinci hırlamanın da karşılığı şu olmuştu:

-Dur bi sevim seni! Dur be!

Koşup gelen Ramazan'dan adını da öğrendi ve o günden sonra bir kovalamacadır gitti. Karabaş onu gördü mü elli metre öteye kaçıyordu. Ama kurtuluş yoktu. Ramazan'ın ayakları dibinde çaresiz, yakayı ele veriyordu. Daha başka işkenceler de başlamıştı. Kız ona adını bilmediği ama kokularından pek güzel şeyler olduğunu anladığı yiyecekler getiriyordu:

-Al, Karabaş! Bak, sana şeker getirdim.

Şekermiş bu, demek.

-Al, Karabaş! Bak, sana bisküvi getirdim.

Bisküvi?

Ve bu böylece sürüp gitti. Artık Karabaş öyle uzaklara, hele Ramazan'ın yanına doğru kaçmıyordu. Daha çabuk yakalanıyordu. Şekerleri, bisküvileri de atıştırıyordu. Derken bu dostluk bütün yayla tarafından tanındı. Karabaş'ın beyaz çadırlara yaptığı ziyaretler de başladı.

Ağustos sonlarına doğruydı. Karabaş beyaz çadırların en çok elli metre yukarısında, çamlığın az içerisinde, bir kaya aralığında on beş gün kadar önce yavrulamıştı. Kimi kapkara, kimi sapsarı, kimi sarılı karalı, aklı sarılı tam yedi yavru... Hepsi de topaç gibi. Karabaş'a gelince o daha bir başkalaşmıştı. Bir bakıma daha bir gururlu, bir bakıma daha bir vahşi ve uyanık; ama daha uysal, daha sokulgan, çok, çok daha ilgiye düşkün. Bacaksız ona neler taşımıyordu, neler... Artık bütün gün yanı başındaydı. Karabaş, o kara başını onun minik dizlerine koyuyor, ayaklanan yavrularının o bacaksızla hırlaya hırlaya oynamalarından derin bir tat duyuyordu.

Davras, sonbaharı pek bilmez. Kış birdenbire bastırır. Bu yıl da öyle olacaktı galiba. Bir öğle sonrası yaylayı ıslak bir tül gibi kül rengi bir kör duman bastırıverdi.

Bir rüzgâr, bir rüzgâr... Gece erken bastırmıştı. Saat sekiz olmadan herkes uyuyordu. On olmadan da bütün yayla ayaktaydı. Önce köpekler bir başka türlü havlaya havlaya, beyaz çadırların önünden geçerek çamlığa doğru yokuş yukarı koştular. Şimdi artık kimi öfkeli, kimi acı acı ve soluk soluğa hırlamalar iştiliyor, bunlara insan haykırıışları karışuyordu.

Küçük kız ne olduğunu bilmeden tir tir titredi. Kendi kadar korkan ablasına sarıldı. Köpeklerin havlamaları önce yukarı doğru uzaklaştı, sonra Yörüklerin heyecanlı konuşmaları ile geriye döndü. Küçük kız babasının sesini işitti:

-Ne oldu?

Bir Yörük yanıt verdi:

-Kurtlar, Karabaş'a saldırmışlar.

Küçük kız çadırı zorla açarak dışarı fırladı.

-Karabaş nerede?

Yatıştıramadılar. Hayır, Karabaş'ı görecekti. Ramazan'ın gözleri doldu. Babası baktı, olacak gibi değil. "Peki!" dedi. Beyaz çadırın fenerlerini alarak kayaya gittiler. Karabaş kayanın ağzını kapatacak şekilde yere serilmişti. Yarlıydı; ama hâlsiz de olsa ayak seslerine öfkeyle hırlıyordu. Üzerine kapanan küçük kız ısırdı takati olsaydı. Tanıdı ama onu. Okşayışından... Sesinden, kokusundan değil; okşayışından... Sevginin böylesi ancak onun ellerinde vardı. İçine sıcacık güven geldi ve bıraktı. Yavrular kovuğun dibinde sinmiş kalmışlardı. Fal taşı gibi açılmış üç beş göz, küçük kızın üzerine eğilen gemici fenerinin ışığında kara elmaslar gibi parlıyordu.

Karabaş ölmedi. Onu, Yörüklerin ilâçları değil, küçük kızın sevgisi kurtardı. Bunu biliyordu o. Bunu herkes biliyordu zaten.

Tarık BUĞRA

(Yarın Diye Bir Şey Yoktur-Kısaltılmıştır-)

SERBEST OKUMA

3.2.2.7.3. Ziyaret

Büyük annemle büyük babamı yıllardır görmemişim. İki yıl öncesine kadar

sık sık mektuplarını alıyordum. Sonra mektupların da ardı arkası kesildi. Acaba niçin? Bana çok emekleri geçmiş olan bu ihtiyarcıklar burnumda tütüyordu. Bir sabah aklıma düştü. “Gider miyim, dedim, giderim.” Hemen otobüs terminaline koştum; atladım otobüse, düştüm yola. Tam otuz altı saat süren sıkıntılı bir yolculuk tan sonra kasabaya ulaştım.

Kasabadaki evimiz tek katlıdır; bahçe içinde, kırmızı kiremitli bir ev. Bahçede yaşlanmış meyve ağaçları vardır. Kırmızı kiremitli ev, göğe dal budak salmış dut, kayısı, kiraz ağaçlarının arasında kaybolmuş gibidir. Ev karşımda duruyor. Sanki kiremitlerin rengi daha çok kararmış. İçim içime sığmıyor. Avlu kapısını itip giriyorum. Ne olmuş o güzelim bahçeye? Ağaçların bazı dalları kurumuş, kesilmiş. Her tarafı yaban otları bürümüş. Sarı koyungözleri, pembe ballıbabalar görülüyor. Kırın bir parçası sanki... Ama gene kuşlar cıvı cıvı; ağaçların üstünde küme küme...

Avludan geçip abanoz tahtasından yapılmış kapıya dayandım. Zile basıyorum, çalmıyor. Elimle “tak tak tak” diye vurdum kapıya. İçerden ses yok. Yüreğimin gümbürtüsünü duyuyorum. Allah Allah! Aklıma neler neler gelmiyor ki... Sonunda ittim kapıyı. Açılıverdi, kilitli değilmiş.

Küçük holü geçtim, tekrar bir kapı daha. Büyük bir hole girince bir de ne göreyim, bizim ihtiyarlar divanda kuzu kuzu oturmuyorlar mı? Kapının çalındığını duymamış olacaklar. Beni karşılarında görünce yerlerinden güçlkle kalktılar. Büyük bir şaşkınlık içine düştüler.

İlk önce büyük anneme sarıldım. Kucaklayıp havaya kaldırdım. Yüzü kıpkırmızı oldu. Birden boynuma düştü. Hıçkırıyor, bir şeyler söylüyordu. Ne dediğini anlamıyordum. Onu bıraktım. Büyük babama döndüm. O daha soğukkanlı görünmek istiyordu. Ama bacakları titriyor, buruş buruş yanaklarından da damlalar süzülüyordu.

Yürek çırpıntılarımız biraz yatıştıktan sonra büyük annem ve büyük babamla uzun uzun konuşup özlem giderdik.

Daha sonra büyük babamla çarşıya çıktık. Köşeyi dönerken yaşlı bir adama rastladık. Büyük babam beni durdurdu:

-Hüsam Efendi, dedi. Bu benim torunum. İstanbul’dan demin geldi.

-Hoş geldin, dedi. Safalar getirdin.

Yürüdük. Büyük bir gurur içindeydi. Biraz daha dinçleşmiş, biraz daha dikleşmiş gibiydi. Yanımda yürürken herkesin bize bakmasını ister gibi bir hali vardı. Kurumlu kurumlu yürüyordu. Çarşıya varınca beni bütün esnafla tanıştırdı.

Akşam yatağımı birlikte yaptık. İlle de üç kat döşek sermek istediler.

İki gün kalır dönerim diye geldiğim halde on beş gündür burada, büyük annemle büyük babamın yanındayım. Bir türlü ayrılamıyorum onlardan. Daha doğrusu onlar beni bırakmıyorlar. Her gün bir başka yemek yapıyorlar benim için. Ne zaman gitmeye niyetlensem:

-Bugün cızlama yapacağız, diyor büyük annem. Unuttun mu, sen, benim yaptığım cızılamalara bayılırdın!

Bu sabah erken kalktım. Bizimkiler, her zaman olduğu gibi çoktan kalkmışlardı. Ayaktaydılar.

-Bugün gidiyorum, dedim.

Yüzlerindeki mutluluk gülümsemesi siliniverdi. Yerini, keder, acı, yalnızlık ve kimsesizlik duyguları aldı. İkisi de bir süre ne yapacaklarını bilemeden bocalayıp durdular.

Saat gelince kalktım. Büyük anneme sarıldım, bir süre öyle kaldık. Sonra elini öptüm. Büyük babamla evden çıktık.

Otobüsüm hareket etti. Büyük babam, bir süre otobüsün yanında koşmaya çalıştı. Sonra kaldı orada. Otobüs köşeyi dönünceye kadar kımıldamadan kaldı. Sonra hep orada dikili kaldı mı yoksa hemen eve mi döndü, bilmiyorum. Bozuk yolda seke seke giderken dört ay sonra buralara tekrar geleceğimi düşünüyordum. Gelecektim gelmesine ama acaba burada bıraktıklarımı yerinde bulacak mıydım?

Vehibe SEVİM (Beyaz Pelerinli Kız)

3.2.2.7.4. Kuş Yemi

Beyazıt kıraathanelerinden birinde bir arkadaş bekliyordum. Kıraathane pek

tenha idi. İki üç kişi, sönmüş sobanın yanında alçak sesle dertleşiyor; bir ihtiyar memur, burnunda gözlük, elinde bir gazete ile uyukluyordu. Kahvenin ortasında altmışlık bir hanım gözüme ilişti. Yanında sekiz yaşlarında altın başlı bir erkek çocuk, çocuğun elinde de bir kafes vardı. Bu kadında, uzun yıllar kızı ve damadıyla taşra memuriyetlerinde dolaşmış temiz, elinden iş gelir bir İstanbul büyük hanımı tipi vardı.

Kahveciye yavaş sesle bir şeyler söylüyor, küçüğün elindeki kuş kafesini gösteriyordu.

Kahveci, gazetenin üstünde uyuklayan ihtiyara seslendi:

-Abidin Efendi! Sen kuş meraklısısın. Ucuz bir saka var alır mısın?

İhtiyar adam kuş sözünü işitince gözlerini açtı. Çocuğu yanına çağırarak kafesi eline aldı. Her hâlde meraklı bir kuşçuydu. Dudaklarını bükerek:

-Yaramaz, dedi.

Büyük hanım üzüntülü ve anlamlı bir bakışla ihtiyarı süzdü:

-Satacak değildik ama... maaş çıkmadı da...

-Orası öyle hanım. Kuşa yaramaz dedim; ama yarasa da alacak durumda değilim. Onlara dikkatle baktığımı gören kahveci, yanımdan geçerken:

-Allah kimseyi düşürmesin... Bu ihtiyar kadının genç bir damadı vardı. Balkan'da şehit oldu. Geçen yıl kızı, sizlere ömür, vefat etti; torunu ile yalnız kaldı.

Hemen gözümün önünde bir aile faciası canlandı:Yıllarca sürmüş resmî işlemlerden sonra bağlanan birkaç lira maaş, aylardan beri çıkmıyordu. Vaktiyle çok iyi günler gördüğü, hâlindeki temizlik ve tatlılıktan belli olan büyük anne, yavaş yavaş bütün ev eşyasını satıyor; nihayet sıra bu küçük saka kafesine geliyor. Ekmekçiye, mahalle bakkalına borç biriktikçe birikmiştir. Bugün yarım okka ekmek, bir mendil kömür bulabilmek mümkün olmamıştır. Küçüğü aç bırakmamak için kuşu satmaktan başka çare yoktur.

Bu eski kafesin içinde, başını boynuna kıştırarak uğrayacağı sonu düşünür gibi görünen zavallı kuş para etmiyor; fakat onu değerini bir de bu şehidin küçük yetimine

sorsanız. Büyük anne, torununu bu küçük dilsiz kardeşinden ayrılmaya razı etmek için kim bilir ne zamansız bir hayat dersi vermiştir.

Kuş satılmadı. Büyük anne, yaşlarla dolu gözlerinin ucuyla torununa bakıyor. Çocuk da görünüşte üzgün.

Kahveci aracılığıyla büyük hanımla pazarlığa giriyorum. Kafesi istediği fiyata satın alıyorum. Büyük hanım, masa üstüne bıraktığım parayı birdenbire alamıyor. Böyle alım satımlar, olağan şeyler olduğu hâlde, ona ağır geliyor. Yalnız içinden beş kuruş alarak çocuğa veriyor. Belli ki aralarında kuşun satılması sorunu tartışılırken anlaşma yapılmış. Büyük hanım benimle maaş konusunu tartışıyor. Amacı, söz arasında bu parayı, ben farkında olmadan almaktır; fakat sadece bu amaçla söze başladığı hâlde, derdini anlatmakta garip bir zevk buluyor; kısa cümlelerle hayatını anlatmaya devam ediyor.

O kadar konuşuyoruz ki küçüğün uzunca bir zaman aramızdan kaybolduğunu fark etmiyoruz. O, biraz sonra elinde bir simit ve bir küçük külâhla geliyor. Simitle karnını doyuracaktır. Paranın yarısıyla da kuşuna yem almıştır. Büyük annesiyle konuşurken onu gözetliyorum. Küçük avucuna bir parça yem döküyor, kafese uzatıyor. Kuş belli ki onun elinden yem yemeye alışmıştır. Kafesin arasından gagasını uzatıyor.

Çocuk, bu durumdan yararlanarak onu tutmak, dilsiz kardeşinin gagasına bir ayrılık öpüşü kondurmak istiyor.

Sonra beni eteğimden çekiyor, yaşlarla dolu parlak gözleriyle yüzüme bakarak rica ediyor:

-Beyefendi, bu yem sizde kalsın; ona yedirirsiniz, olmaz mı?

Külâhı aldıktan sonra geri veriyorum:

-Yavrum, bu kuşa ben bakamam; onu sana bırakayım da gene sen bak. Sonra büyüyünce alırım, olmaz mı?

Büyük hanım, bunu doğru bulmuyor, isyan edecek oluyor.

-Ne önemi var büyük hanım, benim küçüğe armağanım olsun; ama ne olursa

olsun, bir daha onu satmamak şartıyla diyorum.

Reşat Nuri GÜNTEKİN

(Leylâ İle Mecnun)

3.2.2.8. İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, Tutibay Yayınları

3.2.2.8.1. Forsa

...

Bu, her gece uykusunda kendini kurtarmak için birçok geminin pupa yelken geldiğini gören zavallı, eski bir Türk forsasıydı. Esir olalı kırk seneden ziyade geçmişti. Otuz yaşında, dinç, levent, kuvvetli bir kahramanken Malta korsanlarının eline düşmüştü. Yirmi sene onların kadirgahlarında kürek çekti. Yirmi sene, iki zincirle iki ayağından rutubetli bir geminin dibine bağlanmış yaşadı.

Yirmi sene içinde birkaç defa halkalarını, çivilerini değiştirdiler. Fakat onun çelikten daha sert adaleli bacaklarına bir şey olmadı. Yalnız, abdest alamadığı için üzüldü. Daima güneşin doğduğu tarafı sol ilerisine alır, gözlerini kıbleye çevirir, beş vaktini gizli gizli, işaretle eda ederdi. Elli yaşına gelince, korsanlar onu: “Artık iyi kürek çekemez!” diye çıkarıp bir adada satmışlardı. Efendisi bir çiftçiydi. On sene kuru ekmekle onun yanında çalıştı. Allah’a çok şükreliyordu. Çünkü artık bacaklarından mıhlı değildi. Abdest alabiliyor, tam kıblenin karşısına geçiyor, unutmadığı ayetlerle namaz kılıyor, dua edebiliyordu. Bütün ümidi memleketine, Edremit’e kavuşmaktı. Otuz sene içinde hiçbir an ümidini kesmedi. “Öldükten sonra dirileceğime nasıl inanıyorsam, elli yıl esirlikten sonra da memleketime kavuşacağıma öyle inanırım!” derdi. En şanlı, en meşhur Türk gemicilerindendi.

...

Fakat işte, eskiden beri gördüğü rüyaları yine görmeye başlamıştı. Kırk senelik bir rüya... Türklerin, Türk gemilerinin gelişi...

-Bizimkiler! Bizimkiler!

diye bağırarak uyandı. Doğruldu. Üstündeki kertenkeleler kaçıştılar. Limana baktı. Hakikaten kalenin karşısına bir donanma gelmişti. Kadirgahların, yelkenlerin,

küreklerin biçimine dikkat etti. Sarardı. Gözlerini açtı... Kalbi hızla çarpmaya başladı. Ellerini göğsüne koydu. Bunlar Türk gemileriydi. Kenara yanaşıyorlardı. Gözlerine inanamadı. “Acaba rüyam devam mı ediyordu?” şüphesine düştü. Fakat uyanıkken rüya görülür müydü? Kanaat getirmek için elini ısırdı. Yerden sivri bir taş parçası aldı. Alnına vurdu. Evet, işte hissediyordu. Uyanıktı. Gördüğü rüya değildi. O uyurken, donanma, burnun arkasından birdenbire zuhur etmiş olacaktı. Sevinçten, hayretten dizlerinin bağı çözüldü. Hemen çöktü. Kenara çıkan bölükler, ellerinde al bayrak, kalenin etrafına doğru ilerliyorlardı. Kırk senelik bir beklemenin son azmiyle davrandı. Koştı, koştu... Karaya çıkan askerler, ak sakallı bir ihtiyarın kendilerine doğru koştuğunu görünce:

-Dur!

Diye bağırdılar. İhtiyar durmadı; bağırdı:

-Ben Türk’üm oğullar, ben Türk’üm!

-...

Gözlerinden yaşlar akıyordu. Hâline bakanların hepsi müteessir olmuştu. Biraz, heyecanı sükûn bulunca ona sordular:

-Kaç yıldır esirsin?

-Kırk!

-Nerelisin?

-Edremitli.

-Adın ne?

-Kara Memiş.

-Kaptan mıydın?

-Evet...

İhtiyarın etrafındaki askerler birbirine karıştı. Bir çığlıktır koptu. “Beye haber verin! Beye haber verin!” diye bağışıyorlardı. İhtiyarın kollarına girdiler. Kuş gibi deniz kenarına uçurdular. Sırtına bir kaftan attılar. Başına bir kavuk koydular.

-Haydi, beyin yanına!

dediler. Kendini kadırgaya getiren askerlerle beraber büyük geminin kıçına doğru yürüdü... Kara palabıyıklı, sırmalı esvabının üzerine demir, çelik zırhlar giymiş, iri bir adamın karşısında durdu.

-Sen Kaptan Kara Memiş misin?

-Evet, dedi.

-Aç bakayım sağ kolunu!

İhtiyar, kaftanının altından kolunu çıkardı. Sıvadı. Beye uzattı. Pazısında haç şeklinde derin bir yara izi vardı. Bu yarayı, gecesi altı ay süren bir adadan karısını kaçıırken almıştı. Bey, ellerine sarıldı. Öpmeye başladı.

-Ben senin oğlunum, dedi.

-Turgut musun?

Evet.

-...

* * *

İhtiyar esir, sevincinden bayılmıştı.

Ömer SEYFETTİN

Seçme Hikâyeler

3.2.2.8.2. Ağaç Bayramı

Ağaç Bayramı'nı kutluyorduk. Ağaçlandırma kampanyalarına katılmış, ağaç dikmenin mutluluğuna biz de erişmiştik. Artık, okulumuzun bahçesini bizim diktiğimiz fidanlar süsleyecekti. Yarın da piknik için ormana gidecektik.

Piknik hazırlıkları akşamdan başladı. Sabah erkenden okulda buluştuk. Börekler, çörekler, haşlanmış yumurtalar, köfteler hepsi hazır. Top, ip, olta almayı da unutmamıştık.

Bir saat sonra ormandaydık. Öğretmenimiz orman bekçisinden izin aldı. Hep birlikte ormanda yürümeye başladık.

Doğrusu hiçbirimiz bu kadar ağacı bir arada görmemiştik. Ortalık yemyeşildi. Ağaçlardan cıvıllı cıvıllı kuş sesleri geliyordu. Az ileride bir dereyle karşılaştık. Öğretmenimiz ve arkadaşlar dere kenarında oturmaya karar verdiler...

Öğle yemeğinden sonra da ormanı gezmeye çıktık. Bir yandan yürüyor, bir yandan konuşuyorduk:

-Şu önümüzdeki ağacın adı ne öğretmenim?

-Ona köknar derler Ufuk. Yanındaki de kayın.

-Peki şu iğne yapraklıya ne diyorlar?

-O da bir tür çam, Hülya. Bunlar yapraklarını yaz kış dökmeler. Bakın, şunlar kestane, şunlar çınar, şunlar da ıhlamur.

-Dere kenarında gördüklerimiz neydi öğretmenim?

-Onlar söğüttü Gökhan. Şu ilerdeki var ya, onlar da meşe.

-Amma çok ağaç türü varmış öğretmenim.

-Sayılamayacak kadar çok çocuklar. Ormanın yararları da öyledir; sayılamayacak kadar çoktur.

-Pek çoğunu biz de biliyoruz öğretmenim. Yakacak odunumuzu, kerestelerimizi, direklerimizi ormandan sağlıyoruz.

-Başka?

-Okulumuzdaki yazı tahtası, masalar, sandalyeler hepsi ağaçlardan yapılıyor.

-Kibrit, kâğıt, kalem bunlar da ormanlarımızdan üretiliyor, öğretmenim.

Ağaçların altına oturduk, öğretmenimiz anlatmaya başladı:

-Ormanlar bol yağışa neden olur çocuklar. Yağan yağmurların sel hâline gelmesi, topraklarımızın sürüklenmesi ormanlarla önlenir.

-Bunu hiç bilmiyorduk öğretmenim.

-Ormanlarımızın yararı yalnızca bunlar değildir çocuklar. Ormanlık yerlerin iklimi yumuşak, havası temiz olur. Onun için hastaneler, dinlenme evleri, kamplar ormana yakın yerlerde kurulur. Ayrıca çeşitli av hayvanları da bir başka güzelliğidir ormanların.

-Şu ne kuşu öğretmenim?

-Ona, ağaçkakan derler Hasan. Az önce çalılıklardan kalkan da sülündü. Ama gittikçe nesilleri tükeniyor bunların. Nedeni de ormanlarımızın azalması tabi.

-Ormanların yararlarını şimdi daha iyi anlıyoruz öğretmenim.

-Bundan kuşku yok çocuklar. Dahası ormanlarımız, yurt savunmasında da bizlere yardımcı olurlar. Düşmanın bizi görmesini önlerler. Üstelik ormanlarımızdan ürettiklerimizi dış ülkelere satarak döviz sağlarız. Ormanlarımızı görmek için binlerce turist gelir ülkemize.

-Peki ormanlarımız neden azalıyor öğretmenim?

-İşte bu, çok önemli çocuklar. Ormanlar hepimizin malıdır. Onları korumak hepimizin görevidir. Ancak ormanlarımızın düşmanları o kadar çoktur ki... Bunlarla savaşmak gerek.

-Örneğin, orman yangınları, değil mi öğretmenim?

-Bu onlardan bir tanesi. Uygunsuz ağaç kesimleri, hayvan otlatmalar ve tarla açmalar da en büyük düşmanlarıdır ormanlarımızın. Bir tek kıvılcım, tüm ormanın yanmasına neden olur. Uygunsuz kesimler ormanlarımıza büyük zarar verir. Hele

keçiler, baş düşmanıdır ormanlarımızın. Tarla açmaya gelince, o da küçücük bir toprak parçası için yüzlerce ağaca kıymak demektir.

-Ormanlarımızı çoğaltmak için ne yapmalıyız öğretmenim?

-Yaşlanan ağaçların yerine genç fidanlar dikmeli, çevremizi ağaçlandırmalıyız çocuklar. Memleketini seven, ormanlarını da sever... öğretmenimizin anlattıkları bizi çok duygulandırmıştı. Ona, ormanlarımızı koruyacağımıza ve çoğaltacağımıza söz verdik.

Sonra hep birlikte kalktık, dere kenarına döndük.

Artık akşam olmak üzereydi. Öğretmenimizin işareti üzerine salıncaklarımızı, topraklarımızı ve oltalarımızı topladık, hazırlandık. Orman bekçisiyle vedalaştık. Otobüse bindik.

Otobüsümüz ormandan ayrılırken geride bıraktığımız ormana bakıyor, okulumuzun bahçesine diktiğimiz fidanları sulamak için sabırsızlanıyorduk...

Atılâ ÇAKIROĞLU

Hikâyeler

(Kısaltılmıştır.)

SERBEST OKUMA

3.2.2.8.3. Gece Bekçisi

...

Brooklin (Bruklin)'de ihtiyar bir adam, yolda karşıdan karşıya geçerken birden fenalık geçirdi ve yere yıkıldı. Onu hemen ambulânsla hastahaneye kaldırdılar. Adam hastahanede dalgın yatarken, kendine geldikçe, oğlunu sayıklıyordu.

Hastanın cebinde buldukları bir mektup sayesinde oğlunun denizci olduğu ve Kuzey Karolina'daki asker kampında olduğu anlaşıldı. Durum hastahaneden Brooklin Kızılhaç Merkezi'ne bildirildi. Onlar da bu haberi Kuzey Karolina Kızılhaç Merkezi'ne iletiler.

Hastanın durumu ağır olduğu için, mesajı bir an önce yetiştirmek gerekiyordu. Bir Kızılhaç görevlisi ile bir subay cipe binerek delikanlıyı aramaya gittiler ve onu

çamurlar içinde tatbikat yaparken buldular. Vakit kaybetmeden onu cipe bindirerek hava alanına götürdüler.

Genç adam hastahanenin holüne girdiği zaman hava iyice kararmıştı. Heyecanı, yorgunluğunu da bastırıyordu. Bir hasta bakıcı, onu hastanın yanına götürdü:

-İşte oğlunuz geldi, dedi.

Hasta, gözlerini açıncaya kadar da bunu birkaç kere tekrarlamak zorunda kaldı.

İlaçlarla uyuşmuş hâle gelen adam, karşısındaki üniformalı genci sisler arkasından görüyordu. Elini uzattı. Asker, kuvvetli parmaklarıyla ihtiyarın sıksa, titrek ellerini, cesaret vermek ister gibi şefkatle sıktı. Sonra hasta bakıcının getirdiği iskemleyi yatağın önüne çekti.

Hastahanede geceler bitmek bilmez. Bununla beraber, denizci hâlâ yarı karanlık odada oturuyor, ellerini avuçları içinde tutarak ona biraz ümit, biraz cesaret vermeye çalışıyordu. Hasta bakıcı içeri girdikçe delikanlıyı her seferinde aynı vaziyette buluyordu. Birkaç kere genç adama, dışarı çıkıp biraz dinlenmesi için ısrar ettiyse de sözünü dinlemedi. Genç asker gözünü ve dikkatini ihtiyardan ayırmıyor, ne giren hasta bakıcıyı görüyor, ne de hastahanenin çeşitli gürültülerine kulak veriyordu. Hasta, bütün gece oğlunun ellerine sarılarak yattı ve gün doğarken can verdi. O zaman genç adam, ihtiyarın elini yatağa bıraktı ve gidip hasta bakıcıyı çağırdı. Sonra da bekleme odasına geçti.

Hasta bakıcı gerekli muameleyi yaptıktan sonra askerin yanına gelerek baş sağlığı dilemek istedi. Fakat asker sözünü kesti:

-Kimdi bu adam, diye sordu.

-Ama... babanızdı, diye hasta bakıcı hayretle cevap verdi.

-Hayır, onu hayatımda ilk defa gördüm.

-Sizi yanına götürdüğüm zaman neden söylemediniz?

-İçeri girer girmez yanlışlığı anladım. Ama ihtiyar, oğlunu sabırsızlıkla bekliyordu. Ölmeden önce onu son defa görmek istiyordu. Öyle bitkin hâldeydi ki oğlu

olmadığımı fark edemezdi. O hâlde onun yerini alabilir, son saatlerini rahat geçirtebilirdim. İşte, bir anda bütün bunları düşünerek sustum ve kaldım.

Genç denizci, sözünü bitirdikten sonra arkasını dönüp gitti. İki gün sonra adamın asıl oğlu babasının cenazesini kaldırmak için geliyordu. Yanlışlığın sebebi çok basitti. Aynı birlikte görevli olan iki askerin isim benzerliği personel şefliğini yanıltmıştı. Sonradan yanlışlığı fark etmişler ve ihtiyarın oğlunu yola çıkarmışlardı. Fakat bu yanlışlık dünya da iyi kalpli insanların da bulunduğunu göstermişti.

SÉLECTION (SELEKSİYON)

(Dünya Basınından Seçmeler)

Bütün Dünya

3.2.2.8.4. Şerif'in Balıkları

Şerif, büyük kente ilk kez geliyordu. Köyünde aylardır bugünleri düşlemişti. Babası aşçıydı Şerif'in. Varlıklı kişilerin evlerinde çalışır, kazancını köyüne yollardı. Şerif'in karnı tok, giysileri yamasızdı ama o, yaşamından memnun değildi: "İlle de babamı isterim!" diyordu. Ana oğul, yazdıkları mektuplarda hep baba özleminden söz ediyorlardı. Baba buna dayanamadı. Kentin kenar semtlerinden birinde bir oda tuttu. Karısıyla oğluna: "Gelin." diye haber saldı.

Büyük kent, gerçekten akıl almaz büyüklükteydi. Yollara dökülen insanlar, dizi dizi taşıtlar, sırt sırta, yan yana, koca koca yapılar... Ve deniz!... Şerif, denizi görünce şaşırıp kaldı. Hemen o gece düşlerine girdi mavi sular.

Yaşadıkları oda karanlık, nemli ve havasızdı. Şerif orada sürekli olarak oturamıyordu: "Bunaldım ana. Gel deniz kıyısına gidelim." diyerek anasını sokağa sürüklüyordu. Deniz kıyısı gerçekten çok güzeldi. Şerif, sandalları, vapurları ve oltayla balık tutanları seyretmeye doyamıyordu. Bir gün bu duygularını anasına açtı.

-Ben de balık tutmak istiyorum anacığım.

-Balık tutmak için oltan yok ki! Neyle avlayacaksın onları?

Oltayı bir saatliğine kiraladılar. Ve Şerif, sevinç içinde, oltayı denize fırlatıp beklemeye başladı. Yüreği küt küt atıyordu. Anası arkasına geçmiş, kemerine sımsıkı yapışmıştı. Oğlunun denize uçuvermesinden korkuyordu. Bir süre sonra Şerif, birden

irkildi: “Vurdu, vurdu!” iterek oltayı karaya doğru çekmeye başladı. Gerçekten iğneye küçük bir istavrit balığı takılmıştı. Şerif tir tir titriyor, balığı iğneden kurtaramıyordu bir türlü. Yanındakiler kendisine yardım ettiler. Kapları olmadığı için, balığı yere atılmış boş ve buruşuk bir kese kâğıdının içine koydular. Ana oğul, sevinçliydi.

Bir saat içinde, beş tane istavrit tuttu, Şerif... Oltacıya gidip kira süresini bir saat daha uzattı ve yeniden balık tutmaya girişti. Annesi:

-Beş tane daha tutsan, on balığımız olur. Dördünü sen yersin. Üçer tane de babanla bana düşer, diye ölçüp biçiyordu. Şerif:

-On beş balık tutacağım. Hepimiz beşer tane yiyeceğiz, diye böbürlendi. Bu sırada bir balık daha vurdu oltaya... Altı tane balıkları olmuştu. Güneş batmak üzereydi. Anne:

-Baban eve gelip bizi bulamazsa kızar, diyor ve diken üstünde duruyordu. Şerif’in hiçbir şeye aldıracağı yoktu. O, on beş balık tutmaya kararlıydı. Eve varır varmaz, köydeki amca oğlu Hasan Hüseyin’e mektup yazıp her şeyi bir bir anlatacaktı. “On beş ya da yirmi beş tane deniz balığı tuttum diye yazarım. Özencinden ölür yeğenim Hasan Hüseyin...” diye düş kuruyordu.

O sırada yaşlı bir bey beş yaşlarındaki torununun elinden tutmuş, deniz kıyısında gezdiriyordu. Küçük Feza, durmadan soru soruyordu dedesine: “Deniz neden mavi, neden tuzlu? ...” Ve bir sürü neden... Dede, usanmadan cevaplıyordu Feza’yı. Bir ara söz, denizdeki akıntılara geldi. Dede:

-Deniz yüzünde ve deniz dibinde, çeşitli yönlerde doğru akıntılar vardır, dedi. Feza inanmadı:

-Hani, burada akıntı yok ki! Dedesi:

-Burada akıntı var, diye kesinlikle sözünü kesti. Feza:

-Yok, diye direndi.

İşte o anda dede yere eğildi. Şerif’in balıklarını koyduğu kese kâğıdını aldı ve Şerif’le anasının “Dur!” demesine kalmadan, denize fırlattı. Sonra torununa döndü:

-Bak, bak! Kесе kâğıdı ŗu tarafa, sağdaki sandallara doğru gidiyor. Neden? Çünkü deniz yüzünde o yana doğru akıntı var, dedi. Ŗerif'le anası, ŗaşkınlık içinde, kendilerinden uzaklaŗıp batmakta olan kese kâğıdına bakakaldılar.

Gölten DAYIOğLU

Çocuk Dergisi'nden

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.8.5. Yaşlı Değirmenci

Bizim buralar, eskiden böyle ıssız ve sessiz değildi. Değirmenler harıl harıl çalışırdı.

Bir ara, sivri akıllı birkaç Parisli'nin aklına Taraskon¹ yöresinde un fabrikaları kurmak geldi. Bizim köylüler de buğdaylarını fabrikaya göndermeye başladılar.

Cornille (Korney) Baba, altmış yıldan beri buğday öğütürdü. İşine delice tutkun bir değirmenciydi. Fabrikaların kurulması onu çileden çıkarmıştı. Değirmen ununun fabrika unundan daha iyi olduğunu savunurdu (ki bunda haksız da değildi).

Bunun üzerine, yaşlı değirmenci yaşama küserek değirmene kapandı ve bir yabanî gibi tek başına yaşamaya başladı. Yanına, çok sevdiği torunu Vivette (Vivet)'i bile almak istemiyordu. On beş yaşındaki bu kız çocuğunun ondan başka kimsesi yoktu.

Herkes, yaşlı değirmencinin eli sıkılığı yüzünden torununu yanına almadığını sanıyordu.

Ayrıca, o güne dek herkesin saydığı ve sevdiği Cornille Baba'nın kendini kapıp koyvermesi, yırtık pırtık giysilerle dolaşması da eleştirilmekteydi.

Bundan başka, bütün yöre halkının çözümleyemediği bir şet vardı. Uzun süreden beri, Cornille Baba'ya kimsenin buğday getirdiği yoktu. Buna karşın, dönen değirmen taşlarının uğultusu sık sık duyulur, kanatların döndüğü görölürdü. Kimi zaman, kocaman un çuvalları yüklediği eşeğini önüne katmış giderken ona rastlayanlar olurdu.

¹ Taraskon:Fransa'da bir yerleşim yeri.

Bütün bu olup bitenler yöre halkına sır dolu ve ilginç görünür, çeşitli yorumlara neden olurdu. Kimileri, Cornille Baba'nın çuvallara buğday yerine altın doldurduğunu söylerdi.

Sonunda düğüm kendiliğinden çözülürdü. Oysa işin iç yüzü bakınız neymiş:

Bir süreden beri bizim oğlanlardan biriyle, Cornille Baba'nın torunu Vivette'in sık sık birlikte gezdiklerini, iyi anlaştıklarını görüyor ve bunu hoş karşılıyordum.

Bir gün, bu işi kendisiyle görüşmek üzere değirmene gittim. Ama ne yaptım ki kapıyı açtıramadım.

Bu durumda yapacak bir şey olmadığını görerek geri döndüm. Çocuklara olanları anlatınca çok üzüldüler. Oğlum: "İzin ver, bir de biz gidip konuşalım, baba!" dedi. Oraya vardıklarında Cornille Baba yokmuş. Kapıyı kilitleyip dışarı çıkmış. Merdiveni de nasılsa dışarda unutmuş.

O güne dek içerde ne olup ne bittiğini merak eden çocuklar, merdiveni pencereye dayayıp değirmene girmişler. Bir de ne görsünler? Ortada ne buğday var, ne de bir şey! Köşe bucak örümcek ağı dolu. Değirmen taşları toz içinde. Onları en çok şaşırtan, ufalanmış kireç ve alçı dolu birkaç çuval olmuş.

Oysa, zavalılığın eşekle yollarda dolaştırdığı un değil, alçıymış! Amacı, kendisine hâlâ öğütülmek için buğday getirdiklerini dosta düşmana gösterip yenik ve yoksul düştüğünü gizlemek!

Görüyor musun Cornille Baba'nın yaptığını? Fabrikalar kurulduğundan beri, değirmen taşını ve kanatlarını oysa boşuna döndürüp dururmuş adamcağız!

Çocuklar gördüklerini gelip ağlayarak anlattılar. Onları dinlerken benim de ağlayasım geliyordu. Hemencecik komşulara gidip durumu anlattım. Buğdaylarımızı Cornille Baba'ya götürmeyi kararlaştırdık.

Buğday yüklü eşeklerimizle değirmene vardığımızda, Cornille Baba, bir alçı çuvalı üstüne oturmuş, başı elleri arasında düşünüyordu. Pencereye dayalı merdiveni görmüş, içeri girildiğini ve sırrının ortaya çıktığını anlamıştı.

Onu üzüntüye düşüren buydu.

O sırada, buğday yüklü eşekler kapının önünde durmuşlardı. Ben eskiden olduğu gibi :

-Hey, değirmenci! Hey Cornille Baba! diye bağırdım.

Ötekiler de bağırarak seslendiler. Çuvalları indirip içeri taşımaya başladık.

Yerlere altın renginde buğday taneleri dökülüyordu.

Cornille Baba'nın gözleri iri iri açılmıştı. Bir yandan buğday tanelerini toplamaya, bir yandan da şöyle söylenmeye başladı:

-Tanrım! Buğday bu! Gerçek buğday! Ah, sonunda bana döneceğinizi biliyordum. Değirmen ununun fabrika unundan iyi olduğunu söylemiştim size. Dediğime geldiniz!

Alphonse DAUDET (Alfons DODE)

Değirmenimden Mektuplar

(Çev: Özge KOŞUCU)

(Kısaltılmıştır.)

SERBEST OKUMA

3.2.2.8.6. Otobüste

Otobüsün arka sahanlığında dikilecek bir yer buluncaya kadar üç kişinin ayağına bastım. Her seferinde de büyük bir utançla dönüp “Affedersiniz.” demeyi ihmal etmedim. Sıkıntıdan alnım ve ensemden ter damlacıkları büyümüş ama hiç olmazsa düşmeden durabilecek bir konuma gelebilmişim. Bir “Ohh!” çekip mendilimle terimi silmeye koyuldum. Otobüsümüz, âdeta kilitlenmiş olan bu şehir trafiğinde güçlkle yol alıyordu. Her durup kalkışta birinin üzerine yıkılmamak için dişlerimi sıkıyor, tutunduğum demire sanki parmaklarımı geçiriyordum. Gözüm az ötedeki koltuklardan birine ilişti birden. On-on iki yaşlarında bir erkek çocuk kucağındaki okul çantasıyla upuzun oturuyordu. Bunca yaşlı, kadın ve erkeğin güçlkle ayakta durabildiği bir otobüste küçük bir çocuğun böyle kayıtsızca oturması tuhafıma, daha doğrusu ayıbıma gitmişti. Böylesi utanç görüntüleriyle son yıllarda daha çok yüz yüze geliyordum ama alışamıyordum bir türlü. Toplumda her çocuk benim çocukluğumdu sanki ve onlardaki

saygı noksanlığı onlardan çok benim ayıbımdı. Bu duygularla, durduğum yerde ufaldığımı hissettim.

Otobüsümüz bir kez daha durdu ve açılan ön kapıdan birkaç kişi daha içeriye girdi. Birinin, önlerden güçlükle bulunduğumuz yere doğru gelmeye çalıştığını gördüm. Kucağında küçük bir çocuk taşıyan genç bir kadındı bu. Çocuk, ürkek gözlerle etrafına bakınıyordu. O kadar sevimli bir hâli vardı ki... Geldi, tam önümdeyken otobüs anî bir kalkışla sarsıldı ve kadın üzerime yıkılacakken ellerimi uzattım, düşmekte olan küçük çocuğu belinden kavrayıp kucağıma aldım. Kadın da düşmekten kurtulmuştu ama korkudan elleri titriyor, çeneleri birbirine vuruyordu. Bana sevecen bir yüzle ve zorlanarak teşekkür ettiğini duydum. Büyük bir öfkeyle hâlâ yerinde oturmakta olan öğrenci çocuğa baktım. Öfkemi susturmam mümkün değildi artık. Terbiye ve saygının bu derece yok oluşu karşısında deliye dönmüştüm. Bu çocuğa haddini bildirmeliydim artık. Aklıma gelen ilk cümleyi haykırmak için dudaklarımı aralıyordum ki çocuğun yerinden doğrulduğunu, boşalttığı yere kadını davet ettiğini gördüm ve sustum. Sustum ama bütün bedenim de buz kesti aynı anda. Öğrenci çocuğun sağ bacağı, dizinden aşağı yoktu. Üzerine zorlukla abandığı koltuk değneğini görememiştım. Çantası altında nasıl da gizlemişti sakat bacağını... Oturan kadına çocuğunu uzattım, sağımda, sırtını otobüsün arka cam duvarına yaslamış duran öğrenciye baktım. Durumundan şikâyetçi görünmüyordu. Dışarıyı seyreliyordu.

Otobüs bir başka durakta durdu az sonra. Açılan kapıdan koltuk değneğine abanarak inmeye çalışan öğrenciyi kucakladım, iki basamaklı merdiveni aşip otobüsten çıktım. Sonra iki yanağına birer sevgi öpücüğü kondurup yere bıraktım. Bana minnet dolu baktı:

-Teşekkür ederim amca, zahmet oldu.

Gözlerim hafiften yaşarmıştı.

-Zahmet olur mu hiç? Sen yerini çocuklu hanıma verdin ya... Asıl ben teşekkür ederim.

Yüzü pembeleşti, hafifçe gülümsedi. Sonra “Allahaismarladık” deyip koltuk değneğine dayandı, ağır ağır uzaklaştı.

Arkasından uzun uzun baktım. Bindığım birçok otobüste yaşlı ve çocuklu anneler ayakta dururken oturdukları koltuklara yayılan delikanlıları, gençleri düşündüm. Üstelik sapasağlam olan gençler ve delikanlılar... İçimden bu özürlü çocuğa, bütün o yaşlılar ve çocuklu anneler adına minnet duydum.

Dalmıştım. Başımı kaldırıp çocuğa baktığımda silüetinin küçüldüğünü, az sonra da kaybolduğunu gördüm. O küçüldükçe, içimde büyüyor, büyüyordu.

Atilâ DAMAR

Türkiye Çocuk Dergisi

3.2.2.8.7. Pazar Yerinde Tanıdığım Çocuk

Puslu, çisil çisil bir Cuma günü öğlesi. Yerler vıcık vıcık. Satıcıların, hamalların, gelip geçen arabaların durmak bilmeyen yaygaraları. Çamur, gürültü, itiş kakış. Bugün pazarın hiç tadı yok. Zorlukla yol alırken önümde kendi kendine yürüyen yepyeni bir küfe görmeyeyim mi? Hayır, şaka yapmıyorum, küfe kendiliğinden gidiyordu. Ağır ağır, yumul yumul. Çamuru da gürültüyü de ayaklarıma basıp geçenleri de bir an unutuverdim. Gerçekten bu küfeyi taşıyan yok mu? Sıçrayıp öne geçtim. Yanılmışım, altında bir oğlan çocuğu vardı. En fazla altı yaşında. Boyu, küfeninkinden çok daha kısaydı.

Durdum, yüzüne baktım çocuğun. Anlatamam ki... Gerçekten anlatamam. Bu yüz anlatılacak bir yüz değildi ki... Uzun, ince, esmer; altı yaşında diyorum ya belki de altmış altı yaşında. Öyle bitkin, umutsuz, çökmüş bir görünümü var. Allah'ım ya o kara gözler... İri iri, korkulu, ürkek. Saf saf bakan. Bir kere, beş kere, yüz kere aldanmaya hazır gözler.

Hemen kestim önünü. Başını kaldırıp baktı. Yaşımı başımı pek müşteri olmaya yaraşır bulmadı ki yanımdan geçip gitmek istedi.

-Dur, dedim; yük taşıtmak istiyorum sana.

Duruverdi.

-Ama, dedim, sen çok küçüksün. Ne kadar yük taşıyabilirsin ki?

Tekrar ardına dönüp küfesine baktı.

-İstersen ağzına kadar doldur abla, dedi. Ben taşıyabilirim.

Bu sırada yaşlı bir kadın durdu yanımızda.

-Küçük, dedi boş musun?

Çocuk gerçek bir müşteri bulduğuna sevindi. Hemen atıldı:

-Boşum teyze, dedi.

-Gel öyleyse, dedi kadın. Döndü yürümeye başladı. Çocuk duraladı bu nasıl bir kadındı ki? Pazarlık etmiyor. Ya hiç para vermezse?...

-Haydi gitsene, dedim. Ne duruyorsun? Korkma, hakkını verir.

Sözüm ona güven verdi. Zorlukla koşarak kadının ardından yetişti. Ben de durur muyum, takıldım arkalarına. Yaşlı kadın titiz mi titiz.

Belki iki saat dolaştı yaşlı kadın. Nasıl dayandı buna, aklım almadı. Ben de gölge gibi arkalarından. Aman Allah'ım, belimden aşağısı zifire bulanmış. Annem evde bekliyordur şimdi. Ama bırakıp gidemem ki... Çocuk nasıl taşıyacak o küfeyi?

Ağır ağır pazardan çıktılar. 27. sokağın sonuna kadar gittiler. Bir apartmana girdiler. Epey sonra çıktı çocuk. Elinde bir yeşil on liralıkla. Bu ilk kazandığı para mıydı? Elindeki paraya bakıyor, gözlerinin içi gülüyordu. Bütün yorgunluğu, bitkinliği uçup gitmişti sanki. O kocaman küfeyi hoplata zıplata yürüyor; yolun bir bu yanına, bir öbür yanına geçiyordu. Ulubatlı Hasan İlköğretim Okulu'nun yanına gelince duruverdi. Bahçede bir dolu çocuk. Kendi yaşında çoğu. Oyun oynuyorlar, top koşturuyorlar. Kimileri de seksek kaydırıyorlar. Küfe sırtında. Okul duvarına sessizce ilişiverdi. Seyre koyuldu onları, hiç kımıldamadan. Gözlerini bile kırpmadan. Belki on, belki on beş dakika... Yanından yaşlı bir küfecinin geçtiğini görünce aklı başına geldi. Kalktı, koştura koştura uzaklaştı.

Hasan Lâtif SARIYÜCE

Üç Ayaklı Oğlak (Kısaltılmıştır.)

3.2.2.9. İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Yıldırım Yayınları

3.2.2.9.1. Sığırcık Kayası

Koca dağ, dipten doruğa sığırcık kaynıyordu. Sevimli ala sığırcıkların kimi

konuyor, kimi kalkıyordu. Şamataları yeri göğü tutmuştu. Taşların dibi, otların arası yumurta bezeliydi. Sarı, kocaman ağızları, tüysüz, şiş karınlarıyla yavrular vardı. Temmuz sıcaklığının yakıcılığında annelerinin kanat serinliğini arıyorlardı.

Hasan Ağa öfkeli, adamlarını çağırdı. Çatal kapılı konağın avlusuna yürüdü. Kaba paltosunu savurarak tuz taşına tırmandı. Yönünü Sığırcık Kayası'na dönüp küt parmağını havaya dikti:

-Şu parmağımın gösterdiği yeri görüyor musunuz?

Adamları tetikte:

-Görüyoruz ağam! diye seslendiler.

-O zaman ağzınızı kapayın, gözünüzü açın. Sesime kulak verin. Anlıyorsunuz? Sığırcık Kayası'nda tek sığırcık sesi duymayacağım!

Adamları şaşkın bakınırken o:

-Ne bu be? Dağda davarıma, ovada ekinime, evimde bana rahat yok. O pis, işe yaramaz yaratıkları kovalayıp kaçıracaksınız. Anladınız mı?

Adamların yine tümü birden:

-Anladık diye çığırıştılar.

Sığırcıklar şafak şarkısına başlarken, onlar da havaya ateş etmeye başladılar. Her silâh sesiyle sığırcıklar ürküp kaçışyordu.

Bu olay köylüleri de şaşırtmıştı. Koskoca ağa, yumruk kadar sığırcıklardan ne istiyordu? Kimseye bir zararı olmayan kuşlara düşmanlık niyeydi?

Köyün yaşlılardan Hüseyin dede, Sığırtmaç İsmail, öğretmen ve birkaç kişi daha kalkıp yürüdüler. Ürkek, ağanın kapısını çaldılar.

Hasan Ağa, kuş tüyü minder ve halı yastıkta taş kesilmişti. Hüseyin dede, Sığırtmaç İsmail, öğretmen, durmayıp dil döküyorlardı. Sonunda iri kehribar tespihi şakırdadı. Kalın boynundan, kırmızı kılsız döşüne doğru kaynar bir ter yürüdü. Gözleri yuvasında döneledi:

-Ülen siz kim oluyorsunuz da bana akıl veriyorsunuz? Benim aklımın sadakası sizin sürünüze yeter. Ne cesaretle karşımda konuşuyorsunuz? Bu ne kendini bilmezlik? Bu ne patavatsızlık haa?

Köylüler suspus oldular.

Sonuçta yine ağanın dediği oldu. Sonunda can tatlı geldi. Bir akşamüstü kürem kürem uçup gittiler. Geride avuç avuç sıcak yumurtalar ve kabuğundan çıkmış yetim yavrular bıraktılar.

Sığırcıklar çok uzağa gitmemişti. Hemen bir köy ötede, Kuşkonmaz Dağı'nın çıplak yamaçlarına konmuşlardı. Buradan eski yurtları, canlarından birer parça bıraktıkları Sığırcık Kayası'nı da görebiliyorlardı.

Kuşkonmaz Dağı'nın eteğinde Kuruöz köyü vardı. Kuruöz, kendi hâlinde, küçük ve yoksul bir köydü. Ala sığırcıkları çıplak dağlarında görünce sevindiler. Çevredeki pınarların, kuyuların önüne birer yalak oluşturup kuşların su içmelerine yardımcı oldular. Şelek şelek ot, testi testi su taşıyıp yeni konuklarının yurt yuva tutmalarına katkıda bulundular.

Böylece günler, aylar geçti. Derken ekinler yetti. Çiftçiler, biçtikleri sapı bir uçtan harman yerine çekmeye durdular.

O gün ikindiye yakın hava karardı. Görülmüş şey değildi bu. Sanki gündüzleyince gece olmuştu. Gölgele iyice koyulaştı. Gökyüzüne kara bir sac gelip kapandı. Yazıda yabanda çalışanlar korkuyla evlerine doğru adımlarını sıklaştırdılar. Başlarına gelecek felâketin, “dolu” olacağından korkuyorlardı.

Ağanın köyü olan Çağırkan'ı kötü bir haber yaladı: “Çekirge bulutu Kale Gediği'ni aşmış, köye doğru geliyor. Geçtiği yerde tek yeşil dal bırakmıyor.” diye. Bu korkunç tufanı daha önce yaşamış olan yaşlılar, ellerini göğse açmış dua ediyorlardı: “Tanrım çoluk çocuğumuza, ağızsız dilsiz hayvanlarımıza acı, kışın tümümüz açlıktan kırılırız...”

Ertesi gün tan yeri ağarırken köylüler dışarı döküldüler. Çevrede uçup gidemeyen, ölen çekirge yığınları vardı. Her yan, yangın yerine dönmüştü. Ağaçların kabukları bile soyulup yenmişti. Dünkü yemyeşil dallar, bugün birer sevimsiz kuru

çubuktular. Oysa Kuruöz köyüne çekirgeler hiçbir zarar verememişti. Çünkü ala sığircıklar Kuruöz'ü ordu olup korumuştı.

Hasan KIYAFET

Uçan Tilki

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.9.2. Uyku

Sabahları çok erken uyandırırılar beni. Uyandı sanırlar ama, ben uyanmam.

Annem kaldırır, öper; ama başım yine düşer. Canım hep uyumak ister. Babam:

“Hadi yavrucuğum!” der. Annem:

“Bak, biz babanla işe gideceğiz.” der.

İş... Bilmem ki ben, iş nedir? Ben yastığı bilirim, ben yorganı bilirim. Oh ne tatlı olur o zaman uyumak!... Oturduğum yerde uyurum, gözlerimi kaparım. Bıraksalar, öyle bıraksalar oturarak uyurum. Ama bir bakarım ki az sonra annemin kucağındayım. Daha çok uykum gelir, başımı anneme yaslarım, yine uyurum. Ancak yüzüme soğuk su çarpınca uyanırım. Sonra yine uyurum. Yüzümde havlu gezer, annemin tatlı sesini duyarım:

“Oh mis oldun, mis çocuk oldun!”

Olmasam, mis olmasam, sonra olsam, uyusam uyusam, sonra olsam...

Olmaz ki şimdi de masadayım, sandalyede oturuyorum. Babam karşımda. Bana gülümsüyor:

“Düşeceksin yavrum.” diyor.

Annem, üzerine reçel sürülmüş ekmek uzatıyor. Ben ekmek istemiyorum ki, reçel istemiyorum ki... Yumurtada istemiyorum, uyumak istiyorum. Başımı masanın üzerine koysam hemen uyurum. Ama annem bırakmaz ki, babam bırakmaz ki...

Babam hep saate bakıyor:

“Gecikeceksin Nezihe.” diyor anneme... Annam işe gidecek, babam işe gidecek. Ben iş bilmem, iş nedir bilmem. Uyku bilirim.

Uf, lokma ağzımda kocaman oluyor! Düş görüyorum. Düşümde uyuyorum. Kocaman bir yatağın içindeyim, apak... Oyana dönüyorum, bu yana dönüyorum; ama uyuyamıyorum. Duvara arı konmuş, arıdan korkmuyorum, yine uyuyorum...

Babam:

“Yut çocuğum.” diyor.

Annem:

“Daha seni anneannene bırakacağım, otobüse yetişeceğim.” diyor.

Yetişmese ya, hep evde kalsa ya... O kalsa, ben uyusam...

“Ay, daha dilimini bitirmemiş!...”

Uykumu bitirmedim ki... Yarım kaldı uykum. Ben daha çok uyuyacaktım.

Şıngır mıngır... Şıngır da mıngır... Ağzımın ucunda bir sıcaklık var. Babamın kalın sesi:

“Haydi içsin benim oğlum çayını.”

“Hıı?”

“Çay bak içine de üç şeker attım, bir de güzel karıştırdım. Şimdi oğlum lüp içer, hop diye kalkar.”

Canım kalkmak istemiyor ki... Çay içmek de istemiyor. Hiçbir şey istemiyor. Uyumak istiyorum.

“Şimdi dökeceksin çocuğum... Ay, Halit çayını içmedi mi daha? ”

“İçer annesi, şimdi içer. Haydi bakalım benim tonton oğlum!”

Ben tonton değilim. Hiç de tonton olmayacağım. Bir büyüyeyim, hep uyuyacağım, hep uyuyacağım.

Annem baş ucumda:

“Ben hazırım.” diyor. Babam:

“Daha kazağını, pantolonunu giyeceksin çocuğum.” diyor.

Annem ekliyor:

“Anneannesi ona neler verecek...”

Hiçbir şey vermez ki anneannem.

“Koltuğun üstüne çıkma, der; pencereden bakma, der; balkona adımını atma, der.”

En sonunda da:

“Akşamüzeri annen seni almaya gelsin, yaptıklarını bir bir söyleyeceğim.” der.

Annemin kucağındayım. Babam paltomun düğmelerini ilikliyor. Annem yakamı kaldırıyor. Sonra bir tarak bana, bir tarak kendine alıyor; saçımı tarıyor, saçını tarıyor. Tarak yastık olsa, ben başımı koysam, uyusam. Paltoma sarılsam, oracıkta, o kapı yanında kıvrılsam, uyusam.

“Anneannesi ona ne masallar anlatacak...”

Hıh, anlatmaz ki... Dizisinin sızısını, belinin ağrısını anlatır. Sonra bana ilâçlarını gösterir. Boş kutu koyar önüme iki tane.

“Oyna işte kendi kendine, araba yap, tren yap.” der.

Babam gidiyor. Anneme:

“Hoşça kal.” dedi.

Şimdi annem kapıyı çekecek, soğuğa çıkacağız. Soğuğu da sevmiyorum. Karanlığı da sevmiyorum. Ama az sonra ikisi de sokakta. Beni bekliyorlar.

Sokaktayız... Ben yine uyuyorum... Annem elimden tutmuş çekiyor. Gözlerim kapalı, ben şimdi yataktayım, kardan bir yatağın içinde, ama sıcacık. Birden elim sıkılıyor, sertçe çekiliyor...

“Oğlum aç gözlerini, kayıp düşeceksin.”

Kaysam, düşsem, annem de unutsa beni, kara sarılsam, uyusam...

“Biraz hızlı yürü yavrucuğum, yedi otobüsünü kaçırdım mı sonra durakta bekleye bekleye donarım.”

Donsak... Annemle birlikte kardan adam olsak... Ama uyusak...

Kolum daha hızlı çekiliyor. Karşıya geçiyoruz. Amcalar, teyzeler, ablalar, hep koşuyorlar... İşte bu teyze de çocuğunu anneannesine bırakmış... Koşuyor. Şu babam mı? Hatır, babam gitti. İşine gitti. İş... Çok sordum mu reçel diyorlar, ekmek diyorlar. Sonra bir de ev kirası diyorlar... Ben bilmem ki ev kirasını...

Bir kuş uçuyor, uyumaya gidiyor.

Bir at arabası... At uyumaya gidiyor.

“Yavrucuğum önüne baksana!...”

Önüm? Ama ben hep uyku görüyorum anneciğim... Niye öyle? ... Annem de işe gitmezse geçinememiştiz. Sonra ev sahibi bizi kolumuzdan tutar atarmış. O ev bizim ki, orada benim yatağım var, yorganım var, yastığım var. Ev sahibi kim?

Hayat pahalıymış... O hani saçı kabarık Hayat teyze mi? ...

“Üşüdün mü yavrucuğum?”

Üşümüyorum. Uykum var. Bağırarak istiyorum ama, bağırıyorum ki... Bir bağırırsam, “Uykum vaaar!”

“Yorulduğum, gel kucağıma.”

Oh! ... Yatak annem, yastık annem, yorgan annem... İyi geceler anneciğim.

Küüüt!...

N’oldu bilmiyorum ki... Annem yerde ben de yerdeyim... Başımdan kanlar akıyor... Birileri annemi kaldırıyor... Annem bana sarılıyor.

Kafam acıyor...

Ama ben uyuyorum...

Muzaffer İZGÜ

Türk Dili Dergisi

3.2.2.9.3. Kırmızı Balon

Ah ne severim baloncuları, balonları... Pazar günleri sokak sokak dolaşır, bir baloncu bulur, ardına takılırdım. Öyle çok severdim ki balonları... Onları kırmızı, mavi, sarı, beyaz renkleriyle dev akide şekerlerine benzetirdim. Çok balonu olduğu için baloncuyu dünyanın en mutlu insanı sanırdım.

“Ah baloncu ben olsam bu balonların tümünü asarım boyumca bir yere, sonra ilkin kırmızıdan başlarım okşamaya, sonra sarıya geçerim, sonra yeşile, sonra beyaza...” derdim. Ortaya sarıyı koyar, yanlarına beyazları dizer, kocaman papatya yaparım. Yeşilleri oraya buraya serpiştirir, papatyama çimen yaparım. Yere otururum, balonları yanıma yöreme yığar, balonların ortasında ben de balon olurum. Patlatmam hiç onları, bir patlasa ağlarım.

Ama hiç balonum olmadı ki o yaşı dek. Onun için nerede bir baloncu görsem ardı sıra yürürdüm. Baloncu gider, ben giderdim. Gözlerim hep balonlarda olduğu için bazen de tökezler, düşerdim. Dizimin kanamasına, parmağımın sızlamasına aldırılmaz, uzaklaşan baloncunun ardı sıra koşardım. Balonlardan en irisine, en güzeline “benim” derdim. Bir çocuk balon alacağı zaman, benim balonumu gösterecek “Bunu istiyorum amca!” diyecek diye ödüm kopardı. Ama çocuk başka bir balonu gösterince sevinir, “Oh!” derdim. baloncu gider, ben giderdim.

O Pazar baloncuyu parkın orada görünce kuş gibi uçtum anamın yanına.

-Ana ana, para, dedim, balon alacağım.

Anam:

-Yok, dedi.

Zaten anamda hiç para olmazdı. Yine koştum gittim baloncunun yanına. O yürüdü, ben yürüdüm. O gün kırmızı balonu seçmiştim kendime, en tepede, balonların ortasında nazlı nazlı giden balonu.

Ah, işte bir çocuk, parası elinde koştu, geldi. Parmağıyla alacağı balonu gösteriyor. Hayır hayır olamaz! O balon benim, benim balonum o. Baloncu uzanıyor, koparacak... Parmağıyla:

-Bu mu, bu mu? diye gösterip soruyor.

Ama o da nesi, bir rüzgâr, bir deli rüzgâr kopardı balonumla birlikte birkaç balonu, çıkardı, çınar ağacının tepesine kondurdu.

Balonum şaşkın, ben şaşkın, baloncu şaşkın...

Evet evet, tastamam yedi balon orada, ağacın tepesinde. En üstte yine benim kırmızı balonum...

-Küçük, hey küçük!

Baloncu bana sesleniyordu, eliyle gel gel yapıyordu. Koştum.

-Bana bak, şu balonları indirirsen sana birini veririm, dedi.

Ah! ...

Nasıl indirmem, kuş olur uçarım. Kırmızı balonum orada.

Muzaffer İZGÜ

Zıkkımın Kökü

3.2.2.9.4. Altın Yeleli

Bedirhan bütün gün yaşlı adamla birlikteydi. Odanın içinde köşeden köşeye gidip geliyor, küçücük burnunu cama yapıştırıp bahçe duvarının üstünde korkusuzca dolaşan kedileri izliyordu can sıkıntısıyla. Bazen de bahçedeki ıhlamur ağacının yanına koşup saatlerce ata biniyordu. Ihlamur ağacının gövdesi, önce yere doğru, tıpkı bir deve boynu gibi kıvrılarak eğilmiş ve sonra yeniden yükselip dal budak gelişmişti.

Bedirhan, annesiyle bu eve taşındıklarının hemen ertesi günü, bahçedeki bu ağacı görmüş ve onu bir arkadaş gibi benimsemişti. Koca ağacın yere doğru kıvrılmış gövdesine ata biner gibi atlıyor, dakikalarca dehliyordu onu. Atıyla konuşuyor, ona düşlerini anlatıyordu. Gözlerini kapatıp birlikte dere tepe uçarcasına koşturuyor, yorulmak nedir bilmiyorlardı.

Evde yalnız değildi Bedirhan. Yaşlı, hasta ve her konuda aksilik eden bir adamla beraberdi bütün gün. Nedense adamın yüzü hiç gülmüyor, hatta ağzını açıp da bir çift söz etmiyordu. Bacakları kötürüm olduğu için oturduğu yerden de pek ayrılmıyordu. Ama adamı asıl hasta eden şey; bütün yakınlarının, onu bu dört duvar arasında, oyun

oynamaktan başka bir işe yaramayan küçük bir çocukla baş başa bırakmalarıydı. Ayda yılda bir uğrayıp durumunu öğreniyorlardı, o kadar. Bedirhan'ın annesini, hasta adama baksın diye tutmuşlardı. Ev, adamın malı olduğu için kira dertleri yoktu. Ayrıca, yiyip içeceklerini karşılamak için biraz para veriyorlardı kadına. Ama doğrusu, verdikleri para, üç kişinin boğazına bile yetmiyordu. Bu nedenle, Bedirhan'ın annesi, sık sık yaşlı adamla çocuğu bırakıp dışarılarda çalışmaya gidiyordu.

Okula gitmesine de daha bir yıl vardı Bedirhan'ın. Annesinin dışarılarda çalışmasının bir nedeni de buydu. Bedirhan'ın okul giderlerini karşılamak için biraz para biriktirmek istiyordu.

Annesi evde kaldığı zamanlar, onun peşinde âdeta bir kedi sessizliğiyle odadan odaya girip çıkıyordu Bedirhan. Annesinin yanındayken yaşlı adamın homurdanmalarından da çekinmiyordu pek. Adam aksilenince kimseleri gözü görmüyor ama, yine de Bedirhan, annesinin varlığından güven duyuyordu.

Öteki günlerdeyse ıhlamur ağacının arkadaşlığına sığınmaktaydı işte. Gerçi şimdilerde havalar soğumuştı, bahçeye öyle her gün çıkamıyordu. Ama sonbahar güneşinin ortalığı ılımanlaştırdığı günlerde ağacına koşuyor, hemen sırtına biniyor ve özlemini gideriyordu.

Yazık ki Bedirhan'ın ıhlamur ağacının sırtındaki gezileri uzun sürmedi. Bir sabah uyandığında, büyük bir gürültü duydu yakınlarda. Daha doğrusu, bu gürültüyle uyandılar ana oğul. Bahçeden geliyordu ses. Önce hiçbir şeye benzetememişti bu sesi. Makine gürültüsü vardı, insanlar konuşuyorlardı...

Pencereye koştuğunda ise donakalmıştı Bedirhan! Hızarcılar gelmiş, ıhlamur ağacını kesiyorlardı. Kolunun ya da başka bir yerinin kırılması gibi bir acı duydu. Gözleri açılmış, soluğu kesilmişti. Uzun süre hiçbir şey yapmadan, öylesine, kıpırtısız, soluksuz kalakaldı pencerenin önünde...

Adamlar o güzel ağacın gövdesini ikiye biçmiş, devirmişlerdi yere. Apartmanda oturanlar, burasının açılıp araba parkı yapılmasına karar vermişlerdi.

O altın ışıltılarla rüzgârda yelesi uçuşan, ince boyunlu, iyi huylu atını, yere uzatılmış hâlde görünce Bedirhan avazı çıktığı kadar bağırıp ağlamaya başladı o an. Bahçedeki insanlar, onun ağlayışına hiçbir anlam verememişlerdi. Boş boş bırakıp sonra yine kendi işlerine koyuldular. Bedirhan'ın ıhlamur ağacı için ağlayabileceği kimsenin aklına gelmezdi. Çünkü hiç kimse, bir ıhlamur ağacını, bir çocuğun kalbiyle sevmemişti...

Necati GÜNGÖR

Babamın Sedefli Çakısı

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.10. İlköğretim Okulları İçin Türkçe 7, Ders Kitapları Anonim Şirketi

3.2.2.10.1. Son Kuşlar

Eskiden bu adaya, bu zamanda kuşlar uğradı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı. İki senedir gelmiyorlar.

Sonbahara doğru birtakım insanların, çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, acayip çomaklar vardı. Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları ufacık bir ağacın altına çığırkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseler bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler; çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş, çoluklu çocuklu kocaman adamlar bir süre beklerler; sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken, birer damlacık etleriyle birer doğa harikası olan kuşları toplarlar, canlı canlı yolarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi... Çocukları bu işe seferber eden de oydu, ökseleri Cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin adında biriydi. Galata'da bir yazıhanesi vardı, zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri açılıp

kapanan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

O esmerle sarışın arası isketelerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilâvın hazzıyla pırıl pırıl yanan krom dişleriyle nasıl koparırdı imiğini bir görseydiniz...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, alçak gönüllü adamdı da... Konu komşusu da severdi. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken akşam, filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, basit ama hesaplı fikirlerine, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz

Ama güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Gökyüzündeki kuşların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kısırdı. Esmer lekelerin Adalar yönünde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görecekt olursa gözünü kırpar, gökyüzünü işaret ederek:

-Bizim pilâvlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi; kuşların çok defa aldandıklarını, bu sesi duyarak dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarını görmüşümdür.

Havalar sertleşir; poyrazlar, lodolar birbirini kovalar; günün birinde, güzün sonlarına doğru ılık, rüzgârsız günlerde o en çığırkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırır bir tanesi 25 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Güzün o güzel günlerini pencereyden görür görmez, Konstantin'in bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuşun cıvıltısını duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar, koca yemişleri, esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca insana barış, şiir, edebiyat, resim, müzik, mutlu insanlarla dolu, anlaşmış, hırstan arınmış bir dünya düşündürüyor. Her memlekette, kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle şeyler düşünecektir. Konstantin engel oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç yıla kadar soyları da tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin var, kim bilir!

Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları

çok gördük. Sizin için kötü olacak.

Sait Faik ABASIYANIK

Son Kuşlar
(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.10.2. Oğuz Han

Evvel zaman içinde, Oğuz Han derler bir ulu hakan varmış. Dağa, taşa hükmü yürür, kurda kuşa sözü geçermiş...

O, dünyaya geldiği zaman dünya bir yaşına daha girmiş! Güzel demek de söz mü, analar doğurmamış onun gibisini... Nar tanesi nur tanesi, Tanrı Dağı'nın bir tanesi imiş. Kaşları varmış, kalem karası... Ağız desen, yumul yumul... İlle alnının ortasında gömgök bir ışık, göğsünün üstünde de üç tüy varmış; biri arslan tüyü, biri kaplan tüyü, biri de kurt tüyü. Hele huyu, hele suyu... Kimseninkine benzemezmiş. Güldükçe güller açılır, ağladıkça inciler saçılmış; acep insan bakmaya kıyar mıymış ki...

Anasının sütünü bir emmiş, bir daha emmemiş. Ekmek istemiş kuru kuru; aş istemiş duru duru. Daha da ne söylese ağzından bal akar; dili de kaymak çalarmış balın üstüne...

Kaşla göz arasında büyümüş, kırk gün demeden de yürümüş. Gezdiği yerlerde lâleler, sümbüller bitermiş.

Ne yaşına bakarmış, ne başına... Gün olur, at yarıştırır; gün olur ok alıştırırmış; uçan kuşu havadan indirirmiş. Hele bir canavarın ardına düşmeye görsün!

Neyse, gâh dereler gibi ılgıt ılgıt akarak, gâh ırmaklar gibi kabarıp taşarak günün birinde kırk yiğide baş olmuş. Gayri eve, obaya sığar mı! Kırk yiğidini peşine taktı mı dağdan dağa, obadan obaya su gibi akar; düşen başları kaldırıp sönen ocakları yakarmış.

O taraflarda bir orman varmış. İçinde kınalı keklikler dolaşır, sürmeli sürmeli geyikler meleşirmiş. Bu ormanda yedi başlı bir dev varmış, suyun ta göbeğinde oturur; orada yaşayanları bir yudum suya hasret bırakırmış. Bu yüzden nice ocaklar yanıp kül olmuş, nice bucaklar kuruyup çöl olmuş.

Zaman zaman koç yiğitler elbir edip üstüne yürümüşler ya, boyu devrilesicenin derisi demirden sert, bağı çelikten katı imiş. Ok atmışlar, işlememiş; kılıç çalmışlar, kesmemiş; süngü dersin, geçmemiş; dağı, taşı başına yağıdirmışlar, gene bir kılına dokunamamışlar.

Anaların bağına taş bağladığı bir gün Oğuz, ormanın yolunu tutmuş. Niyetini gözünden okuyanlar:

“Hey oğul, dünya bir araya gelse, yiğitlikte senin üstüne biri daha yok ama, bu dev başa çıkılacak gibi değil.” deyip yolundan çevirecek olmuşlar:

“Ben buna ahdettim bir kere; ölürsem yer beğenir; kalırsam el beğenir...” deyip derelerden sel gibi, tepelerden yel gibi geçerek yeteceği yere yetmiş. O gün bir geyik tutup söğüt dalıyla bağlamış bir ağaca... Sabah sabah gidip görmüş ki ne görsün, geyiğin yerinde yeller esiyor! Başka bir günde boz tüylü bir yaratık ele geçirip sırmalı kemeri ile bağlamış ağaca... Yine varıp bakmış ki bunun da yerinde yeller esiyor! Gayri, devin ayağını alıştırdı ya o gece başını koltuğuna alıp ağacın altında kendisini beklemeye başlamış. Ne bir korku duymuş ne bir kuruntu; yüreğinde yaprak bile kımıldamıyormuş. Derken ormanı bir uğultu sarmış; dallar eğim eğim eğilip yaprak yaprak serilmiş yerlere... Aman zaman demeye kalmamış; dev, karayel gibi gelip çarpmış kalkana; kalkan delinmiş, zırhlar parçalanmış; ama Oğuz’un bir tüyüne bile ziyan gelmemiş.

Haber yayılınca yaylanın, yurdun yüzü gülmüş. Öyle bir bayram etmişler, öyle bir bayram etmişler ki felek de beğenmiş doğrusu! O günden geri, yiğitler başı Oğuz’u, hanlardan üstün han bilip başlarına taç etmişler...

Eflâtun Cem GÜNEY

Dede Korkut Masalları

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.10.3. Ötleğen Kuşu

Bir gün, elimi yüzümü yıkayıp çıkını omzuma vurup ormanın yolunu tuttum. Ayaklarımda bir çeviklik, içimde önlenmez bir uçarılık... Sanki yüreğim, özgür kuşlar gibi ağaçlara, yeşilliklere, göklere doğru uçmak istiyordu...

Bu sefer ikinci yolu seçmiştim, ormandan geçecek yolu. Ormanın tam ortasından yürüyecektim. Düşlerime kadar giren o güzel sesli kuşu bulmaya çalışacaktım.

Omzumda yine babamın, bir kargının ucuna takılmış çıkını, dudaklarımda okul arkadaşlarımızla bayramlarda söylediğimiz bir yürüyüş türküsü:

“Dağ başını duman almış,
Gümüş dere durmaz akar;
Güneş ufuktan şimdi doğar,
Yürüyelim arkadaşlar!...”

-Şu tabiat ne güzel, diyordum kendi kendime. Ağaçlar, çiçekler, kuşlar ne güzel...

Nereye baksam, orası bir kat daha güzelleşiyor, ışıqlanıyordu. Yürüyüş türküm, bir yaşama türküsü oluyordu.

Derenin oyduğu bir yarı atladım. Yeşil otların tatlı tatlı ürperdiği, birbirleriyle oynadığı yere, ormanın yakınlarına gelmişim.

Kır çiçeklerinin üzerindeki çiğ tanecikleri, güneşin ilk ışıqlarıyla parıldayıp duruyordu.

İnci çiçeklerinin, gelinciklerinin, mor dikenlerin arasından ilerleyerek sık ağaçlıklara doğru yürüdüm. Otların arasından ansızın çıkan umulmadık tümseklerde tökezlediğim oluyordu. Ayaklarıma dikenler batıyor; ellerimin içi, yana bir acıyla kavruluyordu. Acılar, tabiatın varlığını daha çok duyuruyordu. Yine de içimdeki tatlı sesli ülkü, bu acıları hemen unutturuyor, yüreğime bir serinlik veriyordu. İri günebakan çiçekleri de altın bakışlı yüzlerini, sanki büyülü, içten bir sezişle gün ışıqlarına doğru çevirmişti. Birden, yakınlarımdan ok gibi gelip geçen bir hışırtı duydum. Bu sefer ürkmedim; alışmışım artık. Maskara bir kaya keleri ya da yaramaz bir sincap olabilirdi. Ama yanılmışım; otların arasından, önce ak kulakları görünen minicik bir tavşancıktı. Kim bilir yüreciği nasıl küt küt atıyordu. Art ayakları öylesine güçlüydü ki ben birkaç adım atıncaya kadar kaybolup gitti.

Boyu boyumdan az uzun, koyu yeşil yapraklı bir defne ağacının yanında durakladım. Ben, böyle bakınır dururken bir serçe geldi, bana en yakın dala konuverdi. Öyle ki elimi uzatsam degeceğim!... Kuşun korkmaması, bana güven verdi. Sanki tepeden tırnağa bir ürperti oldu bedenimde. Diyebilirim ki ben onu değil, o beni gözetliyordu. Sanki, “Ne iyi, ne iyi.” diyordu; “Elinde ne sapan ne de tüfek olan biriyle karşılaştım.”

Tılsımlı bir güzellik görmüşçesine başını iki yana çeviriyor, ama gözlerini benden ayıramıyordu. Küçük serçenin bu kanısını bozmamak için hiç yerimden kıpırdamadım.

-Ama Nihat, dedim; ötleğen kuşu görseydin, onu tutardın...

İçimdeki öteki Nihat:

-Belki, diye karşılık verdi; ama çok okşamak, sesini sık sık duyabilmek için... tutar, belki de ona güzel bir kafes yapardın...

Kuş, bu düşüncemi anlamış olacak ki “Pırrr!” diye uçtu gitti.

Halil KOCAGÖZ

Ötleğen Kuşu

3.2.2.10.4. Kastamonulu İki Kardeş

Deli Ramazan ile Deli Bayram, iki kardeşti. Büyüğü Ramazan on yedi, küçüğü Bayram on beş yaşında idi. Sultan Mehmet, ülkenin her tarafından İstanbul cengi için asker toplatır, gönüllüler çağrılır. Kastamonu’nun dağ köylerinden olan bu iki çocuk da köylerinden kalkmış, haftalarca yol yürümüş, çarıkları parçalanmış, üstleri başları dökülmüş, Edirne’ye gelmişlerdi.

Gönüllüler, fedailer için bir defter açılmıştı. Gelenler, adını bu deftere yazdırıyorlar, birer kat esvap, birer çift çizme, bir kılıç ve kalkan alıyorlardı. Bu iki kardeşin kendilerini deftere yazdırdıkları gün Sultan Mehmet’in kumandanlarından İshak Paşa, bu defterlerin bulunduğu çadırda idi. Güzel yüzlü, mert bakışlı, serbest tavırlı bu iki gürbüz kardeşi beğenmiş:

-Bunları benim koluma yazın, demişti.

Sonra, dağlı çocukların silâhşörlük talimleri ile bizzat meşgul olmuştu. Ramazan da Bayram da ateş gibi çocuklar idi. Pırıl pırıl bir zekâyâ sahiptiler.

Bir gün Sultan Mehmet, İshak Paşa’nın kıt’alarını teftişe gelmişti. Paşa, bu iki küçük askerini padişahın huzuruna çıkardı. Padişah, Deli Bayram’a:

-Sen, dağlı imişsin. Göreyim seni. İstanbul’a girdiğimizde bakalım nasıl yağma edeceksin! demişti.

Çocuk, gayet ciddî ve asil:

-Öyle şey olmaz padişahım! dedi.

Sultan Mehmet:

-Neden? Diye sordu.

Deli Bayram:

-Padişahım, sen bir ulu Türk padişahısın. Bizde padişahlık, hak ve adalet demektir. Sen, İstanbul gibi cihanda ün salmış bir şehri aldığın zaman, askerlerine yağma ettirmez, masum kanı döktürtmezsin.

Bu cevap üzerine Sultan Mehmet fırlamış ve çocuğu bütün kuvvetiyle bağrına basarak:

-Aferin Deli Bayram, sınavı kazandın! Diye bağırmıştı.

Sultan Mehmet, sonra Deli Ramazan'a döndü.

-Ramazan! dedi. . Sen bir dağlı, gözü pek çocuksun. İmparator, teslim olmaz da İstanbul'u aldıktan sonra elime geçerse onu sana versem, onu öldürür müsün?

Deli Ramazan da ciddî ve asil:

-Öyle şey olmaz padişahım! dedi.

-Neden?

-İmparator, vazifesini bilen kahraman adam ise, İstanbul'u sana teslim etmez. Sen, şehre kılıçla girerken kahraman düşmanın dirisini değil, ölüsünü bulursun. Ölümü arayıp da bulamadı ise, sen kıyıp öldürtemezsin. Bana da gelince, ben askerim padişahım, cellât değil.

Sultan Mehmet'in gözleri yaşarmış, ellerini gökyüzüne kaldırarak:

-Ey ulu Tanrı'm! demişti. Askerlerimin içindeki çocuklar bile böyle düşünüyorlarsa, sen bana peygamberimizin müjdelediği büyük günü göstereceksin!

Reşat Ekrem KOÇU

Fatih Sultan Mehmet'in On Fedaisi

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.11. İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 7, Elit Yayıncılık

3.2.2.11.1. Minik Tay

Bahar gelmiş, kırlar yeşile bürünmüştü. Çayırlar, korular, bayram yerine dönmüştü. Çocuklar, yeşillikler arasında kelebekler gibi uçuyorlardı. Sofralar, piknik yemekleriyle donatılmıştı. Fakat onların ne yemekte gözü vardı ne de sofrada. Ağaçlarla, çiçeklerle, otlarla, böceklerle, kuşlarla bütünleşmişlerdi. Kimi çocuklar da ata biniyorlardı.

Kiralık atlar, pek çoktu. Ama yine de sıra beklemek gerekiyordu. Çocuklar, en çok yavrulu atı seviyorlardı. Onu bekleyenler hiç eksilmiyordu. Belli ki at yeni yavrulanmıştı. Minik tay öylesine çelimsiz ve güçsüzdü ki!... Öyleyken yine de annesinin peşinden ayrılmıyordu.

At sahipleri, binici çocukları, çayırın çevresinde yarım saatdolaştırıyordu. Bu arada, sıradakiler, sabırsızlıkla bekliyorlardı. At binmek isteyenler, öylesine çoktu ki! ...

Yavrulu atın işi, ötekilerden daha da zordu. Minik tay, annesiyle birlikte çayırı dolanıp duruyordu. Arada bir annesini emmek için başını onun karnına doğru uzatıyordu. Fakat atın sahibi buna izin vermiyordu. “Haydi, çekil buradan! Anneni emmenin sırası mı şimdi!” diye paylıyordu tayı.

Öteki at sahipleri: “Yarım saat ara ver. Hem at dinlensin, hem şu zavallı tay anasını emsin. Baksana, yürüyecek gücü kalmamış. İncecik bacakları bükülü bükülüveriyor. Acıma yok mu sende?” diye çıkışıyorlardı. Ama yavrulu atın sahibi, onlara kulak vermiyordu. Eline geçen para kazanma fırsatını, çıkarına en uygun şekilde değerlendirmeye kararlıydı.

Uzunca bir süre tay, anasının peşinde çayırı dolaştı. Sonunda güçsüz düştü. Sessizce, varıp ağaçlardan birinin altına yattı. Yorgunluktan ve açlıktan, kesik kesik soluyordu. Onun yokluğunu önce kimse anlamadı. Annesi de yorgun ve açtı. Üstelik çevresi de çok kalabalıktı. Bu yüzden o da yavrusunun kendinden ayrıldığını anlayamadı.

Atın sahibi, çayır çevresini dolanıp döndüğünde, durak yerinde kimseyi bulamadı. Öteki atları bekleyenler, uzun sıralar oluşturmuşlardı. Fakat, kendi atını bekleyen tek bir çocuk yoktu. Atçı dondu kaldı. Sıkıntıyla çevresine bakındı. O zaman bir küme çocuğun, tayın başında toplaşmış olduğunu gördü. Hemen o yana koştu. At, olup bitenlerden habersizdi. Ama yavrusu can çekişiyordu.

Çocuklar, tayın ağzına su akıtıyorlardı. Atçı yaklaşınca, ona öfkeyle baktılar. İçlerinden biri ilk çıkışı yaptı:

“Tay ölüyor. Anasını emmesine izin vermedin. Açlıktan ölüyor zavallı hayvan!” diye bağırdı. Atçı önce çocuğa kızacak oldu. Ama bir şey demesine fırsat kalmadan, öteki çocuklar da çıkıştılar adama. Adam, çocuk kümesini aralayıp taya yaklaştırmaya çabalıyordu. Birden at öteden kişneyerek, koştu geldi. Çocuklar, hemen geri çekildiler. Ana at, acı dolu seslerle yavrusuna yaklaştı. Burnuyla dürterek, onu ayağa kaldırdı. Minik tay, öylesine güçsüzdü ki, anasını emmeye bile uzanacak durumda değildi.

Çocuklardan biri hemen onu kucakladı. Anasının karnının altına soktu. Tay, önce isteksiz göründü. Ama sütün tadını alır almaz, çabuk çabuk emmeye girişti. Çocuklar, yavrulu atın çevresinde sevgi çemberi oluşturmuşlardı. At sahibi nice kovaladıysa, hiç biri oradan ayrılmadı. Taa ki, tay iyice doyana dek... Tay anasını emerken, ana at da çocukların devşirdiği taze ot demetiyle bir güzel karnını doyurdu.

Çocuk biniciler, yavrulu atla yeniden çayır gezisine başladılar. Ama bu kez minik tay anasının peşine takılmadı. Çocuklar, onu ağaç gölgesinde sevip okşayarak, oyaladılar.

Gülten DAYIOĞLU

Çocuk Edebiyatı Yıllığı

3.2.2.11.2. Dülger Balığının Ölümü

Hepsinin gözleri güzeldir. Hepsinin canlıyken pulları, kadın elbiselerine, kadın kulaklarına, kadın göğüslerine takılmaya değer. Nedir o elmaslar, yakutlar, akikler, zümrütler, şunlar bunlar? ...

Mümkünü olsaydı o balolara, canlı balık sırtlarının yanar döner renkleriyle gidebilselerdi bayanlar! Ne yazık ki soluverir ölür ölmez, öyle ki üzülmüş bebeklere döner balık sırtının pırıltıları. Benim size ölümünü öykü edeceğim balığın öyle pırıltılı yanar döner pulları yoktur. Pulu da yoktur ya zavallının. Hafifçe belirsiz bir yeşil renkle esmerdir. Balıkların en çirkinidir. Kocaman, dişsiz, ak ve saydam naylondan bir ağzı vardır: sudan çıkar çıkmaz bir karış açılır. Açılır da bir daha kapanmaz.

Vücudu kirlice, esmer renkte, yamyassıdır, demiş miydim? Tam ortalık yerinde, her iki yanda sağlam sollu iki baş parmak izi diyebileceğimiz koyu lekeler vardır, demiş miydim?

Dölger balığı, denizlerin görünüşü pek dehşetli, fakat huyu pek uysal, pek zavallı bir yaratığıdır. Birçok yerlerinde çiviye, kesere, eğriye, kerpetene, testereye, eğeye benzer çıkıntıları, kemikle kılçık aras! dikenleri vardır. Dölger balığı adı bunlardan ötürü ona takılmış olmalı.

Oltaya tutuldu muydu dünyasına, sulara küsüverir. Nasıl bir korku içine düşer kim bilir? Onun için dünya bomboştur artık. Oltadan kurtulsa da fayda yoktur. Suyun yüzüne yamyass! serilir. Kocaman gözleriyle insana mahzun mahzun bakar durur. Sandala aldığınız zaman dakikalarca onun sesini işitirsiniz. Ya sesini! Bir o, bir de kırlangıç balığı sandalda ölünceye kadar ikide bir çığığa benzer, soluğa benzer acı bir ses çıkarır.

Bir gün, balıkçı kahvesinin önündeki yarısı kırmızı, yarısı beyaz çiçek açan akasyanın dalına asılmış bir dölger balığı gördüm. Rengi denizden çıktığı zamanki esmer renkteydi önce. Vücudunda hiçbir kımıldama yoktu. Taş kadar cansızdı. Yalnız aletlerinin etrafını çeviren incecik, ipekten bile yumuşak zarları oynayıp duruyordu. Böyle bir oynama hiç görmemiştim. Evet, bu bir oyundu. Bir görünmez iç rüzgârının oyunuydu. Vücutta, görünüşte hiçbir titreme yoktu. Yalnız bu zarlar zevkli bir ürperişle tatlı tatlı titriyorlardı. Birdenbire dehşetli bir şey gördüm: balık, tuhaf bir şekilde, ağır ağır ağarmaya, rengini atmaya, bembeyaz kesilmeye giden bir hâl almaya başlamıştı. “Acaba bana mı öyle geliyor? Sahiden rengini mi atıyor?” demeye, dikkatli bakmaya gerek kalmadan, yanılmadığımı anladım.

Kenarları süsleyen zarların oyunu çabuklaşmaya; balık da, gitgide, saniyeden saniyeye pek belli bir hâlde beyazlanmaya başladı. İçimde dölger balığının yüreğini dolduran korkuyu duydum. Bu, hepimizin bildiği bir korku idi: Ölüm korkusu.

Artık her şeyi anlamıştı. Denizlerin dibi, âlemi bitmişti. Ne akıntılara yass! vücudunu bırakmak, ne karanlık sulara, koyu yeşil yosunlara gömülmek... Ne sabahları birdenbire, yukarılardan derinlere inen, serin aydınlıkta uyanıvermek, günün mavi ile yeşil oyunları ile kuyruk oynatmak, kabarcıklar çıkarmak, yüze doğru fırlamak... Ne yosunlara, canlı yosunlara yatmak, ne akıntılarda aletlerini yakamozlara takarak yıkanmak, yıkanmak vardı. Her şey bitmişti.

Onu atmosferimize, suyumuzla alıştırdığımız gün, bayramlar edeceğiz. Elimize görünüşü dehşetli, korkunç, çirkin ama aslında küser huylu, pek sakin, pek korkak, pek hassas, iyi yürekli, tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden böbürlenerek, onu üzme için elimizden geleni yapacağız. Şaşıracak, önce katlanacak. Onu şair, anlaşılmayan birisi yapacağız.

Sait Faik ABASIYANIK

Alemdağ'da Var Bir Yılan

3.2.2.11.3. Semaver

Ali nihayet iş bulmuştu. Bir haftadır fabrikaya gidiyordu. Anası memnundu. Namazını kılmış, duasını yapmıştı.

-Kalk yavrum, işe geç kalacaksın.

Halıcıoğlu'ndaki fabrikanın bacası kafasını kaldırmış, bir horoz gibi duruyordu. Ali nihayet uyandı. Anasını kucakladı. Her sabah yaptığı gibi, yorganı kafasına büsbütün çekti. Anası yorgandan dışarıda kalan ayaklarını gıdıkladı. Yataktan bir hamleyle fırlayan oğluyla birlikte tekrar yatağa düştükten zaman, bir genç kız kahkahasıyla gülen kadın, mutlu sayılabilirdi. Mutlu insanları çok az bir mahallenin çocukları değil miydiler? Anasının çocuğundan başka kimi vardı? Yemek odasına geçtiler. Odanın içini kızarmış ekmek kokusu doldurmuştu. Semaver ne güzel kaynıyordu.

Sabahleyin Ali'nin bir semaver, bir de fabrikanın önünde bekleyen salep güğümü hoşuna giderdi. Sonra sesler. Halıcıoğlu'ndaki askerî okulun borazanı, fabrikanın uzun ve bütün Haliç'i çınlatan düdüğü, onda arzular uyandırır; arzular söndürürdü. Demek ki Ali'miz biraz şairceydi. Büyükdeğirmen'de bir elektrik amelesi için duyarlılık, Haliç'e büyük transatlantikler sokmaya benzese de biz, Ali, Mehmet, Hasan biraz böyleyizdir. Hepimizin gönlünde bir aslan yatar.

Ali, annesinin elini öper, sonra evin küçük bahçesinde saksıların içinde fesleğenlerden birkaç fesleğen yaprağını parmaklarıyla ezer, avuçlarını koklayarak uzaklaşırdı.

Sabah serin, Haliç sisliydi. Arkadaşlarını sandal iskelesinde buldu; hepsi de dinç delikanlılardı. Beş kişi Halıcıoğlu'na geçtiler.

Akşam, işinden emin ve memnun evine döndü. Anasını kucakladıktan sonra karşı kahveye, arkadaşlarının yanına koştu. Bir pastra oynadı. Heyecanlı bir tavla partisi seyretti. Sonra evinin yolunu tuttu. Anası, yatsı namazını kılıyordu. Her zaman yaptığı gibi anacığının önüne çöktü. Seccadenin üzerinde taklalar attı. Dilini çıkardı. Nihayet onu güldürmeyi başardı. Kadıncağz selâm vermek üzereydi.

Anası:

-Ali be, günah be yavrum, dedi. Yapma yavrucuğum, yapma!

Ali:

-Allah affeder ana, dedi.

Yemekten sonra Ali roman okuyor, anası ona kazak örüyordu. Sonra, yükün içinden lâvanta çiçeği kokan şilteler serip yattılar.

Anası sabah ezanı okunurken Ali'yi uyandırdı.

Kızarmış ekmek kokan odada semaver ne güzel kaynardı.

...

Ali'nin annesine ölüm, bir misafir, namazında niyazında bir komşu hanım gelir gibi geldi. Sabahları oğlunun çayını, akşamları iki kap yemeğini hazırlaya hazırlaya akşamı ediyordu. Fakat yüreğinin kenarında bir sızı hissediyor, buruşuk ve tülbent kokan vücudunda, akşamüstleri merdivenleri hızlı hızlı çıktığı zaman, bir kesiklik, bir ter, bir yumuşaklık duyuyordu.

Ölümün karşısında ne yapsak, başarılı olamamış bir aktörden farkımız olamayacak.

O kadar, başarılı olamamış bir aktör.

Sarıldı. Onu yatağına götürdü. Gözleri yandı. Ağlayamadı. Sokağa fırladı. Komşu ihtiyar hanıma haber verdi. Komşular geldiler. O fabrikasına yollandı. Hep ölümü düşündü. Ölüm bildiğimiz kadar korkunç bir şey değildi. Yalnız biraz soğuktu o kadar.

Güneş, sarı pirinç maddenin üzerinde donakalmıştı. Onu kulplarından tutarak, göremeyeceği bir yere koydu. Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı... Ve o evde, o semaver, bir daha kaynamadı.

Bundan sonra Ali'nin hayatına bir salep güğümü girdi.

Yün eldivenlerin içinde saklı elleri salep fincanını kucaklayan, burunları nezleli, kafaları ısıraplı, pirinç bir semaver gibi tüten sarışın işçiler, öğretmenler, celepler, kasaplar ve fakir öğrenciler kocaman fabrika duvarına sırtını verirler; üstüne rüyalarının devamı serpilmiş salepten yudum yudum içerlerdi.

Sait Faik ABASIYANIK

Semaver

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.11.4. Kabak Çekirdekçi

Fazılpaşa, akşamla siner, çekilirken, garip ince bir ses belirgin bir üzüntüyü yansıtarak bu sessizliği yırtar gibi çınlatırdı:

-Kaaabaaak çekirdeği, taaaze taaaze yenir...

Karanlık, sessiz evlerden çocuklar önce sönük, sonra aceleci birbiri arkasından haykırırlardı:

-Kabak çekirdekçi, kabak çekirdekçi!

Bu ses, bu sessiz sokakta her zaman bir hayat uyandırır. Seslenen, gülüşen çocuklarla aralık kapılardan söze karışan kadınlar işitirdim. Bilirdim ki Fazılpaşa yokuşunda kadınlar ve çocuklar, hep bu sesin arkasından koşuyorlar, belki eğleniyorlardı. Belki acımasız oluyorlar, fakat her hâlde bu ses sahibini seviyorlar. Kimdi?

Günler, belki aylar geçti. İçimdeki akşam görünümüne ve hayatına, bu ses bir parça ekledi. Bir gün aynı yokuşta yaşayan küçük yeğenim bana dedi ki:

-Eski gazeteleri bana verir misiniz, teyze?

-Ne yapacaksın, kızım?

-İsmail Hakkı Beye vereceğim.

-İsmail Hakkı Bey kim?

-Kabak çekirdekçi!

-O senin arkadaşın mı?

Başını gururla salladı. Onu ürkütmeden karanlıkta tatlı tatlı konuşmak ortamını hazırlıyordum.

-Gazeteleri ne yapacak? Kabak çekirdeği mi saracak?

Yanaklarından alev çıkararak başladı. Siyah gözleri eğlenip eğlenmediğini anlamak için yüzüme batıp çıkıyordu.

-Gazeteleri, okumak için ister. O, vaktiyle kâtipmiş, kadro dışı olmuş. Burada evi varmış, satmış, Karagümrük'e taşınmış. Kimseden bir şey istemez; ama gazeteye dayanamıyor. Hele okula giden küçük bir kızı var, o olmasa kendi gazetesini alır, bu kadar uzaklara da kabak çekirdeği satmaya gelmez. Hep sıkıntıyı, onu okula göndermek için çekiyor.

Boğazında bir yumru durdu.

-Bir gün ona vermek için gündeliklerimden biriktirdim, sakladım.

-Aldı mı?

-Yüzüme bir tuhaf baktı. Galiba gözlerinde yaş vardı. "Kızım, bu parayı niçin veriyorsun? Kabak çekirdeği parasını verdin!" dedi. sonra parayı avucuma koydu. "Sakın bir daha bir şey almadan kimseye para verme. Vermek de almak da çok ayıptır," dedi.

Yeğenim çok üzgündü.

-Darıldı diye o kadar korktum ki!

Ama ertesi akşam yine bizim kapının önünde durdu, benimle konuştu. Eski gazeteler varsa okuyacağını söyledi. Kapının önünde gazeteyi okuyup gidiyor. Şimdi beni çok seviyor ve her akşam kızını anlatıyor. Bu sene okulda nakış...

Artık yeğenimi dinlemiyordum. İçimde garip bir didiklenme olmuştu. O garip sesin sahibini görmek istiyordum.

Soğuk bir sonbahar ve sonraları boralı bir kış başladı. Akşamları karanlık çökünce heyecanla kabak çekirdekçiye bekliyordum.

Fakat bir gün, iki gün, hattâ haftalar geçiyor, kabak çekirdekçi geçmiyordu. Küçük yeğenim de pek meraklı idi. Akşam Fazılpaşa yokuşunun üzerinden geçerken okul dönüşü bazen gelir, yine gölge içinde küçük bir kedi gibi büzülür, kabak çekirdekçiye beklerdi.

Bir akşam, kesici, dondurucu bir karayel fırtınası arasında zavallı bir sivrisinek inceliğiyle kabak çekirdekçinin sesini duydum. Onu Müsteşar Beyin evinin önündeki parlak ışıktaki bir an görebildim.

Evvelâ belki altı olmayan kocaman, düğmesiz iki potin içinde yürümeye çabalayan değnek gibi iki çıplak ayak göründü; sonra etrafında parça parça pantolonu sarkmış iki bacak hareket etti; çöp gibi boynunun, içinde kaybolduğu eski geniş bir ceket eskisi içinde belirdi; rüzgârla dağılan uzun, gür bir kır sakal ortasında zavallı, ince, mavi, hasta bir yüz; rengini kaybetmiş, bozulmuş bir şapka altında öne doğru eğilerek arkasında götürdüğü ağzı bağlı kabak çekirdeği çuvalını çekmeye çalıştı.

Ertesi gün kar başladı. O günlerde bir akşam, yeğenim soğuktan kızarmış gözleri ve burnuyla geldi. Ürkmesin diye lâmbayı yakmadım.

-İsmail Hakkı Bey geldi.

Uzun bir sessizlik... Sonra yine:

-Dün akşam bizim kapının önünde oturdu, kendi kendine uzun uzun sayıkladı.

-Ne dedi, dedim?

-“Bir liram olsa, kabak çekirdeği alsam, üç yüz kuruş kazanır mıyım, kazanmaz mıyım?” diyordu. Galiba hasta, tuhaf tuhaf konuşuyor. Karların üstüne çöküveriyor.

-Acaba üç yüz kuruşu ne yapacak?

-Kızını okula terlik ile almıyorlarmış. Öğretmen: “Ayakkabı almazsan gelme.” demiş.

-Yaa!

-Bir de şimdi yavaşcacık, kulağıımıza, kabak çekirdeğine, para yerine ekmek vermemizi istiyor.

Yüzümü yeğenimden saklamak durumundaydım. Yüzümü cama yapıştırdım. Müsteşar Beyin burada titreyen parlak elektriğine baktım. Belki yeğenim de yüzüne bakmadığıma teşekkür borçluydu.

Halide Edip ADIVAR
Öyküler

3.2.2.11.5. Selim

Yoksul çocuk ne demektir? Taşrada ve gündüzlü okulda öğretmenlik etmemiş olan bir meslektaşım bunu hiç bilemez.

Ben taşrada fakat yatılı bir okulda, birkaç yıl bulunmuştum; sonra daha uzun zaman İstanbul’da, öğrenci sayısı bine yaklaşan büyük bir kız okulunda öğretmenlik ettim. “Yoksul çocuk” un gerçek yüzünü buralarda hiç görmemiştim. Bu acı gerçek karşısında insanın yüreği nasıl sızlar? Bilmiyordum.

“K...” Orta okulun birinci sınıf B şubesinden içeriye adım attığım gün, duyduğum şaşkınlık ve korkuyu ömrüm oldukça unutamam!

Sınıfta yaşları on iki ile yirmi -evet, yirmi!- arasında elli kadar erkek çocuk vardı. Hemen hemen hiçbirisinde benim görmeğe alışık olduğum öğrenci kılığı yoktu!

Mevsim kıştı. Onlar yırtık, ince, perişan giysileri içinde tir tir titriyorlardı. Yırtık papuçlar içinde, çorapsız ayakları donmuş, morarmış, çatlamıştı...

On yıllık meslek hayatımda, ilk defa, bir sınıf içinde ve bir kürsü başında söz söylemek için sıkıldım, yutkundum, Sözcük aradım. Boğazıma sanki bir şey tıkanıyordu...

Sonra arka sıraları dolduran delikanlıların meraklı, sabırsız gözlerinden bu şaşkınlığı kaçırmaya uğraşarak bir şeyler söyledim.

Arka sıralar bana bir çeşit ürperti, ön sıralar yaman bir kalp sızısı vermişlerdi: Öndekiler ne küçük küçük, ne cılız cılız varlıklardı, Yarabbim! Sıtma ve yoksulluk onları nasıl yakıp kavurmuştu!

Sıralar arasında geziniyor, bir konuşmaya ayırdığım bu ders saatini bitirmeye uğraşarak, onlara küçük, hatta anlamsız sorular soruyordum:

-Adın ne senin?

-Kaç yaşındasın?

-Annen var mı?

En ön sırada, sırtında parça parça bir yazlık gömlekle büzülmüş oturan çelimsiz, renksiz bir küçüğün kemikten omuzcağızına elimi koydum:

-Adın ne, küçük?

Küçük şey başını kaldırdı ve bana güldü, o zaman el kadar, renksiz, kuru, yüzün üstünde çok güzel parlak bir çift koyu renk gözle, iki sıra bembeyaz diş gördüm. Gözlerinin içinde “zekâ” pırıl pırıl yanıyordu! Canlı ve tatlı bir çocuk sesiyle yanıt verdi:

-Selim, efendim.

-Kaç yaşındasın?

-On üç, efendim.

-Baban var mı?

Cılız göğsünü, gururla kabartı:

-Var ya efendim, benim babam tenekeci!

Ekmeğini; “hayat”la göğüs göğüse çarpışarak kazanan bir adamın evlâdı olmak mı ona bu gururu veriyordu?

Bu küçük yaratığın ruhundaki büyüklük ve mertlik beni daha o dakikada kavramıştı. Ondan sonra aramızda gün geçtikçe derinleşen bir dostluk başladı. Yaşlı ve yoksul bir babanın en son çocuğuydu. Evli ablaları, ağabeyleri vardı. Hepsisi kendi evlerinde ve kendi dertleriyle uğraşıyorlardı.

Annesi!... Evet, annesi de vardı. Hattâ onu babasından daha çok seviyordu. Babasına karşı derin bir minnet besliyordu:

-Beni okutabilmek için, bu yaşlı hâlinde, öyle çok çalışıyor ki... Zavallı babacığım! diye üzülyordu.

“O kadar çok çalışkan” bu zavallı babanın; sevgili yavrusunu, temiz bir kıyafetle gezdirmeye olsun gücü yetmeyişinin nedenini de öğrendim.

Selim; zeki, akıllı, çalışkan ve doğru bir çocuktur.

Her öğretmen ondan memnundu.

Matematik öğretmeni ondan: “Çok zeki çocuk” diye söz eder; resim öğretmeni: “Üstün bir yetenek!” diye onu över; jimnastik öğretmeni:

-Selim üstün bir çocuk, lâstik gibi vücudu var, derdi.

Benim inancıma göre de Selim, asıl Türkçe derslerinde “üstün bir yetenek” ti.

Halide Nusret ZORLUTUNA

Benim Küçük Dostları

3.2.2.11.6. Eskici

Vapur rıhtımdan kalkıp da Marmara’ya doğru uzaklaşmaya başlayınca, yolcuyla geçirmeye gelenler, üzerlerinden ağır yük kalkmış gibi rahatladılar.

-Çocukcağız Arabistan’da rahat eder, dediler. Hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olanların neşesiyle, fakat gönülleri isli, evlerine döndüler. Zaten babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce, uzak akrabaları ve konu komşuların yardımıyla halasının yanına, Filistin’in uzak bir kasabasına gönderiliyordu. Beş yaşındaydı; peltek, şirin konuşmalarıyla da güverte yolcularını epeyce eğlendirmişti.

Hayfa’ya çıktılar ve onu bir trene koydular.

Artık ana dili büsbütün işitilmez olmuştu. Hasan, bir köşeye büzülmüştü. Bir şeyler soran olsa da susuyordu. Yanakları pençe pençe, al al olarak susuyordu. Portakal bahçelerine dalmış, göğsünde bir katılık, gırtlığında lokmasını yutamamış gibi bir sert düğüm, hep susuyordu.

Hasan, eve geldikten sonra da durgundu, tikanıktı; susuyor, susuyordu. Öyle haftalarca sustu.

Bir gün halası, sokaktan bağırarak geçen bir eskiciyi çağırdı.

Evin avlusuna sırtında çuval kaplı bir yayvan torba, elinde bir ufacık iskemle ve uzun bir demir parçası, dağınık kıyafetli bir adam girdi. Torbasında da mukavva gibi bükülmüş bir tomar duruyordu.

Konuştular. Sonra önüne bir sürü patlak, sökül, parça parça ayakkabı dizdiler.

Eskici, iskemlesine oturdu. Hasan da merakla karşısına geçti. Bu dört yanı duvarlı, tek katlı, basık ve toprak evde öyle canı sıkılıyordu ki...

Şaşarak, eğlenerek seyrediyordu. Mukavvaya benzettiği kalın deriyi, iki tarafı keskin, incecik, sapsız bıçağı ile kesişine, ağzına bir avuç çivi dolduruşuna, sonra bunları birer birer İstanbul'da gördüğü maymun gibi avurdundan çıkarıp ayakkabıların altına çabuk çabuk mıhlayışına, deri parçalarını pis bir suya koyup ıslatışına, kirli çanaktaki macuna parmağını daldırıp tabanlara sürüşüne, hepsine bakıyordu. Susuyor ve bakıyordu.

Bir aralık nerede ve kimlerle olduğunu keyfinden unuttu. Dalgınlığından ana diliyle sordu:

-Çiviler ağzına batmaz mı senin?

Eskici, başını hayretle işinden kaldırdı. Uzun uzun Hasan'ın yüzüne baktı:

-Türk çocuğu musun be?

-İstanbul'dan geldim.

-Ben de o taraflardanım, İzmit'ten...

Eskicide saç sakal dağınık, göğüs bağı açıktı. Pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı; gözlerinin akına kadar sarıydı. Türkçe bildiği ve İstanbul taraflarından geldiği için, Hasan, şimdi onun sade işine değil, yüzüne de dikkatle bakmıştı. Göğsünün ortasında, tıpkı çenesindeki sakalı andıran kırçıl, seyrek bir tutam kıl vardı.

Dişsizlikten peltek çıkan bir sesle tekrar sordu:

-Ne diye düştün bu cehennem bucağına sen?

Hasan, anladığı kadar anlattı.

Sonra Kanlıca'daki evlerini tarif etti. Komşusunun oğlu Mahmut'la balık tuttuklarını, anası doktora giderken tünele bindiklerini, bir kere de kapıya beyaz boyalı hasta otomobili geldiğini, içinde yataklar serili olduğunu söyledi.

Bir aralık da kendisi sordu:

-Sen niye buradasın?

Öteki, başını ve elini şöyle salladı, uzun iş manasına.

Asıl konuşan Hasan'dı. Altı aydan beri susan Hasan... Durmadan, dinlenmeden, nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe; taze, gevrek, billûr sesiyle durmadan konuşuyordu. Aklına ne gelirse söylüyordu. Eskici hem çalışıyor, hem de “Ha! ya! öyle mi?” gibi dinlediğini bildiren sözlerle onu söyletiyordu. Artık erişemeyeceği yurdunun bir deresini, bir rüzgârını, bir türküsünü dinliyormuş gibi, hem zevkli, hem yaşlı dinliyordu. Geçmiş günleri, kaybettiği yerleri düşünerek, benliği sarsıla sarsıla dinliyordu.

Daha çok dinlemek için de elini ağır tutuyordu.

Nihayet bütün ayakkabılar tamir edilmiş, iş bitmişti. Demirini topraktan çekti, kösesini dürdü, çivi kutusunu kapadı, çiriş çanağını sarmaladı.

Bunları hep yavaş yavaş yaptı.

Hasan, yüreği burkularak sordu:

-Gidiyor musun?

-Gidiyorum ya! İşimi tükettim.

O zaman gördü ki küçük çocuk, memleketlisi, mini mini yavru ağlıyor. Sessizce, titreye titreye ağlıyor. Yanaklarından gözyaşları birbiri arkasına, çabuk çabuk, sarsıla çarpışa dökülerek, bağrının sarsıntılarıyla yerlerinden oynayarak, pırıl pırıl akıyor.

-Ağlama be! Ağlama be!

Eskici, başka söz bulamamıştı. Bunu işiten çocuk, hıçkıra hıçkıra, katıla katıla ağlamaya başladı. Bir daha Türkçe konuşacak adam bulamayacağına ağlamaktaydı.

-Ağlama diyorum sana! Ağlama!

Bunları derken onun da katı, nasırlaşmış yüreği yumuşamış, şişmişti. Önüne geçmeye çalıştı; ama yapamadı, kendisini tutamadı; gözlerinin dolduğunu ve sakallarından kayan yaşların Arabistan sıcağıyla yanan kızgın göğsüne bir pınar sızıntısı kadar serin, ürpertici döküldüğünü duydu.

Refik Halit KARAY

Gurbet Öyküleri

3.2.2.11.7. Ayşegül

Kızıl dağların sırtları çok ağaçlı, çok sulak, çok meyveli ve serin... İşte bir pınar başındayım; oluğun altına bir sepet iri, olgun, renkli şeftali koymuşlar. Başı yemenili, saçları iki örgü, ayağı takunyalı sarışın bir köylü kızı bana sordu:

-Yer misin amca?

Aldım. Buz gibi derisi, ısırırken dudaklarımı yaktı; ezdikçe ağzıma serinlik, güzel koku, öz su doluyor; buna biraz da çamların nefesi karışıyor. Ah ne güzel meyve... Bana şeftali verene baktım: ne güzel kız!

-Yavrum, şu görünen köyün adı nedir?

-Müftüler.

-Daha ötede neresi vardır?

-Nergislik.

-Ya bu suya ne derler?

-Zerdali oluk.

-Şu yukarıdaki dağ?

-Kınalıtepe.

-Şu yol nereye gider?

-Derebahçe'ye.

Ne güzel adlar! Lübnan; portakal, turunç, hurma ve muz memleketiydi. Burası bana daha tanıdık meyveler ülkesi: Şeftaliler, erikler, kıızılcıklar etrafımı kaplıyor. Çiçekleri de öyle. Hep bildiğim şeyler: Nergisler, kınalar, küpeler ve yıldızlar... Sonra

her evin penceresinde Müslüman ve yoksul evlerin âdeta yarı mukaddes bir yeşilliği olan fesleğenler, fesleğen saksıları...

-Kızım o başına taktığın çiçeğin adını bilir misin?

-Bilirim: Kadife.

-Bu su kenarında açan beyaz çiçekler?

-İnci çiçeği.

-Ya senin adın nedir?

Utandı; kısaca, usulca:

-Ayşegül! dedi.

Burada meyveler, çiçekler, ağaçlar, adlar hepsi, her şey, tertemiz ve güzel. Ya Ayşegül? Hepsinden daha hoş. Küçük Türk kızı adlarının üzerimde ne hoş etkisi vardır: Zehralara, Haticelere, Fatmalara, Şerifelere karşı yakınlık duyarım. Ayşegül, kadife ve inci çiçekleri arasından kaybolurken özlemle arkasından baktım. İçimden şöyle sesleniyordum:

-Küçük Ayşegül, cici, şirin, şen Ayşegül, güzel Ayşegül!

Refik Halit KARAY Bir İçim

3.2.2.12. İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, Koza Yayın Dağıtım

3.2.2.12.1. Kedi Ağaca Çıktı

Ufacık bir kedi ağaca çıkınca, bizim sokak ne yapar?

Ne yapacak, önce haber yayılır o evden o eve. “Bir kedi yavrusu ağaca çıkmış, inemiyor.” diye yayılsa ya haber, yoo, apartmanın tepesine biri çıkmış, “Kendimi aşağı atacağım da atacağım.” diyormuş...Öyle yayıldı haber.

Haydiii, herkes sokağa... “Hangi apartmanın tepesinde?”

“Yok canım, ne apartmanın tepesi, Hayat Apartmanı’nın bahçesindeki ağaca çıkmış.”

“Vah vah, oradan mı kendini aşağı atacakmış?”

“Ne atması canım? Çıkmış da inemiyormuş...”

“Aaaa, nasıl çıktığı yerden inemez! Salak mı bu adam?”

“Adam değil. Nah minnacık kedi yavrusu.”

“Aaaaa!”

Hayat Apartmanı’nın bahçesindeki dut ağacına çıkmıştı kedi yavrusu. Tekir bir yavru, kuyruğunu dikmiş, oradan “miyav miyav” diyerek aşağıya bakıyordu. Ben diyeyim otuz, siz deyin kırk kişi, hep bir ağızdan “pisi pisi pisi” diyorlar, sağ ellerinin iki parmağıyla bozuk para sayar gibi yapıyorlardı.

...

Nadire nine:

-Durun, dedi. Ben kedinin dilinden iyi anlarım, şimdi onunla konuşurum, güzellikle indiririm.

Biz sandık ki Nadire nine, kedice miyavlı, mırnavlı birtakım sözler edecek. Yoo, bizim bildiğimiz gibi konuşmaya başladı, sesi zaten inceydi, daha da inceltti.

-Gel benim tekir yavrum, gel bakalım ninene, sen kimlere küstün de çıktın oraya?

Belki yirmi kez, “Sen kimlere küstün de çıktın oraya?” deyince, bir başka ses, kedi sesi gibi “Sana küstüm de çıktım oraya.” demez mi? Hiç kedi konuşur mu? Ama bir an, oradaki insanların tümü hop diye zıplayıverdiler. Nadire nine bile önce şaştı, sonra yöresine bakındı. “Sana küstüm de çıktım oraya” diyen emekli Nazım amcaydı. Nadire nineye kızarak söyleniyordu:

-Sen kimlere küstün de çıktın oraya demekle kedicik oradan iner mi? En iyisi kement atacağız kediye.

Bir başkası:

-Kovboy atı sandın galiba küçücük kediye, dedi.

Kasap Niyazi, elinde bir parça ciğerle geldi.

-Durun, ben şimdi indiririm o yaramazı dedi. Bir kedi ciğeri göreceksin de inmeyecek ha? Atlar bile... Hanimiş o bakalım, hanimiş, neredeymiş o bakalım neredeymiş...Gel bakalım kedicik, haydi benim ufacak kedim atla ciğer senin olsun. Hadi canım.

Serpil teyze:

-Ayol o yüksekten kedicik onun ciğer olduğunu nasıl anlasın? En iyisi ciğeri şuracıkta pişirmek, kokusu çıkar çıkmaz kedi yavrusu burada, dedi.

Huriser teyzenin kocası Saim amca, az önce biber közlemiş. Bir koşu mangalı kaptı geldi. Kasap Niyazi, koca avurduyla iki üfleyişte ateşi diriltti. Itır abla, bir şiş getirdi.

Kasap Niyazi ciğeri şişe geçirdi. Aman ne duman! Hepimizin canı ciğer kebabı istedi ama tekir miyavlıyor, miyavlıyor inmiyordu. Bülent amca:

-En iyisi ağacı keselim, dedi.

-Ooo kocaman ağacı ha?

-Yok canım olur mu? Kedinin çıktığı dalı...

-Eee, dal kesilince zavallı kedicik dalla birlikte pat yere! ...

Güzel sesli Melek teyzeden de bir öneri geldi:

-Apartmanın dördüncü katından üstüne su dökelim, o zaman iner.

Yirmi tas suyun kaç tası kedinin üstüne gitti bilmem ama, bizim üstümüze yirmi tasan çok su döküldü. Nereye kaçsak, Melek teyze sanki orayı gözlüyordu.

-Ah dedi, Haydar amca, Sütçü İlyas olsaydı şimdi çıkar indirirdi.

Kedi ağacın tepesinde miyavlıyor... Kadir amca:

-En iyisi itfaiye dedi, haber verelim, gelip merdiveni dayayıp indirsinler.

Suna teyze:

-Durun canım hele, belki annesi çıkar gelir.

Kedi yavrusu, iki saat sonra kendi kendine indi, hem de hiç zorluk çekmeden. O daldan o dala atladı, hoop iniverdi. Öyle baktı ki tümümüzün yüzüne “Ne toplandınız öyle? Ne vardı sanki, canım şöyle biraz ağaca çıkıp serinlemek istiyordu, işte hepsi o kadar...” der gibi...

Muzaffer İZGÜ

Süpermen İstanbul’a Düştü

(Kısaltılarak yeniden düzenlenmiştir.)

3.2.2.12.2. Dönüş

Bahar başlarıydı. Bir akşam yemeğinde masanın etrafındaydılar. Susuyorlardı. Pencereerde iyi ve güzel bir akşam vardı. Abdürrezzak Efendi, birdenbire içinden, ta yüreğinin başından gelen bir iç çekişle “Ah!” dedi. Celile Hanım bir tuhaf oldu. “Bu ah, neyin sesi?” dedi. Abdürrezzak Efendi, çatalını bıraktı. Bir yudum su içti.

Hareketlerinde bir isteksizlik, ellerinde bir titreklik vardı. “Hiç!” dedi. Sesi de titriyordu. “Tarlalar” Gözler süzüldü. “Tarlalar şimdi yemyeşildir.” Ne olduğunu pek anlayamadıkları bir eziklikle meyvelerin yüküne dayanamayarak eğilen dallara benzediler.

Ve bu bahar akşamının getirdiği iç ezikliğini, öteki akşamlarda devam ettirdi. Artık tarlalar, bağlar, bağların yemyeşil ağaçları; ağaçların kırmızı, mor pıtır pıtır kirazları, vişneleri gözlerinde tütüyordu.

Celile Hanım evden çıkamaz olmuştu. En sevdiği yer bir buğday, bir arpa tarlası kadar güzel değildi. Denizi görmeğe dayanamıyor, şehrin gürültüsü canını sıkıyordu. Komşularının radyoları, geç vakitlere kadar susmayan hoparlörler, sabahın erken saatlerinde satıcıların geçim derdi ve yaşayabilme endişesi ile titreyen gür, cılız ve korkak sesleri, tramvay gürültüleri...

Celile Hanım sinirlerine hâkim olamıyordu. Sararmıştı. Zayıflamaya başlamıştı.

Abdürrezzak Efendi bir akşam “Adam sen de” dedi. “Sanki dönüp de ne yapacağız? Okul ayağımızda... Oraya gidince, bu sesler de oğlanı düşüneceğiz. Sonra... dönersek kızı da okutamayız.” Bu, Abdürrezzak Efendinin asıl düşüncesi değildi. Değildi de kendisini aldatmak için, karısını aldatmak için ve böylece bir teselli yolu bulmak içindi bu sözler. Yoksa Celile Hanım da biliyordu ki yeni fidanlar, genç körpe ağaçlar gözlerinde tütüyor. Ve Abdürrezzak Efendi bir buçuk aydan beri şehrin dışındaki bahçelere, şehrin dışındaki bahçıvanlara gidiyor.

Bir akşam, insanların üzerine bir uyuşukluk, bir çaresizlik çöktüğü birçok akşamdan birinde ve hafif bir aydınlık altında yine tarlalardan ve ağaçlardan söz ettiler. Memleketlerinden söz ettiler.

Lâmia Hanımla beraber bütün kiracıların üzüntüsüne rağmen bu gecenin haftasında Abdürrezzak Efendilerin dönüşü, gelişleri gibi bir rüya sessizliğinde ve bir masal hızında oldu. Kimi “Gördünüz mü?” dedi, “Biz söylemiştik. Ne olacak, haram mal adamın ayağına dolaşır böyle. Koskoca apartmanı da satıp yemişler. Yaa...Böyledir işte, başkasından çalınan mal böyledir. Ayağına dolaşır adamın.” ve sustular. Ve o gizemli susuşla erdemlerini gösterdiler. Bir kısım mahalleli : “Yok canım!” dedi, “O adamın günahı yok. Kışı geçirmek için gittiler. Sonra burada malları da var.” Fakat daha öteye gidip de kesin bir şey söyleyemediler. Açıkçası kimse gerçeği öğrenemedi. Kimse Celile Hanımın akşamları pencereden, kapının önünde

oturan genç, ihtiyar, ağırbaşlı, çocuklu kadınları seyretmesindeki nedeni bilemedi. Abdürrezzak Efendinin yeni fidanlarla, körpe ve genç ağaçlarla uğraşırken, onları öpüp yapraklarını okşarken duyduğunu duyamadı. Kimse küçük kızın evlerinin önünde yanan elektrik lâmbasına, gözlerini kırpa kırpa bakmasındaki güzelliği göremedi.

Ve kimse o küçük kasabadaki, o çıkmaz, o eciş bücüş, o kirli sokağın her şeye rağmen iyi insanlarını ve o bambaşka havasını anlayamadı, duyamadı, bilemedi.

Mustafa Necati SEPETÇİOĞLU

Açıklamalı Hikâye (Haz. Necdet Özkaya)

(Yalınlaştırılarak kısaltılmıştır.)

3.2.2.12.3. Doğ Güneşim Doğ

Kaya dibi adında bir köy vardı. Köyün evleri, bir ulu kara kayanın dibinde kurulmuştu. Onun için bu köye kaya dibi adı verilmişti.

O ulu kara kaya, köyün doğusundaydı. Bunun için güneşin doğuşu köyden görünmezdi. Başka yerlerde sabah olur, öyle olur, ikindi olur; ancak ondan sonra güneş kara kayanın doruğunu aşardı. Kaya dibi köyüne güneşin ışıkları çok geç serpelerdi.

Kaya dibi'nin çocukları, sabahları acıkınca annelerine şöyle bağırlardı:

-Anne, ekmeek! Anne, ekmeek! ...

Anneleri de onlara şöyle derdi:

-Daha güneş bile doğmadı. Ama kaya dibi köyü daha iyice aydınlanmıştı bile. Acıkan köy çocukları, kara kayanın dibine gider, güneşe yalvarırlardı:

-Doğ güneşim doğ! Doğ da annem bana eklemek versin!

(Köyün çocukları, bir gün kara kayanın öte yanını görmeye karar verirler. Hep birlikte oraya giderler. Kara kayanın ön tarafı; günlük güneşlik, aydınlık, pırıl pırıl bir yerdir. Çocuklar, tüm çabalarına karşın köylüleri buraya taşınmak gerektiğine inandıramazlar. Günlerden bir gün, köye yaşlı, hasta, zayıf bir kişi gelir. Kara kayayı sırtına alıp taşıyabileceğini söyler. Ancak bu işi yapabilmek için güçlenmesi gerektiğini belirtir. Köylüler onun, hızının olduğuna ve kendilerini kara kaya dan kurtaracağına inanmışlardır. Onu günlerce beslerler. Bir gün bu kişi önde, köylüler arkada kara kayanın yanına gelirler.)

Adam, kara kayanın dibine çöktü. Sırtını kara kayaya dayadı. Köylülere şöyle dedi:

-Hadi bakalım sırtıma yükleyin de alıp götüreyim kara kayaya.

Köylüler, kurnaz adamın bu sözüne şaşıp kaldılar.

-Koskoca kayayı biz senin sırtına nasıl yükleyelim dediler.

Adam da onlara şöyle dedi.

-Siz sırtıma yüklemeszeniz, ben nasıl taşıyım kayayı? Ben, sözümde duruyorum. Kayayı buradan başka bir yere taşıyacağım. Ama siz de yükleyin kayayı Bütün köylü birlik oldu, Kara kayayı adamın sırtına yüklemeye çalıştılar. Kayayı ittiler, olmadı. Kayayı çektiler, olmadı. Kayaya ip bağlayıp asıldılar, yine olmadı. Ne yaptılarsa kayayı yerinden kıpırdatamadılar. Köylüler yorgunluktan ter içinde kalmışlardı.

Yaşlı adam onlara şöyle dedi:

-Gördünüz işte, benim hiç suçum yok. Artık gidiyorum. Hadi sağlıcakla kalın.

(Yaşlı adamdan defterine bir çare bulamayan köylüler, çocukların köyü taşıma isteği karşısında daha çok duramazlar. Hep birlikte kara kayanın öte yanına taşınmaya karar verirler.)

Köylüler, her şeylerini kara kayanın öte yüzüne taşıdılar. Türküler söyleyerek, gülüşüp söyleşerek apaydınlık, geniş bir alana evlerini kurdular. Yeni kurulan köyde bayram havası esiliyordu. Davullar vuruluyor, tefler dövülüyordu, zurnalar çalınıyordu. Köyün delikanlıları, kızları oynuyordu. Şurada horon tepiliyor, orada halay çekiliyordu.

Kara kayanın güneş alan bu yandaki yüzü ısıltı ısıltı parlıyordu. Artık o, başı bulutlara varan ulu kaya kara kaya demediler, ak kaya dediler.

Yeni evlerinde uyandıkları ilk sabah, köyün çocukları erkenden dışarı çıktılar. Yüzlerini güneşe çevirip gözlerini kırpıştıra kırpıştıra sevinçle bağrıştılar:

-Doğ güneşim, doğ!

Yükselen güneş, ışıklarını köye serpti. Güneş de çocuklara gülümsüyordu.

Kaya dibi köyü, arkada kalmıştı. Köylüler, yeni kurdukları köyün adını Kaya-önü köyü koydular.

Aziz NESİN

Aziz Dededen Masallar

(Kısaltılarak düzenlenmiştir.)

3.2.2.12.4. Düşleme Oyunu

(Beşinci sınıf öğrencileri, gelecekle ilgili düşlerini sıra ile anlatıyorlardı. Sıra Ayşe'ye gelmişti

-Evde, bana bir piyano aldılar ve bir piyano öğretmeni tuttular efendim... Yaşlıca bir kadıncağz geliyor, haftada üç saat ders veriyor. Eskiden varlıklı bir ailenin biricik bir kızymış. Ben, bazen onun çalmamı istediği parçayı çalamıyorum. Benimle çok uğraşmak zorunda kalıyor, yoruluyor. Nasıl üzüldüğüm bilseniz! Üzüldükçe de falsolu sesler çoğalıyor. Şimdi siz sorduğunuz için söylüyorum: Bir gün, o daha aşağıdan yukarıya çıkarken onu salonun kapısında karşılamak, ona: “Bugün size en güç parçayı çalacağım.” diyerek o parçayı çalmak isterim. Dinlesin, şaşırsın. Kendini tutamayıp beni alkışlasın. Konserler vereyim, ayakta alkışlasınlar. “Nerede, nasıl öğrendin?” diye soranlara, onu göstereyim. Beni bıraksınlar, unutsunlar, onun önünde eğilsinler, onu alkışlasınlar.

Öğretmen:

-Bu güzel bir düş Ayşe...dedi. Çok çalışırsan niçin gerçekleşmesin?

Sarışın, mavi gözlü Ayşe usulca içini çekti:

-Gerçekleşmesini bütün yüreğimle diliyorum. Am yaşı öğretmenim bu gidişle o günleri göremez gibi geliyor.

-Kim bilir! Hiç belli olmaz. Yeter ki sen çabanı eksik etme. Bıkmadan yüksünmeden çalış, istekle çalış!

-Piyano, keman çalmak gibi işlerde bir de yetenek söz konusuymuş efendim. Birinde eğer o yetenek yoksa, ne kadar çabalasa para etmezmiş.

Çocuklar, “Öyle midir? Doğru mudur?” der gibi öğretmenin yüzüne baktılar. O, kaşlarını kaldırıp:

-Hayır, ben bu görüşü paylaşmıyorum, dedi. Ayşe, öğretmenin gönlünü etmek için aklından konserler vermeyi geçiriyor. İyi, güzel bir şey. Ancak her piyano, keman çalmayı öğrenenin ille konserler vermesi gerekmez ki... Çaldığı parçayı içinde duyması, kulağı tırmalamayan, hoş sesler çıkarması da yeterlidir. Çalışmakla kazanılan el alışkanlığı, o işe el yatkınlığı, bir de içten duyusu, yaşayış. Sorun burada. Resim çizmek de el alışkanlığı, yatkınlığı isteyen bir sanattır. Gel gelelim, resme çalışan herkes, ressam olup da sergi açamaz ki...Ben size yazılı anlatım ödevleri veriyorum. Gene söyleyeyim, güzel ve doğru şeyler yazıyorsunuz. Ama bakalım içinizden şair, hikâyeci, romancı çıkacak mı?

Çocuklar, heyecanla sordular:

-Hiç çıkmaz mı sizce?

-Hiç çıkmayacak diye nasıl derim? Dilim varır mı böyle bir şey demeye? Tüm insanların içinde gizli yetenekler barınır. Kaynaşır hatta. Asıl sorun onların ortaya çıkarılması, işletilmesidir. İşte onun için, “İnsanda yetenek yoksa, nice çabalasan para etmezmiş.” Görüşüne karşı çıkıyorum. Katılmıyorum bu görüşe. “Sende hiç yetenek yokmuş.” diyenlere inanmayın.

Mehmet SEYDA

Düşleme Oyunu

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.12.5. Gündüzünü Kaybeden Kuş

Martılardan söz etmiyorum. Onları sayısız çığırış ve çırpınışlarıyla kıyılarda görür durur ve görmesini de severiz. Fakat, bildiğimiz o martılardan çok daha büyük ve kanatları çok uzun bir açık deniz martısı vardır. Onlara Güney Akdeniz’de “miho” derler. İşte onlardan söz etmek istiyorum.

Sanki kuş değildir de, kanatlanmış bir köpük parçası -ne bileyim- bir ıssızlık parçasıdır. Denizin o hırlayan uçurumları kabarıp havaya yükselirken, onlara gün doğdu demektir. Çünkü o zaman fırtınayı da, kara bulutları da ta aşağılarda bırakırlar. İnsanın hayalini bile korkutacak kadar yükseklerle çıkarlar. Göklerin koynunda küçücük mavi bir nota olurlar. Onlar yükseklerde öterken insan, “Acaba gök mavileri mi dile geldi?” diye dört bir yana bakınır durur. Oysaki öten, denizin kartalıdır. Enginin bu kuşu, en yükseklerde uçan bir ak bulutun hayatını yaşar.

Hacı Süleyman, şafaktan beri elinde çifte, önünde köpek, kıyı kıyı taban tepiyordu. Tan yeri uyurken, keklikler derelerden, yamaçlarda “Cak... caak... cak... cak...cacak...cak” ederek yeni doğan günü bütün kuşlar, böcekler, çalılar, dağlar, taşlar ve denizlerle selâmlıyorlardı. Çiçek, balık, kuş hepsinin aradığı ışık işte ağarmaktaydı. Keklikler, hamam böceği, solucan, akrep, tespih böceği değillerdi ki; karanlıkları arasınlar. Onlar güneşle ve güneşten yaşıyorlardı. Zavallılar o ışıgı sesleriyle, şarkılarıyla, selâmlıyorlardı. Gün ışığı keklik için güven demektir. Hem kendisi hem de palazları için karanlıklardan gelen korkuların sonuydu bu. Artık çalıların en kuytu ve esrarlı boşlukları bile aydınlanıyordu. Bütün ana keklikler yavrularının yanı başına oturmuşlar; “Merhaba!” diyerek gevezelik ediyor ve “Bir karanlık gece daha atlattık” diye birbirlerini kutluyorlardı.

Hacı Süleyman, yürüye yürüye, bir kayalığın dibine vardı. Her yan, keklik ötüşü kesilmişti. Gel gelelim, binlerce kekliğin bir taneciği bile ortada yoktu. Hacı Süleyman köpeğine kızdı; “Senin burnun yok mu be?” diye çıkışarak köpeğe bir tekme attı. Köpek, kuyruğunu ardına kıstı ve beş on adım öteye kaçtı. Hacı Süleyman’ın gözlerini kan bürümüştü. Bu keklik bolluğunda üç dört çift olsun vuramazsın ha! Elinden gelseydi, çiftiye güneşe tutup öldürücülük hırsını doyumak için ateş edecek ve güneşi kör edecekti. Gözleriyle dört bir yanı tarıyordu.

Tam o sırada, önünde yürüyen uyuz köpek, yarı havlayış, yarı uluyuştan ibaret bir ses çıkardı. Aynı zamanda Süleyman, başının üzerinde bir kanat hışırtısı duydu.

Yüksek bir kayanın tepesinde yumurtlayan bir miho, kanada kalkmıştı. Hacı Süleyman birdenbire çiftesini havaya dikti ve çiftenin iki gözünü birden ateşledi! Miho, kanatlarını topladı, avına saldıran bir şahin gibi aşağıya doğru düştü. Havaya, yolunan bir sürü tüy uçu. Kuş sendeledi, dengesini buldu ve bir fişek gibi, dosdoğru yükselerek fırladı. Ardı sıra bıraktığı tüyler, döne döne yere indi.

Yandan gelen saçmaların biri, kuşun bir gözünden öteki gözüne geçerek ikisini birden akıtip kör etmişti. Kuş artık, korkunç ve garip bir karanlıkta uçuyordu. Hiç durmadan, dinlenmeden beş saat uçu. Doğdu doğalı tanıdığı göğü karanlıkta aradı. Fakat göğü bulamıyordu. Biliyordu. Yuvası, göğün bir kıyıcığında, bir kayanın üzerindeydi. Yavruları yiyeceksizlikten ne durumdaydılar acaba? Analarının maviliklerde çınlayan sesini araya araya, göklere baka mı kalacaklardı? Kuş, olanca gücünü yeniden kanatlarına verdi. Her hâlde bu karanlıkları aşacak ve karanlıklardan ötelere yayılan mavilere ulaşp dalacaktı...

Böylelikle dört beş saat daha uçu. Artık gece olmuştu. Miho, hâlâ gündüzünü arıyor ama bulamıyordu. Kanatları ağırlaşıyordu. Kanatlarıyla aydınlığa varamayacağını anladı. İşte o zaman, masum sesiyle mavi yükseklikleri yaratmaya kalkıştı. Türkü söyledi. Türküsüyle ve içinin ateşiyle, zindan kesilen evreni apaydın edecek olan güneşi yaratmayı çabalıyordu. Fakat artık bitkindi. Gecenin karanlığında, sesi sendeleniyordu. Sesi dindikçe de, kanatları sarkıyordu.

Engin üzerlerinin bu تنها uçucusu, karaya ancak yavrularıyla bağılıydı. Yavrularının yuvasını, bağrından yolduğu tüylerle döşemişti. Son, bir kez, karanlıkta iki ayaklı birer pamuk yumağına benzeyen sarı gagalı yavrularını çağırdı. Sesi kısıldı. Gırtlığında garip gürültüler çıkararak ve tekerlenerek, çarpına çarpına denize düştü.

Ertesi günü, ıssız denizlerde bir beyaz tüy yüzüyordu ancak... .

HALİKARNAS BALKÇISI

Ege'den Denize Bırakılmış Çiçek (Kısaltılmıştır.)

3.2.2.13. İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, Mahir Yayınları

3.2.2.13.1. Semaver

Ali, nihayet iş bulmuştu. Bir haftadır fabrikaya gidiyordu. Anası memnundu. Namazını kılmış, duasını yapmıştı.

-Sabah ezanı okundu. Kalk yavrum, işe geç kalacaksın.

Halıcıoğlu'ndaki fabrikanın bacası kafasını kaldırmış bir horoz edasıyla sabaha, Kâğıthane sırtlarında beliren güneşe bakıyordu. Neredeyse ötecekti.

Ali nihayet uyandı. Anasını kucakladı. Her sabah yaptığı gibi, yorganı kafasına büsbütün çekti. Anası yorgandan dışarda kalan ayaklarını gıdıkladı. Yataktan bir hamlede fırlayan oğlu ile beraber tekrar yatağa düştükleri zaman, bir genç kız kahkahasıyla gülen kadın, mes'ut sayılabilirdi. Mes'utları çok az bir mahallenin çocukları değil miydiler? Anasının çocuğundan başka kimi vardı? Yemek odasına geçtiler. Odanın içini kızarmış bir ekmek kokusu doldurmuştu. Semaver ne güzel kaynıyordu.

Sabahleyin Ali'nin bir semaver, bir de fabrikanın önünde bekleyen salep güğümü hoşuna giderdi. Sonra sesler, Halıcıoğlu'ndaki askerî mektebin borazanı, fabrikanın uzun ve bütün Haliç'i² çınlatan düdüğü, onda arzular uyandırır; arzular söndürürdü. Demek ki Ali'miz biraz şairce idi. Büyükdeğirmen'de bir elektrik amalesi için hassasiyet, Haliç'e büyük transatlantikler sokmaya benzerse de biz, Ali, Mehmet, Hasan biraz böyleyizdir. Hepimizin gönlünde bir aslan yatar.

Ali, annesinin elini öptü. Evin küçük bahçesindeki saksıların içinde fesleğenler vardı, Ali birkaç fesleğen yaprağını parmaklarıyla ezerek avuçlarını koklaya koklaya uzaklaştı.

Sabah serin, Haliç sisli idi. Arkadaşlarını sandal iskelesinde buldu; hepsi de dinç delikanlılardı. Beş kişi Halıcıoğlu'na geçtiler.

Akşama, işinden emin ve memnun evine döndü. Anasını kucakladıktan sonra, karşı kahveye, arkadaşlarının yanına koştu. Bir pastra oynadılar. Bir heyecanlı tavlâ

² Marmara Denizi'nin İstanbul içlerine doğru uzantısı.

partisi seyretti. Sonra evinin yolunu tuttu. Anası yatsı namazını kılıyordu. Her zaman yaptığı gibi, anacığının önüne çömeldi. Seccadenin üzerinde taklalar attı. Dilini çıkardı. Nihayet kadını güldürmeyi başardı. Kadıncağız selâm vermek üzereydi.

Anası:

-Ali be, günah be yavrum, dedi. Günah yavrucuğum, yapma!

Yemekten sonra Ali, kitap okumaya daldı. Anası ona bir kazak örüyordu. Sonra yükün içinden lavanta çiçeği kokan şilteler serip yattılar.

Anası sabah namazı okunurken Ali'yi uyandırdı.

* * *

Ali'nin annesine ölüm; bir misafir, namazında niyazında bir komşu hanım gelir gibi geldi. Sabahları oğlunun çayını, akşamları iki kap yemeğini hazırlaya hazırlaya akşamı ediyordu. Fakat yüreğinin kenarında bir sızı hissediyordu. Buruşuk ve tülbent kokan vücudunda, akşam üstleri merdivenleri hızlı hızlı çıktığı zaman kesiklik, bir ter, bir yumuşaklık duyuyordu.

Bir sabah daha Ali uyanmadan, semaverin başında üzerinde bir fenalık gelmiş; yakın sandalyeye çökuvermişti. Çöküş, o çöküş.

Ali, annesinin kendisini bu sabah niçin uyandırmadığına hayret etmekle beraber, uzun zaman vaktin geciktiğini anlayamamıştı. Fabrikanın düdüğü; camların içinden tizliğini, can koparıcılığını terk etmiş ve bir sünger içinden geçmiş gibi yumuşak, kulaklarına geldi. Fırladı. Yemek odasının kapısında durdu. Masaya elleri dayalı, uyuklar gibi vaziyetteki annesini seyretti. Onu uyuyor sanıyordu. Ağır ağır yürüdü. Omuzlarından tuttu. Dudaklarını, soğumaya başlamış yanaklara sürdüğü zaman ürperdi.

Sarıldı. Onu kendi yatağına götürdü. Yorganı üstlerine çekti, soğumaya başlayan vücudunu ısıtmaya çalıştı. Vücudunu, hayatietini bu soğuk insana aşılama uğraştı. Sonra âciz, onu köşe minderinin üzerine attı. Bütün arzusuna rağmen o gün ağlayamadı. Gözleri yandı, yandı, bir damla yaş çıkarmadı. Aynaya baktı. En büyük kederin karşısında, bir gece uykusuz kalmış insan çehresinden başka bir çehre almak mümkün olmayacak mıydı?

Ali birdenbire zayıflamak, birdenbire saçlarını ağarmış görmek, birdenbir belinde müthiş bir ağırlık ile iki kat oluvermek, hemen yüz yaşına girmiş kadar ihtiyarlamak istiyordu.

Ali, günlerce evin boş odalarında gezindi. Gece ışık yakmadan oturdu. Geceyi dinledi. Anasını düşündü. Fakat ağlayamadı.

Bir sabah, yemek odasında karşı karşıya geldiler. O, yemek masasının muşambası üzerinde sakın ve parlaktı. Güneş, sarı pirinç maddenin üzerinde donakalmıştı. Onu kulplarından tutarak, gözlerinin göremeyeceği bir yere koydu. Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı. Ve o evde o, bir daha kaynamadı.

Sait Faik ABASIYANIK

Semaver / Sarnıç

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.13.2. Kavak Ağacı

Bir sabah yapraklarındaki çiy damlalarını silkeleyip kurulan kavak, az ötesinde birtakım insanların eğilip kalkıp yerleri ölçtüklerini gördü.

Adamlar öğle vakti gelip onun altında oturdular. Elindeki plânlardan mimar olduğu anlaşılan bir tanesi, üç katlı ensesinden mal sahibi olduğu anlaşılan bir başkasına: “Makine dairesi şurada olacak, lâboratuvarlar, beri yanda kurulacak. Lojmanlar ise batı cephesine rastlayacak.” diye açıklama yapıyordu.

Kavak, gerisini dinlemedi. Bu duyduğu sözlerden yaprakları diken diken olmuştu. Demek burada fabrika kuracaklardı. Demek bu cennet kıyıları, bu canım bayırları makine uğultusuna, kurum kokusuna boğacaklardı. Dünya da başka yer mi kalmamıştı, yarabbi!

Hayır, hayır bunu yapamazlardı. Bu kadar zevksiz, bu kadar vicdansız olamazlardı.

Fakat yaptılar işte. Onlar öyle renklerden, kokulardan, denizden, tabiattan zevk alacak soydan değillerdi. Maliyet fiyatı diyor da gözleri başka bir şey görmüyordu. Maliyet fiyatı ise bu sahilde çok düşük olacaktı. İlk sahile bir iskele kurdular. Malzeme deniz yoluyla daha ucuza nakledilecekti. Sonra bir mendirek inşa edip denizle sahilin ilgisini kestiler.

Dalgalar, artık suları tatlı tatlı okşamaz olmuşlardı. Mendireğin içinde kalan miskin, ölü sulara ise deniz demeğe bin şahit isterdi. Sade deniz mi ya, çiçekler de durumdan şikayetçiydiler. Papatyalar kurumdan simsiyah oluyordu. Gelinciklerin kırmızısı ise isli çatana bayraklarına dönmüştü.

Kuşların cıvıltısı şantiyeden yükselen çekiç sesleri arasında gümeye gittiğinden onlar da birleşip koro hâlinde ötmeyi denediler. Fakat bu gürültülü medeniyet konseri ile baş edemeyeceklerini anlayınca, sonunda onlar da küsüp ötmemeğe karar verdiler. Hem zaten pazarları gıcır gıcır çifteleri ile ava çıkan şantiye mühendisleri, hayatı onlara zehir etmeye başlamışlardı.

Kuşlar küsüp, deniz susup, çiçekler de solunca, kavak öksüze döndü. “Bir yıldırım gelse de beni de yok etse bari!” diye kötü kötü düşündüğü oluyordu.

Fakat yıldırıma hacet kalmadı. Bir sabah, daha uykuda iken belinde keskin bir testere sızısı ile uyandı. Ve neye uğradığını anlamadan yan üstü böğürtlenlerin üzerine devriliverdi.

Ötede bir ses, fabrikatörün sesi:

“Günah da ne demekmiş!” diye bağıırıyordu. “Bize ağaç değil, yer lâzım yer! Zaten neye benziyordu. Tek başına, sipsivri bir ağaçtı.”

Sonra beraberindeki mühendislerle dönüp:

“Bundan çok güzel telefon direği olur.” dedi.

Ve ihtiyar kavak soyuldu, yontuldu. Diğer direkler gibi toprağa girecek kısmı ziftlendi. Bu işler bitince üzerine bir parmak kalınlığında boya sürülüp tepesine de külâh gibi çinko bir başlık geçirildikten sonra ana şebekeyi fabrika santralına bağlayan yola, öbür direklerin arasına dikildi.

Haldun TANER

Tuş

(Kısaltılmış ve sadeleştirilmiştir.)

3.2.2.13.3. Son Kuşlar

İki senedir gelmiyorlar.

Belki geliyorlar da ben farkına varmıyorum.

Sonbahara doğru birtakım insanların, çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada’nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, acayip çomaklar vardı.

Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları bir ufacık ağacın altına çığırtkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler. Çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş, çoluklu çocuklu

kocaman adamlar, bir müddet beklerler. Sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru, yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru, şimdilik uçup giderken, birer damlacık etleriyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlar ve hemen canlı canlı yolarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi! Çocukları bu işe seferber eden de oydu, ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde biriydi. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

O esmerle sarışın arası isketelerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilâvın hazzıyla pırıl pırıl yanan krom dişleriyle nasıl koparırdı kuşun imiğini, bir görseydiniz...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu da severdi hani. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, Karamanlı ağzı konuşuşuna, basit ama, hesaplı fikirlerine, basit, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz. Kendi hâlinde, işi yolunda, hesaplı yaşayan binbir tanesinden bir tanesiydi.

Ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça mülâyim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gök yüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kııardı. Esmer lekelerin Adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görececek olursa gözünü kırpar, gökyüzünü işaret çakar:

-Bizim pilâvlıklar geldi! derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunlukla aldandıklarına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir; poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar. Günün birinde, teşrinlerin sonlarına doğru ılık, hiç rüzgârsız, parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbülî günlerde, o en çığırkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırırdı. Bir tanesi iki yüz elli gram et vermeyen sakaları, isketeleri, fluryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o güzel günlerini pencereden görür görmez, Konstantin Efendi'in bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş cıvıltısını duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar, koca yemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca insana barış, şiir, edebiyat, resim, musiki, mes'ut insanlarla dolu, anlaşılmış bir dünya düşündürüyor.

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gök yüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil; ama çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi!

Sait Faik ABASIYANIK

Havuz Başı-Son Kuşlar
(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.13.4. Bir Araba Karpuz

Sıcak bir öğle sonuydu. Yalnızdım evde. Bahçede oynuyordum. Komşu çocuklar geldiler yanıma. Çeşitli oyunlar oynadık; hepsini denedik, bıktık, usandık. Vakit geçmek bilmiyordu. Sıcak iyiden iyiye bastırıyordu. Birer ağaç altı bulup uzandık; Hasan, Selim ve Ayşe... Uyuduk mu, uyumadık mı bilmiyorum, birden kapının zilini duydum. Ev yıkılırcasına çalıyordu. Koştuk, açtık. Sokakta bir atlı araba duruyor. Pala bıyıklı bir arabacı "Burası Salih Beyin evi mi?" dedi elindeki kâğıda bakarak. "Evet," dedim. "Bunlar sizin." dedi. "Biz seni çağırmadık." dedim. Paramız olsa bir karpuz alırdık. Ne güzel yenirdi bu sıcakta.

"Hepsi sizin," dedi pala bıyıklı. "Baban almış, eve göndermiş." Yüz tane miydi, daha mı çok? Arabadaki o yuvarlak, yeşil, kara çizgili karpuzlar gökten inmiş birer ödöldü sanki bizlere.

İşe bir giriştik ki! Karpuzlar kocaman kocamandı. İkişer ikişer taşımaya kalkıştık. Düşürdük elimizden. Hasan iki karpuzu parçaladı. Neyse pembeymiş içleri, bir yana iteledik. Çare yoktu tek tek taşımaktan başka. “Çocuklar, şu taşlığın kenarına diziliverelim.” dedim. koşturup duruyorduk. Her birimiz, taşıdığımız karpuzlarla ayrı bir öbek oluşturuyorduk. Bakalım kim daha çok karpuz taşıyacaktı! Gidip gelirken çarpışıyorduk. Bir gülmedir gidiyordu. Hasan’ın karpuzları kırk üç, benimkiler otuz sekiz, Selim’inkiler kırk, Ayşe’ninkiler yirmi dokuza vardı. Bir türlü toplayamadık, sonunda karpuzcu “Galiba yüz elli oldu.” dedi. İki tane de ona kalmış. İkisi de parçalanmış: Olur yüz elli dört...

Pala bıyıklı arabacıyı uğurladık. Döndük taşlığa. Hangi birinden başlamalı? Hasan “Hadi manavcılık oynayalım.” dedi. geçtik kendi karpuz öbeklerimizin başına. Hepimiz karpuz sergisi kurmuştuk, müşteri bekliyorduk. Sonra başka bir oyuna geçtik. Kocaman topları bir ona, bir bana yollamaya başladık. Biri giderken öbürü geliyordu. Yolda çarpışıyordu bilardo topları gibi. En sonra da renklerine, çizgilerine göre ayırdık. Derken Ayşe, “Hadi birini keselim.” dedi. Kesmeye başladık. “Aaa! Bu kabak.” dedi Selim. Sonunda kan kırmızısı çıktı ortaya. Dilimledik, başladık yemeğe. Şapır şupur suları damlıyordu taşlığa. Ayşe “Annen kızacak, bahçede yesek olmaz mı?” dedi. hepimiz birer karpuz kapıp fırladık bahçeye.

Dut ağacının altı, beş on dakika sonra karpuz kabuğu çöplüğüne dönmüştü. Kesiyorduk karpuzu, azıcık pembeyse bırakıyorduk olduğu yerde. İlle de kan kırmızı olmalıydı karpuz dediğin! Yarım saat sonra serildik yere, karınlarımız şişmişti, hatta biraz da ağrımaya başlamıştı. Bahçe karpuz kabuklarıyla dolup taşmıştı.

Selim “Kavun olsaydı keşke!” Ayşe, “Kirazı bir şeye değişmem.” dedi. ama Hasan’ın düşlediği çilekti. “Bu kadar çok yeseydiniz onları da sevmezsiniz.” dedim.

Sonra gidip karpuzları saydım yüz kırktı sayısı. On tane yemişiz ya da ziyan etmişiz. Ne yapmalı nasıl hesap vermeli? Ağabeylerim geldiler ilkin. Karpuzları görünce onlar da saldırdılar. Bir, bir daha, bir daha... Akşam babamla annem karpuzlara baktılar, bir şey demediler. Akşam yemeğinde hiçbirimizde karpuzlara çatal değirecek hâl yoktu. Babamla annem o kocaman kıpkırmızı göbeği yerken bize bakıp gülüyorlardı.

Gece düşümde gördüm karpuzları.

Ne zaman bir karpuz arabası görsem bizim eve mi gidiyor diye bir umuda kaptırırm kendimi. Bir an sürer bu. Sonra anlarım o eski güzel günlerin geçmişte kaldığını. Yine de bir süre arkasından yürürüm o karpuz arabasının.

Oktay AKBAL

Bayraklı (Kısaltılmıştır.)

3.2.2.14. İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, MEB

3.2.2.14.1. Arkadaşım

Okulların tatil olmasıyla birlikte, çocukluğun ateşli hastalıklarından kızamığa yakalanmıştım. Yüzümde kırmızı benekler...Ateşim yükseldi, iştahım kesildi. Babama kalırsa, bu hastalık bana bir ders olmalıydı. Çünkü arkadaşlarımla gereğinden fazla yakın olduğum için bana da bulaşmıştı.

Arkadaşlarımla benimle görüşmesine, yanıma gelmelerine izin vermiyordu. Onlar için tehlikeliydim şimdi. Hastalığımı bulaştırabilirdim. Annem ara sıra gelip baş ucumda oturuyor, ateşime bakıyordu. Hastalığım hakkında çok soru soruyordum. Babam kızılıyordu bana. Büyüklerin zamanı gereksiz yere alınmamalı; büyüklerin zamanı harcanmamalıydı.

Babam kızamık geçirip geçirmediğini hatırlamadığı için uzak duruyordu benden. Aramızda kızıl benekler vardı. Hâlimi hatırlamı sorup çıkıyordu. Bazen, elinde gazetesıyla gelip yatağıma uzak köşeye yerleştirdiği koltuğuna oturuyor, gazetesini okuyordu. Sıkılıyordum. Bunu biliyorlardı. Bana arkadaşlık etmesi için odama bir kanarya getirildi. Ancak onunla sağlıklı ilişki kurabilirdim; hastalığım ona bulaşmazdı. Artık yalnız değildim.

Kanarya ilk gün hep sustu. Çok az kıpırdadı yerimden. Sesi soluğu hiç çıkmıyordu. Onu anlıyordum. Arkadaşlarımla gelip beni görmesine izin verilmiyordu. Ya kanarya?... Çok küçüktü. Arkadaşları vardı mutlaka. Onu görmeye hiç kimse gelmeyecekti. Yerini bile bilmiyorlardı.

Konuğumun adını “kızamık” koydum.

Birbirimize alışmıştık. Ötmek için ne sabahları bekliyordu ne de benim ıslık çalmamı. Üstelik farklı farklı ötüyor, bir ötüşü sonuna kadar götürebiliyordu artık. Yavaş yavaş birbirimizin dilinden daha iyi olmuştuk. Yüzümdeki kızamık izleri henüz silinmeden, ateşim düşmeye başlamadan kalkıp odamda dolaşıyordum. Yanına gidip parmağımı uzattığımda kendini okşatıyordu. Bazen, yemini elimle tek tek veriyor, bittikçe suyunu değiştiriyordum.

Hastalığım geçmişti ama ben onu bırakmak istemiyordum.

Sağlığımı tümüyle kavuşabilmem için mutlaka evden çıkmam gerektiğini düşünen annem ve babam beni bir güzel hazırladılar.

Onlar beni kapıda bekleye dursunlar, ilk kez kızamık'ı kafesten çıkardım. Kafes kapısını kapadım. Pencereyi açtım. Kapıda beklediğim için aceleyle okşuyordum onu. Bazen sevgi insanı şaşkına çeviriyor, elini ayağına dolaştırıyor, bir kanaryanın karşısında bile. Dışarıya salmadan önce Kızamık'ı öptüm. Onu son görüşüm olmadığını bile bile esenlendim. Benim gibi, o da geri dönecekti eve.

Erol HIZARCI Toprakaltı saraylar

3.2.2.14.2. Mustafa Kemal'in Askerleri

Altı yaşında idim ama pek iyi hatırlıyorum. Beyoğlu'nda Rumeli Hanının caddeye bakan bir dairesinde otururduk. Beyoğlu yine bugünkü gibi dar, kasvetli ve kalabalıktı. Ben hemen bütün vaktimi odamın penceresinden sokağı seyretmekle geçirirdim. Haftada birkaç kere, ılık yaz sabahlarında, dadımla beraber Taksim Bahçesi'ne giderdik. Ama annem bu gezintilerimize üzüntü ile razı olur, biz yola çıkmadan evvel dadıma bin bir tembihte bulunurdu. Zira o günlerde bahçelerimiz de sokaklarımız gibi bizim değildi. Birbirine benzemeyen çeşit çeşit kılıklı, çeşit çeşit dilli bir sürü asker doldurmuştu şehrimizi... Zavallı anneciğim bu dilleri dilimize, huyları huyumuza uymayan gururlu yabancıların, biricik oğluna bir kötülük etmelerinden korkardı

Taksim bahçesi'nde, alabildiğine yükselmiş taflanların arasında kendi başıma avare avare dolaşırdım. Böyle sabahlardan birinde, taflanların arasındaki dar yollarda kendi âlemimin içine gömülmüş iken kulağımda:

-Yakında Anadol gelecek... diyen öksürüklü bir sesin çınladığını hatırlıyordum.

Bunu söyleyen beyaz sakallı, gözlüklü, sırtındaki hafif kamburu daha kolay taşıyabilmek istermişçesine bastonuna dayanarak yürüyen ve her hâliyle etrafındaki iki kız çocuğuna korku değil de sokulmak, gittikçe daha fazla sokulmak duygusuna aşıl原因an sevimli bir ihtiyardı.

-İşte o zaman bu yabancı askerlerin hepsi kaçacak delik arayacaklar, hele bir Anadol gelsin de...

İyi ama bu Anadol da ne idi? Oyuncak mı, kuş mu, ağaç mı? İhtiyarın yanındaki çocuklar da her hâlde benim gibi düşünüp sormuş olacaklar ki az sonra öksürük nöbetlerinden ara bulan bu sesin, sözlerine şöyle devam ettiğini duydum:

-Anadol Mustafa Kemal'in askerleri demektir. Bizim askerlerimiz... Yakında gelecekler, yakında, hem pek yakında...

Oğün akşama kadar, küçük lakin hülyalı kafamda bu Anadol denilen Mustafa Kemal'in askerleri, bizim askerlerimiz sonsuz bir geçit resminin bitmez tükenmez orduları hâlinde geçtiler, geçtiler, geçtiler.

Babam hemen her gün eve geç gelirdi. O ılık nisan akşamı da öyle olmuştu. Annemle beraber avizeden dökülen ışık yağmurundan kamaşan gözlerimizle kapıya baktık. Gördük onu. Babam elektriği eliyle kapattı. Mumların ışığında kendisine hayretle bakan anneme:

-Yarın...dedi. Sultanahmet Meydanı'na bakan evlerden birinde bir oda kiraladım. Hep beraber oraya gideceğiz...

Annem onun ne demek istediğini anlamaya çalışarak sordu:

-Niçin?

-Ordu gelecek... Anadolu'dan Mustafa Kemal'in askerleri geliyor yarın...

Orhan HANÇERLİOĞLU

Hikâye Tahlilleri (Haz. Mehmet Kaplan)

3.2.2.14.3. Haşmet Gülkokan

Ankara Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü Hesap İşleri Kaleminde yoklama masası memuru, Haşmet Gülkokan; Soma'da doğmuş. İstanbul'da büyümüş, Ankarada Gümölcineli bir bayanla evlenmiş, iki de sevimli çocuk sahibi olmuş; kırk yaşlarında, kısaca boylu, buğday benizli, güler yüzlü, konuşkan bir adam. İş saati bitip

de kaleminden çıkınca doğru Şakir'in fırına gidip ekmeğini alır, evin yolunu tutar. Para kıt, geçimde dar ise de evdekiler yoktan anlamazlar; bulup buluşturup bir şeyler almalı, çantayı, kese kâğıdını, ceplerini, kolunu koltuğu doldurup eve öyle gitmeli. Araştırıp ucuzunu bulmadıkça dükkanlarda çene çalmadıkça çanta dolmaz! Tanıdıklarından biri rastgelirse, durup konuşmak, söyleşmek, dedikodu etmek de var! Kolay mı! Haşmet Gülkokan gün olur ki evine sular karardıktan, ışıklar yandıktan, geceden de biraz geçtikten sonra varabilir. Evden bilirler. Merak etmezler. Merak etmediklerini Haşmet de bilir, acele etmez, ağırdan alır. Nasıl ki bu akşam da ağırdan alıyor. Ekmeğini alıp doğru hâldeki sakatatçıya uğradı:

-Gülüm, bizim ciğer, diye sordu.

-Hazır Haşmet Bey.

-Ne ? Hazır mı ? Hay ömrüne bereket. Hangi dağda kurt öldü! Bense atlatacağın diye "Bu ne yüzüzlüktür, ne kepezeliğdir a şekerim!" diyecektim.

Sar şu ciğeri, koy şu çantaya, ah! Ömür bee!

Haşmet Bey yürür, karşığı sıraya geçip, balıkçıya:

-İhsan Bey gülüm, çavelyaları boşaltmışsın!

-Çıkmıyor, Haşmet Bey, dere balığı var almaz mısın?

-Yayın kafasından çorba, oooh! Bayılıyorum! Bilen olmalı da pişirmeli de Haşmet de yemeli de sen de karşısına geçip seyretmelisin. Bak ne şeker olur. Haşmet Bey yanındaki dükkanın önünde durup kalfaya:

-Gülüm, salata malata alabilir miyiz?

-Verelim bayım!

-Ver ya, ver ama ne bileyim, bizim keseye uyar mı?

-Üçünü otuz yedi paraya veriyoruz.

-Aman gülüm, bu ne hesap! Kuyumcu musun? Yeşil salata alıyoruz. Bu kadar ince hesap olur mu? Bu mübarek ottur.

-Ottur ama bize parayla veriyorlar.

-Ee...siz parasız mı veriyorsunuz?

-Haşmet Bey, köşedeki dükkândan salatalık, limon alır, halden çıkar. Haşmet Gülkokan sürüklenir.

...

Beş on adım ötede, bakkalın önünde ilişir.

Yüksek sesle dükkânın içine seslenir:

-Bay Haktartar! Gülüm neredesin?

-Buyurun Haşmet Bey.

-Şekerim bu portakalların hediyesi kaç?

-Halis Dörtöl'dür Haşmet Bey. Korkma al...Son turfanda. Bir daha geleceği de yok.

-Eksik olma gülüm, almış kadar oldum. Şimdilik hoşça kal da portakallar için başka gün konuşuruz. Yalnız şunu da söyleyeyim ki bunlar biraz daha kurursa köpek kovalamaktan başka bir işe yaramaz.

Haşmet söylenerek mahallesine indi, önünden geçtiği küçük bir evin bahçesinde, eski bir kilimi silken bir adama:

-Akşamlar aydın Bay Sabri, dedi. Unu getirdiler mi, unu?

-Getirmediler Haşmet Bey.

-Getirirlerse beni unutma. Çocuğun bacağı nasıl oldu?

-İyidir kapanıyor.

-Ben sana demedim mi? Kapansın bakalım. Bu sırada Haşmet'in oturduğu evin bahçe kapısı açıldı, iki erkek çocuk koşup babalarına sarıldılar. Haşmet bunları görünce:

-Amanın şunlara bakın! dedi. Yaradanın birliğine emanet. Çocuk değil ay parçası!

Çocuklardan sonra Haşmet'in karısı geldi. Kocasının elindeki çantayı, paketleri aldı.

Haşmet'in kendisi gibi güler yüzlü olan karısı, Tahsin ile karısına gülümsedi, sonra da kocasına:

-Bitir artık Haşmet Bey dedi, senin bu hâlin ne olacak? Bu ne kadar lakırdı? Rahatsız olacaksın.

-Kul olsun sana Haşmet! Tanrım övmüş yaratmış!

Karısı:

-Ama, artık çok oluyorsun, yürü bakayım eve, dedi. Haşmet'i eve saktular. Kapıyı kapayıp sürgülediler.

Memduh Şevket ESENDAL

Türk Edebiyatı Tarihi (Haz. Seyit Kemal KARAALIOĞLU)

3.2.2.15. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Özyürek Yayın Evi

3.2.2.15.1. Boğaç Han

Dirse Han, büyük bir ziyafet verdi. Dilek diledi. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi. İç Oğuz, Dış Oğuz beylerini başına topladı. Aç görse doyurdu. Çıplak görse donattı. Borçluyu borcundan kurtardı. Tepe gibi et yığdı, göl gibi kımız sağdırdı. El kaldırdılar, dilek dilediler. Bir ağzı dualının hayır duası ile, Allah bir çocuk verdi. Hatunu hamile oldu.

Bir nice müddetten sonra, bir oğlan doğurdu. Oğlancığını dadılara verdi, baktırdı.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Her kemikli gelişir, kaburgalı büyür. Oğlan on beş yaşına girdi. Oğlanın babası Bayındır Han'ın ordusuna karıştı.

Meğer Hanım, Bayındır Han'ın bir boğası vardı, bir de erkek devesi vardı. O boğa, sert taşa boynuz vursa un gibi öğütürdü. Bir yazın, bir güzün boğa ile erkek deveyi savaştırırlardı. Bayındır Han kudretli Oğuz beyleriyle temaşa ederdi, seyreder eğlenirdi.

Meğer Sultanım, gene yazın boğayı saraydan çıkardılar. Üç kişi sağ yanından, üç kişi sol yanından demir zincir ile boğayı tutmuşlardı. Gelip meydanın ortasında koyuverdiler. Meğer Sultanım, Dirse Han'ın oğlancığı üç de kabile çocuğu meydanda aşık oynuyorlardı. Boğayı koyuverdiler, oğlancıklara “Kaç!” dediler.

O üç oğlan kaçtı. Dirse Han'ın oğlancığı kaçmadı, Ak meydanın ortasında baktı durdu. Boğa da oğlana sürdü geldi. Diledi ki oğlanı helâk kılsın. Oğlan yumruğu ile boğanın alnına kıyasıya tutup vurdu. Boğa geri geri gitti. Boğa oğlana sürdü tekrar geldi. Oğlan yine boğanın alnına yumruğu ile sert vurdu. Oğlan bu sefer boğanın alnına yumruğunu dayadı, sürdü meydanın başına çıkardı.

Boğa ile oğlan bir hamle çekiştiler. İki kürek kemiğinin üstüne boğanın köpük bağlandı. Ne oğlan yener, ne boğa yener. Oğlan fikreyledi:

Bir dama direk vururlar. O dama destek olur, ben bunun alnına niye destek olup duruyorum, dedi. Oğlan boğanın alnından yumruğunu giderdi, yolundan savuldu. Boğa ayak üstünde duramadı, düştü. Tepesinin üstüne yıkıldı.

Oğuz beyleri gelip oğlanın başına toplandılar: “Aferin!” dediler.

“Dedem Korkut, gelsin. Bu oğlana ad koysun. Birlikte alıp babasına gitsin. Babasından oğluna beylik istesin! Taht alıversin!” dediler.

Dede Korkut geldi, oğlanı alıp babasına vardı. Dede Korkut oğlanın babasına söyledi, görelim ne söyledi:

Hey Dirse Han beylik ver bu oğlana,

Taht ver, erdemlidir.

Boynu uzun büyük cins at ver bu oğlana,

Biner olsun, hünerlidir.

Ağıllardan on bin koyun ver bu oğlana,

Etlik olsun, hünerlidir.

Develerden kızıl deve ver bu oğlana,

Yük taşıyıcı olsun, hünerlidir.

Altın başlı otağ ver bu oğlana,

Gölge olsun, erdemlidir.

Omzu kuşlu cübbe elbise ver bu oğlana,

Giyer olsun, hünerlidir.

Bayındır Han’ın ak meydanında

Bu oğlan cenk etmiştir;

Bir boğa öldürmüştür senin oğlun;

Adı “Boğaç” olsun;

Adını ben verdim,

Yaşını Allah versin!... dedi.

Dirse Han, oğluna beylik verdi, taht verdi.

Dede Korkut Hikâyeleri

(Haz. Seyit Kemal Karaalioğlu)

(Metin kısaltılmış ve yalınlaştırılmıştır.)

3.2.2.15.2. Son Kuşlar

Vaktiyle bu adaya, bu zamanda kuşlar uğradı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı. İki senedir gelmiyorlar.

Sonbahara doğru birtakım insanların, çoluk çocuk ellerinde bir kafes, adanın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, acayip çomaklar vardı.

Bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları bir ufacık ağacın altına çığırtkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseler bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler. Çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş, çoluklu çocuklu kocaman adamlar bir müddet beklerler; sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken, birer damlacık etleriyle birer damlacık etleriyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi! Çocukları bu işe seferber eden de o idi, ökseleri Cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin adında biriydi. Galata'da bir yazıhanesi vardı, zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri açılıp kapanan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

O esmerle sarışın arası isketelerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilâvın hazzıyla pırıl pırıl yanan krom dişleriyle onu bir görseydiniz! ...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, alçak gönüllü adamdı da... Konu komşusu da severdi. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken akşam, filesi elinde vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, basit ama hesaplı fikirlerine, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm veremezsiniz; ama güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam vapurunun arka tarafında, yerleştiği iskemlesinde denizin üstüne oldukça mülâyim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane, gökyüzünü seyrederdi. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğinin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, geçip giderlerdi.

Konstantin, onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kıstırdı. Esmer lekelerin Adalar istikametine gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görecektiyse gözünü kırpar, gökyüzünü işaret ederek:

-Bizim pilâvlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmiştise, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi; kuşların çok defa aldandıklarını, bu sesi duyarak dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına tanık olmuşumdur.

Havalar sertleşir; poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar; günün birinde, güzün sonlarına doğru ılık, rüzgârsız, parça parça, oynamayan bulutlu, tatlı, sümbülî günlerde o, en çığırkan kafes kuşunu bulur; mahalle çocuklarını çağırır; bir tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, fluryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Güzün o güzel günlerini pencereinden görür görmez, Konstantin'in bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuşun cıvıltısını duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar, koca yemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca insana barış, şiir, edebiyat, resim, müzik, mesut insanlarla dolu, anlaşılmış, hırstan arınmış bir dünya düşündürüyor. Her memlekette, kıra çıkan her insan, kuş sesiyle böyle şeyler düşünecektir. Konstantin mâni oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç seneye kadar da nesilleri tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin var, kim bilir?

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde, yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları çok gördük.

Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi...

Sait Faik ABASIYANIK

Son Kuşlar –Mahkeme Kapısı

(Metin kısaltılmıştır.)

3.2.2.16. İlköğretim Türkçe 7, Serhat Yayınları

3.2.2.16.1. Eşek

Topal Durmuş'un oğlu Mustafa, tuza gidiyordu. İstasyon yanında mola verdi.

Eşegini ağaçların altına bıraktı. Kendisi parmaklığın iç yanına geçti. Belini ağaca dayadı, kuşağından ekmeğini çıkardı. Sanki burası bir çayırılık, bu demir yolu da bir akarsu imiş gibi bakıp yemeye başladı.

Üçüncü yolda bir yük treni duruyor. Vagonlar kapalı, makine boş. Demir yolu durağında sanki kimseler yok.

“Bu demir yolu, bu yana gidersen, derenin boyunu alır, iner Karahasan yoluna. Oradan, Eğrikaya’dan Keçiurdu önünden, dereyi aykırılar, varır o yanki istasyona. Bunun bir ucunu çekmişler Ankara’ya, öbür ucu kim bilir, nereye gider? Belki nereye gittiğini de kimse bilmez. Kime sorsan, bir doğru karşılık alamazsın. Biri der o yana, biri der bu yana; kulak asma!

Bu ‘kara dana’ nın da yavaş durduğuna bakma. Bir asıldı mı, ardına evleri bağlasan sürükler, götürür. Sonra kendi güdücüsü de istese durduramaz. Onun da kendine göre bir huyu var.”

Mustafa bunları düşünür, ekmeğini yerken biri geçti, vagonlara doğru gitti. Bir başkası da, elinde bir teneke ile vagonların arkasından çıktı, istasyona girdi. Aradan biraz daha geçince, makinenin bacasından bir hışıltı duyuldu ve içinde bir adam görüldü.

Biraz sonra bir çan çalındı; bir iki adam, tren boyu gittiler. Makine bağırdı, kollarını gerip uzandı. Yük vagonları sarsıldı, vagonlar titreşerek Mustafa’nın önünden geçti geçti; en son vagon da geçti gitti. Tren makastan çıktı, uzaklaştı, bir uğultusu kaldı. Biraz sonra da duyulmaz oldu.

“Bu vagonlardan birini kaç eşek sürükler?” diye düşünürken Mustafa kendi eşeğine bakmak istedi. Başını çevirdi, eşek yok! Bir iki adım yürüdü, oralara bakındı, yok. İstasyon arkasına dolaştı, bulamadı. Sıkıldı. Oralarda kimse görünmüyor. Bir avuç yerde eşeğe ne olur? Kimden sormalı? Biri almış saklamıştır, para ister! Şehirde olsa ünletirsin: “Görene beş kuruş, bulana on kuruş!” Kim saklamışsa getirir. Burada ünletecek de kimse yok. İstasyonun dört yanını döndü, dolandı, arkadaki sırta çıktı, o yanlara da baktı, yok.

İnandı ki eşeğini aldılar, sakladılar. Para isteyecekler. Bilet odasına gitti. Açık bir kapının önünde durdu. Epeyce durup dikildikten sonra içerden başı açık, ceketsiz, gözlüklü bir adam çıktı. Çenesi oynuyordu. Belli ki yemekten kalkmış. Elindeki gazete kâğıdının içine topladığı ekmek ufaklarını silkti, sonra Mustafa’ya sordu:

Ne istiyorsun?

Kölüğü yitirdim...

Ne kölüğü?

Eşsek hani! ... eşşeği yitirdim de...

Ee?

Çekildi. “Eşşek gitti. Üstünde yeni kepenek de vardı, o da gitti. Eşek de genç eşekti. Borcu da yeni ödenmişti.”

Uzakta, su deposunun yanında bir adan gördü. Bu adam, bir demir parçası üstünde çivi düzeltiyordu. Mustafa’dan sordu:

Ne istedin?

Kölüğü yitirdim.

Nerede idi?

Aha, dee o taşın böğründe, diye kuyuyu gösterdi.

Git ara, burada yok.

“Bunlar eşeğin büsbütün üstüne mi yatmak istiyorlar?” diye düşündü. Yerinden de kımıldamadı.

Ne dikiliyon, gidip eşeğini arasana!

Nerede arayayım?

Bana mı soruyon?

Aradım, yok!

Yoksa sana eşek bulacak değilim ya.

Yalvardı:

Eşek burada idi. Aldılar, sakladılar, dedi. Beş kuruşum var, vereyim.

Adam, Mustafa’nın yüzüne baktı:

Hadi, dedi, boş yere eğleşme. Git eşeğini ara. Burada kimse senin eşeğini kapamaz.

Bu adamın suratı doğruya benzer; ama insanoğluna da inanmak olur mu?

Baktı gördü ki bir çıkar yolu yok; ama istasyonu da hemen bırakıp gidemedi. Orada bir yere oturup bekledi. Ne umdu da bekledi? Hiç?

Gözlerini, eşeğini bıraktığı yerden ayıramıyordu. Kimseler yok. burada ev de yok ki gidip sorsun. Adam da yok. birine danışmak istersen kime danışırsın?

Kalktı, gitmeye başladı. Ayakları onu köye doğru çekiyordu.

“Tuz alacaktık kaldı, üste eşek de gitti, yeni kepenek de gitti.” Yeryüzü karanlık, yaşamak da acı!

Ona sorsalar, eşeği istasyonda kalmıştı. Her adımında eşeğinden uzaklaşıyordu. Dönüp gene eşeği bıraktığı yere gitmek isteyerek yürür dururken, yolun yüksek bir

yerine çıkınca, uzaktan köy yolu üstünde bir karaltı gördü. Eşğine benzetti. Yüreği oynadı. Dikildi baktı, eşğe benziyor. Seğirtti.

“Tanrı, köylüyü sevindirmek isterse, eşğini kaybettirir, sonra gene buldurur.” diye yazılmıştır. Bu söz yerine geldi.

Yetişt, eşğine bindi, gene tuz yoluna döndü, bir türkü tutturdu:

“İğdenin dalına bastım da, kırılıverdi...”

Gitti.

Memduh Şevket ESENDAL

(Otlakçı – Kısaltılmıştır.)

3.2.2.16.2. Karanfiller ve Domates Suyu

Küçük bir çam ormanı:Vakit, sabah. Arı, sinek, kuş sesi... Bir siyah gözlükten görülen yerde ve ağaçlarda güneş parçaları. Sonra uzak göğün kendi renginden biraz daha koyu kıyılara giden sınırlanmış bir deniz... İşte böyle bir yerde köyün insanlarını düşünüyordum. Kitaplar, bir zaman, bana, insanları sevmek gerektiğini, insanları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevileceğini, ondan yaşama sevinci duyulacağını öğretmişlerdi. Ama, şu sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlamayan adam, isterse akşama kadar insanları aldatmak için didinsin, kaç para eder, gözümde milyonu olsa da, kalp para ile metelik etmez.

Şimdi artık kimi sevdiğimi, kime saygı duyduğumu biliyorum. Günlerden beri kafamı bir adam kaplıyor.

Köyde ona “Kör Mustafa” derlerdi. Bir gözü sola doğru biraz kaymıştı. Sağ tarafının beyazı ile göz kapağı arasına ciğer kırmızısı bir et parçası oturmuştu. Böyle mi doğmuştur? Yoksa çocukken bir şey mi batmıştır? Bu sakat göz, öteki gözden daha parlaktır; daha siyah, daha canlı, zekidir. Pırıl pırıl, sevimli, canlı bir gözdür.

Kör Mustafa, bahçelerde çalışır, gündeliğe gider, sarnıç sıvar, dam aktarır, kuyu kazar...

Bizim köyün lodos tarafı meskûn değildir. Orada fundalar, yabanî meşe palamutları, koca yemişler, çalı süpürgeleri, bir türlü ağaç hâline gelmeden ama ağacı taklit edencesine gelişir, birbirinin içine girmiş yaşarlar.

Kör Mustafa nasıl becerdi bilmem; denize diklemesine inen bu çalılığın bir kısmını ne pahasına ayıkladı biliyor musunuz? Tırnakları pahasına... O çalı çırpının

sere serpe geliştiği, bu denize diklemesine inen toprak, öyle taşlık, öyle taşlıktı ki... Sonra, Mustafa, gündüzleri başka yerde çalışmak zorundaydı.

Akşam olunca, çalıların arasına sakladığı kazmasını alıyor, gün ağarıncaya kadar söküyor, koparıyor, kazıyordu. Kazdıkça kaya, kazdıkça taş... Bütün bir yaz, bütün bir kış çalı, palamut, defne, kocayemiş, diken, kök, ot... ona karşı koydular. Bu korkunç mücadeleye üç evlek toprak için Mustafa'dan başka bizim köyde kimse girişemezdi.

Bir sonbahar günü baktık ki küçük çam ağaçları, filizi, körpe dikenli yapraklarıyla üç beş koca yemiş çingil çingil yemişleriyle yer yer esmer, pembe, kül rengi toprağa saye salar. Biz görenler:

-Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur, dedik.

Bilmedik ki dişle, tırnakla, kanla, canla, tabiat denilen canavarı yenmek gerekir. Bendeniz bu mücadeleye şahidim. Mustafa'nın kör gözünün hiddetten ala bulandığı günleri hatırlıyorum. "Hey aslan Mustafa!" der, uzaktan bir çam gölgesinde korkunç kavgayı seyrederdim. Bu kavga, Romalı esirlerin aslanla dövüşmesinden şu itibarla farklı idi: Romalı esir, aslana bir çeyrek saat içerisinde yeniliyordu. Mustafa, ejderhayı bir sene içinde, bazen ümitsizlikten, bazen ümitten yeniyor, yeniyordu.

Bir sabah, her zamanki çamın altına vardım ki bir köylü kadın, üç yarı çıplak çocuk, taşlar, tahtalar, saclarla bir şeyler yaparlar. Bu, her tarafından, poyraz, lodos, gün doğusu, keşişleme, yıldız, kara yel rüzgârları giren bir evdi. Mustafa, arkasına yeşiller giymiş, güçlü kuvvetli bir kadın takmış, üç evleğine çizgiler, ocaklar açıyordu.

-Aslan Mustafa, dedim, su buldun mu su?

-Deniz kıyısında eski bir kuyu vardı. Tuzlu bir parça; ama idare edeceğiz. Şuraya bir sarnıç kazabilsem...

Onu gördüm mü toparlanıyor, hayret, sevgi ve saygı ile bakıyorum. Koca yaylamızın üzerinde böyle milyonlarca insan bulunduğunu düşünüyorum. Yine dünya yuvarlağı üzerinde böyle milyonlarca insanın tırnakları, nasırları, çirkinlikleri, tek gözleri, tek kolları ile bir ejderha ile kavga etmek için bekleştiklerini düşünüyorum.

Küçük hanımlar! Bugünlerde bir gün nişanlınız size koyu al renkli karanfiller gönderecektir. Dikkat edin, belki Mustafa'nınkilerdir. Küçük beyler! Domatesler göreceksiniz çarşıda. Elmalar, ferik elmaları gibi kokulu, şekerli, tatlıdır. Keserseniz içinde çekirdekleri altın gibi parlar. Belki de lokantada bir gün şişelere doldurulmuş bir

domates suyu içersiniz ve tadını fevkalâde bulursunuz. Yunan tanrılarının ölmemek için içtiği nektar lezzetini damağınızda hissedersiniz; emin olun ki Mustafa'nın domateslerinden bir tanesi, içtiğiniz suya katılmıştır.

Sait Faik ABASIYANIK

(Mahalle Kahvesi)

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.16.3. Haydi Süngere!

Bahar geldi. Kumanyalarımız, dalgıç takımlarımız tamamı. Gece ortası, açık denizlere davranacaktık. Güneyin ateş gibi sıcak gecelerinden biriydi. Gök, yıldız kalabalığına boğulmuştu.

Kayıкта otuz kişiydik. Birkaç gün sonra sefere çıkacak öteki denizci ve dalgıç arkadaşlar, peşin çektikleri paralarla vur patlasın, çal oynasın eğleniyorlardı.

Ben, tayfanın en genciydim. Sefere ilk kez çıkıyordum. Babam kayığın kaptanıydı. O gece ben dümendeydim. Denizde çıt yoktu. Kayık bir heyûla gibi akıyordu. Gecede -ne diyeyim- bir güzellik duygusu vardı, bir şaşkınlık vardı.

Sabaha karşı hava serinleyeceğine, inadına ısındı. Esmiyordu. Deniz, iri yarı soluğanlarla inip kalkıyordu. Düz yürüyemiyorduk. Hep soyunduk. Gövdelerimizden buğular tütüyordu. Buram buram terliyorduk.

Güneş sapsarı bir portakal gibi doğdu. Göğe tırmandıkça, gün aydınlanacağına, gitgide kararıyordu. Yanıma Kara İzzet yanaştı:

-Güneşi tekrar göresiye kadar çok tuz yutacağız, dedi.

Babam:

-Dümene bir kişi daha gitsin! diye bağırdı.

Hemen o dakikada gök bir şimşekle yarıldı.

-Yelkenleri sarın! diye bir emir gürledi.

Direklere atıldık. Başım sanki gök karasının içine takılmıştı. Gözümü ne kadar açarsam açayım, hiç açmamış gibi oluyordum. Tam babafingoyu sararken yağmur boşandı. Kalın ve iri bir yağmurdu. En tepede olduğum hâlde, damlaların güvertede cevizler gibi çatırdaya çatırdaya kırıldıklarını duyuyordum. Direkte, birbirimizi el yordamıyla arıyorduk. Yağmurun şamarlarından yüzümü korumak için başımı eğdim. Etlerim cayır cayır yanıyordu. Nasıl indiğimi bilmiyordum. Ben ve Kara İzzet dümenin iki başına karşılıklı geçtik. Tekerlek dümenin çepeçevre saplarını iki avucumuz,

dizimiz ve bacağımızla zapt etmeye çalışıyorduk. O saplar, sanki sopa olmuşlar da birbiri ardınca inerek tepemizi patlatmaya, göğsümüzü delip deşmeye savaşıyorlardı. Kara İzzet, kulağıma eğilip eğilip gırtlakımı patlatırcasına bağıyordu:

-Dayan bre oğul!

Öteden birisi:

-Sağanak geliyor! diye yaygarayı bastı.

Kayık sanki kurumaya asılan bir çamaşır gibi sarsılıp silkindi. Ayı gibi ıhlayan bir dalga, kayığın üzerine bindi. Fakat, kayık silkindi, doğruldu. Havaya kalkarken kayığın her yanından denize çağlayanlar boşanıyordu. Sonra kayık, gene çöküyordu.

Bir aralık yanı başımdan yüzü parça parça olmuş biri bağıra bağıra geçti. Kayık canlıymış gibi çığlık ardına çığlık salıyordu. Yalpa mıydı o? Sırayla biz kayığın üstüne çıkıyorduk, kayık bizim üstümüze çıkıyordu.

Dümen saplarını tutmaktan hem benim hem İzzet'in avuçları kanıyordu. Dizlerimizin derileri yüzülmüştü. Benim sinirlerim tuttu. Kendi durumumu görmeden, Kara İzzet'in durumuna katıla katıla gülüyordum. Kahkahalardan, avuçlarım kadar karnım da ağrıyordu.

Karanlıklar içinde, sevinçle hopleya zıplaya babam çıkageldi. Üstü başı parça parçaydı. Yüzü gözü kan revan içindeydi. Bize:

-Size söylemedim mi? Akdeniz'de bu kayık gibisi yoktur. Yaşasın kayık! Yolumuz artık düzdür...

Babam bunları söyledikten sonra daha yüksek sesle ve daha yüksek sevinçle bağırdı:

-Süngereee!

HALİKARNAS BALIKÇISI

(Ege'den - Cevat Şakir Kabaağaçlı)

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.16.4. On Dört Yaşında Bir Adam

Yolu arabacı da bilmiyor. Kâh sağa kâh sola sapıyor; kâh tarlaların içine sürüyor; sonra kafasını bana doğru uzatıp şaşkın gözlerle bakarak:

-Acaba buradan mı gitsek? Acaba şuradan mı gitsek? diye soruyor.

Ben, gittikçe öfkelenmeye başlıyorum:

-Nasıl arabacılık bu? diyorum; ne yol bilirsin ne de ...

-Yol nerede efendi? Yol yok ki bileyim!

Biçarenin hakkı var. Evet, yol yok ki!... Bir süre iyi kötü bir şose üstünde gidiyoruz; birkaç kilometre sonra bakıyorsunuz, altınızdaki şose kayboluyor. Ya bir derenin kenarındasınız, ya sarp bir tepenin eteğinde.

Şafakla beraber hareket etmiştik; şimdi ise akşam oluyor. Ne yapmalı? Kime sormalı? Etraf o kadar da تنها ki!... Birden arabacı bağılıyor.

-Ülen! Ülen!...

Başımı arabanın perdeleri arasından dışarıya uzatıyorum; arabacı, yirmi otuz metre ötede, bizim gittiğimiz yönde yürüyen birine doğru bağılıyor. Yürüyen durdu. Bu, sekiz on yaşlarında tahmin olunabilen cılız bir oğlan çocuğu... Kendisinden iki kat daha ağır bir çuval yüklenmiş, eline de papuçlarını almış, bize doğru yaklaştı.

Arabacı sordu:

-Ülen, şehir yolu nerede biliyor musun?

Çocuk, ince, cılız ellerinden birini, boşta duran elini, karşıki yamaçlardan birine doğru uzattı:

-Deha, yol orada ağarıp batıyor, dedi ve sonra ekledi: “Ben de şehre gidiyorum.”

“Yol ağarıp batıyor.” söyleyişi pek hoşuma gitti; dedim ki:

-Öyle ise bin arabaya, beraber gidelim.

Karşımda yer gösterdim. Papuçlarını büyük bir ihtimamla çuvalın üstüne yerleştirdi; kendisi de sırtı arabacıya ve yüzü bana çevrik, ayaklarını altına alıp oturdu.

-Sen kaç yaşındasın bakayım?

-On dört yaşımdayım.

-Hangi köydensin?

-Karaşık köyündenim.

-Böyle geç vakit şehre ne yapmaya gidiyorsun?

Başı ile arkasındaki çuvalı işaret etti:

-Azıcık kuru yemiş götürüyorum; yarın sabah pazar var, dedi. Pazar erken olur; yola sabahtan çıkarsam yetişemiyorum.

Bir süre o da ben de sustuk. Çocuk dikkatli dikkatli beni izliyor. Dedim ki:

-Sizin köyden şehre kaç saatte gidilir?

-Ağır ağır yürürsen, tam altı saat.

-Altı saat! Çok uzak değil mi? Yorulmaz mısın?

Sorumu anlamadı. Duruşunda “Yorulmak mı? O da nedir? Şunun söylediğine bak!” demek istiyor gibi bir hâl vardı.

-Kazandığın paralarla neler alırsın bakayım?

-Ne gerekse alırım, dedi. Bazı tuz, bazı şeker lâzım olur. Anama yemeni, ablama çorap alırım, bazı kendime zıbınlık alırım.

-Senin baban filân yok mu?

Başı ile “hayır” işareti yaptı. Sonra hiç de mahzun görünmeyen bir tavırla:

-Babam seferberlikte askere gitti. Geçen sene künyesi geldi; dedi.

-Demek ki şimdi babanın yerine eve bakan sensin? İki defa başıyla “evet” dedi.

Gülerek dedim ki:

-Bak bu kadar becerikli koskoca bir adam olmuşsun, nişanlansana?

-Efendim, nişanlanmıştım ama olmadı. Düşman köyden çıkarken...

-Ne diyorsun? Sahi mi?

-Ben de arkalarından gitmek istedim, anam bırakmadı, “Biricik oğlum, sana da kıyarlar” dedi. Ağlıyordu. Dayanamadım, kaldım.

Artık çocuğun yüzüne bakamıyordum. Hayatın en önemli olaylarıyla boğuşmuş bu köylü yavrusunun karşısında, ben artık hiçbir şey bilmeyen, hiçbir şey anlamayan ve sanki korkunç bir masal dinliyormuş da tüyleri ürpermişçesine bir

köşeye sinmiş, otua dört yaşında, toy, ürkek, küçücük bir çocuktum.

Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU

(Millî Savaş Hikâyeleri-Kısaltılarak alınmıştır.)

3.2.2.17. İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, Tutibay Yayınları

3.2.2.17.1. Bir Şekerli Bir Ispanaklı

“Sıdika nineye bir şekerli, bir ıspanaklı. Dilsiz Bahri amcaya bir şekerli, bir ıspanaklı...” Neşe ile katmerleri götüreceğimiz yerleri hesaplıyoruz. “Sıdika nineyi evde bulamazsanız bir nasiplisine verirsiniz.” dedi annem. Meçhul, ama sıcak biri. Nasipli olmaktan kaynaklanan bir sıcaklık.

Önce anneanneye gittik. Sobası cayır cayır yanıyor. Sıcağı çok severmiş. Sobasının yanındaki sedirde çamaşırları serili. Çabuk kurumalarını istediği için böyle yapmış olacak.

Dilsiz Bahri amca ile Sıdika ninenin katmerlerini anneanne verecek. Biz elimizde kalan iki katmerle eve dönerken köşede odunlarını duvar dibine indirmiş iki oduncuyla karşılaştık. Birisi yerdeki ipliklerini topluyor, diğeri de eşeğinin semerini düzeltiyordu. Oduncuları görür görmez Neşe'nin de benim de aklımdan aynı şeyler geçti ki adımlarımızı yavaşlattık. Kendilerine doğru yürüdüğümüzü görünce, ikisinin de yüzünde yorgun ama umutlu bir ifade belirdi. Yaşlı, sakalları ağarmış, zayıf insanlardı. Neşe, "Size katmer versek kabul eder misiniz amca?" diye soruyor.

İçimden, "İşte katmerlerin nasıplısı meçhul insanlar..." diyorum. Kim bilir hangi köyden geldiler, ekmek parası için bu soğukta odun satmaya çalışıyorlar.

Neşe'nin katmerlerei uzatan eline, iki kuru ve çatlamış el uzanıyor. "Allah razı olsun." cümlesi, Neşe ile gözlerimizi birleştiriyor. Odunculardan ayrılırken arkamızdan onların duaları ve bakışlarının uzandığını, hissediyoruz. Dönüp bakmak geliyor içimden. Ama ilerdeki caminin önü çok kalabalık. Cuma vakti olduğu için ezanı bekleyenler var. Geriye dönüp bakmak ayıbıma gidiyor. Kalabalığı, başımızı kaldırmadan geçiyoruz.

Bahçeye girdiğimizde burnumuzu katmer kokusu dolduruyor. Annem, "Bütün komşulara götürün." dedi. Koku çok yayılmış, canları isteyebilirmiş. Doğru. Komşunun kokuda bile hakkı var. Böyle düşündüğü için; herkesi, komşuları düşündüğü için, annem gözümde daha çok büyüyor. Kokunun hakkı. Bunu düşünen kaldı mı?

Biz gelinceye kadar, yeni şekerliler, ıspanaklılar yapılmış. Sevim teyze oklava yuvarlamaktan, annem ocağın altını ateşleyip hamurları pişirmekten yorulmuşlar. "Yoruldunuz mu?" diyorum. "Hiç yorulur muyuz..." diyorlar. Yaptıkları işten mutlular.

Zehra halaya da katmer gönderilecek. Onun da ayakları bu defa çok ağrıyormuş. Zor yürür hâldeymiş. Annem onu çok sever. Üzülüyor. Halam da beni görünce hep ağlıyor. Belki yılda bir iki defa gördüğü için. O zaman benim de boğazım düğümleniyor.

Ali Taha, “Beni babaanneme götürün.” diye tutturdu. Beray da, “O oda soğuk, hastalanır.” diye endişe duyuyor. Fakat ben de, Ali Taha iki buçuk yaşında olmasına rağmen, böyle şeyleri görsün, hissetsin istiyorum. Büyüdüğünde hayal meyal hatırlayacağı, ama onda asil hislerin yeşermesini sağlayacak anları yaşasın istiyorum Kokunun hakkını onun nesli tanımayacak, anlamayacak bile. İnsanlar, hiçbir karşılık beklemezsizin nasıl birbirlerinin göz haklarını, koku haklarını gözetirler? Bunu benim neslimde bile anlayabilecek insan olmasına şaşacağım. Ah anneciğim! Yılda bir iki gelişimde artık büyük şehirlerde hiç kalkmamış böyle büyük beşerî hisleri nasıl hatırlıyor ve içime nasıl bir ateş düşürüyorsun bilsen.

Yarın her şey bitecek, Ankara’da katmer yok. Gözleme var kafeteryalarda. Alan alır. Alamayanı düşünen olmaz. Kimsenin aklına alamayanların da olabileceği gelmez. Ya kokunun hakkı? Nefsi köreلسin diye, kendi parçasından bir lokma veren olur mu?

Ayşe İLKER Bir Başka Seveda

3.2.2.17.2. Gül Baba’nın Gülleri

Fatih Sultan Mehmet’in yerine geçen oğlu ikinci Bayezit avdan dönüyordu ve yorgundu. Bir an önce saraya varıp dinlenmeyi düşünürken atını durdurdu, havayı kokladı ve derin derin nefes alıp ferahladıktan sonra sordu:

-Bu güzel kokular da nereden gelir böyle?

Yanındaki vezirlerden biri cevap verdi:

-Devletlû padişahım! İstanbul kuşatmasına katılan gazilerimizden tabiat âşığı biri vardır ki ona Gül Baba derler. Ak sakallı, nur yüzlü bir ihtiyardır. Şu yamaçları güllerle ve dahi türlü çiçeklerle donattı. Bu hoş kokular onun bahçesinden gelmektedir.

Padişah, vezirin anlattıklarını tebessümle dinliyordu. Sözlerini bitirince kararını bildirdi:

-Merhum babamın bu gazi askerini ziyaret etmek isterim!

Artık yorgunluklar unutulmuştu. Gül Bbaba’nın kulübesine doğru yürüdüler. Kulübeye doğru yaklaştıkça gül kokuları artıyor, insanın gözü gönlü açılıyordu. Değerli misafirlerin geldiğini gören Gül Baba koştu, onları kapıda karşıladı. Padişah, daha atından inmeden sordu:

-Savaşta bastığı yeri sarsan, barışta ise oturduğu yeri gül bahçesine çeviren yiğit asker, selâm sana!

Gül Baba mahcup olmuştu; güçlkle konuşabildi:

-Sizden böyle iltifatlar görmek bizim için ne büyükşereftir sultanım, sağ olun!

-Sen ki İstanbul'u fetheden ordunun bir neferi olarak şereflerin en büyüğünü almışsın Gül Baba. O büyük şerefin yanında bizim sözlerimizin hükmü mü olur?

Gül Baba tebessümle başını öne eğerken padişah, atından indi ve Gül Baba'nın kulübesine girdi. Gül Baba'nın gösterdiği mindere bağdaş kurup oturdu ve onun kendi elleriyle pişirdiği kahveyi yudumlayıp yorgunluğunu giderdi. Sonra da şöyle bir teklifte bulundu:

-Dilersen seni saraya alayım. Artık çalışma da yaşlılık devrini dinlenerek geçir!

-Sağ olun sultanım! Burada oturmak benim için daha iyi. Ama bir iyilik yapmak istersen, şu kulübemin bulunduğu yere bir mektep medrese yaptır ki memleketimizin çocukları ilim irfan öğrensinler!

Gül Baba'nın sözleri padişahı çok duygulandırmıştı. Yerinden kalkarken onu mutlu edecek cevabı verdi:

-Gönlün rahat olsun Gül Baba, dilediğin olacaktır!

Sonra bahçeyi gezdiler...

Padişah gülleri okşuyor, eğilip kokluyor ve yanındakilerle konuşuyordu. Bu arada Gül Baba da özenle seçtiği gülleri koparıp demet yapıyordu. Padişah ayrılırken ona bir demet sarı, bir demet de kırmızı gül verdi. Padişah gülleri alıp kokladı, bağrına bastı ve atını sürüp gitti.

Kısa zaman sonra ise, Gül Baba'nın kulübesi yıkıldı ve oraya büyük bir bina yapıldı. Zaman içerisinde okul oldu, hastane oldu ama hep insanlığa hizmet etti. 1868 yılında "Mekteb-i Sultanî" adıyla yeni bir kimliğe bürünen okul, Cumhuriyet Döneminde de "Galatasaray Lisesi" adını aldı.

Gül Baba'nın Sultan İkinci Bayezit'e verdiği o güzel kokulu sarı ve kırmızı güller önce bu lisenin, sonra da Galatasaray Spor Kulübünün sembolü oldu.

Gül Baba'nın türbesi bugün de orada, okulun bahçesindeki yeşillikler arasında duruyor ve ziyaretçilerinden fatihalar bekliyor. **Dr. Bahattin ERGEZER** Türk Tarihinden

3.2.2.17.3. Hayat Ne Tatlı

Damlalar

Temmuz, öğle vakti. Komşuda bir kadın sesi...Neye bağırdığı anlaşılmıyor.

Belki çocuğuna haykırıyor. Müezzinin duvarlarından tahtaboşa bir kedi atladı. Birkaç ev ötede bir tavuk gıdaklıyor, bir horoz da ona yardım ediyor, sanki dem tutuyor!

Hafız Nuri Efendi, kapının arkasından şemsiyesini aldı, yavaşça sokağa çıktı. Neden? Bir işi mi var? Birini mi görecek? Hiçbir işi yok. Hiç çıkmasa da olabilirdi. Ancak çıkmış bulundu. Ayakları onu dört yol ağzına doğru götürdü. Bir yanında bakkal, bir yanında tekkenin mezarlık duvarı, karşısında iki evin arasında bir boş arsadan demir yolu görünüyordu. Bu boş arsacıkta yan yatırılmış bir bayram salıncağı duruyor. Evlerden birinin kamburlaşmış belini üç uzun direk desteklemişler. Birdenbire bir gürültü duyuldu. Tren geliyor. Edirne'den gelen bir yük treni, yerleri sarsarak evleri sarsarak hızla geçip gidiyor. Baş döndürücü bir geçiş. İki evin arasındaki dar aralıktan, vagonların geçtiği görülüyor! Geçti, geçti, sonra birdenbire bitti. Ooooooh!... Nuri Efendi rahatsız olmuştu. Edirne'den İstanbul'a kadar gelmişsin, Sirkeci kaç adımlık yer! Şöyle yavaş yavaş, kâmil kâmil gitse olmaz mı?... Deli gibi, sanki kelle götürüyor.

Hafız Nuri Efendi, köşeye dayanmış duruyordu. Birdenbire yanında birini gördü. Kavafın Şükrü...Arka sokaktan mı çıktı?... Nuri Efendi'ye:

-Birini mi bekliyorsun, diye sordu.

-Yooooooooook!...

-E, duracak mısın, diye sordu.

-Bilmem, duruyorum işte...

-Gelirsen gel. Seni Kumkapı'ya götüreyim.

Nuri boynunu büktü.

-Gidelim dersin gidelim, dedi.

-Yürü, gezmiş olursun.

Yürüdüler. Karşı kaldırıma geçtiler, sağdaki sokağa saptılar, demir yoluna çıktılar. Şükrü:

-Sen gidedur, ben sana yetişirim, dedi. Oradaki odun deposuna girdi.

Hafız Nuri Efendi yürüdü. Şemsiyesine dayanarak iki yandaki bostanlara, marullara, salatalara bakarak yürüyor. Tren sesi işitince arkasını dönüp bekliyor, sonra sako omuzlarına asılıyor, fesi terden yıpışıyor ancak o aldırıyor, yürüyordu. Geçitten

geçerek mahalle içinden istasyonun arkasını dolaştı, yeniden demir yoluna çıkacağı yerde mahallelerinin kömürçüsü Halil ile karşılaştılar.

-Hayrola Nuri Efendi, nereye?

-Valla bilmeme, işte öyle gidiyorum...

Arkasına dönüp bakarak:

-Şükrü gelecekti, gelmedi.

Halil sordu:

-Hangi Şükrü?

-Kavafın Şükrü!

-Bir yere mi gideceksiniz?

-Yooo, öyle gidelim dediydi de...Gelmedi.

Halil:

-Bırak canım, dedi. Şükrü'nün ipiyle kuyuya inilir mi? Kim bilir nereye takılmıştır? Ben mahalleye gidiyorum, hadi, dön gidelim.

Nuri Efendi boynunu büktü.

-Olur, dönelim dedi.

Döndüler. Halil, kömür almaya gelip de pazarlığı yapamadığını anlatmaya başlamış ve daha on beş adım atmamışlardı ki arkadan Halil'i çağırdılar. Bu çağrılıştan bozulan pazarlığın düzeleceğini anlayan Halil döndü, Hafız Nuri Efendi'ye:

-Sen, dedi, gidedur. Ben yetişirim.

Nuri Efendi yürüdü. Geldiği yolu tutturup gene tek başına mahallelerinin kapısı önüne kadar geldi.

"Eve dönsem..." diye düşündü. Artık ikinci vakti. Akşam oluyor. Köşeden geçerken bakkaldan ekmeğini aldı, eve gitti. Annesi kapının ipini çekti. Mangalda pişen yemeğin kokusu bütün evi bürümüştü. Odasına çıktı, gecelik entarisini, Şam hırkasını giydi, pencerenin önüne oturdu. Akşam satıcıları geçiyor, mahe, allee akşam rengi çöküyordu. Skağın köşesinden bir çocuk:

-Hayriiii! Gel. Annem seni çağırıyor, diye kardeşine sesleniyor.

Bir kız çocuğu, elinde bir deste maydonoz, takunyalarını tıkırdatarak geçiyor. Komşu Gaffar'ın oğlu, iki boş küfeyi bostan kapısından sokmaya uğraşıyor. İki hanım, belli ki uzakça bir yere gitmiş ve geç kalmışlardı, hızlı hızlı eve dönüyorlar. Mutfakta annesinin takunyalarla dolaştığı duyuluyor... "Hayat, ne tatlı şey!..." diye düşündü. İnsanın ömrü olmalı da yaşamalı...

Memduh Şevket ESENDAL

Mendil Altında

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.17.4. Karacahisar'ın Fethi

Karacahisar bir aydan beri muhasara altında idi. Fakat kesin bir sonuç alınamamıştı. Tekfur, kuşatmanın böyle uzayıp gitmesinden ümitlenmişti.

-Türklerin gözlerini korkutmak lâzım, diyordu.

Rumlar ilk saldırılarını şafak vakti yaptılar. Ancak Türklerin değil, kendilerinin gözleri korktu. Bunu ikinci ve üçüncü çıkış izledi. Rum silâhşörleri, Türklerin ordugâhına kadar sokuldular. Osman Bey, plânını değiştirdi, düşman dışarıya çıkıp hücumla geçtiği zaman geriye çekilecekti. Bundan cesaret alacak olan tekfur, daha büyük birlikleri dışarıya çıkaracak, bu suretle kalede daha az kuvvet kalacaktı. Osman Bey de, kale dışındaki savaşı akşam karanlığına kadar uzatacak ve sonra hiç savaşa sokmadığı güçlü bir müfrezeyi kale kapısına karşı, sağdan ve soldan hücumla geçirecekti. İçerideki Rumlar, kapının savunmasına koştukları sırada açığöz, cesur ve mahir dilâverlerini muhtelif noktalardan duvarları aşmak için ileri sürecekti.

-Eğer bir aksilik olmazsa, zafere ulaşabiliriz, diyordu.

Osman Bey aldanmamıştı. Yeni bir iki çıkış hareketinde Türklerin geri çekildiklerini sanan Karacahisar tekfur, uğradığı insan kaybına önem vermeden üç günde bir, çoğunlukla akşama doğru, silâhşörlerini kapıdan çıkarıyordu. Hisara dönen silâhşörler, özellikler İznikliler, Türklerin sıkı bir mücadeleye dayanamayarak kaçtıklarını ısrarla söylemişler ve buna birçok kimseyi de inandırmışlardı.

Karacahisar tekfur, artık Türkleri kuşatmadan vazgeçirmeyi değil, onları kale önünde kesin bir yenilgiye uğratmayı düşünüyordu.

* * *

Bir Pazar günü idi, Osman Bey:

-Bu bizim için, tarihimiz için, pek mutlu bir gün olacaktır, diyordu.

Beklenen taarruz ikindi namazından sonra başladı. Kalenin büyük kapısı birdenbire açılarak Rum silâhşörleri bir sel gibi akmaya başladılar ve ciddi bir direnme ile karşılaşmadan Türk ordugâhına kadar yaklaştılar. Osman Bey askerlerini sür'atle yaydı, hazırlanan plân dahilinde savaşa soktu. Cenk başlamıştı. Türkler, kasten çekingen dövüşüyorlar, zaman kazanmaya çalışıyorlardı. Burçların birinden savaşı seyreden tekfurun sevincimden ağzı kulaklarına varıyordu.

-Mutlu gün zaferle bitmek üzeredir, diyordu.

Hava yavaş yavaş kararıyordu. Osman Beyin kale duvarlarında akisler yapan gür sesi bir anda savaş alanını doldurdu:

-Koman bahadırlarım, ha koman ha!

Türkler, derhâl karşı hücumla geçerek, düşmana saldırdılar. Naralar birbirini kovalıyor, feryatlar birbirine karışıyordu. Düşman neye uğradığını şaşırmişti. Sanki bir saat önce dövüştükleri Türkler bunlar değildi. Osman Bey, evvelce hazırlanan beş yüz dilâverle hattı yarmış, kapıya doğru yıldırım sür'atiyle koşmaya başlamıştı. Bunun farkına geç varan müdafiler, kapıyı kapamaya vakit bulamamışlar, fakat Türkleri kapının tam önünde karşılamışlardı. Buradaki mücadele daha korkunç oluyordu. Osman Bey, yanında bulunanların:

-Aman beyzadem kendini koru!

Gibi uyarılarına pek aldırıyor, oradan oraya koşuyor, bir an önce içeriye girebilmek için, bütün tehlikeleri göze alıyordu. Karanlık iyiden iyiye bastırılmıştı. Dışarıdaki bin beş yüz Rum silâhşörü de sekiz yüz Türk savaşçısı ile baş edemiyor, iki ateş arasında kalmaktan korkarak, geriye de dönemiyordu. Osman Beyin yakın silâh arkadaşları merdivenleri dayamışlar, onlar da etrafa velvele vererek içeriye atlamışlardı.

Kalenin içinden ve dışından sıkıştırılmış olan düşman, Türklerin saldırılarına önce inatla karşı koymak istemiş, fakat Türk kılıçları altında perişan olmuştu. Bir saatlik kanlı ve korkunç mücadeleden sonra kapıdaki direnme kırılmış. Osman Bey:

-Mutlu gün zaferle bitti, Tanrı'ya şükürler olsun!

Diyerek, yana meş'alelerin ışıkları altında kaleye girmişti. Karacahisar ikinci kez fethedilmişti.

Feridun Fazıl TÜLBENTÇİ

Kahramanlar Geçiyor

(Kısaltılmıştır.)

SERBEST OKUMA

3.2.2.17.5. Çekirgeler

Bu güzel ülkede hâllerinden memnun, barışsever, sıhhatli, güneş yanığı insanlar yaşar. Bu ülkenin bir köyünde zengin bir çiftlikte büyük bir düğün vardı. Herkes neşe içindeydi. Akşama doğru neşe artacak, köyün meydanlığında gençler oynayacaklardı. Anneler kucaklarında çocuklarıyla gelmişlerdi. Çalgıcılar sazlarını akort ediyorlardı. Tam o sırada bir adam parmağıyla gökyüzünün güneş yönünü işaret ederek: “Bakın!... Şu siyah buluta bakın.” dedi. “Bu gece fırtına kopacak!”

İhtiyaradam başını sallayarak: “Bu mevsimde hiç fırtına olmaz.” dedi. “Hem bugün esen rüzgâr yağmur getirmez.”

“O hâlde bu bulut nedir? ” diye bir genç sordu. Herkes buluta bakıyor; fakat onun ne getirdiğini hiç kimse bilmiyordu. Bu bulut, her zamanki bulutlardan daha kalın ve ağır görünüyordu. Toprağın hemen üzerinden başlıyor, ta gökyüzüne erişiyordu. Gittikçe yaklaşıyor, yaklaştıkça da büyüyordu. Seyredenler etrafın gittikçe Karadığını fark ettiler. “Bu nedir? Bu nedir?” diye birbirlerine soruyorlardı. Çocuklar bağırıyorlar, kadınlar korkuyorlardı. Erkeklerin çehreleri ciddilemişti.

Bulut gittikçe büyüyor, yaklaşıyordu. Nihayet güneşi de kapladı. Her taraf kapkaranlık oldu. Ormanda ötüşen kuşlar susmuşlar; insanlar korku içindeydiler.

Birden küçük bir çocuk: “Bakın, buluttan bir şey düştü.” diye bağırdı.

Çocuk elinde bir çekirge tutuyordu. Herkes ne olduğunu görmek için çocuğun etrafın üşüştü. Fakat o anda başka çekirgeler de düşmeye başladı. Kara bulut acayip gürültüler ve haşırtılarla yere çöküyordu.

Herkes elleriyle başını tutarak böcekleri üzerinden silkelemeye başladı. Kadınlar ve çocuklar bağırıyor, erkekler sopalarını çekirgelere savurarak basıp ezmeye çalışıyorlardı. Fakat acayip bir sağanak hâlinde gökten durmadan çekirge yağıyordu.

Herkes ne yapacağını bilmeden bağırıp çağırıyor, evine koşuyordu. Fakat evlerin içi daha da kötü bir hâldeydi. Çekirgeler kuyulara, çeşmeler düşüyor; bacalardan . açık pencerelerden odaların içine giriyorlardı. Sokulmadıkları bir karış yer bile kalmamıştı.

Sağanak tam iki saat sürdü. Sonra gökyüzü tekrar açıldı ve güneş göründü. Fakat her yer çekirge sürüleriyle örtülmüştü. Çekirgeler ağaçların dallarına asılmışlardı. Dallar onların yükü altında bükülüp kırılıyordu. Hayvanlar, kemirecek bir şey bulamayınca taşlara dişlerini geçiriyor; insanların, köpeklerin, tavukların üzerine sıçrayıp tırmanıyorlar; nereden bir yaprak, bir sap bulurlarsa hemen yiyip bitiriyorlardı.

Köylüler ne yapacaklarını şaşırdılar. Tepeler çıkıp bereketli tarlalarının hâlini seyre koyuldular. Her taraf kalın bir çekirge tabakasıyla kaplıydı. Başlarını gökyüzüne kaldırdıkları zaman ufukta yeni bir kara bulut daha gördüler. Bu da birincisi kadar kalın ve karaydı. Köylüler akıllarını başlarına toplamaya vakit bulamadanyeni bir çekirge sağanğı başladı.

Köylüler evlerine kapanıp ümitsiz bir hâlde ne yapacaklarını düşünmeye başladılar. Sonra yine dışarıya fırladılar, ağaçların dallarını kırdılar ve çekirgelere vurmaya koyuldular. Nihayet yorgunluktan kollarını kımıldatamayacak hâle geldikleri zaman, yerde milyonlarca çekirge ölüsü vardı. Fakat daha milyonlarca ve milyarlarca çekirge etrafta kaynaşıyor, sıçırıyor ve önüne geleni yiyip bitiriyordu.

Köylüler mçekirgelerin en çok toplandığı yerlerde otları tutuşturdular. Ateş çatırdamaya, alevler yükselmeye başladı. Alevler arasında çekirgelerin yanarken çıkardıkları çatırdılar duyuluyordu. Fakat bu çare de para etmedi. Milyonlarca çekirge, alevlerin üzerinden sıçrayıp yanmayan yerlerde oburluklarına devam ettiler.

Felâket tam seki gün sürdü. Artık yiyecek hiçbir şey kalmamıştı. Sürü yerden kalktı, yine büyük bir kara bulut hâlinde havada toplandı ve denizin üzerinden kuzeye doğru uzaklaştı.

Karl EWALD (Karl EVALD)

Tabiat Ana Anlatıyor

(Çev: Beyhan ECZACIBAŞI)

3.2.2.18. İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Yıldırım Yayınları

3.2.2.18.1. Keramet

Yangın yarım saatten beri devam ediyordu. Ama mahallede oturanlar, iki ev sonra söneceğine inanıyorlardı. Çünkü bir ulu ermişin türbesi vardı. O tutuşmazdı. Şiddetli bir güney yeli esiyor, alevleri, kıvılcımlar saçan tahta parçalarını, türbenin üzerine, türbenin altındaki evlerin çatılarına fırlatıyordu. İtfaiye bölüğü, tulumbarlar son çabalarını harcıyordu. Polisler çevreyi sarmışlar, kaçırılan eşyanın yağmasına olanak vermiyorlardı.

Çiroz Ahmet, çevresine bir göz gezdirdi. Bu, kaşarlanmış bir külhan beydi. Onca, yangın demek, vurgun demektir. Ama mahalle çok yoksuldu. Biliyordu ki, şu yanan zavallı kulübenin içinde yatak-yorgandan başka bir şey yoktu. Oysa vurgunda kural, “yükte hafif, pahada ağır şeyleri” bulmaktır. “Allah belâsını versin! Yararsız yangın!” diye başını salladı. Herkes türbenin önüne toplanmıştı.

“Buraya gelince söner!” diyorlardı.

Çiroz Ahmet, yeşil boyalı türbenin penceresine sokuldu. Kör bir kandilin hafifçe aydınlattığı sandukaya baktı. Baş ucunda iki büyük şamdan duruyordu.

Sandukanın iki yanında iki seccade yayılı idi. Açık rahlelerde büyük kutsal kitaplar yan gelmiş yatıyorlardı.

Çiroz Ahmet, ucuza düşürülmüş mal karşısında parlayan bir Yahudi gözüyle bunlara baktı. Kısaca bir hesap yaptı. İçinden, “Şamdan onar liradan yirmi... Seccadeler on beşerden otuz... Kitaplar mutlaka yazmadır. Yirmi de onlara de! Etti yetmiş...” dedi.

Yeşil boyalı kapıya gitti. Çiroz, kemikli omuzlarıyla bu kapının dayanıklılığını yokladı. Sonra kilidine baktı. Yavaş yavaş dayanmaya başladı. Halk yangınla uğraşıyordu. Çiroz Ahmet son derece güçlüydü; hani o yalnız külhan beylerine özgü, pazısız, çalışmadan, spor yapmadan edinilmiş, gizli, olağanüstü güç... Dayandıkça kapı çitirdamaya başladı. En sonunda küt etti açıldı. Çiroz’un içeri girince ilk işi, kör kandili üflemek oldu. Ama alacağı şeyler ne kadar pahada ağır ise de yükte öyle pek hafif değildi. Kafası hemen bir vurgun olânı kurmaya başladı. Plân kafasında oluştuğu Çiroz sonucu beklemiyor, bir yandan da ayrıntılarını uyguluyordu.

Şamdanların mumlarını çıkarıp yere attı. Rahlelerdeki kitapları alıp, hepsini

Belinden çıkardığı Trablus kuşağına sardı. Sonra biraz durdu, burnunu kaşdı. Yavaşçacık seccadeleri topladı; bunları atın üzerine çul vurur gibi, sandukanın sırtına örttü. Şimdi kapıdan çıkmak gerekiyordu. Ama dışarısı doluydu. Sandukaya dayandı. Biraz düşündü. Kavuk da bırakılacak bir şey değildi, üzerinde sırmalı bir çevre vardı. Sanduka birden bire kaydı. Çiroz Ahmet düşmemek için toplandı. Acaba ermiş diriliyor muydu? Durdu, baktı, gülümsedi. “Vay canına, yere çakılı değilmiş be!” dedi. eğildi, altına bakmak için sandukayı kaldırdı. Oldukça hafifti. İnce tahtadan yapılmış, üstüne yeşil çuha kaplanmıştı. Kafasındaki “çıkış plânı” tamamlandı. Kitaplarla şamdanları kucakladı. Sandukanın altına girdi. Yavaş yavaş yürüdü, durdu. Sandukanın altından elini çıkarıp yavaşça kapıyı açtı. Soldan caddeye çıkılıyordu. Yakalanmak olasılığı vardı. Sağ yandaki sokak oldukça boştu. Herkes o yana birikmişti. Çiroz Ahmet, sandukanın altında uzun süre düşünmedi. Paldır küldür kapıdan çıktı. Gürültüye başını çeviren halk şaşırdı. Herkes olduğu yerde kaldı. İşte ermiş kalkmış yürüyordu. Tulumbarlar durdu. Şiddetle esen yel birdenbire kesildi. İtfaiye erleri, korkularından ellerindeki baltaları, kancaları, hortumları düşürdüler.

Sanduka yangına doğru yürüdü. İki yana açılıp yol veren halk, korkudan titriyordu. Sanduka sallan sallana aralarından geçti, karanlıklarda kayboldu.

Türbeden önceki iki ev de ateşten kurtulmuştu. Yanmayıp ermişten yoksun kalan türbe, yine mahalledeki kutsallığını sürdürdü. Yalnız, dua edenler, yüzlerini eskisi gibi artık boş binaya çevirmiyorlar, güneye bakıyorlar, “İki gözüm, yangın gecesi bu yöne gitti!” diyorlardı.

Ömer SEYFETTİN

(Ömer Seyfettin'den Seçmeler, 1978)

3.2.2.18.2. Son Kuşlar

Kış, Ada'nın her tarafında yerleşebilmek için rüzgârlarını poyraz, yıldız poyraz, maestro, gün doğusu, kara yel hâlinde seferber ettiği zaman; öteki yakada yaz daha pılısını pirtısını toplamamış, bir kenara, oldukça mahzun bir göçmen gibi oturmuştur.

Yazın daha parça parça, lime lime, bohça bohça eşyalarıyla gitmek için fazla telaş etmediği Ada'nın bu yakasında hiç ev yoktur. Yalnız bir tek kır kahvesi vardır.

Vaktiyle bu Ada'ya, bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı. İki senedir gelmiyorlar. Belki geliyorlar da ben farkına varmıyorum.

Sonbahara doğru birtakım insanların, çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, pislik renginde acayip çomaklar vardı. Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları bir ufacık ağacın altına çığırtkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler; çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş, çoluklu çocuklu kocaman adamlar bir müddet beklerler; sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken, birer damlacık etleriyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlar ve hemen canlı canlı yolarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocukları bu işe seferber eden de oydu, ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde bir adamdı. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü,

delikleri kapanıp açılan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

O esmerle sarışın arası isketelerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilâvın hazzıyla pırıl pırıl yanan krom dişleriyle nasıl koparırdı kuşun imiğini, bir görseydiniz...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu da severdi hani. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, Karamanlı ağzı konuşuşuna basit ama hesaplı fikirlerine, iki kadeh atmışsa yine basit, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz. Kendi hâlinde işi yolunda, hesaplı yaşayan binbir tanesinden bir tanesiydi.

Ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça mülâyim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gök yüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kısırdı. Esmer lekelerin Adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görecektse gözünü kırpar, gökyüzünü işaret çakar:

-Bizim pilâvlıklar geldi! derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunca aldandıklarına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir; poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar; günün birinde, teşrinlerin sonlarına doğru ılık, hiç rüzgârsız, parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbül günlerde, o en çığırkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırır; bir tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gök yüzüne birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o güzel günlerini pencereden görür görmez, Konstantin Efendi'in bulunabileceği sırtları

hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş cıvıltısını duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar, koca yemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca insana sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, müzik, mesut insanlarla dolu, anlaşılmış, açsız, kavgasız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette, kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle şeyler düşünecektir. Konstantin Efendi mani oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kimbilir?

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gök yüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak.

Sait Faik ABASIYANIK

(Son Kuşlar, 1956)

3.2.2.18.3. Yeni Bir İcat

Rahat bir işim, sıcak bir odam var. Fakat ne çare ki karşıdaki koltuktan misafir hiç eksik olmuyor. Yalnız ısınıp dinlenmekle, bedava kahve ve sigara içmekle yetinseler, pek de o kadar şikâyet etmeyeceğim. Fakat beni lâfa da tutuyorlar. Aksi gibi, hem yüzü yumuşak hem de konuşmayı çok seven bir adamım. Onun için, onlar lâf söylerken surat asmayı başaramıyorum. İşler de yüzüstü kalıyor.

Bir gün bu durumdan, bir arkadaşına şikâyet ettim:

Sobayı odadan kaldırırsam, çöp gibi adamım, iki günde gürlük giderim. İşimi bırakarak seyyar bir müfettişliğe filân geçsem, sokaklarda sürekli taban tepmeye gücüm yok. Ne yapacağımı şaşırdım, dedim.

O, bana şöyle bir akıl verdi:

Ben, mizah gazetelerinin birinde bir hikâye okumuştum. Saygısız misafirlerden pek canı yanmış bir memur, saat gibi bir kere kuruldu mu üç gün işleyen bir âlet icat etmiş. Bu âlet, misafirlerin karşısından ikişer dakika ara ile şöyle bir takım levhalar geçiriyormuş:

“Vakit nakittir!”

“Bir iş adamını uzun zaman meşgul etmek doğru değildir!”

“Sözünüz uzamaya başladı!”

“Karşınızdakinin nezaketini kötüye kullanıyorsunuz!”

“Siz söz anlamaz mısınız!”

Bu levhalar, iltifatı perde perde artırarak, “İllâllah, sen ne saygısız insanmışsın!”a kadar varıyormuş. Her halde ikinci, üçüncü levhadan sonra karşısında oturmaya devam edecek kadar ruhsuz ve saygısız bir insan düşünülemez. Olsa bile, artık bu insan hakarete hak kazanmış demektir. Ben bir saatçi tanıyorum. Sanırım ki sana kolayca ve ucuza böyle bir âlet yapabilir.

Arkadaşımın bu sözleri beni uzun uzun düşündürdü. Sonuçta, “Adam sen de, benden çok önemli ve pek çok nezaketli bir takım kimseler, İş zamanında bizi meşgul etmeyiniz!” şeklinde levhalar asmıyorlar mı? Benim yapacağım şey, görüle görüle etkisi kalmayan bu levhaların bir başka şeklinden oluşacak.” dedim ve işe giriştim.

Âleti kurduğum gün, gediklilerden biri, âdeti üzerine gelip koltuğuna kuruldu. Kahvesini ısmarladı. Paketimden aldığı sigarayı yaktı. Aradan iki dakika geçmişti ki, bizim “Vakit nakittir!” levhası kendini gösterdi. O, hayretle sordu:

Bu ne ? ...

Ben, mahcubiyetle cevap verdim:

Şey... İşte öyle bir âlet! ...

İki dakika sonra ikinci levha: “Bir iş adamını uzun zaman meşgul etmek doğru değildir!”

Misafir, bu sefer işi anlar gibi oldu.

Yine bir iki dakika sonra üçüncü levha: “Karşınızdakinin nezaketini kötüye kullanıyorsunuz!”

Adamcağız, bu defa sitemli bir bakışla sordu:

Bu ihtar bize mi ?

Çaresiz:

Estağfurullah! Ne mümkün, dedim.

Bu söz onu tatmin etti. O kadar ki, “Sözünüz uzamaya başladı!” uyarısı geldiği vakit gülmeye başladı:

Vallahi gayet iyi düşünmüşsün! Çok ağır ama, bizde öyle saygısızlar vardır ki, buna bile aldırılmazlar sanırım.

“Siz söz anlamaz mısınız ?”

Misafir yine bir kahkaha attı:

Yahu biz can ciğer arkadaşız!... Şunun benimle ilgili olmadığını bildiğim hâlde, yine heyecanlanıyorum.

Levhalar birer birer döne döne, “İllallah sen ne saygısız insanmışsın! Artık defolup gitsene!... ” levhasına kadar geldi. Sonra tekrar, “Vakit nakittir!” diye yeniden başladı.

İşte teklifsiz misafirlerden birinden aldığım sonuç. Gelelim şimdi resmîlere...

İş takibi için odama ara sıra ismini bile bilmediğim bir adam gelir giderdi. O gün, bu adam alışkanlıklarının tersine biraz dinlenmek için izin istedi.

Buyurun, dedim. Bir çeyrek kadar oturdu. Sonra gitmek için ayağa kalktığı vakit dedi ki:

Beyefendi, affedersiniz, sizi fazla meşgul ettim! Fakat saygısızları kaçırmak için icat ettiğiniz âlet dikkatimi çekti. Bendeniz bir adamım, levhaların hepsini okumadan ayrılamadım. Cidden çok güzel bir icat, Allaha ısmarladık!...

O gün, bildik bilmedik birçok kimse icadımı görmeye geldi. Akşam üstü âleti hemen yerinden kaldırıp dolaba kapadığımı söylemeye bilmem gerek var mı? Her icat, her memlekette aynı başarıyla uygulanamıyor.

Reşat Nuri GÜNTEKİN
(Olağan İşler, 1979)

SERBEST OKUMA PARÇASI

3.2.2.18.4. Üç Arkadaş

Beş, altı, yedi yaşında üç kafadar, üçü de Sütlüceli’ydi. Sütlüce’den bıkmışlardı.

Üçünün annesi de işçiydi. Sabahın çok erken saatlerinde evden çıkar, ilerine Gider, gecenin geç saatlerinde işten dönerlerdi.

Üçünün de babası yoktu, görememişlerdi, bilmiyorlardı. Yalnız ara sıra duyarlardı ki, bir zamanlar onların da babaları varmış. Pek ahım şahım babalar değillermiş ama, ama ne de olsa baba... Evin içine sigara dumanları salarak küfreder, para buldukça kafayı çeker, türkü söylerlermiş.

Her ne hâl ise... Babaları var veya yok, önemli değil. Ama hep aynı gök, aynı sokaklar, aynı arsa... Sözün kısası, bıkmış usanmışlardı Sütlüce’den!

O sabah gene arsada buluştular. En büyük ve kuvvetlileri Kocakafa Sait'ti; ama en açık gözleri de ortanca Makara Hasan'dı.

Hasan:

-Ulan! dedi, bu Sütlüce'den de bıktık artık değil mi?

En küçükleri Hidayet:

-Bıktık! cevabını verdi.

Kocakafa Sait, iri kulaklı başını salladı.

Makara Hasan'ın gözleri parlıyordu.

-Ben Kadıköy'e bile gittim! dedi. Annemin hanımlarının sokağına...

-Senin annenin hanımları mı var?

-Var tabî. Bana şeker bile verdiler. Kadıköy öyle güzel ki, görseniz, bayılırsınız! Burası ne? Sütlüce...

Kocakafa Sait, paslı bir tel parçasıyla toprağı kazmaktaydı.

Hidayet:

-Benim de, diye mırıldandı.

Makara Hasan:

-Tabî, dedi. Herkesin annesinin hanımı olmaz ki...

Kocakafa Sait, önündeki işiyle uğraşırken:

-Ben Kadıköy'ü görmedim, dedi.

-Senin annenin de hanımları olsaydı...

-Sen benden daha mı kuvvetlisin?

-Değilim ama, senden daha iyi koşarım!

Makara Hasan, dişlerinin arasından fırt diye tükürdü.

Hidayet:

-Sen şimdi annen olmadan Kadıköy'e gidebilir misin? diye sordu.

-Tabiî gidebilirim, gidemeyecek ne var? Bin vapura, köprüde in, ordan bin Kadıköy vapuruna, yallah!

Kocakafa Sait başını kaldırdı, önce Hasan'a baktı, sonra Hidayet'e, sonra gene Hasan'a, daha sonra da elindeki paslı tele. Teli fırlatıp kalktı.

-Gidelim be!

-Gidelim!

Hidayet:

-Annenin hanımlarının evini bulabilir misin orada? dedi.

-Bulamayacak ne var? Annemle öyle güzel yemekler yedik ki... Kapıyı çalarım annem burada mı? diye sorarım.

Kocakafa Sait:

-Niye?

-Numaradan... Yok, derler. Üşüdüm, derim. Isın, derler. Arkadaşlarım da var, derim. Onlar da gelsin, derler. (Gözlerindeki pırıltı alev halini aldı.) Siz de gelirsiniz. Onların beyaz beyaz tabakları var. Yemeklerini masada, çatal, bıçak, kaşıkla yiyorlar... Siz de çatalla yiyeceksiniz. Elle yemek ayıp.

Kocakafa Sait:

-Çatalla yeriz! dedi.

-Börekleri de vardır belki, belki de aşureleri!

-Pastaları yahut da, değil mi?

-Sorarlarsa, ne babamız ne de annemiz var deyin...

Kocakafa Sait:

-Benim annem var! dedi.

-Nah ulan be!... Biliyoruz olduğunu.

-Tütünde çalışıyor benim annem, Cibali'de...

-Biliyoruz be!... Yuh be!... Acırlar, para verirler enayi!

-Annem yok dersem, para mı verirler?

-Para verirler tabii...

-Benim annem yok!

-Aferin! Ne annemiz var, ne de babamız deyin, öksüzüz deyin...

-Ben ne deyim?

-Sen de ne annem var, ne babam de.

-Derim, eh!...

-İkiniz birden demeyin. Kime sorarlarsa o söylesin, öteki sussun... İkiniz birden söylerseniz, belki de vermekten vazgeçerler.

Kocakafa Sait.

-Benim annem yok! dedi. Hasan!... Benim annem var ama, mahsustan yok değil mi? Para versinler diye. Yoksa benim annem var, Cibali'de.

-Biliyoruz be, sende!...

-Benim annem var ama, mahsustan yok!

-Benim annem yok diyeceğim, değil mi Hasan?

-Aferin!

-Ama var, Cibali'de, tütünde...

-Of be yahu!...

Hidayet:

-Biz yemek yerken, bize bakarlar mı? diye sordu.

-Kim?

-Annemin hanımları...

-Bakmazlar. Onların odaları var, biz yemeği mutfakta yiyeceğiz, yahut da yemek odasında, masada.

Kocakafa Sait:

-Benim annem yok! diye söylendi.

-... ?

Vapur geliyordu. İskeleye koştular. Vapur yolcu bıraktı, yolcu aldı. Üç kafadar da yolcularla birlikte vapura girdiler. Ancak, hemencecik keşfedilerek iskeleye geri çıkarıldılar.

Kocakafa Sait:

-Artık benim annem var, değil mi Hasan? diye sordu.

Hasan ağlayacak kadar hırslıydı:

-Allah senin de belânı versin, annenin de! dedi.

Beriki:

-Ben senden kuvvetliyim ama, dedi.

Vapur kirli sularda uzaklaşıyordu.

Orhan KEMAL

(ArslanTomson, 1992)

3.2.2.18.5. Ödlek

Birkaç gün önce, evde çocuklarıma ders veren öğretmen hanımı çalışma odama çağırılmışım.

“Otur Julia Vassilyevna (Julya Vassilyevna).” dedim. “Aramızdaki hesabı kapatalım. Her ne kadar şu anda paraya ihtiyacın varsa da, merasimde bekler gibi bekleyeceğini ve bir türlü kendiliğinden gelip istemeyeceğini biliyorum. Neyse, gelelim hesabımıza: Ayda otuz rubleye anlaşıştık.”

“Kırk.”

“Hayır, otuz. Not etmiştim, çok iyi aklımda. Hem ben öğretmenlere her zaman ayda otuz ruble öderim. Bu duruma göre, sen buraya geleli iki ay oluyor, dolayısıyla...”

“İki ay, beş gün...”

“Tam tamamına iki ay. İşe başladığın günü bilhassa not etmiştim. Bu demektir ki ayda otuz ruble kazanmışsın. Fakat sen, iki aydan Pazar günlerini çık... Biliyorsun ki pazarları Kolya’ya bir şey öğretmedin, sadece beraber yürüyüşlere çıktınız. Üç de tatil günü...”

Julia Vassilyevna kızgınlıktan kıpkırmızı kesildi ve öfkeden, iki eliyle sıkı sıkıya entarisine yapıştı, fakat hepsi bu kadar. Tek bir çıt dahi çıkarmadı.

“Dokuz Pazar, üç tatil günü yani on iki rubleyi çık. Dört gün Kolya hastaydı, dolayısıyla ders falan vermedin, zaten o sıralarda Vanya’yla uğraşıyordun. Üç gün de bir diş ağrısı yüzünden çalışmamıştın ve karım sana öğleden sonraları istirahat etmen için izin vermişti. On iki, yedi daha, on dokuz. Altmıştan çıkar. Ne kalır ?... Kırk bir ruble. Tamam mı?” Julia Vassilyevna’nın sol gözü kızarmış, yaşla dolmaya başlamıştı bile. Çenesi hafifçe titriyordu. Sinirli sinirli öksürdü, hızla burnunu sildi. Fakat hepsi bu kadar. Tek bir çıt yok.

“Yıl başına yakın bir gün, bir çay bardağı ve bir de tabak kırmıştın. Bunlar için de iki ruble çıkar. Çay bardağı dededen kalma antika olduğu için iki rubleden çok fazla ederdi ama, neyse, boş ver. İşin sonunda ben ne zaman zararlı çıkmadım ki!... İhmalkârlığın yüzünden, Kolya bir gün ağaca tırmanmış ve ceketini yırtmıştı. Onun için de on ruble say. Gene senin dikkatsizliğin yüzünden, hizmetçi kız, Vanya’nın ayakkabılarını çalmıştı. Evde bütün olup bitenleri dikkatle izlemen lâzım. Sana bunun için para veriyoruz. Dolayısıyla beş ruble daha çık. Ocak ayının onunda sana on ruble vermiştim.” “Hayır, böyle bir şey yapmadınız.” diye Julia Vassilyevna zorla yutkunarak cevap verdi.

“Not etmiştim. Yanlış olmasına imkân yok.”

“Şey... peki öyleyse.”

“Kırk birden yirmi yedi çıkar, kalır sana on dört.”

Kızcağızın şimdi iki gözü birden gözyaşlarıyla dolmuştu. Küçücük şirin burnunun altında da ter damlacıkları belirmeye başlamıştı. Zavallı kız!

“Şimdiye kadar bana bir kere para verildi.” diye titreyen sesiyle konuştu. “O da sizin karınız tarafından. Hepsi üç ruble fazla değil.”

“Sahi mi? Görüyor musun, ben onu not etmemişim! On dörtten üç daha çıkar... Kalır on bir. Al azizim, işte paran: Üç, beş, dokuz, on bir. Tamam mı?”

On bir rublesini de avucuna koydum. Uzandı, aldı ve titreyen parmaklarıyla cebine sokuşturdu.

“Mersi” diye boğuk bir sesle fısıldadı.

Aniden yerimden fırladım ve başladım odanın içinde bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye. Asabım son derece bozulmuş, kan tepeme çıkmıştı. Kızgın kızgın:

“Ne için bu mersi ?” diye sordum.

“Verdiğiniz para için.”

“Hakkını yediğimi sen de bal gibi biliyorsun. Aman yarabbi ne biçim insansın sen, görmüyor musun ki seni göz göre göre soydum! Daha ötesi var mı bunun, paranı çaldım ve sen hâlâ “mersi diyorsun!”

“Bundan önce çalıştığım yerlerde hiç vermemişlerdi!”

“Hiç mi vermemişlerdi? Şaşmaya da lüzum yok ya! Bana gelince sana ufak bir şaka yaptım, ders olsun, öğrenesin diye bu insafsızca yolu seçtim... Merak etme, seksen rublenin hepsini de sana vereceğim! Al işte, hepsi zarfın içinde seni bekliyor... Fakat bir insanın bu kadar pısrık olabileceğine de hâlâ inanamıyorum! Niçin hakkını aramıyorsun? Neden haksızlığa baş kaldırmıyorsun? Dünya da bu kadar yüreksiz, tabansız olmak mümkün mü? Bu kadar ödlele olmak?...”

Acı bir tebessüm dudaklarının kenarında kıvrıldı. Yüzündeki ifade “mümkün” diyordu. Kendisine zalim bir yoldan ufak bir ders verdiğim için özür diledim ve o hâlâ şaşkın şaşkın bakınırken, eline seksen rubleyi sıkıştırdım. O yine her zamanki “mersi”siyle mırıldanır gibi üst üste defalarca teşekkür etti ve odadan çıktı. Arkasından bakarken kendi kendime düşünüyordum: “Şu dünya da zayıfları ezmek ne kadar kolay!

Anton ÇEHOV (Hikâyeler, 1970)

3.2.2.19. İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 8, Elit Yayıncılık

olacağımız yoktu. Bunca yıl öğretmenlik ettim. Şu emeklilik yaşıma kadar başımızı sokacak bir ev sahibi olamadım. Razi Bey bizim hanımın eniştesi olur.

Uyanık, girişken bir müteahhit. Ayvalık dolaylarında kırk sekiz dönümlük araziyi tarla fiyatına kapatıp iki ortağı ile bir kooperatif kurmuşlar. Parselleyip eşe dosta satıyorlar. Allah razı olsun, bize de bir hisse düştü. Tabî kooperatif evlerini Razi Beyle ortakları inşa edecek. Ayrıca da oradan sebeplenecekler. Helâl olsun. Her hissedardan yüzer bin lira peşin isteniyor. Kalanı, ayda beşer yüz liradan altı yılda ödenecek.

Kırdık, sardık. Hanımın dükkânını, benim devlet tahvillerimi sattık. Yüz bini borç harç ödedik. Öbür hissedarlar da ununu elemiş eleğini asmış, efendiden emekliden kimseler. Razi Bey ve ortakları şantiyelerini kurdular. İnşaat malzemesi depo edildi. İrgatlar üşüşürüldü. Temeller kazılmaya başlandı. Buraya kadar iyi hoş. Bir sabah posta başı çıkageldi:

“Sizin arsadan iri iri taşlar çıkıyor bey.” dedi.

“Altın madeni çıkacak değil ya. Bundan tabî ne olabilir.” dedim.

“Öyle rastgele taş değil. Siz bir gelip görün.”

Gittim, gördüm. Dikdörtgen şeklinde bir tarafı yassı, öbür yanı eğri büğrü taşlar. “Önemli değil.” dedim. Ayrı koyun. İnşaat işe yarayabilir. Onlar gittikten sonra bir keser alıp taşlardan birini şöyle bir kazıyayım dedim ki, ne göreyim. Şaheser bir rölyef. Çocuğunu göğsüne bastırmış bir kadın. Olur, olur. Bizim Ege kıyıları antika eser doludur.

Akşam, durumu karıma açtım:

“Bunlar asariatika taşlar olabilir.” dedim. “Müze müdiresi Şükran Hanıma bir göstersek.”

“Hadi hadi, icat çıkarma kuzum.” dedi.

Sabah sabah Razi Bey çıkageldi.

“Hayrola Sunuhi Bey”, dedi. “Asarı antika bulmuşsun arsada...”

Alaycı ifadesini beğenmedim.

“Müze müdiresi Şükran Hanıma göstereceğim.” dedim.

“Şükran Tur izinli, Silifke’de. Yaz sonu gelecek. Ondan önce bir ben göreyim şunları hele.” dedi. götürdüm gördü, evirdi çevirdi. Yüzündeki alaycı ifade uçtu kaşlar çatıldı.

“Boş ver.” dedi. Asarı antika filân değil bunlar. Tut ki asarı antika olmuş, sana mı düştü tasası yani...”

O gittikten sonra karıma:

“Sen mi yetiştirdin Razi Beye bunu? ” dedim.

“Ne yapayım bir çılgınlık yapmandan korktum.” dedi.

“Şu hale bakın. Buna çılgınlık diyor. Evin içindeki, evin içinde kalmalı.”

“Eniştem yabancı mı ayol?”

Geceyi sıkıntılı geçirdim. Sabahleyin baş ağrısı ile kaktım.

“İnsan bu yaştan sonra ne için yaşar? Rahat etmek için yaşar. Vicdanı rahatsız olan rahat edebilir mi?”

“Emekli oldun, hâlâ ders vermekten vazgeçmiyorsun. Bırak şu kafa ütölemeyi.”

“Evet belki önce yemek, içmek, uyumak için yaşar. Ama bunlar bitince başka özlemlere uzanır insan. Ölümsüzleşmek için yaşar. Ölüme kafa tutabilmek için de zavallının iki imkânı vardır. Ya çocuk sahibi olup adını, soyunu idame ettirmek, yahut Şeyh Galip gibi ölmez mısralar söylemek ya da yeryüzüne herhangi bir şekilde imzasını atmak. Bu da nasıl olur? Yüzyıllar berisinden yüzyıllar ötesine seslenen bir şaheserle olur. Bak, firavunlar ehramları neden yaptırmışlar? Babil Kulesi neden inşa edildi? İskender’le, Napolyon neden dünyayı fethettiler? Mimar Sinan, Süleymaniye’yi neden dikti?

“Onların hepsinin başını sokacak bir evleri vardı.” dedi bizimki. “Sen, bugüne kadar ev sahibi oldun mu? Hatice’yi bırak, neticeye bak sen. Başım ağrıyor zaten. O kadar hevesli isen, git turist rehberi yazıl.”

Baktım, bizimkine sanatın ölümsüzlüğünü anlatmak deveye hendek atlatmaktan daha güç. Sustum. Bütün gece de bir uyudum, bir uyandım. Düşüme, İskender girdi, Sinan girdi. İşin tuhafı, Sinan sanat tarihi kitaplarındaki resmine hiç benzemiyordu.

Ertesi gün iri kıyım Nuri İskeçe ve komiser emeklisi Sırrı Erdem yoluma çıktılar.

Nuri İskeçe burnundan soluyordu:

“Kasabada zırva bir tevatür dolaşıyor.” dedi. “Yok bizim kooperatif bölgesinde bir asarı antika mı bulunmuş ne?”

Dikkat buyuruluyor mu, adamlar daha doğru dürüst “asarıatika” diyemiyorlar.

“Ben, henüz kimseye bir şey söylemedim.” dedim.

“Biri söylemiş ki duyulmuş.”

Sonra uzun bir off çekti. Başını sağa sola belki on kere çevirip “lâhavle” çekti.

“Bir daha asarı antika lâfı eden olursa hiç şakam yok kan çıkar.” dedi. “Biz bu işe tam on beş milyon para yatırmışız. Yok bu işin şakası.” Ta gözümün içine kanlı gözleriyle bakıp “Belki Razi söylemiştir. Dün kahvede tabancamın üstüne yemin ettim.” dedi ve gitti.

Resmen şantaj. Gözdağı.

Razi uzaktan bizi gözlüyormuş. Uçtu geldi. Koluma girdi.

“Boş ver sen Nuri’yi.” dedi. “Ama dün kahvede görmeliydin. Sırrı ile eline yapışmasak tabancasını ateşleyecekti.”

Sırrı da lâfa karıştı:

“Önemli olan Nuri’nin tepkisi değil de hepimizin menfaati. Değil mi kardeşim.”

Arada, ben ciddi bir böbrek iltihabı geçirdim. İyileştiğimde Gandi’ye dönmüştüm. İki ay sonra inşaat bitti. Nuri İskeçe’nin verdiği gözdağı ile kasabada asariatika lâfı da pek duyulmadı. Ne de olsa komşu olup yaşayacağız. Gerginliğe, dargınlığa gerek var mı? Ne demişler ev alma, komşu al, diye. Asıl olan dirlik, düzenliktir. Şunun şurasında hepimiz kaç günlük mihmanız ki dünya da? Geçende, darısı dostlar başında, Sırrı Erden kızını everdi. Düğünde, Razi Bey, Nuri İskeçe ve Gavsı Bey koluma girdiler.

“Bir hiç yüzünden dalaşıyorduk neredeyse” dediler. “Neyse geçti, hepsi unutuldu.”

“Geçmesine geçti de, benim dediğim haksız değildi. İnsan ne için yaşar?”

“Yüzyılların berisinden yüzyılların ötesine seslenebilmek için.” diye karım benim sesimi ve konuşma tarzımı taklit ederek atıldı.

Razi Bey Nuri İskeçe’ye baktı. Nuri İskeçe bizim hanıma göz kırptı. Gavsı Bey, “Sen yine meraklanma.” dedi. “Yüzyılların berisinden yüzyılların ötesine seslenen o şaheserleri biz ne attık, ne sattık, ne de kırıp parçaladık. Çok emniyetli bir yerde duruyorlar.”

“Nerde?” dedim.

Razi Bey gururla atıldı:

“Kooperatif evlerinin ortak fosseptiğinin duvarlarını onlarla ördük.”

“Ne!” diye bağırırmışım. “Yazıklar olsun size.”

Gavsı Bey gururla atıldı:

“İşte şimdi çok ayıp ettin.” dedi. “O kadarcık sanat saygısı, izar ve insaf, müsaade et bizde de olsun biraz. O güzelim asariantika kabartmaların yüzlerini ters çevirdik. Sen hiç merak etme. Yüz tarafları torağa, yine sonsuza bakıyor!”

“E pes yani.” dedim.

Başka ne diyebilirim ki.

Hayatımda en çok kullandığım sözcük “pes”tir.

Tek heceli, kolay.

İnsanların bir derece içini boşaltmaya da yarar.

Haldun TANER

Yalıda Sabah

3.2.2.19.2. Kefil

Meroz, elbisesinin altında bir hançer saklayarak Sirakuza Kralı Denis’in yanına sokuldu. Koruyucular hemen kendisini yakalayarak zincire vurdular. Kral öfkeyle sordu:

-Bu hançerle ne yapacaktın? Söyle bakalım!

-Şehri bir zalimden kurtaracaktım.

-Bu arzunun cezasını darağacında göreceksin.

-Ölüme hazırım. Af ve aman dilemiyorum. Yalnız bana küçük bir lütufta bulun: Kız kardeşimle nişanlısını evlendirmek üzere üç günlük mühlet istiyorum. Arkadaşım bana kefil olacak ve eğer sözümde durmazsam, öcünü ondan alabileceksin.

Kral kızgın bir alayla güldü ve biraz düşündükten sonra yanıt verdi:

-Sana üç gün müsaade ediyorum. Fakat bilmiş ol ki bu müddet bittiği zaman görünmediğin takdirde arkadaşın senin yerine geçecek ve ben seninle ödeşmiş olacağım.

Meroz arkadaşına koştu:

-Kral benim talihsiz teşebbüsümün darağacı üzerinde cezalandırılmasını istiyor. Bununla beraber, kız kardeşimin düğününde bulunmak üzere bana üç gün müsaade ediyor. Ben dönünceye kadar onun yanında kefilim ol!

Arkadaşı hiç sesini çıkarmadan onu kucakladı, kendini zalim krala teslim gitti. Meroz, oradan ayrıldı.

Fakat sürekli bir yağmur çabuk yürümesine mâni oluyordu. Geçtiği dağlarda kaynaklar sel hâline gelmiş, dereler ırmak hâlini almıştı. Yolcu değneğine dayana

dayana bir ırmağın kenarına geldiği zaman, büyüyen suların iki kıyıyı birleştiren köprüyü kırıp götürdüğünü ve kemerleri yıldırım gürültüsüyle harap etmekte olduğunu gördü. Böyle bir engel karşısında ümitsizliğe düşerek kıyıda çırpınmaya, sabırsız bakışlarla uzakları süzmeye başladı. Gitmek istediği yere onu geçirmek için kendisini tehlikeye atacak hiçbir kayık, yaklaşan bir gemi görünmüyor ve sular gittikçe deniz gibi kabarıyordu. Kıyıya düştü ve ellerini göklere kaldırarak ağlamaya başladı:

-Ah Allah'ım, bu kükreyen suları sakinleştir! Zaman geçiyor. Güneş tam tepemize geliyor. Eğer biraz daha ufka yaklaşırsa arkadaşımı kurtarmak için çok geç kalacağım.

Dalgalar kızgınlığı arttırmaktan başka bir şey yapmıyordu. Sular suları itiyor, saatler geçiyordu. Meroz artık tereddüt etmedi, hemen coşkunu ırmağın ortasına atıldı. Sularla çetin bir savaş yaptı ve zaferi kazandı.

Karşı kıyıya geçince Allah'a şükrederek yürüyüşünü hızlandırmaya başladı. Birdenbire, ormanın en sık yerinden kana susamış bir eşkıya sürüsü çıkararak üzerine atıldılar ve korkutucu topuzlarla yolunu kestiler.

-Benden ne istiyorsunuz? Hayatımdan başka bir şeyim yok. onu da krala ve kurtarmaya koştüğüm arkadaşına borçluyum.

Meroz kendisine yaklaşan bir topuzu yakaladı. Üç haydudu vurarak yere serdi. Ötekiler kaçtılar.

Yakıcı bir güneş. Meroz yorgunluktan kırılan dizlerinin vücudunun altından kaçtığını hissediyordu.

-Ne işitiyorum? Bu güzel sesi çıkaran acaba bu dere mi?

Durarak dinledi. Yanındaki taşlıktan neşeli bir kaynak fişkırıyordu. Sevincinden sarhoş olan yolcu eğildi ve yanan vücudunu serinletti.

Güneş şimdi bakışlarını yapraklar arasından uzatarak yol boyunca dev gibi gölgelerle ağaç şekilleri işliyordu. İki yolcu geçti. Meroz onlardan hemen uzaklaştı. Fakat aralarında bir şey konuştuklarını işitmişti:

-Şu anda onu darağacına çekiyorlar!

Yetişmemek ihtimali Meroz'a kanat verdi ve korku kendisini kamçılıdı. Nihayet, uzaktan batan güneş altında Sirakuza şehrinin kuleleri görüldü. Çok geçmeden evinin sadık bekçisi Flostratus'a tesadüf etti. Hemen tanıdı ve titredi:

-Kaç! Artık arkadaşını kurtarmanın zamanı geçti. Hiç olmazsa kendi canını kurtar. Şu dakikada o can veriyor. Her an hiç ümidini kaybetmeden seni bekliyordu ve zalimin alayları sana olan itimadını sarsmamıştı.

-Pekâlâ, mademki onu kurtaramayacağım, hiç olmazsa onun felâketini paylaşmalıyım. O kanlı zalim, bir dost bir dosta ihanet etti, demesin. Bir yerine iki kişiyi kurban ederek fazilete daha çok inansın.

Meroz, şehrin kapılarına geldiği zaman güneş batıyordu. Darağacını ve etrafında halkı gördü. Arkadaşını, asmak için bir ipe takmışlar henüz kaldırıyorlardı.

-Dur cellât! İşte ben geldim. Bu adam benim kefilimdir.

Halk hayret içinde kaldı. İki arkadaş yarı sevinç içinde kucaklaştılar. Hiç kimse bu manzara karşısında duygusuz kalamazdı. Kral bile bu parlak haberi heyecanla öğrendi ve ikisini de huzuruna getirtti. Uzun müddet hayretle seyrettikten sonra:

-Hareketiniz kalbimi size bağladı, dedi. Demek ki mertlik ve dostluk bağlılığı boş sözcükler değilmiş. Şimdi benim de sizden bir rica var. Beni de dostluğunuza kabul edin ve üçümüzün kalbi bundan sonra bir olsun.

Friedrich van SCHILLER

(Friederik van Şiller)

Konuşmak ve Yazmak Sanatı

3.2.2.19.3. Bir Karpuz Sergisi

(Yazar, sıkıldıkça cami avlusuna gezmeye gider. Orada bir dilenci ile karşılaşır ve ona para verir. Dilenci elini öpünce konuşmaya başlarlar. Yazar, ne zaman gitse dilenciye cami avlusunda görür. Dilenci ile yazar arasında bir arkadaşlık başlar. Dilenci, yazara karpuz sergisi açma isteğini anlatır.)

O kadar birbirimize alışmıştık. Arka üstü yatardı. Ellerini, dumanlı kumral saçlarının döküldüğü ense çukuruna kenetlerdi. Gündüz, yıldızları görür gibi, gökyüzünde düşünürdü. Kafası ticarî entrikalarla doluydu. Şimdi cebinde parası vardı. Çalışmak istiyordu. Yazdı. Bir karpuz sergisi açabilmek için projeler yapmakta idi. Cins karpuzlar rüyalarına giriyordu. Ama çalışmamak! Başlayan yazın bütün güzelliğini görebilmek arzusu iradesiyle çarpışmıyordu bile. Arzusu iradesini almış, beraber olmuşlar, dost olmuşlardı. Birlikte idiler. Bütün gün ayrılmıyorlardı. Yalnız rüyalarında birbirlerinden bir lâhza ayrılıp tokalaşıyorlardı.

...

Ertesi gün onu gene bir kubbenin altında elleri ensesinde arka üstü düşünür bulurdum.

-Çıracak yarın hazır, derdi.

Ağustosun öyle bir günündeydi ki, yaprak oynamıyor. Çok berrak ve sıcak hava, sesleri uzaklardan bize getiriyor, tâ Kumkapı sahillerinde yıkanan insanları düşündürüyordu.

-Haydi gidelim Kumkapı'ya, dedim; bir kenarda yıkanırız.

-Ben sabahleyin gittim, dedi. Sen istersen git, banyo yap, gel. Ben çırağı bekliyorum.

-Paralar, dedim.

-Bitti mi, dedi.

-Bende metelik yok.

-Bana verdiğin para duruyor, dedi; bu para bize yeter de artar bile.

Ben, Kumkapı sahiline yollandım. O arka üstü yattığı yerden sağ tarafına döndü. Gözlerini kapadı.

Ben, bir minare gölgesinden güneşe doğru adımlarımı ağırlaştırırken arkamdan bağırdı:

-Hacı Bey! dedi. Yarın sabah altı buçukta Beyazıt havuzunun kenarında ol.

-Olur, olur.

Sat ona doğru Süleymaniye'nin avlusuna vardığım zaman kimsecikler yoktu. Bir adam güneşin altında soyunmuş, çamaşırlarında bir şeyler arıyordu.

O zannettim. Değildi. Akşama doğru idi. Sundurmanın önünde düşünmekle uyumak arası bir hâlde meltem çıkmasını bekliyordum. Ter içinde gözüktü. Tıraş olmuştu. Siyah bir fanilâ giymişti.

-Niçin altı buçukta gelmedin, dedi.

Beni uykumdan çekip alarak sürükledi. Karpuz sergisine vardığımız zaman, güneş altında bu kadar hızlı yürümekten şakaklarım zonkluyor, vücudum çoktan beri akmamış bir terle yumuşamış, kaşınıyordu. Pis bir hasırın üzerine kırk elli tane karpuz dizilmişti. Küçük, hakikaten duman gibi kara saçlı tuhaf bir çocuk, bu küçük karpuzların önünde haykırıyordu:

-Çeyreğe!... Çeyreğe!... Elini mi kestin baba!... Param olsa da bende yesem!...

Karpuzların bazılarını nereden düştüğü meçhul bir güneş vuruyor, sokağın başından bir vantilâtörden eser gibi bir meltem esiyordu.

-İşte, dedi bizim sergi de böyle olacak.

Sonra indiğimiz yokuşu ağır ağır çıktık. Kararan güne karşı bir karpuz sergisini düşündük:

Bir karpuzun üzerine mumu yakardık. Mum kara ve kocaman karpuzun üstünde ağustos gecelerini salları dururdu. Çırağımız önce küçük, hurda bir karpuzu kesmiş, yemiş; sonra kocaman bir karpuzla başını koymuş uyumuş olurdu. Arkadaşım hâlâ Tekirdağları kara beneklerden, kara benekleri alacalardan, vodinaları topatanlardan ayırırdı. Bazen bir Kırkağaç kavununu eline alır, bana döner:

-Bir başka cins Kırkağaç, derdi: Bunu ayrı koyalım. Bu kışa dayanır. Kışın bile çürümez, yumuşamaz. İçi buz tutar. Kışın soba kenarında bunu kesmek lâzımdır. Ilık suya koymalı bir müddet, ılık suda kaldıktan sonra kesip yemelidir. Tadına doyum olmaz.

Sonra her iş biter. Simsiyah külhanbey gömleğini çıkarır, bir Yeniciami gömleği giyiverirdi. Ceketini serginin tahtasına çakılmış çividen alır, omuzlarına bırakır:

-Haydi gidelim, derdi. Köprüden biraz vapurları seyredelim. Hem hava almış oluruz.

Sait Faik ABASIYANIK

Seçme Öyküler

3.2.2.19.4. Kazılık Kara Oğlu Yeğenek Boyu

(Kazılık Koca, Bayındır Handan Düzmürd Kalesi'ne akın için izin alır.

Adamlarıyla birlikte Düzmürd Kalesi'ne gider ve savaş başlar. Düzmürd Kalesi'nin komutanı ile Kazılık Koca dövüşür. Kazılık Koca yenilir ve esir düşer. Aradan yıllar geçer. Kazılık Kocanın oğlu Yeğenek büyür, güçlü kuvvetli bir yiğit olur. Çevresindekiler ondan, babasını esir düştüğünü saklarlar.)

Günlerden bir gün Yeğenek oturup beylerle sohbet ederken Kara Güne, oğlu Budak ile uzlaşamadı, birbirlerine söz atıştılar. Budak der:

Burada niye lâf vuruyorsun? Mademki er diliyorsun, varır babanı kurtarsana, on altı yıldır tutsaktır, dedi.

Yeğenek bu haberi işitince yüreği oynadı, kara bağı sarsıldı. Kalktı, Bayındır Hanın huzuruna vardı, yüzünü yere koydu, der:

Sabah aydınlığında sapa yerde dikilende ak otağı
 Atlas ile yapılanda gök sayvanlı
 Tavla tavla çekilende şahbaz atlı
 Çağırıp yardım verende bol çavuşlu
 Yıkandığında yağ dökülen bol nimetli

Ben babamı öldü sanırdım, bilmezdim, şimdi bildim ki kâfire tutsak imiş.
 Devletli başın için medet! Bana asker ver, beni babamın tutsak olduğu kaleye gönder,
 dedi.

(Bayındır Han, Yeğenek'in isteğini yerine getirir. Yeğenek, Düzmürd Kalesi'ne
 gitmek için hazırlıklara başlar. Hazırlıklar sürerken dayısını rüyasında görür.)

Dayısı, Yeğenek'e şöyle der:

Gittiğimde yel yetişmezdi yedi vurgunum

Yedi bayırın kurduna benzerdi yiğitlerim

Yedi kişiyle kurulurdu benim yayım

Kayın dalı tüylerinden som altınlı benim okum

Yel esti, yağmur yağdı, yükü koptu.

Yedi kez vardım, o kaleyi alamadım, geri döndüm

Benden daha er çıkmayasın, Yeğenek'im dön, dedi. Yeğenek düşünde dayısına
 der:

Kalkıp da dayı, yerinden doğrulduğunda,

Ala gözlü bey yiğitleri yanına almadın.

Adı belli yiğitlerle sen at sürmedin.

Beş akçeli süvarileri yoldaş ettin.

Onun için o kaleyi sen alamadın.

demiş. Yeğenek yine der:

Kese kese yemeğe yahni güzel,

Kırış gününde komutan daha güzel,

Dayım geldiğinde dursa devlet güzel,

Bildiğini unutmasa akıl güzel.

Hasmından dönmese, kaçmasa erlik güzel.

(Yeğenek, dayısını da alarak Düzmürd Kalesi'ne gider. Direk Tekür Yeğenek'in arkadaşlarından yirmi dört beyi yener. Yeğenek, Tanrı'ya sığınarak Direk Tekür'e saldırır ve onu yener.)

Kâfirler bunu görürler ve kavga bitti diye, tutsak olan Kazılık Kocayı salıverirler.

-Hey... bey yiğitler! Kâfiri kim öldürdü? diye söylemiş, görelim hanım, ne söylemiş:

Kazılık Koca der:

Develerin dışısını yüklü koydum

Erkek midir, dişi midir, onu bilsem

Kara ilimin koyununu gebe koydum

Koç mudur, koyun mudur, onu bilsem

Ala gözlü güzel helâlimi gebe koydum

Erkek midir, kız mıdır, onu bilsem

Bre bey yiğitler, haber bana,

Yaradanın aşkına

dedi. Yeğenek burada söylemiş, görelim Hanım, ne söylemiş:

Develerin dışısını yüklü koydun erkek oldu.

Kara ilde koyununu yüklü koydun koç oldu.

Ala gözlü güzel helâlini yüklü koydun aslan oldu.

dedi.

Yeğenek, babasıyla görüştü, ondan sonra öteki beyler görüştü. Sonra, hep birlikte beyler, kaleye yürüyüş ettiler, yağmaladılar.

Babasıyla Yeğenek gizli yaka tutup sarmaştılar. İki özlemli birbirleriyle buluştular, ıssız yerin kurdu gibi uluştular, Tanrı'ya şükürler kıldılar.

Dedem Korkut gelerek boy boyladı, soy soyladı. "Bu Oğuznâme, Yeğenek'in olsun." dedi.

Adnan BİNYAZAR

Dede Korkut Kitabı (Kısaltılmıştır.)

3.2.2.20. İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, Koza Yayın Dağıtım

3.2.2.20.1. Uzun Kavak

Durmuş dayı kaşlarını çatmıştı. Yüzü karanlıktı.

-Ben ölmeden kestirmem Bekir Çavuş, dedi. Öleyim de öyle kesin.

-Emme bu hayırlı bir iş Durmuş dayı. Köyün köprüsüne öz yapacağız. Gelen geçen dua edecek. Tam senin kavağın yeri. Bizi eli boş çevirme.

-Öyle emme ben öleyim de öyle kesin.

-Olmaz Durmuş dayı, çocuk gibi konuşma. Köprü bu yıl yapılacak. İki uzun öz lâzım. Baktık, düşündük, seninkinden uygunu yok. İster parayla sat, ister hayrına ver.

Muhtar Bekir Çavuş üsteledi:

-Ne diyorsun Durmuş dayı? Verecek misin, söyle de gidelim?

-Ne deyim oğul, siz bilirsiniz...

-Olur mu canım, mal senin Durmuş dayı. Verirsen alacağız, zorla değil.

Ömer, oturduğu yerde kımıldandı. Muhtara, “Üstelemeyin.” der gibi göz kırptı. “Sonra razı ederiz onu, üzülme.”

-Peki, biz gidelim. Hadi hoşça kal...

Durmuş dayı cevap vermedi. Duymamış gibiydi. Başı yerde düşünüyordu. Ömer, onları uğurlamak için dışarı çıktı.

-Kusura bakmayın, dedi. Çocuklaştı iyice. Kavak kesilince kendisinin de öleceğini sanıyor.

-Yaa, niye?

-Öyle işte, inanmış. Her zaman söyler durur. “Bu kavakla birlikte öleceğim.” der.

-Kesmeyelim öyleyse.

-Yok canım, keseriz boş ver. Aslında köprüye vermek istiyor. En uygunu da bu. Emme ben öleyim de kesin, diyor. Pek sever nedense. O kavağa vurgun. Yaz kış görmeden edemez. Bağçadaki öbür ağaçların hepsi bir yana, bu bir yana. Ne zaman bu bağçaya gitse, başını kaldırır, uzun uzun bakar. Dibine varır, gezinir. Eliyle okşar. Öyle düşkün o kavağa nedense. Sat diye çok gelen oldu, satmadı. Bize de her gün tembih eder, “Aman satmayın, ben ölmeden kesmeyin.” diye.

-Ne edeceğiz peki?

-Keseriz canım. Haberi olmadan gider keseriz. Köprüye vermek istiyor zati. Biraz üzülür, küser emme sonunda alışır.

-Sen onunla bir daha konuş, dedi muhtar. Bütün köylü bir olmuş, senden bu kavağı istiyor de. Köprünün hayrı sana yeter de. Hacca gitmiş gibi olacaksın de. Biz onun yerine beş kavak diker, büyütürüz de. Gönlünü et işte. Hadi hoşça kal.

-Güle güle, kusura bakmayın.

İçeri girdi. Babası ocak başında hâlâ düşünüyordu. Sinmiş ufalmış gibiydi. Neden sonra başını kaldırdı.

-Kesin Ömer, dedi. Kavağı kesin de köprüye ver oğlum. İşe yarasın.

Sesi ağlamaklıydı.

-Peki baba, dedi Ömer.

Başka bir şey konuşmadılar. Akşam yemeğinden sonra ocak başındaki yerine oturdu, kara kara düşünmeye başladı. Hep yere bakıyordu. Hiç kımıldamıyordu.

Durmuş dayı, gözlerini ocağa dikti. Yanan kütüğün ateşine bakıp uzun düşüncelere daldı. Kendi kendine eriyor, tükeniyordu sanki.

Geç yattı. Gene de uyuyamadı. Birkaç yıl önce ölen karısını düşündü. Onunla konuştu kendi kendine.

-Yaa karı, dedi. Kavağı da kesiyorlar. Bir o kaldıydı. O da devrilecek. Hiç yaşıttım, akranım kalmadı. Köy değişti. İnsanlar değişti. Sen de yoksun. Gayri benim yaşamam fazla. Tadı tuzu kalmadı dünyanın. Şurada, kapının önünde dikilir, bakardım, derenin içinde onu görürdüm. Bir o kalmıştı eski günlerimizden. Büyük oğlumun doğduğu gün dikmiştim. Senle ben birlikte büyüttük onu. Ellerimizle suladık, dibini kabarttık. Her yıl yeşermesini izledik. Fidanken ağaç yaptık. Köyün en uzun selvi kavağı oldu. İşteee... onu da kesecekler şimdi.

Durmuş dayı, yavaş yavaş kendinden geçti ve uyudu. Sabahleyin, Durmuş

dayıyı ölü buldular. Cenazeyi kaldırdıktan sonra kavağı kesmeye gittiler.

Talip APAYDIN

Koca Taş

(Kısaltılarak düzenlenmiştir.)

3.2.2.20.2. Cici Semer

Eşeklerin tümü bir araya gelmişler. Kimi anırmış, kimi tozlu bir yer bulup Debelenmiş. Kimisi de bulduğu karpuz kabuğunu kemirmiş. Sonra oturmuşlar, şundan bundan konuşmaya başlamışlar. Ama genç eşekler, yaşlı eşeklere saygılı. Yaşlı eşekler

konusurken genç eşekler söze karışmıyor, onları dinliyorlarmış. Yaşlı eşeğin biri yıllar önce nasıl tozlu bir yer bulup debelendiğini ballandıra ballandıra anlatmış.

Daha sonra söz semerlere gelmiş. Her eşek kendi semeriyle övünmüş:

-Vallahi benim semerimin dünya da bir eşi daha yoktur.

-Senin semerin benimkinin yanında ne ki? Benim semerim kaymak gibi. Sahibim üzerime iki çuval atsa bile tınmıyorum. Bakın şu sırtıma, hiç yağır görebilecek misiniz?

Ötekiler bağırılmışlar:

-Bizim de yağırımız yok, bizim de yağırımız yok.

En yaşlı eşek:

-Susun bakalım! diye bağırmış. Hiçbirimizin sırtında yağır yok; çünkü hepimizin semerini yapan aynı adam, aynı usta.

Gerçekten o ülkede tüm semerleri aynı usta yaparmış. Yaptığı semer eşeğin sırtına hokka gibi otururmuş. Çünkü semerci bilimsel çalışmış. Semer dikeceği eşeğin ölçüsünü almadan dünya da semer yapmazmış.

Ne yazık ki bir süre sonra semer ustası ölüvermiş! Yeni bir semer ustası bulunmuş. Eski ustanın dükkânına yerleşmiş, kurmuş tezgâhını, yapmış reklâmını:

-Bir semer dikerim ki ben, öteki usta benim yanımda hiç kalır! Semerin tahta omurgasını erikten, yanlarını cevizden yaparım. Altına astar geçirir, kurdeleler takarım. Kolanı ince kıldan, atkıyı has pamuktan bağlarım...

İlk kez, genç bir eşeğin sahibi bu yeni semerciye, semer ısmarlamış.

-Hay hay! demiş yeni usta.

Geçmiş eşeğin karşısına şöyle bir bakmış:

-Gel yarın al, demiş.

-Ölçü falan almayacak mısın?

Gülmüş yeni usta:

-Ben işimin o denli eriyim ki ölçü almama falan gerek yok. Benim yaptığım semer hokka gibi oturacak göreceksiniz.

Görmüşler! Eşeğin sırtı iki günde yağır olmuş. Tüm eşekler, genç eşeğin başına birikmişler, yağıra bakmışlar.

-Vah vah, demişler.

Genç eşek:

-Merak etmeyin, çok yakında aynı şey sizin de başınıza gelecek!... demiş.

Eskimiş semerler, yaptırılmış yeni semerler; eskimiş semerler, yaptırılmış semerler. Tüm eşeklerin her yanı yağıra kesmiş.

Ülkede yağırsız eşek kalmadıktan sonra, en yaşlı eşek:

-Arkadaşlar demiş, bu böyle olmaz... Ne yapalım, ne edelim bu ustadan kurtulmaya bakalım.

Öteki eşekler bağırılmışlar:

-Peki, ne yapalım?

Yaşlı eşek:

-Miting yapalım, demiş. Yeni semer ustasını istenmeyen adam, ilân edelim.

Tüm eşekler, yeni semer ustasının dükkânına doğru yürümeye başlamışlar.

-Yeni ustayı istemeyiz, biz bu semeri giymeyiz!

-Sırtımız yağır oldu, ustamız sağır oldu!

-Yağırda sinek çok, semerde hiç insaf yok!

Semercinin dükkânının önüne toplanmışlar, hep bir ağızdan bağırmaya başlamışlar.

Genç eşek, geriden hızlı hızlı koşmuş gelmiş, olanca sesiyle bağırılmış:

-Arkadaşlar, sevgili arkadaşlar, dinleyin beni... Arkadaşlar biz semerle de semerciyle de boşuna uğraşıyoruz... Biz eşek olduktan sonra bize semer vuran çok olur... Onun için eşeklikten kurtulalım...

Muzaffer İZGÜ

Dayak Birincisi

(Kısaltılarak düzenlenmiştir.)

3.2.2.20.3. Uşun Koca Oğlu Seğrek Hikâyesi

Hanım hey! Oğuz zamanında Uşun Koca derler bir kişi vardı. Ömründe iki oğlu vardı. Ulu oğlunun adı Eğrek idi. Bahadır, deli, vahşi yiğit idi. Bayındır Hanın divanına ne zaman isterse varır gelirdi. Beylerbeyi olan Kazan divanında buna hiç kapı baca yoktu. Beyleri çiğneyip Kazan'ın önüne otururdu. Kimseye dönüp bakmazdı.

Meğer hanım, gine bir gün beyleri çiğneyip oturunca, Ters-Uzamış derlerdi, Oğuzların içinde bir yiğit vardı:

-Bire Uşun Koca-Oğlu, bu oturan beylerin her biri oturduğu yeri kılıcının emeğiyle almıştır. Bre sen baş mı kestir? Kan mı döktün? Aç mı doyurdun? Yalınca mı donattın? dedi.

Eğrek:

-Bire Ters-Uzamış, baş kesip kan dökmek hüner midir? dedi.

Ters-Uzamış:

-Evet hünerdir ya! dedi.

Ters-Uzamış'ın sözü Eğrek'e işledi, kalktı. Kazan Beyden akın diledi. Kazan Bey akın verdi.

(Yiğitlik göstererek kendini kanıtlamak isteyen Eğrek, adamlarıyla yola çıkar. Ancak düşmanın tuzağına düşerek yakalanır. Tutsak edilir ve zindana konur. Aradan zaman geçer. Eğrek'in kardeşi Seğrek büyür. Fakat düşman elinde bir ağabeyinin olduğunu ona kimse söylemez. Bir gün, küçük bir çocuk Seğrek'e ağabeyinin düşman elinde tutsak olduğunu söyler. Bunun gerçek olup olmadığını merak eden Seğrek annesine gider. Ondan düşman elinde tutsak bir kardeşinin olduğunu öğrenir ve ağabeyini kurtarmak için yola çıkar. Ağabeyini tutsak eden beyin adamlarıyla savaşır. Onları perişan eder. Seğrek'le başa çıkamayacaklarını anlayan düşmanlar, onun karşısına kardeşi Eğrek'i çıkarmaya karar verirler. Eğrek, yorgunluktan uyuyakalan kardeşinin baş ucuna gelir. Bakar ki ay parçası gibi bir yiğit uyumakta. Elindeki kopuzu çalarak onu uyandırır. Seğrek uyanır ve iki kardeş, konuşmaya başlarlar.)

“Tan atarken yerimden doğrulduğum kardaş için,

Ak boz atları yorultmuşum kardaş için,

Kalenizde tutsak var mıdır, kâfir, söyle bana,

Kara başım kurban olsun kâfir sana.” dedi.

Ulu kardaşı Eğrek burada soylamış hanım, ne soylamış:

“Kalarda koparda yerini soracak olsam ne yerdir? Kara gece içinde yol yanılsan parolan nedir? Büyük bayrak taşıyan hanınız kim? Yiğit senin baban kim? Alp erden gizlemek ayıp olur, adın nedir yiğit?” dedi.

Seğrek burada ulu kardaşına soylamış:

“Kara gece içinde yol yanılsam parolam Allah, büyük bayrak taşıyan hanınız Bayındır Han, kırış günü önden tepen alpımız Salur Kazan, babamın adını sorarsan Uşun Koca, benim adımlı sorarsan Seğrek, kardaşım varmış adı Eğrek.” dedi.

Ulu kardaşı Eğrek burada soylamış görelim nasıl soylamış:

“Ağzın için öleyim kardaş

Dilin için öleyim kardaş

Er mi yiğit mi oldun kardaş

Gurbette kardaşını isteyerek sen mi geldin kardaş” dedi.

Kalkışıp iki kardaş sarmaşa dolaşa öpüştiler. Eğrek küçük kardaşının boynunu öptü. Seğrek de ağasının elini öptü.

Karşı yakadan kâfirler ne olduğunu merak edip bakışlırdı. İki kardaş atlarına bindiler. Kılıç yürüttüler, kâfiri bastılar, kırdılar, kaleye döktüler. Yine gelip ol koruya girdiler. Atları dışarı çıkardılar, sürüyü önlerine kattılar. Oğuz ellerine geldiler. Gümbür gümbür davullar çalındı. Ala büyük otağlar dikildi. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırıldı. Yemek içmek oldu.

Dedem Korkut gelip boy boyladı, soy soyladı.

Önü, sonu uzun yaşın ucu ölüm! Ölüm vakti geldiğinde Tanrı imandan ayırmazın! Günahınızı Muhammed Mustafa yüzü suyuna bağışlasın! Âmin diyenler Tanrı’yı görsün! Hânım hey!

Dede Korkut Hikâyeleri

Haz: Orhan Şaik GÖKYAY

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.21. İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, Mahir Yayınları

3.2.2.21.1. Güvercin Avı

-Yoo, güvercinlerime dokunmayınız! dedi.

İhtiyar çiftlik sahibinin hayatta en çok sevdiği şeylerden birisi ve belki de birincisi güvercinleriydi. Genç yaşından beri ne tarlası, ne ağılı, ne ahır, ne kümesleri onu çiftlik binasının iç avlusundaki güvercinleri kadar meşgul etmemişti. Bunun için değil midir ki onu kasabada olsun, köyde olsun aile adının bütün şöhretine rağmen “Kuşbaz Hüseyin Bey” demeden kimse tanımazdı.

Şimdi havalinin, belki dünyanın en güzel, en nadir ve en cins güvercinlerine o sahipti. Her birini ayrı ayrı isimleriyle çağırırdı. Yabancı bir göz için hepsi bir renkte, bir boyda ve bir şekilde görülen bu yaratıkları birbirinden ayıran birçok gizli işaretleri, yalnız o, fark ederdi. Bazılarının boyunlarındaki inci mercan gerdanları, kiminin

kanatları altındaki yeşil benekleri veya gözlerinin içindeki kızıl yıldızları o görür; o, bilirdi. Hele hep birden uçtukları zaman neşesine diyecek yoktu. Avlunun ortasında, elinde bir uzun kargı ile saatlerce başı havada, ağzı açık hayran hayran dolaşırdı.

1335 (1919) senesinin Nisan aylarında, bir öğle sonu, bütün civar köylere olduğu gibi onun çiftliğine de bir bölük düşman askeri girdiği gün, o, işte bu vaziyette avlunun ortasında idi. Birden, etrafında birtakım insanların olduğunu hissetti. Kuşbaz Hüseyin Beyin ömründe ilk defa olaraktır ki kuşları havada iken başı yere indi. Benzi sapsarı, gelenlere doğru yürüdü; henüz bir çiftlik beyi amirliği ile:

-Ne var? ne istiyorsunuz? diye sordu. Bunun üzerine gelenlerden biri gülerek lâubalî bir tavırla yaklaştı:

-Merhaba beyim, yabancı değiliz, dedi.

Hüseyin Bey, bu sözleri söyleyerek kendisine elini uzatan genç düşman çavuşunu tanıır gibi oldu; fakat pek iyi hatırlayamadı. Çavuş sırnaşık bir gülüşle sordu:

-Tanıyamadınız mı? İspiro, İspiro...

Hüseyin Bey birden:

-Ha evet, dedi. Bu adam, beş sene evvel Hüseyin Beyin yanında altı ay kadar hizmetkârlık etmişti. Eli uzunca ve açığözlü bir delikanlı idi. Gittikçe lâubalîleşen bir tavırla elini ihtiyar adamın omzuna koydu ve kulağına eğildi:

-Birkaç akşam burada kalacağız, dedi. Zabitler köy evlerinde rahat edemezler, biraz ikram lâzım...

Hüseyin Bey şaşkın bir hâlde:

-Peki buyursunlar dedi.

İşte bunun üzerinedir ki düşmanlar ihtiyarın yanına geldiler. Gülüşerek, konuşarak etrafını aldılar ve havada uçuşan güvercinlere nişan almak istediler. Hüseyin Bey yarı öfkeli, yarı tehditli bir sesle:

-Yoo dedi, güvercinlerime dokunmayınız!...

Fakat o, bu sözünü bitirmemişti ki yanı başında bir silâh patladı. Hüseyin Bey, eteği tutuşmuş bir adam telâşıyla ilk kurşunu atanın kolundan çekti.

-Ne yapıyorsun? Sakın ha! diye bağırdı.

Lâkin o, bununla meşgul olduğu bir sırada bir diğeri silâhını havaya kaldırdı, kulağı dibinde bir kurşun daha vızladı. Havadaki kuşlardan biri döne döne, yavaş yavaş aşağı düşmeye başladı ve uçan kafiilde büyük bir perişanlık alâmeti belirdi. Hüseyin Beyin elinden kargısı düştü, bütün vücudu titriyordu. Yüzünün rengi ile sakalının rengi birbirinden fark olunamıyordu. İspiro yanına yaklaştı.

-Ne olur canım, bırak! dedi.

-Bırak mı? Sen aklını mı bozdun? Söyle şunlara, vallahi fena olur!

-Fena mı olur? Nasıl? Hey, kendine gel, o günler geçti.

Şimdi bütünüyle birbiri ardı sıra havaya kalkan silâhlar, vızıldayan kurşunlar, döne döne, yavaş yavaş iri kar parçaları gibi yere düşen güvercinlerle meşguldü. Çaresiz yalvarmaya başladı:

-Rica ederim, yeter, rica ederim! diyordu. Siz ne isterseniz vereyim... Bunlar ne yenir; ne içilir...

İspiro arsız arsız gülüyordu. Nişan alan zabitlerden birisi arkasını döndü; kendi lisanında bir şeyler bağırdı. Hemen hayvanlarla meşgul neferlerden birkaçı, düşen kuşları toplamaya başladı. İçlerinden birisi gülererek Hüseyin Beye yaklaştı, gayet bozuk bir Türkçe ile:

-Nasıl iyi nişancıyız değil mi? Demek istedi. İhtiyar adam bir cevap vermiyor, başını kaldırmış havada bir noktaya dimdik bakıyordu. Neden sonra gözlerini yere indirdi ve avlunun ortasındaki beyaz yığına yaklaştı, eğildi. Önünde altmış kadar beyaz güvercin vardı. Hepsini birer birer kanatlarından, başlarından tutup avucunun içine aldı. Kiminin gagasını öpüyor, kiminin tüylerini uzun uzun okşuyordu. Zabitlerle konuşan İspiro, yüzünü ihtiyara doğru çevirdi. Ve sırnaşık gülüşü ile uzaktan bağırdı:

-Gönder onları içeriye de kızartıversinler, dedi. Kuşbaz Hüseyin Bey, yerinden kımıldamadı; işitmedi ve kana bulanmış ölü kuşları okşamaya, yüzüne gözüne sürmeye devam etti. İspiro avlunun öbür ucundan bir daha bağırdı:

-Hey yeter, artık yeter; sana söylüyorum, sağır mısın be, içeriye gönder güvercinleri, dedi. Kuşbaz Hüseyin Bey gene yerinden kımıldamadı, gene başını çevirmedi. O zaman zabitlerle beraber eski çiftlik uşağı, güvercin kümesinin baş ucunda çömelen adama yaklaştılar. Biri omzundan sarstı, diğeri sakalından çekti. Birkaçı karşısında çömeldi. Fakat çömelmeleri ile kalkmaları bir oldu. Gerçekten ihtiyarın yüzüne acayip bir heybet gelmişti. Gözlerinde madenî bir parıltı vardı ve bakışı bir süngünün ucu gibi sabit, dik ve sertti. Lekesiz ak sakalı ise yüzüne sürdüğü kuşların al kanına boyanmıştı. Sanki çenesine Türk bayrağından bir parça sarmış gibiydi.

Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU

Millî Savaş Hikâyeleri

3.2.2.21.2. Karanfiller ve Domates Suyu

Küçük bir çam ormanı. Vakit, sabah. Arı, sinek, kuş sesi. Bir siyah gözlükten görülen yerde ve ağaçlarda güneş parçaları. Sonra uzak göğün kendi renginden biraz daha koyu kıyılara giden sınırlı bir deniz... İşte böyle bir yerde köyün insanlarını düşünüyordum. Kitaplar, bir zaman bana, insanları sevmek lazım geldiğini, insanları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevileceğini, ondan yaşama sevinci duyulacağını öğretmişlerdi. Hayır, şimdi insanları kitapların öğrettiği şekilde sevmiyorum. Sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlamayan adam, isterse akşama kadar insanları aldatmak için sokağa fırlamayan adam, isterse akşama kadar insanları aldatmak için didinsin. Kaç para eder! Gözümde, milyonu olsa da kalp para ile metelik etmez.

Şimdi artık kimi sevdiğimi, kime saygı duyduğumu biliyorum. Günlerden beri kafamı bir adam kaplıyor.

Köyde ona “Kör Mustafa” derlerdi. Bir gözü sola doğru biraz kaymıştı. Sağ tarafının beyazı ile göz kapağı arasına ciğer kırmızısı bir et parçası oturmuştu. Böyle mi doğmuştur? Yoksa çocukken bir şey mi batmıştır? Bu arızalı göz, öteki gözden daha parlaktır; daha siyah, daha canlı, daha zekidir. Kör Mustafa bahçelerde çalışır, gündeliğe gider, sarnıç ve dam aktarır, kuyu kazar...

Bizim köyün lodos tarafı gayri meskûndur. Orada fundalar, yabanî meşe palamutları, koca yemişler, çalı süpürgeleri, bir türlü ağaç hâline gelemeyen; ama ağacı taklit edercesine gelişir, birbirinin içine girmiş yaşarlar. Bütün bu fundalıklar “Bizimdir.” diye arada bir dolaşır. İsteyen olursa ucuza kiraya verir. Ama kimse kiralamaz.

Kör Mustafa nasıl becerdi bilmem... Denize diklemesine inen bu çalılığın bir kısmını ne pahasına ayıkladı biliyor musunuz? Tırnakları pahasına... O çalı çırpının sere serpe geliştiği, bu denize diklemesine inen toprak, öyle taşlık, öyle taşlıktı ki... Sonra, Mustafa, gündüzleri başka yerde çalışmak mecburiyetindeydi.

Akşam olunca, çalıların arasına sakladığı kazmasını alıyor, gün ağarınca kadar söküyor, koparıyor, kazıyordu. Kazdıkça kaya, kazdıkça taş... Bütün bir yaz, bütün bir kış; çalı, palamut, defne, kocayemiş, diken, kök, ot ona karşı koydular. Bu

korkunç mücadeleye üç evlek toprak için Mustafa'dan başka bizim köyde kimse girişemezdi.

Kaya bitip de yumuşak, esmer, pembe bir funda toprağı bir karış meydana çıkınca bir meşe palamudunun korkunç yılan gibi kökü önüne çıkardı. O gidince zehirli bir diken başparmağını şişirirdi. Kazma körlenir, kürek bulamaz, taş dağ gibi yığılırdı. İnsan büyüklüğünde bir kaya, yumuşak toprağın üstünde altındaki bir insan büyüklüğünde cüssesini hiç belli etmeden yosunlu yüzüyle dikilir; Mustafa omuzları, tırnakları, ayakları, göğsü, sırtı bütün kuvvetiyle dayanır; onu yener, yıkardı. Kazma iş görmediği zaman yumruğu, yumruğu yetmediği zaman parmakları, parmakları kalın geldiği zaman tırnakları ile toprağı tırmalardı.

Bir sonbahar günü baktık ki küçük çam ağaçları, filizi körpe dikenli yapraklarıyla, üç beş koca yemiş çingil çingil yemişleriyle, yer yer esmer, pembe, kül rengi toprağa saye salar... Biz görenler:

-Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur, dedik.

Bilmedik ki dişle, tırnakla, kanla, canla, tabiat denilen canavarı yenmek lâzım. Bendeniz bu mücadeleye şahidim. Mustafa'nın kör gözünün hiddetten ala bulandığı günleri hatırlıyorum. "Hey aslan Mustafa!" der, uzaktan bir çam gölgesinde korkunç kavgayı seyredirdim. Bu kavga, Romalı esirlerin aslanla dövüşmesinden şu itibarla farklıydı ki Romalı esirlerin, aslanla bir çeyrek saat içinde yeniliyordu. Mustafa, ejderhayı bir sene içinde, bazen ümitsizlikten, bazen ümitten yeniyordu.

-Aslan Mustafa dedim. Su buldun mu, su?

-Deniz kıyısında eski bir kuyu vardı. Tuzlu bir parça, ama idare edeceğiz. Şuraya bir sarnıç kazabilsem...

Onu gördüm mü toparlanıyor, hayret, sevgi ve saygıyla bakıyorum. Koca yaylamızın üzerinde böyle milyonlarca insan bulunduğunu düşünüyorum. Yine dünya yuvarlağı üzerinde böyle milyonlarca insanın tırnakları, nasırları, çirkinlikleri, tek gözleri, tek kollarıyla bir ejderha ile kavga etmek için beklediklerini düşünüyorum.

Küçük hanımlar! Bugünlerde bir gün nişanınız size koyu al renkli karanfiller gönderecektir. Dikkat edin, belki Mustafa'ninkilerdir. Küçük beyler! Domatesler göreceksiniz çarşıda. Elmalar, ferik elmaları gibi kokulu, şekerli, tatlıdır. Keserseniz içinde çekirdekleri altın gibi parlar. Belki de lokantada bir gün şişelere doldurulmuş bir

domates suyu içersiniz ve tadını fevkalâde bulursunuz. Emin olun ki Mustafa'nın domateslerinden bir tanesi, içtiğiniz suya katılmıştır.

Sait Faik ABASIYANIK

Bütün Eserleri

3.2.2.21.3. Dönüş

Nasıl oldu? Ne yaptılar? Nerden buldular bu kadar parayı? Kimse bilemedi. Kimi “Belediyede memurken çalıp çırpıtı, yığdı bir kenara . Sonra da... ” dedi ve çok şey bilip de saklayan “Neme lâzım benim,” deyip kendine fazilet payı çıkaran insanların o esrarlı sessizliği içinde sustu. Kimi “Hayır, ”dedi. “O, namuslu adamdır. Babasından kalanlarla oldu bu işler.” Fakat böyle söyleyenler de kendi sözlerine pek inanamadılar. Bir kısım mahallelinin tesirinde kaldılar. O bir mahalleli diyordu ki: “Neydi onun babası? Hiç... Kötü bir köy imamıydı. Bir köy imamı ne bırakacak oğluna? Cerre çıktığı zaman toplayacağı birkaç ölçek buğdayla, birkaç yüz lira fitre, zekât parası. Eeee... Bununla?... ”

Doğrusunu söylemek lâzım gelirse o köy imamı faziletli adamdı. Namuslu adamdı. İsterse köyde kocaman tarlaları olabilirdi; fakat istemedi. Köylülerin bağışlarını dine uydurdu, kitaba uydurdu, geri çevirdi. Yalnız senelik çalışmasının karşılığı olan buğdayla parayı almamazlık etmedi. Eh, bu kadarı da hakkıydı. Onun da çoluğu çocuğu vardı. O çoluk çocuğunda da boğazı vardı, üstü vardı, başı vardı. Yoksa o köy imamı, hak uğruna köylü için bedava da çalışabilirdi. Çalışmıştı da. İşte, o mahallenin diline düşen adama babasından kalan bunlardı.

Fakat buna rağmen Zile'nin Minare-i Sağır mahallesinden Celile Hanım Abdürrezzak Efendi, derme çatma evceğizlerinde gözlerini kapadılar, Harbiye’de on dairesi güzel bir apartmanın dördüncü katında açtılar. Her şey bir rüya sessizliğinde ve bir masal hızında oldu. Abdürrezzak Efendi “İşte hanım” dedi, “artık bağ işiydi, tarla işiydi yok! Otur oturabildiğin, yat yatabildiğin kadar. Canın mı sıkıldı? Alırsın oğlunu bir yanına, kızını öteki yanına gezersin. Bana gelince... Ya size uyarım, yoksa bir iş tutarım. Ama bu yaştan sonra da bir iş tutmak...”

“Hele bunlar sonraki iş. Şimdi kiracılarla görüşüp apartmanın yeni sahibini onlara tanıtmalı.”

Abdürrezzak Bey ve Celile Hanım hayatlarından son derece memnundular.

Bahar başlarıydı. Bir akşam yemeğinde masanın etrafındaydılar. Susuyorlardı. Pencereerde iyi ve güzel bir akşam vardı. Abdürrezzak Efendi birdenbire içinden, ta yüreğinin başından gelen bir iç çekişle “Ah!” dedi. Celile Hanım bir tuhaf oldu. Dalgındı. Sesi ve hareketleri, rüya daki müphem hareketler gibiydi. “Bu ah, neyin sesi?” dedi. Abdürrezzak Efendi çatalını bıraktı. Bir yudum su içti. Hareketlerinde bir isteksizlik, ellerinde bir titrelik vardı. “Tarlalar şimdi yemyeşildir.” dedi. Ne olduğunu pek anlayamadıkları bir eziklikle meyvelerin yüküne dayanamayarak eğilmiş dallara benzediler.

Ve bu bahar akşamının getirdiği iç ezikliği, öteki akşamlarda devam etti. Artık tarlalar, bağlar, bağların yemyeşil ağaçları; ağaçların kırmızı, mor pıtır pıtır kirazları, vişneleri yorgun gözlerinde bir arzusuyla yanıyordu.

Celile Hanım evden çıkamaz olmuştu. En sevdiği yer bir buğday, bir arpa tarlası kadar güzel değildi. Denizi görmeğe dayanamıyor, şehrin gürültüsü canını sıkıyordu. Komşularının radyoları, geç vakitlere kadar susmayan hoparlörler, sabahın erken saatlerindeki satıcıların geçim derdi ve yaşayabilme endişesiyle titreyen gür, cılız ve korkak sesleri, tramvay gürültüsü...

Celile Hanım sinirlerine hâkim olamıyordu. Sararmıştı. Zayıflamaya başlamıştı.

Abdürrezzak Efendi bir akşam “Adam sen de” dedi. “Sanki dönüp de ne yapacağız. Mektebi ayağımızda, medresesi ayağımızda. Oraya gidince, bu sesler de oğlanı düşüneceğiz. Sonra, dönersek kızı da okutamayız.” Bu Abdürrezzak Efendinin esas fikri değildi. Değildi de kendisini aldatmak için ve böylece bir teselli yolu bulmak içindi bu sözler. Yoksa Celile Hanım da biliyordu ki yeni fidanlar, genç körpe ağaçlar kocasının gözlerinde tütüyor. Ve Abdürrezzak Efendi bir buçuk aydan beri o muharririn yanına değil; bahçelere, şehrin dışındaki bahçıvanlara gidiyor.

Bir başka akşam, insanların üzerine bir uyuşukluk, bir çaresizlik çöktüğü birçok akşamdan birinde ve hafif bir aydınlık altında yine oturdular. Ağaçlardan bahsettiler, memleketlerinden bahsettiler. Zile'nin Minare-i Sağır Mahallesi'nin o daracık, o eciş bücüş, o çıkmaz sokağından bahsettiler. Küçük kız, “Yine o kapımızın önündeki elektrik lâmbası öyle yanar değil mi?” diye sordu. Gözlerini yaş kaplamış, boynunu bükmişti. Güzel sanatlardaki oğlu “Kadınlar toplanmış, açık hava kahvesine dönmüştür bizim kapımız.” dedi.

Lâmîa Hanımla beraber bütün kiracıların üzüntüsüne rağmen bu gecenin haftasında Abdürrezzak Efendilerin dönüşü, gelişleri gibi bir rüya sessizliğinde ve bir masal hızında oldu. Kimi “Gördünüz mü? ” dedi, “Biz söylemiştik. Ne olacak...”

Açıkçası kimse hakikati öğrenemedi. Kimse Celile Hanımın akşamları pencereden, kapının önünde oturan genç, ihtiyar, ağırbaşlı, hafifmeşrep, çocukları; kadınları seyretmesindeki sebebi bilemedi. Abdürrezzak Efendinin yeni fidanlarla körpe ve genç ağaçlarla uğraşırken onları öpüp yapraklarını okşarken duyduğunu duymadı. Kimse, küçük kızın, evlerinin önünde yanan elektrik lâmbasına gözlerini kırpa kırpa bakmasındaki güzelliği göremedi.

Ve kimse Minare-i Sağır Mahallesi’ndeki o çıkmaz, o eciş bücüş, o kirli sokağın her şeylerine rağmen iyi insanlarını ve o bambaşka havasını anlayamadı, duyamadı, bilemedi.

Mustafa Necati SEPETÇİOĞLU

Abdürrezzak Efendi

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.22. İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, MEB

3.2.2.22.1. İhtiyar Çilingir

Koyunpazarı’nda bir ufacık dükkân; bir küçük ocak yanıyor, bir ufak çocuk körük çekiyor. İhtiyarlamış, küçülmüş, ak sakallı, küçük yüzlü bir adam, gözünde çift gözlük, mini mini halkaları ateşte ısıtıp zincir bağlıyordu.

Ne hoş manzara! Gözüm ilişti, dükkânın önünde kaldım. Bir çilingir dükkânı. Ufak kilitler, eski zaman kapı halkaları, rezeler, menteşeler, hayvan zincirleri... Böyle ufak tefek şeyler yapıyor. Bunlardan pek çok da yapmış, dükkânın ötesine berisine asmış.

-Kolay gelsin, usta.

-Kolayı başına gelsin!

Bir tarafa dayanıp durdum. Adamcağız, benimle hiç meşgul olmuyor göründü. Bir tarafı açık, ufak halkalar hazırlamış, bir halka takıp açık tarafını ateşe tutuyor, o hazır oluncaya kadar bir başkasını ateşten çekip ucunu dikkatle kapıyor, bir parça büküyor, onu tekrar ateşe verinceye kadar, bir önceki hazır oluyor. Böyle düzenli çalışması sonucunda gayet düzgün ve kaliteli bir zincir ortaya çıkıyordu.

Şüphesiz, eski binalarda gördüğümüz o süslü aletler, böyle dükkânlarda titiz bir çalışmayla yapılırdı.

Ben oradayken, gençten bir adam geldi. Elinde bir değnek vardı. Demirciye uzattı. Bu değneğin ucuna beş on halka geçirilecek. Bu genç adam, onunla, her sabah akşam bağa giderken eşeği dürtecek.

Demirci anladı. Ses çıkarmadı. Duvardan üç beş halka aldı. Sanatını bilen bir adam sessizliğiyle değneğe taktı. Ancak, genç adam, alışılmışın aksine, değneğin yan tarafına bir halka daha taktırmak istiyordu. Çilingirle aralarında karşılıklı bir konuşma başladı. Çilingir, “Olmaz.” dedi, “Bunun usulü böyledir.”

Delikanlı usulü bozmakta ısrar ediyordu.

-Canım sen tak. Neyine gerek...

-Takılmaz evlâdım... Ben kırk yıldır bu sanatı işlerim.

-Canım, parasıyla değil mi? Sen takıver, ötesine karışma!

İhtiyar, belki ısrar etmeyip takacaktı; ancak “parasıyla” sözüne fena hâlde içerledi, daha fazla bir şey demeyerek değneği genç adamın elinden aldı, eski taktıklarını da sökerek geri verdikten sonra:

-Biz para âşıklısı değiliz, var başka yerde yaptır, dedi.

Para için çalışmadığını iddia eden bu fakir ihtiyar, şüphesiz, sanatının âşığıydı. “Filân usta gitti, bu sanatı da götürdü.” diyecekler diye, bu dükkânı bekliyordu. Onun anlayışına göre filân şey filân şekilde yapılır, başka türlü sanata saygısızlık olurdu. Bunu yıllarca, belki asırlarca ustalar böyle yapmışlar. Öyle ya, onun arkasında bu yolda, bu işlerde gelmiş geçmiş ustalar vardı. Yaptıkları işlerde son derece titiz davranırlardı.

Evet, bu adam para âşıklısı değildi. O, ustalarının ilkelerini sürdüren bir ustaydı. İşlediği sanatta, birikmiş emanetler bulunduğu inanıyordu. Yetkili olmayan bir adamın, parayla onu değiştirmeye ne hakkı vardı...

Memduh Şevket ESENDAL

İhtiyar Çilingir

SERBEST OKUMA PARÇASI

3.2.2.22.2. Deniz Yıldızının Öyküsü

Bir adam, okyanus sahilinde yürüyüş yaparken denize telâşla bir şeyler atan birine rastlar.

Biraz daha yaklaşıncı, bu kişinin, sahile vurmuş deniz yıldızlarını denize attığını fark eder ve “Niçin bu deniz yıldızlarını denize atıyorsunuz?” diye sorar.

Topladıklarını hızla denize atmaya devam eden kişi, “Yaşamaları için.” yanıtını verince, adama, şaşkınlıkla, “İyi ama burada binlerce deniz yıldızı var. Hepsini atmanıza olanak yok. Sizin bunları denize atmanız neyi fark ettirecektir?” der.

Yerden bir deniz yıldızı daha alıp denize atan kişi, “Bak, onun için çok şey fark etti.” karşılığını verir.

Anonim

3.2.2.22.3. Son Kuşlar

...

Vaktiyle bu Ada’ya, bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı. İki senedir gelmiyorlar. Belki geliyorlar da ben farkına varmıyorum.

Sonbahara doğru birtakım insanların, çoluk çocuk, ellerinde bir kafes, Ada’nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, acayip çomaklar vardı. Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır; bunları bir ufacık ağacın altına çığırkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler; çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman adamlar, bir müddet beklerler; sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru, yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken birer damlacık elleriyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlar ve hemen canlı canlı yolarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi... Çocukları bu işe seferber eden de oydu, ökseleri Cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde bir adamdı. Galata’da bir yazıhanesi vardı. Zahiré tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü,

delikleri kapanıp açılan, üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu da severdi. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine, kısa kısa adımlarla koşarken akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, basit ama hesaplı fikirlerine, basit, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz. Kendi hâlinde, hesaplı yaşayan biriydi.

Ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça mülâyim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gökyüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi, onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kıstardı. Esmer lekelerin Adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görecektense, gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çakar:

-Bizim pilâvlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunca aldandıklarına, bu sesi duyarak dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık, rüzgârsız, parça parça, oynamayan bulutlu, tatlı, sümbülî günlerde o en çığırkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırır; bir tanesi iki yüz elli gram et vermeyen sakaları, isketeleri, fluryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o güzel günlerini pencereden görür görmez, Konstantin Efendinin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar, koca yemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca; insana, barış, şiir, edebiyat, resim, müzik, mes'ut insanlarla dolu, anlaşmış, kavgasız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesiyle böyle şeyler düşünecektir. Konstantin

Efendi buna mâni oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kim bilir?

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük, sizin için kötü olacak.

Sait Faik ABASIYANIK

Son Kuşlar (Kısaltılmıştır.)

3.2.2.22.4. Küfe

Genişçe bir küfe yatmakta hem epey eski.
 Bu bir hamal küfesiymiş...Acep kimin? derken;
 On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden;
 Gerildi tekmeyi indirdi öyle bir küfeye:
 Teker meker küfe bî-tâb düştü tâ öteye.
 -Benim babam senin altında öldü, sen hâlâ
 Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha!
 O anda karşıki evden bir orta yaşlı kadın
 Göründü
 -Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!
 Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok,
 Baban sekiz sene kullandı...Hem de derdi ki: “Çok
 Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz...”
 Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz!
 Onunla besleyeceksin ananla kardeşini,
 Bebek misin, daha öğrenemedin mi sen işini?
 Dedim ki ben de;
 -Ayol dinle annenin sözünü!
 Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü:
 -Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan!
 Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan?

Benim içim yanıyor:dağ kadar babam gitti...

-Baban yerinde adamdan ne istedin şimdi?

Adamcağız sana bak hâl dilince söylerken...

Bırak hanım, o çocuktur, kusura bakmam ben...

Adın nedir senin, oğlum?

-Hasan

Hasan, dinle.

Zararlı sen çıkacaksın bütün bu hiddetinle.

Benim de yandı içim anlayınca derdinizi...

Fakat, baban sana ısmarlayıp da gitti sizi.

O bunca çalışıp alnının teriyle seni

Nasıl büyüttü? Bu gün, sen de kendi kardeşini,

Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin.

-Küfeyle öyle mi?

-Hayhay! Neden bu söz lâkin?

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak?

Ayıp dilencilik, işlerken el, yürürken ayak.

-Ne doğru söyledi! Öp oğlum amcanın elini.

-Unuttun öyle mi? Bayramda komşunun gelini:

“Hasan, dayım yatı mekteplerinde zâbittir;

Senin de zihnin açık...Söylemiş olaydık bir...

Koyardı mektebe...Dur söyleyim” demişti hani?

Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi beni!

Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun sürecekt;

Benimse vardı o gün birçok işlerim görecekt;

Bıraktım onları, saptımyokuşlu bir yoldan.

Mehmet Âkif ERSOY

(Safahat)

3.2.2.22.5. Kuş Yemi

Beyazıt kahvelerinden birinde bir arkadaş bekliyordum. Kahvede pek az

insan vardı. İki üç kişi, sönmüş sobanın yanında alçak sesle dertleşiyor; bir ihtiyar, burnunda gözlük, elinde bir gazete ile uyukluyordu. Kahvenin ortasında eski, ipek çarşafı bir kadın gözüme ilişti. Yanında altında bir erkek çocuk, çocuğun elinde de bir kafes vardı. Bu kadında uzun yıllar kızı ve damadıyla Anadolu'da dolaşmış temiz bir İstanbul hanım tipi vardı.

Kahveciye yavaş bir sesle bir şeyler söylüyor; küçüğün elindeki kuş kafesini gösteriyordu.

Kahveci, gazetesinin üstünde uyuklayan ihtiyara seslendi:

-Sen kuş meraklısısın... ucuz bir saka var... alır mısın?

İhtiyar adam, kuş sesini işitince gözlerini açtı; çocuğu yanına çağırarak kafesi eline aldı; galiba meraklı bir uzmandı; dudaklarını bükerek:

-Yaramaz, dedi.

Büyük anne üzgün bir bakışla, ihtiyarı süzdü:

-Satacak değildik ama... aylık çıkmadı da...

-Hepimiz o hâldeyiz... Kuşa yaramaz dedim ama, yarasa da alacak para nerede?

Onlara dikkatle baktığımı gören kahveci, yanımdan geçerken:

-Allah kimseyi düşürmesin... Bu ihtiyar kadının genç bir damadı vardı. Balkan'da şehit oldu. Geçen yıl da kızı sizlere ömür, öldü. Torunu ile yalnız kaldı...

Gözümün önünde bir aile faciası canlanıverdi. Bu karışık yıllarda güçlkle bağlanmış birkaç lira aylık, aylardan beri çıkmıyordu. Vaktiyle çok iyi günler gördüğü hâlden belli olan büyük ana yavaş yavaş bütün eşyalarını satıyor; en sonra, sıra bu küçük sakaya geliyor. Ekmekçiye, bakkala borç biriktikçe birikmiştir. Bugün yarım ekmek, bir mendil kömür alavak para bulunamamıştır. Küçüğü aç bırakmamak için kuşu satmaktan başka çare yoktur.

Bu eski tel kafesin içinde başını boynuna kıştırarak neye uğrayacağını düşünüyor gibi görünen zavallı kuş para etmiyor; fakat onun kıymetini bir de bu şehidin küçük yetimine sorarsanız...

Büyük anne, torununu bu küçük dilsiz kardeşinden ayırmak için kim bilir ne vakitsiz bir hayat dersi vermiştir?

Kuş satılmadı. Büyük anne, yaşlarla dolu gözlerinin ucu ile torununa bakıyor; çocuk da görünüşte üzüntülü. Fakat küçük yaramaz, nafîle, beni büyük annen gibi aldatamazsın! Kendini kederli gibi göstermeye çalışırken gözlerinin içi gülüyor; kuşunu beğenmedikleri için seviniyorsun!...Şimdi görürsün.

Kahveciyi araya koyarak büyük anne ile pazarlığa girişiyorum. Kafesi istediği fiyata satın alıyorum. Büyük anne, masa üstüne bıraktığım parayı, birden bire alamıyor... Böyle alım satımlar, gayet basit şeyler olduğu hâlde, ona ağır geliyordu. Yalnız içinden beş kuruş alarak çocuğa veriyor, belli ki aralarında kuşun satılması işi konuşulurken bir şart koşulmuş... Büyük anne, benimle aylık işini konuşuyor. Amacı, söz arasında bu parayı, gene çaktırmadan almaktır. Fakat söze bunun için başladığı hâlde, derdini anlatmaktan gene bir zevk buluyor.

O kadar konuşuyoruz ki küçüğün uzunca bir zaman aramızdan kaybolduğunu göremiyorum... O, biraz sonra elinde bir simit ve bir küçük külâhla geliyor... Simitle karnını doyuracaktır.

Parasının yarısıyla da kuşuna yem almıştır. Büyük annesiyle konuşurken ona bakıyorum. Küçük avucuna bir parça yem döküyor; kafese uzanıyor; kuş belli ki onun elinden yem yemeğe alışmıştır. Kafesin telleri arasından gagasını uzatıyor.

Çocuk onu tutmak, gagasına bir ayrılık öpücüğü kondurmak istiyor.

Sonra beni eteğimden çekiyor; yaşlarla dolu parlak gözleriyle yüzüme bakarak yalvarıyor:

-Bu yem sizde kalsın; ona yedirirsiniz, olmaz mı?

Külâhı aldıktan sonra geri veriyorum:

-Yavrum, bu kuşa ben bakamam; onu sana bırakayım da gene sen bak! Sonra büyüyünce alırım, olmaz mı?

Büyük anne, bunu doğru bulmuyor.

-Ne önemi var. Büyük anne, küçüğe benim hediyem olsun; fakat ne olursa olsun bir daha onu satmamak şartıyla... diyorum.

Reşat Nuri GÜNTEKİN

Leylâ ile Mecnun

3.2.2.23. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Özyürek Yayın Evi

3.2.2.23.1. Selim’i Anarım

Selim, ikinci defa yazıhaneme gelişinde bir elinde güllerden, katmerlerden, aslanağızlarından şebboylara kadar karışık bir demet çiçek; bir elinde zor taşıdığı sepetle geldi.

-Hoş geldin, dedim.

Uzun boylu selâma, hâl hatır sormaya lüzum görmeden:

-Hoş bulduk, dedi, kısaca. Ardından da sordu:

-Bir çanağın var mı?

-Ne çanağı?

Anlamama kalmadı. “Ha buldum!” diye sepeti kapının içinde bıraktı, elindeki çiçeklerle kitaplığın kenarında boş duran vazoya doğru atıldı.

-Vazo mu?

-Vazo mazo, her neyse! Biz ona çanak deriz, kap deriz kısacası. Çiçekleri şuna yerleştirelim, sen şimdi ona bak. Suyu da yok bunun!

Yanımda çalışan çocuğa döndü:

-Koş oğlum, şunu doldur da gel!

Çocuk, vazo elinde yazıhaneden fırladı.

Boğum boğum nasırlı, kütleşmiş parmaklarıyla çiçek demetini çözmeye başladı. Mırıldandım:

-Davayı sormuyorsun, dedim.

-Nesi var soracak?

Tapu çıkartacaktı on dönüm tarlasına.

-Sen her ne lâzımsa yapmışsındır elbet! Ben bir ihtiyacın var mı diye yoklamaya geldim, o kadar! Aklına başka şey gelmesin hani. Masraf falan ne lâzımsa söyle, çekinme.

-İnce adamsın Selim, demek geldi içimden. Sonra demedim. Çiçekleri görünce mırıldandım:

-Niye zahmet ettin?

Omuz silkti:

-Zahmeti mi olurmuş? Bunlar, benim bahçemin çiçekleri.

Çocuk, hemen döndü. Vazoyu onun önüne, yazı masasının üstüne bıraktı. O, çiçekleri vazoya kendi eliyle yerleştirdi. Sonra iki adım geri çekildi. Çiçeklerin duruşuna baktı:

-Nasıl? Bak gördün mü? Odanın manzarası, havası değişti, daha bir keyifli çalışırsın şimdi.

Mırıldanarak tekrar:

-Teşekkür ederim! Ben de severim çiçekleri, otursana!

Bana en yakın sandalyeye oturdu. Gözleri çiçeklerde:

-Bir adam çiçek, hayvan sevmedi mi at öylesini... Çok denenmiştir bu bizde... Sen çiçek seversin belli.

(...)

Günü gelince hâkim, zabıt kâtibi, tapu fen memuru bir taksiye dolduk. Selim' in tarlasına gittik.

Damın önünde, asma altında, masa, sandalyeler hazırlanmıştı. Selim yanı başımdaydı.

-Bu gördüğün dam var ya biz yaptık.

Badana edile edile kat kat sıvası kireç tutmuş tek katlı küçük dam, arkasında arabalık, ahır, samanlık.

-İlkin damı yaptık, karı koca başımızı soktuk. Sırası geldi ahır ekledik, samanlığı ekledik, arabalığı ekledik.

Damın önünde, iki köşede iki asma yetiştirmişti. Dört tarafta beyaz badanalı tenekeler, saksılar içinde küpe çiçekleri, ortancalar, karanfiller. Tarlada ıtırılar, sardunyalar, şebboylar, akşamsefaları, daha türlü çiçekler...

Kına gibi derler o taraflarda iyi işlenmiş topraklara. Selim' in bahçesi kına gibiydi. Dört yanına su basmasın diye bele kadar hendekler açmıştı tarlasına. Damın, hemen üç beş adım ötesinde bir kuyu açmış, bir motor oturtmuştu. Motordan iki bilek kalınlığında gür bir su fışkırıyordu, arklara yollanıyordu.

Fen memuru şeridini çekerken az ilerde, Selim yanımdan ayrılmıyordu :

-Görüyorsun ya, komşu tarla ne hâlde! Bataklık. Burası da böyleydi aldığımda.

Ölçü bitti. Asmanın yanında bizi bekleyen hâkimin yanına döndük. İşimiz bitmişti. Hâkim kalkmak istedi. Selim bırakmadı:

-Bizim için yoruldun hâkim efendi, bir ayranımızı iç.

Karısı, damın kapısı aralığından bir tepsinin içinde dilim dilim kestiği olgun, iri bir karpuz, kuyuda soğuttuğu bir güğüm ayran, başka bir tepsinin içinde birkaç bardak uzattı.

-Bu ne zahmet, dedi hâkim. Sonra ekledi: Ortancanın güzel, bütün çiçeklerin güzel, bahçen güzel Selim efendi...

-Sahi sevdin mi hâkim efendi? Sevdinse tam zamanı, ortancalardan, küpelerden aşılar getiririm sana.

(...)

Her ayak bastığı yere güller, asmalar diken; her dost bildiğine katmerler, ortancalar götüren Selim! Yurdumuzun neresinde işlenmemiş bir parça toprak, gen bir tarla görsem seni anarım. “Selim olsa”, derim, “bu tarla Selim’ in eline geçse!...”

Necati CUMALI

Susuz Yaz

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.23.2. Bir Kavak ve İnsanlar

“Kavağın altına” demişti, “beni, o sahildeki kavağın altına gömün.”

Kavak zaten kulübesinin uzağında değildi. Sahile bakan dik yamacın üstünde, dağ çilekleriyle böğürtlenlerin sarmaş dolaş oldukları vahşî bir kırlığın ortasında idi.

İhtiyar, elinde tespihi, her akşam onun altında oturur; denizin aşağıda kumluğu tatlı tatlı yalayışını seyrederdi.

İşte şimdi, mezarını yine o kavaklığın gövdesi gölgeleyecek, yine dalgalar ayak ucunda o çok sevdiği besteyi söyleyecekti.

Böylece yaz geçti. Güz geçti. Kış geçti. İlkbahar gelip de mayıs güneşi ılık nefesini tabiata hohlayınca, bademle birden beyazlara büründü. Kırlar kokularını süründü. Deniz anîden duruldu. O sakın mavisini yeniden buldu.

Bu arada ihtiyar kavak da tomurcuklanıp yaprak açmıştı.

Fakat, köylüler bu bahar onda tuhaf bir değişiklik keşfediyorlardı. Hayır, hayır; bu, sade yapraklanmaktan ileri gelen o her yılki alışılmış değişiklik değildi...

Bu öyle kolay kolay anlaşılamayan, kesin olarak saptanamayan ancak ve ancak sezilebilen bir bambaşka, bir acayip gelişme idi.

Kavakta şimdi, o bitkilere özgü görünüşten fazla bir şey, âdeta insanlara has bir şey, nasıl söylemeli, sanki bir tür kimlik belirmekte idi.

Kadınlardan biri: “İhtiyar” diye haykırdı, “ihtiyara benziyor kavak.”

Gerçekten de kavak, sanki altında yatan ihtiyarın bütün özünü kökleriyle emip gövdesine geçirmişe benziyordu. Şekil itibarıyla yine aynı ağacı belki. Fakat, insan ona bakarken o uzun boylu, zayıf ihtiyarı görmüş gibi oluyordu.

Tevekkeli oraya gömülmek istemişti adam. İşte ne yapmış yapmış, ruhunu ağaca verip kendini o çok sevdiği yeryüzüne atmanın yolunu bulmuştu. Hem böylece tabiatı, daha yakından, olanca görkemiyle tadabilecekti artık... Nitekim şimdi, sağlığında iken yapamadıklarını yapıyor, nezle, bronşit korkusu olmaksızın göğsünü, yaz yağmurunda ıslatıp akşam rüzgârında kurutuyordu.

Eski dostlarının bu suretle tekrar aralarına karışması, sade köylüleri değil, kuşları, bulutları, çiçekleri, rüzgârları; kısacası bütün tabiatı da sevinçlere boğdu.

Fakat hangi mutluluk sonsuza kadar sürmüştü ki? Bir sabah yapraklarındaki çiçik damlalarını silkeleyip kurulan kavak, az ötesinde birtakım insanların eğilip kalkıp yerleri ölçtüklerini gördü.

Adamlar öğle vakti gelip onun altında oturdular. Elindeki plânlardan mimar olduğu anlaşılan bir tanesi, üç katlı ensesinden mal sahibi olduğu anlaşılan bir başkasına:

“Makine dairesi şurada olacak, lâboratuvarlar, beri yanda kurulacak, lojmanlar ise batı cephesine rastlayacak.” diye açıklamada bulunuyordu.

Kavak, gerisini dinlemedi. Bu duyduğu sözlerden yaprakları diken diken olmuştu. Demek burada fabrika kuracaklardı. Demek bu cennet kıyıları, bu canım bayırları makine uğultusuna, kurum kokusuna boğacaklardı. Dünya da başka yer mi kalmamıştı, yarabbim! Maliyet fiyatı ise bu sahilde çok düşük olacaktı. Bundan dolayı...

İlkin sahile bir iskele kurdular. Malzeme deniz yoluyla daha ucuza nakledilecekti. Sonra bir mendirek inşa edip denizle sahilin ilgisini kestiler.

Dalgalar, artık suları tatlı tatlı okşamaz olmuşlardı. Mendireğin içinde kalan miskin, ölü sulara ise deniz demeğe bin şahit isterdi.

Yalnız deniz mi ya, çiçekler de durumdan şikayetçiydiler. Papatyalar kurumdan simsiyah oluyorlardı. Gelinciklerin kırmızısı ise isli çatana bayraklarına dönmüştü.

Kuşların cıvıltısı, şantiyeden yükselen çekiç sesleri arasında güme gittiğinden, onlar da birleşip koro hâlinde ötmeyi denediler. Fakat bu gürültülü medeniyet konseri ile baş edemeyeceklerini anlayınca, sonunda onlar da küsüp ötmemeğe karar verdiler. Hem zaten pazarları gıcır gıcır çifteleri ile ava çıkan şantiye mühendisleri, hayatı onlara zehir etmeye başlamıştı.

Kuşlar küsüp, deniz susup, çiçekler de solunca, kavak öksüze döndü. “Bir yıldırım gelse de beni de yok etse bari!” diye kötü kötü düşündüğü oluyordu.

Fakat yıldırıma hacet kalmadı. Bir sabah, daha uykuda iken, belinde keskin bir testere sızısı ile uyandı. Ve neye uğradığını anlamadan yan üstü böğürtlenlerin üzerine devriliverdi.

Ötede bir ses, fabrikatörün sesi:

“Günah da ne demekmiş!” diye bağıırıyordu. “Bize ağaç değil, yer lâzım yer! Zaten neye benziyordu? Tek başına, sipsivri bir ağaçtı.”

Sonra emri altındaki mühendislere dönüp:

“Bundan çok güzel telefon direği olur.” dedi.

Haldun TANER

Hikâyeler

3.2.2.23.3. Ses

(Anlatıcı [yazar] ve arkadaşı Konya’ya gitmektedir. Bindikleri otobüs Barsakdere Boğazı’nda arıza yapar. Arızanın tamiri sırasında yolcular aşağı iner, yol kenarında beklerler. Akşam hava kararmaya başladığı zaman çevreyi seyretmekte olan yazar ve arkadaşı bir müzik sesi duyarlar. Öykünün aşağıdaki bölümünde müzik sesinin duyulmasıyla başlayan ve gelişen olaylar anlatılmaktadır.)

Arkadaşım kalktı, beni de kaldırdı. Amelenin çadırına doğru yürümeye başladık. Ovada, çadırın önünde dört beş kişi oturmuşlardı. Etraflarında kazma ve kürek serpilmiş duruyordu. Çadırın kapısına asılmış bir fener sallandıkça vadinin içine doğru uzanan ve başları karanlıkta kaybolan gölgeler belli belirsiz kımıldanıyorlardı.

Yirmi yaşından fazla göstermeyen bir delikanlı, çadırın önünde yan yatırılmış bir el arabasının üstüne oturarak saz çalıyordu.

Arkadaşım yanına sokularak sordu:

-Senin adın ne oğlum?

-Ali!

-Nerelisin?

-Sivaslıyım!

-Sazı nerde öğrendin?

-Ne bileyim? Küçükten beri çalarım.

-Söylemeyi?

-Onu da öyle... Sonra bir iki usta âşık yanında gezdim.

Arkadaşım bana baktı:

-Harikulâde bir ses azizim, yıllarca arasak bulamayız. Ben bu oğlanın arkasını bırakmam, dedi.

(Yazarın arkadaşı, Ali'nin Ankara'da bir müzik okulunda öğrenim görmesini ister. Bu nedenle adresini alır ve kendisini çağıracağını söyler. Ankara'ya döndüğünde birçok makama başvurarak Ali'nin getirilmesini sağlar. Ali, yol parası Konya Belediyesi tarafından ödenerek Ankara'ya gönderilir. Ali'nin öğrenim görebilmesi için ön sınavda başarılı olması gerekmektedir.)

Sınavın yapılacağı okulun müdür odasına girer girmez, bir kenarda elinde sazıyla bekleyen Sivaslı Ali'yi tanıdım. Yüzü biraz daha kırmızı, bakışları adamakıllı ürkekti. Ökçesi basık ayakkabılarının arkasından topukları delik çorapları görünüyor ve üzerinde bulunduğu halı, tabanlarını yakıyormuş gibi sık sık ayak değiştiriyordu. Sazını bir silah gibi sağ ayağının kenarına dayamış, sapını iki parmağıyla yakalamıştı. Odada konuşup gülüşenlerin yüzüne bakmıyor, gözlerini yerde ve karşı duvarda gezdiriyordu.

Odadakilerle selâmlaştıktan sonra Ali ile konuştum. Yolculuğun nasıl geçtiğini sordum . “Kötü değil.” dedi. Elindeki saz yeni idi. Gülümseyerek yüzüne baktım, derhâl anladı: “İndiğim handa buldum, sekiz kâğıt verip aldım. Benim kırk saz ile efendilere çalmak yakışık almaz her hâlde!” dedi.

Ali, beyaz demir iskemleye ateş üstüne oturuyormuş gibi ilişti. Sazı tutan eli titriyor ve kırıkan alnımda kirpiklerine, ayva tüylü yanaklarına terler süzülüyordu.

Konuşanlar yavaş yavaş seslerini kestiler. Herkes bir köşeye yaslandı veya bulabildiği bir iskemleye oturdu. Gözlerini sahnenin ortasında tek başına kalıveren Ali'ye dikti. Genç adam iki dizini sımsıkı birbirine yapıştırmış, dişlerini sıkmıştı. Sazı kucağına aldı. Fakat bir türlü yerleştiremedi ve şaşırıp etrafına bakındı. Üzerine dikilen gözleri görünce büsbütün şaşırdı. Terler sarı mintanına arka arkaya damlamaya başlamıştı. Sağ eline kiraz kabuğundan tezenesini aldı, tellere birkaç kere dokundu.

Bu sesler onu bir an açar gibi oldular. Yüzüne sükunete benzer bir ifade geldi. Biraz daha çaldıktan sonra söylemeye hazırlanarak boynunu oynattı. Öksürmek isteyip utanıyormuş gibi bir hâli vardı. Nihayet gözlerini üzerimizden çekip tavanın bizim tepemizdeki köşesine dikerek bir halk şarkısına başladı.

Sesi yine güzel, fakat birtakım hışırtılarla karıştı. Yükselince pek belli olmayan bu yabancı sesler alçaklara inince derhâl kendilerini gösteriyorlardı. Ali de bunun farkındaydı. Kendini toplamak istedi, fakat bu hareketiyle ancak boğazının adalelerini biraz daha gerdi ve yüzü daha çok kırmızılaştı.

Müthiş bir gayet sarfediyordu. Nihayet şarkıyı bitirdi ve sazı eline alarak ayağa kalktı. Alman müzisyenlerden biri derhâl:

-Fena değil, fena değil... Ötekini dinleyelim, dedi ve başıyla sarışın genci gösterdi.

Yüzünde kendinden emin bir tebessüm sahnenin dört ayak merdivenini çıkan delikanlı hemen, hatta odadakilerin susmasını bile beklemeden plâklara geçmiş bir halk şarkısına başladı. Önce hafif ve tatlı çıkan sesi, yavaş yavaş büyüdü ve bütün odayı dalga dalga dolduruverdi. Hakikâten güzel söylüyordu. Alman "Bravo!" diye söylendi, "Bu çocuğu yetiştirebiliriz." Bir aralık gözlerim Ali'ye ilişti. Bu odada olanların hiçbirisiyle alâkası yokmuş gibi gözlerini boşluklarda gezdiriyor ve canı sıkılan bir adam tavrı alıyordu. Piyanodaki genç kadın eliyle onu yanına çağırdı. Adayların kulak terbiyeleri denenecekti. Sağ eliyle basit bir melodi çalarak Almanca, "Bunu aynen tekrar et." dedi. Türk müzisyenlerden biri izah etti. "Piyanoya göre söyle bakalım!"

Ali bir bana bir de gözleriyle arayarak dostuma baktı. Ben "Eyvah!" dedim. Zavallı delikanlı ömründe görmediği, sesini duymadığı, adını işitmediği bir aletin karşısına getirilmişti. Kendisine söylenen sözün manasını bile anlamıyordu. İzah etmek istedim:

-Oğlum, bu hanımın çaldığına göre ses çıkar.

Piyanodaki kadın aynı melodiyi tekrar etti, Ali büyük bir gayretle tekrar boynunu bükerek:

“Bir haber yolladım canan iline...” diye başladı. Oradakilerden birkaçı güldü ve Ali derhâl sustu. Orada canı sıkılmış gibi duran Almanlardan biri eliyle sarışın tenoru çağırarak “Bu söylesin,” dedi.

Sarışın delikanlı yine plâklardan öğrenme bir tango söyledi. Muhakkak ki güzel bir sesi vardı. Artık sınav yeterli görülerek bu çocuğun ne yolda yetiştirilmesi gerektiğine dair münakaşalara geçildi. Hiç kimse aynı odada bir kenarda bir de Sivaslı Ali’nin bulunduğunun farkında değildi.

(Ertesi gün yazar ve arkadaşı para toplayıp Ali’nin kaldığı hana giderler. Fakat Ali sazını satıp yol parası yaparak Konya’ya dönmüştür.)

Sabahattin ALİ

Oğuzdan Bugüne Güzel Yazılar

3.2.2.24. İlköğretim Türkçe 8, Serhat Yayınları

3.2.2.24.1. Küçük Sergey’in Merakı

Aleksi dedenin işi pek ağır sayılmazdı. Deniz hayvanları kabuğundan düğme ya da süs eşyası yapardı. Torunu Sergey’in annesi, babası yoktu, ölmüşlerdi. Sergey, dedesi Aleksi’yle otururdu. Sergey, çok meraklı bir çocuktü. Her şeyi öğrenmek isterdi. Sergey, yaramazlık etmesini de severdi. Bu nedenle ayakkabılarını ve elbiselerini çok çabuk eskitirdi.

Sergey, bir gün dedesine:

-Dedeciğim, şu pabuçlarımın, elbiselerimin hâline bir bak! Bana ne zaman yenilerini alacaksın? diye sordu.

Dedesi:

-Deniz kıyısına gidelim. Orada istediğin kadar pabuç ve elbise bulacağız. Beğendiğini al, giy, dedi.

-Dede, sen şaşırdın mı? Kıyıda hiç elbise olur mu?

-Gidelim görürsün Sergey...

Kıyıya geldiklerinde dedesi :

-Sergey, bak dalgalar kıyıya ne kadar şapka, çizme, ayakkabı, palto, ceket ve pantolon getirmiş, Topla, çuvalına doldur onları, getir

-Ama bunlar, deniz hayvanı kabukları, giysi değil!

-Sen, ne diyarsam onu yap! Topla, evde görürsün ne olduğunu!

Tartışmayı kesip dede ile torun kıyıda birer çuval kabuk topladılar.

Eve geldiklerinde Sergey, onların tümünü güzelce yıkadı. Dedesi de içlerini açıp her birine birer delik deldi. Daha sonra Sergey, bu deliklerden bir ip geçirerek onları tespîh tanesi gibi dizdi.

İpe geçirmeden önce, dedesinin onları parlattığını söylemeyi unuttuk.

Dede ile torun, hazırladıkları düğmeleri kente getirip sattılar. Düğmeler iyi para etti. İkisinin de yüzü gülüyordu. Kazandıkları paranın bir bölümüyle Sergey'e bir şapka, bir gömlek, bir pantolon ve bir çift çizme aldılar. Kahvaltı için şeker, çay ve peyniri de unutmadılar.

Aleksi dede, torununa sevgiyle bakıyordu.

-Beş para vermeden kıyıda topladığımız kabukların giysi ve yiyeceğe nasıl dönüştüklerini gördün mü yavrum? dedi.

-Gördüm ama bedava kabukların nasıl para ettiklerini anlayamadım dedeciğim. Bu nasıl oldu, anlatır mısın?

-Ben de bilemiyorum; çömlekçiye git, belki o sana anlatır.

Sergey, koşup çömlekçiye geldi. Çömlekçi, oturmuş, beş para etmez çamura biraz kum, biraz su karıştırmış, yoğuruyordu. Kan ter içinde kalmıştı zavallı. Onu iyice yoğurduktan sonra top hâline getirip torna tezgâhına koydu. Yumuşak çamur tornada dönerken çömlekçi ona biçim vermeye başladı. Az sonra çömlekçi, bir yumak çamurdan testi, bir başka yumak çamurdan da çocuk kumbarası, sürahi, vazo gibi şeyler yapmıştı. O iş de bitince çömlekçi, yaptığı testileri, vazoları, oyuncakları bir keskiyle süslemeye başladı. Çiçek, kuş, ağaç resimleri işliyordu üzerlerine. Sonra bu resimleri en canlı boyalarla boyadı. Çömlekçinin işi daha da bitmemişti. Vazoları, testileri, oyuncakları fırına sokup pişirdi. Çömlekçi onları fırından çıkardığında, Sergey'i görmeliydiniz! Gözlerini kırpmadan hayranlıkla bu renk cümbüşüne bakıyordu.

Çömlekçi, onları Sergey'le birlikte pazara götürüp sattı. Cepleri para dolmuştu çömlekçinin. Bu an, Sergey, bedava çamur yığının nasıl olup da bu denli para edeceğini

düşünüyordu. Merakını gidermek için bunu çömlekçiye sorduğunda, o da dedesi gibi kurnazca gülerek:

-Ben de bilmiyorum; kayık yapıcısına git, belki o sana anlatır, dedi. Sergey, ormana gelip kayık yapan ustayı buldu. Kayık ustası, o gün işine yeni başlıyordu. Usta, önce büyük bir ağaç kesti. Ağacın dallarını testereyle budadıktan sonra iki yanına iki takoz yerleştirdi. Daha sonra içini oyup ona kayık biçimi vermeye başladı. Oyma işi birkaç gün sürdü. Artık kayığın burnu ve arka kısmı iyice belli oluyordu. Şimdi iş, çeşitli araçlarla ince işlerin tamamlanmasına kalmıştı. Sözün kısası, bir hafta içinde boyasıyla, yelkeniyle, direğiyle ve dümeniyle güzel bir kayık ortaya çıkmıştı. Kentten gelen müşteriler, bir kucak dolusu para sayarak kayığı satın aldılar.

Bu kez de Sergey, kayık yapıcısına:

-Bedava bir ağaç, nasıl bu kadar para etti? diye sordu.

Kayık ustası da bıyık altından güldü:

-Ben bilmiyorum; sünger avcılarına ya da balıkçılara sor, dedi.

Sergey, onların da hiç para vermeden denizde avlandıkları süngerleri ve balıkları pazarlarda satmalarına tanık oldu. Aynı soruyu onlara da yöneltince, balıkçı ve süngerci:

-Biz de bilemiyoruz ama, istersen bir de mermerciye sor, dediler.

Sergey mermerciye geldiğinde, mermerci, büyük ve kalın bir taşı düzeltmekle uğraşıyordu. Ötede, yapılmış mermer sütunlar, sütun başlıkları, şömine mermerleri hazır bekliyordu. Mermerci, küçük parçalardan da biblo, abajur, vazo, sehpa gibi şeyler yapmıştı. Bu iş, küçük Sergey'in çok hoşuna gitmişti. Mermerciye, yanında çırak olarak çalışmayı önerdi.

Mermerci:

-Olur, zaten bir çırağa gereksinim vardı, dedi.

Dört yıl sonra artık Sergey de ustası gibi, mermer şömineler, abajurlar, vazolar ve süs eşyaları yapıyordu.

Onun yaptıklarını da halk, parayla kapışıyordu.

Oysa Sergey, mermeri beş para vermeden taş ocağından kendisi çıkarıyordu; ama o taşlara kendi emeğini ve alın terini karıştırıyordu. Böylece taş, değer kazanıyor ve kapış kapış satılıyordu.

Yevgeni PERMYAK (PERMİAK)

(Erken Çiçeklenen Elma Ağacı)

Çev: Faruk ÜNLÜTÜRK

3.2.2.24.2. Boğaç Han

(Oğuz beylerinden Dirse Han'ın çocuğu yoktur. Bayındır Han'ın verdiği bir ziyafete katılan Dirse Han, çocuksuz olduğu için kara çadıra alınarak aşağılanır.

Dönüşte, olanları karısın anlatır. Karısının önerisiyle şölen düzenler, herkese yedirir, içirir. Şölene katılanların dualarıyla, Dirse Han'ın bir oğlu olur. Çocuk, on beş yaşına gelir; Bayındır Han'ın ordusuna katılır. Bayındır Han'ın bir boğası, bir de devesi vardır. Bayındır Han bunları her sonbaharda güreştirip eğlenir. Bu defa da boğayla deveyi meydana salarlar. Bütün çocuklar bağırşırlar; ama Dirse Han'ın oğlu kaçmaz. Aşağıdaki bölümde, oğlanın boğa ile mücadelesini ve oğlana ad verilişini okuyacaksınız.)

Boğa, oğlana sürdü geldi. Diledi ki oğlanı helak kılsın. Oğlan yumruğu ile boğanın alnına kıyasıya tutup vurdu. Boğa geri geri gitti. Boğa, oğlana sürdü, geri geldi. Oğlan, yine boğanın alnına yumruğu ile sert vurdu. Oğlan bu kez boğanın alnına yumruğunu dayadı, sürdü, alanın dışına çıkardı. Boğa ile oğlan bir hamle çekiştiler. İki kürek kemiğinin üstüne boğa dik durdu. Ne oğlan yener ne boğa yener! Oğlan düşündü: “Bir dama direk vururlar, o dama destek olur; ben bunun alnına niye destek olup duruyorum?” dedi. Oğlan, boğanın alnındanyumruğunu çekti, yolundan savuldu. Boğa ayak üstünde duramadı, düştü, tepesinin üstüne yıkıldı. Oğlan bıçağına el attı. Boğanın başını kesti. Oğuz beyleri gelip oğlanın başında toplandılar. “Aferin!” dediler. “Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, yanına alıp babasına varsın, babasından oğlana beylik istesin, taht alıversin.” dediler.

Çağırdılar, Dedem Korkut geldi. Oğlanı alıp babasına verdi. Dede Korkut oğlanın babasına söylemiş, görelim Hanım ne söylemiş:

Der:

Hey Dirse Han, beylik ver bu oğlana!

Taht ver berdemlidir.

Boynu uzun bedevî at ver bu oğlana!

Biner olsun, hünerlidir.

Ağıllardan on bin koyun ver bu oğlana!

Şişlik olsun, erdemlidir.

Develerden, kızıl deve ver bu oğlana!

Yüklet olsun, hünerlidir.

Altın başlı otağ ver bu oğlana!

Giyer olsun hünerlidir.

-Bayındır Han'ın ak alanında bu oğlan savaşırmıştır, bir boğa öldürmüş, senin oğlun, adı Boğaç olsun, adını ben verdim, yaşını tanrı versin, dedi.
Dirse Han, oğlana beylik verdi, taht verdi.

Dede KORKUT

(Dedem Korkut)

Haz: Adnan BİNYAZAR

3.2.2.24.3. Son Yaprak

(İki ressam genç kız bir pansiyonda kalmaktadırlar. Bunlardan Johnsy (Jonsi) zatürreye tutulmuştur.)

Zavallı kız, demir karyolasının içinde yandaki tuğla evin duvarını seyrederek kımıldamadan yatıyordu.

Doktor bir sabah, kır kaşları ile işaret edip Johnsy (Jonsi) nin arkadaşı Sue (Su)'yu dışarıya çağırdı. Termometresini sallayıp cıvayı düşürmeye çalışarak:

-Kurtulması için onda bir ümit var, dedi. O da eğer yaşamak arzusu varsa...İnsanlar mezarcının tarafını tuttuğu zaman, tıp gülünç duruma düşüyor. Sizin hanım arkadaşınız da iyileşmeyeceğine inanmış...İlmin bana verdiği her şeyi yapacağım; fakat hastalarım, cenaze törenlerine gelecek arabaları saymaya başladılar mümidimi yüzde elli keserim. Eğer siz ona, palto kollarının kış modası hakkında bir soru sordurabilerseniz, ihtimali beşte bire yükseltebilirim.

Doktor gittikten sonra Sue, içeri girerek bir Japon mendilinin hakkından gelene kadar ağladı. Sonra resim tahtasını kolunun altına yerleştirip ısıklık çala çala, Johnsy'nin odasına girdi. Johnsy, yüzünü pencereye doğru çevirmiş, hiç kımıldamadan yatıyordu. Sue, onun uyuduğunu zannederek ıslığını kesti. Tahtasını hazırlayıp bir dergide çıkacak bir öykü için resim yapmaya başladı...Derken bir mırıltı işitti. Hemen yatağının yanına koştu.

Johnsy'nin gözleri açıldı. Pencereden bakıyor ve gittikçe azaltarak bir şeyler sayıyordu:

-On iki, dedi. Biraz sonra, “on bir”; daha sonra “on” ve sonra birbiri ardından “dokuz, sekiz, yedi...”

Sue, merakla pencereden dışarıya baktı. Orada sayacak ne vardı? Çıplak, kasvetli bir avlu ile beş metre ilerideki tuğla evin bonboş duvarı görünüyordu. Kökleri çürümüş, ihtiyar bir sarmaşık, duvarın yarısına kadar tırmanabilmişti. Sonbaharın

soğuk nefesi ile yaprakları dökülmüş olan bitki, iskeleti ile âdeta duvara tutunmaya çalışıyordu. Sue:

-Ne var canım? Diye sordu. Johnsy, fısıltı ile:

-Altı, dedi. Şimdi daha hızlı dökülüyorlar. Üç gün evvel yüz tanediydi. Sayarken başım ağrıyordu; ama şimdi kolaylaştı. İşte bir tane daha düştü, beş tane kaldı.

-Beş tane kalan ne? Söyle bana, Johnsy!

-Yaprak, sarmaşığın yaprakları. Sonuncu da düşünce ben öleceğim.

Sue azarlayarak:

-Bu ne saçma şey! dedi. Sarmaşık yapraklarının, seninle ne ilgisi var? Uyumaya çalış. Ben ihtiyar Behrman (Behrmen)'i çağırmaya çalışıyorum; resimlerine modellik etsin. Bir dakika sonra gelirim. Sen kımıldama, yat.

Berhman, en alt katta oyuran bir ressamdı. Altmış yaşını geçkindi. Michelangelo (Mikelanjelo)'nun Musa Heykeli'nin sakalını andıran uzun bir sakalı vardı. Sanatta muvaffak olamamıştı. Kırk senedir resim yapardı; ama bir kere bile başarı kazanamamıştı. Her zaman bir şahesere başlayacağını söylerdi, henüz meydanda bir şey yoktu. Senelerden beri sadece reklâmlar, afişler yapmıştı. Model tutmaya parası olmayan genç ressamlar arasında modellik yaparak yaşardı.

Sue, Behrman'ı stüdyosunda buldu...Johnsy'nin kuruntularını, hakikaten bir yaprak kadar zayıf ve kuvvetsiz olan bu zavallı kızı dünyaya bağlayan bağların gittikçe zayıfladığını anlattı. İhtiyar Behrman:

-Ne? diye haykırdı. Kahrolasica bir sarmaşığın yaprakları dökülüyor diye ölmeye hazırlanan insanlar da var demek! Zavallı Miss Johnsy! ...

Yukarı çıktıkları zaman, johnsy uyuyordu. Oradan sarmaşığa ve sonra da birbirlerine baktılar. İkisinin de neler duyup düşündüğü belli idi. Yağmurla beraber soğuk bir rüzgâr esiyordu...

Sue, ertesi sabah uyanınca, Johnsy'nin kapalı perdeye gözünü dikmiş olduğunu gördü.

-Aç, görmek istiyorum, dedi Johnsy.

Sue, bu ısrarlı arzuya itaat etti. Hayret! Bütün gece devam eden şiddetli yağmura ve rüzgâra rağmen sarmaşığın üstündeki yapraklardan biri düşmemişti.

Kenarları kuruyarak sarı bir renk aldığı hâlde, yeşil kalmış olan sapı, yerden beş altı metre yüksekte, bir dala yapışıktı.

Johnsy:

-Sonuncu, dedi. Dün gece mutlaka düşeceğini sanmıştım; ama artık bugün düşecek.

Akşam oldu. Yaprığın dalına sağlamca yapışmış olduğu, alaca karanlıkta bile görülüyordu. Geceleyin yağmur ve rüzgâr tekrar başladı. Ertesi sabah ilk ışıklarla beraber Johnsy, perdenin açılmasını ısrarla istedi. Sarmaşık yaprağı, hâlâ düşmemişti. Johnsy, uzun uzun baktı ona. Sonra, gaz ocağında çorba hazırlayan Sue'ya seslendi:

-Bana biraz çorba ile süt getirsene...Hayır hayır, önce bir ayna getir. Arkama da bir yastık koy, yemek yapmasını seyredeyim...

Doktor öğleden sonrakivizitesini bitirip çıkarken Sue da, bir sebep bulup peşinden gitti. Doktor:

-Artık tehlike kalmadı, dedi. şimdi aşağıda yeni bir hastayı görmeye gidiyorum. Berhman isminde biri...O da zatürreye tutulmuş. Zayıf ve ihtiyar bir adam. Hiç ümit yok; fakat rahat etmesi için bugün hastaneye kaldırıyoruz.

Öğleden sonra Sue, yatakta mavi yünden bir şal ören Johnsy'nin yanına oyurarak kolunu omzuna attı:

-şekerim, dedi; sana bir şey söylemek istiyorum. Mr. Berhman bugün zatürreden öldü. İki gün önce kapıcı onu odasında ateş ve ıstırap içinde kıvranır bir hâlde bulmuş. Elbisesi, ayakkabısı sırlıslanmış. O tipili gecede niçin dışarıya çıkmış olduğunu anlayamamışlar. Sonra orada hâlâ yanmakta olan bir fener, bir merdiven birkaç fırça ve üzerinde sarı, yeşil boyalar ezilmiş bir palet görmüşler...Pencereden bak şekerim, duvardaki son yaprağı görüyor musun? Rüzgâr estiği zaman niçin kımıldamadığını merak ettin mi? İşte Berhman'ın şaheseri odur; son yaprağın düştüğü gece yapmış.

O. HENRY (O. HENRİ)

(Son Yaprak)

(Çev. : Mehmet HARMANCI-Kısaltılmıştır.)

3.2.2.24.4. Son Kuşlar

Vaktiyle bu Ada'ya, bu zamanda kuşlar uğradı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı. İki senedir gelmiyorlar.

Sonbahara doğru birtakım insanların, çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini gördüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, acayip çomaklar vardı.

Bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları bir ufacık ağacın altına çığırktan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırktan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler; çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş, çoluklu çocuklu kocaman adamlar bir müddet beklerler; sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderdi.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi! Çocukları bu işe seferber eden de o idi, ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde biriydi Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri açılıp kapanan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, alçakgönüllü adamdı da... Konu komşusu da severdi. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam, filesi elinde vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, basit ama hesaplı fikirlerine, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz; ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça mülâyim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gök yüzünü seyrederdi. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını gördünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğinin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kısdı. Esmer lekelerin Adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık olursa gözünü kırpar, gökyüzünü işaret ederek:

-Bizim pilâvlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi; kuşların çok defa aldandıklarına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir; poyrazlar, lodolar birbirini kovalar; günün birinde, güzün sonlarına doğru ılık, rüzgârsız, parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbülî günlerde, o en çığırkan kafes kuşunu bulur, mahalle çocuklarını çağırır; bir tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gök yüzüne birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Güzün o güzel günlerini pencereinden görür görmez, Konstantin Efendi'in bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş cıvıltısını duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar, koca yemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca insana barış, şiir, şair, edebîyat, resim, müzik, mesut insanlarla dolu, anlaşılmış, hırstan arınmış bir dünya düşündürüyor. Her memlekette, kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle şeyler düşünecektir. Konstantin mani oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç seneye kadar da nesilleri tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin var, kim bilir? Kuşlardan sonra, şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular. Geçen gün yol kenarındaki yeşilliklere basmaya kıyamayarak yola çıkmıştım. (...) Kuşlar yoktu şimdi havada, ama yolun kenarında yeşillikler vardı ya...Baktım:Bu yeşilliklerin bazı yerleri sökülmiş. Biraz ilerde dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerlerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı bel ile söküyorlar, bir çuvala dolduruyorlar.

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gök yüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları çok gördük.

Sizin için kötü olacak. Benden öyküsü.

Sait Faik ABASIYANIK

(Son Kuşlar, 1956)

3.2.2.24.5. Himmet Çocuk

Elvanlar'da ihtiyar bir kılavuz aldık. Köy kısmen yanmış, perişan, herkes fersiz ve şaşkın gözlerle kamyonun gürültüsüne bakıyordu. Herkesin ruhunda sonu gelmeyen meşakkatin, açlığın, her günün gizli felâket ihtimallerinin yoğurduğu keder ve

ilgisizlik vardı. Onun için kimse Uşak’a kadar gelmek istemiyordu. Parayı ne yapacaklardı? Zayıf yüzlü bir ihtiyar, hâlsiz bir sesle:

-Ben, İney’e kadar yolu biliyorum; fakat beni Uşak’a götürürseniz ve bana orada bir okka tuz verirsiniz gelirim, dedi.

Akşam karanlığı basarken kamyon mırıldanarak, homurdanarak Anadolu’nun ıssız yollarına daldı.

İney, bir derenin yamacında kurşunî bir yangın harabesine dönmüş bir köydü. İçimden:

-Eyvah! Köyden hepsi gitmiş, nasıl tahkikat yapacağız? diyordum.

Biraz sonra sağda bir kaya kavuğunda, kızıl bir alevin önünde ısınan iki hâkî gölgenin kımıldadığını gördüm. Köprünün önünde şoför, kocaman makineyi durdurmaya çalışırken önünde birkaç karaltı kımıldadı. Sonra ışığın beyazlattığı taşlı yolda siyah cübbeli, beyaz sarıklı, siyah sakallı bir adam, arkadaşlarından ayrıldı. Hiç unutamayacağım bir sesle:

-Halide Onbaşı, sizi biz İney İstasyonu’nda bekliyorduk, dedi.

-Geleceğimizi nerden biliyordunuz?

-İstasyonda biliyorlar. “Tahkik Heyeti gelecek.” dediler.

Bu sestен gazeteci arkadaşlar hemen harekete geçtiler, kalem kâğıt çıkardılar, kamyonlardan fırladılar, karaltılardan tahkike başladılar. Kaç ev yandı? Kaç kişi öldü?

Siyah sakallı adam, yanıma geldi. Fenerlerin verebildiği ışıktaki notlarıma yiyecek gibi baktı.

-Kaç ev mi? Bütün köy yandı! Kaç adam mı öldü? Sayısını Allah bilir! Sen onları bırak, İsmet Paşa’ya başka şey söyle!

-Benim işim bunları yazmak.

Biraz daha hırçın ve sesi titrek:

-Senin işin bizim halimizi söylemek! “Kaç ev yandı, kaç kişi öldü?”, karnımızı doyurur, başımızı sokacak dam yapar mı? İsmet Paşa’ya söyle...

Sesinde hayat için mücadele edenlerin buyurganlığı vardı. Sordun:

-Ne söyleyeyim?

-Ev isteriz, rüzgâr bıçak gibi kesiyor, çocukların başını sokacak kovuk bile yok; Uşak’ta birçok kereste varmış, bynlardan bize verilmesini emretsin. Hemen kendimize dam yapalım. Ekmek isteriz, askerî ambarlarda buğday var, bir saat ötede...Emretsin,

bize versinler, çiğ olsun, çocuklarımıza yedirelim. Büyükler söz anlıyor. sesleri çıkmıyor, ama çocuklar söz anlamıyor, açlıktan hep ağlıyorlar, sabaha kadar ağlıyorlar, bunu Paşa'ya söyle.

-Yazdım, dedim. Şimdi bize Uşak'a kadar bir kılavuz verin.

-Herkes birbiri ile konuştu. Sonra:

-Şu çocuk sizi şoseye çıkarsın, dediler.

Kamyon kımıldadı, homurdadı, çatırdadı ve karanlığa daldı, yer olmadığı için Kılavuz Himmet, kamyonun basamağında, yanımda ayakta duruyordu. Tiz fakat sakın bir çocuk sesi:

-Burası Kuzgunderesi, teyze!

Başımı çevirdim. Küçük, zayıf bir yüzü vardı. Çenesine doğru uzanan ensiz yanağının derileri büzülmüş, çene iskeleti olduğu gibi seçiliyordu. Bu açlık ve keder içinde, başının öyle bir sevimliliği, insanı hayata çağıran bir kudreti vardı ki sordum:

-Himmet, niçin peksimeti yemiyorsun?

-Sonra yerim, teyze.

-Hele bir ye de, sonra konuşalım.

Yavaş yavaş koynundan küçük lokmalara ayırarak çıkardığı peksimeti yemesine bekledim. Çenesinin, başının bütün iskeleti peksimeti çiğnedikçe daha büyük bir açlıkla meydana çıkıyordu. Birdenbire gocuğumun içine küçük başını almak, bilmem neden vaktiyle kendi çocuğumu uyuturken söylediğim ninniye söylemek istedim; fakat bu arzum çok sürmedi. Küçük, kuru yüzde, merhameti, güçsüzlüğü yasaklayan bir olgunluk sezdim. Sakin ve arkadaşça olmasına çalıştığım bir sesle konuşmaya başladım.

Büyük bir gururla on üç yaşında olduğunu söyledi. Bu yaşında anasız, babasız; ihtiyar bir nine, genç bir kız kardeş, bir çift de öküzle kalmıştı. Öküzlerle, kocasız iki kadının tarlalarını yıllarca sürmüş, ortakçılık etmiş, ninesini, kardeşini beslemiş, hatta kız kardeşini ere vermişti. Fakat bir gün o yöreye bir hayvan hastalığı gelmiş, iki öküzü birden ölmüştü.

Sonra:

-Ne yaptın?

Omuzlarını silkti. Hiç, ne yapacaktı! Çalışmış, gündeliğe gitmiş, dul kadınların tarlalarını sürmüş, üç yıl çalışmış ve nihayet iki kocaman manda almıştı. Kimsesiz,

sekiz dokuz yaşında, kuru Anadolu’da çalışmasıyla iki manda alan çocuk...Bu, benim anladığım, bildiğim kahramanlığın en yüksek derecesi...

-Mandalar duruyor mu?

Bu defa gözlerimi yaşartan bir ifadeyle ince omuzlarını silkti.

Derenin sağ tarafındaki uçurum üstünde karanlık rüzgâr tuhaf tuhaf luluyordu. Çok susmuş, kamyona yapışmış gidiyordu. Doğal bir sesle:

-Seni Uşak’a kadar götürelim Himmet, dedim. Sen dönmekten korkmazsın, bilirim, fakat biz yolda bir yanlışlık yaparız, şoför bilmiyor.

-Olur teyze.

Şoförün yarım aydınlıkta kaya dan oyulmuş gibi sabit erkek yüzü garip bir gülümseyişle kıpırdadı.

Uşak’a giderken düşündüm. Anadolu’da geçen yıllarımda yüz haneden otuz haneye eriyerek dağılan, ölen, erkeksiz ve kimsesiz köylerde Himmet çocuğun eşlerine rastlıyor, onlara memleketin hayat tarihinde birer ışık diye bakıyordum. Hayat diye, insanlık diye Anadolu’da ne kalmış ise çalışan kadınlarıyla bu küçük gündelik kahramanların insanüstü çalışmasından kalmıştı. Hâlâ Türkiye’yi bu küçük Himmet çocuklar yürütüyor.

Halide Edip ADIVAR

(Tanzimattan Günümüze Türk Hikâye Antolojisi)

Haz: Yaşar Nabi NAYIR-Konur ERTOP

3.2.2.24.6. Pembe İncili Kaftan

(Pembe İncili Kaftan, Ömer Seyfettin’in uzun bir öyküsüdür. Bu öykünün ilk bölümünde anlatılanlar şöyle özetlenebilir: Safevi (İran) hükümdarı Şah İsmail ile Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim’in arası açılmıştır. Ancak, Şah İsmail’in İstanbul’a gönderdiği elçiye karşılık olarak, Yavuz Sultan Selim’in de Tebriz’e bir elçi göndermesi gerekmektedir. Şah İsmail, zalim bir insan olduğu için Tebriz’e gönderilecek elçinin “devleti temsil edebilecek çok cesur bir kişi olması” gerekmektedir. Böyle bir kişinin bulunabilmesi için sadrazam ile Kubbealtı vezirleri divanda toplanıp tartışılar. Sonuçta Muhsin Çelebi’nin bu göreve uygun olduğu kararna varırlar. Ertesi gün Sadrazam; çok cesur, aynı zamanda dürüst, bilgili ve zengin bir kişi olan Muhsin Çelebiyle görüşür. Muhsin Çelebi, elçi olarak Tebriz’e gitmeye kabul eder. Ancak, devletten bir kuruş para almamak ve bu iş için gerekli her

şeyi, hatta istediği çok değerli, çok pahalı ve çok meşhur olan “pembe incili kaftan”ı da kendi parasıyla almak koşuluyla .

Öykünün aşağıdaki bölümünde Muhsin Çelebi’nin Tebriz’e gidişi, Şah İsmaille görüşmesi, İstanbul’a dönüşü ve yeni bir yaşama başlaması anlatılmaktadır.)

Altı ay içinde Muhsin Çelebi büyük çiftliğini, mandırasını, evini, dükkânlarını, bahçesini, bostanını, rehine koydu. Tüccarlardan para topladı. Atlarını, hademelerini tamamladı. Bunların hepsi gerçekten emsali görülmedik derecede muhteşemdi. Dönüşte yedi bin liraya geri vermek şartıyla Turoğlu’ndan meşhur pembe incili kaftanı da aldı. Genç karısı ile küçük çocuğunu akrabasından birinin evine bıraktı. Altı aylık nafakalarını ellerine verdi. Sonra padişahın namesini konuna koyarak yola koyuldu.

Yolda, konak konak ilerledikçe bu yeni elçinin debdebesi, hele incili kaftanın şöhreti bütün Anadolu’dan geçerek Şah İsmail’in diyarına taşıyordu. Muhsin Çelebi, bir gün Tebriz Kalesi’ne ihtişamla girdi. Bu küçük payitahtın süse, renge, ziynete düşkün halkı İstanbul elçisinin kaftanını görünce şaşırdılar. Şehir, saray, bütün encümenler kaftanın hikâyesiyle doldu.

Şah İsmail “pembe inci”yi yalnız masallarda işitmişti, daha nasıl bir şey olduğunu görememişti. Kendisinin daha görmediği şeye sahip bu zengin elçiye karşı nefsinde derin bir garaz duydu. Onu hakaret altında ezmeye karar verdi. Huzuruna kabul etmezden önce, tahtın arkasına cellâtlarını hazırlattı. Tahtı önündeki diba şilteleri, ipek seccadeleri kaldırttı. Sağında vezirler, solunda muharipler duruyordu.

Muhsin Çelebi, geniş somaki kemerli açık kapıdan serbest adımlarla girdi. Yürüdü. Baş her vakitki gibi yukarıda, göğsü her vakitki gibi ilerideydi. Koynundan çıkardığı nağmeyi öptü, başına koydu. Sonra altın tahtın üstüne allı, yeşilli, mavili, morlu ipek yığınlarına sarılmış sırmalarla, tuğlarla, sancaklarla bağlanmış gibi garip bir yırtıcı kuş sükûnuyla tüneyen Şaha uzattı. Ayağı öpülmeyen Şah öfkesinden, kızgınlığından sapsarı kesildi. Gözlerinin beyazı kayboldu. Nameyi aldı. Muhsin Çelebi, tahtın önünden çekilince şöyle bir etrafına baktı. Oturacak bir şey yoktu. Gülümsedi. İçinden : “Beni zorla ayakta hürmet vaziyetinde tutmak istiyorlar galiba... ” dedi. Bir an düşündü. Bu hakarete nasıl mukabele etmeliydi? Hemen sırtından pembe incili kaftanı çıkardı. Tahtın önüne yere serdi. Şah İsmail, vezirleri, kumandanları şaşırdılar, hayretle bakıyorlardı. Sonra bu kıymetli kaftanın üzerine

bağdaş kurdu. İnce dev, ejderha resimleri işlenmiş sivri kubbeyi, yaldızlı kemerleri çınlatan gür sesiyle:

-Nağmesini verdiğim büyük padişahım, Oğuz soyundandır! diye haykırdı. Dünya yaratıldığından beri onun ecdadından kimse kul olmamıştır. Onun elçisi de, bir ecnebi padişah karşısında divan durmaz. Çünkü kendi padişahı kadar dünya da asil bir padişah yoktur. Çünkü...

Muhsin Çelebi, Türkçe nutkunu bağırdıkça, Şah kızıyor, sararıyor, morarıyordu. Elinde heyecandan açamadığı nağme, tir tir titriyordu. Tahtın arkasındaki cellâtlar kılıçlarını çekmişlerdi. Muhsin Çelebi bağırdı, çağırdı. Yankıları, vezirler, cellâtlar, muhripler, hükümdarlarının sabrına, tahammülüne şaşıyorlardı. Hatta içlerinden birkaçı mırıldanmaya başladı. Muhsin Çelebi sözünü bitirince müsaade filân istemedi, kalktı. Kapıya doğru yürüdü. Şah İsmail donmuş, taş kesilmişti. Çaldıran'da kırılacak gururu, bugün, bu tek Türk'ün ateş nazarları altında ezilmişti. Muhsin Çelebi dışarı çıkarken, Şah, kendi gibi hayretten donan nedimlerine:

-Şunun kaftanını verin, dedi.

Muhriplerden biri koştu. Tahtın önünde serili kaftanı topladı. Türk elçisine yetişt:

-Buyrun. Kaftanınızı unutuyorsunuz.

Muhsin Çelebi durdu. Çıktığı kapıya dönerek Şahın işiteceği yüksek bir sesle:

-Hayır, unutmuyorum. Onu size bırakıyorum. Sarayınızda büyük bir padişah elçisini oturtacak seccadeniz, şilteniz yok... Hem bir Türk, yere serdiği şeyi bir daha arkasına koymaz... Bunu bilmiyor musunuz? dedi.

Geçtiği yollardan gece gündüz dörtlü dördü. Üsküdar'a girdiği zaman, Muhsin Çelebi'nin cebinde tek bir akçe kalmamıştı. Süslü hademelerine dedi ki:

-Evlatlarım, Bindiğiniz atları, takımları, üstünüzdeki esvapları, belinizdeki süslü hançerleri size bağışlıyorum. Bana hakkınızı helâl ediyor musunuz?

-Ediyoruz.

-Anamızın ak sütü gibi ...

Cevabını alınca onları başından savdı. Geniş bir nefes aldı. Evine uğramadan, deniz kıyısına koştu. Bir kayığa atladı. Sadrazamın konağına gitti. Nağmeyi Şaha verdiğini, hiçbir hakarete uğramadığını, Şahın müsaadesine tenezzül etmeden habersizce kalkıp İstanbul'a döndüğünü söyledi. Zaten sadrazam, onun vazifesini

hakkıyla ifa edeceğinden son derece emindi. Yollara, derebeylere, aşiretlere dair bazı şeyler sordu. Çelebi kalkıp gideceği zaman:

-Ben satın almak istiyorum, oğlum, kaftanın burada mı? dedi.

-Hayır, getirmedi.

-Sattın mı?

-Hayır, satmadım.

-Çaldırdın mı?

-Hayır.

-Ya ne yaptın?

-Hiç! ...

Sadrazam ısrar etti, tekrar tekrar sordu. Kaftanın ne olduğunu bir türlü anlayamadı. Muhsin Çelebi, yaptığı ile övünecek kadar küçük ruhlu değildi.

Meraklı İstanbul’da, hiç kimse, meşhur pembe incili kaftanın “nasıl, nerede, niçin” bırakıldığını öğrenemedi. Fakat eski zengin Muhsin Çelebi, bu kaftan için girdiği borçları verip çiftliğini, mandırasını, iratlarını rehinden kurtaramadı. Elçilikten yadigâr kalan atı ile cevahirli takımını satıp Kuzguncuk’ta mini mini bir bahçe aldı. Onu ekip biçti. Çoluğunun çocuğunun ekmeğini çıkardı.

Ömer SEYFETTİN

(Bomba)

3.2.2.25. İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, Tutibay Yayınları

3.2.2.25.1. Pembe İncili Kaftan

...

Muhsin Çelebi, geniş somaki kemerli açık kapıdan serbest adımlarla girdi. Yürüdü. Baş her zamanki gibi yukarıda, göğsü her zamanki gibi ilerideydi. Koynundan çıkardığı mektubu öptü, başına koydu. Sonra altın tahtın üstüne garip bir yırtıcı kuş sessizliğiyle tüneyen Şaha uzattı. Ayağı öpülmeyen Şah öfkesinden sapsarı kesildi. Mektubu aldı. Muhsin Çelebi, tahtın önünden çekilince şöyle bir çevresine baktı. Oturacak bir şey yoktu. Gülümsedi. İçinden: “Beni zorunlu olarak ayakta saygı durumunda tutmak istiyorlar galiba...” dedi. Bir an düşündü. Bu hakarete nasıl karşılık vermeliydi? Hemen sırtından “Pembe İncili Kaftan”ı çıkardı. Tahtın önüne yere serdi.

Sonra bu kıymetli kaftanın üzerine bağdaş kurdu. İnce dev ejderha resimleri işlenmiş sivri kubbeyi, yaldızlı kemerleri çınlatan gür sesiyle:

-Mektubunu verdiğim büyük padişahım, Oğuz Karahan soyundandır, diye haykırdı. Dünya yaratıldığından beri onun atalarından kimse kul olmamıştır. Hepsi padişah, hepsi hakandır. Ataları yaradılıştan beri hükümdar olan bir padişahın elçisi, hiçbir yabancı padişah karşısında el kavuşturup durmaz. Çünkü kendi padişahı kadar dünya da soylu bir padişah yoktur. Çünkü...

Muhsin Çelebi, Türkçe söylevini bağırdıkça, Şah kızıyor, sararıyor, morarıyor, elinde heyecandan açamadığı mektup, tir tir titriyordu. Tahtın arkasındaki cellâtlar kılıçlarını çekmişlerdi. Muhsin Çelebi bağırdı, çağırdı. Yankıları, vezirler, cellâtlar, savaşçılar hükümdarlarının sabrına, dayanıklılığına şaşıyorlardı. Hatta içlerinden birkaçı mırıldanmaya başladı. Muhsin Çelebi sözünü bitirince izin filân istemedi, kalktı. Kapıya doğru yürüdü. Şah İsmail donmuş, taş kesilmişti. Çaldıran'da kırılacak gururu, bugün, bu tek Türk'ün ateş bakışları altında erimişti. Muhsin Çelebi dışarı çıkarken, Şah, kendi gibi hayretten donan arkadaşlarına:

-Şunun kaftanını veriniz, dedi.

Savaşçılardan biri koştu. Tahtın önünde serili kaftanı topladı. Türk elçisine yetişt:

-Buyurunuz. Kaftanınızı unutuyorsunuz.

Muhsin Çelebi durdu. Güldü. Çıktığı kapıya dönerek Şahın işiteceği yüksek bir sesle:

-Hayır, unutmuyorum. Onu size bırakıyorum. Sarayınızda büyük bir padişah elçisini oturtacak seccadeniz, şilteniz yok... Hem bir Türk, yere serdiği şeyi bir daha arkasına koymaz... Bunu bilmiyor musunuz? dedi.

* * *

...Geçtiği yollardan gece gündüz dörtnala döndü. Üsküdar'a girdiği zaman, Muhsin Çelebi'nin cebinde tek bir akçe kalmamıştı. Süslü hizmetlilerine dedi ki:

-Çocuklarım! Bindiğiniz atları, haşaları, takımları, üstünüzdeki giysileri, belinizdeki süslü hançerleri size bağışlıyorum. Bana hakkınızı helâl ediyor musunuz?

-Ediyoruz.

-Anamızın ak sütü gibi, yanıtını alınca onları başından savdı. Geniş bir nefes aldı. Evine uğramadan, deniz kıyısına koştu. Bir kayığa atladı. Sadrazamın konağına

gitti. Mektubu Şaha verdiğini, hiçbir hakarete uğramadığını, Şahın iznini beklemeden, habersizce kalkıp İstanbul'a döndüğünü söyledi. Zaten sadrazam, onun görevini hakkıyla yerine getireceğinden son derece emindi. Çelebi kalkıp gideceği zaman:

-Ben satın almak istiyorum, oğlum, kaftanın burada mı? dedi.

-Hayır, getirmedim.

-Acemistan'da mı sattın?

-Hayır satmadım.

-Çaldırdın mı?

-Hayır.

-Ya ne yaptın?

-Hiç!...

Sadrazam üsteledi, tekrar tekrar sordu. Kaftanın ne olduğunu bir türlü anlayamadı. Muhsin Çelebi, yaptığı ile övünecek kadar küçük ruhlu değildi. Meraklı İstanbul'da, hiç kimse, ünlü "Pembe İncili Kaftan"ın "nasıl, nerede, niçin" bırakıldığını öğrenemedi. Fakat eski zengin Muhsin Çelebi, bu kaftan için girdiği borçları verip çiftliğini, mandırasını, gelirlerini rehinden kurtaramadı. Elçilikten andaç kalan atı ile mücevherli takımı satıp Kuzguncuk'ta minimini bir bahçe aldı. Onu ekip biçti. Çoluğunun çocuğunun ekmeğini çıkardı.

Ölünceye kadar Üsküdar pazarında sebzecilik yaptı. Pek yoksul, pek acı, pek sıkıntılı bir yaşam geçirdi. Ama yine ne kimseye boyun eğdi ne de bütün servetini bir anda yere atmakla gösterdiği özveriyle ilgili gevezelikler yaparak boşu boşuna pohpohlandı.

Ömer SEYFETTİN

Eski Kahramanlar

(Sadeleştirilmiştir ve kısaltılmıştır.)

3.2.2.25.2. Osmancık

Bir akşam binbaşı bütün askerleri toplayarak şu sözleri söyledi:

-Karşı tepeye saldırıya geçmemiz gerekli. Ancak bu tepeye yaklaşabilmek için, uğursuz bir leylek gibi durmadan takırdayan şu ağır makineyi tüfeği susturmalıyız... Bu görevi üzerine alacak olan erin kurtulabilmesine olanak yoktur. Bu işi kim üzerine almak istiyorsa ortaya çıksın!...

Ortaya birçok yiğit çıktı. Fakat Osmancık, çıkanların en başında yer almış bulunuyordu. Komutan onu görünce gülümsedi:

-Pekâlâ Osmancık. Mademki istiyorsun, bu zor görevi sana veriyorum. Haydi göreyim seni!...

Osmancık tüfeği bıraktı. Beline dört tane el bombası yerleştirdi.

Büyük bir dikkatle sürünerek ağır makinelinin yuvasına yaklaştı. Şimdi bulunduğu yerden burasını gayet iyi görüyordu. Makineli tüfek yuvasında dört kişi vardı.

O zaman Osmancık'ın aklına bu makineli tüfeği ele geçirebilmek geldi. Eğer bunu yapabilirse Türk ordusuna bir ağır makineli kazandırmış olacaktı.

İş pek kolay değildi. Bombayı atacak olsa, kendileri için de pek değerli olan bu makineliyi de harap edecekti. Düşmanın bir makineli eksilecekti. Fakat yerine bir başkasını koyabilirdi.

Belindeki bombalardan birini alarak hazırladı. Sonra birdenbire ayağa kalkarak bütün gücüyle koşarak bir saniyede ağır makineli tüfek yuvasına atladı:

-Davranmayın! Kimildarsanız bombayı atarım hepimiz ölür gideriz...

Osmancık, bombayı hep elinde tuttuğu hâlde bunların üstlerini aradı. Sonra makineli tüfek yuvasının içinde bir yığın durumunda bulunan telefon telleriyle dördünün de ellerini, ayaklarını sımsıkı bağladı...

Bundan sonra ağır makineli tüfeğin yerini değiştirdi. Bütün bunlar olup bittikten sonra Türk erlerine işaret vermek üzere bombalardan birini savurdu.

Bombanın patlamasıyla, sessiz dağlar arasında bir uğultu biçiminde silâh seslerinin yükselmesi bir olmuştu. Zaten saldırıya hazır bulunan Türk askerleri hemen siperlerinden fırlayarak ileri atılmışlardı. Elinde tabancası olduğu hâlde en önde bulunan binbaşı:

“İnşallah bir terslik olmamıştır... ” diye düşünüyordu. “Eğer Osmancık ağır makineliyi bomba ile havaya uçuramadıysa, durumumuz çok zorlaşacak. Bu ağır makineli tüfek bize büyük kayıplar verdirecek!...”

Fakat düşman komutanı hiç endişe etmiyordu. Çevresindekilere:

-Endişe etmeyin, diyordu. Türk askerleri, bizim ağır makineli yerinde durdukça bir adım bile ilerleyemezler. Ağır makineli, saldırıya geçen Türkleri orak gibi biçecektir...

Nihayet gecenin karanlığında birdenbire bir tıkırtı işitildi. Ağır makineli işlemeye başlamıştı. Bunu duyan düşman komutanı:

-Bravoooo askerlerimize, diye sevincinden şapkasını havaya attı. Türk komutanına gelince, onun da kaşları çatıldı:

“Osmancık görevini yapamadı. Şimdi bütün erler ortada. Saklanacak, bu uğursuz makineli tüfeğin kurşunlarından korunacak hiçbir yer yok. Çok kötü oldu... Fakat artık geri de dönemeyiz... Her ne olursa olsun ileri atılmalıyız.” diye düşündü.

Sonra başını geri çevirerek biraz şaşırان askerlere:

“İleri aslanlar!” komutasını verdi.

Ağır makineli durmadan işliyordu. Fakat, önüne geçilmez bir dalga gibi dağı kaplamakta olan Türk erlerinin hiçbir, yaralanarak yere düşmüyordu.

Buna komutan şaşıtı.

Oysa aksine, düşman siperleri nereden geldiği belli olmayan kurşunlar yüzünden alt üst olmuştu.

Türk komutanı, her şeyden önce elindeki tabanca ile bu ağır makineli yuvasına atlamayı ve burada bulunan düşman erlerini temizlemeyi düşünüyordu. Onun için, Türk erleri düşman siperlerinin içine girerlerken, o da bu ağır makineli tüfeğin yuvasına atladı.

İşte o zaman gözlerine âdeta inanamadı.

Ağır makineli tüfek yerinden kaldırılmış ve düşman siperlerine doğru çevrilmişti. Osmancık bunun başına geçmiş, düşman siperlerine neşe içinde kurşun yağdırıyordu.

Sabahleyin güneş doğarken, Türk sancağı tepenin üzerine dikilmiş bulunuyordu. Baskın çok iyi netice vermiş, düşmanlar büyük kayıplar vererek geri kaçmışlardı...

Muhittin NALBANDOĞLU

Kurtuluş Savaşı'nın Kahraman Çocukları

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.25.3. Çocuk ve Ağaç

-Çocuk! Hey çocuk! Gelir misin buraya...

Ahmet emminin çocuk diye seslendiği on dört, on beş yaşlarındaki delikanlı, elindeki hortumu toprağa bırakarak koştu:

-Görmedim emmi, dedi. Kusura bakma. Yaşlı adamın sürükleyerek getirdiği fidana yapıştı. Elleri -bütün bahçıvanlar gibi- çizik, tırnaklarının arası çamur içindeydi. “Yardım edeyim.” diye güldü.

-Bilmem ki a çocuk, diye mırıldandı mahcup mahcup. Senin işin de pek çok... Üstelik, Hacer Hanım çağırıyordu.

-Olur giderim, dedi. Hele şunu dikivereyim. Sen yerini göster de...

Ahmet emmi elini kaldırarak:

-Yok yok, diye bağırdı telâşla. Bahçeye değil, aha şuraya dikeceğim! Şu yolun ağzına, çeşmenin altına...

Fidanı boylu boyunca toprağa uzatıp kazmayı kaptı. Hünerli elleriyle çabuk çabuk açtı çukuru. Ne az ne fazla, tam fidanın köküne göre... Titiz, kolay kolay her şeyleri beğenmeyen koşu bahçenin sahibi Ahmet emminin gıkı çıkmıyordu. Söyleyecek, itiraz edecek bir şey bulamıyordu çünkü. Övgü dolu bir sesle:

-Çocuk, dedi. Bir ömür fidan dikmiş gibisin. Elin yakışıyor maşallah...

Çocuk:

-Öyle ya, diyerek, gözünü etrafta gezdirip bahçeleri gösterdi. Şu ağaçların çoğunu ben dikmedim mi?

Ahmet emminin bakışları daldı:

-Diktin, diye mırıldandı. Diktin ya... Bahçelerin hangisine emeği geçmemiş, hangisine eli değmemişti... Çocuk, herkesin çocuğuydu... Yediden yetmişe herkes böyle çağırırdı onu. Adı, olduğu gibi nüfus kâğıdında kalmıştı. Hatta, söylenmeye söylenmeye kendi bile unutmuştu. Çocuk dendi mi herkes onu bilirdi.

Ahmet emmi, çeşmenin yanındaki taşa oturarak uzaktan izlemeye başladı. “Çocuk da çocuk hani...” diye söylendi kendi kendine. “Şu bahçelerde onun gibi var mı? ... Eli ayağı çabuk, saygılı, çalışkan...” Çocuk, taşıdığı ad gibi umudun, sevginin, dostluğun simgesiydi bahçelerde. Onu Ahmet emmi keşfetmiş sayılırdı. Çocuğun yaptığı işler karşısında, esirgemediği alkışlar, özendirmeler, öğütler hatta yardımlarla onun, gün gün büyüyüp olgunlaşmasını sağlamıştı.

Oysa önceleri-nereden geldiği, nasıl geldiği belli olmayan bir çocuğun başlarına dert olacağını sanan-bahçe sahipleri ilgilenmemişlerdi onunla. Ta ki çalışkanlığı, dürüstlüğü, yardımseverliğiyle kalpleri kazanana dek... Koşmadığı ev, yardım etmediği kişi kalmamıştı. Herkesin eli ayağıydı. Şakir Ağanın ortakçısı yanına

almıştı, hepten ona çalışıyordu. Ama yine de bahçelerin çocuğuydu. Baş sıkışan yine çağırıyordu.

Çocuk, dikip dibini suladığı fidanın karşısına geçmiş keyifle seyrediyordu.

-Kiraz, diye mırıldandı.

Çeşmenin yanında oturan Ahmet emmi başını sallayınca:

-Nereden aklına geldi buraya kiraz dikmek, diye sordu.

-Bir yıl sonrasını düşünen buğday eker, on yıl sonrasını düşünen ağaç diker, dedi. Ama ben kendimi düşünmüyorum. Alamayanlar, gözü kalanlar meyvesinden yesin, bunalanlar gölgesinde serinlesin istiyorum. Sonra: “Bu ağaç senin.” diye fısıldadı. Avuçlarıyla fidanın körpe bedenini okşadı. Bahçelerin dışına taşan bu kimsesiz ağacı da adı gibi benimsemiş, daha o an sevmişti.

Bakıma muhtaç bir yavruya, bir dosta nasıl yaklaşılsa öyle yaklaştı ağaca. Eğilmesin diye destek yaptı, hayvanlar zarar vermesinler diye engel koydu. Gitti geldi ilgilendi boş zamanlarında.

Orası çocuğun adresiydi âdeta. Arayan onu orada buluyor, orada bekliyordu. Çocuk gibi, çocuğun ağacı da ün yapmıştı.

Verilen emek boşa çıkmadı. O da, gölgesinde dinlenen, dallarını basan meyvesiyle eşsiz kirazlar veren genç bir ağaçtı artık. Delikanlılar kirazın altında buluşur, söyleşiler kirazın altında yapılır, yolcular azıklarını kirazın altında yer olmuşlardı. Çeşmeye gelenler bir iki kiraz koparmadan gitmiyorlardı. Bütün kirazlar olup bittikten sonra meyve vermek, onun özelliği idi. Kiraza doyamayanlar, yoksullar, parasızlar kadar kiraz bahçesi olanlar bile bu sarı, iri iri kirazların tadına hayrandılar.

Aradan yıllar geçmiş, rahmetli Ahmet emminin istediği gibi büyüyüp meyvesiyle, gölgesiyle herkesin ağacı olmuştu küçük fidan.

Çocuk, Ahmet emminin kendisine öğrettiklerini de unutmuyor: “Öğrendiklerimi ben de çocuklarıma anlatacağım.” diye düşünüyordu. “Onlar da kendi çocuklarına anlatsınlar...”Ve Ahmet emminin tamamlamadığı cümleyi o kendiliğinden buluyor: “Yüzyıl sonrasını düşünen de, insan yetiştirir her hâlde...” diyordu.

Birsen Türköz GÜNGÖR Merhaba Umut (Kısaltılmıştır.)

3.2.2.25.4. Mehmetçik

“Mehmet” adlı bir Türk eri Birinci Dünya Savaşı’nda Çanakkale’de yaralanmış, Haydarpaşa Hastanesinde tedavi edilmişti. Ayağı bir parça sakat kaldığı

için onu hastane hizmetinde alıkoymuşlardı. Savaşın son aylarında bir gün Mehmet'e, Haydarpaşa İstasyonu'ndan hastahaneye götürebilmek üzere hasta bir İngiliz tutsağı teslim ettiler.

Gece yaklaşmıştı. Hava kararıyor, soğuk bir rüzgârla lâpa lâpa kar yağıyordu. Caddeyi bir telâştır almıştı. Şemsiyeler açılıyor, yakalar kalkıyor, adımlar sıklaşıyordu. Bir iki kişi koşmaya başladı. Bu, yavaş yavaş başkalarına da geçti. Yalnız, İngiliz çavuşu gittikçe yürüyüşünü ağırlaştırıyor, üç beş adımda bir bastonuna dayanarak dinleniyordu.

Mehmet söylendi:

-Haydi yürü! Tövbe olsun seni yol ortasında bırakıp giderim! Hastaneyi de bulamazsın.

Geçide vardıkları zaman, İngiliz büsbütün "Stop!" deyip durdu. Sırtını parmaklığa dayıyor, başını havaya kaldırıyor, yüzüne inen karlara gizli bir şeyler söyler gibi hafif hafif dudaklarını oynatıyordu.

Mehmet bu kez büsbütün telâşlandı, pandomima oynar gibi el işaretleriyle:

-Vay anam, ben ona adam ol derken o büsbütün cudam oldu be! Hey beri bak! Hele şöyle gımılda bahayım! Yürü de evvelki gibi yürü razıyım! Hastaneye çok galmadı... Orada seni rahat yatağa yatırırılar, sıcak yemek verirler. Haftaya kalmaz domuz gibi olursun. Keşkeleyim ben senin yerinde olsam! Bak bu akşam garavanaya yetişemezsem...

Kürklü paltosunun yakası içinde yüzü yarı yarıya kaybolmuş kıranta bir Rum - kıyafetine göre zengin bir komisyoncu- yanlarında durdu. Hastaya İngilizce birkaç sözcük söyledi. Sonra da Mehmet'e:

-Yazık bre! Koy bir araba içine bunu! Düşman müşman günahtır, dedi.

Mehmet gülümsedi:

-Para olsa ben dabanımın altına yama vurdururum çorbacı! Bak ayağımın biri zabahtan beri balık gibi su içinde geziyor. Acıdınsa çeviriversene bir araba!

Rum, son sözü işitince hemen döndü, hızla yoluna devam etti. Mehmet onun arkasından baktı. Küçümseyerek hatta biraz acıma ile gülümsedi.

Etraflarına fabrikadan çıkan demiryolu amelesinden, esnaf çıraklarından, yağmurun, karın altında elleri ceplerinde yalın ayak dolaşan serserilerden bir kalabalık toplanıyordu.

İhtiyar bir sandalcı Mehmet'in kulağına eğilerek bir şey söyledi. Nefer önce çok kötü kızdı:

-Haydi işine haydi! Çek arabanı! Eğleniyon mu benle, diye sandalcıyı kovdu.

Kovdu; fakat bu adamın önerdiği çözüm onu düşündürmeye başlamıştı. Hastayı sokakta bırakamazdı; ite kaka önüne düşürüp sürmek de doğru olmayacaktı.

Mehmet, uzun uzun düşündükten sonra kararını verdi ve kâh İngilizce, kâh etfandaki kalabalığa dönerek söyleye başladı:

-Ülen be gök gözlü uğursuz! Seni buralara kırmızı bal mumlu mektuplarla ben mi davet ediverdim? Ülen senin benimle ne alıp veremeyeceğin var?

Mehmet söylendikçe coşuyor, kızıyor, sözleri komik bir durum alıyordu:

-Ülen para sende, rahat sende, memleket sende, dükkân tezgâh sende... Hay doymaz gök yüzünü torak doyurası! Yedi deniz aşırı yerden kale gibi gemilerine binip ne halt aramaya gelirsın? Benimle savaşa tutuşursun... “Hey Allahım senden medet.” deyi ellerimi göğşe açarım, tayyarelerinden çiviler düşer, siperlerde kör boğazına yediğini ben düşümde bulup yemem... Sonra, az başın sıkıldı mı: “Teslim! Teslim!” ellerini açarsın... Gelir başıma hasta olursun... Yol ortasında ben gidemem deyip direnirsin... Canımı almaya, ganımı emmeye geldin, edemedim. Elime düştün... Seni bir tekmede yere gömsem yeridir. İlle zabunluğunu görebiliyorum. Besbelli bir taksiratım var ki Cenabımevlâ seni bu dünya âlemde bana musallat etti... Gel başımın belâsı... Gel seni sırtımda taşıyam da tamam olsun...

Yavaş yavaş hasta İngiliz'in önünde yere çömeldi, topal ayağını kıvıramadığı için dizini yere, çamurlu karların içine koydu; düşmanını bileğinden tutarak sırtına yükledi.

İçinde acıma ve insanlığın verdiği bir rahatlık duydu. Yüzünde de bütün Mehmetçikleri zaman zaman ayırt edilmeyecek kadar birbirine benzeten o soylu ve tatlı hakkından vazgeçmiş vardı.

Reşat Nuri GÜNTEKİN

Türk Kültürü

3.2.2.25.5. Şehitler Tepesi

Sultan Mehmet, limanı almak için kimsenin aklına gelmeyecek bir savaşa plânı çizdi: Yetmiş seksen parça gemiyi kızaklar üstünde karada yürüterek Haliç'e indirmek!

Gemiler deniz içinde kızaklara alındı. Sonra, öküzler, mandalar ve hatta coşkun bir neşe içinde bulunan askerler tarafından çekilerek ağır ağır bugünkü Beyoğlu tepesine doğru yükselmeye başlandı. Manzara görülecek şeydi!...

Gemicilerle kaptanlar da gemilerinin içinde idiler. Kaptanlar y6alın kılıç, gemilerin baş tarafında savaş çığlıklar atıyorlardı. Göğüs bağır açık, yalın ayak, baldırları çıplak tayfalar direklerle tırmanıp yelken açıyorlardı. Tepeyi tutan bir gemi, az sonra ağır ağır Kasımpaşa Deresi'ne doğru iniyor ve Kasımpaşa kıyılarına yerleştirilmiş topların korumasında Haliç sularına demir atıyordu.

Nihayet, 28-29 Mayıs gecesi, gece yarısından sonra saat birde bütün askerle, 250. 000 kılıç eriyle son büyük saldırı yapıldı ve dört saat süren bu saldırıda Türkler İstanbul'a girdiler. 1453 yılı Mayısının 29'unda Salı günü doğan güneş, Türkleri İstanbul'da buldu.

Bu son büyük, korkunç saldırıda İstanbul kalesinin üstüne Türk bayrağını ilk diken asker, Ulubatlı Hasan'dı... Hasan, bu büyük saldırının ilk dakikalarında dış kale duvarını aşmış, iç kale duvarlarına tırmanmış ve:

“Bayrak!... Bayrak!... ” diye bağırmıştı. Bu ne korkunç bir sestir... bir an içinde on binlerce savaş erinin çığlığına, on binlerce kılıcın çatırdamasına, kaleyi savunanların gökleri tutan haykırışına egemen olmuştu ve elden ele geçen büyük bir Türk sancağı, Ulubatlı Hasan'ın pençesine kadar gelmişti. Dev yapılı delikanlı, Türk sancağını, çökmüş kale duvarının taş yığınları arasına dikerken, bir burcun üzerinden kırk okkalık bir taş atılmıştı. Taş, Ulubatlı'nın sırtının tam ortasına rastlamış ve kahraman delikanlı sarsılarak diz çökmüştü. Bir saniye o durumda kaldı. Sol elindeki kalkanı fırlatıp attı ve bu kez, bayrağın gönderini iki pençesi ile tutarak oraya iyice çaktı. Bu kez geniş göğsüne, sırtına otuz ok birden saplandı. Delikanlı, İstanbul kalesinin üzerine diktiği ilk Türk bayrağının dibine sırt üstü düştü. Gözleri, alaca karanlıkta dalgalanan bayrağında, son nefesini verirken kelime-i şahadet getirdi.

O gün İstanbul şehrine dikilen Türk bayrağı, dünyanın bu en güzel büyük şehrinin üzerinde sonsuza dek dalgalanacaktır.

Reşat Ekrem KOÇU

Fatih Sultan Mehmet'in On Fedaîsi (Kısaltılmıştır.)

3.2.2.25.6. Toraman

Sol arka ayağında beyaz benek olan boz renkli bir erkek çoban köpeğiydi.

Köşkün bahçesindeki kulübesinin önünde uzanmış, başını ön ayaklarının üstüne koymuş uyuyordu. Birden başını kaldırdı. Sonra doğrulup bahçe duvarının dibine doğru gitti. Oraya varınca duvarın üstüne sıçradı. Oturdu. Yolun alt yanına bakmaya başladı.

Boz renkli erkek çoban köpeği, Yeşilköy'deki bu üç katlı, on iki odalı köşke daha miniminiyken Afyon'daki bir çiftlikten getirilmişti. Yavruyu köşte göz damlalığıyla ağzına süt akıtılarak beslemişlerdi. Büyüyünce de yiyeceği her şey kaynatılarak yedirilmiş, hiçbir zaman çiğ et verilmemişti. İştahlı, güçlü bir köpekti. Ama işte on gün vardı ki yemekten içmekten kesilmişti.

On gün öncesine kadar köpeğin yiyeceğini sabah akşam baba verir, başında durarak yemesini beklerdi. Ama on gündür yiyeceğini evin çocukları veriyorlar; boz renkli erkek çoban köpeği bir iki lokma yemekle yetiniyordu.

Köşteki büyükler de küçükler de hayvan dostuydular. Bahçede boz renkli çoban köpeğinden başka tavuklar, ördekler, hindiler ve bir kirpi; evde de yaşlılıktan dişleri çökmüş emektar bir kedi vardı.

On gün vardı ki köşte kahkahalar duyulmaz olmuş, piyano ve keman sesleri kesilmişti. Tam bir yıkıntı içinde olan baba, boz renkli erkek çoban köpeğinin yiyeceğini vermek de içinde olan tüm alışkanlıklarını unutmuş bir hâlde yaşıyordu. Köşkü karşılık göstererek aldığı borcu ödeyememiş, alacaklı da köşkü satılığa çıkaracağını söylemeye başlamıştı. Evde konuşulan tek konu buydu. Çocukların doğup büyüdükları, ailenin en mutlu günlerini geçirdiği bu yerden nasıl ayrılacaklardı?

Ailenin oğlu bir sabah kahvaltıda:

-Toraman ölecek baba, dedi.

Baba şaşırdı:

-Ölecek mi?... Neden Kenan ?

Çok zayıfladı... Önceleri az da olsa bir şeyler yiyordu ama şimdi hiç yemez oldu... Bir veterinere götürmek...

Baba bir süre düşündükten sonra:

-Toraman'ın veterinerlik bir durumu yok Kenan, dedi. Üzülüyor... Bizi üzgün gördüğü için o da üzülüyor...

Kahvaltıdan sonra baba oğul bahçeye çıktılar. Boz renkli erkek çoban köpeği, kulübesinin önünde uzanmıştı. Onları görünce kalktı. Ama eskiden olduğu gibi ince

ince sevinç sesleri çıkararak keyiften kuyruğunu iki yanına vurarak değil... Hâlsiz hâlsiz...

Baba, hayvanın yanına çömeldi. Başını okşadı. Söylediklerini anlamasını istercesine, tane tane:

-Köşk satılmayacak Toraman, dedi. Hepimiz burada yaşayacağız gene... Sen de bizimle olacaksın... Kurtaracağız köşkü... Üzülme...

Ama köşk kurtarılamadı.

* * *

Bahçe duvarının üstünde oturmuş, köşkten çıkarılan eşyaların kamyonu yüklenmesini seyreden Toraman, birden kulaklarını dikti. Başını çevirdi. Yolun alt yanından, çantalı belediye ekibinin geldiğini gördü. Adamların köşkün önünden geçmelerini bekledi. Sonra bahçeye, köşke baktı. Doğrulup kendini sokağa bıraktı. Ekibin peşinden yürüdü.

Yürürlerken bir yandan da çevrelerine bakan ekip adamlarından biri çantasını açarak birkaç parça et çıkardı. Peşlerinden gelmekte olan çoban köpeğine attı. Toraman zehirli etleri çabuk çabuk yuttu. Adamlar başka et atmadan uzaklaştılar.

Toraman, bir süre adamların ardından baktı. Sonra başını köşkün olduğu yana çevirdi. Birden irkildi. Titrer gibi oldu. Hafifçe inledi. Hızlı hızlı köşkün bahçe kapısına doğru yürüdü. Son adımlarını sendeleyerek attı. Kapının önüne varınca da yıkıldı. Yan üstü devrilip kaldı.

Fikret ARIT

Ünlü Hikâyeler

(drl. Mehmet SEYDA)

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.25.7. Bir İnsan

Onu, ilerideki elektrik direğine dayanmış gördüğüm zaman ne yalan söyleyeyim, görmezlikten gelip geçivermeyi tasarlamıştım. Yıllarca önce evvelâ sınıf, sonra silâh arkadaşım olan bu avukat çocuğunun duru, mavi gözlerinden ürküyordum. O gözler, her insanda mutlaka alay edecek taraflar bulan hoyrat, kahkahacı, üzmekten hoşlanan bir ruhun aynası, iki mavi yuvarlaktı. Çıplak bakışlarıyla her karşılaşmamda buz gibi

bir duyguyla ta iliklerimden titremişimdir. Bu soğuk gözlerde acımadan eser yoktu, bu gözler, küstahça bakmaya alışmış bir insanın hayvan bakışlarıydı...

Kül rengi gündüzün içinde insanlar, neredeyse inecek yağmurdan kaçıyor gibiydiler. Ortalık gittikçe kararıyordu. Gökten dökülen damlalar gittikçe çoğalıyordu.

Ta karşılarda dikkatimi çeken bir şey varmış gibi gözlerimi oraya dikmiş, elektrik direğine dayalı arkadaşımın yanından hızla geçiyordum ki onda bir hareket fark ettim... Göz ucuyla baktım, omuz omuza yürüyorduk. Adımlarımı daha açtım, o da açtı, nihayet kolumdan yakaladı:

-Beyefendi!

Yaşamımda ilk defa bu türlü çağırıyordum... Buz gibi oldum birdenbire, sanki küçüldüm... Gözlerine korkuyla baktım. Fakat hayret! Bu gözler ne alaycıydılar ne de küstah. Parlak mavi göz bebekleri tozlanmışa, sönükleşmişe benziyordu ve benden çekiniyormuş gibi, gözlerini gözlerimden kaçırıyordu.

-Beyefendi...

Anlatıyordu. Her zaman, her yerde, rastladığım türden, mahvolmuş insanların öyküleri idi. İki çocuğuyla evrenin ortasında, işsiz ve yarı aç bir insandım fakat onun uzun öyküsünü sonuna dek dinlemeye zorunlu sayıyordum kendimi...

Ve o, ağır ağır fakat acıyla, anlatıyordu:

-Pederim sizlere ömür... Bir parça emlak vesaire... Lâkin, beyefendi, giriştiğim bir taahhüt içinde...

Avukat babasının iyi günlerinde büyük bir özeniyle diktirildiğine kuşku olmayan lâcivert kostümü haraptı. Kumaşın rengi genellikle solmuş hatta morarmıştı. Omuzlar, tozlu yükler taşıyan hamallarınki gibi yer yer ağarmıştı. Boynundaki kravatın deseni, eski bir “görmüş geçirmiş” çocuğu olduğuna tanıklık edecek güzellikteydi. Ama o da yer yer erimiş, akmıştı. Fakat gözlerimden boyuna kaçırdığı göz bebekleri... Onlar her şeyden acıklıydılar...

-... ve beyefendi bugün, bugün beyefendi validem de sizlere ömür...

Ağlıyordu. Havaysa gittikçe kararıyor, sınırları bozan bir gündüz, yaşamın sonuna gelindiğini, neredeyse “kıyametin kopacağı”nı hissettiren bir ölgünlükle uzayıp gidiyordu.

-Yazı makinem var beyefendi, arzuhâcilik elimden gelmez. Hesap işlerinden anlamam, hamallık yapamam, gücüm yeterli değil, hiçbir sanatım yok... Bana bir iş!

...

Ayakkabılarının yenleri patlamıştı ve çamur içindeydiler. Bu adama bir iş bulmak gerekiyordu. Bu, okulda, asker ocağında beni, herkesi, her önüne geleni burunlayıp hayvanca şakalarla alay etmiş avukat çocuğu... Hayır, bu o adam değildi. Bu adama bir iş!

Fakat nerede? Yazıcılık yapamaz. Yük taşıyamaz, elinden kâtiplik gelmez bir insana iş!

Bu adam, alaylarından vazgeçtim, beni yalan ifadesiyle beş yıla mahkûm ettirmiş bir insandı. Lâkin, hayır böyle şeyler düşünmenin sırası değil, aç bir insandı, fenalık yaptığı bir insandan af dilemeden önce ekmek istiyordu.

Orhan KEMAL

Ekmek Kavgası

3.2.2.26. İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Yıldırım Yayınları

3.2.2.26.1. Burası Türkiye

Çocukluk arkadaşım Mehmet, Almanya’da beş yıl çalıştıktan sonra Türkiye’ye dönmüş; Sanayi Çarşısı’nda modern bir otomobil onarım atölyesi açmıştır.

Atölyenin önünden geçerken “Hayırlı olsun.” demek için ayaküstü uğramak istedim. İçeri girdim.

“Mehmet Usta yok mu?”

On beş yaşındaki çırak, yağ lekelerinin kararttığı eliyle işaret etti; içerdeki beş altı otomobilden birini gösterdi.

“Şu kırmızı Ford’un orada ustam.” dedi. “Çağırayım mı?”

Mehmet, atölyesinde onarım için bekleyen otomobillerin arasından beni görmüş; ellerindeki yağ lekelerini silerek bana doğru geliyordu:

“Var mı öyle kapıdan sorup kaçmak?” diye sitem etti. “İçeri gir hadi, bir kahve içelim.”

“Çalışıyorsun Mehmet. Rahatsız etmeyeyim. Bir ‘Hayırlı olsun.’ demek istedimdi.”

Mehmet kolumdan tuttu, sürüklercesine içeri çekti beni.

“Ne demek rahatsız etmek?” dedi. “Bir kahvemi içirmeden bırakmam.”

Onun dayatması sonucu girdim. Atölyenin camla çevrilmiş yazıhane bölümünde oturduk.

“Orta mı sade mi olsun kahveler?”

“Benimki orta olsun.”

“Oğlum Hüsam...Bize iki orta söyle...Yıldırım gibi. hadi!...”

Hüsam, yıldırım gibi fırladı. Mehmet Usta ise yeni araçlarla donattığı atölyesinin çeşitli bölümlerini işaret ederek konuşmaya başladı:

“Şu gördüğün aletlerin her birinde, inanır mısın en az bir iki kilo alnımın teri vardır.” dedi. “Beş yıl Almanya’da sabah sekiz, akşam beş, bir gün bile aksatmadan çalışıp biriktirdiğim parayla satın aldım hepsini.”

“Hayırlı olsun Mehmet...İnan, ben de gurur duydum seninböyle modern bir onarım atölyesi açmandan.”

“Sağ olası. Fakat beş yıl canım da burnumdan geldi.”

“E, ne yapacaksın? Bir süre sıkıntı çekmeden istenilen rahata kavuşulmuyor.”

O sırada kahveci çocuk içeri girdi. Fincanları önümüze bıraktı, çıktı.

Mehmet Usta, kahvesinden iki yudum aldıktan sonra Almanya’yı anlatmaya devam etti:

“Bu Alman milleti, aslında senden benden farklı bir millet değil.” dedi. “Onların da iki bacağı, iki kolu, bir kafası var. Fakat adamlarda sende olmayan bir şey var. O da disiplin. İşte Alman’ı Alman yapan, bu şaşmaz iş disiplini.”

“Dünya da yaygındır Alman disiplini Mehmet.”

“Hem de nasıl, bir bilsen...Ben bir otomobil fabrikasında çalışıyordum. Her sabah saat sekize çeyrek kala fabrikada hazır olmak şart. Adam, üstünü değiştirip tulumunu giymen için sana on dört dakika zaman tanıyor. Bu on dört dakika içinde üstünü değiştirip sekize bir kala tezgâhın başında olacaksın. Tezgâhın başına geldin ya...Hemen çalışmaya başlamak yok. O bir dakika sana çalışmak yasak. Fakat saat tam sekiz oldu mu da tezgâh başında oyalanmak yasak.”

“İş başlıyor yani.”

“Hem de nasıl...İş başladıktan sonra, mezardan çıkıp da baban gelse yanına, merhaba bile diyemezsin. Öyle bir disiplinli çalışma var. Saniya aksattırmıyorlar işi.”

“Fakat insan hâli bu...Örneği tuvalate filân gitmem gerekse de izin yok mu?”

“O da disiplin altına alınmış. Doğal ihtiyaçlarını ya iş başlamadan gidereceksin ya da dişini sıkıp öğle paydosundan önce verilen on dakikalık çay kahve molasında gidereceksin. Disiplin, Öyle bir disiplin işte.”

“Nedir öğle paydosundan önceki çay kahve molası?”

Onu da anlattı Mehmet:

“Şimdi saat sekizde iş başı yaptın ya...Saat ona kadar nefes lmadan çalışıyorsun. Saat on oldu mu ziller çalar hemen. İşte o zaman on dakikalık mola başlıyor demektir. Tuvalet gideceksen oaraya gidersin. Çay mı kahve mi çeker gönlün, onu içersin ve...Zaten bu arada on dakika da dolar, yine iş başı yaparsın.”

Ben kalkmak istedim. Kolumu bastırdı, yine oturttu:

“Bir de taze demli çay içelim.” dedi.

Hüsam’a seslendi yine:

“Oğlum Hüsam...Git şu yandaki kahveye...Bize demli iki çay söyle...”

Yine kalkmak istedim:

“Usta, senin işin var. Bana izin ver de...”

“Otuuur! ... Nereye hemen böyle? ”

Mehmet Usta hâlâ anlatıyordu:

“Saat beş oldu, değil mi? İşini hemen bırakacaksın. Beş olduktan sonra bir dakika daha çalışayım desen izin yok. Yasak. Yani çalışma saatinde seni nefes almadan çalıştırıyor; çalışma saati bitti mi de, elini işe değirsen yasağı basıyor. Disiplin bu işte. Adamların bizden farklı yanları nedir diye düşünmeye hiç gerek yok. Bizden farklı tek yanları, disiplinleri...”

Saatime baktım. Oooo! ... Bir saat bir çeyrek lâflıyoruz Mehmet’le.

“Bana izin ver de gideyim artıl Mehmet...Bak sen de çalışıyordun. İşinden alıkoydum sen.”

Mehmet Usta yine itiraz etti:

“Bir yere bırakmam seni.” dedi. “Bir kez geldin ya, artık ikinci kez, kırk yıl sonra gelirsın. Şurada yarım saat kadar bir şey kaldı öğleye. Karşıda nefis dönerci var. Getirtir, burada iki lokma yeriz birlikte.”

“Fakat usta...”

“Oğlum Hüsam...Git karşiki dönerciye...Döner hazır olur olmaz bize iki porsiyon kessin, yollasın. Soğan da koysun mu yanına?”

“Yahu Mehmet!... Sen...”

“Soğan da koysun...Hadi fırla! ... Yıldırım gibi...”

Öğle yemeğimizi birlikte yiyeceğimiz atölyesinde, karşiki dönerciden dönerlerimizin gelmesini beklerken, Mehmet Usta devam ediyordu Almanya’yı anlatmaya:

“Kalkınmalarının, ileri gitmelerinin tek nedeni, disiplinli oluşları.” diyordu. “Aslında bizden farklı bir yanları yok...Onların da iki bacakları, iki kolları, bir kafaları var...Fakat iş disipline gelince, işte orası başka...Disiplin denilen şey orada var. Orası Almanya. Burad ise bu yok. Neden yoktur? İşin orasına aklım ermez.”

Mete AKYOL

Düşünce Bahçelerinde

(Dr!Yaşar AŞKIN)

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.26.2. Tamir Edilemez Hata

İki genç kadın, gölgeleri bulvara düşen küçük bir parkın yanında karşılaştılar. Karşı karşıya gelince önce hafif bir tereddüt geçirdiler, sonra birbirlerini tanıdıklarına emin olarak kollarını açtılar:

-Raymond! ...

-Matilt! ...

Aynı mahallenin çocuklarıydı. Beraber oynamışlar, aynı okula gitmişler, bir çatı altında yıllarca beraber kalmışlardı. Sonra bütün okul arkadaşları gibi, bu müşterek hayatın tatlı anılarıyla dolu olarak kaderin çizdiği ayrı ayrı yollara yürüyüp gitmişlerdi.

İkisi de otuz yaşlarında idi; fakat Raymond, göz kapaklarının uçlarından burun delikleri hizasında yanaklarına doğru uzanan kırışıklarıyla, gerdanını gölgeleyen bariz çukurla ve saçlarındaki tek tük gümüş tellerle, kırk yaşından fazla gösteriyordu. Kılık kıyafeti de sıkıntı ve güçlüğü yıpratmış insanların çetin mücadelelerini yansıtan bir solgunluk ve perişanlık içindeydi. Elinde havı dökülmüş demode astragan bir çanta ve bunu tutan elinin baş parmağında ufak bir eldiven deliği göze çarpıyordu.

Matilt, pırıl pırıl kıyafetiyle onun tamamen zıddıydı. Boynunda ince altın bir kordon, elinde son model bir çanta ve saçları üstünde tülbentle örülmüş, küçük şık bir şapka vardı. Parmaklarını yüksek kıratta yüzükler süslüyordu.

Matilt, hiç çekinmeden tatlı bir içtenlikle:

-Ne oldu sana, dedi, hasta mısın? Felâket mi geçirdin? Oysa okulda iken ne parlak hayaller kurardın, ne mutlu gelecekler düşünürdün.

Ramond içini çekti:

-Öyleydi, evet, öyle tatlı hayaller kurardım. Ama hayat, tatlı hayallerle değil, acı gerçeklerle dolu... Bir astsubayla evlendim. Güzel bir yuva kurduk, bir de çocuğumuz oldu. Ama vefasız çıktı, beni yüzüstü bıraktı. Ardından çocuğum öldü. Kısacası şansım kötü gitti, tek başıma bir şey başaramadım. Ama görüyorum ki sen mutlu olmuşsun; kıyafetin, bakışların bunu söylüyor. Senin hesabına sevindim.

-Evet, ben hayaller kurmadım, kendimi hayatın normal akışına bıraktım. Karşıma bir adam çıktı, onunla evleniverdim. Kazancı iyi, bana ve çocuklarıma bakıyor, hiçbir şikâyetim yok. Canım neye ayakta çene çalıyoruz böyle gidip bir yere otursak ya...

-Karşiki eczahaneye bir reçete vermişim, ilâçlarımın hazırlanmasını bekliyordum, parka girip beklemeye niyetlenmişim, karşıma sen çıktın.

-İlâçların hazırlanadursun, bir pastacıda oturup dertleşelim biraz, hadi gel.

Eczahanenin tam karşısında bir pastacıya girdiler, vitrinin yanında boş bir masaya oturdular. Derhal eski günlerin anılarına dalıp tatlı tatlı konuşmaya başladılar. Raymond; yoksulluğunu, hastalığını, ilâçlarını unutmuştu. Zengin arkadaşının mutluluğunu paylaşıyor, onunla beraber gülüp söylüyordu.

Bu sırada caddeden, tam vitrinin önünden kıbar giyimli bir adam geçiyordu. Matilt'i görünce durdu, şapkasını çıkararak genç kadını selâmladı. Matilt:

-Kocamın bir arkadaşı bu, dedi, bana bir dakika müsaade eder misin?

-Hay hay.

Dışarıya çıktı, ayak üstü konuşmaya daldılar. Bir dakika, beş dakika, on dakika... Konuşmaları bitmek bilmiyordu bir türlü. İçeriye girince arkadaşından özür diledi:

-Kocama ait bir sorundu, dedi. Kendisi avukattır. Seni yalnız bıraktığım için affet beni.

Raymond, saatine baktı:

-Ben de, dedi, senden beş dakika izin istesem. İlâçlarım hazır olmuştur her hâlde. Parasını vermişim, bir solukta gider gelirim.

-Tabîî, tabîî, beklerim güzelim.

Matilt yalnız kalınca, yiyip içtikleri şeylerin parasını vermeyi düşündü, çantasını açtı, hayretle durdu. Evden çıkarken kocasından bin frank istediğini, bu parayı çantasına koyduğunu hatırlıyordu. Çantanın içini alt üst etti. Mendil, pudriyer, ayna, ufak para cüzdanı, anahtarlık, hepsi yerli yerindeydi; ama bin franklık banknot yoktu. İstirap ve düşünceyle kalakalmıştı... Hatırına gelen kötü düşünceyi kovmak ister gibi elini terleyen alnında gezdirdi. Demin kocasının arkadaşıyla dışarıda konuşurken acaba Raymond? ... Hayır, hayır, Raymond böyle bir şey yapamazdı! Onu okuldan tanıyordu, ailesini tanıyordu; karakterini biliyordu. Raymond bu kadar alçalamazdı, bir hırsız olamazdı, hayır, hayır!... Ama içine kurt düşmüştü bir kez... Raymond'un çantası orada, kendi çantası yanında duruyordu. Titreyen elini uzattı, çantayı alıp açtı, dudaklarından bir dehşet çığlığı fırladı. Bin franklık banknot oradaydı.

O an için duyduğu acıyı, çarpıldığı derin hayal kırıklığını ömrü boyunca unutmuyacaktı.

Bu kadına karşı beslediği sevgi, sonsuz güven birdenbire yıkılmıştı; onun tarafından bu kadar haince, bu kadar küstahça dolandırılmış olmak pek ağırına gitti. Raymond'un bu denli adiliğe düştüğünü başkasından duysa, kesinlikle inanmazdı.

Parayı aldı, hesap pusulasını ödedi. Garsona:

-Arkadaşım karşı eczahaneye gitti, dedi, çantası şu, dönünce kendisine verirsiniz. Beni soracak olursa, acele bir işim çıktığını ve gitmek zorunda kaldığımı söylersiniz.

-Başüstüne hanımefendi.

Artık Raymond'un yüzüne bakacak hâli kalmamıştı, acele acele çıkıp gitti.

Eve geldiği zaman, kocasını kendinden önce gelmiş buldu. Adam, gazetesini açmış, okuyordu. Karısına baktı:

-Hayrola, dedi, yüzün solmuş, ellerin titriyor, canını sıkıran bir olay mı geçti?

Kadın şapkasını çıkarırken:

-Sorma, dedi, çok kötü bir olay, asabım çok bozuk, sonra anlatırım...

Adam gülümsedi:

-Ben bilmem. Bu gün sen de bir anormallik var. Evden çıkarken de sinirliydin. Benden bin frank istedin, parayı masanın üstünde unutup gitmişsin...

Matilt ürperdi, bir adım geriledi, rengi daha fazla soldu:

-Neee? dedi, ne diyorsun?

-Bir şey dediğim yok. işte bin frank orada duruyor.

-Ah, Allahım, ne yaptım ben? Ne yaptım? Ne yaptım? ...

Guy de MAUPASSANT (Guy dö MOPASAN)

(Mutluluk, 1973, Çev. Mazhar ÖNED)

(Kısaltılmıştır.)

3.2.2.26.3. Uzun Kavak

Durmuş dayı kaşlarını çatmıştı. Yüzü karanlıktı. Sigarasından duman çekti:

-Ben ölmeden kestirmem Bekir Çavuş, dedi. Öleyim de öyle kesin.

-Emme bu iş, hayırlı bir iş Durmuş dayı. Köyün köprüsüne öz yapacağız.

Gelen geçen dua edecek. Tam senin kavağın yeri. Bizi eli boş çevirme.

-Öyle emme, ben öleyim de öyle kesin.

-Olmaz Durmuş dayı, çocuk gibi konuşma. Köprü bu yıl yapılacak. İki uzun öz gerek. Baktık, düşündük, seninkinden uygunu yok. İster parayla sat, ister hayrına ver.

-Parayla satmam Bekir Çavuş. Satılık kavağım yok. Köprü için veririm, emme ben ölünce kesin.

-Ahaa!... Tutturmuş ben ölünce. Yahu senin öleceğin nerden belli? Maşallah daha dinçsin, ayaktasın. Köprü ise bu yaz muhakkak yapılacak. Şimdiden kesip hazırlamak gerek, öyle değil mi?

Durmuş dayı başını eğdi, yüzü ağlayacak gibiydi.

-Babam o kavağı çok sever, dedi Ömer. Yaz kış buradan bakar, onu görünce içi rahatlar. Kavaktan başkası görünmez zati, bağça derenin içinde olduğundan...

Kurul üyesi Yakup, küçük pencereye eğilip baktı.

-Hee, dedi. Buradan görünüyor. Ayağa kalkmış insan gibi baksana.

Bir sessizlik geçti. Durmuş dayı başını eğmiş düşünüyordu. Yaşlı yüzü iyice çizgilendi.

Muhtar Bekir Çavuş üsteledi:

-Ne diyorsun Durmuş dayı? Verecek misin, söyle de gidelim?

-Ne deyim oğul, siz bilirsiniz...

-Olur mu canım, mal senin Durmuş dayı. Verirsen alacağız, zorla değil.

Ömer, oturduğu yerde kımıldandı. Muhtara, “Üstelemeyin.” der gibi göz kırptı:

“Sonra razı ederiz onu, üzülmeyin.”

-Peki, biz gidelim. Hadi hoşça kal...

Durmuş dayı cevap vermedi. Duymamış gibiydi. Başı yerde düşünüyordu.

Ömer, onları uğurlamak için dışarı çıktı:

-Kusura bakmayın, dedi. Çocuklaştı iyice. Kavak kesilince kendisinin de öleceğini sanıyor.

-Yaa! niye?

-Öyle işte, inanmış. Her zaman söyler durur: “Bu kavakla birlikte öleceğim.”

der.

-Allah Allah!... Ne ilgisi var?

-Ne bileyim? İçime doğuyor, birlikte öleceğiz, der.

-Kesmeyelim öyleyse.

-Yok canım, keseriz, boş ver. Aslında köprüye vermek istiyor. En uygunu da bu emme, “Ben öleyim de öyle kesin.” diyor. Pek sever nedense. O kavağa vurgun. Yaz kış görmeden edemez. Bağçadaki öbür ağaçların hepsi bir yana, bu bir yana. Ne zaman bağçaya gitse, başını kaldırır, uzun uzun bakar. Dibine varır, gezinir. Eliyle okşar. Öyle düşkün o kavağa nedense.

-Güzel kavak canım. İyi de büyümüş maşallah. Buralarda onun gibisi yok.

-Yok he, nerde!...

-Sat diye çok gelen oldu, satmadı. Bize de her gün tembih eder, “Aman satmayın, ben ölmeden kesmeyin.” diye.

-Allah Allah!... Demek onun gönlü de kavakla eğleşir.

-Öyle Çok sever.

-Ne edeceğiz peki?

-Keseriz canım. Haberi olmadan gider keseriz. Köprüye vermek istiyor zati.

Biraz üzülür, küser emme sonra da alışır.

-Sen onunla bir daha konuş, dedi muhtar. Bütün köylü bir olmuş, senden bu kavağı istiyor de. Köprünün hayrı sana yeter de. Hacca gitmiş gibi olacaksın de.

-Olur, söylerim.

-Biz onun yerine beş kavak diker, büyütürüz de.

-Peki.

-Gönlünü et işte. Hadi hoşça kal.

-Güle güle... Kusura bakmayın.

Ömer, kaşın ucuna dikilip arkalarından baktı. Sonra bağ deresine aşağı döndü, servi kavağın ucu, ayakta dikilen insan gibi görünüyordu. İnceden yüreği burkuldu. Kendi yaşıtı kavak, demek kesilecekti şimdi? Babasının üzüntüsünü anlıyordu. Bir zaman kımıldayamadı, dikildi kaldı öylece.

İçeri girdi. Babası ocak başında hâlâ düşünüyordu. Sinmiş, ufalmış gibiydi. Neden sonra başını kaldırdı.

-Kesin Ömer, dedi. Kavağı kesin de köprüye verin oğlum. İşe yarasın...

Sesi ağlamaklıydı.

-Peki baba, dedi Ömer.

Başka bir şey konuşmadılar. Akşam yemeğinden sonra ocak başındaki yerine oturdu, kara kara düşünmeye başladı. Hep yere bakıyordu. Hiç kımıldamıyordu.

Gelini Sayime, çocukları azarlayıp susturdu: “Dedeniz hasta, gürültü etmeyin.” dedi. Kayın babasının yatağını her zaman ki yerine, ocak başına seriverdi. Sonra kendi odasına çekildi.

Durmuş dayı, gözlerini ocağa dikti, yanan kütüğün ateşine bakıp uzun düşüncelere daldı. Kendi kendine eriyor, tükeniyordu sanki.

Geç yattı. Gene de uyuyamadı. Birkaç yıl önce ölen karısını düşündü. Onunla konuştu kendi kendine:

-Yaa karı, dedi. Kavağı da kesiyorlar. Bir o kaldıydı, o da devrilecek. Hiç yaşıtım, akranım kalmadı. Köy değişti, insanlar değişti. Sen de yoksun. Gayri benim yaşamam fazla. Tadı tuzu kalmadı dünyanın. Şurada kapının önünde dikilir, bakardım, derenin içinde onu dikilir görürdüm. Bir o kalmıştı eski günlerimizden. Büyük oğlumun doğduğu gün dikmiştim. Senle ben birlikte büyüttük onu. Ellerimizle suladık, dibini kabarttık. Mayısla sıvayıp farelerden koruduk. Her yıl yeşermesini izledik. Fidanken ağaç yaptık. Köyün en uzun kavağı oldu. Dillere şan oldu. Heel!... Onu da kesecekler şimdi. Daha niye yaşamalı? Ben de öleyim en iyisi. Zati onunla birlikte öleceğim, biliyorum. Yerim kalmadı bu dünya da. Hiçbir şeyin tadı yok. Öleceğim. Öleyim...

Kendini bırakmıştı. İçi boşalıyor gibiydi. Gittikçe duyamaz, düşünemez oldu. Nefesi seyrekleşti. Geline seslenmek istedi, sesi çıkmadı. Yorganın altında önce

terledi, sonra üşümeye başladı. Titriyordu. Dümdüz yatmıştı, öylece kaldı. Gittikçe soğudu.

Sabahleyin ölü buldular. Cenazeyi kaldırdıktan sonra kavağı kesmeye gittiler.

Talip APAYDIN

(Türk Dili Dergisi, Şubat 1971, Sayı 233)

3.2.2.26.4. Otobüs Şoförü

Otobüsün şoförü ufak tefek bir adamdı. Direksiyonun arkasında daha da ufak görünüyor, yola çenesinin ucuyla bakıyordu. Otobüsü temkinle sürüyordu. Virajlı yollardan inerken frenleri vitesi almayı savsatmıyor, hızı otuz kilometrenin üstüne çıkarmıyordu. Düz yollarda da trafik kurallarını dikkatle uyguluyordu. Yolun üzerinde heybesi sırtında bir köylü ya da başı boş bir hayvan gördü mü hemen gazı kesiyor, hızı azaltıyordu.

“Çok dikkatli şoförsün maşallah!” dedim, “İnsan senin arabanda yürek rahatlığıyla yolculuk eder.”

Şöyle bir an başını çevirip baktı bana, sonra gözünü yoldan ayırmadan:

“Elbette dikkatli olacağım abi” dedi, “Tekmil otobüs halkının canı bana emanet!...” Direksiyona sımsıkı yapışmış ellerinin damarları oluk oluktu. “Yolda bir canlı gördün mü, hızı otuz kilometreye indireceksin. Yoldaki bir sakarlık yapar da, senin frene basman gerekirse, koca araba o saat kazık gibi çakılır yola, kaza yapmazsın” Öndeki yüklü kamyonun bir arabayı solladığını görerek hızı kesti, başını salladı. “Dün Ankaralı kamyon şoförü de, Hendek yolunda, bunun gibi seksenle sollamayaydı önündeki arabayı, yapmazdı o kazayı. Pisi pisine aldı o köylü kadını altına, elini de kana boyadı.” Kendisini dikkatle dinlediğimi sezdiğinden, içini döker gibi konuşmaya başladı. “Yolda en çok korktuğum çocuklu kadınlardır. Çoğu zaman ana, yolun bir yanından, yavrusu öbür yanından yürürler. Bunu gördün mü, hemen gazı keseceksin. Araba yavaşlamadan kornayı öttürmeyeceksin. Kadın düdük sesini duyunca, yavrusunu korumak için kendini çocuğunun yanına atmak ister. Çocuk da korkuyla anasının yanına seğirtir. Böyle olacağını bilersen şaşırmazsın, frene basar, arabayı zınk diye durdurursun. Hızı önceden kesmedinse, frene basınca araba hâliyle kızak yapar, alırsın fukaraları altına.” İç geçirerek soludu: “Ankaralı kamyon şoförü de

kuşkusuz böyle çiğnedi kadını. Zavallı yavru, kan revan içinde yatan anasının başı ucunda, nasıl da ağlıyordu debelenerek bir görsen abi! Yürek dayanmaz billâ...”

Şoförün yüzünü göremiyordum; ama gözleri yaşarmış gibi burnunu çekiyordu.

Bir köye vardık.

Kahvenin önünde otobüs bekleyen kadınlı erkekli köylüler kümelenmişti. Erkeklerden bazısının başında bere, sırtında kara cübbe vardı, bazısının yüzünde yeni bırakılmış, henüz biçimini almamış sakallar göze çarpıyordu.

Otobüs şoförümüz, arabayı durdururken:

“Hacca gidiyor bunlar.” dedi. Yavaşça, kapıyı açıp yere atladı: “Kaç kişisiniz?” diye sordu. “Beş kişilik yerim var. Fazla yolcu alamam, bilmiş olun!”

Kahve önünde dikilenlerin en gösterişlisi:

“Kalabalık olduğumuza bakma Şoför efendi!” dedi davudî sesiyle, “Otobosa binecek beş kişiyiz zati... Gerisi uğurlayıcı takımı.”

Yolcu olanlar, kucaklarında tuttukları heybe ve torbaları yere koyup, kendilerini uğurlamaya gelenlerle helâllaşmağa başladılar. Şoförümüz yanılmamıştı. Vedalaşanların karşılıklı tembih ve siparişlerinden, bunların hacı adayları olduğu anlaşılıyordu. Kalanlar, gidenlerden birer mekke armağanı istiyorlardı.

Hacı adayları, yakınlarıyla son kez kucaklaştıktan sonra otobüse tırmandılar. Araba hareket etti.

Uğurlayıcı kadınlar, avuçlarıyla ya da yaşmak uçlarıyla gözlerini kuruluyorlardı.

Düzce’de şoför, otobüsü bir çınar gölgesinde durdurdu:

“Çay molası!” diye bağırdı yolculara. “Yirmi dakika kalacağız burada. Kahvecinin çayı da güzeldir hani.”

Otobüs halkı, döküldü çınarın gölgesindeki masalara.

Şoför, dolaptan çıkardığı büyücek paketle, az ileride, levhasında CEZA EVİ yazılı binaya doğru yürüdü. Arkasından, dişini çöple karıştırarak bakan muavinine sordum:

“Hısım akrabası mı var ceza evinde?”

“Hayır abi!” dedi şoför muavini, “Babasının katiline yiyecek götürüyor.” Şaşırdığımı görerek açıkladı: “İçerde yatan Şoför İsmayıl, üç yıl kadar önce bizim ustanın babasını çiğnediydi. Hatırladıkça yüreğim sızlar abi... Bizim ilde üstüne şoför

yoğdu ama oldu işte. Yazgısı kötüymüş. Seferden yorgun dönmüştü. Kötü haberi verdiler: Karısı olacak kadın, herifin biriyle kaçmıştı. Haber, balyoz yemiş gibi yıktı İsmayıl abiyi... Sendeleterek Hacı'nın meyhanesine atacaktı kendini." Patronu karşısına dikildi: "On yedi numaranın şoförü hastaneye kaldırıldı. Arabayı sen götüreceksin sefere!" dedi. İsmayıl abi, direksiyon tutacak hâlde değildi: "Bugün beni bağışla ağam. Çok kötüyüm, heç bir yanımda tutmuyo." diyecek oldu. Ama patronu, söz dinlemez insafsızın biriydi. Kanlı kanlı bakıp:

"Sen götüreceksin dedim! Çok konuşma, atla arabaya!" diye bağırınca, İsmayıl abi geçti direksiyona. Zati kuzu gibi adamdı, heç kimseye karşı gelmezdi. Ellerine tükürüp sürdü otobüsü. Lise yoluna saparken de çarptı bizim ustanın babasına. Fakir ihtiyar, yoğurt almış, eve dönermiş. Yolun kıyıcığında yürürmüş; ama İsmayıl görmemiş, arkasından bindirmiş. İhtiyar, yolun sağına devrilmiş, başı kaldırırma çarpmış, bıçare beyin kanamasından o saat ölmüş. Şoför muavini, sözünün burasında bir sigara istedi, yaktı: "Rahmetli ihtiyar, emekli subaydı. Ne Yemen'i kalmış ne Çanakkale'si... Kurtuluş Savaşı'nda da sonuna dek döğüşmüş. Bir koca kutu dolusu madalyası vardı. Bayram günleri el öpmeğe gittiğimde kutusunu açar, gösterirdi. Çocuk gibi sevinirdi onlara bakarken." Sigarasını üst üste çekip duman püskürdü: "İsmayıl abi dört yıl yedi. Başka ceza evine yollayacaklardı. Ustam araya girmiş: "Bakacak kimsesi yok. Düzce damına korsanız, ben arada yoklarım kendisini." demiş savcıya... Hep şaşmışlar abi, hani babasının katiline sahip çıkıyor diye... Oysa ustam: "Niye sahip çıkmayayım? " der. "Suçlu o değil ki. Asıl dama girecek adam, onu kara gününde sefere yollayandır." Üç yıldır buradan her geçişinde Şoför İsmayıl'a yiyecek taşır. Patronu olacak adam, bir maaş bile göndermedi..."

Açık kapıdan baktım. Bizim otobüsün şoförü, parmaklık arasındaki adamın yanaklarından öpüyordu. Sonra döndü. Ceza evinin merdivenlerinden indi. Birden otobüsün şoförü, boylanmış gibi, heybetli göründü bana.

Kemal BİLBAŞAR

(Türk Dili Dergisi, Şubat 1976, Sayı 293)

(Kısaltılmıştır.)

3.2.3. Öykülerin Türkçe Ders Kitaplarındaki Dağılımları

Öğrencilerin gelişim ve ilgi düzeyleri göz önünde bulundurularak Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin uygun bir şekilde dağılımlarının yapılması gerekir. 6. sınıf öğrencilerinin ilgisini daha çok olay metinleri çektiğinden dolayı 6. sınıf ders kitaplarına olay ağırlıklı metinlere daha fazla yer verilmelidir. 6. sınıf öğrencilerinin daha çok olaya dayanan eserlerle karşılaşması dili kullanabilme, kendilerini ifade edebilme becerilerinin gelişmesinde daha faydalı olacaktır. 8. sınıfa doğru ise, düşünce yazılarının sayılarının arttırılması gerekir.

Buna göre öykü türü de olay yazısı sınıfına girdiği için öykü metinlerine 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında daha fazla yer verilmelidir. 7. ve 8. sınıf ders kitaplarına öykülerin sayısı aşama aşama azaltılarak yerleştirilmeli ve kademelendirme yapılmalıdır.

Aşağıdaki çizelgede Türkçe ders kitaplarına alınan öykü metinlerinin sayıları verilmiştir. Bu çizelgede görüldüğü gibi ders kitaplarında öykülerin dağılımları dengeli değildir. Diğer yayınevlerine kıyasla “Ders Kitapları AŞ., Koza Yayın Dağıtım, Mahir, Özyürek Yayınları”nın kademelendirmesi daha uygun görünmektedir.

Çizelge 1. Öykülerin Türkçe Ders Kitaplarına Dağılımları

Yayın Evleri	6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Öykü Sayısı	7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Öykü Sayısı	8. Sınıf Ders Kitaplarındaki Öykü Sayısı
Ders Kitapları A. Ş.	5	4	(İncelenmedi)
Elit Yayınları	5	7	4
Koza Yayınları	5	5	3
Mahir Yayınları	5	4	3
MEB Yayınları	1	3	5
Özyürek Yayınları	5	2	3
Serhat Yayınları	4	4	6
Tutibay Yayınları	7	5	7
Yıldırım Yayınları	4	5	4

3.2.4. Öykülerin Yazarlarına Göre Dağılımları

İncelenen Türkçe ders kitaplarında toplam 115 öykü olduğu görülmüştür. Bu öykülerden biri anonimken diğerlerinin çoğunluğu Türk Edebîyatı'ndan olmak üzere değişik yazarlara ait olduğu tespit edilmiştir. Bu yazarlardan en çok Sait Faik ABASIYANIK, Ömer SEYFETTİN, Reşat Nuri GÜNTEKİN, Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU, Refik Halit KARAY, Muzaffer İZGÜ, HALİKARNAS BALIKÇISI ve Gülten DAYIOĞLU'nun öyküleri ile Dede Korkut Hikâyeleri'ne yer verilmiştir.

Aşağıdaki çizelgede yazarlar ve onların tercih edilen öykülerinin sayısı yer almaktadır:

Çizelge 2. Ders Kitaplarındaki Öykülerin Yazarlara Göre Dağılımı

Yazar Adı	Öykü Sayısı	Yazar Adı	Öykü Sayısı
Y. K. Karaosmanoğlu	5	Orhan Hançerlioğlu	1
S. F. Abasıyanık	13	M. Ş. Esendal	4
Tolstoy	2	Anonim	1
Halikarnas Balıkcısı	5	M. A. Ersoy	1
Dede Korkut Hikâyeleri	5	R. N. Güntekin	4
Halil Kocagöz	1	Ömer Nida	1
R. E. Koçu	3	Orhan Kemal	3
Ömer Seyfettin	5	Sabahattin Ali	1
Üzeyir Gündüz	1	Tarık Buğra	1
Gülten Dayıoğlu	3	Vehibe Sevim	1
H. E. Adivar	2	Yevgeni Permyak	1
H. N. Zorlutuna	1	O. Henry	1
R. H. Karay	3	Atılâ Çakıroğlu	1
Haldun Taner	3	Alphonse Daudet	1
F. V. Schiller	1	Atillâ Damar	1
Necati Cumalı	2	H. L. Sarıyüce	1
Orhan Asena	1	Ayşe İlker	1
Erdoğan Tokmakçioğlu	1	Bahattin Ergezer	1
Yavuzer Çetinkaya	1	F. F. Tülbentçi	1
M. N. Sepetçioğlu	1	Karl Edwald	1
Aziz Nesin	1	Muhittin Nalbandoğlu	1
Mehmet Seyda	1	B. T. Güngör	1
Talip Apaydın	3	Fikret Ant	1
Fakir Baykurt	2	Hasan Kıyafet	1
Muzaffer İzgü	5	Selection	1
Oktay Akbal	1	Necati Güngör	1
Mustafa Necati	1	Anton Çehov	1
Aisopos	1	Mete Akyol	1
Erol Hızarcı	1	Guy de Maupassant	1
Kemal Bilbaşar	1	—	—

Aşağıdaki çizelgede diğer yayınevlerinin kaç farklı yazardan yararlandığı gösterilmiştir:

Çizelge 3. Yayınevlerinin Yararlandığı Farklı Yazarların Dağılımı

Yayınevleri	B a t ı E d . Yazar Sayısı	Toplam Yazar Sayısı
Ders Kitapları A. Ş.	1	7
Elit Yayınları	1	11
Koza Yayın Dağıtım	1	12
Mahir Yayınları	1	10
MEB Yayınları	—	8
Özyürek Yayınları	—	10
Serhat Yayınları	2	13
Tutibay Yayınları	3	18
Yıldırım Yayınları	2	11

Yukarıdaki çizelgede görüldüğü gibi MEB ve Özyürek Yayınevlerine ait kitaplarda Batı Edebiyatı'nın yazarlarının öykülerine yer verilmemiştir. Tutibay Yayınları 3, Yıldırım ve Serhat Yayınları 2, Ders Kitapları AŞ, Elit, Koza Yayın Dağıtım ve Mahir Yayınları ise, 1'er öyküyü Batı Edebiyatı yazarlarından seçmiştir.

Genel olarak bakıldığında Tutibay Yayınlarının 18 ayrı yazarın öyküsüne yer vererek en fazla farklı yazardan yararlandığı, Ders Kitapları AŞ'nin ise, sadece 7 yazarı tercih ederek en az yazar çeşidini ele aldığı görülmüştür.

3.2.5. Ortak Öyküler

Türkçe ders kitaplarında kimi öykülerin ortak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu öyküler farklı şekilde kısaltılarak sözcük sayıları açısından sınıf düzeyine göre düzenlenmeye çalışılmıştır. Bazı öykülerin aynı sınıf düzeyinde fakat farklı yayınevlerince hazırlanan kitaplarda sözcük sayısı bakımından seviye farklılıklarının bulunduğu görülmüştür.

Gündüzünü Kaybeden Kuş - *Halikarnas Balıkçısı* : 577 sözcük (3.2.2.6.3.)

Gündüzünü Kaybeden Kuş - *Halikarnas Balıkçısı* : 583 sözcük (3.2.2.12.5.)

De ğirmenci - *Halikarnas Balıkçısı*: 382 sözcük (3.2.2.1.4.)

De ğirmenci - *Halikarnas Balıkçısı*: 524 sözcük (3.2.2.4.3.)

Cici Semer - *Muzaffer İzgü*: 418 sözcük (3.2.2.4.2.)

Cici Semer - *Muzaffer İzgü*: 428 sözcük (3.2.2.20.2.)

Kuş Yemi - *Reşat Nuri Güntekin* : 479 sözcük (3.2.2.6.5.)

Kuş Yemi - *Reşat Nuri Güntekin*: 444 sözcük (3.2.2.7.3.)

Kuş Yemi - *Reşat Nuri Güntekin*: 531 sözcük (3.2.2.22.3.)

Selim'i Anarım - *Necati Cumalı*: 409 sözcük (3.2.2.3.1.)

Selim'i Anarım - *Necati Cumalı*: 513 sözcük . (3.2.2.23.1.)

Kuşgular - *Tolstoy*: 260 sözcük (3.2.2.3.2.)

Genç Kuğu - *Tolstoy*: 217 sözcük (3.2.2.1.3.)

Eskici - *Refik Halit Karay*: 536 sözcük (3.2.2.7.1.)

Eskici - *Refik Halit Karay*: 604 sözcük (3.2.2.11.6.)

On Dört Yaşında Bir Adam - *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*: 366 sözcük
(3.2.2.2.1.)

On Dört Yaşında Bir Adam - *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*: 457 sözcük
(3.2.2.16.4.)

Güvercin Avı - *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*: 429 sözcük (3.2.2.2.5.)

Güvercin Avı - *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*: 713 sözcük (3.2.2.21.1.)

☐1 ğaç Han - *Dede Korkut (Seyit Kemal Karaalioğlu)*: 411 sözcük
(3.2.2.15.1.)

☐1 ğaç Han - *Dede Korkut (Seyit Kemal Karaalioğlu)*: 244 sözcük
(3.2.2.24.2.)

Dülger Balığının Ölümü - *Sait Faik Abasıyanık*: 382 sözcük (3.2.2.2.4.)

Dülger Balığının Ölümü - *Sait Faik Abasıyanık*: 464 sözcük (3.2.2.11.2.)

Son Kuşlar - *Sait Faik Abasıyanık*: 467 sözcük (3.2.2.10.1.)

Son Kuşlar - *Sait Faik Abasıyanık*: 526 sözcük (3.2.2.15.2.)

Son Kuşlar - *Sait Faik Abasıyanık*: 645 sözcük (3.2.2.18.2.)

Son Kuşlar - *Sait Faik Abasıyanık*: 536 sözcük (3.2.2.13.3.)

Son Kuşlar - *Sait Faik Abasıyanık*: 588 sözcük (3.2.2.22.3.)

Son Kuşlar - *Sait Faik Abasıyanık*: 570 sözcük (3.2.2.24.4.)

Karanfiller ve Domates Suyu - *Sait Faik Abasıyanık*: 566 sözcük
(3.2.2.16.2.)

Karanfiller ve Domates Suyu-*Sait Faik Abasıyanık*: 610 sözcük (3.2.2.21.2.)

Semaver - *Sait Faik Abasıyanık*: 567 sözcük (3.2.2.13.1.)

Semaver - *Sait Faik Abasıyanık*: 464 sözcük (3.2.2.11.3.)

Kavak Ağacı - *Haldun Taner*: 363 sözcük (3.2.2.13.2.)

Bir Kavak ve İnsanlar - *Haldun Taner*: 564 sözcük (3.2.2.23.2.)

Dönüş - *Mustafa Necati Sepetçioğlu*: 425 sözcük (3.2.2.12.2.)

Dönüş - *Mustafa Necati Sepetçioğlu*: 697 sözcük (3.2.2.21.3.)

Uzun Kavak - *Talip Apaydın*: 485 sözcük (3.2.2.20.2.)

Uzun Kavak - *Talip Apaydın*: 733 sözcük (3.2.2.26.3.)

Pembe İncili Kaftan - *Ömer Seyfettin*: 507 sözcük (3.2.2.25.1.)

Pembe İncili Kaftan - *Ömer Seyfettin*: 882 sözcük (3.2.2.24.6.)

3.2.6. Öykülerin Kelime Sayısı

Türkçe Programı'nda belirtildiğine göre 6. sınıf 350-450; 7. sınıf 400-500; 8. sınıf öykü yazıları ise 450-550 kelimedenden oluşmalıdır.

Çizelge 4. Öykü Yazılarının Türkçe Müfredat Programında Belirtilen Kelime Sayıları

6. Sınıf Öyküleri İçin	7. Sınıf Öyküleri İçin	8. Sınıf Öyküleri İçin
350-450	400-500	450-550

Kaynak: İlköğretim Okulu Ders Programları; Türkçe Yazı Programı 6-7-8. MEB, İstanbul, 2002; s. 12 – 14

Aşağıda 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan öykülerin kelime sayısı bakımından uygunlukları ayrı ayrı incelenmiştir.

3.2.6.1. 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayısı

6. sınıf ders kitaplarındaki öyküleri kelime sayıları bakımından inceleyip karşılaştırdığımızda “Ders Kitapları AŞ” (iki öykü dışında) ve “Elit Yayınları”nın (bir öykü dışında) öngörülen sözcük sayısına uygun olduğu tespit edilmiştir. 350 kelimenin çok altında olan dört öyküye “Koza Yayın Dağıtım”ın; bir öyküye de “Mahir Yayınları”nın yer verdiği görülmüştür. Diğer taraftan “Özyürek Yayınları”nın dört; “Serhat Yayınları”nın üç; “Yıldırım ve Mahir Yayınları”nın ikişer öyküsünde 450 kelimenin çok üstünde sözcük kullanıldığı belirlenmiştir. “Tutibay Yayınları”nda ise beş öyküde olması gereken ortalamanın biraz üstünde sözcük kullanılmıştır.

Kısacası 6. sınıf öykülerinin genelinin kelime sayısı bakımından aranılan nitelikte olmadığı görülmüştür. Kırk bir öyküden on dördünün sözcük sayısının yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Aşağıdaki çizelgelerde ders kitaplarındaki öykülerin kelime sayıları gösterilmektedir.

Çizelge 5. Ders Kitapları Anonim Şirketi’ndeki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Köyünü Kaybeden Kadın	405
Balıkçı ile Topal Martı	379
Genç Kuğu	217
Değirmenci	382
Ulubatlı Hasan	208

Çizelge 6. Elit Yayınları’ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
On Dört Yaşında Bir Adam	366
Ant	589
Talihsiz Mınav	390
Dülger Balığının Ölümü	382
Güvercin Avı	429

Çizelge 7. Koza Yayın Dağıtım’ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Selim’i Anarım	409
Kuğular	260
Orman Tükenirse	250
Oyuncak	332
Çöl Gemileri	268

Çizelge 8. Mahir Yayınları'ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Geri Gelen Armağan	542
Cici Semer	418
Değirmenci	524
Gözleme	386
Dil	267

Çizelge 9. MEB Yayınları'ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Küfeci	328

Çizelge 10. Özyürek Yayınları'ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Yapay Güzelliğin Sonu	331
Ciğer	647
Gündüzünü Kaybeden Kuş	577
Harika Çocuk	534
Kuş Yemi	479

Çizelge 11. Serhat Yayınları'ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Eskici	536
Sevginin Gücü	705
Ziyaret (SO)	505
Kuş Yemi	444

Çizelge 12. Tutibay Yayınları’ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime

Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Forsa	474
Ağaç Bayramı	469
Gece Bekçisi (SO)	404
Şerif’in Balıkları	474
Yaşlı Değirmenci	498
Otobüste (SO)	466
Pazar Yerinde Tanıdığım Çocuk	405

Çizelge 13. Yıldırım Yayınları’ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime

Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Sığırcık Kayası	488
Uyku	685
Kırmızı Balon	315
Altın Yeleli	458

3.2.6.2. 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayısı

7. sınıf öykülerini kıyasladığımızda “Tutibay Yayınları” ile “Özyürek Yayınları”nın kelime sayısı bakımından Türkçe Programı’nda belirtilen sözcük sınırına uygun olduğu görülmüştür. “Yıldırım Yayınları”nın diğer yayınevlerine nazaran daha fazla öyküde (dört öyküde) 500 kelimenin üstünde sözcük kullandığı tespit edilmiştir. “Elit”, “Koza”, “Mahir” ve “Serhat Yayınları”nın ise ikişer öyküde fazla kelime kullandığı belirlenmiştir. Buna nazaran diğer yayınevlerinin de (“Ders Kitapları AŞ”, 2; “Elit”, 1; “Koza”, 2; “Mahir”, 1; “MEB”, 2; “Serhat”, 1 öyküde) 400 kelimenin altında sözcük kullandığına rastlanmıştır.

Otuz dokuz öyküden on altısının kelime sayısının uygun olduğu görülmüştür. Aşağıdaki çizelgelerde ders kitaplarındaki öykülerin kelime sayıları gösterilmektedir.

Çizelge 14. Ders Kitapları Anonim Şirketi'ndeki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Son Kuşlar	467
Oğuz Han	475
Ötleğen Kuşu	381
Kastamonulu İki Kardeş	323
Sayıları	

Çizelge 15. Elit Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Minik Tay	459
Dülger Balığının Ölümü	464
Semaver	464
Kabak Çekirdekçi	593
Selim	450
Eskici	604
Ayşegül	229

Çizelge 16. Koza Yayın Dağıtım'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Kedi Ağaca Çıktı	521
Dönüş	425
Doğ Güneşim Doğ	329
Düşleme Oyunu	313
Gündüzünü Kaybeden Kuş	583

Çizelge 17. Elit Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime**Sayıları**

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Minik Tay	459
Dülger Balığının Ölümü	464
Semaver	464
Kabak Çekirdekçi	593
Selim	450
Eskici	604
Ayşegül	229

Çizelge 18. Mahir Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime**Sayıları**

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Semaver	567
Kavak Ağacı	363
Son Kuşlar	536
Bir Araba Karpuz	472

Çizelge 19. MEB Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime**Sayıları**

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Arkadaşım	302
Mustafa Kemal'in Askerleri	325
Haşmet Gülkokan	490

Çizelge 20. Özyürek Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Boğaç Han	411
Son Kuşlar	526

Çizelge 21. Serhat Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Eşek	516
Karanfiller ve Domates Suyu	566
Haydi Süngere	393
On Dört Yaşında Bir Adam	457

Çizelge 22. Tutibay Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Bir Şekerli Bir Ispanaklı	477
Gül Baba'nın Gülleri	398
Hayat Ne Tatlı	509
Karacahisar'ın Fethi	483
Çekirgeler (SO)	471

Çizelge 23. Yıldırım Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Keramet	493
Son Kuşlar	645
Yeni Bir İcat	531
Üç Arkadaş (SO)	571
Ödle	634

3.2.6.3. 8. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayısı

8. sınıf öykülerinin yer aldığı yayın evlerinin genel itibariyle olması gereken sözcük sayısının çok üstüne çıktığı görülmüştür. Özellikle “Yıldırım”, “Serhat”, “Mahir Yayınları”nın kelime sayısı bakımından uygun olmadığı, 550 kelimenin çok üstünde sözcük kullandıkları belirlenmiştir. “Elit Yayınları”, 2; “MEB Yayınları”, 1; “Özyürek Yayınları”, 2 öyküde ortalamanın üstünde kelime kullanmıştır. Diğer taraftan “MEB Yayınları” 3; “Elit ve Serhat Yayınları”, 1; “Koza ve Tutibay Yayınları”, 2 öyküde 450’nin altında sözcüğe yer vermiştir.

Diğer yayınevleriyle kıyasladığımızda “Koza ve Tutibay Yayınları”nın ortalamaya yakın oldukları açıkça bellidir.

Genel olarak baktığımızda otuz beş öyküden sekizi sözcük sayısı bakımından Türkçe Programı’nda belirtilen düzeye uygundur.

Aşağıdaki çizelgelerde ders kitaplarındaki öykülerin kelime sayıları gösterilmektedir.

Çizelge 24. Elit Yayınları’ndaki 8. Sınıf Öykülerinin Kelime

Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Sonsuza Kalmak	917
Kefil	602
Bir Karpuz Sergisi	469
Kazlık Kara Oğlu Yeğenek Boyu	366

Çizelge 25. Koza Yayın Dağıtım’ndaki 8. Sınıf Öykülerinin

Kelime Sayıları

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Uzun Kavak	485
Cici Semer	428
Uşun Koca Oğlu Seğrek Hikâyesi	374

**Çizelge 26. Mahir Yayınları'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin
Kelime Sayıları**

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Güvercin Avı	713
Karanfiller ve Domates Suyu	610
Dönüş	697

**Çizelge 27. MEB Yayınları'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin Kelime
Sayıları**

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
İhtiyar Çilingir	363
Deniz Yıldızının Öyküsü (SO)	87
Son Kuşlar	588
Küfe	288
Kuş Yemi	531

**Çizelge 28. Özyürek Yayınları'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin Kelime
Sayıları**

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Selim'i Anarım	513
Bir Kavak ve İnsanlar	564
Ses	621

Çizelge 29. Serhat Yayınları'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin**Kelime Sayıları**

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Küçük Sergey'in Merakı	680
Boğaç Han	244
Son Yaprak	714
Son Kuşlar	570
Himmet Çocuk	717
Pembe İncili Kaftan	882

Çizelge 30. Tutibay Yayınları'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin Kelime**Sayıları**

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Pembe İncili Kaftan	507
Osmancık	506
Çocuk ve Ağaç	552
Mehmetçik	533
Şehitler Tepesi	312
Toraman	448
Bir İnsan	406

Çizelge 31. Yıldırım Yayınları'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin**Kelime Sayıları**

Öykü İsimleri	Öykülerin Kelime Sayıları
Burası Türkiye	750
Tamir Edilemez Hata	720
Uzun Kavak	733
Otobüs Şoförü	692

3.2.7. Kısaltılmış Metinlerin Anlaşılabilirliği

İncelememize konu olan 115 öyküden 60'ı kısaltılarak ders kitaplarına alınmıştır. Bazı metinler uygun şekilde kısaltılmışken, bazılarında kısaltmadan dolayı kopukluklar oluşmuştur. Bu kopukluklar metnin anlaşılabilirliğini olumsuz yönde etkilemiştir.

6. sınıfa ait 41 öyküden 21'i³ kısaltılmıştır. 6 öykü uygun şekilde kısaltılmamıştır. Bunlardan ikisinin çözüm bölümü alınmamıştır.

Örnek:

(3.2.2.2.1.) On Dört Yaşında Bir Adam

“Başımı arabanın perdeleri arasından dışarıya uzatıyorum. Arabacı, yirmi otuz metre ötede yürüyen birine doğru bağıryor. Yürüyen durdu: Bu, on yaşlarında tahmin olunabilen cılız bir oğlan çocuğu, kendisinden iki kat daha ağır bir çuval yüklenmiş, eline de papuçlarını almış, bize doğru yaklaştı.

Arabacı sordu:

-Şehir yolu nerede biliyor musun?

Çocuk, ince, cılız ellerinden birini, boşta duran elini, karşıki yamaçlardan birine doğru uzattı:

-Deha, yol orada ağarıp batıyor! dedi ve sonra ekledi: Ben de şehre gidiyorum.

Küçük çocuğun yüzü çok sevimliydi; üstü başı da oldukça temiz görünüyordu.

“Yol ağarıp batıyor.” Şeklindeki söyleyişi pek hoşuma gitti; dedim ki:

-Öyle ise bin arabaya, beraber gidelim.

Çocuk bir şaşkınlık geçirdi, sözüme inanmıyor gibi yüzüme baktı; çuvalını yere bıraktı, önerimi tekrar ettim.

-Haydi! Dedim. O çuvalı arabacının yanına koy, sen de çık!

Karşımda yer gösterdim. Papuçlarını yan yana, büyük bir özenle çuvalının üstüne yerleştirdi; kendisi de sırtı arabacıya ve yüzü bana çevrik, ayaklarını altına alıp oturdu. Yavrucağı gittikçe daha sevimli buluyordum. Kendine göre saygılı, terbiyeli

³ [(3.2.2.1.1.), (3.2. 2.1.2), (3.2.2.1.3), (3.2.2.1.4.); (3.2.2.2.1.), (3.2.2.2.2.), (3.2.2.2.4.); (3.2.2.3.1.), (3.2.2.3.2.), (3.2.2.3.4.); (3.2.2.4.1.), (3.2.2.4.2.), (3.2.2.4.4.), (3.2.2.7.2.), (3.2.2.8.1.), (3.2.2.8.2), (3.2.2.8.4.), (3.2.2.8.5.), (3.2.2.8.7.); (3.2.2.9.1.), (3.2.2.9.4.)]

bir tavrı da var ve zeki, parlak gözleri ile dikkatli dikkatli beni süzüyor. Tıpkı bir büyük adam gibi bakıyor.

Soruyorum:

-Sen kaç yaşındasın bakayım?

-On dört yaşındayım, diyor, güçlü bir onurla önüne bakıyor.

Kesinlikle abartıyor, ben ona on ikiden fazla veremiyorum.

-Hangi köydensin?

-Kara Işık köyündenim.

-Böyle geç vakit şehre ne yapmaya gidiyorsun?

Başı ile arkasındaki çuvalı işaret etti:

-Azıcık kuru yemiş götürüyorum; yarın sabah pazar var, dedi. Şehrin pazarı erken olur; yola sabahtan çıkarsam, yetişemiyorum.

Bir süre o da ben de sustuk. Çocuk, gene dikkatli dikkatli beni inceliyor. Dedim ki:

-Sizin köyden şehre kaç saatte gidilir?

-Ağır ağır yürürsen, tam altı saatte, dedi.

-Altı saat! Çok uzak değil mi? Yorulmaz mısın?

Sorumu anlamadı, duruşunda “Yorulmak mı? O da nedir? Şunun söylediğine bak!” demek istiyor gibi bir hâl vardı.

-Her hafta giderim, dedi. Şehre varır varmaz İsmail Ağanın hanına inerim. İsmail Ağayı tanırsın değil mi? O, benim dayımdır. Öğleye kadar işimi bitiririm, satacağımı satar, alacağımı alırım.

-Senin baban yok mu?

Başı ile “Hayır” işareti yaptı. Sonra hiç de mahzun görünmeyen bir tavırla:

-Babam seferberlikte askere gitti. Geçen sene künyesi geldi; dedi.

Künyesi geldi, köylü dilinde öldü demektir.

-Demek ki şimdi babanın yerine eve bakan sensin, dedim. İki defa başıyla “Evet!” ve karşımda rahat bir durum aldı.”

Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU

Millî Savaş Hikâyeleri

Yukarıdaki öykü kısaltılarak ders kitabına alınmıştır. Fakat öykünün kısaltılmış olduğu metnin sonunda ifade edilmemiştir. Bundan dolayı bu öyküyü okuyan öğrenciler, öykünün özgün hâlinin bu şekilde olduğunu sanabilirler. Kısaltılmış olmasından dolayı metnin serim bölümü anlaşılır değil. Çünkü olaya ani bir giriş yapılmıştır. Serim bölümü kısaltılmış olduğu için okuyan olayı yanlış anlayabilir. Nedeni ise, yolda giden bir çocuğa acındığı ve ona yardım etmek için arabaya alındığı gibi bir anlam çıkmaktadır. Oysa arabacı ve diğer kahraman hava kararırken sarp bir tepenin eteğinde yolu bulamayıp sinirlenirler. Kendilerine yolu göstermesi için yoldan geçen bir çocuğu durdurarak arabaya bindirirler.

“Yolu arabacı da bilmiyor. Kâh sağa kâh sola sapıyor; kâh tarlaların içine sürüyor; sonra kafasını bana doğru uzatıp şaşkın gözlerle bakarak:

-Acaba buradan mı gitsek? Acaba şuradan mı gitsek? diye soruyor.

Ben, gittikçe öfkelenmeye başlıyorum:

-Nasıl arabacılık bu? diyorum; ne yol bilirsin ne de ...

-Yol nerede efendi? Yol yok ki bileyim!

Biçarenin hakkı var. Evet, yol yok ki!... Bir süre iyi kötü bir şose üstünde gidiyoruz; birkaç kilometre sonra bakıyorsunuz, altınızdaki şose kayboluyor. Ya bir derenin kenarındasınız, ya sarp bir tepenin eteğinde.

Şafakla beraber hareket etmiştik; şimdi ise akşam oluyor. Ne yapmalı? Kime sormalı? Etraf o kadar da تنها ki!... Birden arabacı bağıyor.

-Ülen! Ülen!...

Başımı arabanın perdeleri arasından dışarıya uzatıyorum; arabacı, yirmi otuz metre ötede, bizim gittiğimiz yönde yürüyen birine doğru bağıyor. Yürüyen durdu. Bu, sekiz on yaşlarında tahmin olunabilen cılız bir oğlan çocuğu... Kendisinden iki kat daha ağır bir çuval yüklenmiş, eline de papuçlarını almış, bize doğru yaklaştı.”

Ayrıca öykünün çözüm bölümüne yer verilmediği için olayın nasıl bittiği anlaşılmamaktadır. Çünkü okuyucu öyküyü okurken olayın devamını merak edecektir. Kahramanlardan biri çocuğa ailesi ve kendisiyle ilgili sorular sormaktadır. Çocuk babasının öldüğünü ve onun yerine eve kendisinin baktığını söylemektedir. Kahramanın çocuk ile olan diyalogunun devamı beklenirken öykü bitirilmiştir. Bir

sonuç beklenirken ani bir şekilde olayın bitirilmesi metnin anlaşılabilirliği açısından olumsuz bir durumdur. Gelişme bölümünden sonra kopukluk olmuştur.

Örnek:

(3.2.2.8.1.) Forsa

“...

Bu, her gece uykusunda kendini kurtarmak için birçok geminin pupa yelken geldiğini gören zavallı, eski bir Türk forsasıydı. Esir olalı kırk seneden ziyade geçmişti. Otuz yaşında, dinç, levent, kuvvetli bir kahramanken Malta korsanlarının eline düşmüştü. Yirmi sene onların kadırgalarında kürek çekti. Yirmi sene, iki zincirle iki ayağından rutubetli bir geminin dibine bağlanmış yaşadı.

Yirmi sene içinde birkaç defa halkalarını, çivilerini değiştirdiler. Fakat onun çelikten daha sert adaleli bacaklarına bir şey olmadı. Yalnız, abdest alamadığı için üzülmüdü. Daima güneşin doğduğu tarafı sol ilerisine alır, gözlerini kibleye çevirir, beş vaktini gizli gizli, işaretle eda ederdi. Elli yaşına gelince, korsanlar onu: “Artık iyi kürek çekemez!” diye çıkarıp bir adada satmışlardı. Efendisi bir çiftçiydi. On sene kuru ekmekle onun yanında çalıştı. Allah’a çok şükreliyordu. Çünkü artık bacaklarından mihli değildi. Abdest alabiliyor, tam kıblenin karşısına geçiyor, unutmadığı ayetlerle namaz kılıyor, dua edebiliyordu. Bütün ümidi memleketine, Edremit’e kavuşmaktı. Otuz sene içinde hiçbir an ümidini kesmedi. “Öldükten sonra dirileceğime nasıl inanıyorsam, elli yıl esirlikten sonra da memleketime kavuşacağıma öyle inanırım!” derdi. En şanlı, en meşhur Türk gemicilerindendi.

...

Fakat işte, eskiden beri gördüğü rüyaları yine görmeye başlamıştı. Kırk senelik bir rüya... Türklerin, Türk gemilerinin gelişi...

-Bizimkiler! Bizimkiler!

diye bağırarak uyandı. Doğruldu. Üstündeki kertenkeleler kaçıştılar. Limana baktı. Hakikaten kalenin karşısına bir donanma gelmişti. Kadırgaların, yelkenlerin, küreklerin biçimine dikkat etti. Sarardı. Gözlerini açtı... Kalbi hızla çarpmaya başladı. Ellerini göğsüne koydu. Bunlar Türk gemileriydi. Kenara yanaşıyorlardı. Gözlerine inanamadı. “Acaba rüyam devam mı ediyordu?” şüphesine düştü. Fakat uyanırken rüya görülür müydü? Kanaat getirmek için elini ısırды. Yerden sivri bir taş parçası aldı. Alnına vurdu. Evet, işte hissediyordu. Uyanıktı. Gördüğü rüya değildi. O uyurken, donanma, burnun arkasından birdenbire zuhur etmiş olacaktı. Sevinçten, hayretten dizlerinin bağı çözöldü. Hemen çöktü. Kenara çıkan bölükler, ellerinde al bayrak, kalenin etrafına doğru ilerliyorlardı. Kırk senelik bir beklemenin son azmiyle davrandı. Koştı, koştu... Karaya çıkan askerler, ak sakallı bir ihtiyarın kendilerine doğru koştuğunu görünce:

-Dur!

diye bağırdılar. İhtiyar durmadı; bağırdı:

-Ben Türk'üm oğullar, ben Türk'üm!

-...

Gözlerinden yaşlar akıyordu. Hâline bakanların hepsi müteessir olmuştu. Biraz, heyecanı sükûn bulunca ona sordular:

-Kaç yıldır esirsin?

-Kırk!

-Nerelisin?

-Edremitli.

-Adın ne?

-Kara Memiş.

-Kaptan mıydın?

-Evet...

İhtiyarın etrafındaki askerler birbirine karıştı. Bir çılgıktır koptu. “Beye haber verin! Beye haber verin!” diye bağışıyorlardı. İhtiyarın kollarına girdiler. Kuş gibi deniz kenarına uçurdular. Sirtına bir kaftan attılar. Başına bir kavuk koydular.

-Haydi, beyin yanına!

dediler. Kendini kadırgaya getiren askerlerle beraber büyük geminin kıçına doğru yürüdü... Kara palabıyıklı, sırmalı esvabının üzerine demir, çelik zırhlar giymiş, iri bir adamın karşısında durdu.

-Sen Kaptan Kara Memiş misin?

-Evet, dedi.

-Aç bakayım sağ kolunu!

İhtiyar, kaftanının altından kolunu çıkardı. Sıvadı. Beye uzattı. Pazısında haç şeklinde derin bir yara izi vardı. Bu yarayı, gecesi altı ay süren bir adadan karısını kaçıırken almıştı. Bey, ellerine sarıldı. Öpmeye başladı.

-Ben senin oğlunum, dedi.

-Turgut musun?

Evet.

-...

** * **

İhtiyar esir, sevincinden bayılmıştı.”

Ömer SEYFETTİN

Seçme Hikâyeler

Bu öykünün de çözüm bölümüne yer verilmemiştir.Oysa öykünün, vatan sevgisinin etkileyici şekilde sergilendiği bir sonucu vardır:

“-...

İhtiyar esir, sevincinden bayılmıştı. Kendine gelince, oğlu:

-Ben karaya cenk için çıkıyorum. Sen, gemide rahat kal, dedi.

-Hayır. Ben de beraber cenge çıkacağım.

-Çok ihtiyarsın baba!

-Fakat kalbim kuvvetlidir.

-Rahat et! Bizi seyret!

-Kırk senedir dövüşe hasretim.

-Vurulursun! Vatana hasret gidersin, diye onu gemide bırakmak istedi. Kara

Memiş o vakit birdenbire gençleşmiş bir kaplan gibi doğruldu. Duramıyordu. Kalkan, kılıç istedi. Sonra geminin kıçında sallanan sancağı göstererek :

-Şehit olursam, bunu üzerime örtün! Vatan, al bayrağın dalgalandığı yer değil midir? dedi.”

Üçünde gelişme bölümünden sonuç bölümüne geçerken akıcılık kesilmiş, ani bir geçiş yapıldığı için çözüm bölümü ek gibi durmuştur:

Örnek:

3.2.2.1.3. Genç Kuğu

“Bir kuğu sürüsü, soğuk bölgelerden şimdi sıcak olan ülkelere doğru gökyüzünde yol alıyordu.

Denizin üstünde uçmaktaydılar. Bir gün bir gece daha uçmuşlardı suların üzerinde... Durup dinlenmeksizin...

Gücü, kuvveti yerinde yetişkin kuğular başta gidiyorlardı. Arkalarında genç kuğular, güçsüz kuğular.

Genç kuğulardan biri, sürünün en arkalarında kalmıştı. Gücü ha tükenmiş ha tükenecekti. Kanatlarını sallıyordu hâlâ, ama yol alamıyordu artık. Sonunda kanatlarını indirdi, aşağıya doğru süzölmeye başladı. Denizin yüzüne yaklaştı, yaklaştı, yaklaştı... Arkadaşları ise gökyüzünde gitgide uzaklaşıyordu. Ay ışığında giderek soluklaşan birer ak benek gibi kaldılar sonunda.

Genç kuğu suya daldı, kanatlarını katladı, kapadı. Dört bir yanında deniz hışır hışır hışırıyor, onu salıncak salllar gibi usul usul sallıyordu. Kuğu sürüsü, ay ışığının aydınlatığı göğün öbür ucunda, belli belirsiz bir ak çizgilerden başka bir şey değildi şimdi. Arkadaşları artık görünmez olunca boynunu yavaşça geriye uzattı, gözlerini yumdu. Hiçbir yanını oynatamıyordu. Yalnız denizin dalgalarıyla bir yükselip bir iniyordu.

Gün doğmadan az önce, hafiften esen bir yel, suyun yüzünü küçük dalgacıklarla dalgalandırdı. Kuğunun ak göğsüne dalgacıklardan sular sıçradı. Gözlerini açınca doğudan göğün kızardığını gördü. Ay da yıldızlar da daha solgundu şimdi.

İç çekti kuğu. Boynunu gerdi. Kanatlarını çırpı. Her çırpışta kanatlarının ucu suya değe değe yükselmeye başladı. Gitgide yükseliyor, yükseliyor, yükseliyordu. Deniz çok aşağılarda kalınca ileri doğru hızını artırdı.

O da arkadaşlarının aşmış olduğu şu sessiz denizi aşacak, sıcacık topraklara ulaşacaktı.”

TOLSTOY

Kuğular

Çev: Zeki Gülsoy

(Kısaltılmıştır.)

Bu öyküde arkadaşlarının gerisinde kalan genç bir kuğunun güçsüzleşmesi, deniz dalgalarıyla yükselip inmesi ve sabaha karşı gücünü toplayarak gökyüzüne doğru yükselmesi anlatılıyor. Sonra ne olacak? Arkadaşlarına kavuşacak mı? derken “*O da arkadaşlarının aşmış olduğu şu sessiz denizi aşacak, sıcacık topraklara ulaşacaktı.*” ifadesiyle öykü bitiriliyor. Okuyucunun aklında soru işaretleri kalıyor. Bu tek cümleden oluşan sonuç tümcesi ile gelişme bölümünden ani bir geçiş yapıldığı için bu bölüm ek gibi duruyor.

Örnek:

3.2.2.1.4. Değirmenci

“Hava haza ateş! Yel değirmeni de ta tepede! Boya takımı ile oraya nasıl

çıkacağım? Terle ıslak gömleğim, sanki sırtımda tek parça bir hardal yakısı... Tepeye varıncaya kadar söğüş olacağım.

Neyse, zar zor tepeye çıktım. Daha oturup dinlenmeye zaman kalmadan değirmenin kapısı gıcırdadı. Oradan bir adam çıktı. Adamın bakışından yanımda durmak isteğinde olmadığını anladım. Fakat adam, durdu : “Merhaba baba! Bugün hava güzel!” dedim. Birden yüzü neşeyle parladı. Bana, büyük bir müjde veriyormuş gibi, “Tam söyledin a oğul! Güzel mi güzel! Burada hep böyle olur.” dedi. “Maşallah baba, farkındasın demek!” dedim. “Nasıl olmam? Gençliğimde Galiçya’da askerlik ettim. Hep yağmur, yağmur, yağmur... Gök, kurşun bir kubbe; içimi üzerdi.” dedi.

Söz sözü açıyordu. “Baba, müşterin bol mu? Çok arpa, buğday öğütür müsün?” diye sordum.

“Müşterim seyrek. Ama bana yetip artıyor bile. Yalnız buğday, arpa değil; geçen gün para bile öğüttüm.” dedi.

-Nasıl oldu?

-Basbayağı oldu. Tanımazsın; bir adam, arpalarını eşeğine yükleyerek buraya geldi. Kuşağındaki tütün torbasının üzerine sıkıştırmış olduğu dört pangonotunu ilk önce çıkartarak çuvalın ağzına tıkmış, pangonotları çuvalda unutmuş. Bu çuvalların birinde pangonotlar bulunduğunu nereden bilecektim. Çuvaldaki arpasını öğütmek üzere, onları değirmenin hunisine boşalttım. Pangonotlar da un olmuş. Adam, iki gün sonra gelip unu alacaktı. Fakat hemen o akşam, dörtlü geldi. Ona, paraların öğütülmüş olacağını söyleyerek güldüm. Bana, ‘Hem parayı iç eder, hem de bana gülersin ha?’ diye bağırmaya başladı. Ama ne diyeyim a oğul! Öyle durum olur ki artık burada şenlik olmaz dersin. İnadına şenlik doğar. Galiçya’da da öyle olmuştu: “Bir gece, Diktiğin Mahmut’la bir siperin içindeydik. Zemheri zamanı. Ha bire çivi keseriz. Su, diz boyu. Bir yandan yağmur yağar, öte yandan da tepemizde Urus’un güllerleri... Durumumuza ağlayacağımıza, Mahmut’la karşı karşıya bizi bir gülmedir tutmasın mı? Yumruklarımızı karınlarımıza basa basa, durumumuza gülüyorduk. İşte onun bağırımları karşısında öylesine gülesim geliyordu.”

Değirmenci, o güneş dolu kara gözleri parlaya parlaya anlatıyordu:

“Yaşıma mı acıdı, yoksam yiğitliğine mi yediremedi, her ne ise, ardına bakmadan dörtlüme savuşup gitti.”

Ben, sonra köylülerden sordum. Değirmencinin gülüşünden adamın ödü patlamış! Köylülere: “O insan değil şom ve yomsuz birisi. Güldükçe, boyu yükseliyordu. Sonunda üzerime dağ gibi abanmaya başladı. Ben deli miyim? Çarpılmadan kaçtım!” diye anlatmış.

Dünyanın kaygısından usandığım anlar olurdu. İşte o zamanlar, değirmenci Nasrettin’in, o mandolinler gibi öten ağaçlar, dallar, kuşlar âlemine koşardım. O an bile güneşin ışığında, dalların yeşilliğinde tepenin kaynayan ateşinde onun gülüşünü duyar gibi olurdum.”

HALİKARNAS BALIKÇISI

Ege’nin Dibi (Kısaltılmıştır.)

Yukarıdaki öyküde yazarın sıkıldığı bir gün tepeye çıkıp oradaki değirmenci ile sohbet etmesi anlatılmaktadır. Değirmenci bir müşterisiyle arasında geçen münakaşasını anlatmakta sonra yazar değirmencinin bu olayını köylülerden birine sorup ondan öğrenmektedir. Olay bu şekilde devam ederken yazar ani bir geçiş yaparak çözüm bölümünde dünyanın kaygısından sıkıldığında doğayla baş başa olduğunu ve değirmencinin gülüşünü duyar gibi olduğunu söyleyerek öyküyü bitirmiştir. Oysa düğüm bölümünden çözüm bölümüne geçiş yapılırken bağlayıcı cümleler kullanılmalı, sonuca birden girilmemeliydi.

Örnek:

3.2.2.3.1. Selim’i Anarım

“ Selim, ikinci defa yazıhaneme gelişinde elinde güllerden, katmerlerden, aslanağızlarından şebboylara kadar karışık bir demet çiçek; bir elinde zor taşıdığı bir sepetle geldi.

Yazıhanemden içeri adım attıktan sonra eşiğin az ilerisinde duruşu, her zaman gülen gözleri, canlı tavırlarıyla etrafı araştırışı hâlâ gözümün önünde.

-Hoş geldin, dedim.

Uzun boylu selâma, hâl hatır sormaya gerek duymadan “Hoş bulduk!” dedi kısaca, hemen ardından da sordu:

-Bir çanağın var mı?

-Ne çanağı?

Anlamama kalmadı,

-Haa buldum, diye sepeti kapının içinde bıraktı. Elindeki çiçeklerle kitaplığın kenarında boş duran vazoya doğru atıldı.

-Vazo mu?

-Vazo mazo, her neyse! Biz ona çanak deriz, kap deriz kısacası. Çiçekleri şuna yerleştirelim, sen şimdi ona bak. Suyu da yok bunun!

Yanımda çalışan çocuğa döndü:

-Koş oğlum, şunu doldur da gel!

Çocuk, vazo elinde yazıhaneden fırladı. Selim, boğum boğum nasırlı, kütleşmiş parmaklarıyla çiçek demetini çözmeye başladı. Mırıldandım:

-Niye zahmet ettin?

Omuz silkti:

-Zahmeti mi olurmuş? Bunlar, benim bahçemin çiçekleri.

Çocuk hemen döndü. Vazoyu onun önüne, yazı masasının üstüne bıraktı. O, çiçekleri vazoya kendi eliyle yerleştirdi.

...

-Davayı sormuyorsun, dedim.

-Nesi var soracak?

Tapu çıkaracaktık on dönüm tarlasına.

-Sen her ne gerekiyorsa yapmışsındır elbet! Ben bir gereksinimin var mı diye yoklamaya geldim, o kadar! Aklına başka şey gelmesin hani. Masraf falan ne gerekiyorsa söyle çekinme...

-İnce adamsın Selim, demek geldi içimden. Sonra demedim.

-Ayın on yedisinde keşif var, mahkeme kurulu ile gideceğiz, dedim.

...

Günü gelince hâkim, zabıt kâtibi, tapu fen memuru bir taksiye dolduk; Selim’ in tarlasına gittik.

Damın önünde, asmanın altında masa, sandalyeler hazırlanmıştı bize. Yerleştik.

Damın önünde, iki köşede iki asma yetiştirmişti. Dört tarafta beyaz badanalı tenekeler, saksılar içinde küpe çiçekleri, ortancalar, karanfiller... Tarhlarda sıra sıra ıtırlar, sardunyalar, katmerler, şebboylar, akşamsefaları, daha türlü çiçekler...

-Bunları hep biz diktik, biz yetiştirdik...

Hâkim, tanıkları dinledi. Ardından fen memuru ile tarlayı ölçmeye çıktık.

Kına gibi derler o taraflarda iyi işlenmiş topraklara. Selim' in bahçesi kına gibiydi. Dört yanına su basmasın diye bele kadar hendekler açmıştı tarlasının. Damının hemen üç beş adım ötesinde bir kuyu açmış, bir motor oturtmuştu. Motordan iki bilek kalınlığında gür bir su fışkırıyordu, arıklara yollanıyordu.

Fen memuru şeridini çekerken az ilerde, Selim yanımdan ayrılmıyordu yine:

-Görüyorsun ya, komşunun tarlası ne durumda! Bataklık... Burası da öyleydi aldığımızda. Bu hendekleri, bu kuyuyu, bu motoru hep yavaş yavaş zamanla bulduk, bu ellerle...

Tarlanın ölçülmesi bitti. Sonunda Selim, tarlasının tapusunu aldı.

...

Her ayak bastığı yere güller, asmalar diken; her dost bildiğine katmerler, ortancalar götüren Selim! Yurdumuzun neresinde işlenmemiş bir parça toprak, sürülmeyip boş

bırakılmış bir tarla görsem seni anarım! "Selim olsa, derim, bu tarla Selim' in eline geçse!..."

Necati CUMALI

Susuz Yaz

(Yalınlaştırılmış ve kısaltılarak düzenlenmiştir.)

Bu öyküde çorak bir tarlayı işleyerek cennet haline getiren Selim'in, tarlasının tapusunu alması, avukatı olan yazar tarafından anlatılmıştır. Yazar, gelişme bölümünde Selim'in tapusunu aldığını söyledikten sonra çözüm bölümüne bağlayıcı bir cümle kullanmadan yurdun neresinde çorak, işlenmemiş bir toprak görse Selim'i andığını ifade ederek öyküyü bitirmiştir. Bu şekilde gelişme bölümünden sonuç bölümüne

geçildiğinden akıcılık kesilmiş, ani bir geçiş yapıldığı için çözüm bölümü ek gibi durmuştur.

Bir öyküde ise kısaltmadan dolayı konu özgünlüğünü kaybetmiştir. “Bir tayfanın gemide çalıştığı halde hakkının verilmemesi” konu edilirken, aynı öykü ile 7. sınıf “Elit Yayınları”nda “dülger balığının ölümü” anlatılmıştır.

Örnek:

3.2.2.2.4. Dülger Balığının Ölümü

“On, on beş dülger balığı, kayığın küpeştesinde hâla canla, ince zar gibi kanatlarıyla titreşiyordu.

Biraz sonra işlerini bitirmiş olacaklar, hepsi orta parmaklarına, birer dülger balığı takarak çekip gideceklerdi. Umduğum gibi, dülger balığı çorbası, evler tütecekti.

Kayığı temizleyenler sekiz kişiydi. Yedisi bizim adadandı. Sekizinci zayıf, sarı, hastalıklı adamı hiç görmemiştim. Ne kadar dostça, ne kadar içten bir sevgi ile çalışıyordu.

Üçer tane alanlar oldu. Dışarıdan gelen adam, bir tane versinler diye bekledi. Yüzünde tatlı bir kırmızılık vardı. Bu kırmızılık pay dağıtan adamın elinde tek balık kalıncaya kadar adamın yanağında durdu. Sandım ki bütün ömrünce böyle bir donuk gülümsemeyle kalıverecek adam. Etrafına bakındı. Kendine bakan birini gördü. Gülümseme birdenbire yüzünde meyve gibi çürüyüverdi. Gözleri şaşkınlıkla büyüdü. Son balığı kayıktaki adam, rıhtıma fırlatmıştı. İki adım attı. Elini balığa uzatmak üzere eğildi. Ama ötekilerden baş parmağına irisinden bir tane dülger balığı takmış birisi, kocaman çizmeli ayağını dülger balığının sırtına bastı.

-Ne o? Dur bakalım. Dağdan gelip bağdakini kovmayalım. Adam elini çekti. Bir şey söylemedi. Söyleyemezdi. Söyleyecek hâlde değildi. Rıhtım kahvesine doğru yürüdü. Dışarıdan kahvenin önündeki seyircilerden biri seslendi:

-Bırak yahu! O adam da çalıştı. Veriver bir tane, ne olur? Kalkmış nerelerden gelmiş işte.

-Ne yapalım gelmesinler. O balığın bir, iki buçukluğu var.

Kayıktakilerden hiçbiri kalkıp da:

-Ayıptır yahu ver adama, demedi.

Bir ikisi, en umduklarım konuşacak gibi oldular. Bekliyordum. Şimdi umduklarımdan birisi payına düşen balıklardan birini, en küçüğünü adama fırlatacak diye bekledim. Reis, kahvenin önünde kahvesini içiyor, tayfasına bakıyordu. Olaya karışan adam:

-Ayıp yahu, dedi ayıp!

Bu sefer konuşacaklarını, hatta paylarına düşen balıklardan en küçüğünü fırlatacaklarını sandıklarımın biri:

-Sen karışma babalık! Fazla söylenmeye başladın. Ayıp ne demek?

-Babanızın malı mı bu deniz sizin?

-Onun babasının malı mı?

-Değil ama gelmiş kayığınızda çalışmış bir kere.

-Kim gel de çalış demiş ona, gelmeseydi.

Balık verilmemiş adam, kahvenin bir iskemlesine çökmüştü. Kahveci başına dikilmişti. Kahveciye:

-Kalkacağız, kalkacağız, dedi.

-Ayağa kalktı. Kendisi için lâf işitmiş adama;

-Zararı yok, dedi, zararı yok. Vermesinler. İstemez.

Gözüken vapura doğru yürüdü. Küçük adımlarla seğirterek uzaklaştı. Söz vermiştim kendi kendime: yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sessizce ölümü bekleyecektim. Hırs, öfke neme gerekti? Yapamadım. Koşum tütüncüye, kalem, kâğıt aldım. Oturdum. Adanın ıssız yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım.”

Sait Faik ABASIYANIK

Bütün Eserleri (Yalınlaştırılmış ve kısaltılmıştır.)

Yukarıdaki öykü ile aşağıdaki öyküyü karşılaştırdığımızda aynı öykünün farklılıklar içerdiği görülmektedir. Kısaltmadan dolayı yukarıdaki öykü özgünlüğünü kaybetmiştir ve içerik değiştiği için başlık da uyumsuz duruma gelmiştir.

Örnek:

3.2.2.11.2. Dülger Balığının Ölümü

“Hepsinin gözleri güzeldir. Hepsinin canlıyken pulları, kadın elbiselerine, kadın kulaklarına, kadın göğüslerine takılmaya değer. Nedir o elmaslar, yakutlar, akikler, zümrütler, şunlar bunlar? ...

Mümkünü olsaydı o balolara, canlı balık sırtlarının yanar döner renkleriyle gidebilselerdi bayanlar! Ne yazık ki soluverir ölür ölmez, öyle ki üzülmüş bebeklere döner balık sırtının pırıltıları. Benim size ölümünü öykü edeceğim balığın öyle pırıltılı yanar döner pulları yoktur. Pulu da yoktur ya zavallının. Hafifçe belirsiz bir yeşil renkle esmerdir. Balıkların en çirkinidir. Kocaman, dişsiz, ak ve saydam naylondan bir ağzı vardır: sudan çıkar çıkmaz bir karış açılır. Açılır da bir daha kapanmaz.

Vücudu kirlice, esmer renkte, yamyassıdır, demiş miydim? Tam ortalık yerinde, her iki yanda sağlam sollu iki baş parmak izi diyebileceğimiz koyu lekeler vardır, demiş miydim?

Dülger balığı, denizlerin görünüşü pek dehşetli, fakat huyu pek uysal, pek zavallı bir yaratıktır. Birçok yerlerinde çiviye, kesere, eğriye, kerpetene, testereye, eğeye benzer çıkıntıları, kemikle kılçık arası dikenleri vardır. Dülger balığı adı bunlardan ötürü ona takılmış olmalı.

Oltaya tutuldu muydu dünyasına, sulara küsüverir. Nasıl bir korku içine düşer kim bilir? Onun için dünya bomboştur artık. Oltadan kurtulsa da fayda yoktur. Suyun yüzüne yamyassı serilir. Kocaman gözleriyle insana mahzun mahzun bakar durur. Sandala aldığınız zaman dakikalarca onun sesini işitirsiniz. Ya sesini! Bir o, bir de kırlangıç balığı sandalda ölünceye kadar ikide bir çığlığa benzer, soluğa benzer acı bir ses çıkarır.

Bir gün, balıkçı kahvesinin önündeki yarısı kırmızı, yarısı beyaz çiçek açan akasyanın dalına asılmış bir dülger balığı gördüm. Rengi denizden çıktığı zamanki esmer renkteydi önce. Vücudunda hiçbir kımıldama yoktu. Taş kadar cansızdı. Yalnız aletlerinin etrafını çeviren incecik, ipekten bile yumuşak zarları oynayıp duruyordu. Böyle bir oynama hiç görmemiştim. Evet, bu bir oyundu. Bir görünmez iç rüzgârının oyunuydu. Vücutta, görünüşte hiçbir titreme yoktu. Yalnız bu zarlar zevkli bir ürperişle tatlı tatlı titriyorlardı. Birdenbire dehşetli bir şey gördüm: balık, tuhaf bir şekilde, ağır ağır ağarmaya, rengini atmaya, bembeyaz kesilmeye giden bir hâl almaya başlamıştı. “Acaba bana mı öyle geliyor? Sahiden rengini mi atıyor?” demeye, dikkatli bakmaya gerek kalmadan, yanılmadığımı anladım.

Kenarları süsleyen zarların oyunu çabuklaşmaya; balık da, gitgide, saniyeden saniyeye pek belli bir hâlde beyazlanmaya başladı. İçimde dülger balığının yüreğini dolduran korkuyu duydum. Bu, hepimizin bildiği bir korku idi: Ölüm korkusu.

Artık her şeyi anlamıştı. Denizlerin dibi, âlemi bitmişti. Ne akıntılara yassı vücudunu bırakmak, ne karanlık sulara, koyu yeşil yosunlara gömülmek... Ne sabahları birdenbire, yukarılardan derinlere inen, serin aydınlıkta uyanıvermek, günün mavi ile yeşil oyunları ile kuyruk oynatmak, kabarcıklar çıkarmak, yüze doğru fırlamak... Ne yosunlara, canlı yosunlara yatmak, ne akıntılarda aletlerini yakamozlara takarak yıkanmak, yıkanmak vardı. Her şey bitmişti.

Onu atmosferimize, suyumuza alıştırdığımız gün, bayramlar edeceğiz. Elimize görünüşü dehşetli, korkunç, çirkin ama aslında küser huylu, pek sakın, pek korkak, pek hassas, iyi yürekli, tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden böbürlenerek, onu üzme için elimizden geleni yapacağız. Şaşıracak, önce katlanacak. Onu şair, anlaşılmayan birisi yapacağız.”

Sait Faik ABASIYANIK

Alemdağ'da Var Bir Yılan

7. sınıfa ait 39 öyküden 21'i⁴ kısaltılmıştır. Bunlardan 5 öykü uygun şekilde kısaltılmamıştır. Bir öyküde serim bölümünden düğüm bölümüne geçiş esnasında kopukluk olmuştur.

Örnek:

3.2.2.12.5. Gündüzünü Kaybeden Kuş

“Martılardan söz etmiyorum. Onları sayısız çığırış ve çirpinişlarıyla kıyılarda görür durur ve görmesini de severiz. Fakat, bildiğimiz o martılardan çok daha büyük ve kanatları çok uzun bir açık deniz martısı vardır. Onlara Güney Akdeniz’de “miho” derler. İşte onlardan söz etmek istiyorum.

Sanki kuş değildir de, kanatlanmış bir köpük parçası -ne bileyim- bir ıssızlık parçasıdır. Denizin o hırlayan uçuşumları kabarıp havaya yükselirken, onlara gün doğdu demektir. Çünkü o zaman fırtınayı da, kara bulutları da ta aşağılarda bırakırlar. İnsanın hayalini bile korkutacak kadar yükseklerle çıkarlar. Göklerin koynunda küçücük mavi bir nota olurlar. Onlar yükseklerde öterken insan, “Acaba gök mavileri mi dile geldi?” diye dört bir yana bakınır durur. Oysaki öten, denizin kartalıdır. Enginin bu kuşu, en yükseklerde uçan bir ak bulutun hayatını yaşar.

Hacı Süleyman, şafaktan beri elinde çifte, önünde köpek, kıyı kıyı taban tepiyordu. Tan yeri uyurken, keklikler derelerden, yamaçlarda “Cak... caak... cak... cak...cacak...cak” ederek yeni doğan günü bütün kuşlar, böcekler, çalılar, dağlar, taşlar ve denizlerle selâmlıyorlardı. Çiçek, balık, kuş hepsinin aradığı ışık işte ağarmaktaydı. Keklikler, hamam böceği, solucan, akrep, tespih böceği değillerdi ki; karanlıkları arasınlar. Onlar güneşle ve güneşten yaşıyorlardı. Zavallılar o ışıltı sesleriyle, şarkılarıyla, selâmlıyorlardı. Gün ışığı keklik için güven demektir. Hem kendisi hem de palazları için karanlıklardan gelen korkuların sonuydu bu. Artık çalılarının en kuytu ve esrarlı boşlukları bile aydınlanıyordu. Bütün ana keklikler yavrularının yanı başına oturmuşlar; “Merhaba!” diyerek gevezelik ediyor ve “Bir karanlık gece daha atlattık” diye birbirlerini kuthuyorlardı....”

⁴ [(3.2.2.10.1.), (3.2.2.10.2.), (3.2.2.10.4.); (3.2.2.11.3.); (3.2.2.12.1.), (3.2.2.12.2.), (3.2.2.12.3.), (3.2.2.12.4.), (3.2.2.12.5.); (3.2.2.13.1.), (3.2.2.13.2.), (3.2.2.13.3.), (3.2.2.13.4.); (3.2.2.15.1.), (3.2.2.15.2.); (3.2.2.16.), (3.2.2.16.2.), (3.2.2.16.3.), (3.2.2.16.4.); (3.2.2.17.3.), (3.2.2.17.4.)]

Bu öyküde Miho adlı kuşun tasviri ve onunla ilgili bilgilerle serim bölümü oluşmakta iken herhangi bir bağlayıcı cümle kullanılmadan düğüm bölümüne geçiş yapılmıştır. Bundan ötürü, bu bölümler arasında bir kopukluk meydana gelmiştir.

Bir öyküde düğüm ve çözüm bölümlerinde olaylar anlatılırken kopukluklar meydana gelmiştir.

Örnek:

3.2.2.13.1. *Semaver*

“Ali, nihayet iş bulmuştu. Bir haftadır fabrikaya gidiyordu. Anası memnundu. Namazını kılmış, duasını yapmıştı.

-Sabah ezanı okundu. Kalk yavrum, işe geç kalacaksın.

Halıcıoğlu’ndaki fabrikanın bacası kafasını kaldırmış bir horoz edasıyla sabaha, Kâğıthane sırtlarında beliren güneşe bakıyordu. Neredeyse ötecekti.

Ali nihayet uyandı. Anasını kucakladı. Her sabah yaptığı gibi, yorganı kafasına büsbütün çekti. Anası yorgandan dışarda kalan ayaklarını gıdıkladı. Yataktan bir hamlede fırlayan oğlu ile beraber tekrar yatağa düştükleri zaman, bir genç kız kahkahasıyla gülen kadın, mes’ut sayılabilirdi. Mes’utları çok az bir mahallenin çocukları değil miydiler? Anasının çocuğundan başka kimi vardı? Yemek odasına geçtiler. Odanın içini kızarmış bir ekmek kokusu doldurmuştu. Semaver ne güzel kaynıyordu.

Sabahleyin Ali’nin bir semaver, bir de fabrikanın önünde bekleyen salep güğümü hoşuna giderdi. Sonra sesler, Halıcıoğlu’ndaki askerî mektebin borazanı, fabrikanın uzun ve bütün Haliç’i⁵ çınlatan düdüğü, onda arzular uyandırır; arzular söndürürdü. Demek ki Ali’miz biraz şairce idi. Büyükdeğirmen’de bir elektrik amalesi için hassasiyet, Haliç’e büyük transatlantikler sokmaya benzerse de biz, Ali, Mehmet, Hasan biraz böyleyizdir. Hepimizin gönlünde bir aslan yatar.

Ali, annesinin elini öptü. Evin küçük bahçesindeki saksıların içinde fesleğenler vardı, Ali birkaç fesleğen yaprağını parmaklarıyla ezerek avuçlarını koklaya koklaya uzaklaştı.

Sabah serin, Haliç sisli idi. Arkadaşlarını sandal iskelesinde buldu; hepsi de dinç delikanlılardı. Beş kişi Halıcıoğlu’na geçtiler.

⁵ Marmara Denizi’nin İstanbul içlerine doğru uzantısı.

Akşama, işinden emin ve memnun evine döndü. Anasını kucakladıktan sonra, karşı kahveye, arkadaşlarının yanına koştu. Bir pastra oynadılar. Bir heyecanlı tavla partisi seyretti. Sonra evinin yolunu tuttu. Anası yatsı namazını kılıyordu. Her zaman yaptığı gibi, anacığının önüne çömeldi. Seccadenin üzerinde taklalar attı. Dilini çıkardı. Nihayet kadını güldürmeyi başardı. Kadıncağz selâm vermek üzereydi.

Anası:

-Ali be, günah be yavrum, dedi. Günah yavrucuğum, yapma!

Yemekten sonra Ali, kitap okumaya daldı. Anası ona bir kazak örüyordu. Sonra yükün içinden lavanta çiçeği kokan şilteler serip yattılar.

Anası sabah namazı okunurken Ali'yi uyandırdı.

* * *

Ali'nin annesine ölüm; bir misafir, namazında niyazında bir komşu hanım gelir gibi geldi. Sabahları oğlunun çayını, akşamları iki kap yemeğini hazırlaya hazırlaya akşamı ediyordu. Fakat yüreğinin kenarında bir sızı hissediyordu. Buruşuk ve tülbent kokan vücudunda, akşam üstleri merdivenleri hızlı hızlı çıktığı zaman kesiklik, bir ter, bir yumuşaklık duyuyordu.

Bir sabah daha Ali uyanmadan, semaverin başında üzerinde bir fenalık gelmiş; yakın sandalyeye çöküvermişti. Çöküş, o çöküş.

Ali, annesinin kendisini bu sabah niçin uyandırmadığına hayret etmekle beraber, uzun zaman vaktin geciktiğini anlayamamıştı. Fabrikanın düdüğü; camların içinden tizliğini, can koparıcılığını terk etmiş ve bir sünger içinden geçmiş gibi yumuşak, kulaklarına geldi. Fırladı. Yemek odasının kapısında durdu. Masaya elleri dayalı, uyuklar gibi vaziyetteki annesini seyretti. Onu uyuyor sanıyordu. Ağır ağır yürüdü. Omuzlarından tuttu. Dudaklarını, soğumaya başlamış yanaklara sürdüğü zaman ürperdi.

Sarıldı. Onu kendi yatağına götürdü. Yorganı üstlerine çekti, soğumaya başlayan vücudunu ısıtmaya çalıştı. Vücudunu, hayatiyetini bu soğuk insana aşılama uğraştı. Sonra âciz, onu köşe minderinin üzerine attı. Bütün arzusuna rağmen o gün ağlayamadı. Gözleri yandı, yandı, bir damla yaş çıkarmadı. Aynaya baktı. En büyük kederin karşısında, bir gece uykusuz kalmış insan çehresinden başka bir çehre almak mümkün olmayacak mıydı?

Ali birdenbire zayıflamak, birdenbire saçlarını ağarmış görmek, birdenbire belinde müthiş bir ağrı ile iki kat oluvermek, hemen yüz yaşına girmiş kadar ihtiyarlamak istiyordu.

Ali, günlerce evin boş odalarında gezindi. Gece ışık yakmadan oturdu. Geceyi dinledi. Anasını düşündü. Fakat ağlayamadı.

Bir sabah, yemek odasında karşı karşıya geldiler. O, yemek masasının muşambası üzerinde sakın ve parlaktı. Güneş, sarı pirinç maddenin üzerinde donakalmıştı. Onu kulplarından tutarak, gözlerinin göremeyeceği bir yere koydu. Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı. Ve o evde o, bir daha kaynamadı”.

Sait Faik ABASIYANIK

Semaver / Sarnıç

(Kısaltılmıştır.)

Düğüm bölümünde, Ali ve annesinin lavanta kokulu şilteleri serip yatmaları, sabah namazı vakti annesinin Ali’yi uyandırması belirtildikten sonra ölümün ansızın annesini sabah vakti bir misafir gelir gibi gelip yoklaması, Ali’nin annesinin kendisini neden uyandırmadığını merak edip, annesine bakması, onu masaya elleri dayalı uyuklar vaziyette bulması anlatılmıştır. Öykünün bu kısımlarında bir kopukluk vardır. İki paragrafı mantıklı bir şekilde bağlayıcı bir cümlelerin kullanılması gerekiyordu. Çünkü her iki paragrafta da kullanılan zaman, (farklı günlere ait olan) sabahtır.

Ayrıca öykünün sonuç bölümünde de kopukluk vardır. Ali’nin günlerce evin boş odalarında dolaşması, gece ışığı yakmadan oturması, annesini düşünmesi ve ağlayamaması anlatıldıktan sonra son paragrafta “*Bir sabah, yemek odasında karşı karşıya geldiler. O, yemek masasının muşambası üzerinde sakın ve parlaktı. Güneş, sarı pirinç maddenin üzerinde donakalmıştı. Onu kulplarından tutarak, gözlerinin göremeyeceği bir yere koydu. Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı. Ve o evde o, bir daha kaynamadı.*” cümleleriyle farklı bir şeyden bahsedilmiştir. Okuyucu öyküyü okuduğunda anlayamaz neyden bahsedildiğini. Çünkü son iki paragraf arasında kopukluk vardır. Her iki paragrafta da farklı şeylerden bahsediliyor. Önce Ali’nin kederi anlatılıyor ardından da semaver ile karşı karşıya gelmesi ifade ediliyor.

Üç öyküde de düğüm bölümünden çözüm bölümüne ani geçiş yapıldığı için düğüm bölümündeki akıcılık çözüm bölümünde de devam etmemiş ve kopukluk olmuştur.

Örnek:

3.2.2.10.1. Son Kuşlar

“Eskiden bu adaya, bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvı cıvı öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı. İki senedir gelmiyorlar.

Sonbahara doğru birtakım insanların, çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada’nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, acayip çomaklar vardı. Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları ufacık bir ağacın altına çığırtkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseler bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler; çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş, çoluklu çocuklu kocaman adamlar bir süre beklerler; sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken, birer damlacık etleriyle birer doğa harikası olan kuşları toplarlar, canlı canlı yolarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi... Çocukları bu işe seferber eden de oydu, ökseleri Cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin adında biriydi. Galata’da bir yazıhanesi vardı, zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri açılıp kapanan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

O esmerle sarışın arası isketelerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilâvın hazzıyla pırıl pırıl yanan krom dişleriyle nasıl koparırdı imiğini bir görseydiniz...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, alçak gönüllü adamdı da... Konu komşusu da severdi. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken akşam, filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, basit ama hesaplı fikirlerine, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz

Ama güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Gökyüzündeki kuşların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kıyardı. Esmer lekelerin Adalar yönünde

gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görecekt olursa gözünü kırpar, gökyüzünü işaret ederek:

-Bizim pilâvliklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi; kuşların çok defa aldandıklarını, bu sesi duyarak dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarını görmüşümdür.

Havalar sertleşir; poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar; günün birinde, güzün sonlarına doğru ılık, rüzgârsız günlerde o en çığırktan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırır bir tanesi 25 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Güzün o güzel günlerini pencereden görür görmez, Konstantin'in bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuşun civıltısını duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar, koca yemişleri, esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca insana barış, şiir, edebiyat, resim, müzik, mutlu insanlarla dolu, anlaşılmış, hırstan arınmış bir dünya düşündürüyor. Her memlekette, kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle şeyler düşünecektir. Konstantin engel oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç yıla kadar soyları da tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin var, kim bilir!

Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları çokgördük. Sizin için kötü olacak.”

Sait Faik ABASIYANIK

Son Kuşlar (Kısaltılmıştır.)

Örnek:

3.2.2.11.3. Semaver

“Ali nihayet iş bulmuştu. Bir haftadır fabrikaya gidiyordu. Anası memnundu. Namazını kılmış, duasını yapmıştı.

-Kalk yavrum, işe geç kalacaksın.

Halicioğlu'ndaki fabrikanın bacası kafasını kaldırmış, bir horoz gibi duruyordu. Ali nihayet uyandı. Anasını kucakladı. Her sabah yaptığı gibi, yorgani kafasına büsbütün çekti. Anası yorgandan dışarıda kalan ayaklarını gıdıkladı. Yataktan bir hamleyle fırlayan oğluyla birlikte tekrar yatağa düştükten zaman, bir genç kız kahkahasıyla gülen kadın, mutlu sayılabilirdi. Mutlu insanları çok az bir mahallenin çocukları değil miydiler? Anasının çocuğundan başka kimi vardı? Yemek odasına geçtiler. Odanın içini kızarmış ekmek kokusu doldurmuştu. Semaver ne güzel kaynıyordu.

Sabahleyin Ali'nin bir semaver, bir de fabrikanın önünde bekleyen salep güğümü hoşuna giderdi. Sonra sesler. Halicioğlu'ndaki askerî okulun borazanı, fabrikanın uzun ve bütün Haliç'i çınlatan düdüğü, onda arzular uyandırır; arzular söndürürdü. Demek ki Ali'miz biraz şairceydi. Büyükdeğirmen'de bir elektrik amelesi için duyarlılık, Haliç'e büyük transatlantikler sokmaya benzese de biz, Ali, Mehmet, Hasan biraz böyleyizdir. Hepimizin gönlünde bir aslan yatar.

Ali, annesinin elini öper, sonra evin küçük bahçesinde saksıların içinde fesleğenlerden birkaç fesleğen yaprağını parmaklarıyla ezer, avuçlarını koklayarak uzaklaşırdı.

Sabah serin, Haliç sisliydi. Arkadaşlarını sandal iskelesinde buldu; hepsi de dinç delikanlılardı. Beş kişi Halicioğlu'na geçtiler.

Akşam, işinden emin ve memnun evine döndü. Anasını kucakladıktan sonra karşı kahveye, arkadaşlarının yanına koştu. Bir pastra oynadı. Heyecanlı bir tavla partisi seyretti. Sonra evinin yolunu tuttu. Anası, yatsı namazını kılıyordu. Her zaman yaptığı gibi anacığının önüne çöktü. Seccadenin üzerinde taklalar attı. Dilini çıkardı. Nihayet onu güldürmeyi başardı. Kadıncağz selâm vermek üzereydi.

Anası:

-Ali be, günah be yavrum, dedi. Yapma yavrucuğum, yapma!

Ali:

-Allah affeder ana, dedi.

Yemekten sonra Ali roman okuyor, anası ona kazak örüyordu. Sonra, yükün içinden lâvanta çiçeği kokan şilteler serip yattılar.

Anası sabah ezanı okunurken Ali'yi uyandırdı.

Kızarmış ekmek kokan odada semaver ne güzel kaynardı.

...

Ali'nin annesine ölüm, bir misafir, namazında niyazında bir komşu hanım gelir gibi geldi. Sabahları oğlunun çayını, akşamları iki kap yemeğini hazırlaya hazırlaya akşamı ediyordu. Fakat yüreğinin kenarında bir sızı hissediyor, buruşuk ve tülbent kokan vücudunda, akşamüstleri merdivenleri hızlı hızlı çıktığı zaman, bir kesiklik, bir ter, bir yumuşaklık duyuyordu.

Ölümün karşısında ne yapsak, başarılı olamamış bir aktörden farkımız olamayacak. O kadar, başarılı olamamış bir aktör.

Sarıldı. Onu yatağına götürdü. Gözleri yandı. Ağlayamadı. Sokağa fırladı. Komşu ihtiyar hanıma haber verdi. Komşular geldiler. O fabrikasına yollandı. Hep ölümü düşündü. Ölüm bildiğimiz kadar korkunç bir şey değildi. Yalnız biraz soğuktu o kadar.

Güneş, sarı pirinç maddenin üzerinde donakalmıştı. Onu kulplarından tutarak, göremeyeceği bir yere koydu. Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağıladı... Ve o evde, o semaver, bir daha kaynamadı.

Bundan sonra Ali'nin hayatına bir salep güğümü girdi.

Yün eldivenlerin içinde saklı elleri salep fincanını kucaklayan, burunları nezleli, kafaları ısıraplı, pirinç bir semaver gibi tüten sarışın işçiler, öğretmenler, celepler, kasaplar ve fakir öğrenciler kocaman fabrika duvarına sırtını verirler; üstüne rüyalarının devamı serpilmiş salepten yudum yudum içerlerdi."

Sait Faik ABASIYANIK

Semaver (Kısaltılmıştır.)

Örnek:

3.2.2.12.2. Dönüş

“Bahar başlarıydı. Bir akşam yemeğinde masanın etrafındaydılar. Susuyorlardı. Pencereelerde iyi ve güzel bir akşam vardı. Abdürrezzak Efendi, birdenbire içinden, ta yüreğinin başından gelen bir iç çekişle “Ah!” dedi. Celile Hanım bir tuhaf oldu. “Bu ah, neyin sesi?” dedi. Abdürrezzak Efendi, çatalını bıraktı. Bir yudum su içti. Hareketlerinde bir isteksizlik, ellerinde bir titreklik vardı. “Hiç!” dedi. Sesi de titriyordu. “Tarlalar” Gözler süzüldü. “Tarlalar şimdi yemyeşildir.” Ne olduğunu pek anlayamadıkları bir eziklikle meyvelerin yüküne dayanamayarak eğilen dallara benzediler.

Ve bu bahar akşamının getirdiği iç ezikliğini, öteki akşamlarda devam ettirdi. Artık tarlalar, bağlar, bağların yemyeşil ağaçları; ağaçların kırmızı, mor pıtır pıtır kirazları, vişneleri gözlerinde tütüyordu.

Celile Hanım evden çıkamaz olmuştu. En sevdiği yer bir buğday, bir arpa tarlası kadar güzel değildi. Denizi görmeğe dayanamıyor, şehrin gürültüsü canını sıkıyordu. Komşularının radyoları, geç vakitlere kadar susmayan hoparlörler, sabahın erken saatlerinde satıcıların geçim derdi ve yaşayabilme endişesi ile titreyen gür, cılız ve korkak sesleri, tramvay gürültüleri...

Celile Hanım sinirlerine hâkim olamıyordu. Sararmıştı. Zayıflamaya başlamıştı.

Abdürrezzak Efendi bir akşam “Adam sen de” dedi. “Sanki dönüp de ne yapacağız? Okul ayağımızda... Oraya gidince, bu sesler de oğlanı düşüneceğiz. Sonra... dönersek kızı da okutamayız.” Bu, Abdürrezzak Efendinin asıl düşüncesi değildi. Değildi de kendisini aldatmak için, karısını aldatmak için ve böylece bir teselli yolu bulmak içindi bu sözler. Yoksa Celile Hanım da biliyordu ki yeni fidanlar, genç körpe ağaçlar gözlerinde tütüyor. Ve Abdürrezzak Efendi bir buçuk aydan beri şehrin dışındaki bahçelere, şehrin dışındaki bahçıvanlara gidiyor.

Bir akşam, insanların üzerine bir uyuşukluk, bir çaresizlik çöktüğü birçok akşamdan birinde ve hafif bir aydınlık altında yine tarlalardan ve ağaçlardan söz ettiler. Memleketlerinden söz ettiler.

Lâmia Hanımla beraber bütün kiracıların üzüntüsüne rağmen bu gecenin haftasında Abdürrezzak Efendilerin dönüşü, gelişleri gibi bir rüya sessizliğinde ve bir masal hızında oldu. Kimi “Gördünüz mü?” dedi, “Biz söylemiştik. Ne olacak, haram mal adamın ayağına dolaşır böyle. Koskoca apartmanı da satıp yemişler. Yaa...Böyledir işte, başkasından çalınan mal böyledir. Ayağına dolaşır adamın.” ve sustular. Ve o gizemli susuşla erdemlerini gösterdiler. Bir kısım mahalleli : “Yok canım!” dedi, “O adamın günahı yok. Kışı geçirmek için gittiler.

Sonra burada malları da var.” Fakat daha öteye gidip de kesin bir şey söyleyemediler. Açıkçası kimse gerçeği öğrenemedi. Kimse Celile Hanımın akşamları pencereden, kapının önünde oturan genç, ihtiyar, ağırbaşlı, çocuklu kadınları seyretmesindeki nedeni bilemedi. Abdürrezzak Efendinin yeni fidanlarla, körpe ve genç ağaçlarla uğraşırken, onları öpüp yapraklarını okşarken duyduğunu duyamadı. Kimse küçük kızın evlerinin önünde yanan elektrik lâmbasına, gözlerini kırpa kırpa bakmasındaki güzelliği göremedi.

Ve kimse o küçük kasabadaki, o çıkmaz, o eciş bücüş, o kirli sokağın her şeye rağmen iyi insanlarını ve o bambaşka havasını anlayamadı, duyamadı, bilemedi.”

Mustafa Necati SEPETÇİOĞLU

Açıklamalı Hikâye Antolojisi

(Haz. Necdet Özkaya)

(Yalınlaştırılarak kısaltılmıştır.)

8. sınıfa ait 35 öyküden 18'i⁶ kısaltılmıştır. Sadece üç öykü uygun şekilde kısaltılmamıştır. İkisinin çözüm bölümü yapay kalmış, düğüm ve çözüm bölümleri arasında kopukluk olmuştur.

Örnek:

3.2.2.23.1. Selim'i Anarım

“Selim, ikinci defa yazıhaneme gelişinde bir elinde güllerden, katmerlerden, aslanağızlarından şebboylara kadar karışık bir demet çiçek; bir elinde zor taşıdığı sepetle geldi.

-Hoş geldin, dedim.

Uzun boylu selâma, hâl hatır sormaya lüzum görmeden:

-Hoş bulduk, dedi, kısaca. Ardından da sordu:

-Bir çanağın var mı?

-Ne çanağı?

Anlamama kalmadı. “Ha buldum!” diye sepeti kapının içinde bıraktı, elindeki çiçeklerle kitaplığın kenarında boş duran vazoya doğru atıldı.

-Vazo mu?

-Vazo mazo, her neyse! Biz ona çanak deriz, kap deriz kısacası. Çiçekleri şuna yerleştirelim, sen şimdi ona bak. Suyu da yok bunun!

Yanımda çalışan çocuğa döndü:

-Koş oğlum, şunu doldur da gel!

⁶ [(3.2.2.19.4.); (3.2.2.20.1.), (3.2.2.20.2.), (3.2.2.20.3.); (3.2.2.21.3.); (3.2.2.22.3.); (3.2.2.23.1.); (3.2.2.24.2.), (3.2.2.24.3.), (3.2.2.24.4.); (3.2.2.25.1.), (3.2.2.25.2.), (3.2.2.25.3.), (3.2.2.25.5.), (3.2.2.25.6.); (3.2.2.26.1.), (3.2.2.26.2.), (3.2.2.26.4.)]

Çocuk, vazo elinde yazıhaneden fırladı.

Boğum boğum nasırlı, kütleşmiş parmaklarıyla çiçek demetini çözmeye başladı. Mırıldandım:

-Davayı sormuyorsun, dedim.

-Nesi var soracak?

Tapu çıkartacaktı on dönüm tarlasına.

-Sen her ne lâzımsa yapmışsındır elbet! Ben bir ihtiyacın var mı diye yoklamaya geldim, o kadar! Aklına başka şey gelmesin hani. Masraffalan ne lâzımsa söyle, çekinme.

-İnce adamsın Selim, demek geldi içimden. Sonra demedim. Çiçekleri görünce mırıldandım:

-Niye zahmet ettin?

Omuz silkti:

-Zahmeti mi olurmuş? Bunlar, benim bahçemin çiçekleri.

Çocuk, hemen döndü. Vazoyu onun önüne, yazı masasının üstüne bıraktı. O, çiçekleri vazoya kendi eliyle yerleştirdi. Sonra iki adım geri çekildi. Çiçeklerin duruşuna baktı:

-Nasıl? Bak gördün mü? Odanın manzarası, havası değişti, daha bir keyifli çalışırsın şimdi.

Mırıldanarak tekrar:

-Teşekkür ederim! Ben de severim çiçekleri, otursana!

Bana en yakın sandalyeye oturdu. Gözleri çiçeklerde:

-Bir adam çiçek, hayvan sevmedi mi at öylesini... Çok denenmiştir bu bizde... Sen çiçek seversin belli.

(...)

Günü gelince hâkim, zabıt kâtibi, tapu fen memuru bir taksiye dolduk. Selim' in tarlasına gittik.

Damın önünde, asma altında, masa, sandalyeler hazırlanmıştı. Selim yanı başımdaydı.

-Bu gördüğün dam var ya biz yaptık.

Badana edile edile kat kat sıvası kireç tutmuş tek katlı küçük dam, arkasında arabalık, ahır, samanlık.

-İlkin damı yaptık, karı koca başımızı soktuk. Sırası geldi ahır ekledik, samanlığı ekledik, arabalığı ekledik.

Damın önünde, iki köşede iki asma yetiştirmişti. Dört tarafta beyaz badanalı tenekeler, saksılar içinde küpe çiçekleri, ortancalar, karanfiller. Tarlada ıtırılar, sardunyalar, şebboyılar, akşamsefaları, daha türlü çiçekler...

Kına gibi derler o taraflarda iyi işlenmiş topraklara. Selim' in bahçesi kına gibiydi. Dört yanına su basmasın diye bele kadar hendekler açmıştı tarlasına. Damın, hemen üç beş

adım ötesinde bir kuyu açmış, bir motor oturtmuştu. Motordan iki bilek kalınlığında gür bir su fışkırtıyordu, arklara yollanıyordu.

Fen memuru şeridini çekerken az ilerde, Selim yanımdan ayrılmıyordu :

-Görüyorsun ya, komşu tarla ne hâlde! Bataklik. Burası da böyleydi aldığımda.

Ölçü bitti. Asmanın yanında bizi bekleyen hâkimin yanına döndük. İşimiz bitmişti.

Hâkim kalkmak istedi. Selim bırakmadı:

-Bizim için yoruldun hâkim efendi, bir ayranımızı iç.

Karısı, damın kapısı aralığından bir tepsinin içinde dilim dilim kestiği olgun, iri bir karpuz, kuyuda soğuttuğu bir güğüm ayran, başka bir tepsinin içinde birkaç bardak uzattı.

-Bu ne zahmet, dedi hâkim. Sonra ekledi: Ortancanın güzel, bütün çiçeklerin güzel, bahçen güzel Selim efendi...

-Sahi sevdin mi hâkim efendi? Sevdinse tam zamanı, ortancalardan, küpelerden aşılar getiririm sana.

(...)

Her ayak bastığı yere güller, asmalar diken; her dost bildiğine katmerler, ortancalar götüren Selim! Yurdumuzun neresinde işlenmemiş bir parça toprak, gen bir tarla görsem seni anarım. “Selim olsa”, derim, “bu tarla Selim’ in eline geçse!...”

Necati CUMALI

Susuz Yaz

(Kısaltılmıştır.)

Örnek:

3.2.2.24.4. Son Kuşlar

“ Vaktiyle bu Ada’ya, bu zamanda kuşlar uğradı. Cıvı cıvı öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı. İki senedir gelmiyorlar.

Sonbahara doğru birtakım insanların, çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada’nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, acayip çomaklar vardı.

Bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları bir ufacık ağacın altına çığırkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler; çayırıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş, çoluklu çocuklu kocaman adamlar bir müddet beklerler; sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderdi.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi! Çocukları bu işe seferber eden de o idi, ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde biriydi Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri açılıp kapanan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, alçakgönüllü adamdı da... Konu komşusu da severdi. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam, filesi elinde vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, basit ama hesaplı fikirlerine, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz; ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça mülâyim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gök yüzünü seyrederdi. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğinin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kısdı. Esmer lekelerin Adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık olursa gözüünü kırpar, gökyüzünü işaret ederek:

-Bizim pilâvlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişe, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi; kuşların çok defa aldandıklarına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir; poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar; günün birinde, güzün sonlarına doğru ılık, rüzgârsız, parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbülî günlerde, o en çığırkan kafes kuşunu bulur, mahalle çocuklarını çağırır; bir tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzüne birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Güzün o güzel günlerini pencereden görür görmez, Konstantin Efendi'in bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş civıltısını duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar, koca yemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca insana barış, şiir, şair, edebîyat, resim, müzik, mesut insanlarla dolu, anlaşılmış, hırstan arınmış bir dünya düşündürüyor. Her memlekette, kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle şeyler düşünecektir. Konstantin mani oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç seneye kadar da nesilleri tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin var, kim bilir?

Kuşlardan sonra, şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular. Geçen gün yol kenarındaki yeşilliklere basmaya kıyamayarak yola çıkmıştım. (...) Kuşlar yoktu şimdi havada, ama yolun kenarında yeşillikler vardı ya...Baktım: Bu yeşilliklerin bazı yerleri sökülmiş. Biraz ilerde dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerlerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı bel ile söküyorlar, bir çuvala dolduruyorlar.

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gök yüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları çok gördük.

Sizin için kötü olacak. Benden öyküsü.”

Sait Faik ABASIYANIK

(Son Kuşlar, 1956)

Diğerinde ise giriş bölümü anlaşılır olmamıştır. Çünkü konuya ani bir giriş yapılmıştır. Öykünün serim bölümüne yer verilmeden, öykü, düğüm bölümüyle anlatılmaya başlanmıştır.

Örnek:

3.2.2.25.1. Pembe İncili Kaftan

“...

Muhsin Çelebi, geniş somaki kemerli açık kapıdan serbest adımlarla girdi. Yürüdü. Başu her zamanki gibi yukarıda, göğsü her zamanki gibi ilerideydi. Koynundan çıkardığı mektubu öptü, başına koydu. Sonra altın tahtın üstüne garip bir yırtıcı kuş sessizliğiyle tüneyen Şaha uzattı. Ayağı öpülmeyen Şah öfkesinden sapsarı kesildi. Mektubu aldı. Muhsin Çelebi, tahtın önünden çekilince şöyle bir çevresine baktı. Oturacak bir şey yoktu. Gülümsedi. İçinden: “Beni zorunlu olarak ayakta saygı durumunda tutmak istiyorlar galiba...” dedi. Bir an düşündü. Bu hakarete nasıl karşılık vermeliydi? Hemen sırtından “Pembe İncili Kaftan”ı çıkardı. Tahtın önüne yere serdi. Sonra bu kıymetli kaftanın üzerine bağdaş kurdu. İnce dev ejderha resimleri işlenmiş sivri kubbeyi, yaldızlı kemerleri çınlatan gür sesiyle:

-Mektubunu verdiğim büyük padişahım, Oğuz Karahan soyundandır, diye haykırdı. Dünya yaratıldığından beri onun atalarından kimse kul olmamıştır. Hepsi padişah, hepsi hakandır. Ataları yaradılıştan beri hükümdar olan bir padişahın elçisi, hiçbir yabancı padişah karşısında el kavuşturup durmaz. Çünkü kendi padişahı kadar dünya da soylu bir padişah yoktur. Çünkü...

Muhsin Çelebi, Türkçe söylevini bağdırdıkça, Şah kızıyor, sararıyor, morarıyor, elinde heyecandan açamadığı mektup, tir tir titriyordu. Tahtın arkasındaki cellâtlar kılıçlarını

çekmişlerdi. Muhsin Çelebi bağırdı, çağırdı. Yankıları, vezirler, cellâtlar, savaşçılar hükümdarlarının sabrına, dayanıklılığına şaşıyorlardı. Hatta içlerinden birkaçı murıldanmaya başladı. Muhsin Çelebi sözünü bitirince izin filân istemedi, kalktı. Kapıya doğru yürüdü. Şah İsmail donmuş, taş kesilmişti. Çaldıran'da kırılacak gururu, bugün, bu tek Türk'ün ateş bakışları altında erimişti. Muhsin Çelebi dışarı çıkarken, Şah, kendi gibi hayretten donan arkadaşlarına:

-Şunun kaftanını veriniz, dedi.

Savaşçılardan biri koştu. Tahtın önünde serili kaftanı topladı. Türk elçisine yetiştirdi:

-Buyurunuz. Kaftanınızı unutuyorsunuz.

Muhsin Çelebi durdu. Güldü. Çıktığı kapıya dönerek Şahın işiteceği yüksek bir sesle:

-Hayır, unutmuyorum. Onu size bırakıyorum. Sarayınızda büyük bir padişah elçisini oturtacak seccadeniz, şiltiniz yok... Hem bir Türk, yere serdiği şeyi bir daha arkasına koymaz... Bunu bilmiyor musunuz? dedi.

* * *

...Geçtiği yollardan gece gündüz dörtlü dördü. Üsküdar'a girdiği zaman, Muhsin Çelebi'nin cebinde tek bir akçe kalmamıştı. Süslü hizmetlilerine dedi ki:

-Çocuklarım! Bindiğiniz atları, haşaları, takımları, üstünüzdeki giysileri, belinizdeki süslü hançerleri size bağışlıyorum. Bana hakkınızı helâl ediyor musunuz?

-Ediyoruz.

-Anamızın ak sütü gibi, yanıtını alınca onları başından savdı. Geniş bir nefes aldı. Evine uğramadan, deniz kıyısına koştu. Bir kayığa atladı. Sadrazamın konağına gitti. Mektubu Şaha verdiğini, hiçbir hakarete uğramadığını, Şahın iznini beklemeden, habersizce kalkıp İstanbul'a döndüğünü söyledi. Zaten sadrazam, onun görevini hakkıyla yerine getireceğinden son derece emindi. Çelebi kalkıp gideceği zaman:

-Ben satın almak istiyorum, oğlum, kaftanın burada mı? dedi.

-Hayır, getirmedim.

-Acemistan'da mı sattın?

-Hayır satmadım.

-Çaldırdın mı?

-Hayır.

-Ya ne yaptın?

-Hiç!...

Sadrazam üsteledi, tekrar tekrar sordu. Kaftanın ne olduğunu bir türlü anlayamadı. Muhsin Çelebi, yaptığı ile övünecek kadar küçük ruhlu değildi. Meraklı İstanbul'da, hiç kimse,

ünlü “Pembe İncili Kaftan”ın “nasıl, nereden, niçin” bırakıldığını öğrenemedi. Fakat eski zengin Muhsin Çelebi, bu kaftan için girdiği borçları verip çiftliğini, mandırasını, gelirlerini rehinden kurtaramadı. Elçilikten andaç kalan atı ile mücevherli takımı satıp Kuzguncuk’ta minimini bir bahçe aldı. Onu ekip biçti. Çoluğunun çocuğunun ekmeğini çıkardı.

Ölünceye kadar Üsküdar pazarında sebzecilik yaptı. Pek yoksul, pek acı, pek sıkıntılı bir yaşam geçirdi. Ama yine ne kimseye boyun eğdi ne de bütün servetini bir anda yere atmakla gösterdiği özveriyle ilgili gevezelikler yaparak boşu boşuna pohpohlandı.”

Ömer SEYFETTİN

Eski Kahramanlar

(Sadeleştirilmiştir ve kısaltılmıştır.)

3.2.8. Başlıkların İçerikle Uyumu

Birkaç öykü dışında, incelenen öykülerin başlıklarının içerikleriyle uyumlu olduğu görülmüştür. Kullanılan başlıkların içerik hakkında fikir verici nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda adı geçen öyküler için daha uygun başlık seçilebilirdi kanısındayız:

“Dülger Balığının Ölümü” adlı öykü 6. sınıf Elit Yayınlarında kısaltılarak alındığı için içeriğin özgünlüğünü kaybetmesi sebebiyle bu başlığın uygun olmadığı görülürken aynı öykünün 7. sınıf Elit Yayınlarında muhtevası ile başlığının uyumlu olması gözden kaçmamaktadır:

Örnek:

3.2.2.2.4. Dülger Balığının Ölümü

“On, on beş dülger balığı, kayığın küpeştesinde hâla canla, ince zar gibi kanatlarıyla titreşiyordu.

Biraz sonra işlerini bitirmiş olacaklar, hepsi orta parmaklarına, birer dülger balığı takarak çekip gideceklerdi. Umduğum gibi, dülger balığı çorbası, evler tütecekti.

Kayığı temizleyenler sekiz kişiydi. Yedisi bizim adadandı. Sekizinci zayıf, sarı, hastalıklı adamı hiç görmemiştim. Ne kadar dostça, ne kadar içten bir sevgi ile çalışıyordu.

Üçer tane alanlar oldu. Dışarıdan gelen adam, bir tane versinler diye bekledi. Yüzünde tatlı bir kırmızılık vardı. Bu kırmızılık pay dağıtan adamın elinde tek balık

kalıncaya kadar adamın yanağında durdu. Sandım ki bütün ömrünce böyle bir donuk gülümsemeyle kalıverecek adam. Etrafına bakındı. Kendine bakan birini gördü. Gülümseme birdenbire yüzünde meyve gibi çürüyüverdi. Gözleri şaşkınlıkla büyüdü. Son balığı kayıktaki adam, rıhtıma fırlatmıştı. İki adım attı. Elini balığa uzatmak üzere eğildi. Ama ötekilerden baş parmağına irisinden bir tane dülger balığı takmış birisi, kocaman çizmeli ayağını dülger balığının sırtına bastı.

-Ne o? Dur bakalım. Dağdan gelip bağdakini kovmayalım. Adam elini çekti. Bir şey söylemedi. Söyleyemezdi. Söyleyecek hâlde değildi. Rıhtım kahvesine doğru yürüdü. Dışarıdan kahvenin önündeki seyircilerden biri seslendi:

-Bırak yahu! O adam da çalıştı. Veriver bir tane, ne olur? Kalkmış nerelerden gelmiş işte.

-Ne yapalım gelmesinler. O balığın bir, iki buçukluğu var.

Kayıktakilerden hiçbiri kalkıp da:

-Ayıptır yahu ver adama, demedi.

Bir ikisi, en umduklarım konuşacak gibi oldular. Bekliyordum. Şimdi umduklarımdan birisi payına düşen balıklardan birini, en küçüğünü adama fırlatacak diye bekledim. Reis, kahvenin önünde kahvesini içiyor, tayfasına bakıyordu. Olaya karışan adam:

-Ayıp yahu, dedi ayıp!

Bu sefer konuşacaklarını, hatta paylarına düşen balıklardan en küçüğünü fırlatacaklarını sandıklarımın biri:

-Sen karışma babalık! Fazla söylenmeye başladın. Ayıp ne demek?

-Babanızın malı mı bu deniz sizin?

-Onun babasının malı mı?

-Değil ama gelmiş kayığınızda çalışmış bir kere.

-Kim gel de çalış demiş ona, gelmeseydi.

Balık verilmemiş adam, kahvenin bir iskemlesine çökmüştü. Kahveci başına dikilmişti. Kahveciye:

-Kalkacağız, kalkacağız, dedi.

-Ayağa kalktı. Kendisi için lâf işitmiş adama;

-Zararı yok, dedi, zararı yok. Vermesinler. İstemez.

Gözüken vapura doğru yürüdü. Küçük adımlarla seğirterek uzaklaştı. Söz vermiştim kendi kendime: yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sessizce ölümü bekleyecektim. Hırs, öfke neme gerekti? Yapamadım. Koşum tütüncüye, kalem, kâğıt aldım. Oturdum. Adanın ıssız yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım.”

Sait Faik ABASIYANIK

Bütün Eserleri

(Yalınlaştırılmış ve kısaltılmıştır.)

Yukarıdaki öykü ile aşağıdaki öyküyü karşılaştırdığımızda aynı öykünün farklılıklar içerdiği görülmektedir. Kısaltmadan dolayı yukarıdaki öykü özgünlüğünü kaybetmiştir ve içerik değiştiği için başlık da uyumsuz duruma gelmiştir. Oysa başlığın öykünün içeriğine uygun ve içerik hakkında az çok bir fikir verici nitelikte olması gerekir.

Örnek:

3.2.2.11.2. Dülger Balığının Ölümü

“Hepsinin gözleri güzeldir. Hepsinin canlıyken pulları, kadın elbiselerine, kadın kulaklarına, kadın göğüslerine takılmaya değer. Nedir o elmaslar, yakutlar, akikler, zümrütler, şunlar bunlar? ...

Mümkünü olsaydı o balolara, canlı balık sırtlarının yanar döner renkleriyle gidebilselerdi bayanlar! Ne yazık ki soluverir ölür ölmez, öyle ki üzülmüş bebeklere döner balık sırtının pırıltıları. Benim size ölümünü öykü edeceğim balığın öyle pırıltılı yanar döner pulları yoktur. Pulu da yoktur ya zavallının. Hafifçe belirsiz bir yeşil renkle esmerdir. Balıkların en çirkinidir. Kocaman, dişsiz, ak ve saydam naylondan bir ağzı vardır: sudan çıkar çıkmaz bir karış açılır. Açılır da bir daha kapanmaz.

Vücudu kirlice, esmer renkte, yamyassıdır, demiş miydim? Tam ortalık yerinde, her iki yanda sağlı sollu iki baş parmak izi diyebileceğimiz koyu lekeler vardır, demiş miydim?

Dülger balığı, denizlerin görünüşü pek dehşetli, fakat huyu pek uysal, pek zavallı bir yaratıdır. Birçok yerlerinde çiviye, kesere, eğriye, kerpetene, testereye, eğeye benzer çıkıntıları, kemikle kılçık arası dikenleri vardır. Dülger balığı adı bunlardan ötürü ona takılmış olmalı.

Oltaya tutuldu muydu dünyasına, sulara küsüverir. Nasıl bir korku içine düşer kim bilir? Onun için dünya bomboştur artık. Oltadan kurtulsa da fayda yoktur. Suyun yüzüne yamyassı serilir. Kocaman gözleriyle insana mahzun mahzun bakar durur. Sandala aldığınız zaman dakikalarca onun sesini işitirsiniz. Ya sesini! Bir o, bir de kırlangıç balığı sandalda ölünceye kadar ikide bir çığlığa benzer, soluğa benzer acı bir ses çıkarır.

Bir gün, balıkçı kahvesinin önündeki yarısı kırmızı, yarısı beyaz çiçek açan akasyanın dalına asılmış bir dülger balığı gördüm. Rengi denizden çıktığı zamanki esmer renkteydi önce. Vücudunda hiçbir kımıldama yoktu. Taş kadar cansızdı. Yalnız aletlerinin etrafını çeviren incecik, ipekten bile yumuşak zarları oynayıp duruyordu. Böyle bir oynama hiç görmemiştim. Evet, bu bir oyundu. Bir görünmez iç rüzgârının oyunuydu. Vücutta, görünüşte hiçbir titreme yoktu. Yalnız bu zarlar zevkli bir ürperişle tatlı tatlı titriyorlardı. Birdenbire dehşetli bir şey gördüm: balık, tuhaf bir şekilde, ağır ağır ağarmaya, rengini atmaya, bembeyaz kesilmeye giden bir hâl almaya başlamıştı. “Acaba bana mı öyle geliyor? Sahiden rengini mi atıyor?” demeye, dikkatli bakmaya gerek kalmadan, yanılmadığımı anladım.

Kenarları süsleyen zarların oyunu çabuklaşmaya; balık da, gitgide, saniyeden saniyeye pek belli bir hâlde beyazlanmaya başladı. İçimde dülger balığının yüreğini dolduran korkuyu duydum. Bu, hepimizin bildiği bir korku idi: Ölüm korkusu.

Artık her şeyi anlamıştı. Denizlerin dibi, âlemi bitmişti. Ne akıntılara yassı vücudunu bırakmak, ne karanlık sulara, koyu yeşil yosunlara gömülmek... Ne sabahları birdenbire, yukarılardan derinlere inen, serin aydınlıkta uyanıvermek, günün mavi ile yeşil oyunları ile kuyruk oynatmak, kabarcıklar çıkarmak, yüze doğru

fırlamak... Ne yosunlara, canlı yosunlara yatmak, ne akıntılarda aletlerini yakamozlara takarak yıkanmak, yıkanmak vardı. Her şey bitmişti.

Onu atmosferimize, suyumuza alıştırdığımız gün, bayramlar edeceğiz. Elimize görünüşü dehşetli, korkunç, çirkin ama aslında küser huylu, pek sakın, pek korkak, pek hassas, iyi yürekli, tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden böbürlenerek, onu üzmemek için elimizden geleni yapacağız. Şaşırarak, önce katlanacak. Onu şair, anlaşılmayan birisi yapacağız.”

Sait Faik ABASIYANIK

“Küfeci” başlığı içerikle uyumlu fakat konu veya kavratılmak istenen davranışa göre “Küfecinin Dürüstlüğü” gibi daha uygun bir başlık seçilebilirdi. Çünkü küfeci çocuğun, yardım ettiği bayanın düşürdüğü parayı bulup, ona iade etmesi, hakkı olmayan bir kazanca meyilli olmaması anlatılmaktadır:

Örnek:

3.2.2.5.1. Küfeci

“On bir, on iki yaşlarında çok sevimli bir çocuktü. Siyah saçları gözlerinin üstüne dökülmüş, kara kara parlayan gözlerinin içi gülüyordu. Sırtında da kendisi gibi, küçücük, temiz, güzel bir küfe vardı. Genç bayan, fileleri küfeye doldurdu. Çocuğun doğrulup kalkmasına yardım etmek için minik ellerinden tuttu. O önde, hamal arkada yola koyuldular. Çocuk, sırtındaki küfeyi güçlölkle taşıyordu. Acımıştı çocuğa. Filelerden birini alıp kendisi taşımak istedi.

Hamal:

-Yok abla yok! Ben götürürüm. Ben, bundan daha ağırını da taşıdım, diyerek vermek istemedi. Biraz sonra çocuk sordu:

-Abla, eviniz uzak mı?

-Niçin sordun? Yoksa götüremeyecek misin? Alayım mı filelerin birini?

-Yok abla onun için değil. Daha uzaksa geri dönemem. Bu sokaktan hiç ileri gitmedim de... Hava da karardı. Kaybolurum diye korkuyorum.

Genç bayan güldü:

-Korkma, ben seni bu caddeye kadar geri getiririm.

Bir iki sokak daha gittikten sonra bir kapının önünde durdular:

-İşte geldik!

Küçük hamal, hafifçe çömelerek, küfesini merdivene dayadı. Omzunu kesen iplerden sıyrılarak derin bir nefes aldı. Genç bayan, çantasını açtı. Bozuk paraların içinden, iki tane lira, iki tane de yirmi beş kuruş seçerek çocuğa verdi. Çocuk avucundaki paralara bir süre sevinçle baktı:

-Allah bereket versin abla! Dedikten sonra paraları cebinden çıkardığı işlemeli bir keseye koydu. Kesenin ağzını iyice büzüp sıkıca düğümledi. Yine dikkatlice cebine yerleştirdi. Genç bayan küfenin içinden fileleri aldı. Çocuk, hemen davranarak fileleri kaptı:

-İçeriye kadar ben götüreyim abla.

-Yok yok sen bırak ben götürürüm.

-Olmaz abla, içeriye kadar götüreyim ki aldığım parayı hak edeyim.

Filenin birini çocuğa verdi. Dairenin kapısının önünde fileyi çocuktan aldı.

-Allah'a ısmarladık abla!

-Güle güle!

Genç bayan fileleri mutfağa götürdü. Çocuğun etkisinden hâlâ kurtulamamıştı. Bu yaşta çalışan, hem de aldığını hak etmeye çalışan bir çocuk... Bir an çocuğun hayatını merak etti. Sürekli bir zil sesi onu bu düşüncelerinden sıyırdı. Kapı çalınıyordu. Koştı, kapıyı açtı. Karşısında inci dişleriyle gülümseyen küfeci çocuğu görünce şaşırıldı. Çocuğun kendisine doğru uzattığı elli lirayı görünce, şaşkınlığı bir kat daha arttı:

-Ne, ne o? diyebildi. Çocuk gülümsüyordu:

-Para, merdiven başında buldum inerken. Bana para verirken çantanızdan düşürdünüz herhâlde”.

Talip APAYDIN

Küfeci

“Eskici”, “Gece Bekçisi” ve “Haydi Süngere” adlı öyküler için farklı bir başlığın kullanılması daha iyi olabilirdi.

“Eskici” başlığı öykü için uygun olabilir. Fakat öyküde baş kahramanın (Hasan’ın) gurbetteki yalnızlığı, orada sıkılması, Türkçe konuşmaya hasret kalması, eve gelen bir eskici ile biraz sohbet etmesi ve eskicinin gitme vakti gelince baş kahramanın üzülmesi anlatıldığı için başlık, kahramanın durumuyla da ilişkilendirilebilirdi kanısındayız:

Örnek:

3.2.2.7.1. *Eskici*

“(Olay, Osmanlı İmparatorluğu’nun son yıllarında geçer. İstanbullu bir çocuk olan Hasan’ın annesi ve babası ölüyor. Konu komşu, onu bir gemiye bindirerek Arabistan’daki halasının yanına gönderir. Yolda gemi iskelelere uğrayıp yolcu indirip bindirdikçe, Türkçe konuşmalar da gitgide azalır.)

Artık ana dili büsbütün işitilmez olmuştu. Hasan, bir köşeye büzülmüştü. Bir şeyler soran olsa da susuyordu. Yanakları pençe pençe, al al olarak susuyordu. Portakal bahçelerine dalmış, göğsünde bir katılık, gırtlığında lokmasını yutamamış gibi bir sert düğüm, hep susuyordu...

...

Hasan, eve geldikten sonra da durgundu, tıkanıktı; susuyor, susuyordu. Öyle haftalarca sustu.

Bir gün halası, sokaktan bağıarak geçen bir eskiciyi çağırırdı.

Evin avlusuna sırtında çuval kaplı bir yayvan torba, elinde bir ufacık iskemle ve uzun bir demir parçası, dağınık kıyafetli bir adam girdi. Torbasında da mukavva gibi bükülmüş bir tomar duruyordu.

Konuştular. Sonra önüne bir sürü patlak, sökükle, parça parça ayakkabı dizdiler.

Eskici, iskemlesine oturdu. Hasan da merakla karşısına geçti. Bu dört yanı duvarlı, tek katlı, basık ve toprak evde öyle canı sıkılıyordu ki... Şaşarak, eğlenerek seyreliyordu: Mukavvaya benzettiği kalın deriyi, iki tarafı keskin, incecik, sapsız bıçağı ile kesişine, ağzına bir avuç çivi dolduruşuna, sonra bunları birer birer İstanbul’da gördüğü maymun gibi avurdandan çıkarıp ayakkabıların altına çabuk

abuk mihlayışına, deri parçalarını pis bir suya koyup ısılatışına, kirli çanaktaki macuna parmağını daldırıp tabanlara sürüşüne, hepsine bakıyordu. Susuyor ve bakıyordu.

Bir aralık nerede ve kimlerle olduğunu keyfinden unuttu. Dalgınlığından ana diliyle sordu:

-Çiviler ağzına batmaz mı senin?

Eskici, başını hayretle işinden kaldırdı. Uzun uzun Hasan'ın yüzüne baktı:

-Türk çocuğu musun be?

-İstanbul'dan geldim.

-Ben de o taraflardanım, İzmit'ten...

Eskicide saç sakal dağınık, göğüs bağır açıktı. Pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı; gözlerinin akına kadar sarıydı. Türkçe bildiği ve İstanbul taraflarından geldiği için, Hasan, şimdi onun sade işine değil, yüzüne de dikkatle bakmıştı. Göğsünün ortasında, tıpkı çenesindeki sakalı andıran kırçıl, seyrek bir tutam kıl vardı.

Dişsizlikten peltek çıkan bir sesle tekrar sordu:

-Ne diye düştün bu cehennemın bucağına sen?

Hasan, anladığı kadar anlattı.

Sonra Kanlıca'daki evlerini tarif etti. Komşusunun oğlu Mahmut'la balık tuttuklarını, anası doktora giderken tünele bindiklerini, bir kere de kapıya beyaz boyalı hasta otomobili geldiğini, içinde yataklar serili olduğunu söyledi.

Bir aralık da kendisi sordu:

-Sen niye buradasın?

Öteki, başını ve elini şöyle salladı, uzun iş manasına.

Asıl konuşan Hasan'dı. Altı aydan beri susan Hasan... Durmadan, dinlenmeden, nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe; dudakları taze, gevrek, billür sesiyle durmadan konuşuyordu. Aklına ne gelirse söylüyordu. Eskici hem

alışıyor, hem de “Ha! Ya! Öyle mi?” gibi dinlediğini bildiren sözlerle onu söyletiyordu. Artık erişemeyeceği yurdunun bir deresini, bir rüzgârını, bir türküsünü dinliyormuş gibi, hem zevkli, hem yasl dinliyordu. Geçmiş günleri, kaybettiği yerleri düşünerek benliği sarsıla sarsıla dinliyordu.

Daha çok dinlemek için de elini ağır tutuyordu.

Fakat nihayet bütün ayakkabılar tamir edilmiş, iş bitmişti. Demirini topraktan çekti, kselesini drd, çivi kutusunu kapadı, iriş çanağını sarmaladı. Bunları hep yavaş yavaş yaptı.

Hasan, yüreği burkularak sordu:

-Gidiyor musun?

-Gidiyorum ya! İşimi tükettim.

O zaman gördü ki küçük ocuk, memleketlisi, minimini yavru ağlıyor. Sessizce, titreye titreye ağlıyor. Yanaklarından gözyaşları birbiri arkasına, çabuk çabuk, sarsıla çarpışa dökülerek, bağrının sarsıntılılarıyla yerlerinden oynayarak, pırıl pırıl akıyor.

-Ağlama diyorum sana! Ağlama!

Bunları derken onun da katı, nasırlaşmış yüreği yumuşamış, şişmişti. nne geçmeye çalıştı; ama yapamadı, kendisini tutamadı; gözlerinin dolduğunu ve sakallarından kayan yaşların Arabistan sıcağıyla yanan kızgın göğsüne bir pınar sızıntısı kadar serin, ürpertici döküldüğünü duydu.”

Refik Halit KARAY

(Gurbet Hikâyesi)

Aşağıdaki öyküde bir askerin tanımadığı hasta birine son nefesini verinceye kadar, sabah oluncaya dek eşlik etmesi, ona manevi açıdan destek olmaya çalışması anlatılmaktadır. Öykünün başlığına bakıldığında içerik hakkında bir fikir verici nitelikte olmadığı görülüyor. Fakat yk okunduktan sonra askerin sabaha dek hasta adamın yanından ayrılmamasından ötürü bu başlığın koyulduğu görülmektedir.

rnek:

SERBEST OKUMA

3.2.2.8.3. Gece Bekçisi

“...

Brooklin (Bruklin) 'de ihtiyar bir adam, yolda karşıdan karşıya geçerken birden fenalık geçirdi ve yere yıkıldı. Onu hemen ambulânsla hastahaneye kaldırdılar. Adam hastahanede dalgın yatarken, kendine geldikçe, oğlunu sayıklıyordu.

Hastanın cebinde buldukları bir mektup sayesinde oğlunun denizci olduğu ve Kuzey Karolina 'daki asker kampında olduğu anlaşıldı. Durum hastahaneden Brooklin Kızılhaç Merkezi 'ne bildirildi. Onlar da bu haberi Kuzey Karolina Kızılhaç Merkezi 'ne iletiler.

Hastanın durumu ağır olduğu için, mesajı bir an önce yetiştirmek gerekiyordu. Bir Kızılhaç görevlisi ile bir subay cipe binerek delikanlıyı aramaya gittiler ve onu çamurlar içinde tatbikat yaparken buldular. Vakit kaybetmeden onu cipe bindirerek hava alanına götürdüler.

Genç adam hastahanenin holüne girdiği zaman hava iyice kararmıştı. Heyecanı, yorgunluğunu da bastırıyordu. Bir hasta bakıcı, onu hastanın yanına götürdü:

-İşte oğlunuz geldi, dedi.

Hasta, gözlerini açıncaya kadar da bunu birkaç kere tekrarlamak zorunda kaldı.

İlaçlarla uyuşmuş hâle gelen adam, karşıdaki üniformalı genci sisler arkasından görüyordu. Elini uzattı. Asker, kuvvetli parmaklarıyla ihtiyarın sıksa, titrek ellerini, cesaret vermek ister gibi şefkatle sıktı. Sonra hasta bakıcının getirdiği iskemleyi yatağın önüne çekti.

Hastahanede geceler bitmek bilmez. Bununla beraber, denizci hâlâ yarı karanlık odada oturuyor, ellerini avuçları içinde tutarak ona biraz ümit, biraz cesaret vermeye çalışıyordu. Hasta bakıcı içeri girdikçe delikanlıyı her seferinde aynı vaziyette buluyordu. Birkaç kere genç adama, dışarı çıkıp biraz dinlenmesi için ısrar ettiyse de sözünü dinletemedi. Genç asker gözünü ve dikkatini ihtiyardan ayırmıyor, ne giren hasta bakıcıyı görüyor, ne de hastahanenin çeşitli gürültülerine kulak veriyordu.

Hasta, bütün gece oğlunun ellerine sarılarak yattı ve gün doğarken can verdi. O zaman genç adam, ihtiyarın elini yatağa bıraktı ve gidip hasta bakıcıyı çağırdı. Sonra da bekleme odasına geçti.

Hasta bakıcı gerekli muameleyi yaptıktan sonra askerin yanına gelerek baş sağlığı dilemek istedi. Fakat asker sözünü kesti:

-Kimdi bu adam, diye sordu.

-Ama... babanızdı, diye hasta bakıcı hayretle cevap verdi.

-Hayır, onu hayatımda ilk defa gördüm.

-Sizi yanına götürdüğüm zaman neden söylemediniz?

-İçeri girer girmez yanlışlığı anladım. Ama ihtiyar, oğlunu sabırsızlıkla bekliyordu. Ölmeden önce onu son defa görmek istiyordu. Öyle bitkin hâldeydi ki oğlu olmadığını fark edemezdi. O hâlde onun yerini alabilir, son saatlerini rahat geçirtebilirdim. İşte, bir anda bütün bunları düşünerek sustum ve kaldım.

Genç denizci, sözünü bitirdikten sonra arkasını dönüp gitti. İki gün sonra adamın asıl oğlu babasının cenazesini kaldırmak için geliyordu. Yanlışlığın sebebi çok basitti. Aynı birlikte görevli olan iki askerin isim benzerliği personel şefliğini yanıltmıştı. Sonradan yanlışlığı fark etmişler ve ihtiyarın oğlunu yola çıkarmışlardı.

Fakat bu yanlışlık dünya da iyi kalpli insanların da bulunduğunu göstermişti.”

SÉLECTION (SELEKSİYON)

(Dünya Basınından Seçmeler) Bütün Dünya

Aşağıdaki öykünün içeriğinde yazarın, babası ve diğer tayfalarla gece yarısı

kayıkla denizde fırtınaya yakalanması ve fırtınadan kurtulma maceraları yer almaktadır.

Fırtınadan kurtulunca baş kahramanın babası “Süngereee!” diye bağırmaktadır. Olayla ilgili daha uygun başlık kullanılabilirdi.

Örnek:

3.2.2.16.3. Haydi Süngere!

“Bahar geldi. Kumanyalarımız, dalgıç takımlarımız tamamdı. Gece ortası, açık denizlere davranacaktık. Güneyin ateş gibi sıcak gecelerinden biriydi. Gök, yıldız kalabalığına boğulmuştu.

Kayıtta otuz kişiydik. Birkaç gün sonra sefere çıkacak öteki denizci ve dalgıç arkadaşlar, peşin çektikleri paralarla vur patlasın, çal oynasın eğleniyorlardı.

Ben, tayfanın en genciydim. Sefere ilk kez çıkıyordum. Babam kayığın kaptanıydı. O gece ben dümendeydim. Denizde çıt yoktu. Kayık bir heyûla gibi akıyordu. Gecede -ne diyeyim- bir güzellik duygusu vardı, bir şaşkınlık vardı.

Sabaha karşı hava serinleyeceğine, inadına ısındı. Esmiyordu. Deniz, iri yarı soluğanlarla inip kalkıyordu. Düz yürüyemiyorduk. Hep soyunduk. Gövdelerimizden buğular tütüyordu. Buram buram terliyorduk.

Güneş sapsarı bir portakal gibi doğdu. Göğe tırmandıkça, gün aydınlanacağına, gitgide kararıyordu. Yanıma Kara İzzet yanaştı:

-Güneşi tekrar göresiye kadar çok tuz yutacağız, dedi.

Babam:

-Dümene bir kişi daha gitsin! diye bağırdı.

Hemen o dakikada gök bir şimşekle yarıldı.

-Yelkenleri sarın! diye bir emir gürledi.

Direklere atıldık. Başım sanki gök karasının içine takılmıştı. Gözümü ne kadar açarsam açayım, hiç açmamış gibi oluyordum. Tam babafingoyu sararken yağmur boşandı. Kalın ve iri bir yağmurdu. En tepede olduğum hâlde, damlaların güvertede cevizler gibi çatırdaya çatırdaya kırıldıklarını duyuyordum. Direkte, birbirimizi el yordamıyla arıyorduk. Yağmurun şamarlarından yüzümü korumak için başımı eğdim. Etlerim cayır cayır yanıyordu. Nasıl indiğimi bilmiyordum. Ben ve Kara İzzet dümenin iki başına karşılıklı geçtik. Tekerlek dümenin çepeçevre saplarını iki avucumuz, dizimiz

ve bacağımızla zapt etmeye çalışıyorduk. O saplar, sanki sopa olmuşlar da birbiri ardınca inerek tepemizi patlatmaya, göğsümüzü delip deşmeye savaşıyorlardı. Kara İzzet, kulağıma eğilip eğilip gırtlığını patlatırcasına bağıyordu:

-Dayan bre oğul!

Öteden birisi:

-Sağanak geliyor! diye yaygarayı bastı.

Kayık sanki kurumaya asılan bir çamaşır gibi sarsılıp silkindi. Ayı gibi ıhlayan bir dalga, kayığın üzerine bindi. Fakat, kayık silkindi, doğruldu. Havaya kalkarken kayığın her yanından denize çağlayanlar boşanıyordu. Sonra kayık, gene çöküyordu.

Bir aralık yanı başımdan yüzü parça parça olmuş biri bağıra bağıra geçti. Kayık canlıymış gibi çılgık ardına çılgık salıyordu. Yalpa mıydı o? Sırayla biz kayığın üstüne çıkıyorduk, kayık bizim üstümüze çıkıyordu.

Dümen saplarını tutmaktan hem benim hem İzzet'in avuçları kanıyordu. Dizlerimizin derileri yüzülmüştü. Benim sinirlerim tuttu. Kendi durumumu görmeden, Kara İzzet'in durumuna katıla katıla gülüyordum. Kahkahalardan, avuçlarım kadar karnım da ağrıyordu.

Karanlıklar içinde, sevinçle hoplaya zıplaya babam çıkageldi. Üstü başı parça parçaydı. Yüzü gözü kan revan içindeydi. Bize:

-Size söylemedim mi? Akdeniz'de bu kayık gibisi yoktur. Yaşasın kayık! Yolumuz artık düzdür...

Babam bunları söyledikten sonra daha yüksek sesle ve daha yüksek sevinçle bağırdı:

-Süngereee!"

HALİKARNAS BALIKÇISI

(Ege'den - Cevat Şakir Kabaağaçlı)

(Kısaltılmıştır.)

3.2.9. Öykülerde Ele Alınan Konular

Öykülerde ele alınan konular birbirinden farklı olup Türkçe Programı'nda belirtilen davranışları kazandırıcı niteliktedir. Program'ın yönergesi şudur: “Konusu, yurt, ulus ve doğa sevgisini aşılayıp beslemeli, millî şuuru, ulusal coşkuyu güçlendirici olmalı; ahlâk duygusuna aykırı bulunmamalı, hayata karşı iyimserlik, insanlığa karşı sevgi aşılamalı, Türk tarih ve inkılâbının özelliklerini gösterebilmeli; çocuğu düşündürüp duygulandıran, ona neşeli ve sağlıklı karakter kazandıracak nitelikte, üslûbu sağlam eserler tercih edilmelidir.” Öykülerin kimisinin konusu tarihle ilgili (İstanbul'un fethi, Çanakkale Savaşı, Kurtuluş Savaşı...vb.)dir ve öğrencilerin vatanın ne gibi fedakârlıklarla kurtarıldığını öğrenmelerine, vatan, millet ve bayrak sevgisini kazanmalarına yöneliktir. Kimilerinde Türklerin örf, adet, yaşam ve kültürü hakkında bilgiler yer almaktadır. Bazıları yaşamdan kesit sunarak öğrencilerin hayatı tanımalarını, yaşamdan ders almalarını sağlamaktadır. Bir kısmı ile dürüstlük, çalışkanlık, sevgi (insan, hayvan, ağaç, yaşam sevgisi...vb.), umut, pişmanlık, dayanışma, kanaatkârlık gibi kavramlar ele alınmaktadır.

Ders kitaplarındaki öykülerin konuları aşağıda sıralanmıştır:

1. Sığırcık kuşlarının yerlerinden edilmesi sonucu köyün çekirge istilasına uğraması (3.2.2.9.1.)
2. Çalışan anne babaların çocuklarının sabah erken uyandırılması ve uyanmakta zorlanması (3.2.2.9.2.)
3. Bir çocuğun Pazar günleri parkta dolaşırken balonları görmesi ve onlardan birine sahip olmayı istemesi (3.2.2.9.3.)
4. İhlamur ağacını çok seven ve yalnızlığını onunla paylaşan bir çocuğun, ağacın kesilmesi sonucu çok üzülmesi (3.2.2.9.4.)
5. Annesi ve babası ölünce Arabistan'a götürülen çocuğun Türkçe konuşmaya hasret kalması ve Türk olan bir eskici ile sohbet etmesi (3.2.2.7.1.), (3.2.2.11.6.)
6. Küçük bir kız çocuğuyla köpek arasındaki yakınlık, kızın sevgisinin köpeği ölümden kurtarması (3.2.2.7.2.)
7. Bir torunun yıllar sonra büyükanne ve büyükbabasını ziyaret etmesi (3.2.2.7.3.)

8. Gururlu bir büyükannenin geçim sıkıntısından dolayı torununun kuşunu satmak zorunda kalması ve yazarın kuşu satın alarak tekrar küçük çocuğa hediye etmesi (3.2.2.7.4.), (3.2.2.6.5.), (3.2.2.22.5.)
9. Doğum günü kutlamasında hediye olarak kitap verilmesi (3.2.2.4.1.)
10. Yeni semercinin yaptığı semerlerin eşeklere zarar vermesi, onları yara bere içinde bırakması (3.2.2.4.2.), (3.2.2.20.2.)
11. Yazarın, yaşamın sıkıcılığından kurtulmak isteğiyle resim yapmak için yel değirmeni bulunan bir tepeye çıkması ve orada değirmenciyle karşılaşması (3.2.2.4.3.), (3.2.2.1.4.)
12. Öküz güden birinin gözleme kokusunu takip ederek gözlemenin yapıldığı yere gitmesi ve bir tane alması (3.2.2.4.4.)
13. Yazarın köyden şehre doğru giderken bir çocukla karşılaşması ve çocuğun yaşamında karşılaştığı talihsizlikleri anlatması (3.2.2.16.4.), (3.2.2.2.1.)
14. Kan kardeşi olan arkadaşların birbirini koruması, bu koruma esnasında köpek tarafından ısırılan çocuğun kuduz olup ölmesi (3.2.2.2.2.)
15. Çocukların korulukta dolaşırken duydukları sesi takip etmeleri ve çukura düşmüş olan minik kediye kurtarmaları (3.2.2.2.3.)
16. Dışardan gelen bir işçinin gemide çalıştığı halde hakkının verilmemesi (3.2.2.2.4.)
17. Kurtuluş Savaşı yıllarında çiftliğe bir bölük düşman askerinin gelmesi ve çiftlik sahibinin yalvarmasına rağmen oradaki güvercinleri avlamaları (3.2.2.2.5.), (3.2.2.21.1.)
18. Yazarın pencerenin önünde bulduğu serçeyi güzelleştirmek istemesinden dolayı boyaması ve sonunda serçenin ölmesi (3.2.2.6.1.)
19. Yoksul birine ciğer olarak yardım eden birinin sürekli olarak yapmış olduğu bu yardımı o kişiye hatırlatması ve o kişinin kırılması (3.2.2.6.2.)
20. Bilinçsiz bir avcının bir kuşu vurması ve kuşun ölmesi (3.2.2.6.3.), (3.2.2.12.5.)
21. Bir çocuğun küçük yaşta çalışmak ve ailesine bakmak zorunda kalması (3.2.2.6.4.)
22. 11-12 yaşlarında bir çocuğun dürüstçe çalışması (3.2.2.5.1.)

23. Sesi güzel olan bir amelenin müzik eğitimi alabilmesi için Ankara'daki sınava girmesi (3.2.2.23.3.)
24. Kuğular sıcak ülkelere göç ederken bir kuğunun denize inip uyuyuşu, güneş doğarken uyanıp tekrar sıcak ülkelere doğru uçmaya başlaması (3.2.2.1.3.), (3.2.2.3.2.)
25. Ormanın yok edilmesi sonucu köyü sürekli sel basması (3.2.2.3.3.)
26. Bir dedenin yaşlı olmasına rağmen oyuncaklarla oynamayı sevmesi (3.2.2.3.4.)
27. Arabistan çöllerinde kum fırtınasına yakalanan gezgini devenin koruması (3.2.2.3.5.)
28. Kurtuluş Savaşı yıllarında düşman işgalinden sonra yaşlı bir kadının köyünden ayrılması ve köyünü kaybetmesi (3.2.2.1.1.)
29. Yazarın balıkçı ile balığa çıkması esnasında bir martının onları izlemesi (3.2.2.1.2.)
30. Kırk yıldan fazla esir olarak yaşayan Türk forsasının yıllar sonra oğlu tarafından kurtarılması (3.2.2.8.1.)
31. Ağaç bayramı dolayısıyla ormana okul gezisinin ve ağaçlandırma çalışmalarının yapılması (3.2.2.8.2.)
32. Can vermek üzere olan yaşlı bir adamın, oğlu olduğunu sandığı yabancı biri tarafından, son nefesini verinceye kadar başında beklenilmesi (3.2.2.8.3.)
33. Şehre ilk defa gelen bir çocuğun balık tutması ve bu balıklarla ilgili hayaller kurması (3.2.2.8.4.)
34. Fabrikaların kurulması ve halkın buralara yönelmesi üzerine, hayata küsen bir değirmencinin yaşadıkları (3.2.2.8.5.)
35. Kalabalık bir otobüste sakat olan bir çocuğun; yerini çocuklu hanıma vermesi (3.2.2.8.6.)
36. Küçük yaşta ekmek parası kazanmak zorunda olan bir çocuğun pazar yerinde küfe ile eşya taşınması (3.2.2.8.7.)
37. Dirse Han'ın adaklarla doğan oğluna, boğayı yenerek gösterdiği kahramanlık karşılığı ad ve beylik vermesi (3.2.2.15.1.), (3.2.2.24.2.)
38. Doğal zenginlik ve güzelliklerin yok edilişi (3.2.2.15.2.), (3.2.2.18.2.), (3.2.2.10.1.), (3.2.2.13.3.), (3.2.2.22.3.), (3.2.2.24.4.)

39. Mahallede çıkan yangının türbedeki evliya sayesinde söndüğüne inanılması (3.2.2.18.1.)

40. İş yerinde çalışan kişileri lafa tutanlardan kurtulmak için özel bir aletin icat edilmesi (3.2.2.18.3.)

41. Maddi durumları kötü olan üç arkadaşın Kadıköy’de zengin bir eve giderek yemek yemeyi plânlamaları (3.2.2.18.4.)

42. Bir öğretmenin ders ücretinin öğrencisinin velisi tarafından haksız yere kesilmesi karşısında durumu kabullenmesi (3.2.2.18.5.)

43. Oğuz Han’ın ormanda yaşayan yedi başlı devi öldürmesi (3.2.2.10.2.)

44. Ormana yapılan bir gezi ve gezinin bıraktığı etki (3.2.2.10.3.)

45. Türk padişah ve askerlerinin düşmanlarına karşı insanca davranması (3.2.2.10.4.)

46. Kızamık hastalığına yakalanan bir çocuğun, bu hastalığı süresince yalnızlığını Kızamık adını verdiği bir kanarya ile paylaşması (3.2.2.14.1.)

47. Yazarın çocukluğunda Mustafa Kemal ve askerlerinin şehre girmesini heyecanla bekleyişi (3.2.2.14.2.)

48. Bir devlet dairesinde memur olarak çalışan Haşmet Gülkökan’ın iş dönüşü yaşadıkları (3.2.2.14.3.)

49. Ali’nin iş bulup çalışmaya başlaması ve annesi ile mutlu yaşarken annesinin bir gün ölüvermesi, onu hatırlatan semaveri saklaması (3.2.2.13.1.), (3.2.2.11.3.)

50. Bir kavak ağacının kesilip elektrik direği yapılması, yerine de fabrikanın kurulması (3.2.2.13.2.), (3.2.2.23.2.)

51. Bir araba dolusu karpuzun birkaç çocuk tarafından yenmesi ve onlarla oyun oynanması (3.2.2.13.4.)

52. Köylünün, eşeğini kaybetmesi, araması ve sonra bulup çok sevinmesi (3.2.2.16.1.)

53. İnsanın doğayla mücadelesi sonucunda taşlık araziye cennete çevirmesi, meyveler, sebzeler, çiçekler yetiştirmesi, yaşadığı yeri, tarlayı, bahçeyi işleyerek güzelleştirmesi (3.2.2.3.1.), (3.2.2.23.1.), (3.2.2.16.2.), (3.2.2.21.2.)

54. Kayıkla sefere çıkan denizci ve arkadaşlarının denizde fırtınaya tutulması (3.2.2.16.3.)

55. At sahibinin, yavrusu olan bir atı durmadan çalıştırması sonucu annesinin peşinden ayrılmayan minik tayın güçsüz düşmesi (3.2.2.11.1.)
56. Dülger balığının görüntüsü ve ölümü (3.2.2.11.2.)
57. Yoksul bir babanın (kâtibin) kızını okutabilmesi için kabak çekirdeği satması (3.2.2.11.4.)
58. Bir öğretmenin göreve yeni başladığı okuldaki bir sınıfın öğrencilerinin tamamının yoksul olması (3.2.2.11.5.)
59. Yazarın, pınar başında karşılaştığı kızla konuşması (3.2.2.11.7.)
60. Ağaca çıkan bir kedi yavrusunu indirebilmek için mahalle sakinlerinin çabaları (3.2.2.12.1.)
61. Abdürrezzak Efendi ve ailesinin doğup büyüdüğü memleketlerinden büyük şehre göç etmeleri ve sonra dayanamayıp tekrar geri dönmeleri (3.2.2.12.2.), (3.2.2.21.3.)
62. Kara bir kayanın dibinde kurulan bir köye güneş ışığının geç gelmesi sebebiyle köylüleri yeni bir köye taşınması (3.2.2.12.3.)
63. İnsanların çok çalışarak yetenek gerektiren konularda başarılı olabileceği (3.2.2.12.4.)
64. Bir mahallede yaşanan komşuluk ilişkileri ve bu sıcaklığın insanlara verdiği mutluluk (3.2.2.17.1.)
65. İkinci Beyazıt'ın Gül Baba'yı ziyaret etmesi ve ona okul yapma sözünü vermesi (3.2.2.17.2.)
66. Hafız Nuri Efendi'nin evinden çıkması, bir süre dolaşması ve sonra tekrar evine dönmesi (3.2.2.17.3.)
67. Osman Bey ve askerlerinin plânlı ve kahramanca savaşarak Karacahisar'ı fethetmeleri (3.2.2.17.4.)
68. Çekirge sürüsünün bir ülkeyi istilâ etmesi (3.2.2.17.5.)
69. Çilingirin parayla da olsa sanatına ters düşen halkayı takmak istememesi (3.2.2.22.1.)
70. Bir adamın sahile vurmuş deniz yıldızlarını toplayıp denize atması (3.2.2.22.2.)
71. Bir çocuğun küfecilik yapan babasının ölümünden sonra çalışmak istememesi (3.2.2.22.4.)

72. Durmuş Dayı'nın büyük oğlunun doğduğu gün kendi elleriyle diktiği selvi kavağa olan bağlılığı ve o kavağı kendi yaşamının simgesi olarak görmesi (3.2.2.20.1.), (3.2.2.26.3.)

73. Tutsak olan bir yiğidin, kardeşi tarafından kurtarılması (3.2.2.20.3.)

74. Sürekli olarak iş disiplininin yararından bahseden birinin bunu kendi işinde uygulamayı (3.2.2.26.1.)

75. Yıllar sonra iki arkadaşın karşılaşması ve birinin diğeri hakkında bir an önyargıya kapılması, hatasını anlaması (3.2.2.26.2.)

76. Otobüs şoförünün trafik kurallarına uyarak otobüsü kullanması (3.2.2.26.4.)

77. Yazarın arsadan çıkan âsâr-ı atikâları müzeye vermek istemesi ve çevresindeki kişilerin buna karşı çıkması (3.2.2.19.1.)

78. Meroz'un arkadaşının canını kefil olarak göstermesi ve sonra da arkadaşının ölümünü engellemesi (3.2.2.19.2.)

79. Bir dilencinin karpuz sergisi açmanın hayalini kurması (3.2.2.19.3.)

80. Yeğenek'in kâfirlerin elinde tutsak olan babasını kurtarması (3.2.2.19.4.)

81. Türk elçisinin Şah İsmail karşısında eğilmeyerek pahalı kaftanının üstünde oturması ve mektubunu okuması (3.2.2.25.1.), (3.2.2.24.6.)

82. Türk askerinin, canını ortaya koyarak kahramanca çarpışması (3.2.2.25.2.)

83. Yaşlı bir adamın ağaç dikmesi ve çocuk yetiştirmesi (3.2.2.25.3.)

84. Türk askerinin Çanakkale Savaşı'nda esir düşen yaralı düşman askerini sırtında taşıması (3.2.2.25.4.)

85. İstanbul'un fethi için hazırlıkların yapılması ve burçlara Türk bayrağının dikilmesi (3.2.2.25.5.)

86. Hayvanlarla insanlar arasındaki dostluk ve sadık bir köpeğin sahibine duyduğu sevgi (3.2.2.25.6.)

87. Maddi durumu iyiirken herkesle alay eden, onlara değer vermeyen bir adamın, ekonomik durumu bozulunca alay ettiği, hatta haksız yere mahkûm ettirdiği bir arkadaşından yardım istemesi (3.2.2.25.7.)

88. Küçük bir çocuğun doğada bulunan değersiz gibi görünen nesnelerin nasıl para kazandırdığını merak etmesi (3.2.2.24.1.)

89. Hasta bir kızın ümitsizliğe kapılarak ölümü beklemesi (3.2.2.24.3.)

90. Kurtuluş Savaşı'nda yağmalanan bir köye yapılan tahkikat gezisi (3.2.2.24.5.)

91. Ulubatlı Hasan'ın İstanbul kuşatması esnasında İstanbul Kalesi'nin üstüne İlk Türk bayrağını dikerek kahramanca şehit olması (3.2.2.1.5.)

92. İnsanların duygu, düşünce ve isteklerini ifade etmeye yarayan dilin gücü (3.2.2.4.5.)

3.2.10. Öykü İletileri ve Türkçe Programına Uygunluğu

Türkçe öğretimi amaçları arasında “Öğrencileri, Atatürk ilke ve inkılâplarına, milliyetçiliğine bağlı; vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; ülkesine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek.” yer alır. Ayrıca onları; ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek de bu amaçlar arasındadır.

Türkçe öğretimi amaçlarında yer alan millî, ahlakî, insanî, manevî ve kültürel...vb. değerleri öğrencilerin benimsemesinin bir yolu Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdir. Bu metinlerin arasında yer alan öykülerde de öğrencilere kazandırılacak millî, ahlakî, insanî, manevî ve kültürel değerler vardır. Bu değerler öykülerin ana düşünceleriyle kavratılarak kazandırılmaya çalışılmıştır. İncelenen bu öykülerde, adaletli olmak, haksızlığa boyun eğmemek, komşuluk ilişkilerini ayakta tutmak, sevginin gücüne inanmak, doğaya ve hayvanlara sahip çıkarak onları korumak, vatani ve bayrağı sevmek, korumak, çalışan kişileri meşgul etmemek, hurafelere inanmamak, zor durumda olanlara yardım etmek, ön yargılı olmamak, dürüst olmak, yenilikleri kabullenmek, başarılı olmak için çalışmak gibi değerler yer almaktadır. Ayrıca “Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur.”, “Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli.”, “Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz.”, “Allah, köylüyü sevindirmek isterse, eşeğini kaybettirir, sonra yine buldurur.”, “Bir yıl sonrasını düşünen buğday eker, on yıl sonrasını düşünen ağaç diker, yüzyıl sonrasını düşünen de insan yetiştirir.” gibi atasözlerine dayalı iletilere de yer verilmiştir.

Bu iletilerin bir kısmı öykülerin serim ya da çözüm bölümlerinde belirtilmiş, bir kısmı da öğrencilerin yorumuna bırakılmıştır.

İncelenen öykülerde verilmek istenen iletiler şunlardır:

1. Yüreğinde sevgi ve acıma olmayan kişiler hayvanlara zarar verir. Kuşlara ve bütün hayvanlara iyi davranmak, onları korumak gerekir. (3.2.2.9.1.), (3.2.2.2.3.), (3.2.2.2.5.), (3.2.2.21.1.)
2. Çocukların yeterince uyumaları gerekir ve sabahları erken uyanmaları zor olur. (3.2.2.9.2.)
3. Çocuklar, oyunu ve balonlarla onamayı severler. Yalnızlıklarını herhangi bir şeye derin sevgi besleyerek gidermeye çalışırlar. (3.2.2.9.3.), (3.2.2.9.4.)
4. Vatanlarından ayrı kalanlar, kendi dillerinin konuşulmadığı yerlerde kendilerini yalnız hissederler. (3.2.2.7.1.), (3.2.2.11.6.)
5. Sevginin gücü her türlü derde devâdır. (3.2.2.7.2.)
6. İnsanlar doğup büyüdüğü yerlerden ayrı kaldıklarında içlerinde hep hasret duygusu taşırlar. Ayrılık ve hasret insanlar için üzüntü vericidir. (3.2.2.12.2.), (3.2.2.7.3.), (3.2.2.21.3.)
7. Zor durumda olan insanlara, onların gururunu incitmeden yardım etmek ve onları mutlu etmek gerekir. (3.2.2.7.4.), (3.2.2.6.2.), (3.2.2.6.5.), (3.2.2.22.5.)
8. En iyi hediye kitaptır. (3.2.2.4.1.)
9. Haksızlıklara boyun eğmemeli ve hak aranmalıdır. (3.2.2.4.2.), (3.2.2.18.5.), (3.2.2.20.2.)
10. Doğayla baş başa kalmak, insanları yaşamın sıkıntılarından arındırır. (3.2.2.4.3.), (3.2.2.1.4.)
11. Yemek pişirildiğinde etraftaki gören ve canı çeken insanlara ikram etmek gerekir. (3.2.2.4.4.)
12. Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu'da yaşayan insanlar, özellikle çocuklar çok büyük sıkıntılara maruz kalmıştır. (3.2.2.2.1.), (3.2.2.1.1.), (3.2.2.16.4.), (3.2.2.24.5.)
13. Çocukların yaşamında dayanışmanın önemli bir yeri vardır. (3.2.2.2.2.)
14. Hak sahiplerine adaletli bir şekilde hakları verilmelidir. (3.2.2.2.4.)

15. Hiçbir şey doğal güzelliğinden soyutlanmamalıdır. Doğadaki uyumun dışına çıkmak, doğal güzellikleri zorlayarak yapmacık güzelliklerle değişikliğe uğratmak doğaya zarar verir. (3.2.2.6.1.)

16. İnsanların bilinçsizce davranışları, avlanmaları doğayı tehdit eder ve çevre sorununu beraberinde getirir. Şahsi çıkarlar için doğaya zarar verilmemelidir. (3.2.2.6.3.), (3.2.2.15.2.), (3.2.2.18.2.), (3.2.2.10.1.), (3.2.2.13.2.), (3.2.2.13.3.), (3.2.2.12.5.), (3.2.2.22.3.), (3.2.2.23.2.), (3.2.2.24.4.)

17. Geçim sıkıntısı yüzünden küçük çocuklar okula gitmek yerine çalışmak zorunda kalmaktadır. Küçük yaştaki çocukların herhangi işte çalıştırılmaları doğru değildir. (3.2.2.8.7.), (3.2.2.6.4.)

18. İnsanların kendilerine ait olmayan buldukları değerli şeyleri sahiplerine vermeleri, dürüstçe davranmaları gerekir. (3.2.2.5.1.)

19. Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur. (3.2.2.3.1.), (3.2.2.16.2.), (3.2.2.23.1.), (3.2.2.21.2.)

20. Kuşlar soğuk bölgelerden sıcak bölgelere doğru göç eder. (3.2.2.3.2.), (3.2.2.1.3.)

21. Sel gibi doğal afetlerden korunmak için ağaç dikmeli, ağaçları sevmeli, ormanları korumalıyız. (3.2.2.3.3.), (3.2.2.8.2.), (3.2.2.20.1.), (3.2.2.26.3.)

22. Çocukluklarını yaşamayanlar yaşları ilerlediğinde bunun eksikliğini hissederek telafi etmeye çalışırlar. (3.2.2.3.4.)

23. Hayvanlar sahiplerine karşı sadık ve fedakâr olurlar. (3.2.2.3.5.), (3.2.2.25.6.)

24. İnsanlar ile kuşlar arasında duygusal bir arkadaşlık olabilir. (3.2.2.1.2.), (3.2.2.14.1.)

25. Vatan için canlar seve seve feda edilir. (3.2.2.8.1.)

26. Dünya da iyi kalpli insanlar hâlâ vardır. (3.2.2.8.3.)

27. Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz. (3.2.2.8.4.)

28. Günlük yaşamımıza giren yenilikleri benimsemek kolay değildir. (3.2.2.8.5.)

29. Çocukların ve gençlerin otobüste kendilerinden büyüklere yer vermesi gerekir. (3.2.2.8.6.)

30. Oğuz Türkleri yiğit kişilerden oluşmaktadır. Yiğitlik ve kardeşliğin, baba sevgisinin önemli yeri vardır. Onların geleneklerine göre, kahramanlık yaparak kendini ispatlayan çocuklara ad ve hanlık verilir. (3.2.2.15.1.), (3.2.2.10.2.), (3.2.2.20.3.), (3.2.2.19.4.), (3.2.2.24.2.)

31. Türbelerde yattığına inanılan ermişlerden medet ummak ve onlara adak adamak bâtıl inançtır. (3.2.2.18.1.)

32. İşi olan ve çalışan insanları gereksiz yere meşgul etmek doğru değildir. (3.2.2.18.3.)

33. Toplumda aileler arasında sınıf farklılıkları vardır. Bu durum çocukların yetiştirme ve yaşayış şekillerini büyük ölçüde etkiler. (3.2.2.18.4.)

34. Her canlı ait olduğu ortamda yaşamalıdır. Hayvanların özgürlüğünü kısıtlayarak onları kafese hapsetmek doğru değildir. (3.2.2.10.3.)

35. Türk padişah ve askerleri hak ve adalet sahibi oldukları gibi esir düşen düşmanlara insanca davranan kahramanlardır. (3.2.2.10.4.), (3.2.2.25.4.)

36. Mustafa Kemal'in askerlerine Türk halkının güveni sonsuzdur. (3.2.2.14.2.)

37. Memurlar geçim sıkıntısı çekerek ailelerine bakmaya çalışırlar. (3.2.2.14.3.)

38. İnsanlar sevdikleri kişiler öldüklerinde, o kişileri hatırlatan şeyleri saklarlar. (3.2.2.13.1.), (3.2.2.11.3.)

39. Çocuklukta yaşanan güzel olaylar unutulmaz. (3.2.2.13.4.)

40. Allah, köylüyü sevindirmek isterse, eşeğini kaybettirir, sonra yine buldurur. (3.2.2.16.1.)

41. Yaşanan heyecanlar insanı şaşkına çevirir. Macera yaşamak bazen güzeldir. (3.2.2.16.3.)

42. Hayvanlarda da annelik duygusu vardır. (3.2.2.11.1.)

43. Dülger balığı görünüşü ilginç olan korkak ve hassas bir balıktır. (3.2.2.11.2.)

44. Geçimi sağlayabilmek için işin büyüğü küçüğü demeden çalışmak gerekir. (3.2.2.11.4.)

45. Yoksulluk çeken insanların çocukları daha başarılı olmak için çalışırlar. (3.2.2.11.5.)

46. Türkiye güzelliklerle doludur. (3.2.2.11.7.)

47. Bazen insanlar olayları ve durumları gereksiz yere ciddiye alarak abartırlar. (3.2.2.12.1.)
48. İnsanların yaşayabilmesi için güneş ışığına ihtiyaç vardır. (3.2.2.12.3.)
49. İnsanlar çok çalışarak yetenek gerektiren konularda başarılı olabilirler. (3.2.2.12.4.)
50. İnsanlar komşuluk ilişkilerini ayakta tutmalı, komşusunu da düşünmelidir. (3.2.2.17.1.)
51. Kişilerin kendilerine ait mülk yerine topluma hizmet eden yapılar oluşturmaları toplum için yararlı olur. (3.2.2.17.2.)
52. Yaşamın güzelliklerini fark ederek hayattan zevk almak gerekir. (3.2.2.17.3.)
53. Türk askerleri yiğitçe çarpışarak yurdun topraklarını düşmanlardan temizlemiştir. (3.2.2.17.4.), (3.2.2.25.2.), (3.2.2.25.5.), (3.2.2.1.5.)
54. Doğal felâketler hiç ummadık anda insanların hayatlarını tehdit eder. (3.2.2.17.5.)
55. İşini özenle yapan ustaların işlerine, bilgisi olmayan kişilerin müdahale etmemeleri gerekir. (3.2.2.22.1.)
56. Doğa ve çevre konusunda her insanın gücü yettiğince bir şeylerin ucundan tutup yapmaya çalışması, hiçbir şey yapmamasından iyidir. (3.2.2.22.2.)
57. İnsanların eli ayağı sağlam olduğu halde çalışmak yerine dilenmeleri ayıptır. (3.2.2.22.4.)
58. Utangaçlık, gerçek başarıların gösterilmesini ve elde edilmesini engeller. (3.2.2.23.3.)
59. İnsanların sözleriyle davranışlarının birbiriyle tutarlı olması gerekir. (3.2.2.26.1.)
60. Kişiler ve olaylar hakkında önyargılı davranmak doğru değildir. (3.2.2.26.2.)
61. Trafik kurallarına uyulur ve insanlar eğitilirse trafik kazaları önlenabilir. (3.2.2.26.4.)
62. Tarihi eserleri korumak gerekir. (3.2.2.19.1.)
63. Gerçek dostluk; dürüstlük, güven, fedakârlık ve bağlılık gerektirir. (3.2.2.19.2.)

64. Türkler kimseye boyun eğmeyen, asil, vatanları için fedakârlık yapmaktan çekinmeyen insanlardır. (3.2.2.25.1.), (3.2.2.24.6.)

65. Bir yıl sonrasını düşünen buğday eker, on yıl sonrasını düşünen ağaç diker, yüzyıl sonrasını düşünen de insan yetiştirir. (3.2.2.25.3.)

66. Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli. (3.2.2.25.7.)

67. Alın teri ve el emeği ile değersiz şeyler işlenerek, değerli hale getirilip para kazanılabilir. (3.2.2.24.1.)

68. Zor durumlardan kurtulmanın yolu umudu yitirmemektir. (3.2.2.24.3.)

69. Dünya da en güzel, en tatlı şey dildir; ama yine en kötü ve en acı şey de dildir. (3.2.2.4.5.)

3.2.11. Öyküler Aracılığıyla Benimsetilen Kavramlar ve Temalar

Kavram, “Bir nesnenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve ortak bir ad altında toplayan genel tasarım, mefhum, fehva, nosyon” anlamlarına gelmektedir (TDK Sözlük 1998:1243). İçerik bakımından incelenen her öykü bir veya birkaç kavramı esas alarak yazılmıştır. Öyküler değişik yönlerden incelenirken benimsetilmek istenen kavramlar da tespit edilmiştir.

Bir insanda bulunması gereken tüm erdemleri (dayanışma, saygı, dürüstlük, vefa, sadakat, azim, başarı, gurur vb.) kapsayan kavramlar, öyküler aracılığıyla kavratılmaya çalışılmıştır.

Öyküler aracılığıyla benimsetilmek istenen kavramlar aşağıda belirtilmiştir:

1. Gurbet (3.2.2.7.1.), (3.2.2.2.2.)
2. Sevginin gücü (3.2.2.7.2.)
3. Özlem, ayrılık (3.2.2.7.3.)
4. Gurur, yardımseverlik (3.2.2.7.4.), (3.2.2.6.5.), (3.2.2.22.5.)
5. Pişmanlık (3.2.2.4.1.)
6. Haksızlık (3.2.2.4.2.), (3.2.2.2.4.), (3.2.2.18.5.), (3.2.2.20.2.)
7. Açlık (3.2.2.4.4.)
8. Yardım, acıma (3.2.2.2.3.), (3.2.2.6.2.)
9. Acımasızlık (3.2.2.2.5.), (3.2.2.21.1.)
10. Yapay güzellik (yapaylık) (3.2.2.6.1.)

11. Bilinçsizlik, duyarsızlık (3.2.2.6.3.), (3.2.2.12.5.)
12. Fedakârlık, geçim sıkıntısı (3.2.2.6.4.), (3.2.2.8.7.), (3.2.2.14.3.), (3.2.2.25.1.)
13. Dürüstlük (3.2.2.5.1.), (3.2.2.19.1.)
14. Utangaçlık (3.2.2.23.3.)
15. Göç (3.2.2.3.2.), (3.2.2.1.3.)
16. Çaresizlik, sıla özlemi (3.2.2.1.1.)
17. Ölüm (3.2.2.1.2.)
18. Kahramanlık, yiğitlik, vatanseverlik (3.2.2.1.5.), (3.2.2.8.1.), (3.2.2.15.1.), (3.2.2.10.2.), (3.2.2.10.4.), (3.2.2.17.4.), (3.2.2.20.3.), (3.2.2.25.2.), (3.2.2.25.5.), (3.2.2.24.2.)
19. İyilik (3.2.2.8.3.)
20. Tamahkârlık (3.2.2.8.4.)
21. Yenilik (3.2.2.8.5.)
22. Saygı (3.2.2.8.6.)
23. Batıl inanç (3.2.2.18.1.)
24. Düşüncesizlik (3.2.2.18.3.)
25. Fakirlik (3.2.2.18.4.), (3.2.2.11.4.), (3.2.2.11.5.)
26. Hak, adalet (3.2.2.10.4.)
27. Yalnızlık (3.2.2.14.1.)
28. Güven (3.2.2.14.2.)
29. Ölüm, ayrılık (3.2.2.13.1.), (3.2.2.11.3.), (3.2.2.11.2.)
30. Çalışkanlık, azim (3.2.2.3.1.), (3.2.2.23.1.) (3.2.2.16.2.), (3.2.2.12.4.), (3.2.2.21.2.), (3.2.2.24.5.)
31. Mücadele (3.2.2.16.3.)
32. Başarı (3.2.2.11.5.)
33. Umut (3.2.2.24.3.)
34. Abartı (3.2.2.12.1.)
35. Memleket özlemi (3.2.2.12.2.), (3.2.2.21.3.)
36. Aydınlık (3.2.2.12.3.)
37. Komşuluk (3.2.2.17.1.)
38. Vefa (3.2.2.17.2.), (3.2.2.2.2.)
39. Felâket (3.2.2.17.5.)
40. Sanata saygı (3.2.2.22.1.)
41. Çalışmak (3.2.2.22.4.)
42. Tutarsızlık (3.2.2.26.1.)

43. Önyargı (3.2.2.26.2.)
44. Dikkat (3.2.2.26.4.)
45. Dostluk (3.2.2.19.2.)
46. Dilenmek (3.2.2.19.3.)
47. Asâlet (3.2.2.25.1.)
48. Disiplin (3.2.2.26.1.)
49. Cesaret (3.2.2.25.2.)
50. Hoşgörü (3.2.2.25.4.)
51. Sadâkat (3.2.2.25.6.)
52. İnsanlık (3.2.2.25.7.)
53. Alın teri (3.2.2.24.1.)

Ayrıca öyküler aracılığıyla değişik temalar kavratılmaya çalışılmıştır. Tema, “Uzun anlatıma dayalı edebî eserlerde okuyucuya verilmek istenen mesaj; herhangi bir sanat eserinde işlenen konu; Bir hikâyede, öğretici veya edebî bir eserde işlenen düşünce, görüş” anlamlarına gelmektedir. (TDK Sözlük 1998:2182).Öykülerde en çok sevgi (vatan, anne, baba, kardeş, hayvan, ağaç sevgisi vb.) teması bulunmaktadır

Öyküler aracılığıyla benimsetilmek istenen temalar (temler) aşağıda belirtilmiştir:

1. Yaşamın sıkıcı olduğu anlarda doğanın rahatlatıcılık özelliği (3.2.2.4.3.), (3.2.2.1.4.)
2. Uyku ihtiyacı (3.2.2.9.2.)
3. Yaşamın acımasızlığı, talihsizlik (3.2.2.2.1.), (3.2.2.16.4.)
4. Ormanın yararı (3.2.2.3.3.)
5. Çocukluk duygusu (3.2.2.3.4.)
6. Çevre sorunu (3.2.2.22.3.), (3.2.2.15.2.), (3.2.2.18.2.), (3.2.2.10.1.), (3.2.2.13.3.), (3.2.2.24.4.)
7. Doğaya duyarsızlık (3.2.2.13.2.), (3.2.2.23.2.)
8. Çocukluk günlerine özlem (3.2.2.13.4.)
9. Kayıp üzüntüsü (3.2.2.16.1.)
10. Yurdun ve Türk kızlarının güzelliği (3.2.2.11.7.)
11. Yaşamın tatlılığı (3.2.2.17.3.)
12. Doğaya ve çevreye karşı sorumluluk ve duyarlılık (3.2.2.22.2.)
13. Dilin gücü (3.2.2.4.5.)
14. Kardeş sevgisi (3.2.2.20.3.)
15. Hayvan sevgisi (3.2.2.9.1.), (3.2.2.10.3.)
16. Balon sevgisi (3.2.2.9.3.)

17. Ağaç sevgisi (3.2.2.9.4.), (3.2.2.8.2.), (3.2.2.20.1.), (3.2.2.25.3.), (3.2.2.26.3.)
 18. Kan kardeşliği (3.2.2.2.2.)
 19. Baba sevgisi (3.2.2.19.4.)
 20. Anne sevgisi (3.2.2.11.1.)
 21. Kuş sevgisi (3.2.2.1.2.)
 23. Hayvanların fedakârlığı (3.2.2.3.5.)

3.2.12. Öykü Türleri

Türkçe ders kitaplarında yedi ayrı öykü türüne yer verildiği tespit edilmiştir. Bunlar; “olay öyküleri”, “durum (kesit) öyküleri”, “mizahî öyküler”, “tarihî öyküler”, en çok tercih edileninin durum ve olay öyküleri olduğu aşağıdaki çizelgede da görülmektedir.

Çizelge 32. Ders Kitaplarındaki Öykülerin Türlerine Göre Dağılımı

Öykü Türü	6. Sınıf	7.Sınıf	8. Sınıf	Frekans	Yüzde %
Olay Öyküleri	19	9	7	35	%30.43
Durum (Kesit) Öyküleri	18	23	17	58	% 50.43
Mizah Öyküleri	1	2	1	4	% 3.47
Tarihî (Kahramanlık) Öyküler	2	3	5	10	% 8.69
Millî (Destansı) Öyküler	–	2	3	5	% 4.34
Manzum Öyküler	–	–	1	1	% 0.86
Didaktik Öyküler	1	–	1	2	% 1.73

3.2.12.1. Olay Öyküleri

Bazı öykülerde olay ön plândadır. Bir olay okuyucunun ilgisini çekecek biçimde anlatılır. Okur “Acaba ne olacak?” diye meraklandırılır. Sonra da olanlar belirtilip okuyucunun merakı giderilir. Bu tür öyküler, *olay öyküsüdür*.

İncelenen öykülerin 35’i olay öyküsüdür. Bunlardan 19’u⁷ 6. sınıf öyküsü; 9’u⁸ 7. sınıf öyküsü; 7’si⁹ de 8. sınıf öyküsüdür.

6. sınıf ders kitaplarında olay öykülerine daha fazla ağırlık verilmiştir. Bu da, olay öykülerinde merak duygusu doruğa çıktığı için, okuma alışkanlığı kazandırma açısından daha çok yarar sağlayacaktır.

3.2.12.2. Durum (Kesit) Öyküleri

Kimi öykülerde olay önde değildir. Yaşamdan bir kesit sunulur ya da insanların yaşantılarına ilişkin bir durum belli bir ortam içinde verilir. Bu tür öyküler *durum* ve *kesit öyküsüdür*.

Ders kitaplarına alınan öykülerin 58’i insanların hayatından kesit sunan, öğrencilerin hayatın zorluklarını, güzelliklerini tanımasını sağlayan öykülerdir.

Bu öykülerden 18’i¹⁰ 6. sınıf; 23’ü¹¹ 7. sınıf; 17’si¹² de 8. sınıf ders kitaplarında yer almaktadır.

3.2.12.3. Mizah Öyküleri

Kişilerin ve toplumun bozuk yönlerini güldürücü bir dille anlatan bir yandan da düşündürten öykülere *gülmece öyküsü (mizah hikâyesi)* denir.

⁷ [(3.2.2.1.1.), (3.2.2.1.2.); (3.2.2.2.2.), (3.2.2.2.3.), (3.2.2.2.5.); (3.2.2.4.1.), (3.2.2.4.4.); (3.2.2.6.1.), (3.2.2.6.2.), (3.2.2.6.3.), (3.2.2.6.5.), (3.2.2.7.1.), (3.2.2.7.2.), (3.2.2.7.4.); (3.2.2.8.2.), (3.2.2.8.4.), (3.2.2.8.5.); (3.2.2.9.1.), (3.2.2.9.3.)]

⁸ [(3.2.2.10.3.); (3.2.2.11.6.); (3.2.2.12.3.); (3.2.2.12.5.); (3.2.2.14.2.); (3.2.2.16.1.), (3.2.2.16.3.); (3.2.2.17.5.); (3.2.2.18.1.)]

⁹ [(3.2.2.19.1.), (3.2.2.19.2.); (3.2.2.21.1.); (3.2.2.22.5.); (3.2.2.23.3.); (3.2.2.24.3.); (3.2.2.26.2.)]

¹⁰ [(3.2.2.1.3.), (3.2.2.1.4.); (3.2.2.2.1.), (3.2.2.2.4.); (3.2.2.3.1.), (3.2.2.3.2.), (3.2.2.3.3.), (3.2.2.3.4.), (3.2.2.3.5.); (3.2.2.4.3.); (3.2.2.5.1.); (3.2.2.6.4.); (3.2.2.7.3.); (3.2.2.8.3.), (3.2.2.8.6.), (3.2.2.8.7.); (3.2.2.9.2.), (3.2.2.9.4.)]

¹¹ [(3.2.2.10.1.); (3.2.2.11.1.), (3.2.2.11.2.), (3.2.2.11.3.), (3.2.2.11.4.), (3.2.2.11.5.), (3.2.2.11.7.); (3.2.2.12.2.), (3.2.2.12.4.); (3.2.2.13.1.), (3.2.2.13.2.), (3.2.2.13.3.), (3.2.2.13.4.); (3.2.2.14.1.), (3.2.2.14.3.); (3.2.2.15.2.); (3.2.2.16.2.), (3.2.2.16.4.); (3.2.2.17.1.), (3.2.2.17.3.); (3.2.2.18.2.), (3.2.2.18.4.), (3.2.2.18.5.)]

¹² [(3.2.2.19.3.); (3.2.2.20.1.); (3.2.2.21.2.), (3.2.2.21.3.); (3.2.2.22.1.), (3.2.2.22.3.); (3.2.2.23.1.), (3.2.2.23.2.); (3.2.2.24.1.), (3.2.2.24.4.), (3.2.2.24.5.); (3.2.2.25.3.), (3.2.2.25.6.), (3.2.2.25.7.); (3.2.2.26.1.), (3.2.2.26.3.), (3.2.2.26.4.)]

6. sınıf ders kitaplarında 1¹³; 7. sınıf ders kitaplarında 2¹⁴; 8. sınıf ders kitaplarında ise 1¹⁵ mizah öyküsüne rastlanmıştır.

Bu öyküler aracılığıyla öğrenciler, toplum ve kişilerin aksak yönlerini görmeyi, olaylara eleştirel açıdan bakarken kendi adlarına da ders çıkarmayı öğrenirler.

3.2.12.4. Tarihî (Kahramanlık) Öyküler

Konusunu tarihten alan, kahramanlık olaylarını anlatan hikâyelerdir.

Ders kitaplarında Türk askerlerinin yiğitliğini, başarılarını, kazanılan savaş ve fetihleri anlatan öykülerden dokuzu yer almaktadır. Bu öyküler aracılığıyla bayrak, vatan ve millet sevgisi kazandırılmaya çalışılmıştır.

Tarihî (kahramanlık) öykülerin 2'si¹⁶ 6. sınıf; 3'ü¹⁷ 7. sınıf; 5'i¹⁸ de 8. sınıf ders kitaplarında yer almaktadır.

Tarihî (kahramanlık) öykülerin en çok yer aldığı kitap, Tutibay Yayınlarının 8. sınıf ders kitabıdır.

3.2.12.5. Millî / Destansı Öyküler

Bu öykülerde Müslüman Oğuzların Azerbaycan ve Kuzeydoğu Anadolu dolaylarındaki yaşantılarıyla ilgili izler vardır. Dede Korkut Hikâyeleri, hikâye ve masal karakteri göstermekle beraber, daha çok, destan tesiri bırakan vasıflar taşımakta ve hikâye - roman edebîyatında “*destandan hikâyeye geçiş*” devirlerinin en karakteristik örnekleri arasında bulunmaktadır (Banarlı 2001:400). Anlatılan olaylar ve kahramanlar olağanüstü özelliklere sahiptir. Bu nedenle öykülerin her biri destan özelliği taşır.

Türk insanını ve bir dönemin yöneticilerini Türk boylarının kendi aralarındaki münasebetleri ve müslüman olmayan diğer milletlerle mücadeleleri, Oğuz Türklerinin gelenekleri, görenekleri, toplumsal yaşamları, inanışları, birbirleri ve aile bireyleri arasındaki ilişkileri hakkında da ayrıntılı bilgiler vermesi (yiğitlik gösterenlerin, açları

¹³ (3.2.2.4.2.)

¹⁴ [(3.2.2.12.1.), (3.2.2.18.3.)]

¹⁵ (3.2.2.20.2.)

¹⁶ [(3.2.2.1.5.), (3.2.2.8.1.)]

¹⁷ [(3.2.2.10.4.); (3.2.2.17.2.), (3.2.2.17.4.)]

¹⁸ [(3.2.2.24.6.); (3.2.2.25.1.), (3.2.2.25.2.), (3.2.2.25.4.), (3.2.2.25.5.), (3.2.2.25.6.)]

doğurup yoksullara yardımcı olanların toplumsal yaşamda saygın bir yere sahip oldukları...vb) yönüyle de millî özellik göstermektedir.

7. sınıf ders kitaplarında 2¹⁹; 8. sınıf ders kitaplarında ise 3²⁰ öykü yer alırken 6. sınıf ders kitaplarında bu tür öykülere hiç rastlanmamıştır. Oysa 6. sınıf ders kitaplarına da Türk milletinin kültür, gelenek görenek ve yaşam tarzlarını konu edinen öykülerin yalınlaştırılmış ve kısaltılmış olarak alınması uygun olabilirdi.

3.2.12.6. Manzum Öyküler

Bu öykü türüne sadece bir kitapta²¹ rastlanmıştır.

3.2.12.7. Didaktik Öyküler

Didaktik öykü türüne sadece iki kitapta rastlanmıştır. Öykünün biri anonim ve 87 kelimeden oluşan çok kısa bir öyküdür²². Diğeri ise “Dil” adlı metindir²³.

3.2.13. Öykülerin Olay Örgüsü

İncelenen tüm öykülerde paralel iki çizgi, çember, ilmiikli, kapalı ve açık biten olay örgülerinin hiçbirine rastlanmamıştır. Sadece bir öyküde üçgen (iç içe girişik) (3.2.2.26.4.), diğeri öykülerin hepsinde tek (düz) olay örgüsünün olduğu belirlenmiştir. İç içe olay örgüsünde iç içe anlatılan birkaç olay olur. Düz olay örgüsünde de olaylar, ana kahraman veya kahramanlarla ilgili her şey kahramanda başlayıp, kahramanda biter. Düz bir hatta her şey o olayın parçalarını ortaya koyar.

3.2.14. Öykülerde Kullanılan Kipler

Öykülerin anlatımında daha çok bilinen (di’li) geçmiş zaman kipi kullanılmıştır. Bu kiple birlikte kimi öykülerde şimdiki zaman, kimilerinde şimdiki zaman hikâyesi, kimilerinde geniş zaman, kimilerinde de öğrenilen (miş’li) geçmiş zamanın kullanıldığı

görülmüştür. Bazı öykülerde sadece şimdiki zaman, bu kiple birlikte geniş zamanın kullanıldığına rastlanmıştır. Kimilerinde de yalnızca geniş zaman kipinin veya

¹⁹ [(3.2.2.10.2.), (3.2.2.15.1.)]

²⁰ [(3.2.2.19.4.), (3.2.2.20.3.), (3.2.2.24.2.)]

²¹ (3.2.2.22.4.)

²² (3.2.2.22.2.)

²³ (3.2.2.4.5.)

öğrenilen (miş’li) geçmiş zaman kipinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra öğrenilen geçmiş zaman kipi ile şimdiki zamanın rivayetinin birlikte kullanıldığı da tespit edilmiştir.

Bu kadar farklı kip çeşidinin öykülerde yer alması sayesinde öğrenciler, kip çeşitlerini ve kullanımlarını öğrenebilmektedir. Dilbilgisi dersinde öğrenilen kipler ile ilgili bilgiler de öyküler aracılığıyla pekiştirilebilmektedir.

Ünalan’a göre (2001:158) öyküler öğrencilere özetletilirken öğrencinin hangi haber kipini kullanacağı önemlidir. Olay ağırlıklı bir metni özetlerken öğrencinin kullanabileceği dört değişik kip vardır:

- a. Öğrenilen geçmiş zamanla anlatım: gelmiş, gitmiş vb.
- b. Görülen geçmiş zamanla anlatım: geldi, gitti vb.
- c. Şimdiki zamanla anlatım: geliyor, gidiyor vb.
- d. Geniş zamanla anlatım: gelir, gider vb.

Öğrencinin zihinsel gelişimi, algılama gücü ve anlatım becerisi dikkate alınarak uygun anlatım biçimi seçilir. Gelişimin ve anlatımın zayıf olduğu alt sınıflarda önce öğrenilen geçmiş zamanla, daha sonra da görülen geçmiş zamanla anlatım yapılır. İleri sınıflarda öğrencilerden gelişim seviyelerine göre şimdiki zaman ve geniş zaman anlatımlarını kullanmaları istenir.

Türkçe ve edebiyat kitaplarında olay ağırlıklı alıntı metinlerin incelenmesinde alıntı yapılan kısmın kitap bütünlüğü içerisinde yeri bulunmalı ve metin kendi bağlamı içinde değerlendirilmelidir.

Aşağıda hangi öykülerin hangi kiple anlatıldığı belirtilmiştir:

3.2.14.1. Bilinen (di’li) Geçmiş Zaman Kipi

96 öykünün anlatımında kullanılmıştır. 32’si²⁴ 6. sınıf; 35’i²⁵ 7. sınıf; 29’u²⁶ da 8. sınıf öyküleridir. Bilinen geçmiş zaman kipi ile yazılmış öyküler 6. sınıf

²⁴ [(3.2.2.1.1.), (3.2.2.1.2.), (3.2.2.1.4.), (3.2.2.1.5.); (3.2.2.2.1.), (3.2.2.2.2.), (3.2.2.2.3.), (3.2.2.2.4.), (3.2.2.2.5.); (3.2.2.3.1.), (3.2.2.3.3.); (3.2.2.4.1.), (3.2.2.4.3.), (3.2.2.4.4.); (3.2.2.5.1.); (3.2.2.6.1.), (3.2.2.6.2.), (3.2.2.6.3.), (3.2.2.6.4.); (3.2.2.7.1.), (3.2.2.7.2.), (3.2.2.7.3.); (3.2.2.8.1.), (3.2.2.8.2.), (3.2.2.8.3.), (3.2.2.8.4.), (3.2.2.8.5.), (3.2.2.8.6.), (3.2.2.8.7); (3.2.2.9.1.), (3.2.2.9.3.), (3.2.2.9.4.)]

²⁵ [(3.2.2.10.1.), (3.2.2.10.3.); (3.2.2.11.1.), (3.2.2.11.2.), (3.2.2.11.3.), (3.2.2.11.4.), (3.2.2.11.5.), (3.2.2.11.6.), (3.2.2.11.7.); (3.2.2.12.1.), (3.2.2.12.2.), (3.2.2.12.3.), (3.2.2.12.4.), (3.2.2.12.5.); (3.2.2.13.1.), (3.2.2.13.2.), (3.2.2.13.3.), (3.2.2.13.4.); (3.2.2.14.1.), (3.2.2.14.2.), (3.2.2.14.3.);

öğrencilerinin bilişsel gelişim özelliklerine daha uygundur. Bu kip aracılığıyla olaylar daha dikkat çekici şekilde ve yalın bir anlatım ile anlatılabilmektedir.

3.2.14.2. Öğrenilen (miş’li) Geçmiş Zaman Kipi

Sadece 4 öyküde²⁷ rastlanmıştır. Geçmiş zaman kiplerinin kullanılmasıyla masalımsı bir anlatım özelliği oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca öykü ve masal türleri arasındaki benzerliğin etkisi de görülmektedir. Çünkü masalarda olay, rivâyet edilir. Gözlemci bakış açısıyla anlatılan öykülerin bir kısmında da rivayet söz konusudur.

3.2.14.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi ve Şimdiki Zamanın Rivayeti

1 öykünün²⁸ anlatımında kullanılmıştır. Birleşik zamanlı fiil olan bu kipin, 8. sınıf öğrencilerin düzeyindeki öykülerde kullanılması uygundur.

3.2.14.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi ve Bilinen (di’li) Geçmiş Zaman Kipi

2 öyküde²⁹ rastlanmıştır.

3.2.14.5. Şimdiki Zaman Kipi

1 öyküde³⁰ kullanıldığı tespit edilmiştir. Öykülerin anlatımında kullanımına pek rastlanmayan bir kiptir.

3.2.14.6. Şimdiki Zaman ve Geniş Zaman Kipi

2 öyküde³¹ kullanılmıştır.

3.2.14.7. Şimdiki Zaman ve Bilinen Geçmiş Zaman Kipi

3 öykünün³² anlatımında kullanıldığı görülmüştür.

²⁶ [(3.2.2.15.1.), (3.2.2.15.2.); (3.2.2.16.1.), (3.2.2.16.3.), (3.2.2.16.4.); (3.2.2.17.2.), (3.2.2.17.3.), (3.2.2.17.4.), (3.2.2.17.5.); (3.2.2.18.1.), (3.2.2.18.2.), (3.2.2.18.3.), (3.2.2.18.4.), (3.2.2.18.5.)]
²⁷ [(3.2.2.19.1.), (3.2.2.19.2.), (3.2.2.19.3.); (3.2.2.20.1.), (3.2.2.20.3.); (3.2.2.21.1.), (3.2.2.21.2.), (3.2.2.21.3.); (3.2.2.22.1.), (3.2.2.22.3.), (3.2.2.22.4.); (3.2.2.23.1.), (3.2.2.23.2.), (3.2.2.23.3.); (3.2.2.24.1.), (3.2.2.24.3.), (3.2.2.24.4.), (3.2.2.24.5.), (3.2.2.24.6.); (3.2.2.25.1.), (3.2.2.25.2.), (3.2.2.25.3.), (3.2.2.25.5.), (3.2.2.25.6.), (3.2.2.25.7.); (3.2.2.26.1.), (3.2.2.26.2.), (3.2.2.26.3.), (3.2.2.26.4.)]
²⁸ [(3.2.2.4.2.), (3.2.2.4.5.); (3.2.2.10.2.); (3.2.2.20.2.)]
²⁹ (3.2.2.25.4.)
³⁰ [(3.2.2.10.4.); (3.2.2.24.2.)]
³¹ (3.2.2.3.4.)
³² [(3.2.2.9.2.); (3.2.2.17.1.)]

3.2.14.8. Bilinen Geçmiş Zaman ve Şimdiki Zamanın Hikâyesi

2 öyküde³³ kullanılmıştır.

3.2.14.9. Geniş Zaman Kipi

2 öykünün³⁴ anlatımında rastlanmıştır. Öykülerde pek kullanılmayan bir kiptir.

3.2.14.10. Bilinen Geçmiş Zaman ve Geniş Zaman Kipi

Sadece 2 öykünün³⁵ anlatımında kullanıldığı belirlenmiştir.

3.2.15. Bakış Açısı

Türkçe ders kitaplarına alınan öykülerin anlatımında “Hâkim (ilâhi)”, “Gözlemci” ve “Kahraman” olmak üzere üç ayrı bakış açısının kullanıldığı tespit edilmiştir.

3.2.15.1. Hâkim (İlâhi) Bakış Açısı

Bu bakış açısı ‘her şeyi bilme’ esasına dayanır ve yazara geniş imkânlar sunmaktadır. Böyle bir imkânla donatılmış anlatıcı figür, her şeyi bilir, görür, sezer; geçmişten ve gelecekte haberler verir, her şeye hâkimdir. Kahramanların zihinlerine, iç dünyasına girer, gizli kalmış duygu ve düşünceleri dışa vurur. Üçüncü tekil kişi ağzıyla anlatılır (Tekin 2002: 50).

6. sınıf öykülerinin 6’sında³⁶; 7. sınıf öykülerinin 9’unda³⁷; 8. sınıf öykülerinin 9’unda³⁸ olmak üzere toplam 24 öykünün anlatımında hâkim bakış açısı kullanılmıştır.

Aşağıda hâkim anlatıcının kullanımına örnek verilmiştir:

“Anne:

-Baban eve gelip bizi bulamazsa kızar, diyor ve diken üstünde duruyordu. Şerif’in hiçbir şeye aldıracağı yoktu. O, on beş balık tutmaya kararlıydı. Eve varır varmaz, köydeki amca oğlu Hasan Hüseyin’e mektup yazıp her şeyi bir bir anlatacaktı.

³² [(3.2.2.6.5.); (3.2.2.7.4.); (3.2.2.22.5.)]

³³ [(3.2.2.1.3.); (3.2.2.3.2.)]

³⁴ [(3.2.2.3.5.); (3.2.2.22.2.)]

³⁵ [(3.2.2.16.2.); (3.2.2.19.4.)]

³⁶ [(3.2.2.1.3.); (3.2.2.2.5.); (3.2.2.3.2.); (3.2.2.4.4.); (3.2.2.7.1.); (3.2.2.8.4.)]

³⁷ [(3.2.2.10.2.); (3.2.2.11.3.); (3.2.2.11.6.); (3.2.2.13.1.); (3.2.2.13.2.); (3.2.2.14.3.); (3.2.2.16.1.); (3.2.2.17.3.); (3.2.2.18.1.)]

³⁸ [(3.2.2.21.1.); (3.2.2.23.2.); (3.2.2.24.1.); (3.2.2.24.2.); (3.2.2.24.6.); (3.2.2.25.1.); (3.2.2.25.2.); (3.2.2.25.4.); (3.2.2.26.2.)]

³⁹ [(3.2.2.1.5.); (3.2.2.3.3.); (3.2.2.3.5.); (3.2.2.4.1.); (3.2.2.4.2.); (3.2.2.4.5.); (3.2.2.5.1.); (3.2.2.6.2.); (3.2.2.6.3.); (3.2.2.7.2.); (3.2.2.28.1.); (3.2.2.8.3.); (3.2.2.9.1.); (3.2.2.9.4.)]

‘On beş ya da yirmi beş tane deniz balığı tuttum diye yazarım. Özencinden ölür yeğenim Hasan Hüseyin...’ diye düş kuruyordu.” (3.2.2.8.4.)

3.2.15.2. Gözlemci Bakış Açısı

Bu bakış açısında anlatıcı figür, olayların akışını etkilemek için değil, olanları gözlemek için vardır. Gördüklerini gözleyebildiği kadar anlatan anlatıcıdır. Okuyucunun anlatılanları daha iyi anlamasına yardımcı olur. Karşısındaki insanın yüz ifadesinden mutlu olduğunu anlayabilir, ama neden mutlu olduğunu bilemez. Gözlemci anlatıcı birinci tekil kişi ağzını kullanabildiği gibi üçüncü tekil kişi ağzını da kullanabilir (Tekin 2002: 52).

6. sınıf öykülerine bakıldığında 14 öykünün³⁹ anlatımında gözlemci bakış açısının kullanıldığı görülmektedir. 7. sınıf öykülerinin 12’si⁴⁰; 8. sınıf öykülerinin de 13’ü⁴¹ olmak üzere toplam 38 öykü, gözlemci bakış açısı ile yazılmıştır.

Aşağıda gözlemci anlatıcının kullanımına örnek verilmiştir:

“...O gün, Aksel’in doğum günüydü. Annesi pastalar, kurabiyeler, çörekler yapmıştı. Aksel sevinçten uçuyordu. Öğleden sonra arkadaşları geldiler. Hep birlikte oyunlar oynadılar, plâk çalıp dans ettiler. İkinci sıralarında Aksel’in annesi, “Haydi bakalım, ellerinizi yıkayıp sofraya buyrun!” dedi. çocuklar, “Yaşasın!” diye bağrışarak banyo kapısının önünde sıra oldular. El yıkama işi bitince masanın çevresine dizildiler. Sabırsızlıkla yutkunarak tabaklarını Aksel’ in annesine uzattılar. Yiyecekler de hepsi de çok güzeldi. Salamlı, peynirli sandviçler; tatlı, tuzlu çörekler; hele üstü mumlu kocaman pasta, çocukların iştahını kabartıp yüreklerini hoplatıyordu. Pastanın üstünde sekiz tane mum yanıyordu...” (3.2.2.4.1.)

3.2.15.3. Kahraman Bakış Açısı

Olayın kahramanı olan kişinin başından geçeni bizzat anlatması, “ben” diye konuşması, merkeze kendini alması kahraman bakış açısının özellikleridir. Olay birinci tekil kişinin ağızıyla anlatılır.

40 [(3.2.2.10.4.); (3.2.2.11.1.); (3.2.2.12.1.), (3.2.2.12.2.), (3.2.2.12.3.), (3.2.2.12.4.), (3.2.2.12.5.); (3.2.2.15.1.); (3.2.2.17.2.), (3.2.2.17.4.), (3.2.2.17.5.); (3.2.2.18.4.)]

41 [(3.2.2.19.2.), (3.2.2.19.4.); (3.2.2.20.1.), (3.2.2.20.2.), (3.2.2.20.3.); (3.2.2.21.3.), (3.2.2.22.1.), (3.2.2.22.2.); (3.2.2.24.3.); (3.2.2.25.3.), (3.2.2.25.5.), (3.2.2.25.6.); (3.2.2.26.3.)]

İncelenen öykülerde en çok kahraman bakış açısının kullanıldığı tespit edilmiştir. 6. sınıf öykülerinin 21’inde⁴²; 7. sınıf öykülerinin 18’inde⁴³; 8. sınıf öykülerinin 13’ünde⁴⁴ olmak üzere toplam 52 öykünün anlatımında kullanılmıştır.

Aşağıda kahraman bakış açısının kullanımına örnek verilmiştir:

“Her zaman saka kuşumun kafesinin yanında asılı bulunan kapancamı, ekmek kırıntılarıyla doldurup önceki gün balkonumuza asmıştım. Az sonra bir de ne göreyim; kapancamın içinde bir serçe kuşu çırpınıp durmakta! Hemen serçeyi elime alıp odama koştum. Sevincimden ne yapacağımı şaşırılmış gibiydim. Pencereyi açıp Ahmet’e seslendim. Elimdeki kuşu göstererek:

-Bak yakaladım Ahmet, çabuk gel, bu kuşu boyayacağım. Serçelerin en güzeli bu kuş olacak, çabuk gel!” (3.2.2.6.1.)

Aşağıdaki çizelgede görüldüğü gibi öykülerin anlatımında en çok “Kahraman Bakış Açısı” tercih edilmiştir.

Çizelge 33. Öykülerin Anlatımında Kullanılan Bakış Açılarının Dağılımı

Bakış Açısı	6. sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf	Frekans	Yüzde (%)
Hâkim (İlâhi)	6	9	9	24	%20.86
Gözlemci	14	12	13	38	% 33.04
Kahraman	21	18	13	52	% 45.21

edilmiştir. Bunlar; birinci tekil (ben), üçüncü tekil (o), birinci ve üçüncü tekil (ben ve o), birinci çoğul (biz) kişidir.

3.2.16. Öykülerde Kullanılan Anlatım Formu

İncelenen 115 öyküde dört ayrı anlatıcı tipinin kullanıldığı tespit

⁴² [(3.2.2.1.1.), (3.2.2.1.2.), (3.2.2.1.4.); (3.2.2.2.1.), (3.2.2.2.2.), (3.2.2.2.3.), (3.2.2.2.4.); (3.2.2.3.1.), (3.2.2.3.4.); (3.2.2.4.3.); (3.2.2.6.1.), (3.2.2.6.4.), (3.2.2.6.5.); (3.2.2.7.3.), (3.2.2.7.4.); (3.2.2.8.2.), (3.2.2.8.5.), (3.2.2.8.6.), (3.2.2.8.7.); (3.2.2.9.2.), (3.2.2.9.3.)]

⁴³ [(3.2.2.10.1.), (3.2.2.10.3.); (3.2.2.11.2.), (3.2.2.11.4.), (3.2.2.11.5.), (3.2.2.11.7.); (3.2.2.13.3.), (3.2.2.13.4.); (3.2.2.14.1.), (3.2.2.14.2.); (3.2.2.15.2.); (3.2.2.16.2.), (3.2.2.16.3.), (3.2.2.16.4.); (3.2.2.17.1.); (3.2.2.18.2.), (3.2.2.18.3.), (3.2.2.18.5.)]

⁴⁴ [(3.2.2.19.1.), (3.2.2.19.3.); (3.2.2.21.2.); (3.2.2.22.3.), (3.2.2.22.4.), (3.2.2.22.5.); (3.2.2.23.1.), (3.2.2.23.3.); (3.2.2.24.4.), (3.2.2.24.5.); (3.2.2.25.7.); (3.2.2.26.1.), (3.2.2.26.4.)]

3.2.16.1. Birinci Tekil Kişi (Ben)

20'si⁴⁵ 6. sınıf, 12'si⁴⁶ 7. sınıf, 8'i⁴⁷ 8. sınıf öyküsü olmak üzere toplam 40 öykünün anlatımında kullanılmıştır.

Aşağıda birinci tekil kişi ağzıyla anlatılan öykülerden birine kısa bir örnek verilmiştir:

“Hava haza ateş! Yel değirmeni de ta tepede! Boya takımı ile oraya nasıl çıkacağım? Terle ıslak gömleğim, sanki sırtımda tek parça bir hardal yakısı... Tepeye varıncaya kadar söğüş olacağım.

Neyse, zar zor tepeye çıktım. Daha oturup dinlenmeye zaman kalmadan değirmenin kapısı gıcırdadı. Oradan bir adam çıktı. Adamın bakışından yanımda durmak isteğinde olmadığını anladım. Fakat adam, durdu: ‘Merhaba baba! Bugün hava güzel!’ dedim...” (3.2.2.1.4.)

3.2.16.2. Üçüncü Tekil Kişi (O)

19'u⁴⁸ 6. sınıf; 19'u⁴⁹ 7. sınıf; 22'si⁵⁰ 8. sınıf öyküsü olmak üzere toplam 60 öykünün anlatımında kullanılmıştır.

Aşağıda üçüncü tekil kişi ağzıyla anlatılan öykülerin birinden kısa bir alıntıya yer verilmiştir:

“...Kalktı usulca. Boş tavayı alıp yürüdü. Güveç dolu ambarın en serin yerindeydi. Ambarın kapağını kaldırdı usulca. Bıçağı aldı. Girdi ambara.

⁴⁵ [(3.2.2.1.1.), (3.2.2.1.2.), (3.2.2.1.4.); (3.2.2.2.1.), (3.2.2.2.2.), (3.2.2.2.3.), (3.2.2.2.4.); (3.2.2.3.1.), (3.2.2.2.4.); (3.2.2.4.3.); (3.2.2.6.1.), (3.2.2.6.4.), (3.2.2.6.5.); (3.2.2.7.3.), (3.2.2.7.4.); (3.2.2.8.5.), (3.2.2.8.6.), (3.2.2.8.7.); (3.2.2.9.2.), (3.2.2.9.3.)]

⁴⁶ [(3.2.2.10.3.); (3.2.2.11.2.), (3.2.2.11.7.); (3.2.2.13.4.), (3.2.2.14.1.), (3.2.2.14.2.); (3.2.2.16.2.), (3.2.2.16.3.), (3.2.2.16.4.); (3.2.2.17.1.); (3.2.2.18.3.), (3.2.2.18.5.)]

⁴⁷ [(3.2.2.19.1.), (3.2.2.19.3.); (3.2.2.21.2.); (3.2.2.22.4.), (3.2.2.22.5.); (3.2.2.23.1.), (3.2.2.23.3.); (3.2.2.24.5.)]

⁴⁸ [(3.2.2.1.3.), (3.2.2.1.5.); (3.2.2.2.5.); (3.2.2.3.2.), (3.2.2.3.3.), (3.2.2.3.5.); (3.2.2.4.1.), (3.2.2.4.2.), (3.2.2.4.4.), (3.2.2.5.1.); (3.2.2.6.2.); (3.2.2.7.1.), (3.2.2.7.2.); (3.2.2.8.1.), (3.2.2.8.3.), (3.2.2.8.4.); (3.2.2.9.1.), (3.2.2.9.4.)]

⁴⁹ [(3.2.2.10.2.), (3.2.2.10.4.); (3.2.2.11.1.), (3.2.2.11.3.); (3.2.2.12.1.), (3.2.2.12.2.), (3.2.2.12.3.), (3.2.2.12.4.); (3.2.2.13.1.), (3.2.2.13.2.); (3.2.2.14.3.); (3.2.2.15.1.); (3.2.2.16.1.); (3.2.2.17.2.), (3.2.2.17.3.), (3.2.2.17.4.), (3.2.2.17.5.); (3.2.2.18.1.), (3.2.2.18.4.)]

⁵⁰ [(3.2.2.19.2.), (3.2.2.19.4.); (3.2.2.20.1.), (3.2.2.20.2.), (3.2.2.20.3.); (3.2.2.21.1.), (3.2.2.21.3.); (3.2.2.22.2.); (3.2.2.23.2.); (3.2.2.24.1.), (3.2.2.24.2.), (3.2.2.24.3.), (3.2.2.24.6.); (3.2.2.25.1.), (3.2.2.25.2.), (3.2.2.25.3.), (3.2.2.25.4.), (3.2.2.25.5.), (3.2.2.25.6.), (3.2.2.25.7.); (3.2.2.26.2.), (3.2.2.26.3.)]

“Romatizmalarım da ne sızlıyor ay kardeş!” dedi. Bir koca topak kesti yağdan. Koydu tavaya. Bir topak daha kesti. Onu da koydu. “Yeter desem mi? ” diye sordu kendine. “Haydi biraz daha alayım, epey hamur var daha!...”dedi. Bir topak daha kesti... ” (3.2.2.4.4.)

3.2.16.3. Birinci ve Üçüncü Tekil Kişi (Ben ve O)

1’i⁵¹ 6. sınıf; 7’si⁵² 7. sınıf; 5’i⁵³ 8. sınıf öyküsü olmak üzere toplam 13 öyküde kullanılmıştır.

Aşağıda birinci ve üçüncü tekil kişinin kullanıldığı öykülerin birinden kısa bir alıntıya yer verilmiştir:

“...Ama güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Gökyüzündeki kuşların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kıstı. Esmer lekelerin Adalar yönünde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görececek olursa gözünü kırpar, gökyüzünü işaret ederek:

-Bizim pilâvlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi; kuşların çok defa aldandıklarını, bu sesi duyarak dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarını görmüşümdür...” (3.2.2.10.1.)

3.2.16.4. Birinci Çoğul Kişi (Biz)

Sadece 1 öyküde⁵⁴ kullanılmıştır.

Aşağıda bu öyküden kısa bir alıntı yer almaktadır:

“Ağaç Bayramı’nı kutluyorduk. Ağaçlandırma kampanyalarına katılmış, ağaç

dikmenin mutluluğuna biz de erişmiştik. Artık, okulumuzun bahçesini bizim diktiğimiz fidanlar süsleyecekti. Yarın da piknik için ormana gidecektik.

⁵¹ (3.2.2.6.3.)

⁵² [(3.2.2.10.1.); (3.2.2.11.4.); (3.2.2.11.5.); (3.2.2.12.5.); (3.2.2.13.3.); (3.2.2.15.2.); (3.2.2.18.2.)]

⁵³ [(3.2.2.22.1.); (3.2.2.22.3.); (3.2.2.24.4.); (3.2.2.26.1.); (3.2.2.26.4.)]

⁵⁴ (3.2.2.8.2.)

Piknik hazırlıkları akşamdan başladı. Sabah erkenden okulda buluştuk. Börekler, çörekler, haşlanmış yumurtalar, köfteler hepsi hazır. Top, ip, olta almayı da unutmamıştık.

Bir saat sonra ormandaydık. Öğretmenimiz orman bekçisinden izin aldı. Hep birlikte ormanda yürümeye başladık...” (3.2.2.8.2.)

Yukarıda görüldüğü gibi anlatıcı tiplerinden en çok üçüncü tekil (o) kişinin anlatımı kullanılmıştır. Daha sonra da birinci tekil kişinin anlatımı tercih edilmiştir.

3.2.17. Anlatıcı veya Yazarın Öykülerdeki Olaylar Karşısındaki Tavrı

Ele alınan öykülerde anlatıcının olay karşısında hiçbir fikir beyan etmeden yorumu okuyucuya bıraktığı görülürken, bazı öykülerde anlatıcının yorum yapmasının kaçınılmaz olduğu tespit edilmiştir. Bu yorumların tasdik edici, beğenici; alaycı, küçümseyici; tenkit yöneltici, özeleştirici veya tezli olan bir tutuma dayalı olduğu belirlenmiştir.

Anlatıcının yorum yapmasının bazen anlatımı etkileyici hale getirdiği görülmüştür. “Son Kuşlar” adlı öyküde yazar doğal zenginliklerin ve güzelliklerin yok edilmesine karşı çok duyarlı ve bundan dolayı üzüntü duyuyor. Son paragrafta duygularını düşüncelerini dile getiriyor: “*Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.*”

Doğayı tahrip edenlere de kızıyor: “*Hele bir tanesi vardı, bir tanesi*” diye başlayan paragraf ve ondan sonraki paragrafta kızgınlığını ve tiksintisini dile getiren sözlerle hikâyenin kahramanına olan tepkisini ifade ediyor. (3.2.2.22.3.)

Aşağıda anlatıcının olaylar karşısında hangi öyküde nasıl tavır takındığı belirtilmiştir.

3.2.17.1. Hiçbir Fikir Beyan Etmeyen Tutum

Bazı öykülerde yazar veya anlatıcının hiçbir fikir beyan etmediği görülmüştür.

Bu öykülerde yazar yorumu okuyucuya bırakmıştır. 61 öyküde⁵⁵ yazarın bu şekilde bir tutumunun olduğu tespit edilmiştir.

3.2.17.2. Şikâyetçi Tutum

Sadece 4 öyküde⁵⁶ yazarın veya anlatıcının olayı veya durumu şikâyet eden tutum içinde olduğu belirlenmiştir. “Ödlek” adlı öyküde yazar hakkını aramayanları tenkit ederek, onlar için üzülmemektedir. (3.2.2.18.5.)

3.2.17.3. Özeleştirici Sergileyen Tutum

Bazı öykülerde⁵⁷ de yazar kendi davranışlarını eleştiren pişmanlığını belirten tutum içindedir.

“Siz siz olun hiçbir şeyi doğal güzelliğinden soğutmayın sakın. Doğadaki uyumun dışına çıkmak, hele doğal güzellikleri zorlayarak, yapmacık güzelliklerle değişikliğe uğratmak yok etti kuşumu! Böyle olacağını nereden bilecektim.

Hep ağlamaklıyım!...” (3.2.2.6.1.)

3.2.17.4. Beğenici (Olayları Tasdik Eden) Tutum

23 öyküde⁵⁸ yazarın olaylara karşı olumlu tavır takındığı, okuyucuların da olay ile verilmek istenen mesajı net olarak kavramasını sağlamaya çalıştığı belirlenmiştir.

Anlatıcının tasdik eden tutumuna örnek olarak “Karanfiller ve Domates Suyu” adlı öykü gösterilebilir. Bu öyküde yazar, kahramanın doğayla mücadele etmesi ve başarı göstermesine hayran olan bir tavır sergilemektedir:

⁵⁵ [(3.2.2.1.5.), (3.2.2.9.1.), (3.2.2.9.4.), (3.2.2.7.1.), (3.2.2.7.3.), (3.2.2.4.1.), (3.2.2.4.2.), (3.2.2.4.4.), (3.2.2.6.2.), (3.2.2.6.3.), (3.2.2.6.5.), (3.2.2.7.4.), (3.2.2.6.4.), (3.2.2.5.1.), (3.2.2.3.3.), (3.2.2.3.5.), (3.2.2.1.2.), (3.2.2.1.3.), (3.2.2.8.1.), (3.2.2.8.4.), (3.2.2.15.1.), (3.2.2.18.1.), (3.2.2.11.1.), (3.2.2.18.4.), (3.2.2.10.4.), (3.2.2.14.2.), (3.2.2.14.3.), (3.2.2.13.1.), (3.2.2.16.1.), (3.2.2.11.3.), (3.2.2.12.3.), (3.2.2.12.4.), (3.2.2.17.2.), (3.2.2.17.3.), (3.2.2.17.4.), (3.2.2.17.5.), (3.2.2.22.2.), (3.2.2.23.2.), (3.2.2.13.2.), (3.2.2.21.1.), (3.2.2.2.5.), (3.2.2.20.1.), (3.2.2.26.2.), (3.2.2.26.3.), (3.2.2.19.2.), (3.2.2.19.3.), (3.2.2.19.4.), (3.2.2.25.1.), (3.2.2.25.2.), (3.2.2.25.3.), (3.2.2.25.4.), (3.2.2.25.6.), (3.2.2.24.1.), (3.2.2.24.2.), (3.2.2.24.3.), (3.2.2.24.6.), (3.2.2.12.5.), (3.2.2.22.5.), (3.2.2.20.2.), (3.2.2.3.2.), (3.2.2.11.6.)]

⁵⁶ [(3.2.2.9.2.), (3.2.2.18.3.), (3.2.2.18.5.), (3.2.2.12.1.)]

⁵⁷ [(3.2.2.6.1.), (3.2.2.19.1.)]

⁵⁸ [(3.2.2.9.3.), (3.2.2.17.1.), (3.2.2.23.1.), (3.2.2.3.1.), (3.2.2.21.2.), (3.2.2.20.3.), (3.2.2.7.2.), (3.2.2.4.3.), (3.2.2.3.4.), (3.2.2.1.4.), (3.2.2.8.2.), (3.2.2.8.3.), (3.2.2.8.6.), (3.2.2.10.2.), (3.2.2.10.3.), (3.2.2.14.1.), (3.2.2.13.4.), (3.2.2.16.2.), (3.2.2.11.7.), (3.2.2.22.1.), (3.2.2.26.4.), (3.2.2.25.5.), (3.2.2.24.5.)]

“ -Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur, dedik.

Bilmedik ki dişle, tırnakla, kanla, canla, tabiat denilen canavarı yenmek gerekir. Bendeniz bu mücadeleye şahidim. Mustafa'nın kör gözünün hiddetten ala bulandığı günleri hatırlıyorum. “Hey aslan Mustafa!” der, uzaktan bir çam gölgesinde korkunç kavgayı seyrederdim. Bu kavga, Romalı esirlerin aslanla dövüşmesinden şu itibarla farklı idi: Romalı esir, aslana bir çeyrek saat içerisinde yeniliyordu. Mustafa, ejderhayı bir sene içinde, bazen ümitsizlikten, bazen ümitten yeniyor, yeniliyordu.

Bir sabah, her zamanki çamın altına vardım ki bir köylü kadın, üç yarı çıplak çocuk, taşlar, tahtalar, sacarla bir şeyler yaparlar. Bu, her tarafından, poyraz, lodos, gün doğusu, keşişleme, yıldız, kara yel rüzgârları giren bir evdi. Mustafa, arkasına yeşiller giymiş, güçlü kuvvetli bir kadın takmış, üç evleğine çizgiler, ocaklar açıyordu.

-Aslan Mustafa, dedim, su buldun mu su?

-Deniz kıyısında eski bir kuyu vardı. Tuzlu bir parça; ama idare edeceğiz. Şuraya bir sarnıç kazabilsem...

Onu gördüm mü toparlanıyor, hayret, sevgi ve saygı ile bakıyorum. Koca yaylamızın üzerinde böyle milyonlarca insan bulunduğunu düşünüyorum. Yine dünya yuvarlağı üzerinde böyle milyonlarca insanın tırnakları, nasırları, çirkinlikleri, tek gözleri, tek kolları ile bir ejderha ile kavga etmek için beklediklerini düşünüyorum.

Küçük hanımlar! Bugünlerde bir gün nişanınız size koyu al renkli karanfiller gönderecektir. Dikkat edin, belki Mustafa'nınkilerdir. Küçük beyler! Domatesler göreceksiniz çarşıda. Elmalar, ferik elmaları gibi kokulu, şekerli, tatlıdır. Keserseniz içinde çekirdekleri altın gibi parlar. Belki de lokantada bir gün şişelere doldurulmuş bir domates suyu içersiniz ve tadını fevkalâde bulursunuz. Yunan tanrılarının ölmek için içtiği nektar lezzetini damağınızda hissedersiniz; emin olun ki Mustafa'nın domateslerinden bir tanesi, içtiğiniz suya katılmıştır.” (3.2.2.16.2.)

Başka bir öyküde de yazar bildiği doğrudan menfi çıkarlar uğruna şaşmamasına, sanatına hayran olan ve bunu hakkıyla yapan kahramanın tutumunu beğendiğini ifade etmektedir:

“Para için çalışmadığını iddia eden bu fakir ihtiyar, şüphesiz, sanatının âşığıydı. “Filân usta gitti, bu sanatı da götürdü.” diyecekler diye, bu dükkânı bekliyordu. Onun anlayışına göre filân şey filân şekilde yapılır, başka türlü sü sanatı saygısızlık olurdu. Bunu yıllarca, belki asırlarca ustalar böyle yapmışlar. Öyle ya,

onun arkasında bu yolda, bu işlerde gelmiş geçmiş ustalar vardı. Yaptıkları işlerde son derece titiz davranırlardı.

Evet, bu adam para âşıklısı değildi. O, ustalarının ilkelerini sürdüren bir ustaydı. İşlediği sanatta, birikmiş emanetler bulunduğuna inanıyordu. Yetkili olmayan bir adamın, parayla onu değiştirmeye ne hakkı vardı... ” (3.2.2.22.1.)

3.2.17.5. Duyarlı (Olaylar Karşısında Üzülen) Tutum

Kimi öykülerde yazarın çok duyarlı olduğu, olaylar veya durumlar karşısında üzüntü duyduğu görülmektedir. 21 öyküde⁵⁹ yazarın duyarlı tutum sergilediği belirlenmiştir. Bunlar arasından “On Dört Yaşında Bir Adam” adlı öykü örnek olarak gösterilebilir. Savaş yıllarında babasını kaybeden, küçük yaşta evin geçimini üstlenen çocuğun durumuna karşı yazarın duyduğu üzüntü dile getirilmiştir:

“(...)

-Senin baban filân yok mu?

Başı ile “hayır” işareti yaptı. Sonra hiç de mahzun görünmeyen bir tavırla:

-Babam seferberlikte askere gitti. Geçen sene künyesi geldi; dedi.

-Demek ki şimdi babanın yerine eve bakan sensin? İki defa başıyla “evet” dedi.

Gülerek dedim ki:

-Bak bu kadar becerikli koskoca bir adam olmuşsun, nişanlansana?

-Efendim, nişanlanmıştım ama olmadı. Düşman köyden çıkarken...

-Ne diyorsun? Sahi mi?

-Ben de arkalarından gitmek istedim, anam bırakmadı, “Biricik oğlum, sana da kıyarlar” dedi. Ağlıyordu. Dayanamadım, kaldım.

Artık çocuğun yüzüne bakamıyordum. Hayatın en önemli olaylarıyla boğuşmuş bu köylü yavrusunun karşısında, ben artık hiçbir şey bilmeyen, hiçbir şey anlamayan ve sanki korkunç bir masal dinliyormuş da tüyleri ürpermişçesine bir köşeye sinmiş, on dört yaşında, toy, ürkek, küçücük bir çocuktum.” (3.2.2.16.4.)

⁵⁹ [(3.2.2.2.1.), (3.2.2.2.2.), (3.2.2.2.3.), (3.2.2.2.4.), (3.2.2.1.1.), (3.2.2.8.5.), (3.2.2.8.7.), (3.2.2.15.2.), (3.2.2.18.2.), (3.2.2.10.1.), (3.2.2.13.3.), (3.2.2.16.4.), (3.2.2.11.2.), (3.2.2.11.4.), (3.2.2.11.5.), (3.2.2.22.3.), (3.2.2.23.3.), (3.2.2.12.2.), (3.2.2.21.3.), (3.2.2.24.4.), (3.2.2.24.5.)]

3.2.17.6. Merhamet (Acıma) Gösteren Tutum

“Bir İnsan” adlı öyküde, maddi durumu iyiymen herkesle alay eden, kimseye değeri vermeyen bir adamın ekonomik durumu bozulunca alay ettiğı, hatta haksız yere mahkûm ettirdiğı yazardan yardım istemesi anlatılmaktadır. Yazar bu kişinin durumu karşısında merhamet gösteren bir tutum sergilemektedir:

“(…)

Ayakkabılarının yenleri patlamıştı ve çamur içindeydiler. Bu adama bir iş bulmak gerekiyordu. Bu, okulda, asker ocağında beni, herkesi, her önüne geleni burunlayıp hayvanca şakalarla alay etmiş avukat çocuğı... Hayır, bu o adam değildi. Bu adama bir iş!

Fakat nerede? Yazıcılık yapamaz. Yük taşıyamaz, elinden kâtiplik gelmez bir insana iş!

Bu adam, alaylarından vazgeçtim, beni yalan ifadesiyle beş yıla mahkûm ettirmiş bir insandı. Lâkin, hayır böyle şeyler düşünmenin sırası değil, aç bir insandı, fenalık yaptığı bir insandan af dilemeden önce ekmek istiyordu.”(3.2.2.25.7.)

3.2.17.7. Şaşkınlık Gösteren Tutum

3 öyküde⁶⁰ olay karşısında yazarın şaşkınlık gösterdiği tespit edilmiştir.

Aşağıda “Otobüs Şoförü” adlı öyküden kısa bir alıntı örnek olarak verilmiştir:

“(…)

Şoför, dolaptan çıkardığı büyücek paketle, az ileride, levhasında CEZA EVİ yazılı binaya doğru yürüdü. Arkasından, dişini çöple karıştırarak bakan muavinine sordum:

“Hısım akrabası mı var ceza evinde ”

“Hayır abi!” dedi şoför muavini, “Babasının katiline yiyecek götürüyor.” Şaşırdığını görerek açıkladı: “İçerde yatan Şoför İsmayıl, üç yıl kadar önce bizim ustanın babasını çiğnediydi. Hatırladıkça yüreğim sızlar abi... Bizim ilde üstüne şoför yağdı ama oldu işte. Yazgısı kötüymüş. Seferden yorgun dönmüştü. Kötü haberi verdiler: Karısı olacak kadın, herifin biriyle kaçmıştı. Haber, balyoz yemiş gibi yıktı İsmayıl abiyi... Sendeleterek Hacı'nın meyhanesine atacaktı kendini. Patronu

⁶⁰ [(3.2.2.16.3.), (3.2.2.26.1.), (3.2.2.26.4.)]

karşısına dikildi: “On yedi numaranın şoförü hastaneye kaldırıldı. Arabayı sen götüreceksin sefere!” dedi. İsmayıl abi, direksiyon tutacak hâlde değildi: “Bugün beni başısla ağam. Çok kötüyüm, heç bir yanımda tutmuyo.” diyecek oldu. Ama patronu, söz dinlemez insafsızın biriydi. Kanlı kanlı bakıp:

“Sen götüreceksin dedim! Çok konuşma, atla arabaya!” diye bağırınca, İsmayıl abi geçti direksiyona. Zati kuzu gibi adamdı, heç kimseye karşı gelmezdi. Elleri tükürüp sürdü otobüsü. Lise yoluna saparken de çarptı bizim ustanın babasına. Fakir ihtiyar, yoğurt almış, eve dönermiş. Yolun kıyıcığından yürürmüş; ama İsmayıl görmemiş, arkasından bindirmiş. İhtiyar, yolun sağına devrilmiş, başı kaldırma çarpmış, bıçare beyin kanamasından o saat ölmüş.” Şoför muavini, sözünün burasında bir sigara istedi, yaktı: “Rahmetli ihtiyar, emekli subaydı. Ne Yemen’i kalmış ne Çanakkale’si... Kurtuluş Savaşı’nda da sonuna dek döğüşmüş. Bir koca kutu dolusu madalyası vardı. Bayram günleri el öpmeğe gittiğinde kutusunu açar, gösterirdi. Çocuk gibi sevinirdi onlara bakarken. Sigarasını üst üste çekip duman püskürdü: “İsmayıl abi dört yıl yedi. Başka ceza evine yollayacaklardı”. Ustam araya girmiş: “Bakacak kimsesi yok. Düzce damına korsanız, ben arada yoklarım kendisini.” demiş savcıya... Hep şaşmışlar abi, hani babasının katiline sahip çıkıyor diye... Oysa ustam: “Niye sahip çıkmayayım?” der. “Suçlu o değil ki. Asıl dama girecek adam, onu kara gününde sefere yollayandır.” Üç yıldır buradan her geçişinde Şoför İsmayıl’a yiyecek taşır. Patronu olacak adam, bir maaş bile göndermedi...”

Açık kapıdan baktım. Bizim otobüsün şoförü, parmaklık arasındaki adamın yanaklarından öpüyordu. Sonra döndü. Ceza evinin merdivenlerinden indi. Birden otobüsün şoförü, boylanmış gibi, heybetli göründü bana.” (3.2.2.26.4.)

3.2.17.8. Tezli Tutum

“Küfe” adlı öyküde⁶¹ yazar, dilenmenin ayıp olduğunu çalışmak gerektiğini vurgulamaktadır. “Dil” adlı metinde⁶² yazar, “Diline sahip olmak da bir marifettir insan için, dil; yeri geldi mi keskin, vurucu bir silâhtan beter olur.” tezini benimsetmeye çalışmaktadır.

⁶¹ (3.2.2.22.4.)

⁶² (3.2.2.4.5.)

Aşağıdaki çizelgede görüldüğü gibi ders kitaplarına alınan 115 öykünün 61’inde, olaylar karşısında yazarların hiçbir fikir beyan etmeyen bir tutum sergiledikleri, yorumu okuyucuya bıraktıkları görülmektedir. Bu şekilde öğrencilerin anlama ve anlatma (sözlü ve yazılı ifade) becerilerinin gelişmesi sağlanabilmektedir. Türkçe Müfredat Programı’nda belirtilen okunan metinler hakkında açıklamalarda, eleştirilerde bulunabilme; yargıya varabilme becerileri öğrencilere kazandırılabilir.

Çizelge 34. Anlatıcı veya Yazarın Öykülerdeki Olaylar Karşısında Tavrı İle İlgili Dağılım

Anlatıcının Tutumu	Frekans
Hiçbir Fikir Beyan Etmeyen Tutum	61
Şikâyetçi Tutum	4
Özeleştirici Sergileyen Tutum	2
Beğenici (Olayları Tasdik Eden) Tutum	23
Duyarlı (Olaylar Karşısında Üzülen) Tutum	21
Merhamet (Acıma) Gösteren Tutum	1
Şaşkınlık Gösteren Tutum	3
Tezli Tutum	2

3.2.18. Şahıs Kadrosu

Bir öyküde yapıyı oluşturan bütün unsurların merkezi konumunda bulunan kişiye, “başkişi” veya daha yaygın nitelemeyle ‘asıl kahraman’ denir. O, öykünün genel yapısında yer alan diğer kahramanlardan farklı bir rol ve işleve sahiptir. Okuyucunun en çok ilgi duyduğu, sevinç ve kederlerini paylaştığı, ahlakî ve felsefî tutumunu benimseyip veya reddettiği, yerine göre öykündüğü, yerine göre özdeşleştiği kahraman, odur. Başkişiler; öyküde en ilgi çekici soruların ortaya atılmasına hizmet eden araçlardır; okuyucuda inanç, sempati ve âni duygusal değişiklikler yaratır (Tekin 2002).

Aşağıda koyu renkte yazılmış olanlar, okuyucuyu, kişilik ve kimliğiyle, davranışlarıyla olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen, olayın merkezinde bulunan başkişilerdir. Diğerleri ise öykülerde adı geçen yardımcı kahramanlardır:

1. **Hasan Ağa**, Hüseyin Dede, Sığırtmaç İsmail, Öğretmen (3.2.2.9.1.)
2. **Yazar**, annesi, babası, babaannesi (3.2.2.9.2.)
3. **Yazar**, balon satıcısı, çocuğun annesi (3.2.2.9.3.)
4. **Bedirhan**, annesi, yaşlı adam (3.2.2.9.4.)
5. **Eskici**, Hasan (3.2.2.7.1.), (3.2.2.11.6.)
6. **Yazar**, büyükbaba, büyükanne (3.2.2.7.3.)
7. **Aksel**, annesi, Can ve arkadaşları (3.2.2.4.1.)
8. **Değirmenci**, yazar (3.2.2.1.4.), (3.2.2.4.3.)
9. **Töntön İboç**, Çalığın avrat (3.2.2.4.4.)
10. **Mıstık**, yazar (3.2.2.2.2.)
11. **Murat, Şermin**, kedi (3.2.2.2.3.)
12. **Hastalıklı adam**, yazar, tayfalar (3.2.2.2.4.)
13. **Yazar**, yazarın arkadaşı Ahmet, kuş, Ahmet'in babası (3.2.2.6.1.)
14. **Ali**, fileli adam, kasap (3.2.2.6.2.)
15. **Ayhan**, usta, yazar (3.2.2.6.4.)
16. **Küfeci**, genç bayan (3.2.2.5.1.)
17. **Koca Hasan**, köylüler (3.2.2.3.3.)
18. **Dede** (3.2.2.3.4.)
19. **Köylü kadın**, yazar (3.2.2.1.1.)
20. **Balıkçı**, yazar, topal martı (3.2.2.1.2.)
21. **Eski bir Türk Forsası**, oğlu Turgut Kaptan, Kara Memiş (3.2.2.8.1.)
22. **Yazar**, öğretmen, öğrenciler (3.2.2.8.2.)
23. **Genç denizci**, yaşlı adam, hemşire (3.2.2.8.3.)
24. **Şerif**, annesi, Feza ve dedesi (3.2.2.8.4.)
25. **Corneille Baba**, Vivette, yazar (3.2.2.8.5.)
26. **Çocuk**, yazar (3.2.2.8.6.)
27. **Küçük çocuk**, yaşlı kadın, yazar (3.2.2.8.7.)
28. **Boğaç Han**, Dirse Han, Dedem Korkut (3.2.2.15.1.), (3.2.2.24.2.)
29. **Çiroz Ahmet**, halk (3.2.2.18.1.)

30. **Yazar**, arkadaşı, Gedikli, iş takipçisi bir adam (3.2.2.18.3.)
31. **Makara Hasan**, Kocakafa Sait, Hidayet (3.2.2.18.4.)
32. **Julia Vassilyevna**, yazar (3.2.2.18.5.)
33. **Oğuz Han** (3.2.2.10.2.)
34. **Nihat** (3.2.2.10.3.)
35. **Fatih Sultan Mehmet**, Deli Bayram, Deli Ramazan, İshak Paşa (3.2.2.10.4.)
36. **Yazar**, kanarya, yazarın anne ve babası (3.2.2.14.1.)
37. **Yazar**, yazarın anne ve babası, dadısı, yaşlı adam (3.2.2.14.2.)
38. **Haşmet Gülkökan**, eşi, esnaf (3.2.2.14.3.)
39. **Yazar**, Ayşe, Hasan, Selim (3.2.2.13.4.)
40. **Topal Durmuş'un oğlu Mustafa** (3.2.2.16.1.)
41. **Kör Mustafa** (3.2.2.16.2.), (3.2.2.21.2.)
42. **Yazar**, babası, Kara İzzet (3.2.2.16.3.)
43. **Çocuk**, yazar, arabacı (3.2.2.2.1.), (3.2.2.16.4.)
44. **Ali** ve annesi (3.2.2.11.3.), (3.2.2.13.1.)
45. **Kabak çekirdekçi**, yazar ve teyzesi (3.2.2.11.4.)
46. **Selim** ve yazar (3.2.2.11.5.)
47. **Yazar**, Ayşegül (3.2.2.11.7.)
48. **Mahalleli** (3.2.2.12.1.)
49. **Yaşlı adam**, köylüler, çocuklar (3.2.2.12.3.)
50. **Ayşe**, öğretmen, öğrenciler (3.2.2.12.4.)
51. **Yazar**, annesi, Neşe (3.2.2.17.1.)
52. **Gül Baba**, II. Beyazıt (3.2.2.17.2.)
53. **Hafız Nuri Efendi**, Kavafın Şükrü, Halil (3.2.2.17.3.)
54. **Osman Bey**, Türkler, Rumlar (3.2.2.17.4.)
55. **Halk** (3.2.2.17.5.)
56. **İhtiyar çilingir**, genç müşteri, yazar (3.2.2.22.1.)
57. **Bir adam** ve bir kişi (3.2.2.22.2.)
58. **Konstantin**, yazar (3.2.2.10.1.), (3.2.2.13.3.), (3.2.2.15.2.), (3.2.2.18.2.), (3.2.2.22.3.), (3.2.2.24.4.)
59. **Hasan**, Hasan'ın annesi, yazar (3.2.2.22.4.)

60. **Yazar**, kahveci çocuk, büyükanne, Abidin Efendi (3.2.2.6.5.), (3.2.2.7.4.), (3.2.2.22.5.)
61. **Ali**, yazar, alman müzisyen, sarışın genç (3.2.2.23.3.)
62. **Kuşbaz Hüseyin Bey**, İspiro, zabıtlar (3.2.2.2.5.), (3.2.2.21.1.)
63. **Abdürrezzak Bey**, Celile Hanım ve çocukları, mahalleli (3.2.2.12.2.), (3.2.2.21.3.)
64. **Seğrek**, Eğrek, Ters - Uzamış, Dedem Korkut, Kâfirler (3.2.2.20.3.)
65. **Mehmet**, yazar, Hüsam (3.2.2.26.1.)
66. **Maltılt**, Raymond, Maltılt'in eşi (3.2.2.26.2.)
67. **Durmuş Dayı**, Ömer, Bekir Çavuş, muhtar (3.2.2.20.1.), (3.2.2.26.3.)
68. **Şoför**, muavin, yazar (3.2.2.26.4.)
69. **Sunuhi Bey** ve eşi, Razi Bey, Nuri İskeçe, komiser emeklisi Sırrı Erdem (3.2.2.19.1.)
70. **Meroz**, ve arkadaşı, kral (3.2.2.19.2.)
71. **Dilenci**, yazar (3.2.2.19.3.)
72. **Yeğenek**, Kara Güne, Budak, Kazılık Koca (3.2.2.19.4.)
73. **Muhsin Çelebi**, Şah İsmail, sadrazam (3.2.2.25.1.), (3.2.2.24.6.)
74. **Osmancık**, Türk komutanı (3.2.2.25.2.)
75. **Çocuk**, Ahmet Emmi (3.2.2.25.3.)
76. **Mehmet**, İngiliz çavuşu, Rum (3.2.2.25.4.)
77. **Ulubath Hasan**, Fatih Sultan Mehmet (3.2.2.25.5.)
78. **Yazar**, avukat arkadaşı (3.2.2.25.7.)
79. **Sergey**, dedesi Aleksi (3.2.2.24.1.)
80. **Johnsy**, Sue, Behrman (3.2.2.24.3.)
81. **Himmet çocuk**, yazar (3.2.2.24.5.)
82. **Selim**, hanımı, Hâkim, yazar (3.2.2.3.1.), (3.2.2.23.1.)
83. **Ulubatlı Hasan** (3.2.2.1.5.)
84. **Ezop**, Bilge Ksantus (3.2.2.4.5.)

Başkişinin genellikle insan olarak algılanması, doğaldır. Yazar, kurmaca dünya da meydana gelen olayların, beşerî bir ortamda gerçekleştiğini göstermek için, istediği kişiyi istediği kimliğe sokabilir. Yazarların bu konuda genel ve baskın tercihi, insandır.

Ancak bazı öykülerde insanın dışındaki varlıklar da “kahraman” olarak devreye sokulmuştur. Aşağıda buna örnek olan öyküler sıralanmıştır:

1. **Karabaş**, küçük kız (3.2.2.7.2.)
2. **Genç eşek**, yaşlı eşek, diğer eşekler, semerci (3.2.2.4.2.), (3.2.2.20.2.)
3. **Miho**, Avcı Süleyman (3.2.2.6.3.), (3.2.2.12.5.)
4. **Deve** ve sahibi (3.2.2.3.5.)
5. **Kuğu** (3.2.2.1.3.), (3.2.2.3.2.)
6. **Minik tay**, tayın annesi, atçı, çocuklar (3.2.2.11.1.)
7. **Dülger balığı** (3.2.2.11.2.)
8. **Toraman** ve sahipleri (3.2.2.25.6.)
9. **Kavak ağacı** ve insanlar (3.2.2.13.2.), (3.2.2.23.2.)

3.2.18.1. Şahıs Kadrolarının Tanıtımının Yapılma Şekli

Kişi çiziminde dikkat edilecek birtakım noktalar vardır: Anlatılacak hikâyenin mahiyeti, bir anlamda, kişinin kimliğini de tayin edecektir. Sözelimi öykü; tarihsel bir nitelik taşıyorsa, yazar ona göre bir hazırlık yapacak ve kişilerini, tarihsel bilgilerden yararlanarak, esinlenerek çizecektir. Çünkü onlar, zamanın dışındadırlar ve onlara ulaşmak için tarihe başvurmak gerekir. Yazar, doğal olarak onları bugüne taşıyacaktır; ancak onlar bugünün insanları değildirler; olamazlar da... Onları beşerî kılacak olan, tarihsel kimlikleridir. Bu kimliğin tatmin edici düzeyde çizilmesi, onları okuyucuya yakın kılacaktır (Tekin 2002).

Öykü kişilerinin tanıtımında iki yol kullanılmaktadır: Biri, çizilmek istenen kişiyle ilgili bilgilerin bizzat yazar tarafından verilmesi (açıklama, anlatma yöntemi); diğeri kişinin davranış, düşünce ve duygularıyla kendi kendini ortaya koyması (dramatik, gösterme yöntemi)dir (Tekin 2002: 79-81). Bazı yazarların, kahramanı tanıtırken, aynı metinde bu yöntemlerden herhangi birini bağımsız olarak kullandıkları görüldüğü gibi, ikisini birleştirerek de kullandıklarına rastlanmıştır.

3.2.18.1.1. Gösterme (Dramatik) Yöntem

Bu yöntemde kişi, fiziki ve moral özelliklerinin topluca sunulmasıyla değil, parça parça verilmesiyle tanıtılır. Tanıtımda, anlatıcının rehberliği yerine, kişinin kendi

davranış biçimi, duygu ve düşünceleri asıl rolü oynar. Kişinin çevresine karşı takındığı tutum, olaylara bakış tarzı, yorum ve açıklamaları, bize kendini verir (Tekin 2002:79-81).

48 öyküde⁶³ kişilerin tanıtımı için dramatik yöntem kullanılmıştır:

Gösterme (dramatik) yöntemine örnek olması amacıyla “Mahir Yayınları”nın 6. sınıf ders kitabından “Geri Gelen Armağan” adlı öyküden kısa bir alıntı verilmiştir:

“-Çok üzgün görünüyorsun.

-Ah, sorma, dün çok büyük hata işledim!

-Hayrola, ne oldu?

-Arkadaşımın doğum günü vardı... Aslında olay benim doğum günümde başladı...

-Anlatsana, neler oldu?

O gün, Aksel’in doğum günüydü. Annesi pastalar, kurabiyeler, çörekler yapmıştı. Aksel sevinçten uçuyordu. Öğleden sonra arkadaşları geldiler. Hep birlikte oyunlar oynadılar, plâk çalıp dans ettiler. İkinci sıralarında Aksel’in annesi, “Haydi bakalım, ellerinizi yıkayıp sofraya buyrun!” dedi. çocuklar, “Yaşasın!” diye bağrıışarak banyo kapısının önünde sıra oldular. El yıkama işi bitince masanın çevresine dizildiler. Sabırsızlıkla yutkunarak tabaklarını Aksel’in annesine uzattılar. Yiyeceklerde hepsi de çok güzeldi. Salamlı, peynirli sandviçler; tatlı, tuzlu çörekler; hele üstü mumlu kocaman pasta, çocukların iştahını kabartıp yüreklerini hoplatıyordu. Pastanın üstünde sekiz tane mum yanıyordu.

Aksel onları bir solukta söndürmeye çalışırken, arkadaşları “Doğum günün kutlu olsun.” şarkısını söylemeye başladılar. Yemek işi sona erince yine oyunlar oynandı. Sonra da çocuklar evlerine dağıldılar.

⁶³ [(3.2.2.1.3.), (3.2.2.3.1.), (3.2.2.4.1.), (3.2.2.4.2.), (3.2.2.4.4.), (3.2.2.4.5.), (3.2.2.5.1.), (3.2.2.6.1.), (3.2.2.6.2.), (3.2.2.8.2.), (3.2.2.8.3.), (3.2.2.8.6.), (3.2.2.9.1.), (3.2.2.9.2.), (3.2.2.9.3.), (3.2.2.10.2.), (3.2.2.10.3.), (3.2.2.11.1.), (3.2.2.11.3.), (3.2.2.12.1.), (3.2.2.12.3.), (3.2.2.12.4.), (3.2.2.13.1.), (3.2.2.13.4.), (3.2.2.15.1.), (3.2.2.16.1.), (3.2.2.16.3.), (3.2.2.17.1.), (3.2.2.17.2.), (3.2.2.17.3.), (3.2.2.17.4.), (3.2.2.17.5.), (3.2.2.18.3.), (3.2.2.18.5.), (3.2.2.19.2.), (3.2.2.19.3.), (3.2.2.19.4.), (3.2.2.20.1.), (3.2.2.20.2.), (3.2.2.22.2.), (3.2.2.22.4.), (3.2.2.23.1.), (3.2.2.24.2.), (3.2.2.25.2.), (3.2.2.25.3.), (3.2.2.25.5.), (3.2.2.26.1.), (3.2.2.26.3.)]

Arkadaşları gidince Aksel, armağan paketlerini açmaya girişti. Renkli kalemler, sulu boyalar, oyuncak araba, uçak, plâstik askerler ve birçok kitap getirmişti arkadaşları. Aksel kitaplara dönüp bakmadı bile. Keşke kitap yerine herkes oyuncak getirmiş olsaydı... Kitabı ne yapacağım, diye geçirdi içinden. Oyuncakları alıp hemen oynamaya başladı. Kitaplar oldukları yerde kalakaldılar. Annesi sofrayı toplayıp bulaşıkları bitirdikten sonra oğlunun yanına geldi.

“Ooo! Ne güzel armağan bunlar... Kitapları neden bir köşeye attın? Kitaplığa kaldırsana!”

Aksel, omuz silkti.

“Kitabı ne yapayım anneciğim? Oyuncakları sevdim. Onlarla oynayacağım.”

“Olur mu oğlum? Arkadaşların senin için seçip satın almışlar. Kitap en güzel armağan bence. Oyuncaklar kısa bir süre sonra bozulup kırılacak. ya da bıkacaksın onlardan. Kitaplar öyle mi? Her biri, çeşit çeşit bilgilerle dolu. İyiyi, güzeli ve doğruyu, iyi seçilmiş kitaplar aşılabilir insana.”

Annesi konuşurken Aksel kayıtsızlıkla ikide bir omuz silkiyordu. Sonunda, “Anneciğim, doğrusunu istersen, kitap okurken sıkılıyorum. Oyuncaklarla oynamak daha hoşuma gidiyor.” diyerek dudağını sarkıttı.

Annesi, “Ben sana hiç durmadan kitap oku demiyorum, oğlum. Oyun da gerekli senin için boş zamanlarında dilediğin gibi oyun oynayabilirsin, ama kitap da okumalısın. Neyse, doğum gününde seni üzmem. Bu konuyu daha sonra yine tartışırız.” diyerek konuşmayı kesti. Yerdeki kitapları topladı, götürüp özenle kitaplığa yerleştirdi.

Birkaç ay sonra Can'ın doğum günüydü. Aksel, paydos zilini iple çekti. Eve varır varmaz temizlenip giyindi, mutfakta yemek yapmakta olan annesini öptü. Kapıdan çıkarken birden bire döndü. Can'a armağan almayı unutmuştu. Çarşı, evlerine uzaktı. Bir an önce doğum gününe gidebilmek için sabırsızlanıyordu. Konuyu annesine de açamamıştı. Sevinçle kitaplığa koştu. Annesi, “Kitap en iyi armağandır.” dememiş miydi? Kendisine doğum günü armağanı olarak getirilen birini çekip aldı. Beyaz bir kâğıda sarıp koşarak evden çıktı.

Can'ın doğum günü çok eğlenceliydi. Çocuklar kurabiye ve pastalarla karınlarını doyurdular.

Sabahleyin okul bahçesinde buluşmuşlardı. Aksel, soluk soluğa koşarak geldi. “Günaydın,” diyerek aralarına katıldı. Arkadaşları da ona “Günaydın, ” dediler. Ama Can başını çevirdi. Aksel şaşırmişti.

“Can, bana dargın mısın yoksa?”

Can, cevap vermedi. Bu kez çocuklar da meraklanmışlardı.

“N’oldu? Aksel’le niçin konuşmuyorsun?” diye üstelediler.

Can, “Ona kırıldım.” dedi.

Aksel telaşlandı. “Sana ne yaptım ki? Dün çok iyi ayrıldık. Beni kapıya kadar geçirdin, sarılıp öptün. Doğum gününe geldiğim için teşekkür ettin. Şimdi neden küsüyorsun?”

“Dün bana doğum günü armağanı olarak ne getirdin? ”

Aksel, “Kitap” diye atıldı. ‘Annem, Kitap en iyi armağandır.’ demişti de. Yoksa oyuncak yerine kitap getirdiğim için mi darıldın bana?”

“Hayır Aksel, kitabın değerini biliyorum, ona darılmadım. Ama dün bana, doğum günümde benim sana armağan ettiğim kitabı getirmişsin. İçini açıp okumadın mı? İlk sayfasına ‘Kardeşim Aksel, doğum günün kutlu olsun.’ diye yazmış, altına da imzamı atmıştım.”

Aksel bunu duyunca kıpkırmızı oldu. Arkadaşları da kınamışlardı onu, yavaş yavaş çözümlü çevresinden uzaklaştılar.

Aksel olduğu yerde kalakaldı ” (3.2.2.4.1.)

3.2.18.1.2. Açıklama (Anlatma) Yöntemi

Kahramanın yazar tarafından tanıtılma yöntemi 27 öyküde⁶⁴ kullanılmıştır. Bu tanıtım biçiminde “anlatıcı” ön plândadır ve onun verdiği bilgiler, okuyucuyu ikna ve

⁶⁴ [(3.2.2.1.1.), (3.2.2.1.2.), (3.2.2.2.1.), (3.2.2.3.5.), (3.2.2.6.4.), (3.2.2.7.2.), (3.2.2.7.3.), (3.2.2.8.1.), (3.2.2.8.4.), (3.2.2.8.7.), (3.2.2.10.4.), (3.2.2.11.2.), (3.2.2.11.5.), (3.2.2.11.7.), (3.2.2.12.2.), (3.2.2.14.1.), (3.2.2.14.2.), (3.2.2.14.3.), (3.2.2.16.2.), (3.2.2.21.2.), (3.2.2.16.4.), (3.2.2.18.4.),

tatmin edecek ipuçlarını taşır. Çünkü tanıtılan kişiyi en iyi tanıyan odur. “Yazar-anlatıcı” merkezli öyküler böyledir.

Açıklama yönteminde kahramanın üç şekilde tanıtıldığı görülmektedir:

1. Kahramanı yazar tanıtır; 2. Kahraman, kendi kendini tanıtır; 3. Kahraman, diğer öykü kahramanlarınca tanıtılır (Tekin 2002:79-81-85-87-88).

Aşağıda “Elit Yayınları”nın 6. sınıf ders kitabından “On Dört Yaşında Bir Adam” adlı öykü örnek olarak verilmiştir:

“Başımı arabanın perdeleri arasından dışarıya uzatıyorum. Arabacı, yirmi otuz metre ötede yürüyen birine doğru bağılıyor. Yürüyen durdu: Bu, on yaşlarında tahmin olunabilen cılız bir oğlan çocuğu, kendisinden iki kat daha ağır bir çuval yüklenmiş, eline de papuçlarını almış, bize doğru yaklaştı.

Arabacı sordu:

-Şehir yolu nerede biliyor musun?

Çocuk, ince, cılız ellerinden birini, boşta duran elini, karşıki yamaçlardan birine doğru uzattı:

-Deha, yol orada ağarıp batıyor! dedi ve sonra ekledi: Ben de şehre gidiyorum.

Küçük çocuğun yüzü çok sevimliydi; üstü başı da oldukça temiz görünüyordu. “Yol ağarıp batıyor.” Şeklindeki söyleyişi pek hoşuma gitti; dedim ki:

-Öyle ise bin arabaya, beraber gidelim.

Çocuk bir şaşkınlık geçirdi, sözüme inanmıyor gibi yüzüme baktı; çuvalını yere bıraktı, önerimi tekrar ettim.

-Haydi! dedim. O çuvalı arabacının yanına koy, sen de çık!

Karşımda yer gösterdim. Papuçlarını yan yana, büyük bir özenle çuvalının üstüne yerleştirdi; kendisi de sırtı arabacıya ve yüzü bana çevrik, ayaklarını altına alıp oturdu. Yavrucağı gittikçe daha sevimli buluyordum. Kendine göre saygılı, terbiyeli bir tavır da var ve zeki, parlak gözleri ile dikkatli dikkatli beni süzüyor. Tıpkı bir büyük adam gibi bakıyor.

Soruyorum:

-Sen kaç yaşındasın bakayım?

-On dört yaşındayım, diyor, güçlü bir onurla önüne bakıyor.

Kesinlikle abartıyor, ben ona on ikiden fazla veremiyorum.

-Hangi köydensin?

-Kara Işık köyündenim.

-Böyle geç vakit şehre ne yapmaya gidiyorsun?

Başı ile arkasındaki çuvalı işaret etti:

-Azıcık kuru yemiş götürüyorum; yarın sabah pazar var, dedi. Şehrin pazarı erken olur; yola sabahtan çıkarsam, yetişemiyorum.

Bir süre o da ben de sustuk. Çocuk, gene dikkatli dikkatli beni inceliyor. Dedim ki:

-Sizin köyden şehre kaç saatte gidilir?

-Ağır ağır yürürsen, tam altı saatte, dedi.

-Altı saat! Çok uzak değil mi? Yorulmaz mısın?

Sorumu anlamadı, duruşunda “Yorulmak mı? O da nedir? Şunun söylediğine bak!” demek istiyor gibi bir hâl vardı.

-Her hafta giderim, dedi. Şehre varır varmaz İsmail Ağanın hanına inerim. İsmail Ağayı tanırsın değil mi? O, benim dayımdır. Öğleye kadar işimi bitiririm, satacağımı satar, alacağımı alırım.

-Senin baban yok mu?

Başı ile “Hayır” işareti yaptı. Sonra hiç de mahzun görünmeyen bir tavırla:

-Babam seferberlikte askere gitti. Geçen sene künyesi geldi; dedi.

Künyesi geldi, köylü dilinde öldü demektir.

-Demek ki şimdi babanın yerine eve bakan sensin, dedim. İki defa başıyla “Evet!” ve karşımda rahat bir durum aldı.” (3.2.2.2.1.)

3.2.18.1.3. Açıklama ve Gösterme (Anlatma ve Dramatik) Yöntemi

40 öyküde⁶⁵ kahramanların tanıtımı her iki yöntemin birlikte kullanılması ile yapılmıştır:

⁶⁵ [(3.2.2.1.3.), (3.2.2.1.4.), (3.2.2.1.5.), (3.2.2.2.2.), (3.2.2.2.3.), (3.2.2.2.4.), (3.2.2.2.5.), (3.2.2.3.2.), (3.2.2.3.4.), (3.2.2.4.3.), (3.2.2.6.3.), (3.2.2.6.5.), (3.2.2.7.1.), (3.2.2.7.4.), (3.2.2.8.5.), (3.2.2.9.4.), (3.2.2.10.1.), (3.2.2.11.4.), (3.2.2.11.6.), (3.2.2.12.5.), (3.2.2.13.2.), (3.2.2.13.3.), (3.2.2.15.2.),

Aşağıda 8. sınıf Tutibay Yayınları'ndan “Bir İnsan” adlı öykü örmek olarak verilmiştir:

“Onu, ilerideki elektrik direğine dayanmış gördüğüm zaman ne yalan söyleyeyim, görmezlikten gelip geçivermeyi tasarlamıştım. Yıllarca önce evvelâ sınıf, sonra silâh arkadaşım olan bu avukat çocuğunun duru, mavi gözlerinden türküyordum. O gözler, her insanda mutlaka alay edecek taraflar bulan hoyrat, kahkahacı, üzmekten hoşlanan bir ruhun aynası, iki mavi yuvarlaktı. Çıplak bakışlarıyla her karşılaşmamda buz gibi bir duyguyla ta iliklerimden titremişimdir. Bu soğuk gözlerde acımadan eser yoktu, bu gözler, küstahça bakmaya alışmış bir insanın hayvan bakışlarıydı...

Kül rengi gündüzün içinde insanlar, neredeyse incek yağmurdan kaçıyor gibiydiler. Ortalık gittikçe kararıyordu. Gökten dökülen damlalar gittikçe çoğalıyordu.

Ta karşılarda dikkatimi çeken bir şey varmış gibi gözlerimi oraya dikmiş, elektrik direğine dayalı arkadaşımın yanından hızla geçiyordum ki onda bir hareket fark ettim... Göz ucuyla baktım, omuz omuza yürüyorduk. Adımlarımı daha açtım, o da açtı, nihayet kolumdan yakaladı:

-Beyefendi!

Yaşamımda ilk defa bu türlü çağrılıyordum... Buz gibi oldum birdenbire, sanki küçüldüm... Gözlerine korkuyla baktım. Fakat hayret! Bu gözler ne alaycıydılar ne de küstah. Parlak mavi göz bebekleri tozlanmışa, sönükleşmişe benziyordu ve benden çekiniyormuş gibi, gözlerini gözlerimden kaçırıyordu.

-Beyefendi...

Anlatıyordu. Her zaman, her yerde, rastladığım türden, mahvolmuş insanların öyküleriydi. İki çocuğuyla evrenin ortasında, işsiz ve yarı aç bir insandım fakat onun uzun öyküsünü sonuna dek dinlemeye zorunlu sayıyordum kendimi...

Ve o, ağır ağır fakat acıyla, anlatıyordu:

-Pederim sizlere ömür... Bir parça emlâk vesaire... Lâkin, beyefendi, giriştiğim bir taahhüt işinde...

(3.2.2.18.1.), (3.2.2.18.2.), (3.2.2.20.3.), (3.2.2.21.1.), (3.2.2.22.1.), (3.2.2.22.3.), (3.2.2.22.5.), (3.2.2.23.2.), (3.2.2.23.3.), (3.2.2.24.4.), (3.2.2.24.5.), (3.2.2.24.6.), (3.2.2.25.1.), (3.2.2.25.6.), (3.2.2.25.7.), (3.2.2.26.2.), (3.2.2.26.4.)]

Avukat babasının iyi günlerinde büyük bir özenle diktirildiğine kuşku olmayan lâcivert kostümü haraptı. Kumaşın rengi genellikle solmuş hatta morarmıştı. Omuzlar, tozlu yükler taşıyan hamallarınki gibi yer yer ağarmıştı. Boynundaki kravatın deseni, eski bir “görmüş geçirmiş” çocuğu olduğuna tanıklık edecek güzellikteydi. Ama o da yer yer erimiş, akmıştı. Fakat gözlerimden boyuna kaçırıldığı göz bebekleri... Onlar her şeyden acıklydılar...

-... ve beyefendi bugün, bugün beyefendi validem de sizlere ömür...

Ağlıyordu. Havaysa gittikçe kararıyor, sınırları bozan bir gündüz, yaşamın sonuna gelindiğini, neredeyse “kıyametin kopacağı”nı hissettiren bir ölgünlükle uzayıp gidiyordu.

-Yazı makinem var beyefendi, arzu hâlcilik elimden gelmez. Hesap işlerinden anlamam, hamallık yapamam, gücüm yeterli değil, hiçbir sanatım yok... Bana bir iş!

...

Ayakkabılarının yenleri patlamıştı ve çamur içindeydiler. Bu adama bir iş bulmak gerekiyordu. Bu, okulda, asker ocağında beni, herkesi, her önüne geleni burunlayıp hayvanca şakalarla alay etmiş avukat çocuğu... Hayır, bu o adam değildi. Bu adama bir iş!

Fakat nerede? Yazıcılık yapamaz. Yük taşıyamaz, elinden kâtiplik gelmez bir insana iş!

Bu adam, alaylarından vazgeçtim, beni yalan ifadesiyle beş yıla mahkûm ettirmiş bir insandı. Lâkin, hayır böyle şeyler düşünmenin sırası değil, aç bir insandı, fenalık yaptığı bir insandan af dilemeden önce ekmek istiyordu.” (3.2.2.25.7.)

Neticede, aşağıdaki çizelgede de görüldüğü gibi şahıs kadrosunun tanıtılmasında en çok gösterme yöntemi kullanılmıştır.

Çizelge 35. Ders Kitaplarındaki Şahıs Kadrosunun Tanıtılma Şekilleri

Tanıtma Şekli	Frekans	Yüzde (%)
Gösterme (Dramatik) Yöntem	48	% 41.73
Açıklama (Anlatma) Yöntemi	27	% 23.47
Açıklama ve Gösterme Yöntemi	40	% 34.78

3.2.18.2. Şahısların Tip Özellikleri

Öykü gibi olaya dayanan edebî eserlerde, olayı gerçekleştiren asıl kahraman vardır. Eserin belkemiğini o teşkil eder. Eser boyunca önemli vakalar, duygular ona bağlanır. Bazı eserlerde bu kişiler basittir, bazılarında karmaşıktır. Karmaşık kişileri tek kelime veya formülle özetlemek hemen hemen imkânsızdır. Basit ve sabit karakterli kişiler ise tip adı altında özetlenebilmektedir (Kaplan 1996:5).

Tipler sosyal bakımdan mânâlıdır. Onlar belirli bir devirde toplumun inandığı temel kıymetleri temsil ederler. Bunlar arasında toplumun sevmediği, küçük gördüğü, alay ettiği tipler de vardır (Kaplan 1996:5). Öyküler aracılığıyla değişik insan tiplerini tanıma olanağı sağlanmaktadır. Tipler vasıtasıyla da, içinde vücuda geldikleri toplumun sosyal şartlarını, zihniyet, örf ve âdetlerini anlamak da kolay olmaktadır.

Aşağıda öyküler aracılığıyla tanıtılan insan tipleri sıralanmıştır:

1. Acımasız (3.2.2.9.1.), (3.2.2.11.1.), (3.2.2.25.7.)
2. Masum (3.2.2.6.3.), (3.2.2.9.2.), (3.2.2.9.4.), (3.2.2.11.1.), (3.2.2.12.5.), (3.2.2.14.2.)
3. Mutlu (3.2.2.9.3.)
4. Mücadeleci, azimli (3.2.2.2.1.), (3.2.2.16.2.), (3.2.2.16.4.), (3.2.2.21.2.), (3.2.2.24.5.)
5. Sempatik, sevecen, sıcakkanlı (3.2.2.1.4.), (3.2.2.4.3.), (3.2.2.7.2.), (3.2.2.7.3.), (3.2.2.14.1.), (3.2.2.14.3.)
6. Düşüncesiz (3.2.2.4.1.)
7. Zeki ve çaresiz (3.2.2.4.2.), (3.2.2.20.2.)
8. Sadık (3.2.2.2.1.)
9. Yardımsever, duyarlı (3.2.2.2.3.), (3.2.2.6.5.), (3.2.2.7.4.), (3.2.2.8.3.), (3.2.2.17.1.), (3.2.2.22.5.), (3.2.2.25.3.)
10. Pasif, çaresiz, içine kapanık silik, saf (3.2.2.1.2.), (3.2.2.2.4.), (3.2.2.3.4.), (3.2.2.7.1.), (3.2.2.8.5.), (3.2.2.11.2.), (3.2.2.11.3.), (3.2.2.11.6.), (3.2.2.13.1.), (3.2.2.16.1.), (3.2.2.17.3.), (3.2.2.18.5.), (3.2.2.23.3.)
11. İyi niyetli (3.2.2.6.1.), (3.2.2.12.2.), (3.2.2.21.3.)
12. Gururlu (3.2.2.6.2.), (3.2.2.11.4.)
13. Fedakâr (3.2.2.3.5.), (3.2.2.6.4.), (3.2.2.25.1.), (3.2.2.24.6.)
14. İdeal (3.2.2.5.1.), (3.2.2.22.1.), (3.2.2.22.2.)

15. Bilge, tecrübeli (3.2.2.3.3.), (3.2.2.4.5.)
16. Güçsüz (3.2.2.1.3.), (3.2.2.3.2.)
17. Kahraman (alp) (3.2.2.1.5.), (3.2.2.8.1.), (3.2.2.10.2.), (3.2.2.10.4.), (3.2.2.15.1.), (3.2.2.17.4.), (3.2.2.19.4.), (3.2.2.20.3.), (3.2.2.24.2.), (3.2.2.25.2.), (3.2.2.25.5.)
18. Doğa ve çevreye karşı duyarlı (3.2.2.8.2.), (3.2.2.10.3.)
19. Tamahkâr (3.2.2.8.4.)
20. Saygılı (3.2.2.8.6.)
21. Çalışkan (3.2.2.3.1.), (3.2.2.8.7.), (3.2.2.23.1.)
22. Uyanık (3.2.2.12.3.), (3.2.2.18.1.)
23. Mahcup (3.2.2.18.3.)
24. Açık göz (3.2.2.18.4.)
25. Yaramaz, obur (3.2.2.13.4.)
26. Sakin (3.2.2.16.3.)
27. Dürüst ve başarılı (3.2.2.11.5.)
28. Meraklı (3.2.2.11.7.), (3.2.2.24.1.)
29. Komik (3.2.2.12.1.)
30. Düşünceli (3.2.2.12.4.)
31. Vefakâr, tok gözlü (3.2.2.17.2.)
32. Çaresiz (3.2.2.1.1.), (3.2.2.2.5.), (3.2.2.13.2.), (3.2.2.17.5.), (3.2.2.23.2.), (3.2.2.21.1.)
33. Sorumsuz, duyarsız (3.2.2.10.1.), (3.2.2.13.3.), (3.2.2.15.2.), (3.2.2.18.2.), (3.2.2.22.3.), (3.2.2.24.4.)
34. Hırçın (3.2.2.22.4.)
35. Kaygısız (3.2.2.26.1.)
36. Önyargılı (3.2.2.26.2.)
37. Duygusal (3.2.2.20.1.), (3.2.2.26.3.)
38. İnsancıl ve dikkatli (3.2.2.26.4.)
39. Dürüst (3.2.2.19.1.)
40. Mert (3.2.2.19.2.)
41. Kararlı (3.2.2.19.3.)
42. İnsancıl, hoşgörülü, merhametli (3.2.2.25.4.), (3.2.2.25.7.)
43. Sadık (3.2.2.25.6.)

44. Karamsar (3.2.2.24.3.)

3.2.19. Mekân (Yer)

Öykü, gerçekte yaşanmış ya da yaşanabilecek olayların yer, zaman, şahıs bildirilerek anlatılan durum ya da olay yazısı olarak tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşıldığı gibi öykülerde anlatılan olayların inandırıcı nitelikte olması gerekmektedir. Mekân unsuru da bu inandırıcılığı sağlayan önemli yapı taşlarından biridir. Olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak, öykü kahramanlarını çizmek, toplumu yansıtmak, atmosfer yaratmak gibi fonksiyonları üstlenmiştir (Tekin 2002:130).

Çevrenin tasvir edilmesiyle, okuyucu, olayların mahiyetini anlamakta zorlanmaz. Anlatılacak hikâye bir köyde, şehirde, çölde, evde, apartman dairesinde, odada, kahvede, parkta, caddede geçecekse okuyucu ona göre tavır takınır; muhayyilesini o yönde harekete geçirir; o yönde bir beklenti içine girer (Tekin 2002:130).

Bu çalışmada öyküler, mekân açısından değerlendirilirken açık (dış, geniş) mekân, kapalı (iç, dar) mekân olarak sınıflandırma yolu tercih edilmiştir.

68 öyküde açık mekân unsuru kullanılarak olay anlatılmıştır:

3.2.19.1. Açık (Dış, Geniş) Mekân:

1. Çığırkan Köyü, Kuruöz Köyü (3.2.2.9.1.)
2. Park (3.2.2.9.3.)
3. Arabistan (3.2.2.7.1.), (3.2.2.11.6.)
4. Davras Yaylası (3.2.2.7.2.)
5. Kasaba (3.2.2.7.3.), (3.2.2.19.1.)
6. Korular, köy (3.2.2.4.4.)
7. Küçük bir koruluk (3.2.2.2.3.)
8. Ada (Kuşlara tuzak kurulan yer, Konstantin Efendi'nin göçmen kuşları gözlemlediği her zamanki yeri ve bu yerde bulunan her zaman oturduğu iskemlesi)
(3.2.2.2.4.), (3.2.2.10.1.), (3.2.2.13.3.), (3.2.2.15.2.), (3.2.2.18.2.), (3.2.2.22.3.),
(3.2.2.24.4.)
9. Güney Akdeniz (3.2.2.6.3.), (3.2.2.12.5.)
10. Köy (3.2.2.1.4.), (3.2.2.2.1.), (3.2.2.3.3.), (3.2.2.16.4.), (3.2.2.20.1.), (3.2.2.24.5.),

(3.2.2.26.3.)

11. Arabistan çölleri (3.2.2.3.5.)
12. Deniz, deniz kenarı (3.2.2.1.2.), (3.2.2.1.3.), (3.2.2.3.2.), (3.2.2.8.4.)
13. Akdeniz'e bakan küçük bir tepe (3.2.2.8.1.)
14. Orman (3.2.2.8.2.), (3.2.2.10.2.), (3.2.2.10.3.)
15. Taraskon (3.2.2.8.5.)
16. Pazar yeri (3.2.2.8.7.)
17. Ak meydan (3.2.2.15.1.), (3.2.2.24.2.)
18. Mahalle (3.2.2.17.1.), (3.2.2.18.1.)
19. İstanbul, Sütlice, iskele (3.2.2.18.4.)
20. Kırlar (3.2.2.11.1.)
21. Ankara'da bir mahalle (3.2.2.14.3.)
22. İstasyon (3.2.2.16.1.)
23. Denizin ortası (3.2.2.16.3.)
24. Balıkçı kahvesinin önü (3.2.2.11.2.)
25. Fazlıpaşa (3.2.2.11.4.)
26. Pınarbaşı (3.2.2.11.7.)
29. Kayadibi Köyü (3.2.2.12.3.)
30. İstanbul (3.2.2.17.3.), (3.2.2.25.5.)
31. Karacahisar (3.2.2.17.4.)
32. Bir ülke (3.2.2.17.5.)
33. Okyanus sahili (3.2.2.22.2.)
34. Sokak (3.2.2.22.4.), (3.2.2.25.7.)
35. Sahil (3.2.2.13.2.), (3.2.2.23.2.)
36. Küçük bir çam ormanı (3.2.2.16.2.), (3.2.2.21.2.)
37. Zile'nin Minare-i Sağır Mahallesi, Harbiye (3.2.2.12.2.), (3.2.2.21.3.)
38. Sirakuza (3.2.2.19.2.)
39. Düzmürd Kalesi (3.2.2.19.4.)
40. Cephe (3.2.2.25.2.)
41. Çanakkale (3.2.2.25.4.)
42. Tepe (3.2.2.4.3.)
43. İstanbul Kalesi (3.2.2.1.5.)

33 öykünün anlatımında kapalı mekân kullanılmıştır:

3.2.19.2. Kapalı (İç, Dar) Mekân:

1. Çocuğun odası, bahçe (3.2.2.6.1.)
2. Tamir atölyesi (han) (3.2.2.6.4.), (3.2.2.26.1.)
3. Ev (3.2.2.3.4.)
4. Brooklin’de hastane (3.2.2.8.3.)
5. Otobüs (3.2.2.8.6.)
6. İşyeri (3.2.2.18.3.)
7. Çalışma odası (3.2.2.18.5.)
8. Çocuğun odası (3.2.2.14.1.)
9. İstanbul’da bir ev (3.2.2.11.3.), (3.2.2.13.1.)
10. Evin bahçesi (3.2.2.13.4.)
11. K...Orta Okulu (3.2.2.11.5.)
12. Hayat Apartmanı’nın bahçesi (3.2.2.12.1.)
13. Sınıf (3.2.2.12.4.)
14. Gül Baba’nın gül bahçesi (3.2.2.17.2.)
15. Koyunpazarı’nda ufak bir çilingir dükkânı (3.2.2.22.1.)
16. Çiftlik (3.2.2.2.5.), (3.2.2.21.1.)
17. Semercinin dükkânı (3.2.2.4.2.), (3.2.2.20.2.)
18. Pastane, ev (3.2.2.26.2.)
19. Cami avlusu (3.2.2.19.3.)
20. Bahçe, apartmanın bahçesi (3.2.2.9.4.), (3.2.2.25.3.)
21. İstanbul’un Yeşilköy semtinde bir köşk (3.2.2.25.6.)
22. Pansiyon (3.2.2.24.3.)
23. Yazıhane, Selimin evi zaman (3.2.2.3.1.), (3.2.2.23.1.)
24. Beyazıt kıraathanesinden biri (3.2.2.6.5.), (3.2.2.7.4.)
25. Aksel’in evi, Can’ın evi, okul (3.2.2.4.1.)
26. Şölenin yapıldığı yer (3.2.2.4.5.)

11 öykünün anlatımında ise hem açık, hem de kapalı mekân kullanılmıştır.

3.2.19.3. Açık ve Kapalı Mekân:

1. Cumhuriyet caddesi, Ali’nin evi (3.2.2.6.2.)
2. Pazar, sokak, apartman (3.2.2.5.1.)

3. Edirne, çadır (3.2.2.10.4.)
4. Beyoğlu'nda Rumeli Han'ı, Taksim Bahçesi (3.2.2.14.2.)
5. Konya, Ankara'da okul (3.2.2.23.3.)
6. Kahvenin önü, Düzce (3.2.2.26.4.)
7. İran, Tebriz Kalesi, saray (3.2.2.24.6.), (3.2.2.25.1.)
8. Deniz kıyısı, atölye, çömlekçi, orman (3.2.2.24.1.)
9. Okul, yol (3.2.2.2.2.)
10. Ev, cadde (3.2.2.9.2.)

3.2.20. Zaman

Anlatı dünyası, gerçek dünyaya öykünmeyle kurulur. Roman veya hikâye yazarı kurmaca dünya ile gerçek dünyayı benzer kılmaya çalışır. Kurmaca dünya da yer alanlar, anlatılanlar, okuyucu tarafından -sanki- gerçek dünya da geçiyormuş gibi algılanmalıdır. Anlatılan her şey zaman içinde vücut bulduğuna göre, hikâyeci, anlatı dünyasındaki zaman kategorilerini mantığa uygun olarak biçimlendirmeye çalışır. Çünkü zaman, olayları doğrulayan, olayların, okuyucu zihninde gerçeksi bir izle yerleşmesini sağlayan bir süreçtir (Tekin, 2002:177).

İncelenen öykülerde olayların anlatımında farklı farklı anlatılma süresinin kullanıldığı görülmüştür. Kimi öyküde olaylar; yıl, ay, gün, saat ölçüleriyle anlatıldığı gibi, “dün”, “ertesi gün”, “birkaç gün”, “o gün”, “bir gün” gibi belirsizlik arz eden işaretlerle de sunulur. Kimi öykülerde yazar bize olayın geçtiği tarihi verir. Bunu da iki şekilde gerçekleştirir: Ya bizzat olayın kesin tarihini (yılını, ayını, gün ve saatini veya mevsimini) verir ya da olayla ilgili “o sırada”, “iki yıl sonra” gibi ibareler kullanır. Kimi öykülerde zamanın ne kadar sürdüğü gösterilir. Olaylar arasında bağlantı kurulur, dolayısıyla öyküde bütünlük için gerekli olan, süreklilik hâli gerçekleştirilir ve okuyucu, olayları bütün olarak algılar. Kimilerinde ise, zaman veya olayların sunuluşunda geçen veya yaşanan süre hissettirilir.

33 öyküde⁶⁶ belirsizlik arz eden bir zaman kullanılmıştır:

⁶⁶ [(3.2.2.1.1.), (3.2.2.2.2.), (3.2.2.3.1.), (3.2.2.3.3.), (3.2.2.3.4.), (3.2.2.4.5.), (3.2.2.6.2.), (3.2.2.6.4.), (3.2.2.6.5.), (3.2.2.7.4.), (3.2.2.7.3.), (3.2.2.8.5.), (3.2.2.8.6.), (3.2.2.10.2.), (3.2.2.10.3.), (3.2.2.11.2.), (3.2.2.11.7.), (3.2.2.12.3.), (3.2.2.12.4.), (3.2.2.15.1.), (3.2.2.17.1.), (3.2.2.18.3.), (3.2.2.18.5.),

Aşağıda, geriye kalan 82 öyküde kullanılmış olan zaman çeşitleri listelenmiştir:

1. Temmuz ve onu izleyen birkaç ay (3.2.2.9.1.)
2. Sabah (3.2.2.9.2.), (3.2.2.18.4.)
3. Pazar (3.2.2.9.3.), (3.2.2.17.4.)
4. Sonbahar (3.2.2.1.3.), (3.2.2.3.2.), (3.2.2.7.2.), (3.2.2.9.4.), (3.2.2.10.1.),
(3.2.2.13.3.), (3.2.2.15.2.), (3.2.2.16.2.), (3.2.2.18.2.), (3.2.2.21.2.), (3.2.2.22.3.),
(3.2.2.24.2.), (3.2.2.24.4.)
5. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yılları (3.2.2.7.1.), (3.2.2.11.6.)
6. Öğleden sonra, birkaç ay sonra (3.2.2.4.1.)
7. Öğleden sonra (3.2.2.4.4.)
8. Mayıs ayının başları (3.2.2.2.3.), (3.2.2.13.2.), (3.2.2.23.2.), (3.2.2.25.6.)
9. Günün herhangi bir saati (3.2.2.2.4.), (3.2.2.12.1.), (3.2.2.16.1.), (3.2.2.26.2.),
(3.2.2.26.4.)
10. Önceki gün, bugün (3.2.2.6.1.)
11. Şafak vakti (tan yeri ağarırken) (3.2.2.6.3.), (3.2.2.12.5.)
12. Akşamüstü (3.2.2.2.1.), (3.2.2.5.1.), (3.2.2.14.3.), (3.2.2.16.4.), (3.2.2.17.5.),
(3.2.2.24.5.), (3.2.2.25.2.), (3.2.2.25.7.)
13. Yaz (3.2.2.1.2.), (3.2.2.1.4.), (3.2.2.3.5.), (3.2.2.4.3.)
14. Kurtuluş Savaşı yılları (3.2.2.1.1.), (3.2.2.14.2.)
15. Kırk yıl (3.2.2.8.1.)
16. Sabahtan akşama kadar süren bir zaman (3.2.2.8.2.)
17. Akşamdan sabaha kadar süren bir zaman (3.2.2.8.3.), (3.2.2.20.1.), (3.2.2.24.3.),
(3.2.2.26.3.)
18. Bir günlük bir zaman (3.2.2.8.4.)
19. Cuma günü öğlen (3.2.2.8.7.)
20. Gece (3.2.2.18.1.)
21. 1453 (28-29 Mayıs gecesi) (3.2.2.1.5.), (3.2.2.10.4.), (3.2.2.25.5.)
22. Okulların tatil olduğu zaman (3.2.2.14.1.)

(3.2.2.19.1.), (3.2.2.20.3.), (3.2.2.22.1.), (3.2.2.22.2.), (3.2.2.22.4.), (3.2.2.23.1.), (3.2.2.23.3.),
(3.2.2.25.3.), (3.2.2.3.1.)]

23. Ali'nin iş bulup başlamasından annesinin ölmesine kadar geçen zaman (3.2.2.11.3.), (3.2.2.13.1.)
24. Sıcak bir öğle sonu (3.2.2.13.4.)
25. Sıcak bir bahar gecesi (3.2.2.16.3.)
26. Bahar vakti (3.2.2.11.1.), (3.2.2.12.2.), (3.2.2.21.3.)
27. Kış akşamı (3.2.2.11.4.)
28. Kış (3.2.2.11.5.)
29. 1868 (3.2.2.17.2.)
30. Temmuz öğle vakti (3.2.2.17.3.)
31. 1919 yılı Nisan ayı öğle vakti (3.2.2.2.5.), (3.2.2.21.1.)
32. Birkaç ay sonra (3.2.2.4.2.), (3.2.2.20.2.)
33. Öğleye doğru (3.2.2.26.1.)
34. Üç gün (3.2.2.19.2.)
35. Ağustos (3.2.2.19.3.)
36. 15. yy (3.2.2.19.4.)
37. 16. yy (3.2.2.24.6.), (3.2.2.25.1.)
38. I. Dünya Savaşı (3.2.2.25.4.)
39. 4 yıl (3.2.2.24.1.)

3.2.21. Öykülerde Kullanılan Üslûp

Yazının temel ögesi cümle olduğuna göre bir üslûbun özelliğini de cümlelerin kuruluş şekli belirler. Her yazarın cümle kuruluş tarzı farklıdır. Üslûplar arasındaki ayrılığı oluşturan temel etkenlerin başında cümle kurmadaki ayrılıklar gelir (Kavcar 1999:46).

Bazı yazarlar kısa, bazıları uzun karışık, bazıları da devrik cümlelerden hoşlanır. Kuşkusuz ki en çok ilgiyi, herkes tarafından anlaşılan bir anlatım biçimi çeker (Kavcar 1999:46).

Bir dil yalnızca sözcüklerden değil, aynı zamanda cümlelerden oluşur. Bir yazar konuşma dilinin ortak üslûp özelliklerinden, ortak anlatım biçimlerinden ve ortak cümle kuruluş tarzlarından ne kadar yararlanırsa o kadar çok benimsenir. Ortak anlatım tarzının dışına çıkan yazarlar, cümlelerini birtakım edebî sanatlarla destekler, süsler. Ancak, anlatıma güç katan bu tür öğelerde ölçüyü kaçırmamak, iyi kullanmak gerekir.

Yoksa normal anlatım tarzından uzaklaşmış olur. Bu durumda da okuyucu ile sağlıklı ilişki kurulamaz. Yani yazar, eserini yazarken herkesin anlayabileceği ifadeleri kullanmalıdır (Kavcar 1999:46).

Aşağıda 6., 7. ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan öykülerin üslûpları ayrı ayrı incelenmiştir. Kimi öykülerin anlatımında yalın, sade, anlaşılır bir dil kullanılmış, kimilerinde içten, samimi ifadeler, benzetmeler ve tasvirlerle olay göz önünde canlandırılabilir tarzda dile getirilmiş; kimilerinde kısa, uzun, eksilteli, sıralı, devrik, kurallı cümle çeşitlerinin biri ya da birkaçı tercih edilmiştir. Bazı öykülerin anlatımında nesir ve manzum kısımlar bir arada yer almış, bazılarında yazar kahramanları kendi eğitimlerine ve yaşadıkları yöreye göre konuşturmuş, bazılarında da uygun olmayan ifadeler zikredilmiştir.

3.2.21.1. 6. Sınıf

1. Ders Kitapları A. Ş. :

1. Köyünü Kaybeden Kadın: Yalın ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Yazar öyküdeki kişileri konuştururken onların öğrenim durumları ile yetişme koşullarına dikkat etmiştir. Köylü kadını konuştururken; “**Kuzucuğum**; bir şey diyeceğim; bir dileğim var.”, “Beş on düşman askerleri, birkaç köylü **kızanları** ile Osman’ı **önüne katmış** götürüyordu.”, “**Amanın** yanıyoruz, **amanın** yanıyoruz, **amanın** nereye gidelim? Erkeklerimizi de aldılar! diye **çığırıyorlardı**.”, “Ben **gayrı** yola çıkamam.” sözcüklerini kullanmıştır.

2. Balıkçı ile Topal Martı: “Dur öyleyse bir istavrit keseyim **barım**”, “Ne zaman balığa çıksam, sandalı **şıp dey**i tanır.”, “**He** balığa... **N’olacak?** ” Yazar balıkçının bu sözleriyle onun eğitim ve öğretimini hissettirmeye çalışmıştır. Kişilerin konuşmalarını onların yaşam şekilleri ve eğitim durumlarına göre düzenlemiştir. Öykü anlaşılır, sade bir dil ile anlatılmıştır. Öyküde kullanılan “**peşine düşmek**”, “**şıp dey**i”, “**ağzı var dili yok**”, “**can atmak**” deyimleri anlatımı zenginleştirmiştir.

3. Genç Kuğu:Sade bir dil kullanılmıştır.

“İç çekti kuğu. Boynunu gerdi. Kanatlarını çırpı. Her çırpışta kanatlarının ucu suya değe değe yükselmeye başladı. Gitgide yükseliyor, yükseliyor, yükseliyordu. Deniz çok aşağılarda kalınca ileri doğru hızını artırdı.”

4. Değirmenci: Kahramanlar kendi eğitim ve yaşam koşullarına uygun olarak konuşturulmuştur.

Değirmenci:

“Ama ne diyeyim a oğul. ”, “Yaşıma mı acıdı, yoksam yiğitliğine mi yediremedi, her ne ise ardına bakmadan dört nala savuşup gitti. ”

Değirmencinin “... Gençliğimde Galiçya’da askerlik ettim.” sözü ile yazarın *“Ben sonra köylülerden sordum. ”* cümlesinde anlatım bozukluğu vardır. Askerlik etmek yerine askerlik yapmak sözcüğünün; köylülerden kelimesindeki çıkma durum eki yerine yaklaşma durum ekinin kullanılması gerekirdi.

5. Ulubatlı Hasan: Fiziksel portre ve betimlemelerle olay ve şahıs göz önünde canlandırılmaya çalışılmıştır. Sade, anlaşılır, canlı bir anlatım kullanılmıştır.

“Bu son hücumda, İstanbul Kalesi’nin üstüne Türk bayrağını ilk diken asker, Ulubatlı Hasan’dı. Hasan yirmi bir, yirmi iki yaşlarında iri yapılı bir delikanlıydı. Bastığı yeri titretip çökerten bir yiğitti. İki metreye yakın bir boyu vardı. Bilek kalınlığındaki bir demir çubuğu iki ucundan iki pençesine alıp dizine dayadı mı bir tel gibi bükerti. Kılıcını, her kol kaldıramazdı; yayını kimse geremezdi.

Bu büyük hücumun ilk dakikalarında kaleye saldıran askerin en ön sıralarında ileri atılmış, kale duvarını aşmış, iki kale duvarına tırmanmış ve “Bayrak! Bayrak! ...” diye bağırmıştı. Bu, ne müthiş bir sestir! ... Sanki aslan kükremesiydi. Elden ele geçen büyük bir Türk sancağı, Ulubatlı Hasan’ın eline kadar gelmişti. Devyapılı delikanlı, Türk sancağını, çökmüş kale duvarının taş yığınları arasına dikerken, bir burcun üzerinden, kırk okkalık bir taş atıldı ve Ulubatlı’nın tam sırtına rastladı. Kahraman delikanlı, sarsılarak diz çöktü; bir saniye o vaziyette durdu. Sol elindeki kalkanı fırlatıp attı ve bayrağın gönderini iki pençesi ile tutarak oraya iyice çaktı. Bu sefer, geniş göğsüne sırtına otuz ok birden saplandı. Delikanlı, İstanbul Kalesi’nin üzerine diktiği ilk Türk bayrağının dibine sırtüstü düştü; gözleri, dalgalanan bayrağında son nefesini verdi.”

2. Elit Yayınları:

1. On Dört Yaşında Bir Adam: Kişiler yaşam ve eğitim koşullarına göre konuşturulmuştur:

Arabacı:

-**Ülen!** **Ülen!** ...

-**Ülen**, şehir yolu nerede biliyor musun?

Çocuk:

-**Deha**, yol orada **ağarıp batıyor**, dedi ve sonra ekledi: “Ben de şehre gidiyorum.”

Yazar:

-Kazandığın paralarla neler alırsın bakayım?

Çocuk:

-Ne gerekse alırım, dedi. **Bazı** tuz, **bazı** şeker lâzım olur. **Anamayemeni**, ablama çorap alırım, **bazı** kendime **zıbınlık** alırım.

Arabacının konuşmasında geçen “**Ülen**” sözcüğü argo olduğu için öykünün anlatımında kullanılmaması daha doğru olurdu.

2. Ant: Eksiltili ve kısa cümleler kullanılmıştır.

“...Titriyordum. Sopalı amcalar yetiştirtiler. Köpeğe odunlarının bütün gücüyle birkaç tane indirdiler. Mıstık, kurtuldu. Zavallının kollarından, burnundan kan akıyordu. “Bir şey yok... Acımıyor... Biraz çizildi... ” diyordu. Evine götürdüler.”

3. Talihsiz Mırnav: Yalın, anlaşılır, kısa cümlelerle olay anlatılmıştır.

“Arka tarafımda derin bir çukur gördüm. Sökülmüş bir ağaç kökünün çukuruydu bu... Dibine yağmur suları birikmişti. Boz bulanık suların içerisinde, yumak yumak kıvrılan bir şey dikkatimizi çekti. Eğilip bakınca, bunun ne olduğunu tanımakta gecikmedim. Mini minnacık bir kedi yavrusuydu”.

4. Dülger Balığının Ölümü: Kişiler yaşamdaki konuşmalarına göre konuşturulmuştur:

“Olaya karışan adam:

-Ayıp yahu, dedi ayıp!

Bu sefer konuşacaklarını, hatta paylarına düşen balıklardan en küçüğünü fırlatacaklarını sandıklarından biri:

-Sen karışma babalık! Fazla söylenmeye başladın. Ayıp ne demek?

-Babanızın malı mı bu deniz sizin?

-Onun babasının malı mı?

-Değil ama gelmiş kayığınızda çalışmış bir kere.

-Kim gel de çalış demiş ona, gelmeseydi”.

5. Güvercin Avı: Yazar betimlemelerle kahramanı ve olayı detaylı anlatarak gözümüzün önünde canlandırmaya çalışmıştır:

“... Gerçekten ihtiyarın yüzüne acayip bir heybet gelmişti. Gözlerinde madenî bir parıltı vardı ve bakışı bir süngünün ucu gibi sabit, dik ve sertti. Lekesiz ak sakalı ise yüzüne sürdüğü kuşların al karnına bulanmıştı. Sanki çenesine Türk bayrağından bir parça sarmış gibiydi.”

3. Koza Yayın Dağıtımı:

1. Selim’i Anarım: Anlaşılır bir şekilde ve kısa cümleler kullanılarak olay anlatılmıştır.

“Mırıldandım:

-Niye zahmet ettin?

Omuz silkti:

-Zahmeti mi olurmuş? Bunlar, benim bahçemin çiçekleri.

Çocuk hemen döndü. Vazoyu onun önüne, yazı masasının üstüne bıraktı. O, çiçekleri vazoya kendi eliyle yerleştirdi.”

2. Kuğular: Sade bir dil kullanılmıştır.

“Bir kuğu sürüsü, yol alıyordu gökyüzünde, soğuk bölgelerden şimdi sıcak olan ülkelere doğru.

Denizin üstünde uçmaktaydılar. Bir gün bir gece uçmuşlar, sonra bir gün bir gece daha uçmuşlardı, suların üzerinde durup dinlenmeksizin.

Gökyüzünde bir dolunay asılı duruyordu tepelerinde.

Bakınca denizin mavisini görüyorlardı aşağıda.”

3. Orman Tükenirse: Diyaloglara dayalı kısa cümlelerle olay anlatılmıştır. Yalın bir dil kullanılmıştır.

“ Bunun üzerine köylüler toplandılar. Hepsi:

-Bu böyle olmaz, dediler. Bu iş böyle gitmez. Bu bizim köy, bahtsız bir köy.

Çünkü iki dağ arasında. Yağmur boşandı da sel indi mi her şeyimizi sele veriyoruz. Bir şey yapmamız gerek.

Bir genç:

-Alıp başımızı gidelim, dedi. Büyük şehirlere gidelim. Oralarda iş yok mu? İş bulur çalışırız.

Bir ihtiyar:

-Olmaz öyle şey, dedi. Evden, yurttan ayrılmak kolay değil...”

4. Oyuncak: Eksilteli kısa cümleler kullanılmıştır. Yalın, anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Kahraman yaşına ve yaşamına uygun bir şekilde konuşturulmuştur:

“İşte bu yüzden efendim, işte bu yüzden... Onlar gidince hemen oyuncakların bulunduğu dolabı açıyorum. Oyuncakları ortaya çıkarıyorum. Oynuyorum... Oynuyorum...”

5. Çöl Gemileri: İkilemelerle anlatım akıcı hale getirilmiştir. Kısa ve devrik cümleler kullanılmıştır:

“Keskin ısıklar çalarak firdolayı döndürüyor kumları güney yeli. Sıcak yakıcı mı yakıcı, boğucu mu boğucu. Kum tepeleri sürekli yer değiştiriyor. Biçim değiştiriyor.”

4. Mahir Yayınları:

1. Geri Gelen Armağan: Kısa, yalın, anlaşılır cümleler kullanılmıştır. Diyaloga yer verilmiştir.

“ -Çok üzgün görünüyorsun.

-Ah, sorma, dün çok büyük hata işledim!

-Hayrola, ne oldu?

-Arkadaşımın doğum günü vardı... Aslında olay benim doğum günümde başladı...

-Anlatsana, neler oldu?

O gün, Aksel’in doğum günüydü. Annesi pastalar, kurabiyeler, çörekler yapmıştı.

Aksel sevinçten uçuyordu. Öğleden sonra arkadaşları geldiler. Hep birlikte oyunlar oynadılar, plâk çalıp dans ettiler...”

2. Cici Semer: Kişileştirme yöntemiyle olay anlatıldığı için ilgi çekici bir üslubu var. Kısa ve anlaşılır cümleler kullanılmıştır.

“...Ülkede yağırsız eşek kalmadıktan sonra, yine en yaşlı eşek:

-Arkadaşlar, demiş, bu böyle olmaz. Hepimizin sırtında el kadar yağrlar oluştu. Ne yapalım, ne edelim bu semerci ustasından kurtulmaya bakalım.

Öteki eşekler bağrışmışlar:

-Peki ne yapalım?

Yaşlı eşek:

-Semerci ustasını istenmeyen adam ilân edelim.

Sırtında ilk yağır açılan genç eşek öne atılmış:

-Arkadaşlar bir dakika! diye bağrımış.

Onu duyan olmamış. Tüm eşekler, yeni semerci ustasının dükkânına doğru yürümeye başlamışlar. Bu arada hep bir ağızdan durmadan bağırıyorlarmış:

-Yeni ustayı istemeyiz, biz bu semeri giymeyiz!

-İyi semer bizim de hakkımız.

-Sırtımız yağır oldu, ustamız sağır oldu!

-Yağırda sinek çok, semerde hiç insaf yok!”

3. Değirmenci: Ders Kitapları A. Ş. 'de üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

4. Gözleme: Çok kısa cümlelerle yalın ve anlaşılır bir dil ile olay anlatılmıştır.

“...Kalktı usulca. Boş tavayı alıp yürüdü. Dolu güveç, ambarın en serin yerindeydi. Ambarın kapağını kaldırdı usulca. Bıçağı aldı. Girdi ambara. “Romatizmalarım da ne sızlıyor ay kardeş!” dedi. bir koca topak kesti yağdan. Koydu tavaya. Bir topak daha kesti. Onu da koydu. “Yeter desem mi? ” diye sordu kendine. “Haydi biraz daha alayım, epey hamur var daha!...” dedi. Bir topak daha kesti...”

5. Dil: Masalımsı bir anlatım kullanılmıştır. Yalın, anlaşılır bir dili vardır.

“Ezop denileni yapmış, buyruğu yerine getirmiş. Bilgenin dostları, tanışları şölen sofrasına oturmuşlar; bir de ne görsünler? Bütün yemekler, çerezler, tatlılar hep dilden yapılma değil mi? Kızmışlar, Bilge Ksantus’a çıkmışlar:

“Sen bizimle alay mı ediyorsun? Nedir bu senin yaptığın? Hani bizi şölene çağırmıştın, bu mu şölen dediğin senin? ” demişler.

Doğrusu, Bilge Ksantus da bozulmuş bu işe. Ezop’u çağırtmış...”

5. MEB Yayınları:

1. Küfeci: Genelde kurallı kısa cümleler tercih edilmiştir. Sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.

“ *Hamal:*

-*Yok abla yok! Ben götürürüm. Ben, bundan daha ağırını da taşıdım, diyerek vermek istemedi. Biraz sonra çocuk sordu:*

-*Abla, eviniz uzak mı?*

-*Niçin sordun? Yoksa götüremeyecek misin? Alayım mı filelerin birini?*

-*Yok abla onun için değil. Daha uzaksa geri dönemem. Bu sokaktan hiç ileri gitmedim de... Hava da karardı. Kaybolurum diye korkuyorum.*

Genç bayan güldü:

-*Korkma, ben seni bu caddeye kadar geri getiririm.*

Bir iki sokak daha gittikten sonra bir kapının önünde durdular...”

6. Özyürek Yayınları:

1. Yapay Güzelliğin Sonu: Anlaşılır, kurallı, fiil cümleleri kullanılmıştır. İçten ve samimi bir anlatımı vardır.

“ *Gelin görün ki, hayvanların dünyasıyla ilgili daha çok şeyler öğrenmem gerektiğini yeni anladım. Ötesini sormayın. Öyle üzüntülüüyüm, öyle acı çekiyorum ki!*

Bugün bitişik bahçede bağrışan komşu çocukların elinde boyalı kuşumu cansız gördüğümde, göz yaşlarımı tutamadım. Ahmet’in babası yanımıza gelip durumu öğrendiğinde:

-*Siz kaç yapayım derken, göz çıkartmışsınız, dedi. Böyle bir kuşu öbür kuşlar yaşatmazlar! Yabancı bir kuş sanırlar, kendilerine hiç benzemeyen, başka bir dünyanın kuşu gibi. Bakın işte, gagalamışlar!”*

2. Ciğer: Kısa cümleler kullanılmıştır. Kahramanlar yöresel ağızlarıyla konuşturulmuştur:

“Bubam”, “tutu” gibi yerel konuşmayı andıran kelimelerle “**Kulun kurbanın olayım.**”, “**Dur hele yahu...**”, “**Hemşerim.**” gibi ibarelere yer verilmiştir. “**Diz dövmek**”, “**burun buruna gelmek**”, “**başına kaynar su dökülmek**”, “**(yer yarılıp) yerin dibine geçmek**”, “**caddelerde sürtmek**”, “**kara yazı**” deyimleri anlatıma canlılık katmıştır.

3. Gündüzünü Kaybeden Kuş: “**Kanatlanmış bir köpek,**”, “**bir ıssızlık parçası**”, “**denizin hırlayan uçurumları**”, “**göklerin koynunda küçücük mavi bir nokta**” gibi benzetmeler anlatımı kuruluktan kurtarmıştır. Yer yer uzun, yer yer kısa cümleler kullanılmıştır. Akıcı, duygulandırıcı bir anlatımla öykü dile getirilmiştir. Kullanılan ikilemeler (**kıyı kıyı, yürüye yürüye, döne döne, çırpına çırpına**) ve deyimler de anlatıma canlılık katmıştır.

4. Kuş Yemi:Çoğunlukla sıralı uzun cümleler kullanılmıştır. Yalın ve anlaşılır bir anlatımı vardır.

“Büyük annesiyle konuşurken göz ucuyla ona bakıyordu. Küçük avucuna bir parça yem döküyor, kafese uzatıyor. Kuş belli ki onun elinden yem yemeye alışmıştır, kafesin telleri arasından gagasını uzatıyor. Çocuk bu durumdan yararlanarak onu tutmak, dilsiz kardeşinin gagasına bir ayrılık öpücüğü kondurmak istiyor.

Sonra beni eteğimden çekiyor, yaşlarla dolu parlak gözleriyle yüziime bakarak rica ediyor...”

5. Harika Çocuk:Kısa cümlelerle sade, anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Diyaloga dayalı bir anlatımı vardır.

“ Tamir atölyelerinden birinde çiraklık ettiğini sanarak sordum:

-Ne iş görüyorsun?

-Torna tesviye...

-Ha?

Katıla katıla güldü:

-Kim duysa şaşıyor. Bu eylülde on iki yi bitiriyorum hâlbuki.

-Yani torna tesviyeye ait her işi yapabilir misin?

-Ne var yapamayacak? Babamın atölyesi vardı eskiden. Sabahları okula giderdim, öğleden sonra da atölyeye.

-İlkin dördüne kadar.

-Sonra?

-Sonra annem öldü. İki kardeşimle ortada kaldık.”

7. Serhat Yayınları:

1. Eskici: Kısa, yalın cümlelere yer verilmiştir. Sıkça kullanılan ikilemelerle (**pençe pençe, al al, parça parça, birer birer, uzun uzun, saç sakal, göğüs bağı, pembe pembe, sarsıla sarsıla, yavaş yavaş, çabuk çabuk, pırıl pırıl, hıçkır hıçkır, katıla katıla**) anlatım güçlendirilmiştir. Çünkü ikilemeler, metnin daha akıcı bir nitelik kazanmasını sağlamaktadır. Bu da öğrencinin metni okurken zevk almasına vesile olur. Öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırırken akıcı, kolay anlaşılır, kısa cümlelerden oluşan metinler verilmelidir.

2. Sevginin Gücü: Kısa cümleler kullanılmıştır. Yazarın ağzıyla olay aktarılmıştır. Karşılıklı konuşmalar kişilerin kendilerine has konuşma biçimleriyle verilmiştir:

“-Ne güzel köpekmişsin sen, ayol!

-Dur bi sevim seni! Dur be!”

Anlatım daha güçlü, etkili olsun diye kişileştirme sanatından yararlanılmıştır:

“Davras, Davras olalı böyle şey görmemişti ”

3. Ziyaret: Yalın anlaşılır bir dil kullanılmıştır. **“Burnunda tutmek”, “dal budak salmak”, “içi içine sığmamak”, “kuzu kuzu oturmak”** deyimleriyle anlatıma zenginlik kazandırılmıştır.

4. Kuş Yemi: Özyürek Yayınları’nda öykünün üslubu hakkında bilgi verilmiştir.

8. Tutibay Yayınları:

1. Forsa: Anlaşılır yalın bir üslup kullanılmıştır. Diyaloga dayalı bir anlatımı vardır.

“Sevinçten, hayretten dizlerinin bağı çözüldü. Hemen çöktü. Kenara çıkan

bölükler, ellerinde al bayrak, kalenin etrafına doğru ilerliyorlardı. Kırk senelik bir beklemenin son azmiyle davrandı. Koştı, koştu... Karaya çıkan askerler, ak sakallı bir ihtiyarın kendilerine doğru koştuğunu görünce:

-Dur!

diye bağırdılar. İhtiyar durmadı; bağırdı:

-Ben Türk'üm oğullar, ben Türk'üm!"

2. Ağaç Bayramı: Kısa ve yalın cümlelerle bolca betimleme ve diyaloga yer verilmiştir.

"Doğrusu hiçbirimiz bu kadar ağacı bir arada görmemiştik. Ortalık yemyeşildi. Ağaçlardan cıvı cıvı kuş sesleri geliyordu. Az ileride bir dereyle karşılaştık. Öğretmenimiz ve arkadaşlar dere kenarında oturmaya karar verdiler..."

Öğle yemeğinden sonra da ormanı gezmeye çıktık. Bir yandan yürüyor, bir yandan konuşuyorduk:

-Şu önümüzdeki ağacın adı ne öğretmenim?

-Ona köknar derler Ufuk. Yanındaki de kayın.

-Peki şu iğne yapraklıya ne diyorlar?

-O da bir tür çam, Hülya. Bunlar yapraklarını yaz kış dökmeyiz. Bakın, şunlar kestane, şunlar çınar, şunlar da ıhlamur."

3. Gece Bekçisi: Yalın ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.

"Genç denizci, sözünü bitirdikten sonra arkasını dönüp gitti. İki gün sonra adamın asıl oğlu babasının cenazesini kaldırmak için geliyordu. Yanlışlığın sebebi çok basitti. Aynı birlikte görevli olan iki askerin isim benzerliği personel şefliğini yanıltmıştı. Sonradan yanlışlığı fark etmişler ve ihtiyarın oğlunu yola çıkarmışlardı. Fakat bu yanlışlık dünya da iyi kalpli insanların da bulunduğunu göstermişti."

4. Şerif'in Balıkları: Kahramanlar eğitim ve yaşam koşullarına göre konuşturulmuştur:

"... Bunaldım ana", "Ben de balık tutmak istiyorum anacığım."

5. Yaşlı Değirmenci: Yer yer uzun cümleler kullanılmıştır. “**Harıl harıl**”, “**yırtık pırtık**”, “**sık sık**”, “**iri iri**” ikilemeleri de anlatıma canlılık katmıştır.

6. Otobüste: Yalın, anlaşılır ve samimi bir anlatım kullanılmıştır. Betimlemelerden yararlanılmıştır.

“Otobüsümüz bir kez daha durdu ve açılan ön kapıdan birkaç kişi daha içeriye girdi. Birinin, önlerden güçlükle bulunduğumuz yere doğru gelmeye çalıştığını gördüm. Kucağında küçük bir çocuk taşıyan genç bir kadındı bu. Çocuk, ürkek gözlerle etrafına bakınıyordu. O kadar sevimli bir hâli vardı ki... Geldi, tam önümdeyken otobüs anî bir kalkışla sarsıldı ve kadın üzerime yıkılacakken ellerimi uzattım, düşmekte olan küçük çocuğu belinden kavrayıp kucağıma aldım. Kadın da düşmekten kurtulmuştu ama korkudan elleri titriyor, çeneleri birbirine vuruyordu. Bana sevecen bir yüzle ve zorlanarak teşekkür ettiğini duydum. Büyük bir öfkeyle hâlâ yerinde oturmakta olan öğrenci çocuğa baktım. Öfkemi susturmam mümkün değildi artık. Terbiye ve saygının bu derece yok oluşu karşısında deliye dönmüştüm. Bu çocuğa haddini bildirmeliydim artık. Aklıma gelen ilk cümleyi haykırmak için dudaklarımı aralıyordum ki çocuğun yerinden doğrulduğunu, boşalttığı yere kadını davet ettiğini gördüm ve sustum. Sustum ama bütün bedenim de buz kesti aynı anda. Öğrenci çocuğun sağ bacağı, dizinden aşağı yoktu. Üzerine zorlukla abandığı koltuk değneğini görememiştim.”

7. Pazar Yerinde Tanıdığım Çocuk: “**Yerler vıcık vıcık.**”, “**Çamur, gürültü, itiş kakış.**”, “**Bugün pazarın hiç tadı yok.**”, “**Hayır, şaka yapmıyorum, küfe kendiliğinden gidiyordu. Ağır ağır, yumul yumul.**”, “**Gerçekten bu küfeyi taşıyan yok mu?**” örneklerinde olduğu gibi kısa ve heyecanlı ifadeler kullanılmıştır. “**Çisil çisil**”, “**vıcık vıcık**”, “**itiş kakış**”, “**ağır ağır**”, “**yumul yumul**”, “**iri iri**”, “**saf saf**”, “**koştura koştura**” ikilemeleri de anlatımı zenginleştirmiştir.

9. Yıldırım Yayınları:

1. Sığırcık Kayası: Kısa cümleler kullanılmıştır. Kahramanlar, eğitim ve yaşam durumlarına göre konuşturulmuştur:

Ağanın adamları:

“... Görüyoruz ağam! ”

Ağa:

“... ülen siz kim oluyorsunuz da bana akıl veriyorsunuz? Benim aklımın sadakası sizin sürünüze yeter. Ne cesaretle karşımda konuşuyorsunuz? Bu ne kendini bilmezlik? Bu ne patavatsızlık haa?”

2. Uyku: Çok içten anlatımı vardır. Öğrencinin ilgisini çekecek, zevkle okunacak bir öyküdür. Bir çocuğun ve uykusu çok olan bir insanın diliyle durum ilgi çekici ve gözün önünde canlandırılabilir bir şekilde anlatılmıştır:

“İş... Bilmem ki ben, iş nedir? Ben yastığımı bilirim, ben yorganımı bilirim. Oh ne tatlı olur o zaman uyumak! ... Oturduğum yerde uyurum. Ama bir bakarım ki az sonra annemin kucağındayım. Daha çok uykum gelir, başımı anneme yaslarım, yine uyurum. Ancak yüzüme soğuk su çarpınca uyanırım, sonra yine uyurum. Yüzümde havlu gezer...”

“... Önüm? Ama ben hep uyku görüyorum anneciğim... Niye öyle? ... Annem de işe gitmezse geçinememiştiz. Sonra ev sahibi bizi kolumuzdan tutar atarmış. O ev bizim ki, orada benim yatağım var, yorganım var, yastığım var. Ev sahibi kim?”

Hayat pahalıymış... O hani saçı kabarık Hayat teyze mi? ...”

3. Kırmızı Balon: İçten bir anlatımı vardır. Kısaltmalı cümleler anlatıma renk katmıştır:

“Ah ne severim baloncuları, balonları... Pazar günleri sokak sokak dolaşır, bir baloncu bulur, ardına takılırdım. Öyle çok severdim ki balonları... Onları kırmızı, mavi, sarı, beyaz renkleriyle dev akide şekerlerine benzetirdim. Çok balonu olduğu için baloncuyu dünyanın en mutlu insanı sanırdım.”

4. Altın Yeleli: Benzetmelerden yararlanılmıştır. Aşağıda ıhlamur ağacı için yapılan benzetmeye örnek verilmiştir:

“O altın ışıltılarla rüzgârda yelesi uçuşan, ince boyunlu, iyi huylu atını, yere uzatılmış hâlde görünce Bedirhan avazı çıktığı kadar bağırıp ağlamaya başladı o an.”

3.2.21.2. 7. Sınıf

1. Ders Kitapları A. Ş.

1. Son Kuşlar: Genel olarak kısa ve doğru cümleler hemen göze çarpmaktadır. Anlatımda konuşma diline yakınlığı nedeniyle sık sık deyimlere başvurulmuştur: “İçi

cız etmek”, “canavar kesilmek”, “kanı donmak... ”, “esmer damlacıklar, esmer lekeler”(kuşlar), “toprak anamızın koyu yeşil saçları” (çimenler) gibi tamlamalar, öyküye güç ve güzellik katmıştır.

Anlatım teknikleri bakımından hikâyede geçen öğrencinin yeni karşılaştığı kelimeler, bu kelimelerin gerçek ve mecaz anlamları, deyimler, kelime grupları gibi pek çok dil malzemesi vardır. Öğretmen, bu malzemeleri cümle içinde anlama, anlamlarını çözümleme becerilerini öğrencilere kazandırabilir. Bu öyküde geçen **poyraz, saka, sallapati, mülâyim** gibi kelimeleri; **çığırtkan kuş, esmer damlacıklar** gibi kelime gruplarının; **içi cız etmek, canavar kesilmek, kanı donmak** gibi deyimlerin anlamları öykü içinde sezdirme yoluyla öğretilmektedir.

2. Oğuz Han: Bu hikâye, Oğuz Türkleri arasında o çağların ortak ve ananevî hikâye üslûbuyla söylenen, destanî ve anonim halk hikâyesi (Banarlı, 2001:403) özelliği taşıdığından dolayı masalımsı bir anlatıma sahiptir. Tekerlemeye öyküye başlanmıştır. Kafiye, ahenkli sözcükler ve bol benzetmelerle anlatım canlı kılınmıştır. Mübalağalı bir anlatım hâkimdir. **“Bir yaşına daha girmek”, “kaşla göz arasında”, “bağrına taş basmak”, “ocağı kül olmak”, “ölürse yer beğenir, kalırsa el beğenir”, “yüzüne gülmek”, “bayram etmek”** gibi deyim ve atasözleri anlatımı zenginleştirmiştir. **“Yaprak yaprak”, “eğim eğim”, “sabah sabah”, “zaman zaman”, “sürmeli sürmeli”, “ılgıt ılgıt”, “kuru kuru”, “duru duru”, “yumul yumul”, “dağa taş kurda kuşa”** ikilemeleri anlatımı canlı kılmıştır. Zengin, akıcı, canlı bir dil kullanılmıştır.

3. Ötleğen Kuşu:Öykü, açık, sade anlaşılır bir dil ile anlatılmıştır. Uzun sıralı cümleler kullanılmıştır. Betimlemelerden de yararlanılmıştır. İçten samimi bir anlatımı vardır.

“İnci çiçeklerinin, gelinciklerinin, mor dikenlerin arasından ilerleyerek sık ağaçlıklara doğru yürüdüm. Otların arasından ansızın çıkan umulmadık tümseklerde tökezlediğim oluyordu. Ayaklarıma dikenler batıyor; ellerimin içi, yana bir acıyla kavruluyordu. Acılar, tabiatın varlığını daha çok duyuruyordu. Yine de içimdeki tatlı sesli ülkü, bu acıları hemen unutturuyor, yüreğime bir serinlik veriyordu. İri günebakan çiçekleri de altın bakışlı yüzlerini, sanki büyü, içten bir sezişle gün

ışıklarına doğru çevirmişti. Birden, yakınlarımdan ok gibi gelip geçen bir hışırtı duydum. Bu sefer ürkmedim; alışmıştım artık. Maskara bir kaya keleri ya da yaramaz bir sincap olabilirdi. Ama yanılmışım; otların arasından, önce ak kulakları görünen minicik bir tavşancıktı. Kim bilir yüreciği nasıl küt küt atıyordu. Art ayakları öylesine güçlüydü ki ben birkaç adım atıncaya kadar kaybolup gitti.

(...)

Tılsımlı bir güzellik görmüşçesine başını iki yana çeviriyor, ama gözlerini benden ayıramıyordu. Küçük serçenin bu kanısını bozmamak için hiç yerimden kıpırdamadım.

-Ama Nihat, dedim; ötleğen kuşu görseydin, onu tutardın...

İçimdeki öteki Nihat:

-Belki, diye karşılık verdi; ama çok okşamak, sesini sık sık duyabilmek için... tutar, belki de ona güzel bir kafes yapardın...

Kuş, bu düşüncemi anlamış olacak ki “Pırrr!” diye uçtu gitti.

4. Kastamonulu İki Kardeş: Açık, sade anlaşılır bir dil ile anlatılmıştır. “Cihanda ün salmak”, “masum kanı dökmek”, “yağma etmek”, “gözü pek” gibi deyimlerle anlatım zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

2. Elit Yayınları:

1. Minik Tay: Yalın, anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Öykünün anlatımında kısa cümleler tercih edilmiştir.

“Kiralık atlar, pek çoktu. Ama yine de sıra beklemek gerekiyordu. Çocuklar, en çok yavrulu atı seviyorlardı. Onu bekleyenler hiç eksilmiyordu. Belli ki at yeni yavrulamıştı. Minik tay öylesine çelimsiz ve güçsüzdü ki!... Öyleyken yine de annesinin peşinden ayrılmıyordu.”

2. Dülger Balığının Ölümü: Yazar, dülger balığını tanıtırken düz, sadece bilgi verir gibi anlatmamıştır. Anlatılanlar ilgi çekici, sevimli ve zevkli bir şekilde ifade edilmiştir. Yazar, balığı göz önünde canlandırabilecek şekilde tasvir etmiştir. Okura balığı sevdirmekte ve balıkla arkadaşlık, dostluk, yakınlık kurdurmaktadır.

“Oltaya tutuldu muydu dünyasına, sulara küsüverir. Nasıl bir korku içine düşer kim bilir? Onun için dünya bomboştur artık. Oltadan kurtulsa da fayda yoktur. Suyun yüzüne yamyassı serilir. Kocaman gözleriyle insana mahzun mahzun bakar durur. Sandala aldığınız zaman dakikalarca onun sesini işitirsiniz. Ya sesini! Bir o, bir de kırlangıç balığı sandalda ölünceye kadar ikide bir çığlığa benzer, soluğa benzer acı bir ses çıkarır.”

3. Semaver: Açık, anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Öykünün genelinde kısa cümleler yer almıştır.

“Sarıldı. Onu yatağına götürdü. Gözleri yandı. Ağlayamadı. Sokağa fırladı. Komşu ihtiyar hanıma haber verdi. Komşular geldiler. O fabrikasına yollandı. Hep ölümü düşündü. Ölüm bildiğimiz kadar korkunç bir şey değildi. Yalnız biraz soğuktan o kadar.”

4. Kabak Çekirdekçi: Diyaloga dayalı, yalın bir anlatımı vardır.

“Ertesi gün kar başladı. O günlerde bir akşam, yeğenim soğuktan kızarmış gözleri ve burnuyla geldi. Ürkmesin diye lâmbayı yakmadım.

-İsmail Hakkı Bey geldi.

Uzun bir sessizlik... Sonra yine:

-Dün akşam bizim kapının önünde oturdu, kendi kendine uzun uzun sayıkladı.

-Ne dedi, dedim?

-“Bir liram olsa, kabak çekirdeği alsam, üç yüz kuruş kazanır mıyım, kazanmaz mıyım?” diyordu. Galiba hasta, tuhaf tuhaf konuşuyor. Karların üstüne çökü çöküveriyor.”

5. Selim: İçten, samimi bir anlatımı vardır:

“Arka sıralar bana bir çeşit ürperti, ön sıralar yaman bir kalp sızısı vermişlerdi: Öndekiler ne küçük küçük, ne cılız cılız varlıklardı, Yarabbim! Sıtma ve yoksulluk onları nasıl yakıp kavurmuştu! ”

6. Eskici: “Serhat Yayınları”nın 6. sınıf ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

7. Ayşegül: Diyaloga dayalı, yalın, içten bir anlatımı vardır. Kısa cümleler kullanılmıştır.

“-Kızım o başına taktığın çiçeğin adını bilir misin?

-Bilirim: Kadife.

-Bu su kenarında açan beyaz çiçekler?

-İnci çiçeği.

-Ya senin adın nedir?

Utandı; kısaca, usulca:

-Ayşegül! dedi.

Burada meyveler, çiçekler, ağaçlar, adlar hepsi, her şey, tertemiz ve güzel. Ya Ayşegül? Hepsinden daha hoş...”

3. Koza Yayın Dağıtımı:

1. Kedi Ağaca Çıktı: Öyküde anlatılan olaya karışan kişilerin özelliklerini daha iyi belirtebilmek için halkın kullandığı bazı sözcük ve deyimlere de zaman zaman yer verilmiştir:

“Nah minnacık kedi yavrusu.”, “Hanımış o bakalım”, “Sen kimlere küstün de çıktım oraya?”

2. Dönüş: Kısa cümleler kullanılmıştır. Metne sorular sorularak girilmesi dikkat çekicidir:

“Nasıl oldu? Ne yaptılar? Nerden buldular bu kadar parayı? Kimse bilemedi...”

3. Doğ Güneşim Doğ: Karşılıklı konuşmalarda yalın, kısa ve sıralı cümleler kullanılmıştır.

“ Adam, kara kayanın dibine çöktü. Sırtını kara kayaya dayadı. Köylülere şöyle dedi:

-Hadi bakalım sırtıma yükleyin de alıp götüreyim kara kayaya.

Köylüler, kurnaz adamın bu sözüne şaşıp kaldılar.

-Koskoca kayayı biz senin sırtına nasıl yükleyelim dediler.

Adam da onlara şöyle dedi.

-Siz sırtıma yüklemesiniz, ben nasıl taşıyım kayayı? Ben, sözümde duruyorum.

Kayayı buradan başka bir yere taşıyacağım. Ama siz de yükleyin kayayı

Bütün köylü birlik oldu, Kara kayayı adamın sırtına yüklemeye çalıştılar. Kayayı ittiler, olmadı. Kayayı çektiler, olmadı. Kayaya ip bağlayıp asıldılar, yine olmadı. Ne yaptılarsa kayayı yerinden kıpırdatamadılar. Köylüler yorgunluktan ter içinde kalmışlardı.”

4. Düşleme Oyunu: Karşılıklı konuşmalara yer verilmiştir. Yalın bir anlatım vardır.

“Öğretmen:

-Bu güzel bir düş Ayşe...dedi. Çok çalışırsan niçin gerçekleşmesin?

Sarışın, mavi gözlü Ayşe usulca içini çekti:

-Gerçekleşmesini bütün yüreğimle diliyorum. Am yaşı öğretmenim bu gidişle o günleri göremez gibi geliyor.

-Kim bilir! Hiç belli olmaz. Yeter ki sen çabanı eksik etme. Bıkmadan yüksünmeden çalış, istekle çalış!

-Pişano, keman çalmak gibi işlerde bir de yetenek söz konusuymuş efendim.

Birinde eğer o yetenek yoksa, ne kadar çabalasa para etmezmiş.

Çocuklar, “Öyle midir? Doğru mudur?” der gibi öğretmenin yüzüne baktılar.

O, kaşlarını kaldırıp:

-Hayır, ben bu görüşü paylaşmıyorum, dedi...”

5. Gündüzünü Kaybeden Kuş: “Özyürek Yayınları”nın 6. sınıf ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

4. Mahir Yayınları:

1. Semaver: “Elit Yayınları”nın 7. sınıf ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

2. Kavak Ağacı: Bazı cümleler kısa, bazıları ise uzundur. Diyaloglar öyküye doğallık kazandırmıştır. Öykü, betimleme ve kişileştirme yöntemiyle anlatılmıştır:

“Kırlar kokularını süründü...”, “... bazen bulutlar alnını öpüyorlardı.”

3. Son Kuşlar: “Ders Kitapları A. Ş.”nin 7. ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

4. Bir Araba Karpuz: Kısa, yalın ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.

“Sıcak bir öğle sonuydu. Yalnızdım evde. Bahçede oynuyordum. Komşu çocuklar geldiler yanıma. Çeşitli oyunlar oynadık; hepsini denedik, bıktık, usandık. Vakit geçmek bilmiyordu. Sıcak iyiden iyiye bastırıyordu. Birer ağaç altı bulup uzandık; Hasan, Selim ve Ayşe... Uyuduk mu, uyumadık mı bilmiyorum, birden kapının zilini duydum. Ev yıkılırcasına çalıyordu. Koştuk, açtık. Sokakta bir atlı araba duruyor.”

5. MEB Yayınları:

1. Arkadaşım: Yalın, anlaşılır bir dilin yanı sıra kısa cümleler kullanılmıştır.

“Kanarya ilk gün hep sustu. Çok az kıpırdadı yerimden. Sesi soluğu hiç çıkmıyordu. Onu anlıyordum. Arkadaşlarımın gelip beni görmesine izin verilmiyordu. Ya kanarya?... Çok küçüktü. Arkadaşları vardı mutlaka. Onu görmeye hiç kimse gelmeyecekti. Yerini bile bilmiyorlardı.

Konuğumun adını “kızamık” koydum.”

2. Mustafa Kemal’in Askerleri: Sade, anlaşılır bir dili vardır. Karşılıklı konuşmalara yer verilerek betimleyici anlatım türünden yararlanılmıştır.

“Bunu söyleyen beyaz sakallı, gözlüklü, sırtındaki hafif kamburu daha kolay taşıyabilmek istermişçesine bastonuna dayanarak yürüyen ve her hâliyle etrafındaki iki kız çocuğuna korku değil de sokulmak, gittikçe daha fazla sokulmak duygusuna aşıl原因an sevimli bir ihtiyardı.

...

Babam elektriği eliyle kapattı. Mumların ışığında kendisine hayretle bakan anneme:

-Yarın...dedi. Sultanahmet Meydanı'na bakan evlerden birinde bir oda kiraladım. Hep beraber oraya gideceğiz...

Annem onun ne demek istediğini anlamaya çalışarak sordu:

-Niçin?

-Ordu gelecek... Anadolu'dan Mustafa Kemal'in askerleri geliyor yarın..."

3. Haşmet Gülkökan: Kahramanlar eğitim ve yaşam durumlarına uygun olarak konuşturulmuştur:

"...Gülüm, salata malata alabilir miyiz?", "... Şekerim bu portakalların hediyesi kaç?", "...Ne? Hazır mı? Hay ömrüne bereket. Hangi dağda kurt öldü! Bense atlatacağın diye "Bu ne yüzsüzlüktür, ne kepazeliktir a şekerim!" diyecektim.

6. Özyürek Yayınları:

1. Boğaç Han: Mübalağalı bir anlatımı vardır. Olay, olağanüstü bir şekilde anlatılmıştır. Olaydaki kişilerin özellikleri gerçek yaşamdaki kişilerin özelliğine uymamaktadır. Kısa cümlelerle, yarı nesir, yarı manzum biçimde bolca deyim ve benzetmelere yer verilerek öykü dile getirilmiştir. Bu ise, anlatımı akıcı ve ilgi çekici kılmıştır.

2. Son Kuşlar: "Ders Kitapları A. Ş. "nin 7. ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

7. Serhat Yayınları:

1. Eşek: Kısa cümlelerin yanı sıra sıralı cümlelere de yer verilmiştir. Yalın bir dil kullanılmıştır. Yazar, kahramanları yaşam ve eğitim durumuna göre yöresel ağız ile konuşturmuştur:

"Ne istiyorsun?

Kölüğü yitirdim...

Ne kölüğü?

Eşşek hani! ... eşşeği yitirdim de...

Ee?

(...)

Ne istedin?

Kölüğü yitirdim.

Nerede idi?

Aha, dee o taşın böğründe, diye kuyuyu gösterdi.

Git ara, burada yok.

“Bunlar eşeğin büsbütün üstüne mi yatmak istiyorlar?” diye düşündü.

Yerinden de kımıldamadı.

Ne dikiliyon, gidip eşeğini arasana!

Nerede arayayım?

Bana mı soruyon?

Aradım, yok!

Yoksa sana eşek bulacak değilim ya.”

2. Karanfiller ve Domates Suyu: Kısa ve sade cümleler kullanılmıştır. Öykünün anlatımında betimlemelere yer verilmiştir.

“Köyde ona “Kör Mustafa” derlerdi. Bir gözü sola doğru biraz kaymıştı. Sağ tarafının beyazı ile göz kapağı arasına ciğer kırmızısı bir et parçası oturmuştu. Böyle mi doğmuştur? Yoksa çocukken bir şey mi batmıştır? Bu sakat göz, öteki gözden daha parlaktır; daha siyah, daha canlı, zekidir. Pırıl pırıl, sevimli, canlı bir gözdür.”

3. Haydi Süngere: Kısa cümleler tercih edilmiştir. Benzetmeler kullanılarak anlatım daha ilgi çekici hale getirilmiş ve olay göz önünde canlandırılmaya çalışılmıştır:

“Kayık sanki kurumaya asılan bir çamaşır gibi sarsılıp silkindi. Ayı gibi ıhlayan bir dalga, kayığın üzerine bindi. Fakat, kayık silkindi, doğruldu. Havaya kalkarken kayığın her yanından denize çağlayanlar boşanıyordu. Sonra kayık, gene çöküyordu.”

4. On Dört Yaşında Bir Adam: “Elit Yayınları”nın 6. sınıf ders kitabında öykünün üslubu hakkında bilgi verilmiştir.

8. Tutibay Yayınları:

1. Bir Şekerli Bir Ispanaklı: Öykünün içten, samimi bir anlatımı vardır. Öyküde yalın ve anlaşılır bir üslûp kullanılmıştır.

“Ali Taha, “Beni babaanneme götürün.” diye tutturdu. Beray da, “O oda soğuk, hastalanır.” diye endişe duyuyor. Fakat ben de, Ali Taha iki buçuk yaşında olmasına rağmen, böyle şeyleri görsün, hissetsin istiyorum. Büyüdüğünde hayal meyal hatırlayacağı, ama onda asil hislerin yeşermesini sağlayacak anları yaşasın istiyorum Kokunun hakkını onun nesli tanımayacak, anlamayacak bile. İnsanlar, hiçbir karşılık beklemeksizin nasıl birbirlerinin göz haklarını, koku haklarını gözetirler? Bunu benim neslimde bile anlayabilecek insan olmasına şaşacağım. Ah anneciğim! Yılda bir iki gelişimde artık büyük şehirlerde hiç kalkmamış böyle büyük beşerî hisleri nasıl hatırlıyor ve içime nasıl bir ateş düşürüyorsun bilsen.”

2. Gül Baba’nın Gülleri: Yalın, anlaşılır bir anlatımı vardır. Şahıslar, mevki ve eğitimlerine göre konuşturulmuştur:

“Devletlü padişahım! İstanbul kuşatmasına katılan gazilerimizden tabiat âşığı biri vardır ki ona Gül Baba derler. Ak sakallı, nur yüzlü bir ihtiyardır. Şu yamaçları güllerle ve dahi türlü çiçeklerle donattı...”

3. Hayat Ne Tatlı: Yalın ve anlaşılır bir üslûbu vardır. Öykünün genelinde eksilteli ve kısa cümleler kullanılmıştır. Karşılıklı konuşmalara da yer verilmiştir.

“Hafız Nuri Efendi, köşeye dayanmış duruyordu. Birdenbire yanında birini gördü. Kavafın Şükrü...Arka sokaktan mı çıktı?... Nuri Efendi’ye:

-Birini mi bekliyorsun, diye sordu.

-Yooooooooook!...

-E, duracak mısın, diye sordu.

-Bilmem, duruyorum işte...

-Gelirsen gel. Seni Kumkapı’ya götüreyim.

Nuri boynunu büktü.

-Gidelim dersin gidelim, dedi.

-Yürü, gezmiş olursun.

Yürüdüler. Karşı kaldırıma geçtiler, sağdaki sokağa saptılar, demir yoluna çıktılar...”

4. Karacahisar’ın Fethi: Yazar, olayları anlatırken yaşananları hissettirebilmek amacıyla sık sık görünüş tasvirlerine yer vermiştir:

“Kalenin büyük kapısı birdenbire açılarak Rum silâhşörleri bir sel gibi akmaya başladı.”

Kişiler, gerçek yaşamlarındaki gibi konuşturulmuştur:

“Koman bahadırlarım, ha koman ha!”

“Aman beyzadem kendini koru!”

5. Çekirgeler: Yalın ve anlaşılır bir üslubu vardır. Uzun, sıralı tümceler ile fiil cümleleri kullanılmıştır.

“Herkes ne yapacağını bilmeden bağırıp çağırıyor, evine koşuyordu. Fakat evlerin içi daha da kötü bir hâldeydi. Çekirgeler kuyulara, çeşmeler düşüyor; bacalardan, açık pencerelerden odaların içine giriyorlardı. Sokulmadıkları bir karış yer bile kalmamıştı.

Sağanak tam iki saat sürdü. Sonra gökyüzü tekrar açıldı ve güneş göründü. Fakat her yer çekirge sürüleriyle örtülmüştü. Çekirgeler ağaçların dallarına asılmışlardı. Dallar onların yükü altında bükülüp kırılıyordu. Hayvanlar, kemirecek bir şey bulamayınca taşlara dişlerini geçiriyor; insanların, köpeklerin, tavukların üzerine sıçrayıp tırmanıyorlar; nereden bir yaprak, bir sap bulurlarsa hemen yiyip bitiriyorlardı.”

9. Yıldırım Yayınları:

1. Keramet: Kurallı ve genelde kısa cümleler kullanılmıştır. “**Göz gezdirmek**”, “**yükte hafif, pahada ağır**” gibi deyimlerin yanı sıra “**yavaş yavaş**”, “**paldır küldür**”, “**sallana sallana**” ikilemeleri de anlatımı zengin kılmıştır. “**Allah belanı versin!**”, “**Vay canına, yere çakılı değilmiş be!**” gibi ifadeler de günlük konuşma dilini andırmaktadır.

2. Son Kuşlar: “Ders Kitapları A. Ş. ”nin 7. ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

3. Yeni Bir İcat: Kurallı ve kısa cümlelerle anlaşılır bir şekilde öykü dile getirilmiştir. “Çöp gibi adam”, “gediklinin biri” gibi benzetmeler anlatıma canlılık katmıştır. “Döne döne”, “ara sıra”, “birer birer”, “uzun uzun”, “görüle görüle” gibi ikilemelerle “akıl vermek”, “canı yanmak”, “lafa tutmak”, “yüz üstü kalmak”, “taban tepmek” gibi deyimler anlatımı zenginleştirmiştir.

4. Üç Arkadaş: Yazar, argo sözcüklere yer vermiştir:

“Ulan”, “Nah ulan be!”, “Yuh be!”, “Acırlar, para verirler enayi! ”

Mahalli konuşma cümleleri kullanılmıştır:

“Of be yahu!”, “Allah senin de belânı versin, annenin de!”, “... yallah! ”

Kısa cümleler kullanılmıştır. Eksilteli cümlelere de yer verilmiştir. Ünlem cümleleri ağırlıktadır. Diyaloglar senli benli şekildedir.

Bu öykü, mahsustan da olsa yalan söyleme planları, argo sözcükler, “Allah senin de belânı versin, annenin de!” ifadesi dolayısıyla saygısızlık (özellikle de anne gibi kutsal bir varlığa yönelik saygısızca bir üslûp), yere tükürme gibi (Makara Hasan dişlerinin arasından fırt diye tükürdü.) yanlış davranışlar sergilediği için uygun değildir.

5. Ödlek: Öykü anlaşılır bir şekildedir. Kısa ve eksilteli cümleler kullanılmıştır. “Çıt çıkarmamak”, “asabı bozulmak”, “kanı tepesine çıkmak”, “bal gibi bilmek”, “göz göre göre soymak” gibi deyimler anlatımı canlandırmıştır.

3.2.21.3. 8. Sınıf

1. Elit Yayınları:

1. Sonsuza Kalmak: Mizahî, akıcı ve canlı bir anlatım kullanılmıştır. “Hatice’yi bırakıp neticeye bakmak”, “kafa ütölemek” gibi deyişler ile atasözleri ve kahramanlar arasındaki kişilik çatışmalarıyla sağlanmıştır.

2. Kefil: Sade, anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Karşılıklı konuşmalara yer verilmiştir.

“Meroz, elbisesinin altında bir hançer saklayarak Sirakuza Kralı Denis’in yanına sokuldu. Koruyucular hemen kendisini yakalayarak zincire vurdular. Kral öfkeyle sordu:

-Bu hançerle ne yapacaktın? Söyle bakalım!

-Şehri bir zalimden kurtaracaktım.

-Bu arzunun cezasını darağacında göreceksin.

-Ölüme hazırım. Af ve aman dilemiyorum. Yalnız bana küçük bir lütufta bulun: Kız kardeşimle nişanlısını evlendirmek üzere üç günlük mühlet istiyorum. Arkadaşım bana kefil olacak ve eğer sözümde durmazsam, öcünü ondan alabileceksin...”

3. Bir Karpuz Sergisi: Yalın, anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Karşılıklı konuşmalara yer verilmiştir.

“...Ağustosun öyle bir günündeydi ki, yaprak oynamıyor. Çok berrak ve sıcak hava, sesleri uzaklardan bize getiriyor, tâ Kumkapı sahillerinde yıkanan insanları düşündürüyordu.

-Haydi gidelim Kumkapı’ya, dedim; bir kenarda yıkanırız.

-Ben sabahleyin gittim, dedi. Sen istersen git, banyo yap, gel. Ben çırağı bekliyorum.

-Paralar, dedim.

-Bitti mi, dedi.

-Bende metelik yok.

-Bana verdiğin para duruyor, dedi; bu para bize yeter de artar bile.

Ben, Kumkapı sahiline yollandım. O arka üstü yattığı yerden sağ tarafına döndü. Gözlerini kapadı...”

4. Kazılık Kara Oğlu Yeğenek Boyu: Yarı manzum yarı mensur bir şekilde yazılmıştır. Betimleme ve olaylar düz yazıyla, konuşmalar manzum biçimde verilmiştir. 15. yy Türkçesi ile yazılmış manzum kısımlar:

Sabah aydınlığında sapa yerde dikilende ak otağlı

Atlas ile yapılanda gök sayvanlı

*Tavla tavla çekilende şahbaz atlı
Çağırıp yardım verende bol çavuşlu
Yıkandığında yağ dökülen bol nimetli*

2. Koza Yayın Dağıtım:

1. Uzun Kavak: Yazar olaya daha gerçekçi hava kazandırabilmek için yerel dil özelliklerini kullanmıştır.

“... Emme bu hayırlı bir iş Durmuş Dayı. Köyün köprüsüne öz yapacağız. Gelen geçen dua edecek. Tam senin kavağın yeri. Bizi eli boş çevirme.”

“... Bağçadaki öbür ağaçların hepsi bir yana, bu bir yana . Ne zaman bağçaya gitse, başını kaldırır, uzun uzun bakar...”

“... Keseriz canım. Haberi olmadan gider keseriz. Köprüye vermek istiyor zati. Biraz üzülür, küser emme sonunda alışır.”

2. Cici Semer: “Mahir Yayınları”nın 6. sınıf ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

3. Uşun Koca Oğlu Seğrek Hikâyesi: Cümle kuruluşlarında, eylem çekimlerinde ve deyimlerde Oğuzcanın özellikleri açıkça görülebilmektedir. 15. yy Oğuz Türkçesi hakkında bir kanıya varabilmemiz için öykünün dil ve anlatım özelliklerine dokunulmamıştır.

“Ömründe iki oğlu vardı. ”, “Meğer bir gün beyleri çiğneyip oturunca...”

“Ters - Uzamış ‘ın sözü Eğrek’e işledi.”

Hikâye yarı manzum yarı mensurdur. Fakat 8. sınıf öğrencisine göre yine de kullanılan bazı kelimeler yabancı gelecektir.

“Ulu kardaşı Eğrek burada soylamış hanım, ne soylamış:”

“Kalarda koparda yerini soracak olsam ne yerdir? ...”

3. Mahir Yayınları:

1. Güvercin Avı: “Elit Yayınları”nın 6. sınıf ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

2. Karanfiller ve Domates Suyu: İçten, samimi bir anlatım kullanılmıştır:

“Kör Mustafa nasıl becerdi bilmem... Denize diklemesine inen bu çalılığın bir kısmını ne pahasına ayıkladı biliyor musunuz? Tırnakları pahasına...”

Yazar betimlemelerle anlatımını güçlendirmiştir.

“... bir meşe palamudunun korkunç yılan gibi kökü önüne çıkardı.”

Ruhsal ve fiziksel portreler çizerek olay ya da kahramanı gözümüzün önünde canlandırabilmemiz sağlamıştır:

“Köyde ona “Kör Mustafa” derlerdi. Bir gözü sola doğru biraz kaymıştı. Sağ tarafının beyazı ile göz kapağı arasına ciğer kırmızısı bir et parçası oturmuştu. Böyle mi doğmuştur? Yoksa çocukken bir şey mi batmıştır? Bu arızalı göz, öteki gözden daha parlaktır; daha siyah, daha canlı, daha zekidir. Kör Mustafa bahçelerde çalışır,gündeliğe gider, sarnıç ve dam aktarır, kuyu kazar...”

3. Dönüş: “Koza Yayın Dağıtımı”nın 7. sınıf ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

4. MEB Yayınları:

1. İhtiyar Çilingir: Uzun cümleler ile anlaşılır ve sade bir şekilde yazar anlatıcı tarafından olay anlatılmıştır. Yer yer kısa cümleler de kullanılmıştır. Betimleyici anlatım biçiminden yararlanılmıştır.

“Koyunpazarı’nda bir ufacık dükkân; bir küçük ocak yanıyor, bir ufak çocuk körük çekiyor. İhtiyarlamış, küçülmüş, ak sakallı, küçük yüzlü bir adam, gözündeki çift göz, mini mini halkaları ateşte ısıtıp zincir bağlıyordu.

(...)

Ben oradayken, gençten bir adam geldi. Elinde bir değnek vardı. Demirciye uzattı. Bu değneğin ucuna beş on halka geçirilecek. Bu genç adam, onunla, her sabah akşam bağı giderken eşeği dürtecek.

Demirci anladı. Ses çıkarmadı. Duvardan üç beş halka aldı. Sanatını bilen bir adam sessizliğiyle değneğe taktı. Ancak, genç adam, alışılmışın aksine, değneğin yan tarafına bir halka daha taktırmak istiyordu...”

2. Deniz Yıldızının Öyküsü: Uzun cümlelerle, açık, anlaşılır bir dil kullanılmıştır.

“Bir adam, okyanus sahilinde yürüyüş yaparken denize telâşla bir şeyler atan birine rastlar.

Biraz daha yaklaşıncı, bu kişinin, sahile vurmuş deniz yıldızlarını denize attığını fark eder ve “Niçin bu deniz yıldızlarını denize atıyorsunuz?” diye sorar...”

3. Son Kuşlar: “Ders Kitapları A. Ş. ”nin 7. ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

4. Küfe: Manzum bir anlatım kullanılarak mısralar halinde yazılmış bir hikâyedir. Şair konuşma cümlelerine de yer vererek olayı anlatmıştır:

“Acep...”, “Ayol dinle annenin sözünü.”, “Ne dırlanıp duruyorsun?”

5. Kuş Yemi: “Özyürek Yayınları”nın 6. sınıf ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

5. Özyürek Yayınları:

1. Selim’i Anarım: “Koza Yayın Dağıtımı”nın 6. sınıf ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

2. Bir Kavak ve İnsanlar: “Mahir Yayınları”nın 7. sınıf ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

3. Ses: Yer yer uzun, yer yer kısa cümleler kullanılmıştır. Betimlemelere ve karşılıklı konuşmalara yer verilmiştir.

“...Yirmi yaşından fazla göstermeyen bir delikanlı, çadırın önünde yan yatırılmış bir el arabasının üstüne oturarak saz çalıyordu.

Arkadaşım yanına sokularak sordu:

-Senin adın ne oğlum?

-Ali!

-Nerelisin?

-Sivaslıyım!

-Sazı nerde öğrendin?

-Ne bileyim? Küçükten beri çalarım.

-Söylemeyi?

-Onu da öyle... Sonra bir iki usta âşık yanında gezdim.

Arkadaşım bana baktı:

-Harikulâde bir ses azizim, yıllarca arasak bulamayız. Ben bu oğlanın arkasını bırakmam, dedi.

(...)

Sınavın yapılacağı okulun müdür odasına girer girmez, bir kenarda elinde saziyle bekleyen Sivaslı Ali'yi tanıdım. Yüzü biraz daha kırmızı, bakışları adamakıllı ürkekti. Ökçesi basık ayakkabılarının arkasından topukları delik çorapları görünüyor ve üzerinde bulunduğu halı, tabanlarını yakıyormuş gibi sık sık ayak değiştiriyordu. Sazını bir silah gibi sağ ayağının kenarına dayamış, sapını iki parmağıyla yakalamıştı. Odada konuşup gülüşenlerin yüzüne bakmıyor, gözlerini yerde ve karşı duvarda gezdiriyordu...”

6. Serhat Yayınları:

1. Küçük Sergey'in Merakı: Açık, akıcı, yalın, duru bir anlatımı vardır. Karşılıklı konuşmalara yer verilmiştir.

“Sınavın yapılacağı okulun müdür odasına girer girmez, bir kenarda elinde saziyle bekleyen Sivaslı Ali'yi tanıdım. Yüzü biraz daha kırmızı, bakışları adamakıllı ürkekti. Ökçesi basık ayakkabılarının arkasından topukları delik çorapları görünüyor ve üzerinde bulunduğu halı, tabanlarını yakıyormuş gibi sık sık ayak değiştiriyordu.

Sazını bir silah gibi sağ ayağının kenarına dayamış, sapını iki parmağıyla yakalamıştı. Odada konuşup gülüşenlerin yüzüne bakmıyor, gözlerini yerde ve karşı duvarda gezdiriyordu...”

2. Boğaç Han: “Özyürek Yayınları”nın 7. sınıf ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

3. Son Yaprak: Benzetmeler ile anlatım akıcı hâle getirilmeye çalışılmıştır:

“Sonbaharın soğuk nefesi ile yaprakları dökülmüş olan bitki, iskeleti ile âdeta duvara tutunmaya çalışıyordu.”

4. Son Kuşlar: “Ders Kitapları A. Ş. ”nin 7. ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

5. Himmet Çocuk: Anlaşılır bir anlatım kullanılmıştır. Karşılıklı konuşmalardan yararlanılmıştır.

“...Sınavın yapılacağı okulun müdür odasına girer girmez, bir kenarda elinde saziyla bekleyen Sivaslı Ali’yi tanıdım. Yüzü biraz daha kırmızı, bakışları adamakıllı ürkekti. Ökçesi basık ayakkabılarının arkasından topukları delik çorapları görünüyor ve üzerinde bulunduğu halı, tabanlarını yakıyormuş gibi sık sık ayak değiştiriyordu. Sazını bir silah gibi sağ ayağının kenarına dayamış, sapını iki parmağıyla yakalamıştı. Odada konuşup gülüşenlerin yüzüne bakmıyor, gözlerini yerde ve karşı duvarda gezdiriyordu...”

6. Pembe İncili Kaftan: Yer yer kısa, yer yer uzun cümleler kullanılmıştır. Diyaloga dayalı bir anlatımı vardır.

“Muhsin Çelebi, Türkçe nutkunu bağırdıkça, Şah kızıyor, sararıyor, morarıyordu. Elinde heyecandan açamadığı nağme, tir tir titriyordu. Tahtın arkasındaki cellâtlar kılıçlarını çekmişlerdi. Muhsin Çelebi bağırdı, çağırdı. Yankıları, vezirler, cellâtlar, muhripler, hükümdarlarının sabrına, tahammülüne şaşıyorlardı. Hatta içlerinden birkaçı mırıldanmaya başladı. Muhsin Çelebi sözünü bitirince müsaade filân istemedi, kalktı. Kapıya doğru yürüdü. Şah İsmail donmuş, taş kesilmişti. Çaldıran’da kırılacak gururu, bugün, bu tek Türk’ün ateş nazarları altında ezilmişti. Muhsin Çelebi dışarı çıkarken, Şah, kendi gibi hayretten donan nedimlerine:

-Şunun kaftanını verin, dedi.

Muhariplerden biri koştu. Tahtın önünde serili kaftanı topladı. Türk elçisine yetişt:

-Buyrun. Kaftanınızı unutuyorsunuz...”

7. Tutibay Yayınları:

1. Pembe İncili Kaftan: “Serhat Yayınları”nın 8. sınıf ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

2. Osmancık: Yalın ve anlaşılır bir üslûp kullanılmıştır. Karşılıklı konuşmalara ve eksilteli cümlelere yer verilmiştir.

“Bir akşam binbaşı bütün askerleri toplayarak şu sözleri söyledi:

-Karşı tepeye saldırıya geçmemiz gerekli. Ancak bu tepeye yaklaşabilmek için, uğursuz bir leylek gibi durmadan takırdayan şu ağır makineli tüfeği susturmaliyiz... Bu görevi üzerine alacak olan erin kurtulabilmesine olanak yoktur. Bu işi k, m üzerine almak istiyorsa ortaya çıksın!...

Ortaya birçok yiğit çıktı. Fakat Osmancık, çıkanların en başında yer almış bulunuyordu. Komutan onu görünce gülümsedi:

-Pekâlâ Osmancık. Mademki istiyorsun, bu zor görevi sana veriyorum. Haydi göreyim seni!...”

3. Çocuk ve Ağaç: Yazar, anlatımı etkili hâle getirebilmek için sık sık karşılıklı konuşmalara yer vermiştir. Kişiler, yaşadıkları yörenin ağız özelliklerine göre konuşturulmuştur:

“-Görmedim emmi.”, “-Bahçeye değil aha şuraya dikeceğim!”

4. Mehmetçik:Sık sık durum betimlemelerine de yer verilen yazıda anlatımı daha etkili hâle getirebilmek için kahraman, yöresinin ağız özelliğine göre konuşturulmuştur:

“Hele şöyle gımıl da bahayım! ... Keşkeleyim ben senin yerinde olsam! ... Ülen be gök gözlü uğursuz...”

Öyküde “ülen” sözcüğü çok sık kullanılmıştır. Bu sözcük kullanılmamış olsaydı daha iyi olurdu.

5. Şehitler Tepesi:Yalın, anlaşılır bir dil kullanılmıştır.

“Sultan Mehmet, limanı almak için kimsenin aklına gelmeyecek bir savaşa plânı çizdi: Yetmiş seksen parça gemiyi kızaklar üstünde karada yürüterek Haliç’e indirmek!

Gemiler deniz içinde kızaklara alındı. Sonra, öküzler, mandalar ve hatta coşkun bir neşe içinde bulunan askerler tarafından çekilerek ağır ağır bugünkü Beyoğlu tepesine doğru yükselmeye başlandı. Manzara görülecek şeydi!...”

6. Toraman:Yalın bir anlatımı vardır. Uzun ve sıralı cümlelerin yanı sıra eksiltili kısa tümceler de kullanılmıştır.

“On gün öncesine kadar köpeğin yiyeceğini sabah akşam baba verir, başında durarak yemesini beklerdi. Ama on gündür yiyeceğini evin çocukları veriyorlar; boz renkli erkek çoban köpeği bir iki lokma yemekle yetiniyordu.

...

Ailenin oğlu bir sabah kahvaltıda:

-Toraman ölecek baba, dedi.

Baba şaşırdı:

-Ölecek mi?... Neden Kenan ?

Çok zayıfladı... Önceleri az da olsa bir şeyler yiyordu ama şimdi hiç yemez oldu... Bir veterinere götürmek...

Baba bir süre düşündükten sonra:

-Toraman’ın veterinerlik bir durumu yok Kenan, dedi. Üzülüyor... Bizi üzgün gördüğü için o da üzülüyor...”

7. Bir İnsan: Yazar betimlemelerden yararlanarak anlatımı çekici, etkileyici hâle getirmiş ve bir durumu gözler önüne sermiştir:

“Avukat babasının iyi günlerinde büyük bir özenle diktirildiğine kuşum olmayan lácivert kostümü haraptı. Kumaşın rengi genellikle solmuş hatta morarmıştı. Omuzlar, tozlu yükler taşıyan hamallarınki gibi yer yer ağarmıştı. Boynundaki kravatın deseni, eski bir “görmüş geçirmiş” çocuğu olduğuna tanıklık edecek

güzellikteydi. Ama o da yer yer erimiş, akmıştı. Fakat gözlerimden boyuna kaçırdığı göz bebekleri... Onlar her şeyden acıklydılar...”

8. Yıldırım Yayınları:

1. Burası Türkiye: Kısa cümlelerle yalın bir anlatımı vardır. Kişiler gerçek yaşamlarındaki gibi konuşturulmuştur:

“Hüsam’a seslendi yine:

Oğlum Hüsam... Git şu yandaki kahveye... Bize demli iki çay söyle...

Yine kalkmak istedim:

Usta, senin işin var. Bana izin ver de ...

Otuuur! ... Nereye hemen böyle?”

2. Tamir Edilemez Hata: Yer yer kısa, yer yer uzun ve yalın cümleler kullanılmıştır. Betimlemelere ve karşılıklı konuşmalara yer verilmiştir.

“İki genç kadın, gölgeleri bulvara düşen küçük bir parkın yanında karşılaştılar. Karşı karşıya gelince önce hafif bir tereddüt geçirdiler, sonra birbirlerini tanıdıklarına emin olarak kollarını açtılar:

-Raymond! ...

-Matilt! ...

Aynı mahallenin çocuklarıydı. Beraber oynamışlar, aynı okula gitmişler, bir çatı altında yıllarca beraber kalmışlardı. Sonra bütün okul arkadaşları gibi, bu müşterek hayatın tatlı anılarıyla dolu olarak kaderin çizdiği ayrı ayrı yollara yürüyüp gitmişlerdi.

İkisi de otuz yaşlarında idi; fakat Raymond, göz kapaklarının uçlarından burun delikleri hizasında yanaklarına doğru uzanan kırışıklarıyla, gerdanını gölgeleyen bariz çukurla ve saçlarındaki tek tük gümüş tellerle, kırk yaşından fazla gösteriyordu. Kılık kıyafeti de sıkıntı ve güçlüğü yıprattığı insanların çetin mücadelelerini yansıtan bir solgunluk ve perişanlık içindeydi. Elinde havı dökülmüş

demode astragan bir çanta ve bunu tutan elinin baş parmağında ufak bir eldiven deliği göze çarpıyordu.

Matilt, pırıl pırıl kıyafetiyle onun tamamen zıddıydı. Boynunda ince altın bir kordon, elinde son model bir çanta ve saçları üstünde tülbentle örülmüş, küçük şık bir şapka vardı. Parmaklarını yüksek kıratta yüzükler süslüyordu.”

3. Uzun Kavak: “Koza Yayın Dağıtımı”nın 8. sınıf ders kitabında öykünün üslûbu hakkında bilgi verilmiştir.

4. Otobüs Şoförü:Kahramanlar gerçek yaşam ve eğitim durumlarına göre konuşturulmuştur:

Kahve önünde dikilenlerin en gösterişlisi:

“Kalabalık olduğumuza bakma Şoför efendi!” dedi davudî sesiyle, “Otobosa binecek beş kişiyiz zati... Gerisi uğurlayıcı takımı.”

(...)

(Yazar:)

“Hısım akrabası mı var ceza evinde?”

“Hayır abi!” dedi şoför muavini, “Babasının katiline yiyecek götürüyor.” Şaşırdığımı görerek açıkladı: “İçerde yatan Şoför İsmayıl, üç yıl kadar önce bizim ustanın babasını çiğnediydi. Hatırladıkça yüreğim sızlar abi... Bizim ilde üstüne şoför yoğdu ama oldu işte. Yazgısı kötüymüş. Seferden yorgun dönmüştü. Kötü haberi verdiler: Karısı olacak kadın, herifin biriyle kaçmıştı. Haber, balyoz yemiş gibi yıktı İsmayıl abiyi... Sendeleyerek Hacı’nın meyhanesine atacaktı kendini. Patronu karşısına dikildi: “On yedi numaranın şoförü hastaneye kaldırıldı. Arabayı sen götüreceksin sefere!” dedi. İsmayıl abi, direksiyon tutacak hâlde değildi: “Bugün beni bağışla ağam. Çok kötüyüm, heç bir yanımda tutmuyo.” diyecek oldu. Ama patronu, söz dinlemez insafsızın biriydi.”

3.2.22. Ders Kitaplarındaki Tür ve Biçim Çalışmalarının Kavratılması

Öykü (hikâye) türünün her yönüyle kavratılmasını sağlayan kısımların tüm ders kitaplarında bulunması gerekir. 6. sınıf ders kitabında tür hakkında detaylı, kavratıcı

bilgilerin verilmesi gerekmektedir. 7. ve 8. sınıf ders kitaplarında ise öykü ile ilgili bilgileri anımsatıcı ve pekiştirici nitelikte açıklamalara yer verilmelidir.

Öykü türü kavratılırken, öykünün değişik tanımlarının yapılması, yer, zaman, kişi ve olay gibi öğelerinin olduğunun söylenmesi, bu öğelerin özelliklerinin ve öyküde yer alış şekillerinin açıklanması, konularına göre öykü türlerinin öğretilmesi gerekir. Öykü türü ile diğer türlerin kıyaslanması, birtakım sorular aracılığıyla türün kavratılmaya çalışılması yararlı olacaktır.

Kitapta yer alan ilk öykü metninin tür incelemesinin; örnekleriyle birlikte gerekli açıklamalar vasıtasıyla detaylı yapılması, diğer öykü metinlerinde ise bilgileri anımsatıcı tür çalışmasının olması, daha sonraki öykü yazılarındaysa sorular aracılığıyla türü buldurucu ve edinilen bilgileri kullandırıcı nitelikte olması gerekir.

Ders kitaplarında öykü türünü kavratan kısım için “Tür, Anlatım ve Plân Çalışmaları”, “Tür ve Şekil Üzerinde Çalışım”, “Tür, Plân ve Şekil Çalışmaları”, “Tür, Biçim ve Anlatım Özellikleri”, “Tür ve Biçim Çalışmaları”, “Metin Üzerinde Çalışmalar-Tür ve Şekil”, “Plân, Tür, Dil ve Anlatım”, “Tür, Şekil ve Plân Çalışmaları”, “Tür ve Anlatım Özellikleri”, “Tür, Plân ve Anlatım Çalışmaları”, “Plân, Tür, Dil ve Anlatım-Tür”, “Tür, Biçim ve Plân Çalışmaları” gibi farklı başlıkların kullanıldığı ve serbest okuma metni olarak kitaplarda yer alan öyküler için tür çalışması bölümüne yer verilmediği belirlenmiştir.

6., 7., 8. sınıf ders kitapları ayrı başlıklar halinde ele alınarak bu kitaplardaki öykü metnlerinin türünün nasıl kavratılmaya çalışıldığı aşağıda belirtilmeye çalışılmıştır.

3.2.22.1. 6-7-8. Sınıf Ders Kitaplarındaki Tür Biçim Çalışmaları

3.2.22.1.1. 6. Sınıf

Ders kitaplarındaki öykülerin tür ve biçim çalışmaları, Türkçe Müfredat Programı’nda belirtilen kazanımlarları geliştirmek amacıyla oluşturulmuştur.

1. Ders Kitapları A. Ş. : “Tür, Anlatım ve Plân Çalışmaları” başlığı kullanılarak öykü türü aşağıda belirtildiği gibi kavratılmaya çalışılmıştır:

1. Yazının konusu söylenerek veya söylenmeden öykünün tanımı yapılmıştır (3.2.2.1.1.), (3.2.2.1.2.), (3.2.2.1.3.), (3.2.2.1.4.)

“Kurtuluş Savaşı yıllarında düşman işgalinden sonra köyünden ayrılan ve köyünü kaybeden bir kadını konu alan bir olay yazısı okudunuz. Bu şekilde, insan başından geçmiş ya da geçebilecek özellikte olan bir olayın yer ve zaman belirtilerek anlatıldığı kısa yazılara öykü denir.” (3.2.2.1.1.)

“Yaşanmış ya da yaşanabilir özellikte kısa bir olay yazısı okudunuz. Böyle yazılara öykü denildiğini biliyorsunuz.” (3.2.2.1.4.)

2. Öyküdeki başkışı hakkında bilgi verilerek bu metnin türünün öykü olduğu belirtilmiştir. (3.2.2.1.3.)

3. Öykülerde olay, yer, zaman ve kişi öğelerinin bulunduğu belirtilerek okunan öyküde öğrencinin olayı anlatması, olayın nerede geçtiğini söylemesi istenmiştir. (3.2.2.1.1.)

4. *“Öyküde en çok adı geçen kişiye öykünün başkışısı denir.”* tanımı verilerek okunan öykünün başkışısının kim olduğu sorulmuştur. (3.2.2.1.1.) Ya da tanım verilmeden öykünün başkışısı sorulmuştur. (3.2.2.1.2.), (3.2.2.1.4.)

5. Öykülerin üç bölümden oluştuğu; bunların serim, düğüm, çözüm bölümleri olduğu belirtilerek bu bölümler hakkında bilgi verilmiştir. (3.2.2.1.1.)

“Serim bölümünde, olayın geçtiği yer ve zaman belirtilir, kişiler tanıtılır. Düğüm bölümünde, olay anlatılır, olayın nasıl sonuçlanacağı okuyucuyu meraklandıracak duruma getirilir. Çözüm bölümünde ise olay sonuçlanır, sonucun kişileri nasıl etkilediği anlatılır.”

6. Yazarın, öykünün serim ve düğüm bölümlerinde anlattıkları ifade edilerek çözüm bölümünde ne olduğu öğrencilere sorulmuştur. (3.2.2.1.1.), (3.2.2.1.2.), (3.2.2.1.3.) Ya da tüm bölümlerde anlatılanlar özetlenerek öğrencilerin bu bölümleri göstermeleri istenmiştir. (3.2.2.1.4.)

7. Birinci kişili anlatım veya benli anlatım ile üçüncü kişili anlatım hakkında bilgi ve örnek verilmiştir. Yazarın, öyküyü anlatım şekli sorulmuştur. (3.2.2.1.3.)

2. Elit Yayınları: “Tür ve Şekil Üstünde Çalışalım” başlığı altında öykü türü şu şekilde kavratılmaya çalışılmıştır:

1. Kahramanın öyküde nasıl tanıtıldığı belirtilerek tensel (fizikî) portre ile tinsel (ruhsal) portrenin tanımı yapılmıştır. (3.2.2.2.1.)

2. Okunan öykünün özellikleri belirtilerek öykünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.2.1.)

3. Giriş bölümünde anlatılanlar özetlenerek gelişme ve sonuç bölümlerinde nelerin anlatıldığı sorulmuştur. (3.2.2.2.1.)
4. Bir önce işlenen öykü metni hatırlatılarak okunan öykü ile benzer ve farklı yönleri karşılaştırılmıştır. (3.2.2.2.2.)
5. Birkaç tane düşünce sıralanarak öykünün ana düşüncesinin hangisi olabileceği sorulmuştur. (3.2.2.2.2.)
6. Okunan metnin öykü türünde olduğu söylenerek, öykünün öğeleri, özellikleri sıralanmıştır; öykünün başkişisi ve yardımcı kişilerinin kimler olduğu bunların özellikleri ile olaydan nasıl bir sonuç çıkarıldığı sorulmuştur. (3.2.2.2.3.)
7. Öğrencinin öykünün başkişisi ve yardımcı kişilerini, öyküdeki olayı, serim, düğüm, çözüm bölümlerini göstermesi istenmiştir. (3.2.2.2.3.), (3.2.2.2.4.)
8. Öykünün özeti verilerek, özet çıkarmanın nasıl yapıldığı anlatılmış ve okunan öykünün özetinin deftere yazılması istenmiştir. (3.2.2.2.3.)
9. Öyküden çıkan sonucu öğrencilerin kendi aralarında tartışması istenmiştir. (3.2.2.2.4.)
10. Yazının türünün niçin öykü olduğu sorulmuştur. (3.2.2.2.5.)
11. Öykü kişilerinin dış görünüş ve ruhsal çözümlemelerine örnek gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.2.5.)

3. Koza Yayın Dağıtım: “Tür, Plân ve Şekil Çalışmaları” başlığı kullanılarak öykü türü kavratılmaya çalışılmıştır.

1. Öykünün konusu verilerek öykünün tanımı yapılmış (3.2.2.3.1.) ve metnin öykü olduğu söylenmiştir. (3.2.2.3.3.), (3.2.2.3.5.)
2. Öykünün en önemli kişisi ve özellikleri ile öyküde yer alan öteki kişiler sorulduktan sonra başkişinin tanımı verilmiştir. (3.2.2.3.1.)
3. Öyküde anlatılan olayın nerede geçtiği sorularak mekânın tanımı yapılmıştır (3.2.2.3.1.) ya da öyküde geçen yer ve özelliği sorulmuştur. (3.2.2.3.3.), (3.2.2.3.4.)

4. Öykünün serim, düğüm, çözüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenerek bu bölümlerin tanımı yapılmış ve öykü türünde plânın serim, düğüm, çözüm bölümlerinden oluştuğu vurgulanmıştır. (3.2.2.3.1.), (3.2.2.3.2.)
5. Bir sonraki öyküde daha önceki öykü hatırlatılarak, öykü türü hakkındaki bilgiler pekiştirilmiştir. (3.2.2.3.2.)
8. Öykünün kişileri ve özellikleri ile gerçek yaşamda böyle insanlara rastlanabilir mi diye sorulmuştur. (3.2.2.3.3.), (3.2.2.3.4.)
9. Serim ve düğüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenerek çözüm bölümünde anlatılanların da öğrencinin söylemesi istenmiştir. (3.2.2.3.3.), (3.2.2.3.4.), (3.2.2.3.5.)
10. Öyküden bir alıntı yapılarak karşılıklı konuşmaya örnek verilmiştir ve karşılıklı konuşmanın (diyalogun) tanımı yapılmıştır. (3.2.2.3.3.)
11. Öykünün konusu bir cümle ile özetlenerek bu öyküde anlatılanların gerçekten yaşanmış olup olamayacağı sebebiyle birlikte sorulmuştur. (3.2.2.3.4.)
12. Öyküde anlatılan olayın konusu verilerek gerçek olup olamayacağı, öykünün en önemli kişisi ve özellikleri ile gerçek yaşamda böyle insanlara rastlanılabilir mi gibi sorularla öyküde anlatılan olayın nerede geçtiği sorulduktan sonra “Yaşanmış ya da yaşanabilir nitelikteki olayları, yer, zaman ve kişilerini belirterek anlatan böyle yazılara öykü denildiğini anımsayalım” şeklinde öykünün tanımı kavratılmaya çalışılmıştır. (3.2.2.3.4.)
13. Öyküden bir paragraf alıntı yapılarak betimlemeye örnek verilmiştir. Olay betimlemesinin tanımı yapılmıştır. (3.2.2.3.5.)

4. Mahir Yayınları: “Tür, Biçim ve Anlatım Özellikleri” başlığı altında öykü tür incelenmiştir.

1. Metindeki olayın kimler arasında, ne zaman, nerede geçtiği ve gerçeğe uygunluğu belirtilerek öykünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.4.1.)
2. Başkişinin tanımı yapılarak öyküdeki başkişinin kim olduğu ve özellikleri, olayın ne zaman ve nerede geçtiği sorulmuştur. (3.2.2.4.1.)
3. Öykünün serim, düğüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenmiş ve çözüm bölümünde neyin anlatıldığı sorularak bu bölümlerin yazı üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.4.1.), (3.2.2.4.2.), (3.2.2.4.3.)

4. Okuyucuyu hem güldüren hem de düşündüren bir yazı olduğu, bu yazıdaki eşeklerin insanlar gibi düşündürölüp konuşturulduğu, insanların hatalı ve yanlış davranışlarının güldürücü bir ifadeyle gözler önüne serildiği belirtilerek gülmece öyküsünün (mizah hikâyesinin) tanımı yapılmıştır. (3.2.2.4.2.)
5. Kişileştirmenin tanımı yapılarak öyküdeki eşeklerin insanlar gibi düşündürölüp konuşturulmasının kişileştirme olduğu belirtilmiştir. (3.2.2.4.2.)
6. Yazıda anlatılan olayın ne olduğu, konuşmaların, anlatılan olayların daha önce yaşandığı, kişilerin ve olayın gerçeğe uygunluğu, olayın geçtiği yerin ve zamanın belli olduğu belirtilerek bu özelliklere sahip olan yazının türünün ne olabileceği ve daha önce okunan aynı türden yazıların adları sorulmuştur. (3.2.2.4.3.)
7. Başkişinin tanımı hatırlatılarak öykünün başkişisinin kim olduğu ve özellikleri sorulmuştur. (3.2.2.4.3.)
8. Öyküden bir paragraf alıntı yapılarak betimlemeye örnek verilmiş ve betimlemenin (tasvirin) tanımının daha önce yapıldığı belirtilerek, betimlemenin tanımı hatırlatılmıştır. Yazıdan başka betimleme örneklerinin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.4.3.)
9. Yazıda gerçeğe uygun bir yazının anlatıldığı, olayın geçtiği yer ve zamanın, olaya karışan kişilerin belli olduğu belirtilerek bu tür özellikleri taşıyan yazılara öykü dendiği hatırlatılmıştır. (3.2.2.4.4.)
10. Nasıl bir olay anlatıldığı, kahramanlar ve başkişinin kim ya da kimler olduğu, yazıda anlatılan olayın nerede ve ne zaman geçtiği sorulmuştur. (3.2.2.4.4.)
11. Yazıda anlatılanlar sıralanarak bunların serim, düğüm ve çözüm bölümlerine ait olanların belirtilmesi istenmiştir. (3.2.2.4.4.)
12. Giriş bölümünde anlatılanlar özetlenmiş, gelişme ve sonuç bölümlerinde nelerin anlatıldığı sorulmuştur. (3.2.2.4.5.)
13. Öykünün konusu belirtilmiştir. Didaktik öykü olduğu söylenmiştir. (3.2.2.4.5.)
14. Öykünün kahramanının kim ve nasıl bir insan olduğu, karakter yapısı sorulmuştur. (3.2.2.4.5.)

5. MEB Yayınları : Türü kavratmak için “Tür ve Biçim Çalışmaları” başlığı kullanılmıştır.

1. Yazıda anlatılan olay söylenerek öykünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.5.1.)

2. Öyküdeki kişiler belirtilerek öykü kişinin tanımı yapılmıştır. Kahramanın tanımı yapılarak öykünün kahramanının kim olduğu sorulmuştur. (3.2.2.5.1.)

3. Öykünün serim bölümünde anlatılanlar özetlenerek, düğüm ve çözüm bölümlerinde anlatılanların neler olduğu sorulmuş ve bu bölümlerin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.5.1.)

4. Öyküde karşılıklı konuşmalara yer verildiği belirtilerek diyalogun (karşılıklı konuşmanın) tanımı yapılmıştır. (3.2.2.5.1.)

6. Özyürek Yayınevi : “ Tür ve Şekil” başlığı altında türü kavratıcı çalışmalar yapılmıştır.

1. Yazıda bir olayın anlatıldığı, anlatılanların gerçeğe uygun olduğu, metnin kişilerinin kimler oluşu ve bu kişilere toplumda her zaman karşılaşılabileceği, olayın geçtiği zamanın belli olduğu belirtilerek öykünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.6.1.)

2. Yerin belli olduğu, olay ve kişilerin gerçek hayatta karşılaşılabilecek tarzda olduğu belirtilerek bu tür yazılara öykü dendiği hatırlatılmıştır. (3.2.2.6.2.)

3. Öykünün merkezindeki kişi ve olayın nerede geçtiği sorulmuştur. (3.2.2.6.2.)

4. Olay öyküsü ile durum öyküsünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.6.2.)

5. Öykünün konusu ve kahramanı belirtilmiştir. (3.2.2.6.3.)

6. Olayın diğer kahramanı ve öyküdeki payı sorulmuştur. (3.2.2.6.3.)

7. Olayın nerede ve ne zaman geçtiği sorulmuştur. (3.2.2.6.3.)

8. Kişi, zaman ve çevre öğelerine sahip olan, olmuş ya da olabilecek olayları anlatan yazılara ne ad verildiği sorulmuştur. (3.2.2.6.3.)

9. Öykünün serim, düğüm ve çözüm bölümlerinin gösterilmesi, her bölümde anlatılan olay ve düşüncelerin belirtilmesi istenmiştir. (3.2.2.6.4.)

11. Okunan metnin öykü olduğu belirtilmiştir. (3.2.2.6.4.)

12. Öykünün kişileri, başkışisi, geçtiği yer ve olağanüstü olaylara yer verilip verilmediği sorulmuştur. (3.2.2.6.4.)

7. Serhat Yayınları: “Plân, Tür, Dil ve Anlatım” başlığı altında öykü türü ile ilgili çalışmalar yapılmıştır.

1. Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinin özellikleri belirtilerek bu bölümlerde anlatılanlar özetlenmiş ve bu bölümlerin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.7.1.) ya da

serim ve çözüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenerek bu bölümlerin yerleri belirtilmiştir. Düşüm bölümünde anlatılanların söylenmesi ve bu bölümün yerinin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.7.2.), (3.2.2.7.4.)

2. Öykünün konusu özetlenerek öykünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.7.1.)

3. Olayın geçtiği yer ve zaman belirtilerek olayı yaşayan kişilerin gerçekte varolup olamayacağı sorulmuştur. (3.2.2.7.1.)

4. Bir öyküde olay, yer, zaman ve kişiler gibi öğelerin bulunduğu belirtilerek roman türünün özellikleri hatırlatılarak, öykü ile roman türünün karşılaştırılması istenmiştir. (3.2.2.7.1.)

5. Okunan metnin öykü türünde olduğu belirtilmiştir. Öykü ile ilgili bilgiler hatırlatılmıştır. (3.2.2.7.2.)

6. Daha önce okunan öykü (Eskici) ile bu öykünün (Sevginin Gücü) konu ve kişilerinin karakter özelliklerinin karşılaştırılması, benzeyen ve benzemeyen yönlerinin belirtilmesi istenmiştir. (3.2.2.7.2.)

7. Öykü kahramanının ne demek olduğu hatırlatılarak kimi öykülerin kahramanının hayvan da olabileceği, kimi zaman da ikinci dereceden kişiler içinde hem insan hem de hayvan bulunabileceği belirtilmiştir. Okunan öyküde böyle bir özelliğin olup olmadığı sorulmuştur. (3.2.2.7.2.)

8. Giriş, gelişme, sonuç terimlerinin yerine hangi terimlerin kullanılabileceği sorulmuştur. (3.2.2.7.4.)

9. Öykü türü ve özellikleri hakkındaki bilgilerin daha önce öğrenildiği belirtilerek bunların hatırlanması istenmiştir. Bu metnin neden öykü olduğu sorulmuştur. (3.2.2.7.4.)

8. Tutıbay Yayınları: Türü kavratmak için “Tür, Şekil ve Plân Çalışmaları” adlı başlık kullanılmıştır.

1. Öykünün konusu belirtilmiştir. (3.2.2.8.1.), (3.2.2.8.7.)

2. Tarihî öykünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.8.1.)

3. Öykünün kahramanının kim olduğu ve anlatılan olayın gerçekte yaşanmış olup olamayacağı sorulmuştur. (3.2.2.8.1.)

4. Öykünün kısaltılarak alınırken sonuç bölümünün alınmadığı belirtilmiş ve diğer bölümlerin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.8.1.)

5. Yazıda anlatılan olayın geçtiği yer, zaman ve kişilerin belli olduğu, gerçeğe uygun olduğu, diyaloglara yer verildiği belirtilerek bu özelliklere sahip olan metnin türünün öykü olduğu ifade edilmiştir. (3.2.2.8.2.)
6. Öyküden bir cümle alıntı yapılarak tasvirin (betimlemenin) ve portrenin tanımı yapılmıştır. (3.2.2.8.2.)
7. Öykünün serim, düğüm ve çözüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenmiş, bu bölümlerin metin üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.8.5.) ya da öykünün serim ve çözüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenerek düğüm bölümlerinde nelerin anlatıldığı sorulmuştur. (3.2.2.8.2.), (3.2.2.8.4.) veya çözüm bölümünde anlatılanlar özetlenerek, serim ve düğüm bölümlerinde anlatılanların söylenmesi ve bu bölümlerin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.8.7.)
8. Metnin konusu, yeri, zamanı ve kişileri belirtilerek öykü türünde olduğu ifade edilmiştir. (3.2.2.8.4.)
9. Öykünün konusu belirtilerek, olayın geçtiği yerin ve kahramanların tanıtıldığı ifade edilerek olayın nerede geçtiği ve kahramanlarının özellikleri sorulmuştur. (3.2.2.8.5.)
10. Öyküde çevre ve insan tasvirlerine yer verildiği, kahramanın fiziksel yönüyle mi yoksa ruhsal yönüyle mi tanıtıldığı sorularak örneklerle açıklanması istenmiştir. (3.2.2.8.7.)

9. Yıldırım Yayınları: “Tür ve Anlatım Özellikleri” başlığı tercih edilerek türü kavratıcı çalışmalar yapılmıştır.

1. Metnin konusu belirtilerek anlatılan olayın gerçeğe uygun olarak tasarlandığı, olaya karışan kişilerin günlük hayatta karşılaşılabilecek tarzda olduğu, belli bir yer ve zamanın kullanıldığı ifade edilerek öykü türünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.9.1.) veya metnin konusu belirtilerek öykü türünde olduğu söylenmiştir. (3.2.2.9.4.)
2. Başkişinin tanımı yapılarak öykünün başkişisinin ve diğer kişilerinin kimler olduğu belirtilmiştir. (3.2.2.9.1.) Daha sonraki öykünün tür kavratıcı çalışmalarında ise öykünün başkişisi ve diğer kişilerinin kimler olduğu, bu kişilerin özellikleri sorulmuştur. (3.2.2.9.3.)
3. Öykünün ana fikrinin ne olduğu belirtilmiştir. (3.2.2.9.1.)
4. Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinin ne olduğu anlatılarak serim bölümünde anlatılanlar özetlenmiş ve düğüm ile çözüm bölümlerinde anlatılanların özetlenmesi bu

bölümlerin yerlerinin metin üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.9.1.) Daha sonraki öykü türünü kavratıcı çalışmalarda ise yazının serim bölümünde anlatılanlar özetlenmiş, düğüm ve çözüm bölümünde anlatılanların da söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.9.2.) veya öyküde olayların serim, düğüm, çözüm bölümlerine göre sıralandığının öğrenildiği hatırlatılarak bu bölümlerin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.9.3.) ya da öykünün serim, düğüm ve çözüm bölümlerinde nelerin anlatıldığının belirtilmesi istenmiştir. (3.2.2.9.4.)

5. Yazıda, insanların başından geçen ya da geçebilecek nitelikte bir olay anlatıldığı, olayın geçtiği yer ve zamanın aşağı yukarı belli ve olaya karışan kişilerin de aramızda yaşayan insanlardan olduğu belirtilerek bu özellikleri taşıyan yazılara ne ad verildiğinin daha önce öğrenildiği hatırlatılarak bu yazının türü sorulmuştur. (3.2.2.9.2.)

6. Yazıda kaç kişinin anlatıldığı ve olayın başkişisinin kim olduğu sorulmuştur. (3.2.2.9.2.)

7. Okunan metnin öykü olduğu belirtilmiş ve öyküleme ile öykünün tanımı verilmiştir. (3.2.2.9.3.)

8. İnsan tasviri ve portrenin ne olduğunun daha önce öğrenildiği belirtilerek öyküden fiziksel ve ruhsal portrelere örnek oluşturacak birer cümle gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.9.4.)

3.2.22.1.2. 7. Sınıf

1. Ders Kitapları A. Ş. : “Tür, Anlatım ve Plân Çalışmaları” başlığı kullanılarak öykü tür kavratılmaya çalışılmıştır.

1. Öykünün konusu belirtilerek tanımı yapılmıştır ve öyküdeki olayın anlatılması istenmiştir. (3.2.2.10.1.)

2. Öykü kişinin tanımı yapılmıştır ve öykünün başkişisinin kim olduğu sorulmuştur (3.2.2.10.1.) veya öykünün konusu belirtilerek, başkişisinin kim olduğu sorulmuştur. (3.2.2.10.3.)

3. Öykünün serim, düğüm ve çözüm olmak üzere üç bölümden oluştuğu, bu bölümlerin özellikleri belirtilmiştir. (3.2.2.10.1.)

4. Okunan öykünün düğüm bölümünün merak uyandırmadığı belirtilerek çözüm bölümündeki düşüncelerin açıklanması istenmiştir. (3.2.2.10.1.)
5. Öykünün konusu belirtilerek destan özelliği taşıyan öykü olduğu söylenmiştir. (3.2.2.10.2.)
6. Öykünün kahramanının kim olduğu sorulmuştur. Bu kahramanın ne gibi olağanüstü özelliklere sahip olduğunun da söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.10.2.)
7. Öykünün belli bir ana düşüncesinin olup olmadığı ve asıl amacın sadece kahramanı tanıtmak mı olduğu sorulmuştur. (3.2.2.10.2.)
8. Metnin serim ve düğüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenmiş, çözüm bölümünde nelerin anlatıldığı sorulmuştur. (3.2.2.10.4.) ve bu bölümlerin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.10.2.) ya da öykünün serim ve düğüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenmiş ve çözüm bölümünün okuyan kişinin üzerinde nasıl bir etki bıraktığı sorulmuştur. (3.2.2.10.3.)
9. Yazarın tasarladığı olayı kendi başından geçmiş gibi mi anlattığı ve bunun nereden anlaşıldığı sorulmuştur. (3.2.2.10.3.)
10. Öykünün konusu belirtilerek tarihsel öykü olduğu vurgulanmış ve tarihsel öykünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.10.4.)
13. Öyküdeki kişilerin kimler olduğu bu kişilerin özelliklerini belirten cümlelerin bulunup söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.10.4.)
14. Yazarın metinde karşılıklı konuşmalara yer verdiği söylenerek bu tür anlatıma ne dendiği sorulmuştur. (3.2.2.10.4.)

2. Elit Yayınları: “Tür ve Şekil Üstünde Çalışalım” başlığı altında öykü türü şu şekilde kavratılmaya çalışılmıştır:

1. Öyküde anlatılan olayların gerçekte yaşanabilecek nitelikte olduğu, geçmiş zaman kipi kullanılarak anlatıldığı olayın geçtiği zamanın belli olduğu belirtilmiştir. Bu tür özelliklere sahip olan yazılara öykü denildiği ifade edilerek öykünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.11.1.) ya da yazıda yer, zaman ve kişilerin belirtildiği ifade edilerek, bu yazıda olduğu gibi yaşanmış ya da gerçeğe uygun olarak tasarlanmış olayları yer, zaman, kişi belirtilerek anlatan olaylara öykü denildiği hatırlatılmıştır. (3.2.2.11.3.)

2. Öykünün serim, düğüm, çözüm bölümlerinden oluştuğu ifade edilmiştir. Bu bölümlerin özellikleri dile getirilmiştir. Öykünün serim ve düğüm bölümlerinin yerleri belirtilmiştir. (3.2.2.11.1.) ve bu öyküde serim, düğüm ve çözüm bölümlerinin olup olmadığı ve bu bölümlerin hangi paragrafları kapsadığı sorulmuştur. (3.2.2.11.3.) ya da yazının serim, düğüm, çözüm bölümlerinin gösterilmesi istenmiştir.

(3.2.2.11.6.)

3. Öykü iletisinin ne olduğu ifade edilerek öykünün iletisi yani ana fikri bir cümle ile söylenmiştir. (3.2.2.11.1.)

4. Metnin özellikleri (gerçeğe uygun oluşu, ilgi çekici canlı bir anlatımının oluşu vb) belirtilmiştir. (3.2.2.11.1.)

5. Düğümün ne olduğu hatırlatılarak öykünün düğüm bölümünde anlatılanlar dile getirilmiştir. (3.2.2.11.2.) ya da öykünün bölümlerinin gösterilmesi istenmiş, düğümün öykünün hangi bölümünde olduğu, hangi bölümde merak duygusunun ortaya çıktığı sorulmuştur. (3.2.2.11.5.)

6. Öyküden çıkarılan dersin ne olduğu söylenmiştir. (3.2.2.11.2.)

7. Öykünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.11.2.)

8. Öykünün başkişisinin tanımı yapılmıştır. (3.2.2.11.3.) ve okunan öykünün başkişisinin kim olduğu belirtilmiştir. (3.2.2.11.2.)

9. Yalnız insanların değil hayvanların da başkişi olabileceği belirtilmiştir.

(3.2.2.11.2.)

10. Okunan öykünün klasik öyküden ayrılan yanlarının olup olmadığı sorulmuştur. (3.2.2.11.2.)

11. Öyküde canlı betimlemelerin kullanıldığı ifade edilmiştir. (3.2.2.11.2.)

12. Okunan bu yazının niçin öykü olduğu sorulmuştur. (3.2.2.11.3.), (3.2.2.11.4.), (3.2.2.11.5.)

13. Yazıdaki olayın gerçeğe uygunluğu, başkişisi ve yardımcı kişilerinin olup olmadığı sorulmuştur. (3.2.2.11.3.), (3.2.2.11.5.)

14. Öyküdeki olayın ne olduğunun, bu olaydan çıkarılacak düşüncenin, öykünün başkişisi, yeri, zamanı, serim, düğüm, çözüm bölümlerinin belirtilmesi istenmiştir. (3.2.2.11.4.)

15. Yazıda betimlemelere ve portrelere yer verilip verilmediği sorulmuştur. (3.2.2.11.5.)
16. Okunan yazının başkişilerinin ve yardımcı kişilerinin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.11.6.)
17. Okunan yazının hangi türde yazıldığı sebebiyle sorulmuştur. (3.2.2.11.7.)
18. Kahramanın tensel ve tinsel portresini anlatan sözlerin bulunup deftere yazılması istenmiştir. (3.2.2.11.7.)
19. Yazının ana fikri sorulmuştur. (3.2.2.11.7.)

3. Koza Yayın Dağıtım: “Tür, Plân ve Anlatım Çalışmaları” başlığı altında öykü türü kavratılmaya çalışılmıştır.

1. Metinde anlatılan olay özetlenmiştir. (3.2.2.12.1.)
2. Öykünün tanımı yapılmıştır. Okunanöyküde hangi gülmece öğelerinin söze dayalı, hangi gülmece öğelerinin davranışlara dayalı olarak ortaya çıktığı sorulmuştur. (3.2.2.12.1.)
3. Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenmiştir. Olup bitenleri, olayları oluş sırasına göre anlatan bu tür plânlara olay plânı denildiği ifade edilmiştir. (3.2.2.12.1.)
4. Öykünün konusu verilmiş ve öykünün tanımı hatırlatılmıştır. (3 2.2.12.2.)
5. Öykünün olayı, kahramanları, olayın geçtiği yer ve zaman sorulmuştur. (3.2.2.12.2.)
6. Öyküde anlatılanlar sıralanmıştır. Serim, düğüm ve çözüm bölümlerine bunlardan hangisi geçtiği sorulmuştur. (3.2.2.12.2.)
7. Yazının türünün öykü olduğu belirtilmiştir. Bu öykünün olayı, gerçekliği, kişileri, yeri ve bu yerin özellikleri sorulmuştur. (3.2.2.12.3.), (3.2.2.12.4.)
8. Öykünün serim bölümünde anlatılanlar özetlenmiş ve düğüm ile çözüm bölümlerinde anlatılanlar sorulmuştur. (3.2.2.12.3.), (3.2.2.12.4.), (3.2.2.12.5.)
9. Öyküden bir bölüm alıntı yapılarak diyaloga örnek olarak verilmiştir. (3.2.2.12.3.), (3.2.2.12.4.)
10. Öykünün konusu belirtilmiştir. (3.2.2.12.4.) veya öykünün konusu belirtilerek, tanımı hatırlatılmıştır. (3.2.2.12.5.)
11. Öyküde yaşanmış olan olayın gerçekten yaşanmış olup olamayacağı, kahramanının kuş olması öyküyü gerçeklikten uzaklaştırıp uzaklaştırmadığı sebebiyle birlikte

sorulmuştur. Öykünün diğer kişinin kim ve nasıl biri olduğunun söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.12.5.)

4. Mahir Yayınları : “Tür, Biçim ve Anlatım Özellikleri” başlığı kullanılarak öykü türü kavratılmaya çalışılmıştır.

1. Öykünün yeri, zamanı, kahramanı gerçeğe uygun olarak geçtiği belirtilerek öykünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.13.1.)
2. Öyküde anlatılan olay ve bu olaydaki kişiler sorulmaktadır (3.2.2.13.1.)
3. Başkışı ve karakterin tanımı yapılmıştır. Öykünün başkışısının kim, karakterinin ne olduğu sorulmuştur. (3.2.2.13.1.)
4. Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenmiş, bu bölümlerin yazı üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.13.1.) ve düğüm bölümlerinde anlatılanların özetlenmesi istenmiştir. (3.2.2.13.2.) Daha sonraki öykünün türü kavratıcı çalışmalarında öykünün serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluştuğunun öğrenildiği hatırlatılarak bu bölümlerde nelerin anlatıldığı ve bu bölümlerin yazı üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.13.4.)
5. Öykünün konusu belirtilip, tanımı hatırlatılmıştır. (3.2.2.13.2.)
6. Öykülerde anlatılan olayın kahramanının bir insan olabileceği gibi bir hayvan, bir bitki veya başka bir varlık da olabileceği belirtilmiştir. Okunan metnin kahramanının *kavak ağacı* olduğu söylenmiştir. (3.2.2.13.2.)
7. Öyküdeki olayın nerede geçtiği sorulmaktadır. (3.2.2.13.2.)
8. Öyküden alıntı yapılarak kişileştirmeye ve intak sanatına örnek verilmiş, bu kavramlar açıklanmıştır. Öyküde kişileştirmenin kullanıldığı diğer kişiler sorulmaktadır. (3.2.2.13.2.)
9. Yazının türünün öykü olduğu belirtilmiştir. Daha önce de aynı türde iki yazının okunduğu hatırlatılarak öykü ile ilgili bilinen bilgilerin söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.13.3.)
11. Yazıda anlatılanlar sıralanmıştır. Bunların serim, düğüm ve çözüm bölümlerine göre sınıflanması istenmiştir. (3.2.2.13.3.)
12. Öykünün ana fikri belirtilmiştir. (3.2.2.13.3.)
13. Çocukluk yıllarında geçen bir öykünün yazarın kendisi yaşamış gibi gerçeğe uygun bir şekilde anlattığı belirtilmektedir. (3.2.2.13.4.)

14. Öyküde geçen olayın anlatılması ve olayın nerede, ne zaman geçtiğinin söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.13.4.)

15. Öykülerde genellikle geçmiş zaman kipinin, olayların birinci ve üçüncü tekil kişi ağzından anlatıldığı belirtilmiştir. (3.2.2.13.4.)

16. Öyküde betimleme yapılan cümlelerin bulup gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.13.4.)

5. MEB Yayınları : “Tür ve Biçim Çalışmaları” başlığı kullanılarak öykü türü kavratılmaya çalışılmıştır.

1. Öykünün konusu belirtilerek tanımı yapılmıştır. (3.2.2.14.1.), (3.2.2.14.2.) ya da sadece öykünün konusu belirtilmiştir. (3.2.2.14.3.)

2. Öykünün oluşabilmesi için; olay, kişiler, yer ve zaman denilen öğelerin olması gerektiği belirtilmiştir. Öykülerin durum ve olay öyküleri olmak üzere ikiye ayrıldığı; öykü türündeki yazıların serim, düğüm, çözüm bölümlerinden oluştuğu ifade edilmiştir. Serim ve düğüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenmiş, çözüm bölümünde anlatılanların da söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.14.1.)

3. Öykünün kahramanları belirtilmiştir. (3.2.2.14.1.)

4. Öykünün sonuç bölümünde okuyanın üzerinde nasıl bir etki bıraktığı sorulmaktadır. (3.2.2.14.1.)

5. Öyküde anlatılanın ne olduğu, olayın nerede ve ne zaman geçtiği, öykünün kahramanının kim olduğu, diğer kişilerin de kimler olduğu ve öyküdeki rolleri sorularak öykünün olay, yer, zaman ve kişi unsurları açısından değerlendirilmiş olması sağlanmaya çalışılmıştır. (3.2.2.14.2.)

6. Öyküleyici anlatımın tanımı yapılarak bu anlatım tarzının hangi türlerde kullanıldığı belirtilmiştir. (3.2.2.14.2.)

7. Olayın kaçınıcı kişi ağzından anlatıldığı sorulmaktadır. (3.2.2.14.2.), (3.2.2.14.3.)

8. Öykünün serim ve düğüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenmiştir. Çözüm bölümünde anlatılanların da okuyucunun söylemesi istenmiştir. (3.2.2.14.3.)

9. Öykünün en önemli kişisi belirtilmiştir. (3.2.2.14.3.)

6. Özyürek Yayınları : “Metin Üzerinde Çalışmalar” ana başlığı altında “Tür ve Şekil” alt başlığı ile öykü türü kavratılmaya çalışılmıştır.

1. Okunan yazıda olağanüstü ve abartılı olayların olup olmadığı, olay kişilerinin gerçek yaşamdaki kişilerin özelliklerine sahip olup olmadıkları sorulmaktadır. (3.2.2.15.1.)
2. Anlatılanların hangi döneme ait olduğu, anlatılanların günümüzün toplumsal değerleriyle benzeyen yönlerinin olup olmadığı sorulmaktadır. (3.2.2.15.1.)
3. Okunan metnin Dede Korkut Hikâyelerinden alındığı belirtilmektedir. (3.2.2.15.1.)
4. Dede Korkut Hikâyeleri hakkında bilgi verilmektedir. (3.2.2.15.1.)
5. Metinde gerçek yaşamda karşılaştığımız olaylar ve durumların mı karşılaşıldığı sorulmaktadır. (3.2.2.15.2.)
6. Olay kişilerinin çevremizdeki insanlar gibi olup olmadıkları sorulmaktadır. (3.2.2.15.2.)
7. Öykünün tanımı hatırlatılmıştır. (3.2.2.15.2.)
8. Olay öyküsünün ve durum öyküsünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.15.2.)
9. Sait Faik'in durum öyküleri yazdığı belirtilerek, Ömer Seyfettin'in öykülerinin hangi türe girdiği sorulmaktadır. (3.2.2.15.2.)

7. Serhat Yayınları: “Plân, Tür, Dil ve Anlatım” ana başlığının alt başlığı olarak “Tür” kullanılmıştır.

1. Okunan yazının olay yazısı olduğu belirtilmiştir. (3.2.2.16.1.)
2. Metinde bir olayın, olayı yaşayan kişinin, olayın geçtiği yer ve zamanın olduğu belirtilmiş, bu öğelerin gerçeğe uygunluğu sorulmuştur. (3.2.2.16.1.)
3. Öykünün tanımı verilerek daha önce öğrenildiği hatırlatılmıştır. (3.2.2.16.1.)
4. Okunan metnin türünün öykü olduğu belirtilmiştir. Bu öyküde anlatılan olayın, kişilerin, yer ve zamanın gerçeğe uygun olduğu ifade edilmiştir. (3.2.2.16.2.)
5. Masal ile öykü türü arasındaki farklılıkların belirtilmesi istenmiştir. (3.2.2.16.2.)
6. Okunan metnin olay, kişiler, yer ve zaman bakımından incelenmesi ve neden öykü türünde olduğunun söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.16.3.)
7. Öyküyü romandan ayıran özelliklerin neler olduğu sorulmuştur. (3.2.2.16.3.)
8. Okunan metnin olay anlatımına dayalı olduğu belirtilmiştir. Bu tür yazıları düşünce yazılarında ayıran özellikler sorulmaktadır. (3.2.2.16.4.)
9. Okunan yazının roman ya da öykü türünde olup olmadığı sorulmaktadır. (3.2.2.16.4.)

10. Öyküde anlatılan olayın gerçekliği, bilinen bir yerde mi geçtiği, zamanın belli olup olmadığı sorulmaktadır. Buna göre metnin masallardan hangi yönlerden ayrıldığının belirtilmesi istenmiştir. (3.2.2.16 4.)

8. Tutibay Yayınları : “Tür, Şekil ve Plan Çalışmaları” başlığı kullanılarak öykü türü hakkında bilgi verilmiştir.

1. Öykünün konusu belirtilmiştir. (3.2.2.17.1.) veya öykünün konusu belirtilerek tanımı hatırlatılmıştır. (3.2.2.17.3.)
2. Öykünün birinci tekil kişi ağzından anlatıldığı söylenmiştir. (3.2.2.17.1.)
3. Öyküde anlatılan olayın hangi mevsimde, kimler arasında geçtiği; öykünün hangi yönüyle bir anıya benzediği sorulmuştur. (3.2.2.17.1.)
4. Öykünün serim ve çözüm bölümlerinde nelerin anlatıldığı söylenmiş, düğüm bölümünde anlatılanların da özetlenmesi ve bu bölümlerin metin üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.17.1.), (3.2.2.17.4.) veya öykünün serim ve düğüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenmiş, çözüm bölümünde anlatılanların söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.17.2.) ya da serim, düğüm ve çözüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenmiş, bu bölümlerin metin üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.17.3.)
5. Öykünün konusu söylenerek tarihi bir öykü olduğu belirtilmiştir. (3.2.2.17.2.), (3.2.2.17.4.)
6. Öykünün başkışısı ile diğer kişileri, olayın geçtiği zaman ve yeri belirtilmiştir. (3.2.2.17.3.)

9. Yıldırım Yayınları: “Tür ve Anlatım Özellikleri” başlığı kullanılarak öykü türü incelenmiştir.

1. Okunan yazının olay yazısı olduğu belirtilerek daha önce okunan düşünce yazısı ile kıyası yapılmıştır. (3.2.2.18.1.)
2. Öykünün tanımı verilmiştir. Öykülerin; olay, kişiler, yer, zaman olmak üzere dört öğeden oluştuğu bunların gerçek ya da gerçeğe uygun oluşu, tasvir kullanılarak anlatıldığı belirtilmiş ve bu bilgilere dayanarak metindeki olay, başkışı ile diğer kişilerin kim olduğu, özellikleri ve bunların tasvir edildiği paragraflar sorulmuştur. (3.2.2.18.1.)

3. Olay yazısında birinci kişili ve üçüncü kişili olmak üzere iki türlü anlatım kullanıldığı belirtilmiştir. Bu öyküde kaçınıcı kişili anlatım kullanıldığı sorulmuştur. (3.2.2.18.1.)

4. Öykünün serim, düğüm, çözüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenmiş ve daha önce okunan düşünce yazısı ile öykünün plânının karşılaştırılması istenmiştir. (3.2.2.18.1.)

5. Öykünün şu sorulara cevap verilerek incelenmesi istenmiştir (3.2.2.18.2.):

*Olay nedir?

*Olay nerede ve ne zaman geçmektedir?

*Olayın başkişisi kimdir?

*Öykünün serim, düğüm ve çözüm bölümlerini gösteriniz. Çözüm bölümünde yer alan paragraflar, öyküleme paragrafına mı yoksa yoksa açıklama paragrafına benziyor?

6. Mizah öyküsünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.18.3.)

7. Öykünün şu sorulara cevap verilerek incelenmesi istenmiştir (3.2.2.18.3.):

*Ele alınan ana olay nedir?

*Olayda sözü edilen kişiler kimlerdir? Bunlardan hangisi başkişidir?

*Olay nerede geçmektedir?

*Öyküde kaçınıcı kişili anlatım kullanılmıştır?

8. Serim bölümünün yeri belirtilmiş, düğüm ve çözüm bölümlerinin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.18.3.):

9. Anlatılan olayın özü, olayın nerede ve kimler arasında geçtiği, başkişisi, öyküde kaçınıcı kişili anlatımın kullanıldığı ve bu öykünün anıya hangi yönlerden benzediği sorulmaktadır. (3.2.2.18.5.)

3.2.22.1.3. 8. Sınıf

1. Elit Yayınları: “Tür ve Şekil Üstünde Çalışalım” başlığı altında öykü türü şu şekilde kavratılmaya çalışılmıştır:

1. Metnin; belli bir zamanda ve yerde geçen, kişileri gerçek yaşamdan olan, bir olayı konu edinen olay yazısı olduğu belirtilerek öykünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.19.1.)

2. Öykünün serim, düğüm ve çözüm bölümlerinin ne olduğu belirtilmiş, düğüm bölümünde anlatılanlar özetlenmiş, serim ve çözüm bölümlerinin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.19.1.) ya da okunan öykünün serim, düğüm, çözüm bölümlerinin gösterilmesi bu bölümlerde anlatılanların özetlenmesi istenmiştir. (3.2.2.19.2.) veya öykünün serim bölümünde anlatılanlar özetlenmiş, düğüm ve çözüm bölümlerinde anlatılanların gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.19.3.)

3. Öykünün nerede geçtiği, kahramanlarının kimler olduğu, ruhsal ve fiziksel özelliklerinin söylenmesi, öyküde anlatılan olayın ne olduğu ve zamanı sorulmaktadır. (3.2.2.19.1.)

4. Okunan metnin öykü olduğu belirtilmiştir. (3.2.2.19.2.)
5. Öykünün kahramanları ve kişilik özellikleri, olayların geçtiği yer ve zaman sorulmuştur. (3.2.2.19.2.)
6. Öykünün kaçınıcı kişi tarafından anlatıldığı sorulmuştur. (3.2.2.19.2.)
7. Dede Korkut Öyküleri'nin özellikleri hakkında bilgi verilmiştir ve öykünün manzum, düz yazı olan kısımlarının gösterilmesi, olay örgüsünün yazılması, yeri ve zamanının söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.19.3.)

2. Koza Yayın Dağıtım: “Tür, Plân ve Şekil Çalışmaları” başlığı kullanılarak öykü türü kavratılmaya çalışılmıştır.

1. Öykünün konusu belirtilerek tanımı yapılmıştır. (3.2.2.20.1.)
2. Öykünün kahramanı belirtilerek özellikleri ve diğer kişilerin kim olduğu sorulmuştur. (3.2.2.20.1.)
3. Öyküde anlatılan olayın nerede geçtiği belirtilmiştir. (3.2.2.20.1.)
4. Öykünün serim bölümünde anlatılanlar özetlenmiş, düğüm ve çözüm bölümünde nelerin anlatıldığı sorularak bu bölümlerin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.20.1.), (3.2.2.20.2.), (3.2.2.20.3.)
5. Okunan yazının gülmece öyküsü olduğu belirtilerek, öykü türünün özellikleri sorulmuş ve özelliklerin bu öyküde olup olmadığının söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.20.2.)
6. Öykünün kahramanlarının kim olduğu, bunların hayvan olması öyküyü gerçeklikten uzaklaştırıp uzaklaştırmadığı sebebiyle birlikte sorulmaktadır. (3.2.2.20.2.)
7. Öyküden alıntı yapılarak kişileştirmeye örnek verilmiş ve kişileştirmenin tanımı hatırlatılmıştır. (3.2.2.20.2.)
8. Okunan öykünün destansı halk öyküsü olduğu belirtilmiş, konusu özetlenmiştir ve bu öykü ile Oğuz Türklerinin gelenekleri, görenekleri, toplumsal yaşamları, inanışları, birbirleri ve aile bireyleri arasındaki ilişkiler hakkında ayrıntılı bilgilerin öğrenildiği ifade edilmiştir. (3.2.2.20.3.)
10. Öykünün kahramanlarının tanıtılması istenmiştir. (3.2.2.20.3.)

3. Mahir Yayınları : “Tür, Biçim ve Anlatım Özellikleri” başlığı adı altında öykü türü incelenmiştir:

1. Yazıda anlatılan olay ve olayın kimler arasında yaşandığı, gerçeğe uygun olarak anlatıldığı belirtilerek öykünün tanımı yapılmıştır. (3.2.2.21.1.)
2. Öykü başkışısının tanımı yapılmış ve öyküdeki başkışısının kim olduğu, özellikleri sorulmuş, diğer kişilerin önem sırasına göre söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.21.1.), (3.2.2.21.3.)

3. Öyküden bir paragraf alınarak tasvire örnek verilmiş ve tasvirin tanımı yapılmıştır. (3.2.2.21.1.)

4. Öykünün serim, düğüm ve çözüm bölümünde anlatılanlar özetlenerek bu bölümlerin özellikleri dile getirilmiş ve yazı üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.21.1.)

5. Okunan metnin öykü olduğu, öykü türünün özelliklerinin daha önce öğrenildiği, bu bilgilerin yazı üzerinde gösterilmesi, daha önce okunan öykü türündeki metnin ve yazarının adının söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.21.2.)

6. Öyküde anlatılan olaylar sıralanarak, bu olayların nerede geçtiği, kahramanının kim olduğu sorulmuştur. (3.2.2.21.2.)

7. Öykünün serim, düğüm, çözüm bölümlerinin nerede başlayıp sona erdiği sorularak, bu bölümlerin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.21.2.)

8. Metinde anlatılan konu özetlenerek, olayların gerçeğe uygun, yer ve zamanın belli, kişilerinin tanıdığımız kişilerden olduğu ve bu özellikleri taşıyan daha önce iki yazının okuduğu belirtilerek yazının türünün adı sorulmuştur. (3.2.2.21.3.)

9. Yazıda olağanüstü bir olayın mı yoksa sıkça rastlanan bir olayın mı anlatıldığı sebebiyle birlikte sorulmuştur. (3.2.2.21.3.)

10. Yazının bölümlerinin gösterilmesi ve bu bölümlerde anlatılanların özetlenmesi istenmiştir. (3.2.2.21.3.)

4. MEB Yayınları: “Tür ve Biçim Çalışmaları” başlığı altında öykü türü incelenmiştir:

1. Okunan yazının olayı, nerede geçtiği, zamanı, kişiler ve özellikleri sorularak öykünün tanımı hatırlatılmıştır. (3.2.2.22.1.)

2. Öyküde olay plânının kullanıldığı, serim, düğüm, çözüm bölümlerinden oluştuğu, bu bölümlerin özellikleri belirtilmiştir. Bu bölümlerde anlatılanlar özetlenmiş ve bunların metin üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.22.1.)

3. Metnin okunarak aşağıdaki soruların cevaplanması istenmiştir (3.2.2.22.3.):

*Metinde geçen olay nedir?

*Olay nerede geçmektedir?

*Olay ne zaman gerçekleşmiştir?

*Olayın başkışisi kimdir?

4. Olayın konusu söylenerek, “gerçek olan ya da gerçekmiş gibi tasarlanan olayları; yer, zaman, kişi, belirterek anlatan” bu tür yazılara ne ad verildiğinin anımsanması istenmiştir. (3.2.2.22.3.)

5. Manzum hikâyenin tanımı yapılmıştır. (3.2.2.22.4.)

6. Daha önce okunan öykü ile konularının karşılaştırılması istenmiştir. (3.2.2.22.4.)

7. Manzum hikâyede her mısranın kendi arasında kendi arasında kafiyeli olduğu belirtilerek örnek olsun diye manzum hikâyenin dizelerindeki kafiyeler incelenmiştir. Redifin tanımı yapılarak öyküden örnekler gösterilmiştir. (3.2.2.22.4.)

8. Manzum öykünün kahramanı belirtilerek diğer kahramanların kimler olduğu sorulmuştur. (3.2.2.22.4.)

9. Manzum öykünün plânı çıkarılmış ve bu bölümlerin manzumeden gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.22.4.)

10. Öykünün bölümlerinde anlatılanlar sorulmuştur. (3.2.2.22.5.)

11. Öykünün zamanı sorulmuştur. (3.2.2.22.5.)

12. Öykünün anlatımında kullanılan anlatıcının kim olduğunun söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.22.5.)

13. Öykünün kahramanlarının fizikî ve ruhî özellikleriyle ilgili neler öğrenildiği sorulmuştur. (3.2.2.22.5.)

14. Öyküdeki karşılıklı konuşmalardan neler öğrenildiği sorulmuştur. (3.2.2.22.5.)

5. Özyürek Yayınları : “Metin Üzerinde Çalışmalar” ana başlığının alt başlığı olarak “Tür ve Şekil” başlığı kullanılmıştır.

1. Öykünün, başkışı ve kahramanın tanımı yapılmış; olay, yer, zaman, kişi gibi öğelerinin olduğu belirtilmiştir. Okunan öyküde bu öğelerin olup olmadığı ve olayın merkezindeki kişinin kim olduğu sorulmuştur. (3.2.2.23.1.)

2. Olay öyküsü ile durum öyküsünün tanımı yapılmıştır. Okunan öykünün olay öyküsü mü yoksa durum öyküsü mü olduğu sorulmuştur. (3.2.2.23.1.)

3. Metnin öykü olduğu, kahraman ve olayın geçtiği yer belirtilmiş, diğer kişiler ile öykünün zamanı sorulmuştur. (3.2.2.23.2.)

4. Okunan öykünün olay öyküsü mü yoksa durum öyküsü mü olduğu sebebiyle birlikte sorulmuştur. (3.2.2.23.2.)

5. Okunan öyküde olayların ve kişilerin gerçeğe uygun olduğu, topluma birtakım mesajlar verdiği ve öykünün doğayı, insanları, toplumsal yaşamı olduğu gibi gösterdiği için gerçekçi (realist) bir niteliği taşıdığı belirtilmiştir. (3.2.2.23.3.)

6. Serhat Yayınları: “Plân, Tür, Dil ve Anlatım” ana başlığının alt başlığı olarak “Tür” kullanılmıştır.

1. Okunan metnin öykü olduğu belirtilerek tanımı ve öğeleri hatırlatılmıştır. (3.2.2.24.1.)

2. Anlatılan olayın birkaç cümle ile özetlenmesi istenmiştir. (3.2.2.24.1.)

3. Öyküdeki kişilerin en önemlisinin hangisi olduğunun sebebiyle birlikte belirtilmesi, bu kişilere verilen adın söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.24.1.)

4. Okunan metnin Dede Korkut öykülerinden bir tanesi olduğu belirtilerek bu öykülerin özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Dede korkut öykülerine halk öyküsü dendiği de belirtilmiştir. (3.2.2.24.2.)

5. Olay anlatımına dayalı bir yazı okunduğu belirtilerek okunan yazıdaki olayın gerçeğe uygunluğu, kişilerinin kimler ve hangisinin başkışı olduğu, olayın geçtiği yer, zaman sorularak metnin türünün ne olabileceğinin söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.24.3.)

6. Okunan metnin öykü türünde olduğu belirtilmiştir. Öykü türünün özelliklerinin anımsanması ve bu özelliklerden hangilerinin metinde yer aldığının söylenmesi istenmiştir. (3.2.2.24.4.)

7. Okunan öykünün yalnızca olay anlatımıyla yetinen benzerlerinden farklı olup olmadığı, yazarın kendi duygu ve düşüncelerini de belirtip belirtmediği sorulmuştur. (3.2.2.24.4.)

8. Okunan metnin öykü olduğu belirtilerek, anlatılan olayın gerçeğe uygunluğu, olayın geçtiği yerlerin belli olup olmadığı bununla ilgili tümcelerin yeri, olayın ne zaman geçtiği, öyküde bunu gösteren ipucunun olup olmadığı sorulmuştur. (3.2.2.24.6.)

9. Okunan öykünün konusunun Türk tarihinden alınmış olduğu için bu öykünün tarihî öykü olduğu belirtilmiştir. (3.2.2.24.6.)

7. Tutibay Yayınları: “Tür, Biçim ve Plân Çalışmaları” başlığı ile öykü türü kavratılmaya çalışılmıştır.

1. Öykünün konusu, yeri, zamanı, kişileri belirtilerek tarihî öykü olduğu ifade edilmiştir. (3.2.2.25.1.)

2. Serim, düğüm, çözüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenerek bu bölümlerin metin üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.25.1.) ya da öykünün serim ve düğüm bölümlerinde anlatılanlar özetlenerek çözüm bölümünde anlatılanlar sorulmuş (3.2.2.25.3.) ve bu bölümlerin metin üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.25.2.), (3.2.2.25.5.) veya öykünün serim ve çözüm bölümünde anlatılanlar özetlenerek düğüm bölümünde anlatılanların belirtilmesi istenmiştir. (3.2.2.25.7.)

3. Okunan metnin öykü türünde olduğu söylenmiş, öyküde anlatılan olayın konusu, kahramanı, yeri belirtilmiştir. (3.2.2.25.2.)

4. Öykünün konusu, kahramanı ve kişileri (3.2.2.25.7.) ve yeri belirtilmiştir. (3.2.2.25.3.)

5. Öykünün konusu belirtilerek bölümlerinde anlatılanlar özetlenmiştir. Bu bölümlerin metin üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.25.4.)

6. Daha önce okunan öykü ile konu, dil ve anlatım yönünden karşılaştırılması istenmiştir. (3.2.2.25.4.)

7. Öykünün konusu, yeri, zamanı, kişileri belirtilerek bu tür öykülere kahramanlık öyküleri denildiği ifade edilmiştir. (3.2.2.25.5.)

8. Öykünün konusu, olayın geçtiği yer ve zaman, kahramanının daha önceki öyküdeki gibi insan olmadığı bir köpek olduğu belirtilmiştir. (3.2.2.25.6.)

9. Öykünün üç bölümden oluştuğu, bu bölümlerde anlatılanlar özetlenerek, bölümlerin birbirinden nasıl ayrıldığı sorulmuştur. (3.2.2.25.6.)

8. Yıldırım Yayınları: “Tür ve Anlatım Özellikleri” başlığı kullanılarak öykü türü hakkında bilgi verilmiş ve ilgili çalışmalar yapılmıştır:

1. Metnin konusu belirtilerek öykünün tanımı yapılmış ve bu metnin öykü türünde olduğu belirtilmiştir. (3.2.2.26.1.)

2. Öyküde bulunan öğeler belirtilerek başkışının tanımı yapılmıştır. (3.2.2.26.1.)

3. Öykünün başkışısının kim olduğu, özellikleri ve diğer kişiler, olayın nerede geçtiği sorulmuştur. (3.2.2.26.1.)

4. Öykünün bir olay yazısı olduğu, bölümleri ve bu bölümlerin özellikleri belirtilmiştir. Bu bölümlerde anlatılanlar özetlenmiş, bölümlerin metin üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.26.1.)

5. Olayların birinci kişili ve üçüncü kişili olmak üzere iki türlü anlatımı olduğu ve tanımları yapılmıştır. Okunan öykünün bu açıdan incelenmesi ve örnekler verilmesi istenmiştir. (3.2.2.26.1.)

6. Metnin olay yazısı olduğu belirtilerek, öykünün tanımı hatırlatılmıştır. (3.2.2.26.2.)

7. Öykünün şu sorular ışığında incelenmesi istenmiştir (3.2.2.26.2.):

*Olayda sözü edilen kişiler kimlerdir? Bunların hangisi olayın başkışisidir?

*Olay nerede geçmektedir?

*Öykünün serim, düğüm ve çözüm bölümlerini gösteriniz. Düğüm bölümünde okuyucuda nasıl bir merak uyandırılıyor. Çözüm bölümünde olayın şaşırtıcı bir biçimde sonuçlanması, öykünün okuyucu üzerindeki etkisini artırıyor mu?

8. İnsan betimlemesi, fiziksel ve ruhsal portrenin tanımı yapılmıştır. Kahramanların fiziksel ve ruhsal portrelerinin yapıldığı paragrafların gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.26.2.)

9. Öykü ile anı türleri arasında birçok yönden benzerlikler olduğu söylenerek, bu iki türü birbirinden ayıran farklılıkların neler olduğu sorulmaktadır. (3.2.2.26.2.)

10. Okunan metnin öykü olduğu belirtilerek, öykünün kişilerinin ve başkışısının kim olduğu, olayın nerede geçtiği, öyküde ne tür betimlemelerin kullanıldığı, serim ve düğüm bölümlerinin

kesin çizgilerle ayrılıp ayrılmadığı sorulmuştur. Öykünün bölümlerinin metin üzerinde gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.26.3.)

11. Okunan yazının konusu belirtilerek öykü olduğu ifade edilmiştir. Öyküyü oluşturan öğelerin incelenmesi istenmiştir. (3.2.2.26.4.)

12. Öyküde bir olayın mı yoksa iç içe anlatılan birkaç olayın mı olduğu, olayda sözü edilen kişiler ve öykünün başkışısı, olayın geçtiği yer, zaman ile öykünün anlatımında kullanılan anlatım formu sorulmuştur. (3.2.2.26.4.)

13. Öyküde ne tür bir betimlemenin kullanıldığının söylenmesi ve öykünün bölümlerinin gösterilmesi istenmiştir. (3.2.2.26.4.)

Yukarıda 6., 7., 8. sınıf ders kitaplarında öykü türünün nasıl ele alındığını gösteren verilerden de anlaşıldığına göre, öykü türü tüm yayınevlerinin hazırlamış olduğu kitaplarda farklı yönleriyle ve iyi bir şekilde kavratılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Fakat MEB'in hazırladığı 6. sınıf ders kitabının da diğer kitaplara nazaran türü kavratma açısından geri plânda olduğu görülmüştür. Buna ek olarak Ders Kitapları AŞ. (6. sınıf), Mahir Yayınları (6 ve 7. sınıf) ve Yıldırım Yayınlarına (8. sınıf) ait ders kitaplarında öykü türünü kavratmak için seçilen birer metnin bu türe uygun olmadığı belirlenmiştir. Neden uygun olmadığı aşağıdaki bölümde belirtilmiştir.

3.2.22.2. Ders Kitaplarında Tür Çalışmaları Bölümündeki Yanlışlıklar

Öykü türünün her yönüyle kavratılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Fakat bazı kitaplarda kullanılan metinlerin türünün öykü olmadığı halde öykü türü olarak verilmesi ya da öykü türünde olan metinlerin de farklı bir tür adı kullanılarak tanıtılması gibi hataların da olduğu belirlenmiştir.

Yıldırım Yayınları'nın 8. sınıf ders kitabında yer alan Mete Akyol'un "*Burası Türkiye*" adlı metni; öykü türüne uygun bir örnek değildir. Bu eser daha ziyade bir fıkra yazısı olup yazar bu eserinde bir olayla insanları düşündürmeye çalışmıştır. Bu metin bir düşünce yazısıdır. Oysa ders kitabında; "*İnsanların farklı çevrelerde farklı davranışlar gösterebildiğini anlatan bir olay yazısı okunuz. Yazıda sürekli olarak iş disiplininin yararından söz ettiği hâlde, bunu kendi işinde uygulamayan bir insanın yaşamından bir kesit sunulmaktadır. Böylece zamanı iyi kullanmamanın günlük yaşayışa yansımaları espirili bir dille anlatılmakta ve okuyucular uyarılmaktadır. Gerçek ya da gerçeğe uygun olarak zihinde tasarlanmış olayları anlatan bu tür yazılara öykü (hikâye) diyoruz...*" şeklindeki cümlelerle bu metin öykü olarak tanıtılmıştır.

(3.2.2.26.1.)

Mahir Yayınları'nın 6. sınıf ders kitabında yer alan, Tarık Dursun'un çevirisini yaptığı, Aisopos'a ait olan "*Dil*" adlı metin; "Tür, Biçim ve Anlatım Özellikleri" bölümünde "*İnsanların duygu, düşünce ve isteklerini ifade etmeye yarayan dilin gücünü anlatan bir didaktik öykü okudunuz.*" ifadesiyle didaktik öykü olarak tanıtılmıştır. Oysa okunduğunda metnin masal türünde olduğu anlaşılmaktadır. Zaten "*Dil masalını bilir misiniz? Ezop başlangıçta bir köleymiş. Yani satın alınmış, parası verilmiş; soylu beylere uşaklık, hizmetçilik etsin diye tutulmuş insanlardan...*" şeklinde metne giriş yapılmasından ve olayın anlatılmasından da anlaşılmaktadır. (3.2.2.4.5.)

Yine Mahir Yayınları'nın 7. sınıf ders kitabında yer alan Oktay Akbal'ın "*Bir Araba Karpuz*" adlı metni "Tür, Biçim ve Anlatım Özellikleri" bölümünde "*Çocukluk günlerinde yaşanmış olayı anlatan bir öykü okudunuz.*" ifadesiyle öykü olarak tanıtılmıştır. Metni okuduğumuzda anı türünde olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle son paragraf, metnin anı türünde olduğunu işaret etmektedir:

"Ne zaman bir karpuz arabası görsem bizim eve mi gidiyor diye bir umuda kaptırırım kendimi. Bir an sürer bu. Sonra anlarım o eski güzel günlerin geçmişte kaldığını. Yine de bir süre arkasından yürürüm o karpuz arabasının " (3.2.2.13.4.)

Ders Kitapları A. Ş. yayınevine ait 6. sınıf ders kitabında ise öykü türünde olan, Reşat Ekrem Koçu'ya ait "*Ulubatlı Hasan*" adlı metin, "Tür, Anlatım ve Plân Çalışmaları" bölümünde yaşam öyküsü olarak tanıtılmıştır. Oysa bu metin konusu kahramanlık olan tarihi bir öyküdür. Metinde Ulubatlı Hasan'ın İstanbul Kuşatması sırasında, İstanbul Kalesi'ne Türk bayrağını dikerek göstermiş olduğu kahramanlık anlatılmaktadır. (3.2.2.1.5.)

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada öykü metnlerinin Türkçe ders kitaplarındaki kullanımı değerlendirilmiştir. Sayı: 2561/Haziran 2004 Tebliğler Dergisinde 2004-2005 yılında İlköğretim okullarında okutulacak kitaplar arasında belirtilen Türkçe ders kitaplarından 26'sı üzerinde yapılan incelemede 115 öykü metninin kullanıldığı belirlenmiş ve 6'sı serbest okuma metni olan bu öykülerin kimilerinin ortak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu öyküler farklı şekilde kısaltılarak sözcük sayıları açısından sınıf düzeyine göre düzenlenmeye çalışılmıştır. Bazı öykülerin aynı sınıf düzeyinde fakat farklı yayınevlerince hazırlanan kitaplarda sözcük sayısı bakımından seviye farklılıklarının bulunduğu görülmüştür.

Ders kitaplarındaki öykülerin dağılımları incelenmiş ve bu dağılımların dengeli olmadığı tespit edilmiştir. Diğer yayınevlerine kıyasla “Ders Kitapları AŞ., Koza, Mahir, Özyürek Yayınları”nın kademelendirmesinin daha uygun olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin gelişim ve ilgi düzeyleri göz önünde bulundurularak Türkçe ders kitaplarında yer alan metnlerin uygun bir şekilde dağılımlarının yapılması gerekir. 6. sınıf öğrencilerinin ilgisini daha çok olay metinleri çektiğinden dolayı 6. sınıf ders kitaplarına olay ağırlıklı metinlere daha fazla yer verilmelidir. 6. sınıf öğrencilerinin daha çok tahkiyeye dayanan eserlerle karşılaşması dili kullanabilme, kendilerini ifade edebilme becerilerinin gelişmesinde daha faydalı olacaktır. 8. sınıfa doğru ise, düşünce yazılarının sayılarının arttırılması gerekir. Öykü türü de olay yazısı sınıfına girdiği için öykü metinlerine 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında daha fazla yer verilmelidir. 7. ve 8. sınıf ders kitaplarına öykülerin sayısı aşama aşama azaltılarak yerleştirilmeli ve kademelendirme yapılmalıdır.

İncelenen Türkçe ders kitaplarında toplam 115 öyküden birinin anonim, diğerlerinin çoğunluğunun Türk Edebiyatı'ndan olmak üzere değişik yazarlara ait olduğu tespit edilmiştir. Bu yazarlardan en çok Sait Faik ABASIYANIK, Ömer SEYFETTİN, Reşat Nuri GÜNTEKİN, Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU, Refik Halit KARAY, Muzaffer İZGÜ, HALİKARNAS BALIKÇISI ve Gülten DAYIOĞLU'nun öyküleri ile Dede Korkut Hikâyeleri'ne yer verilmiştir.

Öğrencilerin farklı yazarları tanınması, onların öykülerini okuması edebî kişiliklerinin gelişmesinde etkili olur. Öğrenciler, Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU, Ömer SEYFETTİN, gibi yazarların öyküleriyle olay öykülerini; Sait Faik ABASIYANIK, Halikarnas Balıkçısı gibi yazarların yapıtlarıyla durum öykülerini öğrenebilirler.

Olay öykülerini okurken, öğrenci heyecanlanır, olayın sonucunu merak eder ve öğretmen öyküyü okurken ara ara okumasını durdurup öğrencinin olayın devamını ya da sonucunu tahmin etmesini isteyerek, onun dinleme, düşünme, yorum yapma, yazma becerisini geliştirebilir. Durum öyküleriyle öğrencilerin hayattan kesitler görmesi sağlanarak, öykülerde verilen iletiler doğrultusunda öğrenciler, hayata hazırlanabilirler. Onlara olumlu davranışlar kazandırılabilir. Bu tür öykülerin konuları ve iletileri ile ilgili öğrencilerin düşünceleri sorularak, konuşma becerileri geliştirilebilir. Bunun yanı sıra durum öyküleri, öğrencilerin bağlamsal anlamı farkedebilme becerilerini geliştirmektedir. Çünkü durum öyküleri olay öykülerinden farklıdır.

MEB ve Özyürek Yayınevlerine ait kitaplarda Batı Edebiyatı'nın yazarlarının öykülerine yer verilmemiştir. Tutibay Yayınları 3, Yıldırım ve Serhat Yayınları 2, Ders Kitaplar AŞ, Elit, Koza ve Mahir Yayınları ise 1'er öyküyü Batı Edebiyatı'nın yazarlarından seçmiştir.

Genel olarak bakıldığında Tutibay Yayınlarının 18 ayrı yazarın öyküsüne yer vererek en fazla farklı yazardan yararlandığı, Ders Kitapları AŞ'nin ise, sadece 7 yazarı tercih ederek en az farklı yazardan yararlandığı görülmüştür.

Öğrencinin Batı Edebiyatı'nın yazarlarını tanınması da kitaplar sayesinde sağlanabilir. Böylece öğrenci, öyküler aracılığıyla Türk kültürünün yanı sıra Batı kültürünün izlerini de öğrenebilir. Bundan dolayı ders kitaplarında Türk Edebiyatı'ndan ve diğer edebiyatlardan olmak üzere değişik birçok yazarın eserlerine yer verilmelidir.

1981 yılından itibaren kullanılan Türkçe Müfredat Programı'nda belirtildiğine göre 6. sınıf 350-450; 7. sınıf 400-500; 8. sınıf öykü yazıları ise 450-550 kelimeden oluşmalıdır.

6. sınıf ders kitaplarındaki öyküler, kelime sayıları bakımından incelenerek karşılaştırıldığında “Ders Kitapları AŞ” (iki öykü dışında) ve “Elit Yayınları”nın (bir

öykü dışında) Türkçe Programı'nda öngörülen sözcük sayısına (350-450 kelime sınırına) uygun olduğu tespit edilmiştir. 350 kelimenin çok altında olan dört öyküye “Koza Yayın Dağıtım”ının; bir öyküye de “Mahir Yayınları”nın yer verdiği görülmüştür. Diğer taraftan “Özyürek Yayınları”nın dört; “Serhat Yayınları”nın üç; “Yıldırım ve Mahir Yayınları”nın ikişer öyküsünde 450 kelimenin çok üstünde sözcük kullanıldığı belirlenmiştir. “Tutibay Yayınları”nda ise beş öyküde olması gereken ortalamanın biraz üstünde sözcük kullanılmıştır. 450 kelimedenden fazla sözcüğü içeren öyküler 6. sınıf öğrencisinin seviyesine uygun olmaz. Çünkü çocuğa okuma sevgisi ve becerisi kazandırmak için 6. sınıf düzeyindekilere daha kısa, yalın, anlaşılır metinler okutturulmalıdır. Metin uzun olursa, öğrencinin gözü korkar ve öğrenci uzun metni okumak istemeyebilir ya da okurken sıkılabilir.

Kısacası 6. sınıf öykülerinin genelinin kelime sayısı bakımından aranan nitelikte (Türkçe Programı'nda öngörülen 350-450 kelime sınırına uygun) olmadığı görülmüştür. Kırk bir öyküden on dördünün sözcük sayısının yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

7. sınıf öykülerini kıyasladığımızda “Tutibay Yayınları” ile “Özyürek Yayınları”nın kelime sayısı bakımından Türkçe Programı'nda belirtilen sözcük sınırına (400-500 kelime sınırına) uygun olduğu görülmüştür. “Yıldırım Yayınları”nın diğer yayınevlerine nazaran daha fazla öyküde (dört öyküde) 500 kelimenin üstünde sözcük kullandığı tespit edilmiştir. “Elit”, “Koza”, “Mahir” ve “Serhat Yayınları”nın ise ikişer öyküde fazla kelime kullandığı belirlenmiştir. Buna nazaran diğer yayınevlerinin de (“Ders Kitapları AŞ”, iki; “Elit”, bir; “Koza”, iki; “Mahir”, bir; “MEB”, iki; “Serhat”, bir öyküde) 400 kelimenin altında sözcük kullandığına rastlanmıştır. Otuz dokuz öyküden on altısının kelime sayısının (1981 yılından itibaren kullanılan Türkçe Müfredat Programı'nda belirtilen 7. sınıf öykülerinin 400-500 sözcük sayısına) uygun olduğu görülmüştür.

8. sınıf öykülerinin yer aldığı yayınevlerinin genel itibarıyla olması gereken sözcük sayısının (450-550 kelimenin) çok üstünde görülmüştür. Özellikle “Yıldırım”, “Serhat”, “Mahir Yayınları”nın kelime sayısı bakımından uygun olmadığı, 550 kelimenin çok çok üstünde sözcük kullandıkları belirlenmiştir. “Elit Yayınları” iki; “MEB Yayınları” bir; “Özyürek Yayınları” iki öyküde ortalamanın üstünde kelime kullanmıştır. Diğer taraftan “MEB Yayınları” üç; “Elit ve Serhat Yayınları” bir;

“Koza ve Tutibay Yayınları” iki öyküde 450’nin altında sözcüğe yer vermiştir. “MEB Yayınları”ndaki öykülerde bu, bariz bir şekilde görülmektedir. Diğer yayınevleriyle kıyaslandığında “Koza ve Tutibay Yayınları”nın ortalamaya yakın oldukları ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak bakıldığında otuz beş öyküden sekizi sözcük dağarcığı bakımından Türkçe Programı’nda belirtilen 450-550 kelime ortalamasına uygundur.

Öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesi amacıyla, ders kitaplarına alınan öykülerin kelime sayısının Türkçe Programı’nda belirtilen kriterlere uygun olması gerekir. Örneğin; 1981 yılına ait Türkçe Müfredat Programı’na göre 6. sınıf öyküleri, 350-450 kelimedenden oluşmalıdır. Eğer 6. sınıf ders kitaplarındaki bir öykü, belirlenen bu sayıdan fazla kelime içerirse, öğrencinin okuma isteği kalmayabilir. Öğrenci, öyküyü ya okumak istemez ya da okurken bazı kısımları atlayarak okuyabilir. Bu ise, onun metni anlamasını olumsuz biçimde etkiler. Öğrencide okuma arzusu uyandırmak için 6. sınıf öykülerinin, 7. ve 8. sınıf öykülerine nazaran kelime sayısının daha az, cümlelerin daha kısa olması gerekir.

115 öykü içerisinde 60 öykü kısaltılarak ders kitaplarına alınmıştır. Bazı metinler uygun şekilde kısaltılmışken, bazılarında kısaltmadan dolayı kopukluklar oluşmuştur. Bu kopukluklar metnin anlaşılabilirliğini yani bağlamsal anlamını olumsuz yönden etkilemiştir.

6. sınıfa ait 41 öyküden 21’i kısaltılmıştır. Sadece 6 öykü uygun şekilde kısaltılmamıştır. Bunlardan ikisinin⁶⁷ çözüm bölümü alınmamıştır. Üçünde⁶⁸ gelişme bölümünden sonuç bölümüne geçerken akıcılık kesilmiş, ani bir geçiş yapıldığı için çözüm bölümü yama gibi durmuştur. Bir öyküde⁶⁹ ise kısaltmadan dolayı konu özgünlüğünü kaybetmiştir. “Bir tayfanın gemide çalıştığı halde hakkının verilmemesi” konu edilirken, aynı öykü ile 7. sınıf “Elit Yayınları”nda⁷⁰ “dülger balığının ölümü” anlatılmıştır.

7. sınıfa ait 39 öyküden 21’i kısaltılmıştır. Bunlardan 5 öykü uygun şekilde kısaltılmamıştır. Bir öyküde⁷¹ serim bölümünden düğüm bölümüne geçiş esnasında

⁶⁷ [(3.2.2.2.1.), (3.2.2.8.1.)]

⁶⁸ [(3.2.2.1.3.), (3.2.2.1.4.), (3.2.2.3.1.)]

⁶⁹ (3.2.2.2.4.)

⁷⁰ (3.2.2.11.2.)

⁷¹ (3.2.2.12.5.)

kopukluk olmuştur. Bir öyküde⁷² düğüm bölümünde olaylar anlatılırken kopukluklar meydana gelmiştir. Üç öyküde de⁷³ düğüm bölümünden çözüm bölümüne ani geçiş yapıldığı için düğüm bölümündeki akıcılık çözüm bölümünde yerini kopukluğa bırakmıştır.

8. sınıfa ait 35 öyküden 18'i kısaltılmıştır. Sadece üç öykü uygun şekilde kısaltılmamıştır. İkisinin⁷⁴ çözüm bölümü yapay kalmış, düğüm ve çözüm bölümleri arasında kopukluk olmuştur. Diğerinde ise⁷⁵ giriş bölümü anlaşılır olmamıştır. Çünkü konuya ani bir giriş yapılmıştır.

Bir öykü kısaltılırken birtakım kriterlere dikkat edilmesi gerekir: Kelime sayısının Türkçe Programı'nda belirtildiği şekilde (6. sınıf 350-450; 7. sınıf 400-500; 8. sınıf öykü yazıları ise 450-550 sözcük ortalamasına göre) kısaltılması gerekir. Konunun özgünlüğünü kaybetmemesine, iletinin doğru ve net olarak anlaşılmasına, yer ve zaman öğelerinin anlaşılır nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.

Her öyküde belli bir plân vardır. Bu plâna göre öykülerde serim, düğüm, çözüm bölümleri bulunur. Serim bölümünde; olaya giriş yapılır, kahramanlar tanıtılır. Yer ve zaman hakkında bilgi verilir. Düğüm bölümünde; olayın anlatılmasına devam edilir. Olay merak uyandıracak şekilde anlatılır. Çözüm bölümünde ise; okuyucunu merakına son verilir ve olay bir sonuca vardırırlar. Çoğunlukla da çözüm bölümünde bir mesaja (iletiye-ana fikre) ulaşılır.

Kısaltılmış bazı öykülerde serim (giriş) bölümüne yer verilmediği görülmüştür. Olaya ani bir şekilde başlanmıştır. Bu ise, öğrencinin olayı anlamasını olumsuz bir şekilde etkiler. Öğrenci olayı anlamazsa, mesajı tespit etmekte zorlanabilir ya da yanılabilir. Kahramanları, yer ve zaman gibi öğeleri tanıması mümkün olmayabilir.

Bazı öykülerde de serim ile düğüm, düğüm ile çözüm bölümlerinde kopukluk olduğu görülmüştür. Oysa bu bölümlerdeki paragraflar arasında anlamlı bir bütünlüğü sağlamak için uygun geçiş cümleleri kullanılmalıdır. Bu şekilde kısaltmadan dolayı öykülerdeki kopukluklar, ani geçişler, anlaşılmazlıklar ortadan kaldırılabilir.

Bazılarında ise, çözüm bölümüne yer verilmediği görülmektedir. Bu da, öğrencinin metni anlamasını olumsuz yönde etkiler. Düğüm bölümündeki

⁷² (3.2.2.13.1.)

⁷³ [(3.2.2.10.1.), (3.2.2.11.3.), (3.2.2.12.2.)]

⁷⁴ [(3.2.2.23.1.), (3.2.2.24.4.)]

⁷⁵ (3.2.2.25.1.)

meraklandiran olaylar, bir sonuca vardırılmamışsa, merak duyulan kısımlar açıklığa kavuşturulmamışsa, öğrenci iletiyi tespit edemeyebilir ve ünlü bir yazarın öyküsüyle ilk defa karşılaşıyorsa, onun eserini tam anlayamamış ve tanıyamamış olabilir.

6. sınıfta öğrencilere yazma becerisi kazandırılırken, bir plân dâhilinde yazı yazmayı öğrenmeleri amaçlanmaktadır. Eğer kısaltılmış öykülerde bu plâna ait bölümlerden biri yer almazsa, bölümler uygun şekilde öykülerde bulunmazsa, öğrenci bu bölümleri öğrenemez. Bundan dolayı yazma becerisini geliştirmek için kısaltılmış öykülerde, bu bölümlere dikkat edilmeli, bölümlerin uygun şekilde yer alması sağlanmalıdır.

Ayrıca kısaltılmış öykülerin bir kısmında, öykünün kısaltılmış olduğu metnin sonunda ifade edilmemiştir. Oysa metnin sonunda, “Kısaltılmıştır.” ifadesinin yer alması gerekir. Çünkü öğrenci, eserin kısaltılmış olduğunu bilmezse, özgün halinin kitaptaki gibi olduğunu sanabilir ve eğer kısaltmadan kaynaklanan eksiklikler mevcutsa, bunu yazara bağlayabilir. Bu da öğrencinin, o yazarın eserleri hakkında yanlış fikirlere kapılmasına sebep olabilir. Öğrencinin edebî zevkinin oluşması esnasında olumsuz bir netice oluşturabilir.

Metinler kısaltılırken içeriklerinin değiştirilmemesine ya da özgünlüğünü kaybetmemesine dikkat edilmelidir. Eğer metin özgünlüğünü kaybederse başlığı ile de uyumsuz olabilir.

Eğer uzun bir metin Türkçe Programı’na uygun şekilde kısaltılamıyorsa daha önce bir yerde yayımlanmamış, uygun uzunlukta metinler ders kitaplarını hazırlayanlar tarafından kullanılabilir.

Öykülerin başlıklarıyla da uyumlu olması gerekir. İncelenen öykülerin genelinde başlıkların içerikler ile uyumlu ve içerik hakkında az çok fikir verici nitelikte olduğu görülmüştür. Sadece şu öykülere daha uygun başlık seçilebilirdi kanısındayız:

“Dülger Balığının Ölümü” adlı öykü 6. sınıf Elit Yayınlarında⁷⁶ kısaltılarak alındığı için içeriğin özgünlüğünü kaybetmesi sebebiyle bu başlığın uygun olmadığı

⁷⁶ (3.2.2.2.4.)

görülürken aynı öykünün 7. sınıf Elit Yayınlarında⁷⁷ muhtevası ile başlığının uyumlu olması gözden kaçmamaktadır.

“Küfeci”⁷⁸ başlığı içerikle uyumlu fakat konu veya kavratılmak istenen davranışa göre “Küfecinin Dürüstlüğü” gibi daha uygun bir başlık seçilebilirdi.

“Eskici”⁷⁹, “Gece Bekçisi”⁸⁰ başlıkları da uygun ama daha uygun birer başlık kullanılabilirdi.

“Haydi Süngere”⁸¹ adlı öykü için de farklı bir başlığın kullanılması daha iyi olabilirdi.

Türkçe dersinde, öyküler okunduktan sonra öğrencilere, “Sizce bu başlık öykü için uygun mu? Neden?”, “Siz bu öyküyü yazsaydınız nasıl bir başlık kullanırdınız?” gibi sorular sorularak, öğrencinin düşünmesi, yorum yapması ve konuşma becerisinin geliştirilmesi sağlanabilir. Metne verilen başlıkla metinde üzerinde durulan kavram arasındaki ilişki çok önemlidir. Bu husus öğrencilerin kavramsal düşünebilme becerileriyle ilgilidir. Tümdengelimci ve tümevarımcı akıl yürütme becerilerini geliştirmede öykülerin başlıkla uyumlu olup olmadığını tespit edebilme son derece önemlidir.

Öykülerde ele alınan konular birbirinden farklı ve Türkçe Programı’nda belirtilen davranışları kazandırma amaçlıdır. Öykülerin kiminin konusu tarihle alakalı (İstanbul’un fethi, Çanakkale Savaşı, Kurtuluş Savaşı...vb.) olup öğrencilerin vatanın ne fedakârlıklarla kurtarıldığını öğrenmelerine, vatan, millet, bayrak sevgisini kazanmalarına yöneliktir. Kimilerinde Türk örf adet, yaşam ve kültürü hakkında bilgiler yer almaktadır. Bazıları yaşamdan kesit sunarak öğrencilerin hayatı tanımalarını, yaşamdan ders almalarını sağlamaktadır. Bir kısmı ile dürüstlük, çalışkanlık, sevgi (insan, hayvan, ağaç,

⁷⁷ (3.2.2.11.2.)

⁷⁸ (3.2.2.5.1.)

⁷⁹ (3.2.2.7.1.)

⁸⁰ (3.2.2.8.3.)

⁸¹ (3.2.2.16.3.)

yaşam sevgisi...vb.), umut, pişmanlık, dayanışma, kanaatkârlık gibi kavramlar benimsetilmektedir.

Öğrencilerin millî, ahlakî, insanî, manevî ve kültürel değerleri benimsemesinin bir yolu Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdir. Bu metinlerin arasında yer alan öykülerde de öğrencilere kazandırılacak millî, ahlakî, insanî, manevî ve kültürel değerler vardır. Bu değerler öykülerin ana düşünceleriyle kavratılarak kazandırılmaya çalışılmıştır. İncelenen bu öykülerde; adaletli olmak; haksızlığa boyun eğmemek; komşuluk ilişkilerini ayakta tutmak; sevginin gücüne inanmak; doğaya ve hayvanlara sahip çıkarak onları korumak; vatani ve bayrağı sevmek, korumak; çalışan kişileri meşgul etmemek; hurafelere inanmamak; zor durumda olanlara yardım etmek; ön yargılı olmamak; dürüst olmak; yenilikleri kabullenmek; başarılı olmak için çalışmak gibi değerler vurgulanmıştır. Ayrıca “Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur.”, “Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli.”, “Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz.”, “Allah, köylüyü sevindirmek isterse, eşeğini kaybettirir, sonra yine buldurur.”, “Bir yıl sonrasını düşünen buğday eker, on yıl sonrasını düşünen ağaç diker, yüzyıl sonrasını düşünen de insan yetiştirir.” gibi atasözlerine dayalı iletilere de yer verilmiştir.

Bu iletilerin bir kısmı öykülerin serim ya da çözüm bölümlerinde belirtilmiş, bir kısmı da öğrencilerin yorumuna bırakılmıştır.

Öykülerin konuları ve iletileri ile ilgili öğrencilerin düşünceleri sorularak, onların anlama ve anlatma becerilerini geliştirilmesi sağlanabilir. Öyküden anlaşılan mesajla ilgili bir kompozisyon yazmaları istenebilir ya da öğretmen, derste işlenen öykünün inceleme yollarını, tahtada öğrencilerine göstererek benzer şekilde başka bir öyküyü sınıf tahtasında öğrencileriyle birlikte oluşturabilir. Bu şekilde öğrenci, öykü yazmayı, yazarken nelere dikkat etmesi gerektiğini öğrenebilir.

Öğretmen, 6. sınıf öğrencilerine 20, 7. sınıf öğrencilerine 30, 8. sınıf öğrencilerine 40 farklı kelime vererek bunları, öykünün öğelerine bağlı kalarak,

öyküyü güzel bir iletiye bağlayarak öğrencilerin bir öykü yazmalarını onlardan isteyebilir. Öğrenci zihninde bir olayı tasarlayarak derste öykülerle ilgili öğrendiği bilgiler doğrultusunda öykü yazabilir. Yazılan öyküler, derste okutularak eksik veya yanlış kısımların düzeltilmesi sağlanabilir ya da öğrencinin okuması kestirilerek, diğer öğrencilerin olayın devamını tahmin etmesi veya öyküyü tamamlaması istenebilir. Bu şekilde yazma, okuma, dinleme ve anlatma becerilerinin kullanılması sağlanabilir.

Öyküler içerik bakımından incelendiğinde konu ve ana düşünceye ek olarak benimsetilmek istenen baskın kavram veya kavramların olduğu da ortaya çıkmaktadır. Her öykü bir veya birkaç kavramı esas alarak yazılmıştır. Öyküler değişik yönlerden incelenirken benimsetilmek istenen kavramlar ve temalar da tespit edilmeye çalışılmıştır.

Öykülerle değişik temalar kavratılmaya çalışılmıştır. Bunlar arasında en çok sevgi (vatan, anne, baba, kardeş, hayvan, ağaç sevgisi...vb.) ve kahramanlık gibi temaları, bunların yanı sıra bir insanda bulunması gereken tüm erdemleri (dayanışma, saygı, dürüstlük, vefa, sadakat, azim, başarı, gurur,...vb.) kapsayan kavramlar da yer almaktadır.

Türkçe ders kitaplarında yedi ayrı öykü türüne yer verildiği tespit edilmiştir. Bunlar; “olay öyküleri”, “durum (kesit) öyküleri”, “mizahî öyküler”, “tarihî öyküler”, “millî (halk-destansı) öyküler”, “manzum öykü” ve “didaktik öykü”dür. Bunlar içinde en çok tercih edileninin “Durum ve Olay Öyküleri” olduğu belirlenmiştir.

İncelenen öykülerin otuz beşi olay öyküsüdür. Bunlardan on dokuzu 6. sınıf öyküsü; dokuzu 7. sınıf öyküsü; yedisi de 8. sınıf öyküsüdür. 6. sınıf ders kitaplarında olay öykülerine daha fazla ağırlık verilmiştir. Bu da, olay öykülerinde merak duygusu doruğa çıktığı için okuma alışkanlığı kazandırma açısından daha çok yarar sağlayacaktır.

Ders kitaplarına alınan öykülerin elli sekizi insanların hayatından kesit sunan, öğrencilerin hayatın zorluklarını, güzelliklerini tanımasını sağlayan

öykülerdir. Bu öykülerden on sekizi 6. sınıf; yirmi üçü 7. sınıf; on yedisi de 8. sınıf ders kitaplarında yer almaktadır.

6. sınıf ders kitaplarında bir; 7. sınıf ders kitaplarında iki; 8. sınıf ders kitaplarında ise bir mizah öyküsüne rastlanmıştır. Bu öyküler aracılığıyla öğrenciler, toplum ve kişilerin aksak yönlerini görmeyi, olaylara eleştirel açıdan bakarken kendi adlarına da ders çıkarmayı öğrenirler.

Ders kitaplarında Türk askerlerinin yiğitliğini, başarılarını, kazanılan savaş ve fetihleri anlatan öykülerden dokuzu yer almaktadır. Bu öyküler aracılığıyla bayrak, vatan, millet sevgisi kazandırılmaya çalışılmıştır.

Tarihî (kahramanlık) öykülerin ikisi 6. sınıf; üçü 7. sınıf; beşi de 8. sınıf ders kitaplarında yer almaktadır. En fazla Tutibay Yayınlarının 8. sınıf ders kitaplarında tarihî (kahramanlık) öykülere yer verilmiştir.

Türk insanını ve bir dönemin yöneticilerini Türk boylarının kendi aralarındaki münasebetleri ve müslüman olmayan diğer milletlerle mücadeleleri, Oğuz Türklerinin gelenekleri, görenekleri, toplumsal yaşamları, inanışları, birbirleri ve aile bireyleri arasındaki ilişkileri hakkında da ayrıntılı bilgiler vermesi (yiğitlik gösterenlerin, açları doyurup yoksullara yardımcı olanların toplumsal yaşamda saygın bir yere sahip oldukları vb.) yönüyle de millî özellik gösteren öykülerin ikisi; 7. sınıf ders kitaplarında; üçü de 8. sınıf ders kitaplarında yer alırken 6. sınıf ders kitaplarında bu tür öykülere hiç rastlanmamıştır. Oysa 6. sınıf ders kitaplarına da yalınlaştırıp kısaltılarak Türk milletinin kültür, gelenek görenek ve yaşam tarzlarını konu edinen öykülerin alınması uygun olabilirdi.

Manzum öykülerin Türkçe ders kitaplarında pek tercih edilmeyen öykü türü olduğu görülmüştür. Sadece bir öyküde görülmüştür. Didaktik öykü türüne de sadece iki öyküde rastlanmıştır.

Hayatta olan her şey edebiyata yansır. Hayat=Edebiyat denilebilir. Bundan dolayı toplumda olan olaylar, tarihte yaşananlar, zamanın getirdikleri, yaşamdaki değişik insan tipleri, hayattan kesitler, toplumun kültür yapısı hep

öykü türlerinde ayrı ayrı ele alınmaktadır. Öğrenci, öyküler aracılığıyla bunları öğrenebilir. Yazma becerisini geliştirirken kendisi de karşılaştığı durumları konu olarak kullanabilir. Farklı öykü türleri vasıtasıyla öğrencilerin edebî zevkleri geliştirilebilir. Olaylara farklı bakmayı, hayatın değişik yönlerini, dönemlerini tanımayı öğrenebilir. Edebî zevki, kültürü gelişen bir çocuk, yazarken kendisi de farklı türde öyküler yazmayı deneyebilir ve kendini bu şekilde geliştirebilir. Bundan dolayı ders kitaplarında her türden en az bir öykü örneğinin olması ve/veya öğretmenin derste farklı türde öykü örnekleri kullanması gerekir.

İncelenen tüm öykülerde paralel iki çizgi, çember, ilmikli, kapalı ve açık biten olay örgülerinin hiçbirine rastlanmamıştır. Sadece bir öyküde üçgen (iç içe girişik); diğer öykülerin hepsinde tek (düz) olay örgüsünün olduğu belirlenmiştir.

Tek (düz) olay örgüsünün kullanıldığı öykülerde, öğrenci olayı daha kolay anlayabilir. Çünkü düz olay örgüsünde olaylar, ana kahraman veya kahramanlarla ilgili her şey kahramanda başlayıp, kahramanda biter. Düz bir hatta her şey o olayın parçalarını ortaya koyar. Bu ise, öğrencinin anlama becerisini geliştirir. Dolayısıyla olayı anlayan öğrenciye, olayla ilgili soruları cevaplama, olayı anlatma becerisini de kazandırabilir.

Öykülerin anlatımında daha çok bilinen (di'li) geçmiş zaman kipi kullanılmıştır. Bu kiple birlikte kimi öykülerde şimdiki zaman, kimilerinde şimdiki zamanın hikâyesi, kimilerinde geniş zaman, kimilerinde de öğrenilen (miş'li) geçmiş zamanın kullanıldığı görülmüştür. Bazı öykülerde sadece şimdiki zamanın, bu kiple birlikte geniş zamanın da kullanıldığına rastlanmıştır. Kimilerinde de yalnızca geniş zaman kipinin veya öğrenilen (miş'li) geçmiş zaman kipinin kullanıldığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra öğrenilen geçmiş zaman kipi ile şimdiki zamanın rivayetinin birlikte kullanıldığı da tespit edilmiştir.

Bu kadar farklı kip çeşidinin öykülerde yer alması sayesinde öğrenciler, kip çeşitlerini ve kullanımlarını öğrenebilmektedir. Dilbilgisi dersinde öğrenilen kipler ile ilgili bilgiler de öyküler aracılığıyla pekiştirilebilmektedir.

Öykülerde geçmiş zaman kipinin kullanılmasıyla masalımsı bir anlatım özelliği oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca öykü ve masal türleri arasındaki benzerliğin etkisi de görülmektedir. Çünkü masallarda olay, rivâyet edilir. Gözlemci bakış açısıyla anlatılan öykülerin bir kısmında da rivayet söz konusudur.

Bilinen geçmiş zaman kipi ile yazılmış öyküler 6. sınıf öğrencilerinin bilişsel gelişim özelliklerine daha uygundur. Bu kip aracılığıyla olaylar daha dikkat çekici şekilde ve yalın bir anlatım ile anlatılabilmektedir. Birleşik zamanlı fiil olan öğrenilen geçmiş zaman kipi ile şimdiki zamanın rivayetinin birlikte kullanılması 8. sınıf öğrencilerinin düzeyindeki öyküler için uygundur.

Türkçe ders kitaplarına alınan öykülerin anlatımında “Hâkim (ilâhi)”, “Gözlemci” ve “Kahraman” olmak üzere üç ayrı bakış açısının kullanıldığı belirlenmiştir.

6. sınıf öykülerinin altısında; 7. ve 8. sınıf öykülerinin dokuzunda olmak üzere toplam yirmi dört öykünün anlatımında hâkim bakış açısı kullanılmıştır.

Gözlemci bakış açısının 6. sınıf öykülerinin on dördünün anlatımında kullanıldığı görülmektedir. 7. sınıf öykülerinin on ikisi; 8. sınıf öykülerinin de on üçü olmak üzere toplam otuz sekiz öykü, gözlemci bakış açısı ile yazılmıştır.

İncelenen öykülerde en çok kahraman bakış açısının kullanıldığı tespit edilmiştir. 6. sınıf öykülerinin yirmi birinde, 7. sınıf öykülerinin on sekizinde; 8. sınıf öykülerinin on üçünde olmak üzere toplam elli iki öykünün anlatımında kullanılmıştır.

Derste öğretmen, anlatım formu ve bakış açısını örneklerle öğrencilere kavratmalıdır. Kitaptaki örnekler üzerinde durmalı, daha sonra öğrencilerle tahtada her anlatıcı tipi ve bakış açısına göre bir örnek öykü yazma çalışması

yapmalıdır. Ardından da öğrencilere yazdırmalıdır. Bu şekilde öğrencilerin yazma becerisi geliştirilebilir. 3. tekil kişinin ağzıyla ve ilâhi, gözlemci bakış açılarıyla anlatılan öykülerde, okuyucu kendini öykünün bir yerinde duran gözlemci gibi hissedebilir. 1. tekil kişinin ağzıyla anlatılan öyküler, öğrenci için daha çok ilgi çekicidir. Çünkü “Ben” diliyle ve kahraman bakış açısıyla anlatılan her şey, genelde her yaş için dikkat çekicidir. Anlatım formunun kullanımı öğrencinin okumaya istek duymasını, okuyan birini de dinlemeyi sağlar. Metne ilgi artınca olayı daha iyi anlar ve bu şekilde olay hakkında bir fikir beyan edebilir. Bu şekilde öğrencinin okuma, yazma, anlama ve anlatma becerileri geliştirilebilir.

115 öyküde dört ayrı anlatıcı tipinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bunlar;

birinci tekil (ben), üçüncü tekil (o), birinci ve üçüncü tekil (ben ve o), birinci çoğul (biz) kişidir.

Birinci tekil kişi (ben); yirmisi 6. sınıf on ikisi; 7. sınıf sekizi; 8. sınıf öyküsü olmak üzere toplam kırk öykünün anlatımında kullanılmıştır.

Üçüncü tekil kişi (o); on dokuzu 6. sınıf; on dokuzu 7. sınıf; yirmi ikisi 8. sınıf öyküsü olmak üzere toplam altmış öykünün anlatımında kullanılmıştır.

Birinci ve üçüncü tekil kişi (ben ve o); biri 6. sınıf; yedisi 7. sınıf; beşi 8. sınıf öyküsü olmak üzere toplam on üç öyküde kullanılmıştır.

Birinci çoğul kişi (biz); sadece bir öyküde kullanılmıştır.

Anlatıcı tiplerinden en çok üçüncü tekil (o) kişinin anlatımı kullanılmıştır. Daha sonra da birinci tekil kişinin anlatımı tercih edilmiştir.

Ele alınan öykülerde anlatıcının olay karşısında hiçbir fikir beyan etmeden yorumu okuyucuya bıraktığı görülürken, bazı öykülerde anlatıcının yorum yapmasının kaçınılmaz olduğu tespit edilmiştir. Bu yorumların tasdik edici, beğenici; alaycı, küçümseyici; tenkit yöneltici, özeleştirici veya tezli olan bir tutuma dayalı olduğu belirlenmiştir.

Bazı öykülerde yazar veya anlatıcının hiçbir fikir beyan etmediği görülmüştür. Bu öykülerde yazar yorumu okuyucuya bırakmıştır. Bu şekilde öğrenciye düşünme, düşündüklerini anlatma imkânı sağlanmıştır. Altmış bir öyküde yazarın bu şekilde bir tutumunun olduğu tespit edilmiştir

Sadece dört öyküde yazarın veya anlatıcının olayı veya durumu şikâyet eden tutum içinde olduğu belirlenmiştir. Derste, öğrencinin bu tutumu değerlendirmesi istenerek, düşüncelerini ifade etmesi sağlanabilir.

Bazı öykülerde de yazar kendi davranışlarını eleştiren pişmanlığını belirten tutum içindedir. Bu öyküler aracılığıyla, öğrenci, öz eleştiri yapmayı öğrenir. Kendisinin de öz eleştiri yapması istenerek, derste konuşma becerisini kullanması sağlanabilir.

Yirmi üç öyküde yazarın olaylara karşı olumlu tavır takındığı, okuyucuların da olay ile verilmek istenen mesajı net olarak kavramasını sağlamaya çalıştığı belirlenmiştir. Bu şekilde öğrencinin olayı daha iyi anlaması ve anladığını anlatması sağlanabilir.

Kimi öykülerde yazarın çok duyarlı olduğu, olaylar veya durumlar karşısında üzüntü duyduğu görülmektedir. Yirmi bir öyküde yazarın duyarlı tutum sergilediği belirlenmiştir. Bu öyküler aracılığıyla öğrencilerin de duyarlı olmaya özendirilmesi sağlanarak onlarda olumlu davranışlar kazandırılabilir. Duyarlı oldukları bir konuyla ilgili onlara öykü yazdırılabilir.

Bir öyküde yazarın merhamet; üç öyküde olay karşısında şaşkınlık gösteren; iki öyküde de tezli tutum sergilediği tespit edilmiştir.

Öykü kişilerinin tanıtımında açıklama (anlatma) yöntemi; dramatik (gösterme) yöntem ile her iki yöntemin birlikte kullanıldığı tespit edilmiştir. Öykülerin kırk sekizinde kişilerin tanıtımı için dramatik yöntem; yirmi yedisinde açıklama yöntemi; kırkında ise açıklama ve gösterme yönteminin birlikte kullanıldığı görülmüştür.

Eserin kahramanları ve özellikleri çok önemlidir. Öğrenci için örnek bir tipi sergilemelidir. Öğrenci anlatma ve gösterme yöntemleri sayesinde şahıs

kadrosunu daha iyi tanıyabilir. Derste öğrencinin empati kurması (kendilerini kahramanların yerine koymaları) istenilerek düşünme ve anlatma becerisi kazandırılabilir. Olayı anlaması, olaya dışarıdan ve içeriden bakmayı öğrenmesi sağlanabilir.

Toplumdaki değişik tipleri, şahısları görmesi “Böyle insanlar da varmış.” diye düşünmesi, hayatı bir şekilde öyküler aracılığıyla tanıması gerçekleştirilebilir.

Başkışiler; öyküde en ilgi çekici soruların ortaya atılmasına hizmet eden araçlardır; okuyucuda inanç, sempati ve ani duygusal değişiklikler yaratır.

Bu çalışmada öyküler, mekân açısından değerlendirilirken açık (geniş, dış) mekân, kapalı (iç, dar) mekân olarak sınıflandırma yolu tercih edilmiştir. Altmış sekiz öyküde açık mekân, otuz üç öykünün anlatımında kapalı mekân, on bir öykünün anlatımında ise hem açık, hem de kapalı mekân kullanılmıştır.

Olayın geçtiği yerin, çevrenin tasvir edilmesiyle okuyucu, olayların mahiyetini anlamakta zorlanmaz. Anlatılan öykü, bir köyde, şehirde, çölde; evde, apartman dairesinde, odada, kahvede, parkta, caddede geçiyorsa okuyucu ona göre tavır takınır; hayal gücünü o yönde harekete geçirir; o yönde bir beklenti içine girer.

Yakından uzağa ilkesinde olduğu gibi çocuk, öncelikle içinde bulunduğu, yaşadığı mekân veya mekânlara benzer yerlerde geçen olaylara daha çok ilgi duyar. Öyküler aracılığıyla açık ve kapalı farklı mekânları öğrenmesi, hayal gücünü geliştirmesi sağlanabilir. Mekân ögesinin önemini kavrayan öğrenci, öykü yazarken de bu ögeyi kullanmaya özen gösterir. Betimleyici anlatım ile mekânı iyi tanıtarak olayın daha iyi anlaşılmasını sağlamaya yönelik cümleler kurabilir. Yazma becerisini bu şekilde geliştirebilir.

İncelenen öykülerde olayların anlatımında farklı farklı anlatılma süresinin kullanıldığı görülmüştür. Otuz üç öyküde belirsizlik arz eden bir zaman kullanılmıştır. Seksen iki öyküde de olayın geçtiği zaman belirtilmiş ya da hissettirilmeye çalışılmıştır.

Olayın geçtiği zaman önemlidir. Zaman ögesi sayesinde olaylar arasında bir bağ kurularak kopukluğun olması önlenir. Tarihî öykülerde belli bir tarih verilerek öğrencinin tarih bilgisine katkıda bulunabilir. Zaman, olayların inandırıcı ve anlaşılır olmasını sağlayan bir ögedir. Öğrenci her öyküde, farklı bir zaman kavramı içinde kendini bulabilir. Bir zaman tünelineymiş gibi bazen şu anı, bugünü, dünü bazen birkaç yıl ya da yüz yıllar öncesini yaşayabilir. Bu da onda bir okuma isteği uyandırabilir. Edebî zevkini geliştirebilir. Metin yazarken, zaman ögesinden farklı şekillerde yararlanmayı sağlayabilir.

6., 7. ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan öykülerin üslupları ayrı ayrı incelenmiştir. Kimi öykülerin anlatımında yalın, sade, anlaşılır bir dil kullanılmış, kimilerinde içten, samimi ifadeler, benzetmeler ve tasvirlerle olay göz önünde canlandırılabilir tarzda dile getirilmiş; kimilerinde kısa, uzun, eksilteli, sıralı, devrik, kurallı cümle çeşitlerinin biri ya da birkaçı tercih edilmiştir. Bazı öykülerin anlatımında nesir ve manzum kısımlar bir arada yer almış, bazılarında yazar kahramanları kendi eğitimlerine ve yaşadıkları yöreye göre konuşturmuş, bazılarında da uygun olmayan ifadeler zikredilmiştir.

Yıldırım Yayınları'nın 6. sınıf ders kitabında yer alan "Sığircık Kayası" adlı öykünün, içerdiği ifadeler nedeniyle ders kitabında yer almaması gerekir. Aynı şekilde Yıldırım Yayınları 7. sınıf ders kitabındaki "Üç Arkadaş" adlı öykü, mahsustan da olsa yalan söyleme planları, argo sözcükler, "Allah senin de belânı versin, annenin de!" ifadesi dolayısıyla saygısızlık (özellikle de anne gibi kutsal bir varlığa yönelik saygısızca bir üslup), yere tükürme gibi (Makara Hasan dişlerinin arasından fırt diye tükürdü.) yanlış davranışlar sergilediği için uygun değildir.

Tutibay Yayınları'nın 8. sınıf ders kitabında "Mehmetçik" adlı öyküde "ülen" sözcüğü çok sık kullanılmıştır. Bu sözcük kullanılmamış olsaydı daha iyi olurdu.

Öykü türünün tüm yayınevlerinin hazırlamış olduğu kitaplarda farklı yönleriyle ve iyi bir şekilde kavratılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Fakat MEB'in hazırladığı 6. sınıf ders kitabının da diğer kitaplara nazaran türü kavratma açısından biraz geri plânda olduğu görülmüştür. Buna ek olarak, bazı kitaplarda kullanılan metinlerin türünün öykü olmadığı hâlde öykü türü olarak verilmesi ya da öykü türünde olan metinlerin de farklı bir tür adı kullanılarak tanıtılması gibi hataların da olduğu belirlenmiştir.

Yıldırım Yayınları'nın 8. sınıf ders kitabında yer alan Mete Akyol'un "Burası Türkiye" adlı metni; öykü türüne uygun bir örnek değildir. Bu eser daha ziyade bir fıkra yazısı olup yazar bu eserinde bir olayla insanları düşündürmeye çalışmıştır. Bu metin bir düşünce yazısıdır.

Mahir Yayınları'nın 6. sınıf ders kitabında yer alan Tarık Dursun'un çevirisini yaptığı, Aisopos'a ait olan "Dil" adlı metin; "Tür, Biçim ve Anlatım Özellikleri" adlı bölümde didaktik öykü olarak tanıtılmıştır. Oysa okunduğunda, metne giriş yapılmasından ve olayın anlatılmasından da metnin masal türünde olduğu anlaşılmaktadır.

Yine Mahir Yayınları'nın 7. sınıf ders kitabında yer alan Oktay Akbal'ın "Bir Araba Karpuz" adlı metni "Tür, Biçim ve Anlatım Özellikleri" bölümünde öykü olarak tanıtılmıştır. Metni okuduğumuzda anı türünde olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle son paragraf, metnin anı türünde olduğunu işaret etmektedir.

Ders Kitapları A. Ş. yayınevine ait 6. sınıf ders kitabında ise öykü türünde olan, Reşat Ekrem Koçu'ya ait "Ulubatlı Hasan" adlı metin; "Tür, Anlatım ve Plân Çalışmaları" bölümünde yaşam öyküsü olarak tanıtılmıştır. Oysa bu metin konusu kahramanlık olan tarihi bir öyküdür.

Öykü türü kavratılırken, öykünün değişik tanımlarının yapılması, yer, zaman, kişi ve olay gibi öğelerinin olduğunun söylenmesi, bu öğelerin özelliklerinin ve öyküde yer alışı şekillerinin açıklanması, konularına göre öykü türlerinin öğretilmesi gerekir. Öykü türü ile diğer türlerin kıyaslanması, birtakım sorular aracılığıyla türün kavratılmaya çalışılması yararlı olacaktır.

Kitapta yer alan ilk öykü metninin tür incelemesinin; örnekleriyle birlikte gerekli açıklamalar vasıtasıyla detaylı yapılması, diğer öykü metinlerinde ise bilgileri anımsatıcı tür çalışmasının olması, daha sonraki öykü yazılarındaysa sorular aracılığıyla türü buldurucu ve edinilen bilgileri kullandırıcı nitelikte olması gerekir.

Sonuç olarak; öykülerin işlevinin derse giren öğretmenin bakış açısına, ders kitaplarındaki ele alınışlarına göre Türkçe öğretimini etkileyeceği söylenebilir. Öykülerin Türkçe öğretiminde önemli bir yeri olduğu tespit edilmiştir. Ufak tefek hatalarıyla ders kitaplarındaki öykülerin, çocuğun kişilik kazanmasında, hayatı tanımasında, Türk dilinin inceliklerini öğrenip kullanabilmesinde, örf, adet, kültürel değerlerin kavratılmasında göz ardı edilemeyecek işlevinin olduğu belirlenmiştir. Öykü metinlerinin genelinin öğrenci seviyesine göre düzenlendiği ve öğrencilerin ilgilerine hitap ettiği görülmüştür.

4.1. İleride Yapılacak Çalışmalara İlişkin Öneriler

- Ders kitaplarında öyküler için kullanılan resimler bir araştırma konusu olabilir.
- Ders kitaplarındaki türlerden masal ve öykülerin Türkçe öğretimindeki işlevi ve kitaplardaki kullanımları incelenmiştir. Bu incelemeler örnek alınarak diğer türler de bu yönlerden ele alınarak bir çalışma konusu olabilir.
- 2006-2007 eğitim öğretim yılında uygulanacak olan Türkçe Programı ve bu programa uygun basılacak olan ders kitapları üzerine inceleme yapılabilir. Her iki Türkçe Programı karşılaştırılarak eksik veya üstün olan yanları ortaya koyulabilir.

KAYNAKÇA

- ADALI, O. (Ocak 2003), **Anlamak ve Anlatmak**, İstanbul: Pan Yayıncılık, Baskı 1, s. 122-173-174.
- AKTAŞ, Ş. (2000), **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları, Baskı 5, s. 46-78-93.
- BANARLI, N. S. (2001), **Resimli Türk Edebîyatı**, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, c. 1, s. 400-403.
- CEYHAN, E., YİĞİT, B. (Eylül 2003), **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**, Ankara: Anı Yayıncılık, s.16.
- COŞKUN, E. (2005), **İlköğretim Öğrencilerinin Öyküleyici Anlatımlarında Bağdaşıklık, Tutarlılık ve Metnin Elementleri**, Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora Tezi, s. 223.
- DERMAN, S. (2002), **Anadil (Türkçe) Öğretiminde Masal Metinlerinin Kullanılması**, Konya: T.C. Yükseköğretim Kurulu Dökümantasyon Merkezi, s.135.
- GÖĞÜŞ, B., (1992),**Ortaokullar İçin Türkçe Öğretmen Kılavuzu 1-2-3**: Altın Kitaplar Yayınevi, s. 18-19.
- GÜMÜŞ, H. (1989), **Roman Dünyası ve İncelemesi**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları:1085, Baskı 1, s. 109.
- KANTEMİR, E. (Kasım 1997), **Yazılı ve Sözlü Anlatım**, Ankara: Engin Yayınevi, s. 198-199-200.
- KAPLAN, M. (1996), **Türk Edebîyatı Üzerinde Araştırmalar Tıp Tahlilleri 3**, İstanbul: Dergâh Yayınları, Baskı 3, s. 5.
- KAVCAR, C. (1999), **Edebîyat ve Eğitim**, Ankara: Engin Yayınevi, Baskı 3, s. 43-44-45-46.
- KAVCAR, C., OĞUZKAN, F., AKSOY, Ö. (Eylül 2002), **Yazılı ve Sözlü Anlatım**, Ankara: Anı Yayıncılık, Baskı 2, s. 88-89-102.
- MEB (2002), **İlköğretim Okulu Ders Programları Türkçe – Yazı Programı 6-7-8**, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, s. 12-13-14.

- OĞUZKAN, A. (2001), **Örneklerle Türkçe ve Kompozisyon Bilgileri**, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, s. 243.
- ÖZ, F. (Şubat 2003), **Uygulamalı Türkçe Öğretimi**, Ankara: Anı Yayıncılık, Baskı 2, s. 277.
- ÖZDEMİR, E. (Haziran 2004), **Masalların Türkçe Eğitimindeki İşlevi ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Yerinin İncelenmesi**, Hatay: MKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, s. 233-235.
- SEVER, S. (Şubat 2004), **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**, Ankara: Anı Yayıncılık, Baskı 4, s. 7-8-9.
- SEVER, S. (Temmuz, Ağustos, Eylül 1987), Çocuk Eğitiminde Çocuk Hikâyelerinin Yeri ve Önemi, **Milli Eğitim**, S. 73, s. 14-15-16.
- SEZGİN, G. (2000), **İlköğretim Okullarının Altıncı Sınıfları İçin Yazılan Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme**, Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, s. 103.
- TANSEL, F. A. (?) **İyi ve Doğru Yazma Usûlleri**, İstanbul: Ötüken Yayınevi, s. 52-53-54-60.
- TDK (1998), **Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Baskı 8, C. 2, s. 1243-1742-2182.
- TEKİN, M. (2002), **Roman Sanatı (Romanın Unsurları)1**, İstanbul: Ötüken Neşriyat A. Ş., s. 28-50-52-61-67-79-81-85-87-88-98-117-130-168-177.
- TEMİZYÜREK, F. (Niğde 2003), Türkçe Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Önemi, Niğde: Türklük Bilimi Araştırmaları, S.13, s. 164.
- ÜNALAN, Ş., (Eylül 2001), **Türkçe Öğretimi**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s. 158.

İncelenen Türkçe Ders Kitapları

(Sayı: 2561/Haziran 2004 Tebliğler Dergisinde 2004-2005 yılında İlköğretim okullarında okutulacak kitaplar arasında belirtilen Türkçe ders kitapları)

BATUR, S., YILDIRIM, C. (2001), **7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, İstanbul: Özyürek Yayın Evi.

BATUR, S., YILDIRIM, C. (2001), **8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, İstanbul: Özyürek Yayın Evi.

BATUR, S., YILDIRIM, C. (2003), **6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, İstanbul: Özyürek Yayın Evi.

DOĞRUEL, S., KURTER, S., GÜNDOĞDU, M. (2004), **İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı**, Ankara: MEB.

GÜL, M., KÖKTÜRK, M. (2001), **İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Ankara: Yıldırım Yayınları.

GÜL, M., KÖKTÜRK, M. (2001), **İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Ankara: Yıldırım Yayınları.

GÜL, M., KÖKTÜRK, M. (2001), **İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Ankara: Yıldırım Yayınları.

KAPULU, A. (2001), **İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı**, Ankara: Koza Yayın Dağıtım.

KAPULU, A. (2002), **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı**, Ankara: Koza Yayın Dağıtım.

KAPULU, A. (2002), **İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı**, Ankara: Koza Yayın Dağıtım.

KOYUNCU, M., KOYUNCU M. (2001), **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı**,

Ankara: Tutibay Yayınları.

KOYUNCU, M., KOYUNCU M. (2001), **İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı**,

Ankara: Tutibay Yayınları.

KOYUNCU, M., KOYUNCU M. (2001), **İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı**,

Ankara: Tutibay Yayınları.

ÖZ, E., ÖZ, S. (2002), **İlköğretim Okulları İçin Türkçe 6**, İstanbul: Ders Kitapları
Anonim Şirketi.

ÖZ, E., ÖZ, S. (2002), **İlköğretim Okulları İçin Türkçe 7**, İstanbul: Ders Kitapları
Anonim Şirketi.

SARAÇOĞLU, A., ÇİMEN, C., GÜZEL, Y. (2004), **İlköğretim Türkçe 8 Ders
Kitabı**, Ankara: MEB.

ÜNAL, M., ÖNER, M. Y., BAYRAK, N. (2004), **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı**,
Ankara: MEB.

YILDIRIM, V. (2001), **İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6**, Ankara: Elit Yayıncılık.

YILDIRIM, V. (2001), **İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 7**, Ankara: Elit Yayıncılık.

YILDIRIM, V. (2002), **İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 8**, Ankara: Elit Yayıncılık.

YILDIZ, N. (2001), **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı**, İstanbul: Mahir Yayınları.

YILDIZ, N. (2001), **İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı**, İstanbul: Mahir Yayınları.

YILDIZ, N. (2003), **İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı**, İstanbul: Mahir Yayınları.

YÖRÜK, Y., YÖRÜK, S., MIHÇI, A. İ., BAŞER, S. (2001), **İlköğretim Türkçe 6**,
İstanbul: Serhat Yayınları.

YÖRÜK, Y., YÖRÜK, S., MIHÇI, A. İ., BAŞER, S. (2001), **İlköğretim Türkçe 8**,
İstanbul: Serhat Yayınları.

YÖRÜK, Y., YÖRÜK, S., MIHÇI, A. İ., BAŞER, S. (2003), **İlköğretim Türkçe 7**,
İstanbul: Serhat Yayınları.

ÖZET

ÖYKÜLERİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDEKİ İŞLEVİ VE 6., 7., 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ YERİNİN İNCELENMESİ

Ebru ÜNAL

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin GÜFTÂ

Haziran 2006, 448 Sayfa

Çalışmamızda 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öykü metinleri incelenmiş ve Türkçe öğretimindeki işlevi açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın ilk bölümü, çalışmanın önemi, amacı, yöntemi, kavramsal çerçevesi, varsayımları, kapsamı, sınırlılıkları, veri toplama ve çözümleme tekniğinden oluşmaktadır.

Sonraki bölümde, öykü hakkında bilgi verilmiştir. Öykünün tanımı ve öğeleri üzerinde durulmuştur.

Diğer bölümde bu bilgilere dayanarak öyküler incelenmiş, Türkçe öğretimindeki yeri ve işlevi açıklanmaya çalışılmıştır. 2561 sayılı Tebliğler Dergisi'nde adları yayımlanan Türkçe ders kitaplarından 9 adet 6. sınıf, 9 adet 7. sınıf ve 8 adet 8. sınıf olmak üzere 26 kitapta yer alan 115 öykü incelenmiştir. Öyküler sınıf sıralamasına göre dizilmiş, kitap adları ise alfabetik olarak sıralanmıştır. Öyküler ders kitaplarında yer aldıkları şekilleriyle kullanılmışlardır.

Öykülerin ders kitaplarına ve yazarlara göre dağılımları belirlenmiş; ortak kullanılanları tespit edilmiştir.

Öykülerin kelime sayısı ile sözcük dağarcığının yeterliliği, kısaltılmış öykülerin anlaşılabilirliği; başlıklarının içerikleriyle uyumu incelenmiştir. Öykülerde ele alınan konular; kazandırılacak davranışlar açısından Türkçe

Programına uygunluk, iletiler; kavratılmak istenen temler ortaya konulmuş; türlerine göre sınıflandırılmıştır.

Öykülerde kullanılan olay örgüleri, kipler, bakış açısı, anlatıcı ve olaya karşı tavrı, tespit edilmeye çalışılmıştır.

Öykü öğelerinden şahıs kadrosu ve şahısların tanıtımının yapılma şekli, tip özellikleri; kullanılan yer ve zaman unsurlarının nitelikleri irdelenmiştir.

Üslûp bakımından seviyeye uygunluğu araştırılmıştır.

Ders kitaplarında yer alan “Tür ve Şekil Çalışmaları” bölümlerinin öykü türünü kavratma şekilleri ve yeterlilikleri incelenerek, yapılan yanlışlıklar belirlenmeye çalışılmıştır.

Son bölümde inceleme sonucu ulaşılan sonuçlar ayrıntılı şekilde açıklanmış; tespit edilen sorunlar için öneriler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Öyküler, Yazılı Anlatım, Dil, Kültür.

ABSTRACT
THE FUNCTION OF STORIES IN TURKISH EDUCATION AND THE
RESEARCH OF THE PART OF STORIES IN THE 6TH, 7TH, 8TH
TURKISH COURSE BOOKS

Ebru ÜNAL

Department Of Turkish Education

Advisor: Asist. Prof. Hüseyin GÜFTÂ

June 2006, 448 Pages

In our study; the story texts in the 6th, 7th, 8th class Turkish course books are researched and its function in Turkish education is trying to be explained.

The first part of our study is consist of the aim, the method, the conceptual frame, the hypothesis, the scope of the study and the technique of gathering datum.

In the following part, information about story is given. The definitions and components of story is mentioned.

In the other part, stories are researched according to these informations and its place, functions in Turkish education is trying to be explained. From the Turkish course books that are published in the list of “2561 s.Tebliğler Dergisi”, 115 stories taken from 26 books which includes 9 books from the 6th class, 9 books from the 7th class and 8 books from the 8th class are researched. While the stories are arranged according to the class row, the alphabetic arrangement of the names of the books is also considered. The stories are used as they are in the books.

The distribution of stories according to course books and writes, the commoned used are determined.

Word number of stories, the sufficiency of vocabulary, the clear of the reduced stories, the harmony of titles with the contents are researched. The topics in stories are classified according to their types. Their suitability for the Turkish Programme from the point of gained behaviours, message, themes are considered.

The sequence of events used in the stories, moods, point of view, narrator and his attitude toward the events is trying to be determined.

From the story elements, the list of person and the way of making the definition of person, type features, the quality of place and time that are used is thoroughly studied.

The suitability of level from the point of style is researched.

The way of making comprehensible of the “Type and Shape Studies” that take place in course books and its sufficiency is researched. The mistakes (that are done) are trying to be determined.

In the last part; the results which are obtained after researches are explained detaily. And also suggestions are proposed for the determined problems.

Keywords: Turkish Education, Stories, Written Expression, Language, Culture.

ÖNSÖZ

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti’ni gençlere emanet etmiştir. Gençlerin bu emanete sahip çıkabilmesi, emaneti en iyi şekilde koruyarak çağın gerektirdiği yeniliklere uyarlayabilmesi gerekir. Bu ise, öncelikle millî kültürümüzün yeni kuşaklara aktarılması ve ortak bir kültür yoluyla kuşaklar arasında bağ kurulması ile gerçekleşir.

Yetiştirilecek neslin sağlıklı düşünen bireyler olarak topluma kazandırılması ile gelecekte ümitli olunabilir. Bunun için de iyi bir eğitim gereklidir. Okulda bu eğitim Türkçe dersiyle sağlanmaktadır. Çünkü millî kültürün en canlı, birleştirici ve millî bilinci en iyi biçimde yaratıcı, ulus sevgisini besleyip güçlendirici örnekleri, Türkçe yazılmış sanat eserleridir. Çocuk, bu eserlerin ilk örnekleriyle Türkçe dersinde karşılaşmaktadır. Türkçe dersi ile çocuklara binlerce yıllık tarihî geçmişî olan Türk kültürünün sözlü ve yazılı edebî türleri öğretilmektedir. Bu ise, Türkçe öğretiminde kullanılan ve önemli bir materyal olan ders kitaplarıyla sağlanmaktadır. Ders kitaplarında yer alan metinler dil öğretiminde çok önemli bir yere sahiptir.

Türkçe ders kitapları yazılırken seçilen masal, fabl, sohbet, deneme, fıkra...vb metinler öğrencide öğrenme arzusu uyandırmakta bir başka söyleyişle ana dilinin güzel örneklerinden hareketle, kendi dil ve anlatım yeteneğini geliştirmeyi sağlamaktadır. Türk dilini sevdirmekte ve dilin kurallarını sezdirmektedir. Bu araştırmada diğer türler gibi Türkçe ders kitaplarında yer alan ve edebî bir tür olan öykü metnlerinin, Türkçe öğretimindeki işlevi ve Türkçe ders kitaplarındaki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde tezin konusu, amacı ve önemi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde öykünün tanımı, öğeleri ve başlıca özellikleri, öykü inceleme aşamaları hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküler detaylı bir şekilde incelenerek Türkçe öğretimindeki işlevi tespit edilmeye çalışılmıştır. Son bölümde ise elde edilen sonuçlar ve öneriler belirtilmiştir.

Bu çalışmada öykü türü olarak gösterilen fakat öykü niteliğinde olmayan metinler ile en iyi şekilde türü kavratın ve yetersiz şekilde tür bilgisi veren yayınevleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Öykü adlarını sürekli tekrar etmek yerine onların kolayca tespit edilmesini sağlayıcı numaralar verilmiştir. Araştırmada bulunan tüm bölümlerdeki incelemelerde kullanılan örnekler 3.2.2. bölümde verilen öykü metinlerinden alınmış ve örneklere bu bölümün numarasına alındığı kitap ve bu kitaptaki metnin sıralaması da verilerek kullanılmıştır.

Örn: “Yaşanmış ya da yaşanabilir özellikte kısa bir olay yazısı okudunuz. Böyle yazılara öykü denildiğini biliyorsunuz. (3.2.2.1.4.)” ifadesi, bu cümlemin 3.2.2. bölümde verilen 1. kitabın 4. öykü metninden alındığını göstermektedir.

Tezimi hazırlama aşamasında bana bilimsel ahlâk ve çalışma disiplini öğretti, titiz incelemeleriyle yol gösterici olan ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hüseyin GÜFTÂ’ya, kaynaklara ulaşmamda yardımcı olan, yapıcı eleştirileriyle ve manevi desteğiyle yanımda olan sevgili hocalarım Yrd. Doç. Dr. Bülent ARI’ya, Yrd. Doç. Dr. Jale ÖZTÜRK’e, Yrd. Doç. Dr. Şükran TOK’a, Dr. Eyyup COŞKUN’a, Dr. Bilginer ONAN’a, Ar. Gör. Kemal Zeki ZORBAZ’a ve Emine ÖZDEMİR’e, tezin yazılması sırasında yardımcı olan ailem ve öğretmen arkadaşlarıma sabırları ve destekleri dolayısıyla teşekkürü bir borç biliyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TÜRKÇE ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	xiv
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii
1. GİRİŞ.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.1. Tezin Önemi ve Amacı.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.1.1. Alt Amaçlar.....	3
1.2. Varsayımlar.....	3
1.3. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	4
1.4. Kavramsal Çerçeve.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.5. İlgili Araştırmalar.....	10
2. YÖNTEM.....	14
2.1. Evren ve Örneklem.....	14
2.2. Veri Toplama Tekniği	14
2.3. Veri Çözümleme Teknikleri.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3. BULGULAR VE YORUMLAR.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.1. ÖYKÜNÜN TANIMI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ.....	16
3.1.1. Öykünün Tanımı.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.1.2. Öykü Türünün Özellikleri ve İncelenmesi.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2. TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ÖYKÜLERİN YERİ VE İŞLEVİ.....	22
3.2.1. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Öykü Metinlerinin Sıralaması.....	22
3.2.2. Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Öykü Metinleri.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.1. İlköğretim Okulları İçin Türkçe 6, Ders Kitapları Anonim Şirketi.....	28
3.2.2.1.1. Kaybeden Kadın.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.1.2. Balıkçı ile Topal Martı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.1.3. Genç Kuğu.....	32

	Sayfa No
3.2.2.1.4. Değirmenci	33
3.2.2.1.5. Ulubatlı Hasan.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.2. İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6, Elit Yayıncılık.....	35
3.2.2.2.1. On Dört Yaşında Bir Adam.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.2.2. Ant.....	37
3.2.2.2.3. Talihsiz Mırnnav	40
3.2.2.2.4. Dülger Balığının Ölümü.....	41
3.2.2.2.5. Güvercin Avı	43
3.2.2.3. İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, Koza Yayın Dağıtım.....	45
3.2.2.3.1. Selim'i Anarım	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.3.2. Kuğular	47
3.2.2.3.3. Orman Tükenirse	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.3.4. Oyuncak.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.3.5. Çöl Gemileri	51
3.2.2.4. İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, Mahir Yayınları.....	52
3.2.2.4.1. Geri Gelen Armağan.....	52
3.2.2.4.2. Cici Semer	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.4.3. Değirmenci.....	57
3.2.2.4.4. Gözleme.....	60
3.2.2.4.5. Dil.....	61
3.2.2.5. İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, MEB.....	63
3.2.2.5.1. Küfeci	63
3.2.2.6. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Özyürek Yayın Evi	64
3.2.2.6.1. YapayGüzelliğinSonu.....	64
3.2.2.6.2. Ciğer.....	66
3.2.2.6.3. Gündüzünü Kaybeden Kuş.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.6.4. Harika Çocuk.....	70
3.2.2.6.5. Kuş Yemi.....	73
3.2.2.7. İlköğretim Türkçe 6, Serhat Yayınları.....	75

Sayfa No

3.2.2.7.1. Eskici	75
3.2.2.7.2. Sevginin Gücü	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.7.3. Ziyaret.....	80
3.2.2.7.4. Kuş Yemi.....	82
3.2.2.8. İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı, Tutibay Yayınları.....	84
3.2.2.8.1. Forsa	84
3.2.2.8.2. Ağaç Bayramı.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.8.3. Gece Bekçisi.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.8.4. Şerif'in Balıkları.....	91
3.2.2.8.5. Yaşlı Değirmenci.....	93
3.2.2.8.6. Otobüste.....	95
3.2.2.8.7. Pazar Yerinde Tanıdığım Çocuk	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.9. İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Yıldırım Yayınları.....	99
3.2.2.9.1. Sığırcık Kayası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.9.2. Uyku	101
3.2.2.9.3. Kırmızı Balon	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.9.4. Altın Yeleli	106
3.2.2.10. İlköğretim Okulları İçin Türkçe 7, Ders Kitapları Anonim Şirketi..	108
3.2.2.10.1. Son Kuşlar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.10.2. Oğuz Han.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.10.3. Ötleğen Kuşu.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.10.4. Kastamonulu İki Kardeş.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.11. İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 7, Elit Yayıncılık.....	114
3.2.2.11.1. Minik Tay	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.11.2. Dülger Balığının Ölümü.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.11.3. Semaver	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.11.4. Kabak Çekirdekçi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.11.5. Selim.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

3.2.2.11.6. Eskici	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
	Sayfa No
3.2.2.11.7. Ayşegül.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.12. İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, Koza Yayın Dağıtım.....	129
3.2.2.12.1. Kedi Ağaca Çıktı.....	129
3.2.2.12.2. Dönüş.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.12.3. Doğ Güneşim Doğ.....	133
3.2.2.12.4. Düşleme Oyunu.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.12.5. Gündüzünü Kaybeden Kuş.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.13. İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, Mahir Yayınları.....	138
3.2.2.13.1. Semaver	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.13.2. Kavak Ağacı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.13.3. Son Kuşlar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.13.4. Bir Araba Karpuz	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.14. İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, MEB.....	145
3.2.2.14.1. Arkadaşım.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.14.2. Mustafa Kemal'in Askerleri... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
3.2.2.14.3. Haşmet Gülkokan	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.15. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Özyürek Yayın Evi.....	150
3.2.2.15.1. Boğaç Han	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.15.2. Son Kuşlar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.16. İlköğretim Türkçe 7, Serhat Yayınları.....	153
3.2.2.16.1. Eşek	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.16.2. Karanfiller ve Domates Suyu .. Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
3.2.2.16.3. Haydi Süngere!.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.16.4. On Dört Yaşında Bir Adam.... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
3.2.2.17. İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı, Tutibay Yayınları.....	161
3.2.2.17.1. Bir Şekerli Bir Ispanaklı.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.17.2. Gül Baba'nın Gülleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.17.3. Hayat Ne Tatlı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

3.2.2.17.4. Karacahisar'ın Fethi.....	166
Sayfa No	
3.2.2.17.5. Çekirgeler.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.18. İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Yıldırım Yayınları.....	170
3.2.2.18.1. Keramet.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.18.2. Son Kuşlar.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.18.3. Yeni Bir İcat.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.18.4. Üç Arkadaş.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.18.5. Ödlele.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.19. İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 8, Elit Yayıncılık.....	182
3.2.2.19.1. Sonsuza Kalmak.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.19.2. Kefil.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.19.3. Bir Karpuz Sergisi.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.19.4. Kazlık Kara Oğlu Yeğenek Boyu.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.20. İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, Koza Yayın Dağıtım.....	192
3.2.2.20.1. Uzun Kavak.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.20.2. Cici Semer.....	194
3.2.2.20.3. Uşun Koca Oğlu Seğrek Hikâyesi.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.21. İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, Mahir Yayınları.....	198
3.2.2.21.1. Güvercin Avı.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.21.2. Karanfiller ve Domates Suyu.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.21.3. Dönüş.....	203
3.2.2.22. İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, MEB.....	205
3.2.2.22.1. İhtiyar Çilingir.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.22.2. Deniz Yıldızının Öyküsü.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.22.3. Son Kuşlar.....	207
3.2.2.22.4. Küfe.....	209
3.2.2.22.5. Kuş Yemi.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

3.2.2.23. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Özyürek Yayın Evi.....	213
3.2.2.23.1. Selim'i Anarım	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
	Sayfa No
3.2.2.23.2. Bir Kavak ve İnsanlar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.23.3. Ses.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.24. İlköğretim Türkçe 8, Serhat Yayınları.....	220
3.2.2.24.1. Küçük Sergey'in Merakı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.24.2. Boğaç Han	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.24.3. Son Yaprak	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.24.4. Son Kuşlar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.24.5. Himmet Çocuk.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.24.6. Pembe İncili Kaftan.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.25. İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı, Tutibay Yayınları.....	234
3.2.2.25.1. Pembe İncili Kaftan.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.25.2. Osmancık.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.25.3. Çocuk ve Ağaç	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.25.4. Mehmetçik.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.25.5. Şehitler Tepesi.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.25.6. Toraman.....	243
3.2.2.25.7. Bir İnsan	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.26. İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Yıldırım Yayınları.....	247
3.2.2.26.1. Burası Türkiye.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.26.2. Tamir Edilemez Hata.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.26.3. Uzun Kavak.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.26.4. Otobüs Şoförü.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.3. Öykülerin Türkçe Ders Kitaplarındaki Dağılımları	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.4. Öykülerin Yazarlarına Göre Dağılımları....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.5. Ortak Öyküler.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.6. Öykülerin Kelime Sayısı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

- 3.2.6.1. 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayısı **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.6.2. 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayısı **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.6.3. 8. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayısı **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

Sayfa No

- 3.2.7. Kısaltılmış Metinlerin Anlaşılabilirliği **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.8. Başlıkların İçerikle Uyumu 306
- 3.2.9. Öykülerde Ele Alınan Konular 319
- 3.2.11. Öyküler Aracılığıyla Benimsetilen Kavramlar ve Temalar **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.12. Öykü Türleri 333
- 3.2.12.1. Olay Öyküleri **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.12.2. Durum (Kesit) Öyküleri **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.12.3. Mizah Öyküleri **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.12.4. Tarihî (Kahramanlık) Öyküler... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.12.5. Millî / Destansı Öyküler **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.12.6. Manzum Öyküler **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.12.7. Didaktik Öyküler **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.13. Öykülerin Olay Örgüsü **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.14. Öykülerde Kullanılan Kipler 336
- 3.2.14.1. Bilinen (di’li) Geçmiş Zaman Kipi **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.14.2. Öğrenilen (miş’li) Geçmiş Zaman Kipi **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.14.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi ve Şimdiki Zamanın Rivayeti . **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.14.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi ve Bilinen (di’li) Geçmiş Zaman Kipi **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.14.5. Şimdiki Zaman Kipi **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

- 3.2.14.6. Şimdiki Zaman ve Geniş Zaman Kipi..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.14.7. Şimdiki Zaman ve Bilinen Geçmiş Zaman Kipi ... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.14.8. Bilinen Geçmiş Zaman ve Şimdiki Zamanın Hikâyesi **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.14.9. Geniş Zaman Kipi.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.14.10. Bilinen Geçmiş Zaman ve Geniş Zaman Kipi..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.15. Bakış Açısı.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.15.1. Hâkim (İlâhi) Bakış Açısı.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.15.2. Gözlemci Bakış Açısı.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.15.3. Kahraman Bakış Açısı.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.16. Öykülerde Kullanılan Anlatım Formu**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- Sayfa No
- 3.2.16.1. Birinci Tekil Kişi (Ben).....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.16.2. Üçüncü Tekil Kişi (O).....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.16.3. Birinci ve Üçüncü Tekil Kişi (Ben ve O)..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.16.4. Birinci Çoğul Kişi (Biz)**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.17. Anlatıcı veya Yazarın Öykülerdeki Olaylar Karşısındaki Tavrı**H a t a ! Y e r işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.17.1. Hiçbir Fikir Beyan Etmeyen Tutum..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.17.2. Şikâyetçi Tutum.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.17.3. Özeleştirici Sergileyen Tutum.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.17.4. Beğenici (Olayları Tasdik Eden) Tutum **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.17.5. Duyarlı (Olaylar Karşısında Üzülen) Tutum..... 347
- 3.2.17.6. Merhamet (Acıma) Gösteren Tutum 348
- 3.2.17.7. Şaşkınlık Gösteren Tutum 348

- 3.2.17.8. Tezli Tutum**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.18. Şahıs Kadrosu.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.18.1. Şahıs Kadrolarının Tanıtımının Yapılma Şekli **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.18.1.1. Gösterme (Dramatik) Yöntem..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.18.1.2. Açıklama (Anlatma) Yöntemi **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.18.1.3. Açıklama ve Gösterme (Anlatma ve Dramatik) Yöntemi..**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.18.2. Şahısların Tip Özellikleri**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.19. Mekân (Yer)**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.19.1. Açık (Dış, Geniş) Mekân:**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.19.2. Kapalı (İç, Dar) Mekân:**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.19.3. Açık ve Kapalı Mekân:.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.20. Zaman.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.21. Öykülerde Kullanılan Üslûp.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.21.1. 6. Sınıf**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.21.2. 7. Sınıf**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.21.3. 8. Sınıf**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.22. Ders Kitaplarındaki Tür ve Biçim Çalışmalarının Kavratılması**H a t a ! Y e r işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.22.1. 6-7-8. Sınıf Ders Kitaplarındaki Tür Biçim Çalışmaları... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

Sayfa No

- 3.2.22.1.1. 6. Sınıf**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.22.1.2. 7. Sınıf**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.22.1.3. 8. Sınıf**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- 3.2.22.2. Ders Kitaplarında Tür Çalışmaları Bölümündeki Yanlışlıklar..**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

4. SONUÇ VE ÖNERİLER	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.1. İleride Yapılacak Çalışmalara İlişkin Öneriler.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
KAYNAKÇA	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ÇİZELGELER LİSTESİ

	Sayfa No
Çizelge 1. Öykülerin Türkçe Ders Kitaplarına Dağılımları.....	259
Çizelge 2. Ders Kitaplarındaki Öykülerin Yazarlara Göre Dağılımı	261
Çizelge 3. Yayınevlerinin Yararlandığı Farklı Yazarların Dağılımı.....	262

Çizelge 4. Öykü Yazılarının Türkçe Müfredat Programında Belirtilen Kelime Sayıları.....	265
Çizelge 5. Ders Kitapları Anonim Şirketi'ndeki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	266
Çizelge 6. Elit Yayınları'ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları	266
Çizelge 7. Koza Yayın Dağıtımı'ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	266
Çizelge 8. Mahir Yayınları'ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	267
Çizelge 9. MEB Yayınları'ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	267
Çizelge 10. Özyürek Yayınları'ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	267
Çizelge 11. Serhat Yayınları'ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	267
Çizelge 12. Tutibay Yayınları'ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	268
Çizelge 13. Yıldırım Yayınları'ndaki 6. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	268
Çizelge 14. Ders Kitapları Anonim Şirketi'ndeki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	269
Çizelge 15. Elit Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	269
Çizelge 16. Koza Yayın Dağıtımı'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	269
Çizelge 17. Elit Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	270
Çizelge 18. Mahir Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	270
Çizelge 19. MEB Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	270
Çizelge 20. Özyürek Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	271
Çizelge 21. Serhat Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	271
Çizelge 22. Tutibay Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	271
Çizelge 23. Yıldırım Yayınları'ndaki 7. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	271
Çizelge 24. Elit Yayınları'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	272
Çizelge 25. Koza Yayın Dağıtımı'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	272
Çizelge 26. Mahir Yayınları'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	273
Çizelge 27. MEB Yayınları'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	273
Sayfa No	
Çizelge 28. Özyürek Yayınları'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	273
Çizelge 29. Serhat Yayınları'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	274

Çizelge 30. Tutibay Yayınları'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	274
Çizelge 31. Yıldırım Yayınları'ndaki 8. Sınıf Öykülerinin Kelime Sayıları.....	274
Çizelge 32. Ders Kitaplarındaki Öykülerin Türlerine Göre Dağılımı.....	333
Çizelge 33. Öykülerin Anlatımında Kullanılan Bakış Açılarının Dağılımı.....	341
Çizelge 34. Anlatıcı veya Yazarın Öykülerdeki Olaylar Karşısında Tavrı İle İlgili Dağılım.....	350
Çizelge 35. Ders Kitaplarındaki Şahıs Kadrosunun Tanıtılma Şekilleri.....	361

KISALTMALAR LİSTESİ

A.Ş. : Anonim Şirketi

C. : Cilt

Çev. : Çeviren
Drl : Derleyen
Haz. : Hazırlayan
MEB : Millî Eğitim Bakanlığı
Örn : Örneğin
s. : Sayfa
SO : Serbest Okuma
TDK : Türk Dil Kurumu
vb. : Ve benzeri
yy. : Yüz yıl